ILJA MARKIN

A DUNA PARTJÁN

HONVÉD KIADÓ INTÉZET

ILJA MARKIN

A DUNA PARTJÁN

REGÉNY

HONVÉD KIADÓ INTÉZET
1954

ИЛЬЯ МАРКИН

НА БЕРЕГАХ ДУНАЯ

РОМАН

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК ВЛКСМ
„МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ“
1953

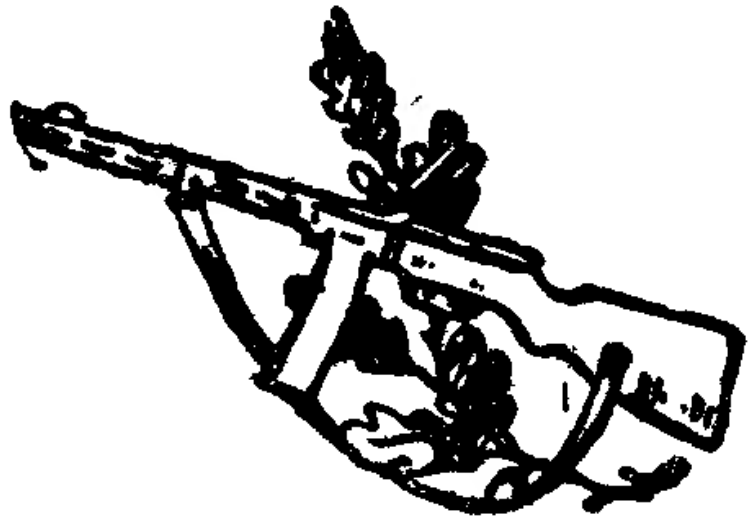

ELSŐ RÉSZ

I.

A beláthatatlan rónaságon magános vén gesztenyefa állt Ágai lekonyultak. A fakorona felső része, melyet egy lövedék letört, tehetetlenul függött az ágak között. A leveleket vastag réteggel vonta be az út pora és ettől az egész fa hamuszürke színben játszott.

— Nasztyenka, nézd csak, micsoda óriás! — kiáltott csengő hangon egy katonaköpenyes lány, hátán tömött hátizsákkal.

A lány átugrott a félig beomlott lövészárkon, futás közben kigombolta köpenyét és leült a fa alá. Karjaival átfogta térdét, elgondolkodott, majd hirtelen hátravetette fejét és mélyen felsóhajtott.

— Mikor látjuk meg végre a Dunát?

Nasztya lassú léptekkel odament barátnőjéhez, lerázta köpenyéről a port és zsebkendőjével megtörölte szélfújta, napsütötte arcát.

— Nemsokára meglátjuk Tonyecska... a Dunát, Budapestet és a mieinket is.

— Eh, jobb lett volna, ha a repülősökkel utazunk el — legyintett reménytelenül Tonya és tükrét elővéve elmosolyodott. Nyílttekintetű, világoskék szeme hamiskásan csillogott, gömbölyű arcán gödröcskék kerekedtek, s szétnyíltak telt, piros ajkai.

A közelből halk zúgás hallatszott. A zúgás fokozatosan erősödött, s a lányok még körül sem nézhettek, máris szürkésbarna porfelhő fogta őket körül. A földről suhogva emelkedtek a magasba a kukoricalevelek és a megsárgult fűszálak.

Tonya felugrott, össze akarta fogni kopenyét, de a szél belekapott. Fejéről letépte sapkáját, forró port söpört az arcába. Ijedten felkiáltott, kezével kapkodva visszaült a földre.

Nasztya küzdött a széllel, könnyedén előrehajolt, fejét hátravetette. Nyugodt szemével hunyorgott, soványkás arca kipirult, erős kis kezei ökölbeszorultak.

A vén gesztenyefa ágai zörögve csapódtak egymáshoz. A hatalmas fa meginogva felnyögött. A közelben valami súlyos tárgy zuhant a földre és zörögve gurult az út felé.

A zúgás és süvöltés hirtelen elcsendesedett. Amilyen gyorsan jött, olyan sebesen húzódott nyugat felé a vihar.

Tonya nem értette, mi történt. Letörölte könnyeit és csodálkozva nézett a gesztenyefára.

A világoszöld, itt-ott már sárgulni kezdő levelek megelevenedtek a napsütésben. A fakorona letört felső része lezuhant a földre és az évszázados fa mintha megfiatalodott, felfrissült volna. A vastag, rücsköstörzsű gesztenyefa körül lehullott levelektől sárgállott a föld, s a sárga szőnyegen, mint megannyi borostyánkő-darabka fénylettek az érett gesztenyék. Nasztya egész marékkal szedett a hűvös, tompán fénylő gesztenyékből. Egy percig gyönyörködve nézte, majd meghajolva kis lyukat kapart az árok szélén, s óvatosan beleszórta. Mikor az utolsó szemet is beledobta, felemelkedett és felsóhajtott.

— No, gyerünk.

— Menjünk — egyezett bele Tonya, s még egy utolsó pil-

lantást vetett a gesztenyefára. Könnyű szellő ringatta lágyan a megfiatalodott leveleket. A vékony, hosszú ágak csendesen himbálóztak, mintha álomba ringatnák magukat.

— Gépkocsi! — kiáltott fel Tonya és kozelebb futott az úthoz.

A távolban hosszú porfelhő úszott. A porfelhő gyorsan növekedett és hamarosan feltünt a gépkocsi is.

— Személygépkocsi — legyintett bosszúsan Nasztya — nem vesz fel bennunket.

— Majd rábeszéljük — jelentette ki határozottan Tonya, s átugorva az útmenti árkot, felemelte kezét.

Nasztya kelletlenül követte. Mikor a gépkocsi közel ért, hirtelen összerezzent. A szélvédő üveg mögött Akszenovot pillantotta meg. Ott ült a gépkocsivezető mellett és cigarettázott.

— Kolja! Akszenov! — kiáltott fel Nasztya és alig tudott hátraugrani. A szeme előtt őrnagyi váll-lap, kormánykeréken nyugvó kezek és harcosok térdén pihenő géppisztolyok suhantak el.

— Kolja! — kiáltott másodszor is Nasztya gyengülő hangon és a fojtó portól görcsösen köhögni kezdett. — Nem vett észre... Nem volt ideje lefékezni... Mindjárt visszatér — suttogta önmaga megnyugtatására.

Sűrű, szőke hajfurtjei kibomlottak és eltakarták arcát. Nasztya nem igazította meg haját; szaggatott lélekzetét visszafojtva figyelt. A motorberregés azonban lassan elhalt a távolban.

Tonya tudta, mennyit álmodozott Nasztya az Akszenov őrnaggyal való találkozásról. A tartalék ezredben Nasztya naponta többször futott a postára és mikor levele jött, turelmetlenül tépte fel a borítékot. Ezekben a percekben nem lehetett Nasztyával beszélni.

— Mit törődsz vele, hadd menjen — igyekezett megnyugtatni Nasztyát Tonya. — Talán nem jön másik gépkocsi? Még sok is! Meglátod, még ennél is különb gépkocsin fogunk utazni!

Nasztya megfordult és lassan visszatámolygott a fához. Kezei tehetetlenül csüngtek alá, kopenye alja a lábát verdeste.

— Megint jön egy! — kiáltott Tonya.

Nasztya egykedvűen emelte fel fejét. Az autóúton, a napfényben csillogva újabb személygépkocsi közeledett. Mögötte a hepe-hupás úton himbálózva katonákkal megrakott terepjáró haladt.

— Ne állítsd meg; valamelyik magasabb parancsnok — mondotta fáradtan Nasztya, miközben megszokott mozdulattal igazította meg derékszíját és hajfürtjeit a sapkája alá dugta.

— Na és? Akkor is elvisz — ellenkezett csökönyösen Tonya és az útra futott.

— Várjunk egy teherautót — állította meg Tonyát Nasztya.

A gépkocsi közeledett. Nasztya nem akart odanézni, de erőt vett rajta a kíváncsiság és mikor a gépkocsi egyvonalba ért velük, bepillantott az ablakon.

— A hadseregparancsnok, a hadseregtábornok elvtárs — suttogta Nasztya.

— Hová mennek, kislányok? — kérdezte a tábornok, miután kinyitotta a gépkocsi ajtaját.

Nasztya kihúzta magát, gyors, feszes léptekkel a gépkocsihoz ment, a sapkájához emelte kezét s jelentkezett:

— Prohorova szakaszvezető és Viszkovatova harcos mesterlövészek visszatérnek a csapatukhoz.

Tonya a tábornokot nézte és a négy nagycsillagos aranyvállapon kívül semmit sem látott. Életében először látott ilyen közelről tábornokot. Nasztya viszont, Tonya csodálkozására, fesztelenül beszélt.

— Ő Tonya Viszkovatova. Mesterlövész iskolát végzett.

— Nagyszerű. Most már párja is lesz önnek — mondotta a tábornok és kezet nyujtott.

Tonya látta a hosszú barnás ujjakat és sehogysem tudta megérteni, miért nyujtja annyira előre kezét a tábornok.

— Jónapot Tonya — hallotta a lány és csak nehezen értette meg, hogy a tábornok őhozzá szól.

Tonya sietve felkapta hátizsákját, majd ledobta és odafutott a gépkocsihoz.

— Nos, most már ismerjük egymást. Az én nevem Altájev.

Tonya a tábornokra nézett és sehogysem tudta elhinni, hogy előtte az a gárdahadseregparancsnok áll, akiről annyit mesélt Nasztya. Altájev tábornok az ő elképzelése szerint magastermetű, férfias, acélostekintetű, dörgőhangú és szigorúarcú férfi. Most pedig egy idősebb ember állt előtte, egyszerű arccal és kedves, világoskék szemekkel. A tábornok szélesvállú, középmagas alakja nem tűnt ki különös férfiasságával, sem félelmetességével. Csak az aranyló vállapok és a szép tábornoki társasági sapka emlékeztetett magas katonai rendfokozatára.

— No, üljenek be, elviszem önöket — mondotta a tábornok mély, rekedtes hangon — még messzire kell menniök. Csizsov hadosztálya elérte a Balatont.

Tonya felkapta a hátizsákját és bemászott a gépkocsiba. Nasztya követte őt. A hadseregtábornok segédtisztje, egy fiatal százados, segített nekik a beszállásnál és a gépkocsi elrobogott velük.

Tonya hamar magához tért, zavara eloszlott és a tábornokra, majd segédtisztjére pillantva, élénken beszélni kezdett:

— Hű, de sok mindenen keresztülmentünk már! Először vasúton utaztunk, személyvonaton. Voronyezstől Kurszkig gyorsvonaton. Innen Kievig kályhával ellátott tehervagonban, a légvédelmiekkel együtt. Harmonikaszó, nóták, vidámság... De mikor Romániába értünk, megkezdődött a kálváriánk. Egyszer vonaton, másszor motorvonaton — tudják, a motorvonat két kis vagon és jó gyorsan robog — aztán tehergépkocsin utaztunk, most pedig — gyalogoltunk!

A hadseregparancsnok balkezét az ülés támlájára fektette és félig hátrafordulva figyelmesen hallgatta Tonyát. A lány elmondotta, hogyan jelentkezett önként 1942-ben a hadseregbe, milyen szerencsétlen volt, hogy két éven keresztül a tartalék ezredben kellett ülnie, mint a hadtáprészleg irnoka. Elmondta, mennyit álmodozott arról, hogy megtanul jól lőni és kimegy a frontra, mesterlövésznek; elmesélte, hogyan járt ki titokban a lőtérre „hogy néha-néha elsüthesse puskáját", hogyan kérte a parancsnokot, hogy engedélyezze neki a mesterlövész csapatban való foglalkozást.

Tonya a tábornok tekintetéből megérezte: elbeszélése érdekli őt és várja, hogy folytassa.

— Azután Nasztya érkezett az ezredhez és mi összebarátkoztunk. Ő segített nekem, hogy iskolára kerulhessek. Nasztyát mindenki nagyon tisztelte az ezrednél...

Nasztya alaposan belecsípett a karjába és Tonya felszisszenve, elhallgatott.

A tábornok alig észrevehetően elmosolyodott.

— Aztán nem fél a frontra menni?

— Hogy mondhat ilyet — csattant fel Tonya — egyáltalán nem. A gyakorlatokon valódi lövedékekkel lőttünk és mégsem féltem.

— Más a gyakorlat és egészen más a front — válaszolta mélyet sóhajtva a hadseregparancsnok és lehúnyta szemét. Hosszú ideig ült így hallgatva, mintha megfeledkezett volna a lányokról.

Tonya nézte simára borotvált arcát és megpróbálta kitalálni, mire gondolhat most a tábornok.

— A fronton nagyon nehéz — szólalt meg Altájev, anélkül, hogy felnézett volna — és különösen önöknek, lányoknak nehéz.

— Kinek könnyű most, tábornok elvtárs? — szólalt meg ismét Tonya. — Már negyedik éve harcolunk.

— Igen, negyedik éve — válaszolt a hadseregparancsnok és hirtelen kiegyenesedve körülnézett — negyedik éve!...

Tonya csak most vette észre, hogy közben az úton minden megváltozott. A gépkocsi már széles országúton száguld. Tehergépkocsik, országos járművek, tartálykocsik maradnak el mögotte. Minden egy irányban mozog.

Nasztya a gépkocsi ablaküvegéhez tapadt. Most érték utol azt, amit katonai nyelven hadsereghadtápnak neveznek. Elől, valahol nem messze húzódik a peremsáv. Nasztya az élénk forgalmat figyelve, akaratlanul is azt a gépkocsit kereste tekintetével, amely nemrégen nagy sebességgel suhant el mellettük a kihalt országúton.

Nasztya tudta, hogy Nyikoláj Akszenov őrnagy, akit a gépkocsi oldalablakában megpillantott, Altájev tábornok törzsében

teljesít szolgálatot. Szeretett volna kérdezősködni felőle a hadseregparancsnoktól, de nem tudta elszánni magát erre, noha kétszer kapott Altájev hadseregtábornok kezéből érdemrendet és mindig kedvesen beszélgetett vele.

— Nos Nasztya, hogy tetszett a hátországban? — kérdezte váratlanul a tábornok.

— Különösebben nem, nem mondhatnám — szólalt meg alig hallhatóan a lány, mivel nem tudta még összeszedni gondolatait.

— Állandóan a frontra vágyódott — válaszolt barátnője helyett Tonya. — Neki tábornok elvtárs...

Nasztya megszorította Tonya kezét és szigorúan ránézett.

— ...frontharcos lelke van — fejezte be nyugodtan Tonya és elnevette magát. — Csak azt nem tudom, mit fog csinálni Nasztya a háború után? Valószínűleg minden idejét azokban a mozikban tölti majd, amelyek háborús filmet játszanak.

— Nekem az a véleményem, hogy a frontélet megszokása — nagyon komoly érzés — mondotta a tábornok. — Majd ha hosszabb időt tölt a fronton, maga is érezni fogja. A front, tudja, átalakítja az embereket, átalakítja egész lelkivilágukat... És íme a Duna...

A gépkocsi egy falucska utcáján robogott. Kétoldalt majdnem megszakítás nélkül piros cseréptetejű, fehér házak suhantak el mellettük. A szürke, szorosan bezárt ablaktáblák komor, barátságtalan külsőt kölcsönöztek a helységnek.

A széles, macskakővel kirakott úton hármas sorokban haladtak a gépkocsik. Az út szélén szekerek döcögtek, a keresztutcákból nehéz lánctalpas traktorok másztak elő. A porfelhőn keresztül halványan átderengett a nap lángvörös korongja.

— Balra, a meredek parthoz! — adta ki a parancsot a tábornok a lányok előtt eddig ismeretlen eles hangon. Az ülés rugói megnyikordultak, mikor hirtelen oldalt fordult.

A gépkocsivezető éles fordulatot vett, átsuhant két tehergépkocsi között, ügyesen átvezette a gépkocsit a keresztutcából kiforduló országos járművek előtt és felkapaszkodott a dombra.

A hadseregparancsnok, összehúzott szemmel nézett valahová előre és néha-néha az égre pillantott.

A gépkocsi megállt. A meredek lejtő a folyóhoz vezetett, és deszkával burkolt átkelőhíddal végződött. Nasztya egyideig nem tudta kivenni, mi történik lent. A fákkal benőtt két domb között vezető szűk lejtőn motorok dübörögtek, emberek kiabáltak, szekerek nyikorogtak.

A hadseregparancsnok kiszállt a gépkocsiból, megállt a dombon és kezével intve, odakiáltott valamit a segédtisztnek.

— Hát ez mi, Nasztya? — kérdezte Tonya.

— Ez a Duna, átkelés...

Tonya a pontonhidat nézte. Innen fentről keskeny szalagnak tűnt, amely a vízben fut a túlsó part felé és eltűnik a ködben. A folyó széles volt; a túlsó partját borító kékesszürke füstfátyolon keresztül nem lehetett megállapítani, vajjon hegy, vagy község elmosódott körvonalai látszanak-e. A híd szalagja annyira keskeny volt és annyira gyengének tűnt, hogy Tonya azt hitte, elég ha megduzzadnak a Duna hullámai, hogy elszakadjon a szalag és elússzon a folyó sodrában. A szalaghoz három oldalról özönlöttek a gépkocsik, vontatók, szekerek százai. Nem értette, ki és hogyan irányítja ezt a mozgást. Egyik gépkocsi a másik után mászott a hídra; csendesen ringatózva haladtak végeláthatatlan sorban.

A hadseregparancsnok mellett ezalatt egy csoport tiszt gyűlt össze. A tábornok valamit magyarázott nekik, közben indulatosan mutogatott kezével. A tisztek hallgatva álltak, a világért sem néztek volna a hadseregparancsnokra. Nasztya a nagy zajban is meghallott egyes szavakat:

— A légierő támadást intéz... elfelejtették... Elpusztítják az embereket... Tönkreteszik az átkelést...

Az utolsó szavakat a hadseregparancsnok majdnem kiáltotta. Nasztya látta, hogyan ereszkedtek le a meredek lejtőn a kertek alól sorban a szekerek. A kocsisok nehezen tartották vissza a lovakat. Kezdetben lassan haladtak, de minél lejjebb értek a meredek lejtőn, annál jobban nekiiramodtak.

— Megállítani! — adta ki a parancsot a hadseregparancsnok. — Megakasztanak mindent.

Az egyik tiszt elrohant. Nasztya megismerte Akszenovot. Akszenov majdnem a földig görnyedve futott és pár pillanat alatt eltűnt a porfelhőben. A szekerek hamarosan megálltak a dombon és egyik a másik után lassan félreállt az átkelés helyétől.

A hadseregparancsnok, miközben lassan fel-alá járkált a gépkocsi mellett, a hidat figyelte. Egy magastermetű műszaki ezredes lépett hozzá és jelentkezett:

— Tábornok elvtárs, a parancsát végrehajtottuk!

Altájev szigorúan nézett rá.

— Hát eddig mért nem teremtettek rendet?

Az ezredes mondani akart valamit, de látszott rajta, hogy nem tudja rászánni magát és alig hallható hangon válaszolt:

— Hibáztam.

A hadseregparancsnok hallgatagon nézett az átkelés irányába. Akszenov futott hozzá. Arca kipirult, csapzott haja magas homlokára hullott.

Akszenov felemelte fejét és pillantása találkozott Nasztyáéval. Szemében az öröm szikrája csillant fel, de nyomban összehúzta szemöldökét és természetellenes feszességgel állt meg a tábornok előtt.

— Ügyeljenek az átkelésre — mondotta Altájev hol Akszenovra, hol az ezredesre nézve. — Önök ketten felelnek az átkelésért. Ma éjszaka két órakor egyetlen gépkocsi se legyen ezen a parton. Holnap estig minden szekérnek át kell kelnie. Az átkelés egyirányú legyen és megszakítás nélkül folyjék. Ön, Akszenov azonnal gépkocsiba ül és feltartóztat minden járművet az átkeléshez vezető utakon. Az átkelés csak a grafikon szerint folyhat. Világos?

— Világos — válaszolta röviden az ezredes, kezét gyorsan sapkájához emelve.

— Kérek engedélyt, hogy eltávozhassam — szólt Akszenov.

— Elmehet — válaszolt a tábornok.

Akszenov egy pillanatig zavartan, bűntudatos mosollyal nézett Nasztyára, majd futni kezdett lefelé.

Nasztya szívébe fájdalom nyílalt. Hosszú ideig ült félig öntudatlanul, alig értette a beszélgetés foszlányait.

Mellettük gyorsan maradoztak el a még be nem takarított kukoricatáblák és a dombokat borító szőlők. A gépkocsi befordult egy urasági birtokra. Úgy látszik, itt helyezkedett el a hadseregtörzs. A fák alatt álcázott személy- és tehergépkocsik álltak. Valahonnan közelről egy tábori villanytelep egyhangú zümmögése hallatszott.

A gépkocsi megállt a ház előtt. A ház falait, a földtől egészen a cserepes tetőig, sűrűn benőtte a vadszőlő. A hadseregparancsnok Nasztyához fordult és kezetnyujtva, kedvesen mondotta:

— Sok sikert kívánok.

A tábornok megszorította a lány kezét és világoskék szemével barátságosan nézett rá. Ezután elmosolyodva Tonyához fordult.

— Önnek pedig azt kívánom, hogy vidámságát őrizze meg minden nehézségen keresztül. Nagy örömmel innék meg egy pohár bort az esküvőjén... Vigye őket Csizsov törzséhez és gyorsan térjen vissza! — parancsolta a gépkocsivezetőnek.

II.

A hosszú gépkocsiút után Altájevnek fájt a háta, szerette volna kinyujtóztatni a lábait, legalább néhány percre szeretett volna lefeküdni. Lassan végigsétált a szobán és fáradtan leült a karosszékbe. Tudatában számos benyomásból rakódott össze a gárdahadsereg helyzetének összefoglaló képe.

A hadsereg tegnap érte el az ellenségnek a Velencei-tó és a Balaton között előre berendezett, megerődített vonalát. Egy héttel azelőtt Altájev a felderítők figyelmeztetése alapján, még támadás közben megkezdte a csapatok csoportosítását azzal a céllal, hogy menetből áttöri az ellenség védelmét. A hitleristák

azonban ezalatt jelentős tartalékokat tudtak összevonni és szervezett ellenállással fogadták a támadást.

Hajnalban a gárdisták előrevetett csapatai harcérintkezésbe kerültek az ellenséggel, de nem tudtak beékelődni a védelmükbe. Délre Altájev harcbavetette a főerőket, de ezek sem tudtak döntő sikert elérni. Az ellenség elkeseredetten védekezett. Szakadatlanul újabb és újabb tartalékokat vetett be, ellenlökéseket hajtott végre, fogcsikorgatva küzdött minden talpalatnyi földért. A harcok elhúzódtak, kimerítő jelleget öltöttek. Olyan helyzet állt elő, amely eredménytelen harcokkal, súlyos veszteségekkel fenyegetett. Ezért Altájev besötétedés előtt parancsot adott a támadás megállítására és az elért terepszakaszok megerődítésére. A frontparancsnok és a főparancsnokság jóváhagyta Altájev elhatározását. A gárdahadsereg ideiglenesen védelembe ment át.

Altájev két napon keresztül, hajnaltól besötétedésig járta a csapatokat, ellenőrizte állapotukat, tanulmányozta az ellenséget, elemezte a terep sajátosságait. Most az volt a feladata, hogy új elhatározásra jusson és az elhatározást jelentse a frontparancsnoknak.

A hadseregparancsnok az ablakhoz lépett. Az aszfaltozott úton, szőke fejét hátravetve, lassú léptekkel közeledett Dubravenko altábornagy, a hadsereg törzsfőnöke. Bírkózóhoz hasonló szélesvállú, magas, majdnem kétméteres alakja mögött, jobblábára sántítva a középtermetű Voronkov vezérőrnagy, a hadműveleti osztály vezetője igyekezett. Arca sápadt volt. Ezalatt a két nap alatt valószínűleg semmit sem aludt.

Dubravenkot látva, Altájevnek eszébe jutott, hogyan találkozott először, tizenkét évvel ezelőtt a fiatal századparancsnokkal. Az egyik felügyeleti szemlén Altájev Dubravenko századát ellenőrizte. A tapasztalt parancsnok szemével az első pillanatban észrevette Dubravenko alegységénél azt a különleges rendet, amely rendszerint olyan közösségeknél tapasztalható, ahol az emberek egyetértésben, szigorú rend szerint, mégis feszteleníl élnek. A laktanyában, a század szolgálati helyiségeiben és a foglalkozásokon minden pontosan a szabályzatok szerint történt. Ez a pontosság azonban nem volt rideg és mesterkélt.

Dubravenko Altájev mögött haladt, figyelmesen nézett rá és egész idő alatt egyetlen szót sem szólt. Csak akkor jött zavarba, mikor beléptek a századirodába. Az asztalához akart lépni, de meggondolta magát. Hirtelen megállt és mentegetőzve megszólalt:

— Dolgoztam... Nem volt időm rendet teremteni.

Altájev körülnézett a századparancsnok szobájában és elmosolyodott. A szobában minden Dubravenko szenvedélyeiről tanúskodott.

A zöld papírral letakart asztalon Frunze katonai műveinek egyik kötete hevert kinyitva. Mellette egy vastag könyv kéklett, „Az alpinista kézikönyve". Az iroda falát teljesen eltakarta egy hatalmas világtérkép. A térképen élesen kirajzolódtak a barna ceruzával megjelölt hegyek. A másik falon két pár boxkesztyű, ezekkel szemben — Csajkovszkij és Glinka arcképe függött. A sarokban lévő kis polcon Altájev kottákat és két daloskönyvet pillantott meg, a polc alatt a földön pedig egész súlyzókészlet hevert.

Altájev hirtelenében nem is tudta megállapítani, hogy tulajdonképpen mi is Dubravenko szenvedélye. Este már egy műkedvelő előadáson látta, ahol „A hozomány nélküli menyasszony" című színdarabban Paratov szerepét játszotta, a következő napon pedig középcsatár volt a futballcsapatban.

Néhány évvel ezután Altájev egy cikket olvasott a „Krasznaja Zvezdá"-ban. A cikk arról számolt be, hogyan sikerült az egyik alpinista csoportnak megmásznia Közép-Ázsia valamelyik magas hegygerincét. Az alpinisták között volt Dubravenko őrnagy is. Közvetlenül a háború kitörése előtt az egyik folyóirat közölte Dubravenko alezredes cikkét a törzsszolgálat technikájáról és a hegyekben folyó harctevékenység vezetéséről.

Altájev 1943-ban Korszuny-Sevcsenkovszkijnál találkozott ismét Dubravenkoval, aki ekkor már vezérőrnagy volt és az egyik hadseregtörzset vezette.

Dubravenko azóta még szigorúbbá és magabiztosabbá vált. Hangja dormögő lett, szurke szemei mindig nyugodtak és tiszták voltak. Ekkor is változatlan szenvedéllyel sportolt. Minden reg-

gel, bármilyen volt is az idő, kiment az udvarra és vagy a súlyzókat emelgette, vagy a nyujtón tornázott...

Dubravenko és Voronkov belépett a szobába. Mögöttük feltunt Frolov ezredes, a felderítő-szolgálat főnöke. Frolov nyugtalan pillantásokat vetett masszív csontkeretes szemüvege mögül, ügyetlenül megfordult, feldöntött egy széket, aztán kapkodva felemelte és az ablakhoz ment.

Altájev észrevette a felderítő-szolgálat főnokének nyugtalanságát, beszélni akart vele, de Dubravenko megelőzte:

— A helyzet, a legutóbbi adatok szerint... — Dubravenko kiteregette a nagy, egyezményes jelektől tarkálló térképet.

— Várjon csak — szakította félbe Altájev — még nem érkeztek meg valamennyien. De lám csak, éppen most jon Dimitrij Tyimofejevics.

Altájev, Selesztov vezérőrnagy, a Haditanács tagja elé ment, mindkét kezét megrázva, megkérdezte:

— Nos, mit végzett? Mi van a magyarokkal?

— A hadifoglyok szerint nyomott a hangulat — válaszolt Selesztov, s az asztalhoz lépett. — Tobbségük nem akar harcolni. Sokan félnek tőlünk, de mégtöbben a németektől. A hitleristák kegyetlenül leszámolnak velük. Bíróságról szó sincs. A legkisebb gyanút — főbelövés követi. A legutóbbi két hét alatt a magyar csapatoknál valamennyi vezető beosztást németekkel töltöttek be. A harci állások mögött német büntetőosztagok állanak...

Selesztov rövid, szabatos mondatokban beszélt, heves kézmozdulatokkal támasztva alá gondolatait.

Altájev már a háború előtt megismerte Selesztov modorát, mikor egyszer résztvett a Tudományos Akadémia egyik nagy vitáján. Abban az időben heves viták folytak a népgazdaság tervezésének kérdéseiről. Altájev, mikor hallgatta az egyik, abban az időben ismert közgazdász számokkal túlzsúfolt, gyors beszédét, alig értette meg a beszéd tartalmát. A közgazdász rengeteg idézetet sorakoztatott fel, hatástkeltően köhécselt és diadalittasan szemlélte a megdermedt hallgatóságot.

A közgazdász felszólalása után hosszú ideig senki sem kért

szót. A terem komor csendjét csak a papírlapok halk zizegése és a víz csobogása törte meg, amikor a közgazdász vizet töltött poharába. Az elnök nyugtalanul tekintgetett a terem hátsó része felé és megkérdezte:

— Ki a kovetkező? A következő ki lesz, elvtársak?

Több felszólaló azonban nem jelentkezett.

— Megengedik? — hallatszott végül is egy határozott hang a csendes teremben.

Valamennyien hátrafordultak. A távoli sorokból egy magas, szélesvállú, nyílttekintetű, dúshajú, nyugodtarcú férfi emelkedett fel. Magabiztosan haladt végig a széksorok között és fellépett a szónoki emelvényre.

Ahogy egyszerű, oldalgombos orosz ingében, vastag dosszié és jegyzetek nélkül megjelent, egyáltalán nem hasonlított az előtte felszólalókra. Az első szavakat nyugodt, erős hangon ejtette ki. A hallgatóság elcsendesedett.

Minden tekintet a felszólalóra szegeződött. Ő széles mozdulatokkal, rövid mondatokban fejtegette világos gondolatait, pontról pontra szétzúzva az oreg kozgazdász elméletét. Napbarnított arca, élesen kirajzolódó telt ajkaival és konnyedén előreugró állával, nyugodt volt. Ives, majdnem összeérő ritkás szemöldöke hol felemelkedett, és láthatóvá tette nagy, okos, barna szemeit; hol leereszkedett, és ekkor arca egy pillanatra idősebbnek látszott. Szemöldokei azonban ismét felemelkedtek, ajkán mosoly játszott és megint egészen ifjúnak tűnt.

— Selesztov Dimitrij, a mi Mityánk — suttogta Altájev szomszédja. — Nagyon okos fiú. Képzelje csak, egyszerű munkás, lakatos, alig hét éve fejezte be az esti munkásegyetemet és már docens. Figyelje csak meg, hogyan fekteti kétvállra azt a biflázót...

Ezután a vita után Altájev figyelemmel kísérte Selesztovot, a fiatal közgazdászt. Cikkeit gyakran közölték a folyóiratok és ujságok, a háború előtt könyve jelent meg az önálló elszámolásról és a szövetkezeti gazdálkodás gazdaságtanáról...

A hadseregparancsnok és a Haditanács tagja körül összegyűltek az értekezletre érkezett tábornokok és ezredesek.

— Azt hiszem, valamennyien együtt vagyunk — jegyezte meg Selesztov, miután körülnézett.

— Foglaljanak helyet, elvtársak — indítványozta Altájev. — Új elhatározást kell most kidolgoznunk. Az idő kevés, huszonkét órára az elhatározást jelentenem kell a frontparancsnoknak. Kérem, hogy röviden tegyék meg jelentéseiket. Frolov ezredes, öné a szó.

Míg a Haditanács tagja a magyarokról beszélt, Frolov az ablaknál állt és feszülten gondolkodott. A fronton dontő mértékben megváltozott a helyzet. Az ellenség hatalmas csapatösszevonást hajtott végre ellencsapás céljából és erős állásokat tart megszállva. A napokban valami rendkívül fontosnak, a szovjet-német front déli szárnyán a harctevékenység sorsa szempontjából döntő eseménynek kell bekövetkeznie. Most pedig a Haditanács ülésén Frolovnak be kell számolnia azoknak a terveiről, akik odaát, a front tűzvonalán túl, a hitlerista törzskarokban ülnek.

Frolov a térképet nézve beszélni kezdett a gárdahadseregre irányuló géppuskák és ágyúk ezreiről. Felsorolta az ezredek és hadosztályok számozását, összegezte az emberek létszámát

Altájev az asztal felé hajolva hallgatta a jelentést. Mindkét végén kihegyezett ceruzája simán futott a térképen, a vörös vonal mentén, amely északkeletről délnyugati irányban szelte át Magyarországot. A vörös vonal Lucsinyec csehszlovák városnál kezdődott; határozottan húzódott lefelé, keletről megkerulte Budapestet, átszelte a Dunát és kanyarogva végigkúszott a síkságon, majd egyenletes, majdnem egyenes vonalban futott a Balaton keleti partjához. A tó nyugati partjától az arcvonal keletre haladt, a Dráva partján kiért Jugoszlávia északi határához és jugoszláv teruleten ismét átszelte a Dunát.

A vörös vonal mellett húzódott a kék fogazott vonal, hol majdnem teljesen a vorös vonal mellett, hol kissé eltávolodva, de seholsem elszakadva, seholsem eltérve tőle.

A Balaton és a Velencei-tó kék foltja között helyezkedtek el a gárdahadsereg ezredei, hadosztályai, hadtestjei. Előttük húzódott az ellenség erős védelme. A tavak között mintegy 40

kilométernyi térséget hosszában és keresztben át meg átszelték az árkok, közlekedő árkok, harckocsiárkok. Az árkok akár a fejtörőben, összegabalyodott labirintusként kúsztak északnyugatra, Székesfehérvárnál összesűrűsödtek, majd elkanyarodtak a Vértes-hegység erdős nyulványai felé.

Frolov szavai életrekeltették ezt a mozdulatlan, sokszínű képet. Altájev az alig észrevehető kék nyilak helyett az ellenséges géppuskákat látta, melyek teljesen betöltötték a tavak közötti távolságot; ezek mögött helyezkedett el a földbe beásott harckocsik, páncéltörő lövegek fala; még távolabb, az ellenséges védelem mélységében álltak az aknavető- és tüzérütegek, a törzsek, a tartalék zászlóaljak, ezredek és egész hadosztályok.

A hadseregparancsnok, miközben a felderítő-szolgálat főnökének jelentését hallgatta, arra gondolt, milyen nehéz lehetett összegyüjteni ezeket az adatokat. Mikor az első gárdaalegységek odaértek ahhoz a vonalhoz, melyet a hitleristák „Margit-vonal"-nak neveztek, csupán a vigasztalan, esőáztatta dombokon húzódó drótakadályok szürke cövekeit látták maguk előtt meredezni. A parancsnokságot a repülősök tájékoztatták az árkok vonalairol, a felderített tüzelőállásokról és az ellenséges csapatok mozdulatairól. A légi figyelés azonban nem tárhatta fel az ellenség egész védelmi rendszerét. Az ellenség rafináltan álcázta magát és különféle ravasz fogásokat alkalmazott. A levegőből ártatlan dombocskának látszó földhalom a valóságban beásott harckocsit takart; a kis fellazított földnek látszó halmocska — tüzelőállást rejtett magában. Az ellenséges védelmi rendszer felderítésében a munka dandárja a földi felderítőkre várt. Éjjel-nappal száz és száz figyelőponton teljesítettek szolgálatot valamennyi fegyvernem tisztjei. Megfigyeltek minden bokrot és halmot. Apró, szinte észrevehetetlen jelekből következtettek a tüzelőállásokra, a műszaki építményekre, az ellenség különféle akadályaira. Az esős őszi éjszakák vak sötétjében felderítők közelítették meg a peremsávot, bekúsztak az ellenséges állások mögé, zajtalanul foglyokat ejtettek és ugyanilyen láthatatlanul és zajtalanul tértek vissza.

A törzseknél éjt nappallá téve — szakadatlanul dolgoztak.

A törzsekhez a legkülönbözőbb helyekről, végnélküli áradatban érkeztek az ellenségről szóló jelentések. Gyakran előfordult, hogy egyes adatok ellentmondtak más adatoknak. Meg kellett találni az igazságot, el kellett vetni mindazt, ami helytelen, hibás és másodrendű.

Száz és száz ember munkája fekszik ezekben az adatokban, melyeket most Frolov ezredes felsorolt.

Altájev egy pillanatra feltekintett a térképről és a felderítőszolgálat főnökét nézte. Frolov, máskor telt, pirospozsgás arca most egészen szürkésbarna volt, egy ősz hajfürt hullott a homlokára; szigorúan nézett a vastag szemüveg mögül.

A lassúmozgású, látszólag nehézkes és szórakozott Frolov ezredes közel húsz éve szolgált a hadseregben. Pályája kezdetén szakasz-, század- és zászlóaljparancsnok is volt. A masszív csontkeretes szemüveg, kerek rózsás arca és különösen a lassú, kacsázó járása egyáltalán nem hivatásos katonára, inkább valami tudományos munkatársra vallott, aki egész eddigi életét az irodák csendjében töltötte.

Ez a benyomás azonban megtévesztő volt. Frolov látszólagos lassúsága és szórakozottsága mögött mélyenszántó gondolatok rejtőztek. Állandóan választ keresett azokra az igen bonyolult kérdésekre, melyek mindig százával vetődnek fel a hadsereg felderítő-szolgálat főnökének fejében.

— A legdöntőbben és leginkább az a tény jellemzi a helyzetet fejezte be Frolov — hogy az ellenség Budapest körzetében sok gyalogos- és páncéloshadosztályt összpontosít. Ennek a hatalmas csoportosításnak az a feladata, hogy déli irányban csapást mérjen a Duna mentén, majd a Balaton és a Velencei-tó körzetében lévő csapatainkat elvágja egymástól és felmorzsolja. A támadás megindulásának várható időpontja december 21-e...

A hadseregparancsnok tekintete a térképen Budapestre szegeződött. A nagy város a Duna jobb- és balpartján, 40 kilométerre a gárdahadseregtől északkeletre terül el. A város nyugati része, az elővárosok és a várost körülvevő erdők sűrűn kéklettek azoktól a kék köröktől és oválisoktól, melyekkel

a német fasiszta hadosztályok és ezredek gyülekezési körleteit jelölték. Altájev egy pillanatra elképzelte, mi lenne, ha ez a lavina mindent elsöpörve útjából, megindulna dél felé. A lavina képzeletében a Duna partján tör előre, elvágja a gárdahadsereget és szomszédait a hátországbeli ellátási bázisaitól és bekeríti a Budapest, a jugoszláv-magyar határ és a Balaton közötti térségen.

Altájev hirtelen mozdulattal felállt, némán végigment a szobán.

— De milyen céllal készíti elő a csapást az ellenséges parancsnokság Budapest körzetéből? — kérdezte csendesen a Haditanács tagja, Frolovhoz lépve.

— Az ellenségnek az a célja, hogy megsemmisítse csapataink dunai hídfőállását és ily módon elhárítsa a Budapestet délről és nyugatról fenyegető veszélyt — válaszolt hosszabb gondolkodás nélkül Frolov.

— Ez a közvetlen feladat... de mi a csapás hadműveleti-hadászati célja? — kérdezte Altájev hirtelen megfordulva.

— Kezükben tartani Magyarországot, mint a legutolsó szövetségest és mint fontos stratégiai nyersanyagbázist — válaszolt Frolov.

Néhány másodpercig nyomasztó csend ülte meg a szobát. Majd Dubravenko törte meg a csendet:

— Véleményem szerint sokkal átfogóbb ennek a támadásnak a célja. Magyarország megtartása — csak részletfeladat. Alig hihető, hogy Hitler ezért vont el jelentős erőket más irányokból. A magyar kőolaj és bauxit már nem mentheti meg őt. Erről már lekésett! Ahhoz, hogy kitermeljék és feldolgozzák a nyersanyagot, idő kell. Ideje pedig már nincsen. Hitler a főcélt valószínűleg abban látja, hogy kimerítse és felőrölje csapatainkat a déli szárnyon, rákényszerítse őket arra, hogy lemondjanak a további támadásról, ezután főerőit átdobná központi frontjaink ellen, ahol most megállt a támadás.

Valamennyien csöndben ültek, nézték a térképet. Csak Tyázsev vezérőrnagy, a páncélos csapatok parancsnoka rajzolgatott valamit egy papírdarabkára.

Tyázsev, miközben Frolovot hallgatta, az ellenség páncélos-hadosztályaira gondolt...

A polgárháborúban, Kahovka alatt, a fehérgárdisták hat lomhamozgású „Renault" harckocsit vetettek be a szovjet csapatok állásai ellen. A harckocsik fülsiketítő zúgással, lassan másztak a síkságon, megálltak, lőttek és tovább kúsztak előre. Tyázsev, aki akkor fiatal vöröskatona volt, szakadt vattaruhában, rémülten nézte a harckocsikat és azt kereste, hová bújhatna előlük. Társai kiabáltak mellette, a géppuskák és az ágyúk lőttek, de a harckocsik csak másztak, másztak előre... A vöröskatonák első lánca megingott és a Dnyeperig hátrált. Tyázsev kiugrott a lövészárokból, de ekkor felcsendült a politikai biztos zengő hangja: „Vissza!" — Megállította a vöröskatonákat. Alig háromszáz méternyire lehettek már a harckocsik. Lánctalpaik csillogtak és feltartóztathatatlanul kúsztak előre.

— Kommunisták utánam! — kiáltotta ekkor a politikai biztos és a harckocsik felé vetette magát. Először ketten, majd hárman futottak utána, néhány másodperc mulva már negyven ember követte.

Az akkor még pártonkívüli Tyázsev a politikai biztos után rohant és majdnem a harckocsik mellett érte utol. A vöröskatonák felugráltak a harckocsikra, leestek, de ismét felmásztak rájuk. Puskaaggyal, lapáttal döngették a páncélt, puskával és revolverrel lövöldöztek a résekbe.

Tyázsev is felugrott az egyik harckocsira és elkeseredetten verte a páncélt puskája agyával. Valakinek sikerült betalálnia a nézőrésen és a harckocsi megállt. Felemelt kezekkel másztak elő belőle a halálravált fehérgárdisták.

Az acélszörnyetegeket megállították. Három harckocsi teljesen ép maradt. A politikai biztos kiválasztotta a vöröskatonák közül azokat, akik értettek a gépekhez és parancsot adott nekik, hogy tanulják meg a harckocsik kezelését. Az egyik legelső harckocsizó Gavrila Tyázsev volt, az egykori kazánfűtő. Ő és elvtársai két napon keresztül tanulmányozták a harckocsit, megtanulták kezelését és nemsokára rá már harcoltak is a gépeikkel. At-

tól a naptól kezdve Tyázsev egész életét a páncélos csapatoknál való szolgálatának szentelte.

A Kahovka közelében történtekre visszaemlékezve, Tyázsev most a Budapesten lévő német páncéloshadosztályokra gondolt. Budapest korzetében többszáz gyorsmozgású harckocsi várakozik, köztük a hatvantonnás „Tigrisek" és a legnehezebb rohamlövegek, a „Ferdinándok". Hogy lehet megállítani ezt a lavinát?

— Hát ön, Gavrila Mihajlovics, hogyan vélekedik az ellenség terveiről? — kérdezte Altájev, miután Dubravenko elhallgatott.

Tyázsev lassan felállt, hátrahúzta széles, gömbölyű vállait, végigsimított ritkás haján és Altájevre nézve válaszolt:

— A tény, tény marad. A hitleristák nagyerejű csapást készítenek elő. Én is azt mondanám: ez nemcsak Magyarországért folyó harc. Itt kétségtelenül sokkal átfogóbb elgondolásról van szó. A háborút sokféleképpen lehet befejezni. Harcolni lehet az utolsó katonáig, viszont ki lehet alkudni valamilyen elfogadható, hogy úgymondjam tűrhető békét. Annál is inkább, mivel a mi „kedves" szovetségeseink nem túlságosan igyekeznek szétverni a németeket.

Tyázsev hátratolta a székét és odalépett a falon függő Európa-térképhez.

— A következő helyzet alakult ki a szövetségesek arcvonalán. Szeptember tizedikén a szövetségesek elérték a Siegfried-vonalat. Ma december tizenötodike van. Több mint három hónap telt el és a szövetségesek még mindig egyhelyben topognak. Vajjon miért? Kevés az erejük? Nézzük az adatokat. Szeptemberben a németeknek a nyugati fronton huszonként gyalogos-, három légi deszant, két pancélos- és két gépesített hadosztályuk volt. Ez összesen huszonkilenc hadosztály. A szövetségeseknek ugyanakkor nyolcvanhat hadosztályuk volt, méghozzá ezek között huszonnégy páncéloshadosztály. Ha a hadosztályok számát vesszük, akkor is háromszoros a szövetségesek túlereje, a páncéloshadosztályokat tekintve viszont — hatszoros. Mivel magyarázható, hogy ilyen erőkkel három hónapon keresztül topognak a Siegfried-vonalnál? Szerintem ez arra mutat, hogy a szövetségesek

nem akarnak döntő harcba kezdeni, nem akarják gyorsan befejezni a háborút.

— Régi, régóta ismert politika — kapcsolódott be a beszélgetésbe Selesztov. — Annak segíteni, aki vereséget szenved. .

— Pontosan erről van szó — folytatta Tyázsev. — A hitleristák különbékével szeretnék menteni bőrüket. Ezért akarják azt a látszatot kelteni, hogy még mindig erősek. Ezért készítenek elő most csapást Budapest alatt is, aztán esetleg még máshol is. Higyjék el, a németek még megfutamítják a szövetségeseket. Újabb totális mozgósítást rendelnek el és csapást mérnek a szövetségesekre...

Tyázsev felhevülten nézett Altájevre, majd Dubravenkora tekintett és visszaült a helyére. Altájev fejében már jóval előbb megfordultak ezek a gondolatok, számára nem jelentettek újat, mégis nagyon elégedett volt Tyázsev felszólalásával.

Altájev sorban meghallgatta az összes jelenlévők véleményét. Valamennyien ugyanazt javasolták: az ellenség Budapest körzetéből indított ellencsapásának meghiúsítása céljából a gárdahadsereg főerőivel menjen át támadásba és törje át az ellenséges védelmet. Ugyanakkor a reális lehetőségek számbavételénél világossá vált, hogy a gárdahadsereg rendelkezésére álló erőkkel nem lehet végrehajtani a feladatot. Ehhez nagyobb erő kell. Főleg tüzérség és harckocsik terén mutatkozott hiány.

Mindannyian tudták, hogy csapást mérni félerővel nem szabad. Ha már ütünk, akkor üssünk nagyobb erőkkel. A csapatok számát tekintve viszont a gárdahadsereg és a vele szemben álló ellenséges erők majdnem egyenlőek voltak. Abban az esetben viszont, ha az ellenség csapatainak egy részét Budapestről átdobja — túlsúlyt hozhat létre az erők és eszközök terén, különösen harckocsikban. Kisebb erőkkel kellett nagyobb erőket szétzúzni.

Valamennyien azt javasolták, hogy a csapást Székesfehérvárra mérjék, azt foglalják el és ezzel veszélyeztessék az ellenség Budapest környékén húzódó közlekedési útvonalait. Mikor azonban Voronkov, majd Dubravenko is azt javasolta, hogy a hadsereg kétharmadát összpontosítsák a város előtt és ezzel az

erővel mérjék a csapást — Selesztov nyugtalankodni kezdett. A hadsereg széles arcvonalon rendezkedett be. Védelem lényegében még nem volt. A csapatok még alig tudták beásni magukat. Az ellenség viszont jelentős tartalékokkal rendelkezik és a műszaki építmények megerődített rendszerére támaszkodik. Abban az esetben, ha a főerőket egy szűk terepszakaszon összpontosítják, védtelenül kell hagyni a hadsereg arcvonalának tobbi részét. Elég, ha az ellenség csekély erőkkel csapást mér és a Székesfehérvár elleni csapásra előkészített csoportosítást a bekerítés veszélye fenyegeti. Vajjon megér-e a kitűzött cél ilyen kockázatot?

— Mi lesz akkor, ha az ellenség szembejövő csapást mér a mi meggyengült arcvonalunkra? — kérdezte Altájev, aki Selesztovval együtt arra a nagy kockázatra gondolt, amit a védtelenül hagyott arcvonalszakaszok jelentenek.

— Természetesen az ellenség csapást mérhet, ha mi a támadás előkészítését elhúzzuk — válaszolta Dubravenko gondolkodás nélkül. — Abban az esetben viszont, ha egy-két nap alatt mindent előkészítünk, az ellenség semmit sem tehet ellenünk.

— Mi erre a biztosíték? — kérdezte Selesztov.

— A biztosíték — az ellenség erkölcsi állapota. Ma már nem negyvenegyet írunk. Most mi támadunk, a németek pedig visszavonulnak. Emellett még figyelembe kell vennünk, hogy a hitleristák már készülnek egy csapásra, de nem a mi hadseregünk, hanem jobb szomszédunk ellen, Budapestről a Duna partja mentén. Minden erejüket ebbe a csapásba adják bele.

— Akkor miért tartanak hadseregünk előtt ilyen komoly tartalékokat?

— Azért, mert félnek attól, hogy mi áttörést hajtunk végre. Számukra halálos veszélyt jelent a mi csapásunk.

— Mi a véleménye erről a tüzér- és a páncélos parancsnoknak? — kérdezte Altájev.

A napbarnított arcú, szúrósszemű Cibenko altábornagy, tüzérparancsnok összevonta szemöldökét és szűkszavúan válaszolt:

— Tüzérségünk kevés. — Néhány másodpercnyi szünetet

tartott, széles homlokán feszült a bőr, fejét kissé előreszegte, ökölbeszorított kezével az asztal lapjára támaszkodott. — De ezzel is szét lehet zúzni az ellenséget, el lehet foglalni a várost. A legdöntőbb: hatalmas erejű kezdeti csapást kell mérni az ellenségre és megnyitni az utat a gyalogság és a harckocsik előtt. Erre a célra összpontosítani kell az egész tüzérséget és aknavetőket a város előtt; összpontosítani és teljes erejű csapást kell mérni.

Tyázsev tábornok türelmetlenül várta, mikor fejezi be jelentését Cibenko és amint a tüzérparancsnok leult, azonnal beszélni kezdett:

— El kell foglalni a várost, feltétlenul el kell foglalni. Kockázatvállalással jár, viszont milyen eredményekre vezethet! Az ellenség valószínűleg főleg a páncéloshadosztályaival akar csapást mérni. A harckocsiknak a manőverezéshez utakra és sokezer tonna üzemanyagra van szükségük. Az üzemanyagot szállítani kell. Ehhez is uttakra van szükségük. Valamennyi fontosabb út Székesfehérvár körzetében fut össze. Persze, most kevés harckocsink van. Jobb lenne, ha több volna, be lehetne vetni őket az áttörésbe az ellenség hátába. De ahogy a közmondás mondja: addig nyujtózkodjál, ameddig a takaród ér: „Harckocsitakarónk" pedig elég a város elfoglalására.

Altájev Malikov ezredeshez fordult:

— Milyenek a műszaki csapatok lehetőségei?

Malikov ezredes, a műszaki kérdések ismert szaktekintélye, aki hosszú időn keresztül adott elő katonai akadémián, most is lassan, tanáros hanghordozással kezdett beszélni:

— Az ellenség védelmének nagy a harckocsi- és gyalogsági aknasűrűsége. Ebből következik, hogy a műszaki csapatok előtt rendkívül felelősségteljes feladatok állnak. Figyelembevéve a műszaki csapatok reális lehetőségeit, hogy úgy mondjam, több-kevesebb bizonyossággal megállapítható, hogy mindezen feladatoknak a megoldása kétségtelenül komoly nehézségekbe ütközik.

— Iván Nyikolajevics — szakította félbe Altájev — konkrétebben, konkrétebben. Képesek-e a műszaki csapatok biztosítani az ellenség védelmében lévő aknák felszedését a város előtt?

— Igen. Képesek — válaszolta Malikov és lélekzetet véve az előbbi hangnemben folytatta tovább: — Ugyanakkor ehhez fel kell használni a szó szoros értelmében minden rendelkezésünkre álló erőt, minden műszaki alegységet és csapatot. Valamennyit az aknaszedésre kell bevetni. Alekszander Vasziljevicsnek — fordult Malikov Vikentyev vezérőrnagy, a hadtápszolgálat főnöke felé — valamennyi utat csak saját erőivel, csakis sajátjaival kell majd biztosítania, a műszakiak pedig kimennek a peremsávra.

— Rendben van — szólalt meg Altájev — az utakkal egyelőre nincs semmi hiba. Alekszander Vasziljevics, mennyi időre van szüksége, hogy mindennel ellássa a csapatokat, ami a támadáshoz szükséges?

A jólelkű, kicsit fitosorrú Vikentyev tábornok arca kipirult. Várta már ezt a kérdést, mindent összeszámolt és felkészült a válaszra, most mégis zavarba jött.

— Hadseregparancsnok elvtárs — mondotta nehezen forgó nyelvvel — rosszul állunk az átkeléssel. Valamennyi készletünk a Duna túlsó partján van. Vasúti híd nincs. A nagy távolság miatt egyharmadára csökkent a gépkocsiszállítás lehetősége. Ha a lőszert és üzemanyagot csak a hadtáp szállítóeszközeivel akarnánk átszállítani, ehhez legalább négy nap kellene. Úgy vélem, hogy ebből a helyzetből csak egy kiút van: fel kell használni a csapatok szállítógépkocsijainak egy részét is.

— Ön, természetesen főleg a páncélos csapatokra gondol? — kérdezte szigorúan Tyázsev.

— S valószínűleg a műszaki csapatokra? — tette hozzá Malikov.

— Na és természetesen a tüzérekre — nevetett Cibenko.

— A páncélosokéra, a tüzérekére, a műszakiakéra, a lövészekére is, sőt a törzsek tehergépkocsijaira is — válaszolta Vikentyev. — A lőszer önöknek kell és ebben a kérdésben nem lehet enyém, tied, a nagybácsié. Valamennyi a mienk, valamennyi közös.

Tyázsev a homlokát ráncolta és előbbre csúszott a széken. Cibenko felkapta fejét, s ingerulten kifakadt:

— És ha tüzelőállást kell változtatnunk, talán ökrök fogják húzni a lövegeket?

— Én nem valamennyi gépkocsiról beszélek, hanem csak a gépkocsik 30 százalékáról — futotta el a méreg Vikentyevet.

— No, elvtársak, azt hiszem minden világos — emelkedett fel Altájev. — Elhatározásom a következő: a hadsereg főerőit szűk arcvonalon kell összpontosítani, át kell törni az ellenség védelmét és el kell foglalni Székesfehérvárt. A főcsapást a város előtti német hadosztályra mérjük. A tüzérség egész erejét bevetve, szétzúzzuk ezt a hadosztályt. A szárnyakon a magyar csapatok nem tanúsítanak komoly ellenállást. Ezután elfoglaljuk a várost és megerődítjük. Lehetséges, hogy a frontparancsnok erősítést ad a hadseregnek, akkor ki lehet fejleszteni a támadás sikerét.

Altájev szavait telefoncsengés szakította félbe.

— Altájev, jelentkezem... Jó estét, marsall elvtárs... Igen... Megvan az elhatározás... Elfoglalni Székesfehérvárt... Pontosan... Értettem... Igen... Világos...

Altájev jobbkezéből balkezébe vette a telefonkagylót s a „világos", „igen" szavakat ismételgetve, gyorsan rajzolni kezdett a térképre. A térképen egymás után vastag vörös vonalak jelentek meg. Néhány ceruzavonás és Budapesttől északra egy behajló nyíl tűnt fel. A nyíl északról és északnyugatról vette körül Budapestet és a hegye a fővárostól északnyugatra lévő Esztergomra mutatott. A másik nyíl onnan indult ki, ahol a gárdahadsereg csapatai állottak, átment Székesfehérváron és a hegye északra, ugyancsak Esztergomra irányult. Ezek a nyilak, mint két hatalmas kar, nyugatról és északnyugatról fogták át Budapestet.

Altájev magához húzta az asztalon fekvő jegyzetfüzetet és balkönyökével leszorítva, gyorsan írni kezdett. Szőrpihés ujjai gyorsan vezették a ceruzát és a papírlap, egész hosszában hamarosan sűrű számoszlopokkal telt meg.

A telefonbeszélgetést befejezve, Altájev felemelte fejét. Szeme fiatalosan csillogott, arca kipirult. Ez az örömteli lelkesedés mindössze néhány másodpercig tartott, utána Altájev is-

mét összevonta szemöldökét és az egybegyűltek előtt ismét a szigorú, a parancsoláshoz szokott hadseregparancsnok állt. Szigorú tekintetét végighordozta az asztal mellett ülőkön, megigazította a térképet és határozott hangon beszélni kezdett:

— A frontparancsnok megkapta Sztálin elvtárs utasítását. A főparancsnokság úgy döntött, hogy be kell keríteni és meg kell semmisíteni az ellenség budapesti csoportosítását. Ebből a célból a Második Ukrán front a Budapesttől északkeletre lévő körzetből Esztergom irányába mér csapást, s az ellenség budapesti csoportosítását északról és északnyugatról keríti be. A Harmadik Ukrán front csapatai pedig a Velencei-tó körzetéből mérnek csapást, délnyugatról és nyugatról karolják át Budapestet. A Harmadik Ukrán front kötelékében hadseregünk méri a főcsapást. Közelebbi feladat — áttörni az ellenség védelmét és elfoglalni Székesfehérvárt. További feladat — északi irányban mért csapással kifejleszteni az áttörést Esztergom irányában, egyesülni a Második Ukrán front csapataival és létrehozni a bekerítés külső gyűrűjét. Megerősítésül páncélos, tüzér, lövész és lovas magasabb egységeket kapunk.

Altájev kezeügyébe helyezte a füzetet és sorolni kezdte a megerősítő eszközöket.

— Igy tehát, elvtársak — fejezte be a diktálást Altájev, majd hangosan, kissé ünnepélyesen folytatta. — A helyzetet helyesen értékeltük. A főparancsnok a mi feladatunkat hatalmas hadászati méretekig fokozta. Nekünk nemcsak az ellenség ellencsapását kell meghiúsítanunk, hanem teljesen be kell kerítenünk budapesti csoportosítását és ilymódon kedvező feltételeket kell teremtenünk a Bécs elleni, a Dél-Németország elleni, Hitler „alpesi erődje" elleni győzelmes támadáshoz.

III.

Azalatt az idő alatt, míg a szovjet csapatok Budapest alatt megkezdték a német-fasiszta hadsereg elleni új hadművelet előkészítését, a nyugati fronton különös események játszódtak le.

Franciaország, Belgium és Hollandia kisebb-nagyobb városai az amerikaiak, angolok és kanadaiak szórakozóhelyeivé változtak. Az angol-amerikai hadsereg katonái és tisztjei éjjel-nappal zajongva kószáltak az utcákon. A túlzsúfolt éttermekben jazzzenekarok rikoltoztak, részeg kiáltások hangzottak, a sűrű dohányfüstben párok keringtek.

Belgium fővárosa, Brüsszel az angolok szórakozásának központja lett. Számtalan vendégfogadó alakult át tiszti üdülővé, egymásután nyíltak az új bárok. A belga férfiaknak megtiltották a szórakozóhelyek látogatását. A feslett belga nők viszont, a szövetségesek egyenruháját viselő gavallérjaik kíséretében, akadálytalanul járhattak, ahová akartak.

Különösen az éhező Párizsban folyt féktelen tobzódás, ahol Eisenhower főhadiszállása volt. Az amerikaiak lefoglalták az összes szállodákat, éttermeket, vendégfogadókat és a jobb helyiségeket. Ezekben most amerikai tisztek telepedtek meg. Az utakon, a Champs Elysées-n, a boulognei erdőben tömegesen ténferegtek a részeg amerikaiak. Rongyos, elcsigázott, éhes gyermekek nyujtották feléjük sovány kezecskéiket, de a jenkik utálattal fordultak el tőlük. Annál „bőkezűbben" vendégelték meg az utcalányokat. Az amerikai tiszteknek megengedték, hogy dámáikat az eszpresszókban és éttermekben vendégeljék meg, s az amerikai katonák csokoládétáblákkal és cigarettával csalogatták a lesoványodott párizsi nőket.

A féktelen mulatozás közben az amerikaiak nem feledkeztek meg az üzletről sem. A sötét mellékutcák, utcakereszteződések és terek feketepiacokká váltak. Az amerikai katonák, tisztek és tábornokok üzemanyaggal, cigarettával, élelmiszerrel spekuláltak. Mindenki rendfokozatához „méltóan" üzletelt. A katonák köpenyük alól kínálgatták a hadseregraktárból ellopott benzineskannákat, cigarettacsomagokat. A tisztek nagyban és kicsinyben tartályszámra árusították a benzint, ládaszámra a cigarettát és élelmiszert, melyeken az amerikai katonai raktárak címkéi díszelegtek. A tábornokok nagyvonalúan intézték üzleti ügyeiket. Ügynökök sokaságán keresztül száztonna számra bocsátották áruba a benzint, az élelmiszert, a fehérneműt és a

ruházatot. A törzskarba és a hadtáphoz százával kerültek üzletemberek, akik fillérekért vásárolták össze az európai gyárosok részvényeit és üzemeit.

A feketepiac, a spekuláció és a hadsereg készleteinek elherdálása olyan méreteket öltött, hogy Eisenhower tábornok kénytelen volt különleges bizottságot kinevezni az amerikai hadseregben folyó spekulációs tevékenység kivizsgálására. Később erről „Kereszteshadjárat Európában" című könyvében a következőket írta: „Gyakorlatilag a hadsereg jelentős része rablók szervezett bandájává vált és ezeket a cikkeket (élelmiszer, benzin, cigaretta) teherautó- és vagonszám árusította."

Ugyanakkor az amerikai csapatok parancsnoksága keserűen panaszkodott a harckocsik és teherautók számára szükséges üzemanyag hiányára, bonyolult terveket dolgozott ki „az ellátási probléma" megoldására. Az amerikai csapatok Siegfried-vonal előtti topogását „a harckocsik és teherautók számára szükséges üzemanyag hiányával" magyarázták.

Az angol csapatoknál „szervezetten" folyt a szórakozás. Montgomery táborszernagy parancsot adott, hogy az egész hadseregnek adjanak kéthetes szabadságot. A törzsek az egész legénységet és tisztikart nyolc csoportba osztották. Az egyik szabadságon volt, a másik szabadságra ment, a harmadik pedig szabadságról jött ... és csak ötnyolcad részük teljesítette szolgálati feladatait. Ha valaki Angliába akart utazni, szállítóeszközt, oda- és visszautazási időt bocsátottak rendelkezésére.

Vidám élet folyt az arcvonalon is. A németek nyugodtan viselkedtek, nem tüzeltek és semmiféle aktív tevékenységet nem folytattak. Az amerikai, angol és kanadai katonák a falvakban és városokban helyezkedtek el, a kocsmák küszöbét koptatták, belga és francia asszonyokat csábítottak el. A tisztek arról álmodoztak, hogy Párizsba és Brüsszelbe utaznak, s azon vitatkoztak, hogy ki utazzék előbb a vidám fővárosokba. Valamennyien irigyelték azokat a szerencséseket, akik szabadságot kaptak.

Ezalatt a német parancsnokság sürgős intézkedéseket foganatosított.

Hitler magához tért abból a súlyos megrázkódtatásból, me-

lyet az élete ellen elkövetett merénylet váltott ki belőle és lázas tevékenységbe kezdett. Németországban újabb totális mozgósítást rendeltek el. Kivétel nélkül minden férfit behívtak a hadseregbe. Az öregeket, rokkantakat és serdülő ifjakat erőszakkal elszakították otthonuktól és fegyveres kísérettel hajtották őket a laktanyákba. Egész Németország visszhangzott a sírástól és jajveszékeléstől. Az iparban, a közlekedésben, mezőgazdaságban csak az asszonyok maradtak.

Az öregekből megalakították a „Volkssturm"-ot, a népfelkelés silány mását. Az öregek ruha helyett karszalagokat kaptak, s azzal fegyverezték fel őket, ami éppen jött és beültették a Siegfried-vonal erődítményeibe. Így hozták létre a Nyugati Fronton lévő német „hadsereg" második részét — a „Volksgrenadier"-okat is. A „Volksgrenadier"-ok a „Volkssturm"-tól abban különböztek, hogy ezek olyan emberek voltak, akik már valamikor szolgáltak a hadseregben, de öregség, vagy különböző testi hiba miatt leszerelték őket. Az angol-amerikai hadseregek ellen kiállított német „hadak" harmadik részét az úgynevezett „beles zászlóaljak" alkották. Ezekbe azok a katonák tartoztak, akiket idő előtt kiírtak a kórházakból, akiknek még nem gyógyult be a sebük. Maguk a németek azért hívták ezeket a csapatokat „beles zászlóaljaknak", mert a katonák többsége gyomor- és bélbetegségekben szenvedett.

A „Volkssturm", a „Volksgrenadier", és a „beles zászlóaljak" képezték azt a német hadsereget, amely a „Siegfried" vonalat védte. A katonákat beültették a betonerődökbe és megparancsolták nekik, hogy védjék a Nyugati Falat. Hogy ezeknek a „hadfiaknák" ne jusson eszükbe a hátukat mutogatni az ellenségnek, a hitleristák sorgyalogos és gyalogosított páncéloshadosztályokat állítottak mögéjük és megparancsolták nekik, hogy lőjjék agyon, ha valakit szökési kísérleten kapnak.

Hitler különleges reményeket fűzött az ifjúsághoz. A hadseregbe mozgósítottak minden 17. életévét betöltött ifjút. Ezeket az öregektől elkülönítve gyüjtötték össze, új egyenruhába bujtatták, nagyobb fejadagot biztosítottak számukra és megkezdték megalakítani belőlük az „SS" hadosztályokat. Ezekbe a

hadosztályokba frontot járt, hivatásos altiszteket és tiszteket osztottak be. Ezek irányításával a Hamburg melletti síkságon az ifjak gyorstalpaló katonai kiképzést kaptak.

Elmúlt a szeptember, az október, a november és az ifjakból létrehozták az új, 6. „SS" páncéloshadsereget.

Az angol-amerikai parancsnokság részletesen ismerte a németek intézkedéseit, de nem sokat törődött azokkal.

Amikor a 6. „SS" páncéloshadsereg manőverezni kezdett az arcvonal mentén, az angol és amerikai törzskaroknál a tisztek gondtalan mosollyal fogadták ennek hírét. A magasabb parancsnokság azt várta, hogy ezt az új hitlerista hadsereget hamarosan szerelvényekre rakják és keletre, a szovjet-német frontra szállítják.

Voltak egyesek, akik azt mondták, hogy a németek képesek csapást mérni az angol-amerikai csapatokra. Mikor Köln körzetében a németek összpontosították 5. páncéloshadseregüket és ez megkezdte a Rajnán való átkelést, a 6. „SS" páncéloshadsereg pedig megindult az utakon délre, azt mondogatták a 30. angol hadtest törzskarában:

— Nagyszerű! Jöjjenek csak. Legalább nekünk nem kell átkelnünk a Rajnán s mégis szétverjük ezeket a hadseregeket. Maguk jönnek fogságba.

Rövid idő mulva azonban az amerikai-angol felderítők elvesztették e két páncéloshadsereget szem elől. A két páncéloshadsereg a Rajna és Németország nyugati határa között menetelt — és egyszercsak eltűnt. Mintha a föld nyelte volna el. E hadseregek rádióállomásai is beszüntették a tevékenységüket. A sűrű pelyhekben hulló hó betakarta a földet és eget. Egyetlen repülőgép sem tudott felszállni.

Még néhány nap telt el és a két német páncéloshadseregnek teljesen nyoma veszett.

— Keletre mentek — sóhajtott megkönnyebbülten sok amerikai és angol magasabb parancsnok. — Hát csak menjenek. Annál kevesebb a gondunk. Mert különben egyszer csak támadni kezdenek és harcolni kell ellenük, viszont kinek akaródzik ilyen-

kor télen a lövészárokban dideregni és várni ezeket az átkozott boche-okat.

A mulatozás pedig folyt tovább. Angliából és Amerikából ezrével érkeztek a túristák és ujságírók. Végigcipelték őket az arcvonalon, megmutogatták nekik a történelmi nevezetességeket — Aachen város romjait, melyet az angol és amerikai légierő tett szinte a földdel egyenlővé. A kirándulók lefényképeztették magukat a romoknál, emléktárgyakat gyüjtöttek, s közben zsíros üzleteket kötöttek, kereskedelmi ügyeiket rendezték.

Közeledtek a karácsonyi ünnepek. Az angol-amerikai csapatok sorai közt még nagyobb méreteket öltött a dőzsölés. Társaságok alakultak a karácsony megünneplésére, óriási bankettek és ivászatokat készítettek elő, gyüjtögették a whisky- és bor-tartalékokat.

December 15-én Bradley tábornok, az amerikai csapatok parancsnoka hadiszállásáról Luxemburgba utazott, Eisenhower főhadiszállására. Törzskarából sok tiszt ment vele.

Egyszercsak valami egészen hihetetlen dolog történt. December 16-án korán reggel felnyögtek az Ardennek hegyei. A német tüzérség legkülönbözőbb ürméretű lövegei pusztító tüzet nyitottak az 1. amerikai hadsereg csapataira. Az amerikai tisztek és tábornokok az éjszakai tivornyától kábultan, egy szál fehérneműben rohantak ki a házakból és fejüket vesztve, szaladgáltak fel-alá, semmit sem értettek, nem tudták, mihez is kezdjenek. A katonák megkísérelték fedezni magukat a hevenyészett lövészárkokban, a pincékben, a borpincékben, de mindenütt elérték őket a német tüzérség lövedékei. Az amerikai tüzérek közül egyesek a lövegekhez futottak, de senki sem tudta, hova tüzeljen. Mindenfelé német lövedékek és aknák robbantak.

Több mint két órán át tartott a német tüzérségi előkészítés. Az amerikai csapatok egyetlen lövéssel sem válaszoltak.

Néhány másodpercre megszakadt a tüzérségi lövedékek robaja, és felhangzott a harckocsi motorok százainak levegőt remegtető dübörgése. Az 5. és 6. német páncéloshadsereg hadosztályai rohamra lendültek. Pontosan azok a páncéloshad-

seregek indultak támadásba, melyeket néhány nappal ezelőtt szem elől vesztett az angol-amerikai felderítő-szolgálat.

Az 1. amerikai hadsereg előrevetett csapatainak maradványai pánikszerűen menekültek. A német harckocsik utólérték és eltaposták, vagy fogságba ejtették az amerikai katonákat. Ott, ahol az amerikai állások húzódtak, csak a felszaggatott föld feketélett, százával lobogtak a tüzek, hevertek a hullák. A keletre vezető utakon amerikai hadifogolyoszlopok vonultak. Dühös és ijedt arcukra hópelyhek hullottak. Elcsigázottan vonszolták magukat az utakon, s közben rémülten tekintgettek hátra, ahol az ágyúdörgés és a harckocsimotorok zajában dicstelenül pusztultak el bajtársaik.

Ezalatt az amerikai csapatok parancsnoka, Omar Bradley tábornok ünnepélyesen bevonult a szövetségesek Európában lévő csapatai főparancsnokának, Eisenhower tábornoknak a rezidenciájába.

Dwight Eisenhower szívélyesen fogadta alárendeltjét, honfitársát. A tábornokok törzskara és a kíséretükben lévő tisztek tiszteletteljes vigyázzállásba merevedtek. A két tábornokot minden oldalról fényképezőgépek vették célba. Elérkezett a „történelmi" találkozás pillanata.

A tábornokok lassan közeledtek egymás felé. A magnézium villanó fénye megvilágította elgondolkodó arcukat. Kattogtak a fényképezőgépek. Bradley üdvözlő beszédet mondott, s Eisenhower méltóképpen válaszolt. Válaszolt... és elégedetlenül ráncolta homlokát. Egy okvetetlenkedő törzskari tiszt lépett hozzá, papírdarabbal kezében. Eisenhower visszafojtotta dühét, hanyagul átvette a papírt, majd mérges tekintetet vetett Bradleyra. Omar Bradley összehúzta magát, nem értette, miért haragszik főnöke. Néhány pillanatig tartott a néma csend. Ezután Eisenhower hirtelen megfordult és sietve bement a szobájába. Bradley ijedten követte. A kíséretében levő tisztek helyükön maradtak. Egyesek, a legbátrabbak közül benéztek a félig nyitott ajtón és terkép fölé hajolva látták a két tábornokot. A tábornokok néhányszor elolvasták a rendkívül óvatos kifejezések-

kel összeállított táviratot, amely közölte, hogy a németek „némileg" előrehaladtak az Ardennekben.

A tábornokok hosszú ideig ültek a térkép előtt. Dunkerque kísértete lebegett felettük. A németek pontosan azon a helyen mentek át támadásba, ahonnan 1940-ben mértek csapást az angol-francia csapatokra. A német csapatokat ugyanaz a Rundstadt vezette, aki akkor is a parancsnokuk volt. A csapást, most is Liege és Luxemburg között mérték.

Eisenhower magához hivatta tanácsadóit és helyetteseit. Többórás értekezlet után úgy határoztak, hogy megkezdik az amerikai csapatok átdobását a német támadás területére. Eisenhower ceruzával rajzolt a térképre és megmutatta, hogyan fogják megsemmisíteni a támadó németeket. Északról csapást mér rájuk a 7. páncéloshadosztály, délről a 10. páncéloshadosztály, nyugatról — Ridgway tábornok légi-deszant hadtestének 82. és a 101. légi-deszant hadosztálya. Eisenhower ilyen erőkkel szándékozott szétzúzni a németek csapást mérő csoportosítását.

Míg a tábornokok tanácskoztak, a német páncéloshadosztályok teljes mélységében áttörték az 1. amerikai hadsereg védelmét és továbbfejlesztették a támadást nyugat felé. A német harckocsik betortek arra a teruletre, ahol az amerikaiak hatalmas haditechnikai-, lőszer-, uzemanyag- és élelmiszertartalékokat halmoztak fel. A német parancsnokság előre készült az amerikai csapatok hadtápterületein felhalmozott technika és fegyverzet felhasználására. A német hadosztályok harckocsizói jóval a támadás előtt megtanulták az amerikai harckocsik kezelését, a gépkocsivezetők — az amerikai tehergépkocsik vezetését. Mikor a német páncélos hadosztályok betörtek a raktárak területére, az amerikai harckocsikba azonnal beült a német kezelőszemélyzet és harcba vitte az amerikai gépeket. A német hadseregek csapásának ereje állandóan nőtt. Öreg, elhasznált harckocsijaikhoz új amerikai harckocsik csatlakoztak, melyek amerikai üzemanyaggal, amerikai lövedékekkel semmisítették meg az amerikai csapatokat.

Úttalan utakon és a szántóföldeken százával menekültek a amerikai katonák, tisztek és tábornokok. Az elsők között léptek

meg a parancsnokok és a törzskarok. Middleton tábornok, a 8. amerikai hadtest parancsnoka és törzskara, csapatait cserbenhagyva, ismeretlen irányban eltűnt. Bradley törzskaránál senki sem tudta, mi történik az arcvonalon. Maga a törzskar gépkocsira rakodott és felkészült a menekülésre.

A német páncéloshadosztályok, elsöpörve a felvonuló amerikai tartalékokat, legyezőszerűen szélesítették az áttörést északnyugat és dél felé.

December 17-én ért az arcvonalhoz az Eisenhower által harcbavetett 7. és 10. páncéloshadosztály. A német csapatok szétverték ezeket a hadosztályokat is és szétzilált maradványaikat északnyugati és délnyugati irányban üldözték. Az amerikaiak védelmében hatalmas rés keletkezett. Ez a rés két nap alatt 40 kilométernyire szélesedett ki.

Eisenhower tábornoknak a német támadás megállításához fűzött minden reménye füstbe ment. A más arcvonalszakaszokról elvont és harcbavetett tartalékokat, hadosztályokat a németek megsemmisítették, aki megmaradt, fejveszetten menekült a harcmezőről. A 101. légi-deszant hadosztályt és még három amerikai hadosztályt, mielőtt ellencsapást mérhettek volna az ellenségre, Bastogne körzetében bekerítették. Nyugaton a német páncéloshadosztályok semmiféle ellenállásba nem ütköztek. Ezeket a hadosztályokat csak a mély hó és a hegyi utak akadályozták előnyomulásukban.

December 19-én korán reggel Eisenhower megérkezett a „frontra", Verdun városába (Verduntől az arcvonal legközelebbi pontja több mint 80 kilométerre volt, a németek támadásának körzete pedig mintegy 100 kilométerre). Bradley tábornok és az amerikai hadseregek parancsnokai is Verdunbe érkeztek.

A tábornokok, betartva a szigorú etikett szabályait, leültek a hosszú asztal köré. A halotti csend kedvező feltételeket teremtett a mélyenszántó gondolatokhoz.

Eisenhower az értekezletet megnyitva, kijelentette:

— A jelenlegi helyzetet nem szabad sorscsapásnak felfognunk, ellenkezőleg — kedvező lehetőségnek kell tekintenünk. Itt, az asztal körül csak vidám arcokat akarok látni.

Pedig az 1. amerikai hadsereg csak halottakban és hadifoglyokban már eddig több mint 100.000 embert vesztett.

George Patton tábornok, patrónusának válaszolva, öklével hevesen az asztalra csapott és tajtékozva üvöltötte:

— Az ördög vigye el! Megengedjük ezeknek a... hogy egészen Párizsig menjenek, akkor aztán igaziból elvágjuk és szétta-possuk őket.

Eisenhower barátságosan rámosolygott „drága George"-jára és méltóságteljesen kijelentette:

— Az ellenségnek sohasem engedjük meg, hogy átkeljen a Maas folyón!

Ezen az értekezleten „eredeti" elhatározásra jutottak: „kiengedni a németeket a Siegfried-vonal elé és aztán megsemmisíteni őket."

Ez az elhatározás is csak Eisenhower tábornok szavaiban és „Kereszteshadjárat Európában" című könyvében jutott érvényre, habár valójában Eisenhower minden lehetőséget kihasznált, hogy megállítsa a németeket. Harcba vetette az egész légierőt, több mint harminc páncélos-, légi-deszant és gyalogoshadosztály vett részt a küzdelemben. Az erőfeszítés azonban hiábavalónak bizonyult. A németek szétverték a felvonuló tartalékokat és lendületesen fejlesztették támadásukat nyugat felé. A támadás nyolc napja alatt a németek — anélkül, hogy tartalékaikat harcba vetették volna — százkilométeres szélességben áttörték az amerikaiak védelmét és száztíz kilométert nyomultak előre. December 23-án Eisenhower fennhéjázó kijelentései ellenére, a 6. „SS" páncéloshadsereg erőszakosan átkelt a Maas folyón és hídfőállást foglalt. Az amerikai csapatokat két részre vágták és a megsemmisítés veszélye fenyegette őket.

Bradley tábornok nem volt képes kézben tartani hadseregeit s Eisenhower a németeket és Bradleyt átkozva, kénytelen volt elvonni tőle két amerikai hadsereget. Ezek vezetését Montgomery angol táborszernagyra kellett bíznia. Az angol-amerikai csapatok teljesen elvesztették fejüket, kitört a pánik. Az új Dunkerque elkerülhetetlennek látszott.

IV.

Nasztya és Tonya már négy órája álltak az árokban és a mesterlövész puskák távcsövén keresztül figyelték az ellenség állásait. Tonyának már elzsibbadt a keze-lába, szúrást érzett a derekában, s a nehéz köpeny is húzta a vállát. Szeretett volna egy kicsit mozogni, kiugorni az árokból, végigszaladni a mezőn. Egy pillanatra elfordult a távcsőtől és oldalról Nasztyára nézett. Nasztya kékesfehér arca halottnak tűnt. Csak hosszú szempillái rezdültek meg néha.

A lányok már a hajnali derengés előtt kimentek, ahogy a századnál mondták, „mesterlövész-vadászatra". Tonya negyedik napja várta már ezt a pillanatot. Gyorsan felöltözött és elsőnek lépett ki a fedezékből. Keleten alig észrevehetően pirkadt az ég. Ritkás köd burkolta homályba a földet. Tonya oda akart menni az árokhoz, ahol előző este kettesben ülve megbeszélték, hogyan lehet legjobban elhelyezkedni, de Nasztya visszahívta a fedezékbe, s megparancsolta, hogy reggelizzen meg és igyék egy csésze teát. Tonya leerőltetett két darabka főtt húst, ivott néhány korty teát, majd határozott mozdulattal felállt a kis asztalka mellől. Nasztya lassan szürcsölte a teáját, aztán felöltözött, kezébe vette puskáját. Végül mindketten kiléptek a fedezékből és a mély közlekedő árkon keresztül lövészgödreikhez mentek.

Megvirradt. Az ellenség árkai előderengtek a ködből. Megkezdődött a „mesterlövész-vadászat". Tonya nagy igyekezettel figyelt az ellenség állásai felé, de a fekete dombocskákon kívül semmit sem látott. Elmúlt egy óra, kettő, három és még egyetlen lövést sem adtak le. Az ellenség árkaiban minden kihaltnak látszott. Tegnap Tonya még német katonák szürke alakjait látta mozogni, de ma mintha készakarva történne, semmi mozgást sem észlelt. Megpróbált beszélgetni Nasztyával, de az dühösen rápisszegett. Mit tehetett volna? Hallgatott.

— Nézz a távcsőbe, miért nem figyelsz? — suttogta Nasztya. Ettől az alig hallható suttogástól Tonya összerezzent és ismét hozzátapadt a távcsőhöz.

A távcső világos körében élesen kirajzolódott az árok fekete hajlata. Előtte a drótakadály cövekei és hálója látszott. Mögötte árokkal átszeldelt síkság terült el. Helyenként egy-egy megfeketedett kukoricaszár meredt felfelé. Nem messze tégla- és kőrakás hevert. Tonya alaposan szemügyre vette a romokat. Széttört ablakrámát, tetőcserepeket, félig elégett deszka- és gerendamaradványokat látott. Valamikor lakóház lehetett. Egy pillanatra felderengett előtte a szülői ház képe. Az is a falu szélén állt, akárcsak ez és ha távolabbról nézték, az is épp így eltakarta a falu többi házait.

„Hol lehetnek a lakók?" — gondolta Tonya és elképzelte, hogyan dideregnek most valahol a mezőn, kitéve a hideg szélnek azok, akik ebben a házban laktak. Biztosan gyermekeik is vannak. Lehet, hogy egész kicsinyek. És most se házuk, se ruhájuk...

— A romoknál, látod? — suttogta Nasztya.

— Hol? — kapott észbe Tonya.

— A ház romjai között figyelő van — válaszolta nyugodtan Nasztya.

A vörösesbarna téglarakás mögött Tonya valami szürke mozdulatlan foltot és két világos pontot pillantott meg. Jobban megnézte, s már ki tudta venni a két vállat, a fejet és a távcsövet. Most már semmi kétsége sem volt afelől, hogy ott egy fasiszta ül és a szovjet állásokat figyeli. Hirtelen melege lett és szűknek érezte az árkot. Közvetlen közelében ott lapult az ellenség, melyről három és félév alatt annyit beszélgettek;

— Alaposan célozz és lőjj — mondotta csendesen Nasztya — csak nyugodtan, ne idegeskedj.

Tonya ujjával megérintette az elsütőbillentyűt és mint a lőtéren annyiszor — most is visszatartotta lélekzetét.

A távcsőben jól látta a hitlerista arcát, mozdulatait. Most éppen letette távcsövét a földre és kezefejével a szemét dörzsölte. A zöld rohamsisak eltakarta homlokát. Tonya óvatosan feljebb emelte a távcső fonálkeresztjét a fasiszta melle alá, úgy, ahogy tanulta. A vonalak simán mozogtak alulról felfelé. Jobbkeze mutatóujja megszokott mozdulattal húzta hátra az elsütő

billentyűt. Egy pillanat és bekövetkezik a lövés. „Sohase várd a lövést — emlékezett Tonya, parancsnokai tanácsára — mert elhibázod a célt." Megpróbált másra gondolni.

— Lőjj már, mire vársz! — hallotta Nasztya hangját.

Ebben a pillanatban fejük felett lövedékek süvítettek el és az általuk figyelt ház romjai mögött fekete füstoszlopok vágódtak fel.

Tonya ismét a távcsőbe nézett. A fasiszta már nem volt ott. Csak a felszaggatott föld látszott, ahol az előbb ült.

Tonya nem mert a barátnőjére nézni és dühében majdnem a levegőbe lőtt. Életében először ment harcfeladatot végrehajtani és szégyenben maradt. Nasztya természetesen most lenézi őt és „szájhősnek" tartja.

Igy töprengett, míg lehangoltan lépkedett Nasztya mögött.

— Nem tesz semmit, ne izgasd magad — fordult hátra váratlanul Nasztya és átölelte. — Ilyesmi mindenkivel megesik,

De barátnője együttérzése sem nyugtatta meg Tonyát. Dühös volt magára és az elkövetett hiba miatti szégyenérzés nem hagyta nyugton. Gyakran megbotlott és alig tudta követni Nasztyát. Hideg volt. Könnyű hópelyhek kavarogtak a levegőben. Tonyának nem akaródzott bemenni a fedezékbe és négyszemközt maradni Nasztyával. Jobb lett volna elmenni valahová.

A fedezékhez vezető úton Nasztya visszaemlékezett a kihalt út mellett álló magányos gesztenyefára, a szél fütyülésére és a mellettük elsuhanó Nyikoláj Akszenov arcára. Vajjon, miért nem állt meg? Lehetséges, hogy el kell felejtenie őt, el kell felejtenie, s nem szabad rágondolnia többé? Nasztya biztos volt benne, hogy ezt is meg tudja tenni. Ehhez csak az kell, hogy minden erejét összeszedje. Harcolni és elfelejteni mindent, ami a magánéletére vonatkozik. Ha befejeződik a háború, akkor majd meglátjuk, mi lesz.

Nasztya ezektől a gondolatoktól megnyugodva, levette válláról puskáját és a jeges lépcsőkön lement a fedezékbe. Belépett a szűk kis helyiségbe, meggyujtotta a tüzérségi hüvelyből készült lámpát. A vöröses fény megvilágította a fekete fala-

kat, a vastag takaróval leterített keskeny heverőt, s a sarokban álló kis asztalt. Az asztalon vattakabáttal gondosan letakarva két evőcsésze állt.

— A szolgálatvezetőnk nem feledkezett meg rólunk — mosolyodott el Nasztya. — Az ebédünk azonban biztosan elhűlt, meg kellene melegíteni.

— Mindjárt begyujtok — ugrott Tonya a kis vaskályhához. Leguggolt, hátizsákjából ujságpapírt vett elő s meggyujtotta a gyufát.

— Fát is hoztak — mondotta Nasztya vetkőzés közben. — Biztosan Sztyopa bácsi volt.

A fa meggyulladt, kellemes meleg áradt szét a fedezékben.

— Mit állsz ott, miért nem vetkőzöl? — kérdezte Nasztya fésülködés közben. — Most megebédelünk, pihenünk egyet. Mára már befejeztük a munkát.

Nasztya szappant és törülközőt vett elő és valamit keresve nézett körül.

— Egy pillanat, mindjárt hozok vizet. A fiúknál valószínüleg lesz — ugrott fel Tonya.

Még el sem hangzottak szavai, mikor a fedezék ajtaján halkan kopogtak.

A keskeny ajtónyílásban szürke esőkabátos, magas alak jelent meg. Tonya sovány, ismeretlen arcot és őrnagyi váll-lapot pillantott meg.

— Kolja?! — hallatszott Nasztya kicsit örömteli, kicsit ijedt hangja, s az asztalra dobta a törülközőt.

Akszenov becsukta az ajtót és a fénytől hunyorgatva, kezét Tonya felé nyujtotta, majd észbekapva, sietve előrelépett és zavartan megszólalt:

— Semmit sem lehet látni. Jó egészséget, lányok.

Nasztya magához térve, néhány másodpercig mozdulatlanul állt, majd egész testében kiegyenesedve kitárta karjait és halk sóhajjal símult az őrnagyhoz.

Tonya Akszenovot nézte, akiről olyan sokat mesélt neki Nasztya és maga sem tudta miért, váratlanul öröm töltötte el szívét. Mellette állt két, egymást forrón szerető ember, a bol-

dogságtól ügyetlenül és zavartan s az ő örömük átragadt reája.

— Jaj, mit is csinálok — mondotta nehezen forgó nyelvvel Nasztya — ismerkedjetek meg. A barátnőm, Tonya Viszkovatova mesterlövész.

— Csak mesterlövész-tanonc, még nem mesterlövész — mondotta kezet nyujtva Tonya és Akszenovra nézve, tréfásan kijelentette: — Önt pedig már régesrégen ismerem. Akarja, hogy elmondjam az életrajzát?

— Igen? — kérdezte meglepetten Akszenov. — Érdekes.

— Parancsoljon — válaszolta zavartalanul Tonya és kezét hetykén csípőjére téve, fejét hátravetette és ünnepélyesen kezdte a felsorolást:

— Nyikolaj Szergejevics Akszenov, született 1918-ban, egész életét a katonai szolgálatnak szentelte. Tizenhétéves volt, mikor beöltözött. Szürke köpenye alatt azonban forró szív dobogott. Ennek legfényesebb bizonyítéka az életéből vett ismert példa. A negyvenegyes év nyarán egy Minszk közelében lévő erdőben találkozott...

— Azonnal hagyd abba, Tonya — próbálta megállítani barátnőjét Nasztya.

Tonya csengő hangon felkacagott és Akszenovnak nyujtotta kezét.

— Erőt egészséget, gárdaőrnagy elvtárs. Kérem, ne haragudjék rám.

Nasztya érezte Akszenov szaggatott lélekzetét, kezének alig észrevehető remegését és ő maga is akaratlanul megremegett Nyikoláj mereven nézte őt. Nasztya most csak ezeket a nagy. drága szemeket látta. Mondhatnak most neki akármit, bármi is történjék, szilárdan meg volt győződve arról, hogy semmi baj nem történt és Nyikoláj az maradt, aki volt.

Nasztya megindultságát leküzdve, sietve kenyeret vágott, megtörölte a kanalakat és szétrakta az asztalon. Ezután hátizsákja fölé hajolt és elővett belőle egy üveg bort.

Tonya meglepetten nézett rá, nem értette, honnan a csodából került elő e kedves meglepetés.

— Tudod, Kolja — mondotta mosolyogva Nasztya — a kór-

házparancsnok ajándékozta nekem. Azt mondják, hogy Masszandrából való. Húzd ki a dugót!

„Több mint három hónapon keresztül vigyázott rá — gondolta Tonya — és senki nem tudott róla. Ki tudja, még milyen kincseket rejteget."

Akszenov elővette zsebkését és a rajta lévő dugóhúzóval lassan kihúzta a dugót.

— Légy te a házigazda — nyujtotta felé Nasztya a zománcozott katonabögréket. — Sajnos, csak kettő van.

— Tessék, itt van az evőcsésze teteje — mondotta Tonya.

Akszenov attól tartva, hogy egy erélyesebb mozdulat szétfoszlatja e nagyszerű találkozás varázsát, óvatosan töltött a borból, szemét összehúzva Tonyára nézett és tekintetéből a lány leplezetlen örömet olvasott ki.

— Lányok, igyunk a közös boldogságunkra — emelte fel bögréjét.

— Igyunk, Kolja, a mi boldogságunkra ... — válaszolta meghatottan Nasztya és ajkához emelte poharát.

Tonya érezte, hogy akaratlanul is könny szökik a szemébe. Szinte még a katonabögrék és a homokkal fényesre súrolt alumínium evőcsészék és sugároztak az otthoni meghittség boldogságától. Úgylátszik, Nasztya és Akszenov megfeledkezett arról, hogy egy peremsávon lévő fedezékben ülnek, hogy egészen közel van az ellenség és minden pillanatban becsapódhat egy lövedék, vagy egy akna.

— Most pedig, Nasztya — szólalt meg Akszenov félretéve a kanalat — térjünk a tárgyra.

Belső zsebéből egy négyrét összehajtott papírlapot vett ki és szétnyitotta.

— Olvasd — szólalt meg sokat sejtetően Akszenov. — Régóta álmodom erről.

Nasztya gyorsan végigfutott a sorokon, heves mozdulattal félretólta a papírt, majd ismét kezébe vette és újra elolvasta.

— Semmit sem értek. Mire való ez?

— Mit nem értesz? — húzta fel vállát csodálkozva Akszenov.

— Miért helyeznek át engem hirtelen a tartalék ezredbe?

— Nincs ebben semmi különös. Hiszen már három éve egyfolytában a fronton vagy, kell egy kicsit nyugodtabban is élni.

— Nyugodtabban? — ismételte Nasztya, feszülten nézve Akszenovra. — Te mondod ezt, hogy nyugodtabban? Szóval ez a te kérésedre történik?

— Igen. Én kértem Kucserov alezredest — válaszolta lassan Akszenov s mivel látta, hogy Nasztya arca megváltozik, gyorsan hozzátette: — De mi ebben a különös? A tartalék ezrednél mesterlövész iskola működik. Te tapasztalt vagy, tanítani fogod az ifjúságot.

— Tanítom az ifjúságot? — nevetett fel idegesen Nasztya. — Tanítom az ifjúságot... Én mesterlövész vagyok, nem pedagógus.

— Várj csak, Nasztya — próbálta félbeszakítani Akszenov. — Akkor gyakrabban fogunk találkozni. Te pedig biztonságban leszel.

Nasztya felállt az asztaltól, Akszenovhoz lépett, mélyen a szemébe nézett és csendesen, a szavakat elnyújtva válaszolt:

— Ezt te javaslod nekem? Engem senki sem kényszerített arra, hogy belépjek a hadseregbe... Érted? Senki... Két hónapon keresztül könyörögtem a katonai kiegészítő parancsnokának, három hónapig tanultam lőni, éjszakákat nem aludtam, magoltam a lőelméletet.

Akszenov csüggedten hajtotta le fejét. Kerülve Nasztya tekintetét, felvette a papírt, összegyűrte és zsebrevágta.

Tonya még bort akart tölteni, de Akszenov komoran megszólalt.

— Nem kérek... Elég volt...

A fejük felett megremegett a föld, a lámpa pislogni kezdett és a fedezék falain táncolni kezdtek a hosszú árnyak. Tonya az ajtóhoz ugrott, de Nasztya megállította:

— Hová mész, kezdődik a lövöldözés.

— Nekem is mennem kell — nézett Akszenov az órájára és felállt az asztalka mellől.

— Hogyan? Már? — kiáltott fel Nasztya.

— Csak egy percre ugrottam be. Sajnos nincs időm, azt hiszem megérted, a szolgálat...

— Mit csináljak, menj — mondotta lehangoltan Nasztya és a hangjából Tonya megérezte, hogy nehezen tartja vissza könnyeit.

— Különben sem tart már sokáig ez a nyugtalan frontélet — sóhajtott mélyen Akszenov — mindennek vége lesz, hamarosan befejeződik.

Akszenov megölelte Nasztyát, után megfordult és sietve kilépett a fedezékből. Nasztya csendesen odalépett az asztalhoz, bedugta a dugót az üvegbe, melyben még maradt egy kis bor és egykedvűen mondotta:

— Ha bejön Sztyopa bácsi, add oda neki.

Kis idő mulva odalépett Tonyához, megfogta a kezét és szomorúan elmosolyodott.

— Milyen bolond is néha az ember. Szinte semmi oka sincs rá mégis sírni szeretne.

V.

Akszenov tapogatózva haladt előre a közlekedő árokban, s folyton a fedezékben történtek jártak az eszében. Valahol itt, a közelben kellett lennie a századparancsnok fedezékének. Úgy döntött, hogy megkeresi a századparancsnokot és kér tőle egy kísérőt. Éjszaka egyedül lehetetlen eligazodni az árkoknak és közlekedő árkoknak ebben a labirintusában.

Szeme hamarosan hozzászokott a sötétséghez. Világosabban kirajzolódtak a mellvédek kerek dombocskái. Körös körül síkságnak tünt minden. Semmiféle mozgást nem lehetett észlelni. A magasban egy-egy pillanatra elhalkulva, majd ismét felerősödve búgtak az éjszakai bombázók motorjai. A távolból tompa robbanások hallatszottak.

— Állj, ki vagy? — hangzott egy visszafojtott kiáltás.

— Akszenov őrnagy.

— Jelszó?

— Lakat. Hol van a századparancsnok? — kérdezte Akszenov.

— Nem messze, a fedezékben.

Akszenov figyelmesen megnézte a magastermetű, mellén keresztbevetett géppisztollyal álló harcost. A harcos melléje lépet és náthás hangon mondotta:

— Menjünk, elkísérem.

A horihorgas, Akszenovnál egy fejjel magasabb harcos biztosan lépegetett a csúszós földön.

— Hű, micsoda sötétség, még a szemem is szúrja — mondotta egyszerűen, időnként köhögve — és mintha fagyni kezdene. Erre tessék, itt az ajtó.

Akszenov megköszönte a kíséretet és kezeivel kitapogatva a falat, lebotorkált a lépcsőn, bebújt a szűk bejáraton. Lent alig észrevehetően piroslott a keskeny fénysugár. Gépiesen kitapogatta az ajtókilincset, maga felé húzta az ajtót és megállt a fedezék küszöbén.

— Gyerünk gyorsan befelé — hallatszott egy ismerős hang. — Akszenov? Régóta itt vagy?

— Éppen most érkeztem — mondotta Akszenov, még mindig nem látva, kivel beszél.

— Azt mondták a törzsnél, hogy valahol erre járkálsz — nyujtott kezet Csizsov ezredes.

Csizsov állig begombolt bőrkabátban ült az asztalnál, vele szemben egy fiatal, kiálló arccsontú százados.

— Ülj le már, meséld el, miért jöttél. Ismerkedjetek meg. Bemutatom Baharov százados századparancsnokot. Régóta a hadosztálynál van, Sztálingrádtól jön velünk.

A százados lassan felállt, szerényen elmosolyodott, ránézett Akszenovra és keményen megszorította a kezét.

— A hadseregparancsnok parancsot adott, hogy ellenőrizzem az aknaszedést és a megindulási helyzet elfoglalását. Önnél is voltam, de ön nem volt ott.

— Már két napja nem voltam „otthon" — válaszolt őszülő fejét lehajtva az ezredes és gyorsan megkérdezte: — mi újság a „felsőbb körökben?"

— Semmi különös. Hatalmas támadásba kezdünk és mint mindig, kapkodás, izgalom, keveredés. Ha a nap hatvan órából állna, akkor is kevés lenne az idő.

Csizsov elmosolyodott, tudta, hogy Akszenovból egy szót sem lehet kihúzni a parancsnokság elgondolásait illetően.

— Hát akkor ide figyelj, röviden elmondom neked, mi történik nálam. — Az ezredes térképtáskájából elővette a térképet, szétterítette az asztalon és hol Akszenovra, hol a térképre tekintve folytatta: — A hadosztálynál a támadás előkészítésével kapcsolatban minden munkát befejeztünk. Nem maradt más hátra, mint a harckocsik és a gyalogság számára kijelölt átjáróknál az aknamezők felszedése.

A térkép most nem érdekelte Akszenovot. A hadosztálytörzsnél részletesen tájékozódott a hadosztály, az ezredek, a zászlóaljak harcrendjének felépítéséről, tanulmányozta az együttműködés és a csapatok vezetésének megszervezését, ellenőrizte az alegységek ellátottságát és mindenről jelentést tett a hadsereg-törzsnek. Most azt kellett megtudnia, milyen az emberek hangulata, ellenőriznie kellett az átjárók elkészítését és azt, hogyan foglalják el a csapatok a támadáshoz szükséges megindulási helyzetet.

Akszenov figyelmesen nézte Csizsov ezredes arcát és azt a megszokott feszültséget vette észre rajta, amely minden parancsnok, alparancsnok és magasabb parancsnok arcán ott tükröződik, ha felelősségteljes feladat végrehajtása előtt áll.

— Engedjen meg egy kérdést, ezredes elvtárs — szólalt meg Akszenov. — Hogy vannak az emberek? Hogy érzik magukat?

Csizsov egy másodpercig elgondolkodott, napsütötte sötét arcán megszaporodtak a ráncok.

— Hát ez az, az emberek, mindig ez a legbonyolultabb kérdés. Az én embereim nagyszerű fickók. Tucatnyi ütközet van már valamennyiük mögött. Csak, tudod, közeledik a háború vége és most különösen fájdalmas elpusztulni.

Akszenov hallgatta az ezredest, akinek szavaival saját gondolatait látta igazolva. Érezte, hogy a háborút most már másképp

fogják fel. A vereségek fájdalmát, a győzelmek öröme váltotta fel, s ez az öröm új fénnyel világítja meg az ember előtt az élet értelmét és tartalmát. Most egyre gyakrabban gondolnak arra, mi lesz a háború után. Moszkva és Sztálingrád alatt szinte állandóan a harcokról beszélgettek, most pedig mindenütt arról folyik a szó, mit csinálnak majd, ha vége lesz a háborúnak?

— Tudod-e — kérdezte Csizsov — mekkora felelősség hárul most egy parancsnokra? Úgy kell megszerveznie a harcot, hogy egyetlen felesleges vércsepp se hulljon, s az emberek abban a biztos tudatban menjenek harcba, hogy minden egyes lépésük biztosítva, védve van az ellenség váratlan csapásaitól. Ezért van az, hogy napokon keresztül nem alszunk, kúszunk, járunk, megállapodunk, pontosabban tisztázunk kérdéseket, ellenőrzünk. Egyetlen hiba, egyetlenegy melléfogás sem fordulhat elő, biztos kézzel kell verni az ellenséget.

Csizsov arca kipirult. Felállt, néhány lépést tett a szűk fedezékben.

— Bízom az embereimben — folytatta megnyugodva — annyira bízom, mint saját magamban. S a feladatot is végrehajtjuk. Ezt jelentsd a hadseregparancsnoknak. Székesfehérvárt elfoglaljuk, Budapestet bekerítjük. Mi a véleménye, Baharov, bekerítjük? — pillantott a századosra.

— Pontosan így lesz, gárdaezredes elvtárs — válaszolta röviden Baharov.

— Igen. Pontosan így lesz, pontosan így — sóhajtott mélyen az ezredes. — A felelet egyszerű, de bekeríteni...

Az ezredes elhallgatott és ismét Akszenovhoz fordult:

— Milyen hírek érkeztek az ellenség budapesti csoportosításáról?

— Majdnem teljesen készen állnak a támadásra. Holnapután kell megindulniok. Ma reggel foglyot ejtettünk. Azt vallotta: a tisztjeik esküdöznek, hogy a Dunába fojtanak bennünket. Az ellenség nem egyszerű ellencsapást készít elő, hanem hatalmas támadást, döntő céllal...

— Na és, mi a hír a szövetségesekről? — szakította félbe Akszenovot Csizsov.

— Rosszul áll a szénájuk, ezredes elvtárs — válaszolta Akszenov. — A németek három nappal ezelőtt támadást kezdtek az Ardennekben. Az első amerikai hadsereg védelmét két nap alatt vagy negyven kilométer széles arcvonalon áttörték. Még nem tudjuk, milyen erővel támadnak. Egyesek feltételezik, hogy három hadsereget vetettek támadásba. A csapást mérő csoportosításban több mint tizenöt hadosztály vesz részt, ezek közül hét vagy nyolc páncélos hadosztály. Az amerikaiak fejvesztetten menekülnek. Nehéz előre látni, mi lesz a vége.

— Ez várható volt — szólalt meg Csizsov. — A szövetségesek egyhelyben vesztegeltek az egész ősz folyamán, egyetlen lépést sem haladtak előre. Háború ez? Felesleges erőpocsékolás.

Egy harcos lépett a fedezékbe. Jelentette, hogy megérkeztek a műszakiak.

Akszenov a hangjáról megismerte azt a harcost, aki elkísérte őt Baharovhoz. A rövid, nem az ő magas alakjára szabott köpenyben különösen hosszúnak és soványnak tünt. Hosszú karjai kötél módjára csüngtek a teste mellett.

— Mondja meg nekik, Anaskin, hogy mindjárt megyek — válaszolt Baharov és Csizsovhoz fordult: — Gárdaezredes elvtárs, kérek engedélyt, hogy hozzákezdhessünk az aknaszedéshez.

— Tessék, kezdjék el — válaszolta Csizsov és a kijárathoz lépett, de hirtelen megállt és haragosan nézett a századosra. — Várjon csak, Baharov, hiszen ön azt mondta nekem, hogy most önöknél Komszomol-gyűlés lesz.

— Pontosan így van, gárdaezredes elvtárs — válaszolt észrevehetően elpirulva Baharov.

— Hát akkor, hogy áll a dolog? Kezdődik az aknaszedés. Az ön századának kell biztosítania a műszakiak munkáját.

— Valamennyi komszomolista szabad. Pártonkívüliekből áll a kezelőszemélyzet.

— És elég az ember?

— Igen, elég. A géppuskás irányzók értik a dolgukat.

— Rendben van. Ön ott lesz a gyűlésen?

Baharov vállat vont és halkan válaszolt:

— Nem vehetek részt. Arra gondoltam, hogy valamivel előbb tartom meg a gyűlést, de közben ön megérkezett... Úgy gondolom, nélkülem is megtartják — majd hirtelen észbekapva folytatta — a Komszomol-szervező elkészítette a beszámolóját, a zászlóalj pártszervező is ott lesz.

— Hogyan, Komszomol-gyűlés — ön nélkül? — lépett közvetlen Baharov elé Csizsov. — Komszomol-gyűlés ön nélkül? Kicsoda ön tulajdonképpen — „katonai szakember", vagy egyszemélyi parancsnok?

Csizsov éles hangon beszélt, szigorúan nézett a százados zavart arcába.

— Ma fel kell hívni mindenkinek a figyelmét arra, hogy holnapután lesz Sztálin elvtárs születésnapja. Hatvanötéves. Ez igen fontos dátum... Szervezze meg az aknaszedést és maga helyett hagyja ott Bászov főhadnagyot, ön pedig menjen a gyűlésre. Mondja el, magyarázza meg a komszomolistáknak a feladatot, amelyet Sztálin elvtárs jelölt ki számunkra. A Komszomol-szervezet komoly erő a századnál és ezt fel kell használni. A Komszomol-szervezetet irányítani kell — fejezte be Csizsov és a fedezékből kilépve, visszaszólt: — jelentse ezt a zászlóaljparancsnoknak!

Baharov bosszúsan ráncolta össze homlokát.

— Gárdaszázados elvtárs, ittfelejtette a zseblámpát — szólalt meg Anaskin és hosszú, sovány kezével levette a kis polcról a zseblámpát s átnyujtotta Baharovnak.

A százados hallgatagon zsebretette, majd Akszenovhoz fordult.

— Menjünk.

— Igen, gyerünk — válaszolta Akszenov.

— Anaskin megy önnel, elvezeti Markelov ezredeshez — mondotta Baharov a fedezékből kilépve.

— Rendben van — mondotta Akszenov, s közben azon tűnődött, mi lenne a helyesebb: résztvenni a Komszomol-gyűlésen, vagy figyelemmel kísérni az aknaszedés menetét. Természetesen, a Komszomol-gyűlésen sok mindent megtudhat az emberek hangulatáról, viszont az aknaszedés sem maradhat el-

lenőrzés nélkül. Végülis úgy döntött, hogy a műszakiakkal megy. Az aknamezőkön nyitott átjárókon, melyeket a műszakiak Baharov százada előtt készítenek, holnap több mint húsz harckocsi és majdnem két zászlóalj gyalogság megy át.

— Hol vannak a műszakiak? — kérdezte Baharov a lövészárokhoz érve.

— Az első árokban, önt várják — válaszolta suttogva a sötétben láthatatlan Anaskin.

Mindhárman elindultak a peremsáv felé. A falban látható mélyedés mellett elmenve, Akszenov megismerte a lányok fedezékét. Bosszankodott a délelőtt történtek miatt, hiszen már hosszú ideje készítette elő Nasztya áthelyezését a tartalékezredhez. Ő ezt egészen természetesnek, sőt szükségesnek érezte. A harci alegységeknél alig volt lány. Mindössze néhány önkéntes akadt a mesterlövészcsoportoknál. A többiek egészségügyi katonákként, ápolónővérekként vagy a híradósoknál dolgoztak. Eleinte még örült is, amikor megtudta, hogy Nasztya mesterlövésziskolát végzett és el tudta érni, hogy a frontra küldjék. De napról napra egyre jobban nyugtalankodott miatta. Sztálingrád alatt a háború ismét összesodorta őket. Kiderült, hogy ugyanabban a hadseregben teljesítenek szolgálatot és attól kezdve állandóan egymás közelében voltak. Gyakran találkoztak. Nasztya mesterlövész híre napról napra öregbedett. Irtak róla az ujságok, az egész front ismerte a nevét. S amikor Jassi alól Nasztyát kórházba vitték, Akszenov megértette, mennyire drága neki a lány. Két hétig nem találta a helyét, várva várta a lány levelét. S amikor megkapta, szilárdan elhatározta, mindent elkövet azért, hogy Nasztya ne kerüljön többé az első vonalba. A háború vége felé közeledett. A Szovjet Hadsereg valamennyi fronton támadott. Semmi szükség nem volt arra, hogy lányok is kint legyenek az arcvonalban.

Akszenov levelet akart írni a kórházparancsnoknak, ahol Nasztya feküdt. Meg akarta kérni, hogy hagyja a lányt a hátországban, de később úgy döntött, megvárja, míg megérkezik és aztán áthelyezteti a tartalékezredbe. Nasztyát mindenki ismerte a hadseregben és Akszenovnak nem került túl nagy fárad-

ságába bebizonyítani, hogy a gazdag tapasztalatokkal rendelkező mesterlövészlány tudását a fiatal mesterlövészek kiképzésénél kell hasznosítani.

Baharov egész idő alatt hallgatagon lépkedett. Feje ahg észrevehetően rajzolódott ki az árok falán.

Mély csend ülte meg az állásokat, csak a repülőgépek búgása hallatszott, amelyek egyenlő időközönként, egymásután húztak el az ellenség felé.

Baharov megállt. Valaki hozzálépett és halkan suttogta:

— Minden készen van. A kezelőszemélyzet a helyén áll. A tüzérek és az aknavetősök itt vannak a közelben az én figyelőpontomon. A műszakiak készen állnak.

Akszenov mindjárt rájött, hogy az egyik szakaszparancsnok tesz jelentést.

Akszenov, miután kicsit hozzászokott a sötétséghez, valamit már ki tudott venni a környezetből. Látta, hogy a közlekedőárok lövészárokba torkollik, melynek fekete kacskaringói kétoldalt a sötétségbe vesznek. Az árokban itt is, ott is a harcosok alakjai sötétlettek. A sűrű homályból, jobbról egy alacsony emberi alak körvonalai bontakoztak ki, amint Baharov felé közeledett. Álcázóköpeny volt rajta.

— Tizennyolc perc mulva kezdem — szólalt meg alig hallhatóan.

— Bemutatom Minykov hadnagyot, a műszaki szakasz parancsnokát — fordult Baharov Akszenovhoz.

Akszenov kezet szorított Minykovval, s közben igyekezett az arcába tekinteni.

— Nálam minden kész, gárdaőrnagy elvtárs. Négy csoport megy, négy átjárót készítenek. A géppuskásokkal, tüzérekkel és aknavetősökkel mindent megbeszéltem. Az én jelzésemre nyitnak tüzet.

Hangja után ítélve, egészen fiatal ember lehetett Minykov.

— Hát ön hol lesz? — kérdezte Akszenov.

— Itt maradok Bászov főhadnagynak, a második szakasz parancsnokának figyelőpontján. Itt van két tüzérszázados és egy

aknavetős főhadnagy. Ők biztosítják tűzzel az aknaszedést. Velem marad a műszakiak tartalékcsoportja.

Akszenov Minykovot hallgatva, arra gondolt, hogy mindössze négy csoport műszaki katona vesz részt az aknaszedésben, minden csoportban néhány ember, de ezek munkáját néhány tüzérüteg, aknavetős század és tíznél több géppuska fogja biztosítani. Közel háromszáz ember figyeli ennek a kis hadnagynak minden jelzését.

— Hogy érzik magukat az emberek? — kérdezte Akszenov.

— Minden rendben — válaszolta Minykov — nem először csinálják. Volt már nehezebb dolgunk is. Most pedig...

Legyintett a kezével.

Akszenov követte őt az árokban.

Az árok falánál szorosan egymás mellett álltak a műszakiak. A legszélső, kezében aknakeresőt tartva, elvtársához hajolt és suttogva mondotta neki:

— Hihetetlen, hogy mik történnek. Képzeld csak, megyek és egyszercsak valami hirtelen felugrik a lábam előtt. Aztán usgyi, végig a mezőn. Először nem tudtam, mi lehetett, félreugrottam és az ijedtségtől félholtra vállva álltam meg. Még a találkáról is elkéstem. Mikor aztán rájöttem, hogy egy kutya volt, majd a hajam téptem dühömben.

— Előfordul — válaszolt vontatottan a szomszédja és mélyet sóhajtott — nálunk már biztosan leesett a hó, a papácska biztosan vállára vette a puskát és kiment az erdőbe. A nyulacskák ilyenkor már jó kövérek, szép fehér, selymes szőrük is megnőtt.

A harcosok, mikor észrevették a hozzájuk lépő tiszteket, elhallgattak. A legszélső leeresztette a kezét, s az aknakereső kerek rámája eltűnt az árok sötétjében.

— Tyitov, rendbe jött már a lába? — kérdezte Minykov.

— Mintha ujjászületett volna, gárdahadnagy elvtárs — válaszolta a műszaki. — De mit is tehet, kicsit fájt, aztán megelégelte.

— Vigyázzon, ha egy kicsit is fáj — nem mehet aknaszedésre.

— Már nem fáj, teljesen meggyógyult. Különben sem volt semmi baja, csak egy kicsit megütöttem.

— Fiszenkov, talán megint a köpenye ujjából dohányzik? — kérdezte a másik műszakihoz lépve Minykov.

— Most nem dohányzom, gárdahadnagy elvtárs, az este hét cigarettát szívtam el egymásután, már a torkomat is kaparta. Most öt napig is kibírom.

Minykov és a harcosok közötti beszélgetésből Akszenov megérezte, hogy a fiatal szakaszparancsnok jó viszonyban van az alárendeltjeivel. A harcosok fesztelenül beszélgettek a hadnaggyal, ugyanakkor érezhető volt a feléje irányuló tisztelet.

— Legalább a szél fújna, vagy az eső zuhogna — mondotta mérgesen Minykov, mikor tovább mentek. — Túlságosan nagy a csend...

Szokatlanul csendes éjszaka volt. Szellő sem rezdült. A beláthatatlan égbolt a sötétségben összeolvadt a földdel. Ha nem hallatszott volna szakadatlanul a repülőgépek zúgása, száz méterre meg lehetett volna hallani a legkisebb zajt is. Akszenov résztvett a támadás tervének kidolgozásában és tudta, hogy a repülőgépek ezen az éjszakán nemcsak azért repülnek, hogy bombázzák az ellenséget. A hadseregparancsnok parancsára repülőgépek álcázzák a műszakiak munkáját. A repülők biztosítják azt is, hogy a csapatok zavartalanul foglalhassák el a megindulási helyzetet a támadás előtt. Ezért szálltak alacsonyan a repülőgépek és ezért köröztek hosszú ideig egy és ugyanazon terepszakasz fölött; elhúztak az ellenség hadtápja felé, majd láthatatlan köröket írva, ismét visszatértek. Altájev a támadás tervének kidolgozásakor azt követelte, úgy számítsák ki a felszállásokat, hogy egy repülőgép mindig a levegőben legyen. Egyetlen másodperc se teljen el repülőgépbúgás nélkül — ez volt a légierők munkájának törvénye.

Minykov még utoljára sorra járta harcosait, majd visszatért Baharovhoz.

— Itt az idő. Kérek engedélyt, hogy megkezdhessem a munkámat.

— Kezdjék.

Akszenov és Minykov a figyelőpontra sietett: A figyelőpont ott volt a közelben, az egyik árokhajlatban. A két tüzér, az aknavetős és Bászov, a lövészszakasz parancsnoka csodával határos módon, mind elfért a szűk fedezékben. A fedezék melletti árok fenekén három távbeszélős és még néhány ember kuporgott. Az utóbbiak valószínűleg küldöncök és összekötők voltak. Akszenov átvergődött köztük és bemászott az apró fedezékbe. Kiderült, hogy a két ember még elfér benne.

— Az embereim elindultak, most már csak figyelni kell — suttogta Minykov.

— Gógija — hívott valakit Bászov. — Futásban a zászlóalj-parancsnok figyelőpontjára és jelentse: a műszakiak megkezdték a munkát.

„Értettem" — válaszolt a láthatatlan Gógija és az árokban távolodó léptek nesze hallatszott.

Mindenki elcsendesedett. A mellvéd fölött jobbról és balról fekete, meghajolt alakok tüntek fel egymásután, majd beleolvadtak a sötétségbe. Akszenov összeszorította fogát, hogy leküzdje remegését. A műszakiak helyébe képzelte magát. Vajjon mire gondolhatnak most ezekben a nehéz percekben? Hogyan lüktethet most a szívük? Valószínűleg ugyanúgy, mint neki. Gyorsan és hevesen.

Egyetlen hang sem hallatszott, csak a levegőben zúgtak szakadatlanul a repülőgépmotorok. Szerencsére, ebben a pillanatban egyszerre három repülőgép is fenn volt. Az egyik szinte súrolva a földet, éppen most tért vissza az ellenség hadtápterülete felől. A másik a magasban repült súlyos bombaterhével. A harmadik valahol baloldalt körözött.

Elől hirtelen lövés dördült, Akszenov összerezzent.

— Rakéta — szisszent fel Bászov.

Az imbolygó fényben Akszenov látta a letarolt, asztalsíma síkságot. Egyetlen dombocska, egyetlen bokor sem látszott. Csak a drótakadályok sűrű hálóját és a mögötte húzódó árok vonalát lehetett kivenni. Most ebből az árokból biztosan felcsattannak a lövések és halálthozó fütyürészés támad a síkság fölött.

A rakéta úgy lövelte magából a hunyorgó fénysugarakat,

mintha örökégő lenne. A műszakiakat azonban mintha elnyelte volna a föld. Az ellenség árka hallgatott. Végre az utolsó szikrák is kihunytak a levegőben és mindent elborított a jótékony sötétség.

— Nem vették észre — lélekzett fel Minykov.

Akszenov ernyedten kezére hajtotta fejét. Szomjúság gyötörte. Szinte égtek kicserepesedett ajkai.

Lassan múltak a várakozás percei. Akszenov leereszkedett a mellvédről az árok fenekére.

— Nos? Minden rendben van? — hallatszott hátulról Baharov suttogása.

— Igen — válaszolt Bászov.

— Hát ön nem volt a gyűlésen? — kérdezte Akszenov.

— Már befejeződött.

— Ilyen gyorsan?

— Gyorsan? Több mint két óra hosszat tartott.

Akszenov órája világító számlapjára nézett. Valóban, két óra és tizenhét perc telt el azóta, hogy a műszakiak megkezdték munkájukat.

Az árokban emberek mozogtak. Egyikük a figyelőponthoz lépett és csendesen kérdezte:

— A hadnagyunk itt van?

Minykov megfordult és úgy kérdezte:

— Ön az, Griscsenko?

— Igen. A feladatot végrehajtottuk. Tizenhét harckocsiaknát szedtünk fel. Az átjárót földkupacokkal jelöltük meg.

— Rendben van. Pihenjenek — válaszolta Minykov és ismét a mellvédhez tapadt.

Néhány perc mulva még két csoport tért vissza. Ezek is sikeresen elkészítették az átjárókat az aknamezőkön. Most már csak néhány utász maradt a „senki földjén". Minykov láthatóan nyugtalankodott. Már egészen a mellvéden hasalt, lábait az árokba lógatta. Baharov melléje feküdt.

Akszenov közel húzódott Minykovhoz, könyökét a mellvédre támasztotta és feszülten figyelt. Valahol a közelben éppen most fejezik be munkájukat a műszakiak. Minden pillanatban

visszatérhetnek. Még a szeme is belefájdult a megfeszített figyelésbe. Egyre fokozódó nyugtalanság hatalmasodott el rajta.

— Tűz! — kiáltotta egyszerre Minykov, Baharov és a tüzérszázados.

A síkság felett két rakéta függött a levegőben. Az ellenség árkából fergeteges géppuskatűz söpört végig a tájon. A mi állásainkból a géppuska felé húztak a nyomjelző lövedékek szikrázó vonalai. Az izzó csíkok hatalmas szöget alkotva ott futottak össze, ahol a német géppuska torkolattüze villogott. A szög két mozgó ága között, a vakítófehéren megvilágított földön hat, alig észrevehető dombocska feküdt mozdulatlanul. A műszakiak.

Az ellenséges géppuskást elvakította az újabb nyomjelzősorozat és elhallgatott. Ugyanakkor tőle jobbra néhány géppisztoly kezdett kattogni. A csillogó pontok áradata egy pillanatra megszakadt, majd arrafelé zúdult, amerről a géppisztolyok lőttek. Most a kihúnyó rakéták fényénél az ellenség árkai felé már vagy nyolc-tíz vonal húzódott nyomjelzőlövedékekből. Minden megmozdult. Itt is, ott is, lövések fénye villant. Az ellenség újabb rakétákat eresztett a levegőbe. Az utászok mozdulatlanul feküdtek, mintegy száz méterre saját árkuktól. Akszenov hallotta, amint mögötte a tüzérek és az aknavetősök kiadják a vezényszavakat:

— Osztállyal a hármas számú célra!... Tűz a hatos számú célra!

Valahol az árok mögött tompa dörrenések hallatszottak, s a fejük felett lövedékek zúgtak el. Fellángolt a robbanások hosszú sorozata és széles falként vágódtak a magasba a füst- és poroszlopok. Félelmetes dübörgés morajlott végig a tájon.

A rakéták kihúnytak. Sűrű, fekete, áthatolhatatlan sötétség borult az állásokra, melyet csak a nyomjelzőlövedékek és torkolattüzek felvillanó fénye tört át egyes helyeken.

— Griscsenko — kiáltotta Minykov — azonnal Afanaszjev segítségére!

Minykov kiugrott az árokból. Mögötte azok az utászok tüntek fel, akik az előbb tértek vissza a feladat végrehajtásáról.

— Tűz! — kiáltotta Baharov. — Tűz!

A tüzérség és az aknavetők megszakítás nélkül lőttek. A lövedékek robaja és zúgása közepette tompán felkattogtak a géppuskák is. Jobbról és balról egyes lövések hallatszottak.

A ködös félhomályban Akszenov végre megpillantotta a műszakiakat. Most már teljesen kiegyenesedve rohantak az árok felé.

— Valamennyien visszatértek! — kiáltotta Minykov.

Beugrott az árokba. Egymás után követték őt a műszakiak.

Minykov lassú léptekkel odament Akszenovhoz.

— Derék fiúk — szorította meg kezét Akszenov — jelentést teszek az önök munkájáról a hadseregparancsnok elvtársnak.

— A Szovjetuniót szolgálom! — válaszolta röviden Minykov, majd egész más hangon folytatta: — Jöjjön, vacsorázzon velünk, gárdaőrnagy elvtárs... friss halunk van. Tegnap fogták a Velencei-tóban. Onnan kaptuk. Borunk is van, jó öreg. Legalább ötvenéves...

— Majd talán más alkalommal. Most nem mehetek — válaszolt kedvesen Akszenov. Semmiképpen sem akarta megbántani ezt a bátor kis hadnagyot.

A Minykovot körülvevő tisztek a kezét szorongatták. Minykov esetlenül állt közöttük, nem tudta kinek válaszoljon. Végülis magához tért és szigorú, parancsnoki hangon mondotta Baharovnak:

— Aztán ne engedjék meg a németeknek, hogy ismét eltorlaszolják az átjárókat. Ha észreveszik, ismét beszórják aknával. Amint a legkisebb mozgást észreveszik, azonnal tüzet nyitni, mindennel, ami rendelkezésükre áll. Különben baj lesz. A mieink rohamra indulnak és felrobbannak az aknákon. Minden munkánk kárbavész.

— Nyugodjék meg — válaszolta magabiztosan Baharov — minden átjárón négyrétegű tűz fekszik. Még egy egér sem tud átfutni.

— Hű, de álmos vagyok — szólalt meg váratlanul Minykov és nagyot ásított.

Akszenov akaratlanul is elmosolyodott, ahogy gondolatban összehasonlította az ásítozó Minykovot azzal a Minykovval, aki alig néhány perccel ezelőtt a mellvéden feküdt. Akkor egy szigorú, figyelmét összpontosító katona volt, olyan, mint egy megfeszített rúgó. Most pedig gyerekesen gondtalan és egyszerű.

— Talán mégis jobb lenne, ha megvacsorázna — lépett Baharov Akszenovhoz. — Gyorsan elkészítjük a vacsorát.

— Nem — válaszolta órájára pillantva határozottan Akszenov. — Nem jutok el időben Markelov ezredéhez és a harckocsizókhoz. Tudna nekem egy kis helyet adni, ahol a jelentést megírhatom?

A közelben volt egy jól elkészített mellvédalatti lőszerfülke. Baharov oda vezette Akszenovot. A lőszerfülkében két harcos szunyókált. A harcosok összébb húzták magukat és Akszenov a zseblámpa fényénél rövid jelentést írt, azonnal rejtjelezte és megkérte Baharovot, hogy sürgősen továbbítsa a hadsereg törzséhez. Ott már nagyon várták a jelentést.

Nagy támadások előtt a törzsnél rendszerint senki sem aludt. Ilyenkor minden oldalról jelentések futnak be, a hadműveleti osztályon megfejtik ezeket, összegezik, ha szükséges az adatokat rávezetik a térképre és jelentést tesznek a hadseregparancsnoknak. Ezekből a kis jelentésekből rakódik össze az emberek ezreinek gigászi munkájáról az az összkép, amely lehetővé teszi a hadseregparancsnoknak, hogy figyelemmel kísérje a támadás előkészítésének menetét és idejében intézkedjék, ha a munka valahol elakad, vagy nem úgy folyik, ahogyan kell.

Baharov, miután elkísérte Akszenovot, egy darabig még ott álldogált az árokban, azután visszatért fedezékébe. A támadás előkészítése befejeződött és most van egy kis idő a pihenésre.

Meggyujtotta a lámpát, levetette köpenyét s éppen le akart feküdni, mikor szétnyílt az ajtót helyettesítő sátorlap és egy alacsony, zömök ember lépett a fedezékbe. Mellén szíjak feszültek, oldalán bőrtáska lógott.

— Hát, szóval itt tanyázol? — hallatszott egy mély basszushang. — Én pedig csak mászkálok ide-oda és sehol sem talállak.

— Borisz Ivanovics, csak nem ön az? — kiáltott fel Baharov a belépő alezredeshez fordulva.

— No, csak ne örülj, ne siess az ujjongással — szakította félbe az alezredes, s közben leült a ládára. — Mondd csak, hogy lehet az, hogy te ilyen nyugodtan ülsz a fedezékben, mikor a harcosok az árkokban alszanak? Azt hiszed talán, hogy nyár van és a fülemülék dalolnak Kurszk alatt? Hiszen december végefelé járunk.

— Hogy-hogy az árkokban? — kérdezte értetlenül Baharov. — Hiszen az enyéim számára van elég fedezék.

— Hát a műszakiak, meg a tüzérek? Hiszen ezek a te századoddal együtt tevékenykednek, viszont az ő számukra senki sem készített fedezéket. Az enyéim, az enyéim... A fronton nincs enyéim, vagy tiéid. Valamennyi a miénk.

Baharov, Borisz Ivanovics Krilovnak, a hadsereg politikai osztály instruktorának kerek, kis hegyesbajuszos arcába nézett és alig hallhatóan mondotta:

— Kérek engedélyt... Azonnal megyek... Valamennyiüket elhelyezem.

— Ülj csak nyugodtan. Már késő. A harcosok mindig segítenek egymáson. Csak néha nem árt emlékeztetni őket erre. Az utászok is, a tüzérek is a ti fedezékeitekben alszanak. Igaz, kicsit szűk a hely, viszont meleg van. A jövőre vonatkozólag pedig jegyezd ezt meg és ne feledkezz meg az alárendelt alegységekről.

Krilov szigorú hangon beszélt, de szemében vidám szikrák csillogtak, bajúsza alatt pedig hamiskás mosoly játszadozott. Levette sapkáját, végigsimította ritkás, őszes haját és egy darab fát dobva a vaskályhába, megkérdezte:

— Nos, hadd halljuk, mi ujság?

— A század készen áll, a műszakiak elkészítették az átjárókat, valamennyi harcos ismeri feladatát, megtartottuk a Komszomol-gyűlést.

— Na és mi van a komszomolistákkal?

— Igen harcos a hangulat. Levelet küldtünk Sztálin elvtársnak.

— Hát te, hogy érzed magad?

— Mint általában — mosolyodott el Baharov. — A feladatot végrehajtjuk.

— Ennyire biztos vagy benne?

— Ennyire.

— Csak vigyázz, ne feledd el, hogy te kommunista vagy. Tőled háromszorannyit követelnek.

Mindketten elhallgattak, a kályhában fellobbanó tüzet nézték és mikor egyszerre felemelték fejüket, pillantásuk találkozott. Krilov felnevetett. Bajusza alól felcsillant erős, fehér fogsora.

Pillantásából Baharov megértette, hogy az alezredes valamivel elégedetlen. Krilov megfordult, még egy darab fát dobott a tűzre, majd ujjaival dobolni kezdett a térdén. Ezt a szokását jól ismerte Baharov. Alig egy évvel ezelőtt Ukrajnában, Zvenyigorod alatt jött először Krilov Baharov századához. Éppen akkor fejeződött be Korszuny-Sevcsenkovszkij körzetében a német fasiszta csapatok bekerített csoportosításának felszámolása. A többnapos harcokban kimerült emberek egy kupacban aludtak a félig összedőlt kunyhó padlóján. A sérült, rozoga kályha ontotta magából a füstöt, amely csípte az ember szemét, de a harcosok mélyen aludtak. Csak Baharov és Krilov ült a tűz mellett. Beszélgettek. Baharov soha életében nem felejti el ezt a beszélgetést. Krilov a pártról, a pártkollektíva erejéről beszélt. A szenet piszkálgatva elmondotta, hogy a polgárháborúban a Perekop alatti harcokban hogyan vitt rohamra négy kommunista egy egész ezredet. Három elesett közülük, csak egy maradt életben, de a harc után több mint száz vöröskatona lépett a pártba. A kommunisták hősi példája száznál több embernek mutatott utat a párthoz. Ezek között volt Krilov is... Azon az éjszakán sokáig elbeszélgettek és néhány nappal később a századnál megalakult a pártszervezet. Kezdetben mindössze három tagja volt, de a Zvenyigorod alatti német állások áttörése után a létszám tizenegy főre emelkedett. Kis kollektíva volt még ez is, de Baharov érezte, hogy sokkal könnyebbé vált a munkája.

A moldvai és romániai harcok alatt két szakaszparancsno-

két másik ezredhez helyezték, a szolgálatvezető és három tiszthelyettes tanulni ment, a pártszervező elesett Bukarest alatt, a Dunán végrehajtott erőszakos átkelésnél három kommunista megsebesült és az egész pártszervezetből egyedül csak a századparancsnok maradt.

Baharov beszélni akart erről Krilovnak, de az alezredes arckifejezéséből megértette, hogy mindketten ugyanarra gondoltak és hallgatott.

Krilov ránézett.

— Egyetlen kommunista maradt a századnál?

— Igen — válaszolta Baharov, majd hirtelen észbekapva, hevesen és izgatottan folytatta: — de micsoda embereim vannak! Bármelyiket azonnal fel lehetne venni a pártba. Micsoda megpróbáltatásokon mentek keresztül!...

— Kitűnő! — szakította félbe Krilov. — Nagyon jó, ha a parancsnok ennyire bízik alárendeltjeiben. Bizonyára ők is ugyanígy éreznek irányodban.

Krilov hirtelen elhallgatott és fejét lehajtva elgondolkozott. Ajkai alig észrevehetően mozogtak, széles homlokán kisimultak a ráncok és a halántékán lévő ősz haj sem látszott olyan fehérnek.

— Hogy vannak a szüleid? — Irnak? — nézett fel Krilov és ismét felegyenesedett.

— Igen. Tegnap kaptam levelet. Apám minden váltásban három normát teljesít, anyám új munkahelyre ment. Higyje el, soha sem hittem volna. Egy gépkocsigarázsban lett diszpécser. El tudom képzelni, mit kapnak tőle a szegény gépkocsivezetők. Nála nem lehet elkésni a munkából, se „fekete fuvarokat" csinálni.

— Hány éves?

— Negyvenhatodikba lépett.

— Egyidősek vagyunk.

— Hát önnek nagy családja van?

Krilov lassú mozdulattal cigarettát vett elő és füstfelhőket eregetve válaszolt.

— Nem túlnagy. Három fiam van és egy lányom. A leg-

idősebbik nyolcadikba jár, a legfiatalabb négyéves. Már írni is megtanult. Nézd csak.

Kigombolta köpenyét és zubbonya oldalzsebéből levelet vett elő.

— Itt van, nézd.

A levél alján nagy ákom-bákom betűkkel, gyerekes igyekezettel írva, a következő szavak látszottak: „... apukám, minél hamarabb gyere haza".

Baharov sokáig nézte ezeket az egyenetlen betűket és kellemes érzés töltötte el, szemei megnedvesedtek. A gyerekes betűket nézegetve, akaratlanul is elolvasta a levél utolsó sorait: „... Kicsit nehéz az élet. A gyerekek lerongyolódtak. Mindennap foltozom a ruháikat, de újra elszakad. Drága Borenykám, Te azért ne izgasd magad. Mindent átvészelünk. Csak a Veled való találkozásról álmodozunk".

Baharov akaratlanul elpirult és hosszú ideig nem tudott Krilov szemébe nézni.

— A család hol él, Taskentben? — kérdezte végül.

— Igen. Mologyecsnóból evakuáltak. A háború alatt még egyszer sem sikerült találkoznom velük.

Hangjában rejtett szomorúság rezgett, szürke szemei elgondolkodóbbá váltak, arca megkeményedett és a bajúsza hegye alig észrevehetően megremegett.

— No, a legjobbakat kívánom — pillantott az órájára Krilov. — Csak arra vigyázz, hogy ne heveskedj a harcban. Engem nem kell elkísérned — állította meg a felálló Baharovot. — Magam is ismerem az utat. Pihenj csak, gyűjtsd az erőt, nehéz feladat előtt álltok.

VI.

Nasztya furcsa álmot látott... Egy ismeretlen vasútállomás peronján áll. Emberek járkálnak fel s alá. Mindenki valahová siet, kerülgetik egymást, izgulnak. A vonat már régóta indulásra készen áll, de senki sem ül be a kocsiba.

Nasztya egy üres fülkében áll és kinéz a nyitott ablakon.

A kis asztalkán egy kisfiú, az ő fia ül. Meleg kezecskéjével végigsimítja anyja nyakát, valami érthetetlent mond, szeretne kimenni a kocsiból. Nasztya feszülten figyelve igyekszik megérteni, mit mond a kisfiú, de a gyerek szavai összefüggéstelenek.

— Mi van veled, mond? — kérdezi fiát, lenszőke haját símogatva.

— Hol van a papa? — sikerül végre megérteni a gyermeki szavak értelmét.

— Mindjárt jön. Cukorkát hoz neked és egy mackót, olyan szép bolyhosat. Ismered a mackót?

— Iszmerem — válaszolja a gyerek és felnőtt módjára, vágyakozva néz ki az ablakon.

„De mi lehet Nyikolájjal? — kezd nyugtalankodni Nasztya — egy percre ment el, s már egy félóra is eltelt."

Nasztya a tömeget nézi. Körös-körül idegen, ismeretlen emberek és senkisem beszél oroszul. Végre a távolban feltűnik Akszenov. Fut, szétlökdösi az embereket és hatalmas csomagot lóbál a kezében.

— Nyugtalankodtál? — kérdezte Nyikoláj a vagonhoz érve.

Nasztya haragudni szeretne rá, de nem tud. Annyira ragyog az örömtől a férfi arca, úgy sugárzik belőle a lelkesedés, hogy Nasztya szeretné átölelni a nyakát, magához húzni a fejét és megcsókolni.

— Azonnal indulunk — mondja izgatottan Nyikolaj — voltam az állomásfőnöknél, most már nem kell várni semmire.

— Papa, hol a mackó? — kiabálja a gyerek félretolva anyját az ablaktól.

Nasztya elkapja a gyerek forró kezecskéit, könnyedén tenyerébe zárja és a kedves arcocskát csókolgatva mondja:

— Megjött a papa, megjött a papa!

— Mama, ne zavarj — szakítja ki magát a kezei közül a gyerek, rózsás ajkait szeszélyesen összeszorítva. — A papához szeretnék menni.

Nyikoláj a fia felé nyul, de a vonat elindul. A kocsi peron-

jára emberek ugrálnak fel, a kerekek csattogása elnyeli a tolongás zsivaját és a kiáltásokat. Nyikolaj belekapaszkodik a vagon ablakrámájába és amennyire erejéből telik, fut a vagon mellett, de a vonat egyre gyorsabban és gyorsabban robog.

— Az ablakon, ugorj az ablakon keresztül! — sikoltja Nasztya, s el akarja kapni Akszenov kezét, de nem sikerül. Nyikolaj elszakad a vagontól és eltűnik a tömegben. Eltünedeznek az utolsó városi házak s az ablak előtt unalmas síkság tárul fel, melynek sárguló homokján itt-ott fatuskók hevernek. A tűző nap könyörtelenül hevíti a már úgyis felmelegedett földet.

Nasztya messzire kihajol az ablakból. A forró szél égeti az arcát odaszorítja az ablakrámához, lobogtatja a haját.

— Mama, kiesel! — hallja fia hangját, a levegő fütyülése és a kerekek csattogása közben.

Nasztya nagynehezen ellép az ablaktól, elernyedten ereszkedik a padra és magához szorítja fiát. Tehetetlenség és kétségbeesés hatalmasodik el rajta. Feláll, ki akar menni a fülkéből... és felébred.

A fedezékben sötét volt. Mellette Tonya forgolódott álmában. Nasztya jól hallotta egyenletes lélekzését.

„Vajjon hány óra lehet?" — tűnődött Nasztya, majd óvatosan, nehogy felébressze Tonyát, felkelt az ágyból és kinézett a fedezékből. Alig észrevehetően pirkadt. Még ragyogtak a sápadt csillagok. A hűvös hajnali levegő jólesőn símogatta átforrósodott arcát. Mélyet sóhajtott, állt egy pillanatig, majd visszatért a fedezékbe. Fel kellene kelteni Tonyát. Itt az ideje, hogy elfoglalják a tüzelőállást és ismét szemmel kísérjék a fasisztákat. Elérkezett a legfelelősségteljesebb idő a mesterlövész számára. Hamarosan kivilágosodik. Felszáll a reggeli köd és a szovjet állások feltárulnak az ellenséges megfigyelők előtt. Viszont ilyenkor feltétlenül meg kell akadályozni, hogy az ellenség meglássa, mi történik a szovjet védelemben. Baharov százados néhányszor figyelmeztette őket: „Vigyázzanak, Prohorova, a tüzérségi előkészítés kezdetéig meg kell akadályozniok, hogy az ellenség

figyelhessen. Különben felfedhetik a támadás előkészületeit. Azt pedig ön is tudja, mi lesz akkor."

Nasztya ilyenkor, támadás előtt mindig izgatott és nyugtalan volt. Az ő harcfeladata csak a roham kezdetéig tart, aztán hátul marad és segít az egészségügyieknek hátrahordani s bekötözni a sebesülteket. Csizsov ezredes szigorúan megtiltotta, hogy a lányok résztvegyenek a rohamban. Kezdetben ez sértette Nasztyát; az egész század rohamra megy, ő pedig hátul ül a hadtápnál. De lassanként hozzászokott ehhez és megértette, hogy a segélyhelyen végzett munka is nagyon fontos. A kötözőhelyen minden ember értékes, aki segítséget tud nyujtani a sebesülteknek. Tegnap a Komszomol-gyűlés után sokáig vitatkoztak erről Tonyával. Tonya úgy is aludt el, hogy bántotta az a tudat; nem támadhat együtt a századdal.

Tonya az ébredés után még hosszú ideig nem tért magához, majd észbekapott, kapkodni kezdett, s hol a falba, hol az asztalkába, hol az ajtóba ütközött.

— Gyorsabban, gyorsabban — sürgette Nasztya. — Majd az árokban reggelizünk.

Tonya felvette köpenyét, derékszíját, felkapta puskáját.

— Kész vagyok, mehetünk — jelentette ki álmos hangon.

Nasztya körülnézett és elszomorodott. Akárhányszor is hagyta ott az ideiglenes lakásul szolgáló fedezéket, vagy árkot, mindig valami szomorú és vágyakozó érzése támadt, mintha a szülői házat hagyná el újra és újra.

A fedezék kijáratánál Vaszilkov, a század Komszomol-szervezője állt. Ezen az éjszakán a Komszomol-szervező egyáltalán nem aludt. Körüljárta a szakaszokat és a rajokat, beszélt minden egyes komszomolistával, mégegyszer felhívta a figyelmüket a felelősségteljes harcfeladatra. Arca pírban égett, magas, vattaruhás alakja és fényesre tisztított csizmája szigorúságot és erőt sugárzott.

Nasztya megállt az árok elágazásánál. Itt volt a gondosan álcázott mesterlövészgödör. Előttük tejszerű köd terjengett. Emögött húzódott az ellenség védelmének peremsávja.

— Semmit sem lehet látni ebben a ködben — szólalt meg Nasztya.

— Az a jó — válaszolta Vaszilkov — mert most az ellenség sem lát és nem veheti észre támadásunk előkészületeit.

Az árok falához támaszkodó Vaszilkov hamiskásan csillogó szemmel, fejét megrázva, vidáman mondotta:

— Szeretem a ködöt. Előfordult, hogy futok az iskolába, tudják, Tulában ősszel az Upa folyóról sűrű köd száll fel és mindent elborít. Szóval, futok és valósággal — fürdök a ködben. Köröskörül minden olyan titokzatos, rejtélyes. Az ember azt várja, hogy az egyik pillanatban valamilyen szörnyeteg bukkan elő a ködből. Mindenfelől munkások sietnek a gyárakba, gyermekek az iskolába, villamos csörömpöl, micsoda nagyszerű dolog!

Az árokban Baharov százados közeledett. Odament a lányokhoz, fáradtan leült.

— Köd van — szólalt meg csendesen. — Még legalább két órahosszat tart.

Tonya mindig félénken viselkedett a százados jelenlétében. Baharov néhányszor beszélgetett vele és Tonya minden egyes alkalommal elpirulva zavartan válaszolgatott.

— Hogy van, Viszkovatova, kialudta magát? — kérdezte Baharov Tonyára nézve.

— Igen, gárdaszázados elvtárs — válaszolt a lány.

— Hát ez nagyszerű, nagyszerű — mondotta elgondolkozva, Baharov. — Hanem Szása! — fordult Vaszilkovhoz, fürkészően nézve rá. — Azonnal menjen aludni!

— De gárdaszázados elvtárs...

— Nincs vita — szakította félbe Baharov.

— Még nem csináltam meg mindent...

— Indulj aludni — ismételte makacsul Baharov. — Semmi hasznod sem vehetjük az álmatlan éjszaka után.

— Vaszilkov a homlokát ráncolta, majd kicsit gyerekesen, bűntudatosan elmosolyodott és lassan elindult a közlekedőárokban.

Baharov a harmadik szakaszhoz akart menni, mikor a harcárok hajlatában Koszenko szakaszvezető zömök alakja, markáns, erélyes arca tünt fel. Koszenko fejét lehajtva közeledett, mielőtt Baharovhoz ért volna, tétován körülnézett, kezét sapkájához emelte, de azonnal leeresztette.

— Hozzám jön? — állította meg őt Baharov.

— Igen. Engedje meg ... Tessék ... Megírtam ... — kezdte Koszenko akadozva, miközben kigombolta a zsebét. — Ön párttag. Önhöz jöttem ... Tessék ...

Átnyujtotta Baharovnak a négyrét hajtott papírt, közben szürke szemével bátran nézett a századosra.

„Az első zászlóalj pártszervezetének — olvasta Baharov — Koszenko Nyikifor Petrovics gárdaszakaszvezetőtől. Kérvény. Ma támadásba megyünk. Esküszöm, hogy utolsó csepp véremig ütni fogom a fasisztákat. Egész életem a hazáé, a kommunista párté, Sztáliné. Kérem, vegyenek fel a dicső bolsevik párt soraiba."

Baharov megszorította Koszenko kezét és mikor ránézett, visszaemlékezett arra a rongyos, göndörhajú legényre, aki egy évvel ezelőtt Ukrajnában Csirigin alatt érkezett a századhoz. Egész családját kiirtották a fasiszták. Ő maga majdnem egy évig rejtőzködött a Tyasznyin partja melletti nádasban. Amint az első szovjet harcosokat meglátta, elébük szaladt. A családjáról sohasem beszélt, de mikor leveleket kapott a század, elkomorodott, ilyenkor félrevonult a többiektől és hosszú ideig szomorúan, magányosan üldögélt.

Vaszilkov, a század Komszomol-szervező, élénk levelezést folytatott földijeivel és egy alkalommal levelet írt a tulai megyei ujságnak, a „Kommunárd"-nak, melyben leírta Koszenko hőstettét és az őt ért nagy csapást. Az ujság a levél nyomán cikket közölt Koszenkóról és ettől kezdve Koszenko tucatszám kapta a leveleket. Lányok, idősebb asszonyok, úttörők, tulai gyárimunkások, kolhozparasztok, tanítók keresték fel soraikkal a fiatal ukrajnai katonát.

Koszenko szemmelláthatóan vidámabb lett, válaszolt a le-

velekre és napról napra jobban harcolt. Elmult egy év, de Koszenko változatlanul megkapta a napi három-négy levelét. Ezalatt az év alatt a félénk, hallgatag harcos bátor,.kezdeményező rajparancsnokká vált. Eddig már két harckocsit és több mint két tucat hitleristát semmisített meg.

— Adok önnek írásos ajánlást, ön tagja lesz a pártnak — mondotta Baharov Koszenko kezét szorongatva. — Biztos vagyok benne, hogy megfelel a párt bizalmának.

— Gárdaszázados elvtárs, a rajomból még egy harcos megírta kérvényét, Turdibájev...

— Hát ő hol van?

— Itt vagyok, százados elvtárs — futott oda a feketeszemű üzbég.

— Rendben van, Turdibájev elvtárs — szorította meg az ő kezét is Baharov. — Önt is bátran ajánlom, biztos vagyok benne, hogy magában sem csalatkozom.

— Semmi esetre sem, az üzbégek szeretik hazájukat, szeretik Sztálint. Az én apám zsellér volt, elsőnek lépett a kolhozba. Ő mondotta nekem: „Uszmán, üsd a fasisztákat, hősként térj vissza. Ha gyáva leszel — inkább halj meg."

Turdibájev még Moldvában került a századhoz s Baharov nem is tudta, mit kezdjen vele. Turdibájev mindössze néhány szót tudott oroszul és egyre csak azt hajtogatta „Hitler ütni akarom, fasiszta megsemmisítem". Rosszul lőtt, nem tudott helyesen alkalmazkodni a terephez, sikertelenség esetén dühbe gurult s ilyenkor majdnem elsírta magát.

Két hétig Baharov személyesen foglalkozott vele és miközben Turdibájevet orosz nyelvre tanította, maga meg üzbégül tanult tőle. Munkája nem veszett kárba. Mikor a század Jassi alatt támadásba lendült, Turdibájev az élre tört, elsőnek ugrott az ellenség árkába és szúrta le az útjába kerülő hitleristát. Ezzel kezdődött a fiatal üzbég harci élete. Ha arra volt szükség, hogy valakinek előre kellett kúsznia az ellenséges tűzben, Baharov tudta, hogy Turdibájevnél jobban senki sem tudja ezt megtenni.

Mikor Koszenkot és Turdibájevet elbocsátotta, Baharov szélesen elmosolyodott. Könnyű és vidám volt a szíve.

... Megvirradt. Az árokban a szolgálatvezető kiosztotta a reggelit. A lányok gyorsan elfogyasztották és elfoglalták helyüket.

A köd lassan oszladozni kezdett. Fokozatosan kirajzolódtak az ellenség állásai. Ismerős drótakadályok, fekete árokhajlatok és közlekedő árkok körvonalai bontakoztak ki — sehol semmi mozgás. Úgy tünt, mintha ott szemben senki sem lenne, mintha a németek elhagyták volna állásaikat, mert tudomást szereztek az őket fenyegető veszélyről. Ugyanilyen csend, mozdulatlanság uralkodott a szovjet állásokban is. Az emberek a helyükön álltak. Csak néha haladt el mellettük, majdnem egészen az árok fenekéhez hajolva egy-egy összekötő és egy-egy tiszt.

Nasztya és Tonya az ellenség állásait figyelte. A mesterlövész távcsőben fel-fel bukkant egy emberi fej, de nyomban el is tűnt, a lányok egyetlen lövést sem tudtak leadni.

Hirtelen megrendült a föld. Az arcvonal egész hosszában felüvöltöttek a lövegek és az égen sivítva, nyögve zúgtak a lövedékek. Szemben, ahol az imént még a német védelem közlekedő árkai kígyóztak, most összefüggő, kékesfekete füstfal emelkedett a magasba. Lent, ahol a földnek kellett lennie, pokoli dübörgéstől kísérve lángok csaptak fel. A robbanások olyan sűrűn követték egymást, olyan gyakran vágódtak fel a tűzoszlopok, hogy úgy tünt, mintha a hatalmas területen megnyilt volna a föld és annak mélyéből törnének elő a hatalmas lángnyelvek. Egyes robbanásokat nem is lehetett hallani. Egyetlen összefüggő, szakadatlan üvöltésbe olvadt össze minden. A lövészek, géppuskások, műszakiak, híradósok az árok falához lapulva, feszülten figyeltek előre, ahol a tűz- és füsttenger kavargott.

A Baharov százados melletti kis mélyedésben összegyültek a szakaszparancsnokok, a kis műszaki hadnagy, a szolgálatvezető és néhány harcos. Előttük, könyökével a mellvédre támaszkodva, a tüzérszázados szögtávcsővel figyelte a német állásokat. Időnként elfordult a távcsőtől, a mellette ülő híradós

kezéből kikapta a telefonkagylót és bele-bele kiabált valamit.

— Nos, mi van ? — kiáltott Tonya fülébe a váratlanul megjelent Vaszilkov. Forró lehelete perzselte a lány fülét, de hangja tompán hallatszott, mintha a föld alól jött volna.

— Nagyszerű! — kiáltotta Tonya, de még a saját hangját sem hallotta.

— A háború istene — értette meg Tonya, Vaszilkov ajkainak mozgásából. — Tüzérségi előkészítés.

Tonyának hirtelen eszébe jutott Altájev tábornok, szerette volna látni. Altájev most valószínűleg itt van valahol a közelben, ott áll az egyik árokban és irányít.

Hirtelen abbamaradt a tüzérségi tűz. Valamelyik lövész ki akart ugrani, de Baharov parancsoló kiáltása visszatartotta.

Jobbról és balról felugattak a géppuskák. A szél elkergette a nehéz füst- és porfüggönyt, ismét előtünedeztek az ellenséges állások.

— Szása, most kezdődik a roham? — rázta Tonya Vaszilkov vállát, mert a dübörgéstől még zúgott a füle.

— Nem, még korai lenne — hallotta a lány egész halkan a Komszomol-szervező hangját.

— Mindenki rejtse magát, ne nézegessünk ki az árokból! — hallatszott innen is onnan is a szakasz- és rajparancsnokok hangja.

— Tonya, mit állsz ott, figyelj! — kiáltotta Nasztya.

Tonya csak most vette észre, hogy Nasztya még mindig a lőrésnél áll és egész idő alatt nem vette el puskáját a vállától.

— A kőrakásnál, látod? — mondotta Nasztya.

Tonya távcsövével sorra vette a gránáttölcséreket és a felszaggatott állásokat. Az egyik gránáttölcsérben mozgott valami. Jobban megnézte és meglepődve látta, hogy az egyik épen maradt árokrészből négykézláb mászik elő egy fasiszta. Utána egy második, majd a harmadik, s végül egy géppuska csöve is előbukkant. Nasztya lőtt. Az első alak arccal a földre bukott. A második oldalt ugrott a géppuskával. Tonya is lőtt. A fasiszta már

felállította a géppuskát. Tonya másodszor is lőtt, de a géppuskásnak sikerült elrejtőznie a gránáttölcsér pereme mögött és hosszú sorozatot adott le. A golyók elsöpörtek az árok fölött.

— Ej... te! — kiáltott mérgesen Nasztya.

Tonya megremegett a szégyentől és hosszú ideig nem tudta távcsövével felfedezni a géppuskást. Nasztya ezalatt állandóan tüzelt. Mikor Tonyának sikerült megtalálnia az ismerős gránáttölcsért, a géppuska csöve már felfelé meredezett benne, s széttárt karokkal ott feküdt mellette a fasiszta is.

Újabb tüzérségi pergőtűz remegtette meg a földet. Az ellenség védelmi rendszere ismét kékesszürke felhőbe merült. A tűz most még félelmetesebb volt. Köröskörül szinte minden nyögött a robbanásoktól.

— Rohamhoz felkészülni! Rohamhoz felkészülni! — hallatszott minden irányból.

Az árokban parancsnokok futottak. A lövészek az árok falába vájt lépcsők körül gyülekeztek. A géppuskások előhúzták a géppuskát a fedezékből. Az árokban lévő löveg mellett tüzérek szorgoskodtak. Mindenki sietett és izgatott volt, csak Baharov százados várt nyugodtan. Mellette állt a tüzérszázados. Minykov hadnagy, előremutatva, valamit magyarázott utászainak. Anaskin bátortalanul topogott Baharov mögött s valamilyen göngyöleget szorongatott a markában.

— Most nem érek rá — hárította el magától Baharov. A szakaszoktól összekötők futottak hozzá és jelentették, hogy készen állnak a rohamra.

Baharov felvette a telefonkagylót, felhívta a zászlóaljparancsnokot, valamit mondott neki és odahajolt a tüzérszázadoshoz:

— Na, Sztyopa, most kezdődik a mi munkánk.

Hátulról harckocsik kúsztak elő. A tüzérségi tűz robbanásainak állandó morajlása egybefolyt a harckocsimotorok zúgásával.

— Minykov! — kiáltotta Baharov. — Jelezzék az átjárókat.

A kis hadnagy a szakaszához rohant és néhány pillanat mulva különböző irányban szétszaladtak mellőle a harcosok. Felugráltak a mellvédre és akár a forgalomszabályozók, zászlókkal

mutatták a harckocsiknak az utat. A harmincnégyesek négy csoportra oszolva, a zászlókat tartó utászok felé dübörögtek.

— Jelzés! — kiáltották egyszerre Baharov, a tüzérszázados és az árokban álló harcosok.

Az állások fölött, a füstfelhős égen itt is, ott is piros rakéták csokra bomlott ki.

A lövészek egymásután kiugráltak a harcárokból és előrerohantak. Mögöttük a géppuskások húzták fegyverüket. A harckocsik egyvonalba értek a gyalogsággal, hátrább a tüzérek jöttek a lövegekkel. A tüzérségi tűz áthelyeződött valahova a mélységbe, az ellenség védelmének egész peremsávja egy pillanatra néma csendbe merült. E felé gördült most az emberek és gépek lavinája. A lövedékek robajlása és a motorok zúgása közben felcsattantak a puskalövések, kattogtak az automatafegyverek. A harckocsik mögött menetközben tüzelve, gyors léptekkel haladtak előre a lövészek.

— Előre! — kiáltotta Baharov és kiugrott az árokból.

Mögötte futott a tüzérszázados a rádióssal, Anaskin és az összekötők.

Nasztya és Tonya a helyükön feküdtek és nézték a rohamot

A harckocsik elhagyták az ellenség drótakadályait és betörtek az állásokba. Közvetlen mögöttük futottak a gyalogosok.

Tonya jól meg tudta különböztetni Vaszilkov magas alakját, aki géppisztolyából menetközben rövid sorozatokat adott le. Mellette futottak a második szakasz harcosai. Az egyik, egy alacsony lövész, meglendítette karját és az árokból füstoszlop csapott fel. Alighogy felrobbant a gránát, Vaszilkov és még két másik harcos odaugrott, majd nemsokára ismét előtüntek s az árokból magukkal ráncigáltak egy embert. Tonya kitalálta, hogy az egy fogoly lehet.

Vaszilkovtól balra a harckocsi mellett Koszenko szakaszvezető alakja látszott. Karjával hevesen integetett, úgylátszik, valamit mutatott a harcosoknak. Egész raja hozzá futott. Koszenko átugrott az árkon és eltűnt a közlekedőárokban. Mögötte eltűntek a harcosok is, s csupán rohamsisakjuk csillant meg

néha a mellvédek felett. A szomszédos árokból kelepelni kezdett egy német géppuska. Tonya felugrott és majdnem felkiáltott. A fasiszta a rohanó szovjet harcosokat lőtte. Onnan, ahol éppen most tűnt el Koszenko raja, egy alacsony ember ugrott elő és a géppuska felé rohant. Tonya megismerte Turdibájevet. Néhány ugrással a géppuska közelében termett és hosszan felropogott a géppisztolya. Az ellenséges géppuska elhallgatott. Koszenko rajából más harcosok is odafutottak. Nasztya megrázta Tonya vállát:

— Menjünk a kötözőhelyre.

Tonya kelletlenül felállt. A század már eltűnt a fekete gerinc mögött. Ott, ahol röviddel ezelőtt még a lövészek futottak, most lövegek álltak, s szakadatlanul tüzeltek valahová messze észak felé.

VII.

A napsugaras síkságon füstfelhők lebegtek. Mintha úsznának benne, úgy másztak előre a harckocsik és a rohamlövegek, futottak a lövészláncok, úttalan utakon, göröngyös szántóföldeken haladtak a gépkocsi- és vontatóoszlopok. Az emberek ezrei és a gépek százai mozogtak előre egy irányba, északra, a ködbeburkolt dombok és magaslatok, Székesfehérvár felé.

Altájev az emberek és gépek áradatát figyelve, Voronkov tábornok szavait hallgatta, aki egy földkupacon ült és hol az egyik, hol a másik hadtestparancsnokkal beszélt távbeszélőn.

— Világos!... A magaslatot elfoglalták... Hát a második lépcsőjük hol van? — hallatszott Voronkov nyugodt tenorhangja. — Megkezdték az előremozgást... Értem... A tüzérség tüzelőállást változtat. Értem.

A gárdahadsereg tábornokai között Voronkov volt a legfiatalabb. Mielőtt a Frunze Akadémiára került, előbb szakasz-, aztán század-, majd zászlóaljparancsnok volt a harckocsizóknál.

Mikor elvégezte az Akadémiát, a törzshöz került és itt is

megtartotta lendületességét és fáradhatatlanságát, amely különben a harckocsizók jellemző tulajdonsága. Ehhez még hozzájárult az a rendszeretet, melyet — ahogy a tábornok feltételezte — apja, a kievi tanító és a képzőművészeti technikum oltott belé, ahol Voronkov tizenhétéves koráig tanult.

— Tolkacsov — hívta magához Voronkov az egyik beosztottját — azonnal gépkocsiba és gyorsan az útkereszteződéshez. Meg kell állítani a kocsikat, csak a tüzérséget lehet átengedni.

Voronkovtól vagy három méterre Frolov hajolt egy másik telefon fölé. Valamivel elégedetlen volt. Valakit szidott lassúsága miatt.

A hadsereg figyelőpont élete úgy pezsgett, ahogy a megfeszített harc hevében szokott. A tüzérparancsnok mellett, aki állandóan a szögtávcsőn keresztül figyelt, időnként tisztek jelentek meg, valamit jelentettek, majd gyorsan eltűntek a fedezékben.

Az álcázóhálón keresztül Tyázsev tábornok feje látszott. Mérgesen tekintett ide-oda és valamit magyarázott a törzsfőnökének.

A magaslat lejtőin a figyelőpont négy oldalán, csövüket az égnek meresztve, légvédelmi ágyúk álltak.

Az áttetsző füstfátyollal eltakart nap elé szürke felhő húzódott. A föld egy pillanat alatt elkomorodott, sötét tónusba borult. Távcső nélkül nehezen lehetett követni a harc menetét.

A harmincnégyesek bukdácsolva kúsztak előre a felszaggatott földön, lövegeikből időnkint sárga tűzcsóvák csaptak elő. Mögöttük felegyenesedve futottak a gyalogosok, néha-néha a földre vetették magukat, majd gyorsan felugorva ismét előrerohantak. A lövészek mögött a géppuskások meggörnyedt alakja látszott, akik igyekeztek lépést tartani a lövészláncokkal. A tüzérek a lövegeket tolták; vezetékdobokkal a hátukon, futottak a híradósok. Még messzebb, hátul vágtattak a tüzérfogatok, gépkocsik kerülgették a gránáttölcséreket, s a robbanásoktól felszántott terepen vontatók dülöngéltek.

A hadseregparancsnok az ellenség komoly ellenállására szá-

mított és erre jó előre felkészítette alárendelt parancsnokait és csapatait.

— Tudja meg, hogy a csatarepülők készen állnak-e a felszállásra? — adta ki a parancsot Voronkovnak.

— Készen állnak — válaszolta Voronkov helyett a közlekedő árokból kiugró Orlov alezredes, a légierőtörzs tisztje. — Amint megkapjuk az ön jelzését, a repülőgépek azonnal felszállnak és a célra repülnek.

Altájev elmosolyodott, tetszett neki ez a mindig vidám alezredes.

— Még valamit, Orlov elvtárs — mondotta halkan Altájev a kezeslábasba bújt repülőre pillantva. — Figyelmeztesse a vadászokat: a levegőben egyelőre nincs veszély, de hamarosan erős német bombázókötelékek jelennek meg.

— Értettem — válaszolt azonnal Orlov. — Most tudtuk meg, hogy a veszprémi, soproni és komáromi repülőterek felett nagy csoport „Junkers" gyülekezik. Vadászaink készen állnak a felszállásra.

Altájev bólintott és ismét szeméhez emelte távcsövét. A harc már az ellenség ezredtartalékainak állásainál folyt. A támadás sikeresen haladt előre, de Altájevet nagyon nyugtalanította, hogy ilyen könnyen el tudták foglalni az ellenséges védelem legerősebb vonalát.

A roham első órájában a harckocsik és a gyalogság csaknem akadálytalanul törtek előre. Az ellenség még tüzérségi- és aknavető tüzet sem nyitott. A gyalogság pedig szinte életjelt sem adott magáról. Igaz, hogy ez magyarázható volt a tüzérségi előkészítés rendkívüli erejével és a tüzérség, aknavetők, harckocsik és gyalogsági fegyverek állandó tüzével, melyet az ellenség egész védelmére zúdítottak.

Altájev attól tartott, hogy a német parancsnokság esetleg tudomást szerezhetett a támadás előkészítéséről és ki tudta vonni csapatait a gárdahadsereg csapása alól. Ebben az esetben bekövetkezhetett volna az, amitől minden hadvezér fél. A haditechnika hatalmas tömegének csapása ebben az esetben üres területre zúdult volna. Hiábavalónak bizonyult volna a levegőbe

lőtt többezer tonna lőszer. Ha ez megtörténik, akkor tíz- és tízezrek munkája és hatalmas anyagi értékek vesznek kárba.

Valahol az ellenséges védelem mélységében friss erők fogadják a támadó csapatokat, kétségtelenül megállítják őket, s akkor mindent előlről kell kezdeni. Az új támadás előkészítése során, megint gyüjteni kell a hátországból, az ezer kilométerekről hozott lőszert, s az új támadás előkészítése miatt hetekig nem alhatnak megint. Altájev azonban főleg nem emiatt nyugtalankodott. Embereiért aggódott. Százával pusztulhatnak el az emberek, százával válhatnak nyomorékká és mindez azért, mert a parancsnokság, mert ő, Altájev és a törzs nem tudta időben felismerni az ellenség ravasz fogását.

— Hol van a felderítő-szolgálat főnöke? — fordult hirtelen Voronkovhoz Altájev.

— Jelen, hadseregparancsnok elvtárs — hagyta abba a telefonbeszélgetést Frolov.

— Mi van az ellenséggel?

Frolovot is az ellenség esetleges manőverének gondolata nyugtalanította. A tüzérségi előkészítés kezdetekor valamennyi beosztottját kiküldte a csapatokhoz, valamennyi hadtest, hadosztály és ezred-felderítő tisztnek parancsot adott, hogy szakadatlanul figyeljék az ellenség minden mozdulatát. A támadás előtti éjszaka valamennyi beosztottjával együtt, ő is a figyelőponton ült. Többtucat csoport mászott a „senki földjére", hogy „nyelvet" szerezzenek. A gárdahadsereg áttörésének különböző szakaszain négy katonát ejtettek foglyul. A foglyok vallomásából az derült ki, hogy a hitleristák semmit sem tudtak a szovjet támadás előkészületeiről. Az utolsó „nyelv" elfogásától a tüzérségi előkészítés kezdetéig azonban több mint két óra telt el. Két óra alatt pedig ki lehet vonni és mindent el lehet vinni a védelmi övből. Ráadásul még a reggeli köd is korlátozta a figyelési lehetőséget.

— Nos, mi van az ellenséggel? — ismételte meg élesen Altájev, be sem várva a választ.

— A pontos veszteségeket még nem állapították meg —

válaszolta Frolov, megértve, hogy mit akar tőle megtudni a hadseregparancsnok — az előzetes adatok szerint...

— Előzetes adatok, előzetes adatok... — szakította félbe Altájev s érezte, hogy nem tud tovább uralkodni izgatottságán. — Több mint egy órája támadunk, áttörtünk két állást, s még nem tudjuk, milyen veszteségei vannak az ellenségnek?

Frolov szerette volna megmagyarázni, hogy a felderítőknek most nincs idejük megszámlálni a halottakat, de tudta, hogy ez a válasz semmiképpen sem elégítené ki a hadseregparancsnokot. Inkább hallgatott. Ráadásul mintha minden az ő bosszantására történne, a hadtestektől sem futottak be a felderítők jelentései. Frolov inkább nem mondta el azt, amire gondolt és csendesen kérte:

— Kérek engedélyt, hogy tíz perc mulva jelenthessek.

Altájev megértette, milyen nehéz most a felderítőknek pontos adatokat gyűjteni az ellenségről, viszont azt is tudta, hogy ilyenkor egyetlen másodpercre sem szabad szem elől téveszteni az ellenséget.

— Légiriadó! — kiáltott valaki áthatóan a figyelőponton. A kiáltást még tucatnyi hang megismételte.

A repülőgépeket még nem lehetett láni. A közelben lévő magaslat lábánál a helyükön álltak a légvédelmiek. A harcmezőn nem csökkent a mozgás. Ugyanolyan gyorsan törtek előre a lövegeket vontató gépkocsik, mint az előbb és a barázdákban bukdácsoltak a tüzérfogatok. A láthatatlan távbeszélővezetékek mellett híradósok szaladtak. A horhosból gyalogos oszlop kanyarodott elő.

Északnyugatról, hármasával feltűntek a német repülőgépek. A repülőmotorok szaggatott zúgása belevegyült a harc általános robajába. Az ellenséges gépek az arcvonaltól messze, menetközben kört írtak le. A németek, úgylátszik, a levegőből próbálnak csapást mérni, hogy ezzel is akadályozzák a támadást. A vezérgép már zuhanórepülésbe ment át. A földi csatazaj észrevehetően elcsendesedett.

Altájev ökölbe szorította kezét, Orlovnak akart kiáltani, de ebben a pillanatban hosszú géppuskasorozatok ropogtak fel a

77. *oldalhoz*

levegőben, a vezérgép lángralobbant s a földbe fúródott. A többiek különböző irányokban magasabbra húztak. A világoskék égbolton szovjet vadászgépek csillogtak.

— Birkov engedélyt kért a hadosztályok második lépcsőinek bevetésére — jelentette Voronkov.

— Korai még — válaszolta Altájev — még túl korai lenne. Nos? — fordult a hozzálépő Frolovhoz.

— Az ellenség támadásunk kezdetéről semmit sem tudott. A foglyok kivétel nélkül ezt vallják. Eddigi adatok szerint több mint négyszáz katonát és tisztet fogtunk el. Az ellenség állásaiban mindent megsemmisített a tüzérség tüze. Csak azok maradtak életben, akik mélyebb fedezékekben lapultak.

Altájev megkönnyebbülten felsóhajtott. Az, amitől félt, nem következett be és most már világos volt, hogy a hadművelet sikeresen fejlődik.

— Az ellenség magatartásában, hadseregparancsnok elvtárs — folytatta Frolov — egyelőre csak az furcsa, hogy hadműveleti tartalékaik még a helyükön állnak. Az ellenség Budapestről csak a szomszédos hadsereg ellen vetett harcba egy páncélos- és egy gyalogoshadosztályt.

Még jóval a támadás kezdete előtt, Altájev azon tünődött, hová fogja az ellenség átdobni tartalékait. Ettől nagyon sok függött. A hadművelet tervezésekor Tolbuhin marsall figyelmeztette Altájevet, hogy a szomszédos hadsereg leköti az ellenség tartalékainak egy részét, de a főerők valószínűleg a gárdahadsereg előtt lesznek. A velük való találkozásnak valahol Székesfehérvártól nyugatra, vagy magában a városban kell megtörténnie. Egyelőre minden úgy ment, ahogy azt a marsall feltételezte. Az ellenség legközelebbi tartalékait a szomszédos hadsereg ellen vetette be. Ezek azok a hadosztályok voltak, amelyeket a német parancsnokság Budapesten összpontosított a Harmadik Ukrán front elleni csapás céljára. De ennek a csoportosításnak az ellenség eddig mindössze egyharmadát vetette be. kétharmada még érintetlenul áll.

Altájev gondolatban számbavette, mennyi idő kell ahhoz,

hogy az ellenségnek ebből a csoportosításából a hadosztályok odaérjenek a gárdahadsereghez. Számításai szerint nem egészen két óra szükséges hozzá.

Két óra! Ha ezalatt sikerül betörni Székesfehérvárra, akkor az ellenség tartalékai kedvezőtlen feltételek között tudják csak felvenni a harcot. Ellenkező esetben a város tartós kőépítményei fedezékül szolgálhatnak egy jelentős csoportosítás számára is. Ha így történik, akkor a harcok elhúzódnak és a támadás lelassul.

Altájev a hadműveleti osztály vezetőjéhez fordult:

— Közölje Birkovval és Dobrukovval: engedélyezem, a hadosztályok második lépcsőinek harcbavetését. Fokozzák az előrehaladás ütemét és minél gyorsabban törjenek be Székesfehérvárra.

Altájev hosszú ideig nézte a térképet. A hadosztályokat és ezredeket jelző piros nyilak félkörben hatoltak az ellenség védelmébe. Ezen a hatalmas területen minden előre, észak felé, Székesfehérvár felé mozgott. A gárdahadseregtől jobbra, a Velencei-tó keleti partján a szomszédos hadsereg támadott. A hitleristák ez ellen vetették be a Budapestről kivont tartalékaikat.

„Csak sikerülne betörni a városba az ellenség tartalékainak megérkezése előtt, csak sikerülne" — gondolta Altájev.

— Hadseregparancsnok elvtárs — lépett hozzá sietve Frolov — az ellenség tartalékai megkezdték az előremozgást. A Székesfehérvártól északra fekvő erdőkből egy páncélos- és egy gyalogoshadosztály oszlopai vonulnak. Budapestről Székesfehérvár irányába nyolc útvonalon két páncéloshadosztály indult el. Két gyalogoshadosztály a hadtesttartalékokból gépkocsikon közeledik.

— Hívják fel a frontparancsnokot — parancsolta Altájev Voronkovnak, miután végighallgatta Frolovot. — Úgy másfél óra mulva ezek a hadosztályok valószínűleg beérnek a városba — gondolkozott hangosan — mi pedig ennyi idő alatt nem tudunk betörni Székesfehérvárra. Semmiképpen sem tudunk.

— Még abban az esetben sem, ha harcbavetjük a harckocsizó csoportot... — mondotta az odalépő Tyázsev.

— Még abban az esetben sem, ha harcbavetjük a harckocsizó csoportot — ismételte meg elgondolkozva Altájev. — Ebből következik, hogy az ellenség ellencsapását a város előtt kell elhárítani... Igen... A város előtt... Ez kedvezőtlen. Az ellenség a városban lesz, mi pedig a puszta mezőn. Egyenlőtlen, tulságosan egyenlőtlen feltételek.

— Rá kell kényszeríteni az ellenség tartalékait, hogy kijöjjenek a városból és a nyílt mezőn verjük meg őket — mondotta Tyázsev.

— Erről van szó — rákényszeríteni őket.

— A frontparancsnok — jelentette Voronkov.

— Marsall elvtárs — beszélt a telefonba Altájev — az ellenség tartalékai a városhoz közelednek... Igen... Komoly csoportosítás létesül... Úgy gondolom, ahogy előzőleg terveztük, hogy a város előtti mezőkön kell visszaverni az ellencsapást... Igen, igen... Ezeken a dombokon és magaslatokon... A terep a mi számunkra előnyös. Az ellenségnek kell támadnia a sík terepen, mi pedig a magaslatokon... Világos... Azonnal előrevonom... Értettem.

— A front felderítőszolgálat elfogta az ellenséges tartalékokra vonatkozó harcparancsot — fordult Altájev a tábornokokhoz, miután befejezte a telefonbeszélgetést. — A tartalékok azt a feladatot kapták, hogy gyülekezzenek a városban és mérjenek ellencsapást hadseregünk közepére. A marsall az ellenséges oszlopok ellen bevetette a front egész légierejét. Elhatározásom: az ellenség ellencsapását visszaverni a város előtt. Ebből a célból elfoglalni a magaslatok vonalát, megerősíteni ott állásainkat, előrevonni a tüzérséget, elaknásítani valamennyi odavezető utat és az ellenség csapását a hadsereg egész erejével fogadni. A szárnyon lévő csoportosítások folytatják a támadást, északkeletről és délnyugatról bekerítik a várost. Hol van a Haditanács tagja?

— Az első lépcsőben küzdő hadosztályoknál.

— Kéretem ide a figyelőpontra.

Altájev, miután elhatározásra jutott, a füstölgő harcmezőt nézte. Már csak az ágyúk állandó morajlása hallatszott, a roha-

mozó gyalogság és a harckocsik eltüntek a magaslatok mögött. Altájev mélyet sóhajtott, és a Székesfehérvár felé törő katonákra gondolt, akikre ott nagyon kemény megpróbáltatás vár.

VIII.

A zászlóaljparancsnok összekötője a futástól kifulladva, a lapályon egy kivágott fatönknél érte utol Baharovot.

Az összekötő tisztelegni próbált, de az izgalomtól és fáradtságtól csak legyintett a füle mellett és egy borítékot nyujtott át a századosnak.

— ... németek... ellenlökés — fejezett ki valamilyen gondolatot, amely csak számára volt érthető és lihegve lehajtotta a fejét.

A zászlóaljparancsnok figyelmeztette Baharovot a Székesfehérváron összpontosított ellenséges erőkre s parancsot adott, hogy azonnal foglalják el a 122.7 magaslatot és készüljenek fel az ellenség ellenlökéseinek visszaverésére.

— Hát a zászlóaljtávbeszélősök hol vannak?... — kérdezte Baharov, miután elolvasta a levelet. A távbeszélősök már a roham megindulásakor lemaradtak és ő a két órája tartó támadás alatt még egyszer sem tudott beszélni a zászlóaljparancsnokkal.

— Itt húzzák már a közelben a vonalat — vágott közbe az összekötő, mielőtt a százados befejezhette volna mondanivalóját. — A zászlóaljparancsnok elvtárs összeszidta őket, mégsem készültek el időben.

— Jelentse a gárdaőrnagy elvtársnak: a parancsot megértettem, a magaslatot elfoglaljuk, a század készen áll az ellenség ellenlökéseinek visszaverésére.

— Értettem! — kiáltotta az összekötő és hanyathomlok rohant visszafelé.

A zászlóaljparancsnok figyelmeztetése az ellenséges ellenlökés előkészületeiről komolyan nyugtalanította Baharovot. Intett a szakasz-összekötőknek és a lövészláncok után futott, ame-

lyek már eltüntek a betakarítatlan kukoricatábla mögött. Valahol a dombon túl emelkedett a 122.7 magaslat is. Baharov igyekezett minél előbb megnézni, hogy elhatározásra juthasson, hogyan tudja megteremteni a legkedvezőbb feltételeket az ellenség ellenlökésének elhárításához.

A százados mellett, hol megelőzve őt, hol kissé lemaradva tőle Anaskin futott. A küldöncök íratlan törvénye szerint, Anaskin egész idő alatt igyekezett parancsnoka mellett maradni és szavak nélkül is próbálta megérteni annak gondolatait.

A kukoricatáblában fel-felbukkantak a lövészek. Gyakran a földre vetették magukat, tüzeltek valamerre, ismét felugrottak és lehajolva előre futottak. A lövészek előtt a sárguló kukoricaszárak fölött jól láthatóan rajzolódtak ki a harckocsitornyok. Alig észrevehetően közeledtek a széles utakkal keresztül-kasul átszeldelt kopár magaslat felé. A magaslat lejtőjén friss árkok feketéllettek. Baharov távcső nélkül is ki tudta venni a német gyalogosokat, akik kapkodva, lázasan dolgoztak lapátjaikkal, fekve ásták be magukat.

„Minél gyorsabban előre! Nem szabad megengedni, hogy megkapaszkodjanak" — gondolta Baharov. De alig futott néhány lépést, amint elől, közvetlen a magaslat előtt fülsiketítő robbanás hallatszott. Baharov látta a felcsapó lángot és az oldalára dőlt harckocsit.

„Aknamező!" villant át agyán a gondolat.

A magaslatról közvetlen közelről két német löveg tüzelt a harckocsikra. Az országút mögött is ágyúk torkolattüzei villogtak. Lövedékeik a harckocsik mellett robbantak. A harmincnégyesek hevesen viszonozták a tüzet s lassan megindultak hátrafelé.

Baharov megértette, hogy az ellenségnek sikerült megkapaszkodnia és most súlyos harc árán kell kivetni a magaslatról. Rohamra akarta indítani a századot, harckocsik nélkül akart rátörni a magaslatra és elfoglalni azt, de az egész századon erős ellenséges géppuska- és géppisztolytűz feküdt. Még

egy harckocsi kigyulladt, erre a többiek sietve visszahúzódtak, be a kukoricásba. Az ellenség előtt csak a gyalogosok maradtak.

Baharov egy keskeny árokban feküdt. Feje fölött fütyürésztek a golyók, növekvő sivítással hasítva a levegőt. zúgtak a lövedékek és valahol hátul felrobbantak.

Lőporfüsttől könnyező szemmel kutatta, mi történik elől, de a feketésbarnás füst elborította az egész mezőt. A golyók fütyülése a földre kényszerítette. Torka kiszáradt, s erősen lüktetett a halántéka. Baharovnak egy pillanatra olyan érzése támadt, hogy mindennek vége és sohasem tud felállni erről az átkozott mezőről. Jobbkezével a lapát után nyult, de hirtelen megrendült a föld, arcába forró levegő csapott és a feje felett repeszdarabok süvítettek el.

Baharov fulladozva felugrott, de nyomban elesett. A levegő szinte megbomlott az átható fütyüléstől.

Félretaposott sarkú csizmás lábakat látott maga előtt. Egészen közel még valakinek a lábtekercses, új bakancsba bujtatott lába látszott. Az egyik lábtekercs kibomlott, de a gazdája úgy látszik, nem vette ezt észre.

„Hisz' elesik, ha futni kezd" — gondolta Baharov, és mindjárt eszébe jutott, hogy ő századparancsnok, többtucat alárendeltje van és ezekért az emberekért ő felelős, nemcsak a parancsnokság, hanem saját lelkiismerete előtt is. Most ezek az emberek az ellenség pusztító tüzének kitéve fekszenek és hol az egyiket, hol a másikat éri utol a halál.

Hirtelen talpraugrott, és semmit sem látva, teljes erővel elkiáltotta magát:

— Tűz! Géppuskások, tűz! Géppisztolyosok, tűz!

A feje mellett továbbra is fütyültek a golyók, zúgtak a lövedékek, a csípős lőporgáz a tüdejébe mart, de Baharov semmit sem hallott, semmit sem érzett. Minden gondolatát a század harcosai foglalták le, akik szerteszét feküdtek a kukoricatáblán.

— Első szakasz, a magaslat keleti lejtőjére... tűz! — kiáltotta Baharov teljesen felegyenesedve. — Második szakasz és

a géppuska, a magaslat gerincén lévő árokra... tűz! Harmadik szakasz a földhányásra... tűz!

Körülötte puskalövések csattogtak, géppisztolysorozatok záporoztak.

A harcosok, mintha mély álomból ébredtek volna, a földön fekve, féltérdre emelkedve, maguk alá húzott lábakkal ülve, szakadatlanul lőttek. Az egész kukoricatábla lángolt a lövésektől.

Baharov egyik szakasztól a másikig futott és kezével integetve kiáltotta:

— Tűz! Még erősebb tűz!

— Százados elvtárs, itt a telefon — futott hozzá Anaskin.

Baharov megkönnyebbülten felsóhajtott; Anaskin mögött két híradós éppen a telefonkészüléket szerelte fel.

— Kapcsolják a zászlóaljparancsnokot — kapta fel a telefonkagylót hozzájuk ugorva Baharov. A készülék fölé hajolt. A vezeték most az élettel, az egész világgal kapcsolta össze.

— Őrnagy elvtárs, tüzérséget, tüzérségi tüzet adjanak! — kiáltotta Baharov kínzó nyugtalanságtól remegő, türelmetlen hangon. A vezeték bármely pillanatban elszakadhat és a százada ismét el lesz vágva a zászlóaljtól, a támadó csapatoktól.

— Adok Tolja, adok — hallatszott egy ismerős drága hang. — Hamarosan ott lesznek a műszakiak, felszedik az aknákat és akkor a harckocsikkal előre! Egyedül ne rohamozz, csak a harckocsikkal. A szomszédok is rohamozni fognak.

Baharov átadta a telefonkagylót a híradósnak, feltérdelt, és körülnézett.

Százada jóval a többiek előtt, a magaslat közelében feküdt.

A töretlen kukoricatáblán, ahol az előbb még Baharov szakaszai helyezkedtek el, tüzérek tolták előre az ágyúkat. Két ágyú már tüzelőállást foglalt és lőtte az ellenséget. Az ágyúk mögött kis csoport látszott. A csoport előtt meghajolva egy tiszt futott. Baharov megismerte Minykovot.

Bármilyen erősen tüzeltek is Baharov lövészei és a tüzérek, az ellenség továbbra is eszeveszetten lövöldözött.

Baharov felállt, hogy jobban megnézze, honnan tüzelnek az ellenséges géppuskák. A magaslat előtt egy formátlan rom-

halmaz ragadta meg a figyelmét. Szétrombolt házak maradványa lehetett. Fedezék céljára már nem lehetett felhasználni. Az ellenséges tüzérség a harckocsikra tüzelve majdnem a földdel tette egyenlővé.

Baharov jobban szemügyre vette a kőrakást, s majd megdermedt a csodálkozástól. A szélső omladék mellett egy kis alak hajladozott. Fehér ingecskéje, rövid fekete nadrágja, vállán a nadrágtartó két szalagja élesen kirajzolódott a sötét háttérből. A kis emberke felegyenesedett, jól látszottak csupasz lábszárai. Hat-hét éves kisgyerek lehetett. Arca, a portól és a füsttől egészen bemaszatolódott. Nyugodtan tett néhány lépést, valamit keresgélt a földon. A lövöldözés mindkét oldalról változatlan erővel folyt. Még dühödtebben kelepeltek a géppuskák és géppisztolyok, s hol itt, hol ott robbantak a lövedékek.

Baharov előrerohant, az volt a szándéka, hogy felkapja a gyereket és biztos helyre viszi. De alig érte el a legközelebbi géppuskát, amikor súlyos léptek dobogtak fel a közelében és egy rövidköpenyes, hórihorgas alak száguldott el mellette, karjait után lóbálva. Anaskin volt. Néhány ugrással a gyermek mellett termett, megragadta és a melléhez szorítva visszafelé rohant. A háta mögött lángok csaptak fel. Anaskin megbotlott, oldalra dőlt, de nyomban kiegyenesedett és még gyorsabban futott. Karjai alól két meztelen láb kandikált elő, mellén feketéllett a feketefürtös fejecske.

Anaskin egy mély gránáttölcsérbe ugrott.

— Ej, te csibész — mormogta nehezen kapkodva lélekzet után, a gyereket a földhöz szorítva. — Mit mászkálsz te ott, ahol nem kell? Az anyád biztosan a haját tépi!...

— Nem sebesült meg? — kúszott hozzá Baharov.

— Hála istennek, nem. Mindketten épek vagyunk.

— Azonnal vigye hátra, adja át a szolgálatvezetőnek azzal, hogy küldjék el a legközelebbi faluba.

A gyerek mindkét kezével átölelte az őrvezető nyakát és egész testével hozzásímulva, érdeklődő tekintettel nézett körül. Anaskin a melléhez szorította a gyereket és meghajolva futott végig a kukoricatáblán.

Baharov köpenye ujjával megtörölte izzadt homlokát és megkönnyebbülten sóhajtott. Ez a néhány másodpercig tartó jelenet a lelke mélyéig megrázta.

— Rohamozunk? — futott hozzá Kiszlenko százados, a harckocsiszázad parancsnoka.

Baharov elkomorodott.

— Szép kis eset mondhatom, közösen beszéltük meg a dolgot, te pedig meglógtál! — mondotta élesen, nem tudva leküzdeni feltörő dühét.

— Az aknamező, érted, két harckocsit vesztettünk... — mentegette magát bűntudattal, szemét lesütve a harckocsizó.

— Két harckocsi... két harckocsi... nekem meg az egész századom ottmaradhatott volna.

A tüzérségi tűz felmorajló dübörgése elnyelte szavaikat. Egymással szemben állt a két magastermetű ember. Egyik kigombolt köpenyben, a másik olajos kezeslábasban — s szemrehányásokkal árasztották el egymást. Baharov semmiképpen sem tudta megbocsátani a harckocsizóknak, hogy a legnehezebb pillanatban visszavonultak és támogatás nélkül hagyták a lövészeket. Kiszlenko viszont azt bizonygatta, hogy ő helyesen járt el, hisz megmentette embereit és harci gépeit a hiábavaló pusztulástól, de sehogysem tudott megfelelő meggyőző érveket találni ennek megmagyarázásához.

— Hol készítsük el az átjárót? — szakította őket félbe az odafutó Minykov.

— Az egyiket itt, ennél a gránáttölcsérnél, a másik kettőt pedig ettől balra — mutatta meg Baharov és odafordult a harckocsizóhoz: — Önnek megfelelnek az átjárók a megjelölt helyen?

— Feltétlenül — válaszolta Kiszlenko. — Csak lehetőleg jó szélesek legyenek.

— Szigorúan az előírások szerint csináljuk — nyugtatta meg Minykov és elrohant a műszakiakhoz.

— Rendben van, százados, ne mérgelődj — mondotta békítően Kiszlenko — hiszen épp elég keserűséget kell még nyelnünk együtt. Hogyan akarod elfoglalni a magaslatot?

A tüzérségi előkészítés után rohammal — válaszolt hűvösen Baharov.

— Tudod mit? Csináljuk deszanttal.

— Deszanttal? — nézett rá kérdően Baharov.

Kiszlenko javaslata tetszett ugyan Baharovnak, de az előző vitától felpaprikázva csökönyösen visszautasította:

— Nem, inkább a régi módon. Nem akarom az embereimet céltáblának kitenni.

— Hogy-hogy céltáblának? — lepődött meg a harckocsizó. — Hiszen tegnap ezt már megbeszéltük veled.

Baharov tudta, hogy Kiszlenkonak igaza van. A támadás előkészítése idején közösen megtárgyalták a feladat különböző változatait és megállapodtak abban, ha lehetőség lesz rá, az ellenség támpontjait harckocsideszanttal foglalják el. Előre elosztották, kinek melyik harckocsin kell mennie és a században mindenki tudta, hol a helye a harckocsideszant idején.

— Nézd csak! Itt jön a háború istene is — fordult meg Kiszlenko. — Ő majd tüzecskével támogat.

Baharov meglátta az ugrálva futó Szauskin százados ütegparancsnokot és ismét felforrt benne a düh.

— Nagyszerű! Már jobb nem is lehetne — mormogta zsémbesen — mindannyian hencegtetek a harc előtt: majd támogatunk, majd biztosítunk, mindannyian a gyalogságot szolgáljuk, de mihelyt egy kicsit szorít a kapca — valamennyien felveszitek a nyúlcipőt.

— Jobb ha hallgatsz, hisz te vagy a hibás, csak ne kend másra! — kiáltotta a tüzér szikrázó szemekkel. — Megbeszéltük veled, hogy lövészeket jelölsz ki, akik segítenek a kezelőknek az ágyúk előrevonásában. Hol voltak a lövészeid? Előrerohantak, mintha semmi sem érdekelné őket. A lövészeidnek könnyű. Futnak és kész. Csak próbáld meg magad vonszolni az ágyúkat ilyen talajon.

— Vonszolni, vonszolni! — indulatoskodott tovább Baharov. — Te meg próbálj meg tűz nélkül rohamozni. Ez más ám, mint háromszáz méterről a dombocska mögül lövedékeket eregetni.

— Az ördögbe! Én egy lövészszázadhoz indultam, és valamilyen színielőadásra kerültem! — hallatszott a százados mögött egy gunyoros hang.

Valamennyien megfordultak és Krilov alezredest pillantották meg. Ott állt, jobbkezében géppisztolyt tartva és fiatalosan nevetett. Majd nevetését visszafojtva, szigorúan kérdezte:

— Hát te mi jogon követeled a tüzérektől a támogatást, amikor nem akarsz segíteni nekik?

— Gárdaalezredes elvtárs... — próbálta mentegetni magát Baharov.

— Mi az, hogy gárdaalezredes? Én ezredes is lehetek, de te csak akkor leszel őrnagy, ha végre uralkodni tudsz az indulataidon és nem feledkezel meg a kölcsönös támogatásról. Feküdj, mit állsz itt? Ez nem alaki foglalkozás.

Baharov engedelmesen lefeküdt.

— Na, folytassátok csak a munkát, én elmegyek a harckocsizókhoz.

Krilov felállt és meghajolva, fürgén a magaslat felé futott.

— Hát te miért nem figyelmeztettél? — mondta már kissé lecsillapodva Baharov a tüzérnek. — Hiszen magad is tudod, hogy a nagy rohanásban könnyen megfeledkezik az ember mindenről. Most majd pirulhatok. Krilov a háború végéig nem bocsátja ezt meg nekem.

Egyre fokozódó tüzérségi és aknavető tűz zuhogott a 122.7 magaslatra. Füstfoszlányok és szürkésbarna por takarta el az ellenséges állásokat. Az ellenség moccanni sem tudott. A lövészek csendben figyelték a tüzérség munkáját. Az olajjal összekent harckocsizók a gépek körül szorgoskodtak. Szemmellátható an élvezték, hogy végre szabadon mozoghatnak. Krilov köpcös alakja is ott látszott közöttük. Sorrajárta a harckocsikat, valamit magyarázott, s közben az ellenség felé mutogatott. A lövegkezelők az ágyúk mellett sürgölődtek. Valamennyiük előtt, ott ahol a kilőtt harckocsik égtek, műszakiak kúsztak előre. Az ellenséges aknákat szedték fel, hogy szabad utat biztosítsanak a páncélosok és a gyalogság számára.

Baharov megszabta az egyes szakaszok feladatát, ellenőrizte az embereket és a század lőszerkészletét, majd a földre hasalt s várta a tüzérség és az aknavetők tűzcsapásának befejezését. Nyugalma és győzelembe vetett hite visszatért. A megbomlott együttműködést helyreállították s a század most ismét a harckocsik és tüzérség támogatásával fog támadni.

Baharov gondolatait Anaskin hangja szakította félbe:

— Gárdaszázados elvtárs, rakéták!

Megfordult és látta az égen kinyíló zöld rakétacsokrot.

Ez volt a megbeszélt jel a tüzérségi tűz áthelyezésére, a gyalogság és a harckocsik rohamának kezdetére.

Baharov még oda sem tudott futni a parancsnoki harckocsihoz, két oldalt és a középen máris teljes sebességgel előre lendült három harckocsi. A lövészekkel és golyószórósokkal megrakodott páncélosok ide-oda billenve dübörögtek a zászlót lengető műszakiak felé. A felcsattanó hatalmas össztűztől még a levegő is megremegett.

Néhány kéz megragadta Baharovot és felrántotta a harckocsira. A nyitott torony körül Anaskin, Vaszilkov és a szakaszösszekötők kuporogtak.

A harckocsizó valamit kiáltott, kezével fölfelé mutogatva Az ég kékjében jól látszott a szovjet csatarepülők nagy csoportja, amint méltóságteljesen húztak a város felé.

Baharov felegyenesedett és valamit integetett a harckocsiszázad parancsnokának. Az első harckocsik már átjutottak az aknamezőn és betörtek a 122.7 magaslatra. A géppisztolyosok leugráltak róluk és lövöldözni kezdtek. Kiszlenko kihajolt a harckocsi toronyból és Baharovhoz fordulva kiáltotta:

— Nagyszerű, Tolja, nagyszerű!

Baharov válaszul bólintott. Most dől el a magaslatért folyó harc sorsa. Ha az ellenség még nem tért magához a tüzérségi tűztől, akkor a század veszteség nélkül foglalhatja el a magaslatot. De ha egyetlen géppuska is tüzet nyit, sokan nem kelnek fel többé.

Még három harckocsi tört be a magaslatra. Most már hat páncélos kúszott felfelé a felszaggatott lejtőn.

— Gyorsabban, gyorsabban! — kiáltotta Baharov, siettetve a harckocsiszázad parancsnokát.

Egy pillanatra még felmerült előtte Minykov alacsony alakja, amint a zászlókat lengette, de végül mögöttük is elmaradt az aknamező. Kissé lemaradva a harckocsiktól, lövegvontatók dübörögtek előre.

A kukoricásban, ahol az imént még a század feküdt, ellenséges lövedékek robbantak.

„Elkéstetek — gondolta Baharov örömmel — most már hiába erőlködtök".

Túl voltak a nehezén. Már az egész század a magaslaton volt. Mindenfelől foglyokat vezettek Baharovhoz.

— A zászlóaljhoz, a zászlóaljhoz! — kiáltott a századszolgálatvezetőnek. — Nincs most időnk foglalkozni velük. Menynyit fogtak el összesen?

„Harminchetet" — olvasta le a szolgálatvezető ajkairól s elmosolyodott. A század még sohasem ért el ilyen sikert.

A magaslatról már jól látszottak a Székesfehérvár felé vezető utak. Maga a város ott magaslott a lankás síkság felett, melyet a vasútvonal és az országút szalagjai szeltek át. A nap kihúnyó sugaraitól a város épületei s ég felé szökkenő magas gyárkéményei kísérteties, vöröslő fényben ragyogtak. A magaslat és a város között kietlen pusztaság terült el.

A harckocsik és a lövészszakaszok külön parancs nélkül a város felé törtek előre. Baharov százada mellett a szomszédos alegységek lövészláncai vonultak. A támadás széles arcvonalon bontakozott ki, egészen a Velencei-tó nádassal benőtt partjáig.

A zászlóalj-híradósoknak sikerült kiépíteniök a vonalat. Baharov felvette a telefonkagylót és a zászlóaljparancsnok hangját hallotta.

Karev őrnagy nyilvánvalóan ideges volt és mérgesen kérdezte Baharovtól, hogy miért nem teljesíti parancsát.

Baharov hallgatta a zászlóaljparancsnokot és sehogy sem tudta megérteni, milyen hibát követett el, hiszen a magaslatot

veszteség nélkül elfoglalták, s a század lendületesen tör a város felé.

— Egy órán belül legyenek azon a helyen, ahonnan megkezdték a támadást — hallatszott a recsegő telefonkagylóból. Azonnal erősítsék meg állásaikat és készüljenek fel az ellenséges ellenlökések visszaverésére. Válasszanak megfelelő helyet az állásoknak, a szakaszokat vonják vissza a magaslatra, a harckocsikat helyezzék fedezékekbe, ássák be magukat és állítsák meg az ellenséget. Különös figyelmet fordítson a balszárnyára. A balszárnyat ágyú- és géppuskatűzzel biztosítsa.

...Vaszilkov Baharov mellett feküdt és alig ismert parancsnokára.

Baharov mérgesen lecsapta a telefonkagylót, felállt, majd hirtelen összegörnyedt, arca megkeményedett s a látcső után nyult.

— Valóban alaposan elvetettem a súlykot — mondotta lassan Baharov — elfelejtettem, teljesen elfelejtettem... Szakaszparancsnokok hozzám! — kiáltott az összekötőknek és a tüzérszázadoshoz fordult: — Na, háború istene, az a parancs, hogy ássuk be magunkat és verjük vissza az ellenlökést. Gyere csak gondolkozzunk, hova állítsuk az ágyúidat.

Baharov arckifejezéséből Vaszilkov megértette, hogy súlyos harc előtt állnak. A százados nagysietve szétosztotta az embereket.

Vaszilkov kivette táskájából az előre elkészített papírlapokat, másolópapírt helyezett közéjük, kényelmesen elhelyezkedett és nagy betűkkel írni kezdett: „Gárdisták! Sztálingrádiak! Az ellenség erős ellenlökést készít elő. A haláltól rettegve szeretné kitolni pusztulása óráját. De semmi sem mentheti meg a haláltól! Mesteri tudásunk és állhatatosságunk keresztülhúzza az ellenség számítását. Ezt a magaslatot a hitleristák új temetőjévé változtatjuk. Lövészek és golyószórósok! Pusztítsátok az ellenség gyalogságát! Tüzérek és páncéltörők! Teljes tűzerőt a harckocsik ellen! Roncshalmazzá változtatjuk a fasiszta harckocsikat! Visszaverjük az ellenlökést! Előre Budapest bekerité-

sére! A haza szeme ránk tekint. Mindenki győzelmünket várja. Fokozzuk az ellenségre mért csapást!"

Vaszilkov átadta a papírlapot Baharovnak, aki elolvasta, egy másodpercre elgondolkozott, majd visszaadta:

— Irja hozzá, alul van még hely. „Ma, Koszenko gárdaszakaszvezető raja megsemmisített egy ellenséges géppuskát és kilenc hitleristát ejtett foglyul. Gavrikov golyószórós győztesen került ki két fasiszta géppuskával vívott párbajból. Turdibájev gárdagyalogos megsemmisített négy hitleristát, kettőt fogságba ejtett és egy géppuskát zsákmányolt. Kövessétek századunk legjobb harcosainak példáját!"

Vaszilkov gyorsan leírta Baharov szavait, fel akart állni, hogy a szakaszokhoz fusson, de Baharov megállította.

— Adják tovább láncban.

— Légiriadó! — kiáltott valaki és hangok százai ismételték végig az egész arcvonalon.

A nap kihunyó sugaraiban megjelentek fölöttük az első repülőgépek. A vezérgép hirtelen megbillent, és majdnem függőlegesen zuhanni kezdett a föld felé. A harcosok mindenfelől lőttek a repülőgépekre. A borzalmas víjjogás tépte a füleket.

— Kész! — kiáltott egyszerre néhány hang.

Az első gép már nem tudott kiemelkedni a zuhanásból és a földbe fúródott. Szakadatlanul dörögtek a légvédelmi ágyúk, magasan az égen tucatjával jelentek meg a szürke füstpamacsok A repülőgépek sora megbomlott.

— Az első támadást visszavertük — mondotta Baharov — várjuk a másodikat.

Még el sem tüntek a repülőgépek, mikor az ellenséges tüzérség hatalmas tüzet nyitott.

— Végre megszólaltak — állapította meg hallgatózva.

Az ellenséges lövedékek robbanásai közben, magasan a föld felett nehéz lövedékek sistergése és zúgása hallatszott. A lövedékek százszámra repültek majdnem szünet nélkül.

Hirtelen csend támadt az állások felett. Ugy tünt, mintha egy erős marok egyszerre visszafojtott volna minden hangot.

— Felkészülni a roham visszaverésére — kiáltott felemelkedve Baharov.

„Felkészülni... roham... Felkészülni a visszaverésre..." — szállt a parancs szájról szájra az állások felett.

Azon a területen, ahol az útmenti fasor húzódott, most százával nyüzsögtek emberek és gépek. Feketén, füstbe burkolt szörnyetegekként másztak a harckocsik. Tornyaikon már jól ki lehetett venni a szürke kereszteket. A harckocsik előtt és után láncban és egyesével ellenséges gyalogosok futottak.

A levegő ismét felnyögött a tüzérség robajától. Százával robbantak a lövedékek a síma terepen, ahol egyre erősebben és erősebben bontakozott ki az ellenség előnyomulása. Füstölgő máglyaként lángolt néhány harckocsi és gépkocsi. Az élen haladó harckocsik már egészen közel voltak. Ezek állandóan fokozva sebességüket, megelőzték a gyalogságot és feltartóztathatatlanul közeledtek.

Vaszilkov a mellvédre támaszkodott és rövid sorozatokat adott le géppisztolyából. Anaskin, arcát a puskatushoz szorítva, szakadatlanul tüzelt. A szomszédos árokban Baharov százados feje látszott. Középen, a nagy bokor mellett valaki félig kimászott az árokból és valamit kiáltott. Vékony alakjáról Vaszilkov megismerte Mahov hadnagyot. Mellette egy alacsony harcos emelkedett fel és majdnem a földig görnyedve, a sötétedő domb felé rohant, amely mögött egy ágyú állt. A löveg mellett tüzérek szorgoskodtak. Az ágyú hátra-hátrasikló csövéből állandóan hosszú lángnyelvek csaptak ki. Az alacsony harcos az ágyúhoz ugrott. Vaszilkov csak ekkor vette észre, hogy az ágyú mellett eddig mindössze három ember volt. A löveg ettől kezdve még jobban ontotta a tüzet.

Az ellenséges harckocsik már majdnem elérték a magaslatot, de ekkor erős zúgással hirtelen megjelent négy repülőgép. Majdnem a földet súrolták, ahogy elsuhantak az égő német harckocsikkal borított mező felett. Az első négyes után

megjelent a második, a harmadik... A földön minden elcsendesedett, beszüntette a tüzet a szovjet és a német tüzérség is. A mező felett pedig újabb és újabb csatarepülő századok jelentek meg.

A város és a szovjet állások között húzódó területet elborította a lebegő füstfelhő. Az elmosódó kékes fátyolon keresztül hol itt, hol ott villantak fel a robbanások narancssárga lángnyelvei.

— Felkészülni a rohamhoz! — hallatszott harcostól harcosig a láncban.

— Felkészülni a rohamhoz! — kiáltotta a többiekkel együtt Vaszilkov is. Felugrott a mellvédre s körülnézett. A magaslat mögül majdnem teljesen egyenes vonalban előkúsztak a kedves harmincnégyesek. A harckocsik mögött haladtak a hosszúcsövű rohamlövegek. A lövészárkokból kiugráltak a lövészek és menetközben láncba bontakoztak szét. Kétoldalt, ameddig a szem ellátott, a harckocsik százai és az emberek ezrei törtek előre.

IX.

Baharov a kertek alatt igyekezett vissza a századához. A város szélén elfoglalt házakban tüzérek, harckocsizók, műszakiak, vonatosok éjszakáztak. A hevenyészve álcázott harckocsik és lövegek észak felé fordított csövekkel most is készenlétben álltak.

— Balra — mondotta Anaskin, aki meglepő gyorsasággal jegyezte meg az utat — itt húzódik egy árok és a domb mögött megtaláljuk a mieinket.

Baharov az őrvezetőre nézett és balra fordult. A félhomályban egy épület elmosodó körvonalai látszottak. A zászlóaljparancsnok azt mondta erről, hogy ez „a legfőbb rossz nemcsak a zászlóalj, de az egész hadsereg számára". Baharov homlokán megsűrűsödtek a ráncok, amikor a kapott feladatra gondolt. A zászlóaljparancsnok által „legfőbb rossznak" nevezett építmény, valami bevehetetlen erődféle lehetett, amelyet sem

a tüzérség, sem a harckocsik nem tudtak megsemmisíteni és most a lövészekre vár az a feladat, hogy rohammal elfoglalják.

— Azt a gyereket — emlékszik? A magyar kisgyereket a faluba küldtük, ott volt az anyja — szólalt meg Anaskin. — Annyira örült, de annyira . . . Nevetett, sírt, sorra ölelt mindenkit s aztán újra megeredtek a könnyei. A kisfiú pedig nem akart megválni a mieinktől . . . A hajtókkal együtt felült a szekérre, és minden áron velük akart jönni.

Baharov szótlanul megszorította Anaskin kezét.

Elől mély árok húzódott: a peremsáv. A frissen ásott állásokban lövészek, géppuskások, géppisztolyosok feküdtek. Baharov úgy rendelkezett, hogy itt, a szélső ház romjainál rendezzék be a figyelőpontot. Ide már bevezették a telefont, a szakaszösszekötők mély árkot ástak. Szauskin százados, az ütegparancsnok is felállította már a szögtávcsövet.

— Nos, mi a helyzet? — kérdezte izgatottan Szauskin.

— Éjszakai rohammal kell elfoglalni azokat a romokat — válaszolta Baharov s rámutatott a félig leomlott téglafalak határozottan kirajzolódó romhalmazára.

— Ez igen — sóhajtott mélyet Szauskin. — Első látásra valami kis semmiségnek tűnik, de ha jobban megnézzük . . . Nézd csak — hívta oda Baharovot a szögtávcsőhöz. — A falak csak felül omlottak le, alul épek, s legalább egy vagy másfél méter vastagságúak is lehetnek. Látod a falon a becsapódások nyomait? Azokat én lőttem közvetlen irányzással. Valamennyifajta lövedékkel megpróbáltuk, de egyik sem üti át. Erősebb ez, mint egy betonerőd.

Baharov a szögtávcsőbe nézett, de az esti szürkületben szemei előtt zavaros homállyá folyt össze minden. Szabad szemmel jobban ki lehetett venni az épületet.

— Hát a lőréseket látod alul? — folytatta Szauskin. — Hét mifelénk néz, ebből négy ágyúlőrés. Ezenkívül a jobbfelén van még négy, a baloldalán pedig újabb öt nyílás látható. Kész erőd ez barátocskám! Bármerről is akarod megközelíteni, mindenütt tűz fogad. A terep pedig teljesen nyílt körülötte.

Az épület egy régi, tágas, legalább tízszobás ház volt. Va-

lamikor kert lehetett körülötte, most azonban csak a ritkás fatönkök és helyenként néhány megtépett bokor látszott a helyén. A háztól balra lankás síkság húzódott le a város széle felé.

— Nos, mit gondolsz, hogyan lehet legjobban végrehajtani a rohamot? — kérdezte Baharov.

— Hát... tudod nehéz elképzelni — válaszolta rövid töprengés után Szauskin. — Előlről semmire se mész, mert lekaszálnak a géppuskák, az ágyúk. Megkerülni se lehet, hiszen látod lövöldöznek, sikerült megerősíteniök magukat.

— Ezt nem most csinálták — vetette ellen Baharov — az árkokat már előre elkészítették. Úgy látszik, aknákat is raktak le.

— Nem vettem észre. Géppuskákkal végigtapogattam az egész terepet, de egyetlen robbanás sem történt. Azt hiszem, nem volt idejük az aknákat elhelyezni. Valószínűleg éjjel próbálják majd lerakni, akkor meg mi nem engedjük.

A téglarakás mögül fekete kezeslábasba bújt, magas harckocsizó bukkant elő.

— Gárdaszázados elvtárs jelentem, az önnek alárendelt második harckocsiszázad megérkezett.

— Mi az, hogy megérkezett — nevetett a tüzér. — Hiszen el sem mentél?!

— A harckocsizók szeretik a rendet — válaszolta Kiszlenko. — Eddig együttműködtünk, most pedig alárendeltek vagyunk. Vedd tudomásul, háború istene, hogy a harckocsik nem olyanok ám, mint a te durrantyúid.

— A harckocsik hol vannak? — kérdezte Baharov.

— Itt vannak a kertben, álcázva, tűzkész állapotban.

— Ohó, a műszaki is itt van — mutatott Szauskin az odafutó Minykovra.

— Gárdaszázados elvtárs — kezdte még futás közben a fiatal hadnagy. — A műszaki szakasz az ön alárendeltségébe megérkezett.

Leeresztette karját, elmosolyodott és vékony hangon mondotta:

— Ismét együtt...

Baharov hallgatott. Minykov látva a százados összeráncolt homlokát, zavarbajött, bosszús volt magára, mert úgy érezte, nem volt helyénvaló a tréfálkozás.

— Még sokáig együtt kell dolgoznunk — szólalt meg kis idő mulva barátságosan Baharov.

— Egészen a háború végéig — válaszolta most már nekividámodva Minykov.

— Az aknavetős még nincs itt, de majd megjön — kezdett beszélni Baharov. — Tehát az éjszaka folyamán el kell foglalnunk ezt az erődítményt. Ebben a házikóban legalább tizenhat tüzelőállás van. Hét vagy nyolc ágyú. Páncélököl is van náluk biztosan. Valamennyi odavezető út nyílt, kereszttűz alatt tartható. Harckocsijaid tudnak-e éjszaka dolgozni? — kérdezte Kiszlenkótól.

— Nehezen, nehezen, de kis távolságon igen — válaszolt a harckocsizó. — Csak az ágyúk félelmetesek, különösen az oldalazók. Ezeket semmivel sem tudjuk lefogni.

— A sötétségre és a gyorsaságra kell számítani — válaszolta Baharov.

— Igen, más választás nincs — egyezett bele Kiszlenko.

— Tehát a szárnyakról rohamozunk? — kérdezte Baharov.

— Természetesen, a szárnyakról — válaszolta Kiszlenko — megkerülni és hátulról rácsapni.

— A szárnyakról, a szárnyakról — csóválta rosszalóan a fejét Szauskin. — Nem lenne talán mégis jobb egy szárnyról? Kettőnél, tudjátok, a tűz is erősebb.

— Ez igaz — helyeselt Kiszlenko — egy szárnyon megrohanni, összenyomni őket és a hátukba kerülni.

— Rendben van. Igy is csináljuk — összegezte a véleményeket Baharov. — Jobbról fogjuk megkerülni a házat. A századom két szakasza a harckocsijaidon deszanttal betör a hátukba és megsemmisíti a támpontot. Egyik szakaszom, ezenkívül minden géppuska, löveg és aknavető tűzzel biztosítja a rohamot. Amint betörünk az épületbe, valamennyi ágyút oda kell tolni

és meg kell szervezni a védelmet. Minykov elvtárs, önnek az a feladata, hogy utat nyisson a harckocsiknak.

— Hány átjáró legyen? — kérdezte Minykov.

— Mennyit tud csinálni?

— Kevés az ember. Kettőnél többet nem tudunk — sóhajtott a hadnagy.

— Lehet, hogy egyáltalán nincs is akna — szólt közbe Szauskin.

— Számítsunk csak a legrosszabbra — válaszolta Baharov — Nos, elég lesz két átjáró?

— Mit csináljunk — vonogatta a vállát Kiszlenko — persze jobb lenne, ha egyáltalán nem lennének aknák.

— Tehát figyeljenek! — folytatta Baharov. — Két átjárón megyünk át. Az első: a magas fa és a sötétedő halmocska között lesz, a második: innen a gránáttölcsérig. Két csoportban megyünk rohamra. Az első csoport jobbról megkerüli a támpontot és hátulról megrohamozza az épület baloldalát; a második az elsőtől balra, hátulról megrohamozza az épület jobboldalát. A tüzérség és az aknavetők közvetlen irányzással lövik az épületet. Amikor a harckocsik áthaladnak a saját peremsávunkon, be kell szüntetni a tüzet. Világos elvtársak?

— Világos — válaszolta elsőnek Minykov.

— Meg kellene állapítani a jelzéseket — javasolta Szauskin.

— Azzal még ráérünk — mondotta Baharov — később még mindent alaposan megbeszélünk. Most pedig, amíg egészen be nem sötétedik, gyorsan adják ki a feladatokat és kezdjék meg a munkát. Munkára elvtársak!

— Tolja, minél előbb jelöld ki a deszantparancsnokokat, elsősorban a vezérharckocsikra, hogy mielőtt besötétedik, mindent meg tudjanak beszélni a harckocsiparancsnokokkal — mondotta gondterhelten Kiszlenko és századához futott.

— Keressék meg Vaszilkovot — adta ki a parancsot Baharov Anaskinnak — és a szakaszparancsnokokat is hívják ide.

— Itt vagyok, gárdaszázados elvtárs — mászott ki a téglarakás mögül a Komszomol-szervező.

— Hallotta a feladatot?

— Hallottam.

Fölöttük golyók süvítettek. Valahol elől kattogni kezdett egy géppuska. Három szovjet géppuska válaszolt rá.

A Komszomol-szervező a századparancsnok mellé feküdt.

— Mit gondol, ki lenne a legalkalmasabb az első két harckocsira? — húzódott közelebb hozzá Baharov, annyira, hogy forró lehellete szinte perzselte Vaszilkov arcát. — Tőlük nagyon sok függ. — Az utolsó szavakat Baharov lassan, hangsúlyozva ejtette ki. — Nagyon sok — ismételte mégegyszer és hozzátette: — s nagyon nehéz feladatuk lesz, nagyon nehéz.

A századparancsnok őszintesége, mely az ilyen beszélgetések során mindig megnyilvánult, erősen felkavarta Vaszilkovot. Érezte, hogy a százados bízik benne, hiszen sok esetben úgy tanácskozott vele, mintha egyenlő rendfokozatúak lennének. Baharov bizalma arra késztette őt, hogy még többet foglalkozzék a századdal, még jobban törődjék az emberek sorsával.

Vaszilkov néhány másodperc leforgása alatt gondolatban sorravette a század minden egyes emberét és úgy érezte, hogy bármelyiket is javasolja erre a veszélyes feladatra, egyik se hoz rá szégyent, valamennyi határozottan és bátran fog cselekedni.

Vaszilkov már válaszolni akart, de eszébe jutott, mi vár azokra, akik az elsők között törnek át a tűzorkánon, elsőnek vágnak neki a sötét bizonytalanságnak. Érezte, hogy most nemcsak egyszerű szavakat várnak tőle, hanem meg kell osztania a századparancsnokkal a felelősséget a feladat végrehajtásában.

— Kérek engedélyt, hogy a komszomolisták mehessenek — javasolta azokat, akikben bízhatott, akikért ugyanúgy felelhetett, mint saját magáért.

Baharov, úgylátszik, várta ezt a választ és nem volt megelégedve vele. Még közelebb húzódott Vaszilkovhoz és szárazon kérdezte:

— De konkrétan kicsodát? Két csoport kell.

— Koszenkót — nevezte meg Vaszilkov és hevesen folytatta: — és egész raját. Ezenkívül a harmadik szakasz második

raját. Ott ugyan ketten nem komszomolisták, de nagyon jó harcosok, ma adták be felvételi kérvényüket a Komszomolhoz. Engedje meg, hogy én is ezzel a rajjal mehessek. A rajparancsnok megsebesült a város előtt és én vezetem ideiglenesen a rajt. Ha megengedi...

Vaszilkov nem fejezte be, mert Baharov erős kezének szorítását érezte a vállán.

— Helyes, Szása. Én is így gondoltam. Bízom önben. A jobboldali átjárón mennek keresztül. Ahogy áthatolnak az első árkokon, balra fordulnak, megkerülik az épületet és megrohamozzák a baloldali, hátsó sarkot. Hogy milyen erőkkel, eszközökkel rendelkezik ott az ellenség, azt nem tudjuk, mert mindent eltakar a fal. Ezért önállóan cselekedjenek. Az a legfontosabb, hogy minél gyorsabban betörjenek az épület belsejébe és azonnal elfoglalják a tüzelőállásokat. Mindent a gyorsaság és a bátorság dönt el. A legkisebb késedelem — halál.

Vaszilkovot, miközben a századost hallgatta, izgalom fogta el. Hogy leküzdje remegését, fogát az ajkába vájta, kezét ökölbe szorította, hogy szinte fájt, de a remegés hatalmába kerítette egész testét és sehogysem tudott megnyugodni.

Egymásután Baharovhoz kúsztak a szakaszparancsnokok. Baharov elmondotta, kinek mit és hogyan kell csinálnia. Vaszilkov egész lényével magába itta szavait, arra gondolt, ő maga mit fog tenni és mire a százados elhallgatott, Vaszilkov világosan látta maga előtt az elkövetkező harc képét.

Most már nemcsak azt a néhány embert látta, aki vele együtt megy, hanem megértette minden egyes ember tevékenységének alapgondolatát és jelentőségét ebben a harcban. Az a két csoport, amely az első harckocsikon megy, csak egy kis részét képezi az egész nagy kollektívának, viszont a harc első perceiben lényegében ezt a kis részt kell szolgálnia valamennyinek: a lövészeknek, géppuskásoknak, műszakiaknak, tüzéreknek, aknavetősöknek is. A türelmetlen remegést, örömteli izgalom váltotta fel. Vaszilkov csak most értette meg mindazt, ami nap mint nap lezajlott előtte, amit látott és tapasztalt, de még soha-

sem tudta teljes nagyságában és jelentőségében felmérni. Valóban, nem egy ember és nem egy kis csoport dönti el a harc kimenetelét. Az egyes ember sorsa sem csak saját magától függ. Mindent a kollektíva tevékenysége, sok ember együttes erőfeszítése határoz meg.

Elől veszett lövöldözés kezdődött. Kiszlenko futott Baharovhoz és a foldre vetve magát, suttogta:

— A műszakiakat nem engedik a peremsávhoz.

— Nem baj . . . — hallatszott a valahonnan előkerült zászlóaljparancsnok nyugodt hangja, aki már ott feküdt mögöttük egy kavicsrakáson és az ellenség felé figyelt.

— Hát az aknák? Hiszen felrobbanunk rajtuk — válaszolt felháborodva Kiszlenko.

— Semmiféle akna nincs önök előtt — válaszolt határozottan az őrnagy, szembenézve Kiszlenkóval — tüzérségi és géppuskatűzzel végigtapogattuk az egész terepet, egyetlen robbanás sem történt.

— Kérek engedélyt, hogy a szakaszparancsnokok elkezdhessék — szólalt meg Baharov.

— Tessék, kezdjék — mondta az őrnagy.

Baharovtól különböző irányba futottak szét az emberek. Vaszilkov nézte, nézte őket. Szeretett volna odafutni hozzájuk, s mindegyiknek külön külön megszorítani a kezét. Égett benne a vágy, hogy megmondja nekik: ő, Vaszilkov is végrehajtja a rábízott feladatot. Szerette volna megmondani nekik, hogy bízik bennük s tudja, hogyha valami váratlan dolog történik, ha szükség lesz rá, mindannyian segítségére sietnek.

Hirtelen felugrott és a rajához ment. Az égen mind erősebb fénnyel ragyogtak a csillagok. A hűvös esti szürkületben könnyű volt a lélekzés. Vaszilkov, Váljára gondolt. Ma írnia kellett volna neki. Válja már biztosan hazaért az egyetemről, és tanul holnapra. A mamája mellette ül, nézi a lányt, és mint mindig, most is zsörtölődik. Különben jó asszony, csak egy kicsit zsémbes és hatalmaskodó természet. Válja alig hasonlít az anyjára. Az igaz, hogy benne is jócskán megvan az uralkodási hajlam; ha

valaki ellenkezni mer vele, azonnal felhúzza az orrát, viszont nagyon gyorsan megbékul. Mennyit álmodoztak arról, hogy együtt tanulnak, mégsem sikerült. A lány már a harmadik évet is elvégezte az egyetemen, ő pedig még a középiskolát sem tudta befejezni.

A harcosok a szélső ház melletti téglahalom mögött rejtőztek. Úgy látszik, már tudták, milyen feladatot kapott a raj, mert alighogy Vaszilkov megérkezett, suttogva, egymás szavába vágva kérdezgették:

— Ki a harckocsi parancsnoka?

— Mikor nyitja meg a tüzérség a tüzet?

— Műszakiak is jönnek velünk?

Vaszilkov, mialatt sorra válaszolt a kérdésekre, mindegyiknek a szemébe nézett. Úgy érezte, hogy valamennyien bizakodó hangulatban vannak s a harcfeladatot nem egyszerű kötelességnek, hanem megtisztelő és felelősségteljes feladatnak tekintik.

Vaszilkov, miközben a rajt ahhoz a házhoz vezette, ahol a harckocsinak kellett állnia, elfojtott sóhajtást és alig érthető suttogást hallott maga mögött:

— Ej éjszaka, éjszaka! Vajjon mit hozol te nekünk?

Az elhangzott szavakban titkolt nyugtalanság remegett. Vaszilkov meg akart fordulni, de ebben a pillanatban szólították. A harckocsizó jött elébe és kezét nyujtotta.

— Poltávcev hadnagy. Már vártam. A harckocsi itt áll.

Vaszilkov körülnézett, de a harckocsit sehol sem látta.

— Itt, itt balra — magyarázta Poltávcev.

Amint kiderult, a harckocsi valóban ott állt közvetlenül a fal mellett, nagy álcázó-hálóval letakarva. Csak a löveg csöve látszott.

A parancsnokok még alig váltottak néhány szót, össze se melegedtek, mire a harckocsizók és a lövészek már összekeveredtek, bemutatkoztak, és egymás kezét szorongatták. Valaki földijére akadt és kitörő örömmel üdvözölte:

— Szenyka, te ördogfióka, tényleg te vagy? Látod, hol találkoztunk, közvetlen Budapestnél. De micsoda derék legény let-

tél! Ahogy emlékszem, nemrég még pöttömnyi emberke voltál, most pedig harckocsizó sapkád van, a vállad legalább egy öles. Hát hazulról írnak-e? Én tegnap kaptam levelet. Várnak barátocskám, várnak, ki tudja meddig.

— Levenni az álcázó-hálót — adta ki a parancsot a hadnagy.

Az emberek kétoldalt megfogták a hálót és lehúzták a harckocsiról. A fehér falon most már világosan kirajzolódott a szép harmincnégyes alakja. A nyitott toronyba sorra bemásztak a harckocsizók.

A szovjet tüzérség megnyitotta a tüzet. A tüzérségi tűz dübörgése minden más hangot elnyelt. Vaszilkov nem értette, mit mondott neki a hadnagy. Csak integetéséből sejtette, hogy azt magyarázza, hogyan kell ülni a harckocsin és mit kell csinálni akkor, ha a harckocsi betör az épületbe. Vaszilkov a harcosokat nézte. Ezek a toronytól jobbra-balra, a háta mögött feküdtek. A hunyorgó fény megvilágította kemény, elgondolkodó arcukat. Vaszilkov mégegyszer rájuk nézett s maga sem tudta miért, de megerősödött benne a tudat, hogy minden jól végződik. A feladatot végrehajtják és senki sem marad fekve e szörnyű ház romjai között.

A harckocsi előrelendült és ide-oda bukdácsolva, sebesen tört előre. Most már világosan lehetett látni az ellenség egész peremsávját. Balról a másik harckocsi haladt. A közelben, egy pillanatra ismeretlen alakok tüntek fel. Végre a harckocsi átrohant az árkokon, ahol teljesen felegyenesedve két katona állt, akik valamit kiáltottak s vadul integettek.

A harckocsi élesen balra fordult. Vaszilkov majdnem lerepült róla, alig tudott megkapaszkodni a torony szélében. A hadnagy derékig kibújt a toronyból és valamerre mutogatott a kezével. A mintegy két méter magas fal már közel volt. A harckocsi szorosan hozzásimult és megállt.

— Átugorni a falon! — kiáltott teljes erejéből Vaszilkov és a toronyra állva felugrott a falra.

Valaki alulról segítette, megkapaszkodott a hideg téglákba.

Előtte üresség feketéllett. Vaszilkov érezte hogyan másznak mellette a falra a lövészek.

— Utánam! — kiáltotta és leugrott a sötétségbe. Lábai alatt megcsikordult a kavics, térdét beleütötte egy éles kiszögelésbe.

Nem érezve a fájdalmat, futni kezdett a fal mentén. Csak a sötétség tátongott előtte, de egész testével érezte, hogy ott futnak körülötte a többiek is. A harckocsimotor zúgása, a géppisztolyok kattogása és a tüzérségi tűz dübörgése miatt nem lehetett hallani, mi történik elől.

Előttük, alig néhány lépésnyire kellett lennie az ellenségnek. Vaszilkov most semmire sem gondolt. Olyan állapotba került, mikor az ember, minden erejét egy célra összpontosítja: megvédeni magát és megölni az ellenséget... Tüzelt a sötétségbe, majd hirtelen egy alig kivehető kis félkört pillantott meg. Lőrés lehetett s biztosan ott ülnek mögötte a fasiszták is. Nem tudott a lőréshez ugrani, mert tűz csapott ki belőle és forró levegő zúgott el feje fölött. Kézigránátot vágott a lőrésbe és a kavicsrakás mögé vágódva felkiáltott:

— Feküdj!

Robbanás azonban nem hallatszott. Már a második kézigránát után nyult, mikor elől felrobbant a gránát és repeszdarabok süvítettek el fölötte.

A lőréshez ugrott, amely mögött ágyú állt és hullák feküdtek. Vaszilkov a harcosokat szólítva továbbrohant. Az egész épületben géppisztolyok kerepeltek, gránátok robbantak, össze-vissza kiabáltak.

Vaszilkov néhány lépés után falba ütközött. E mögött lesz valahol a második szoba és a második tüzelőállás.

— Kézigránáttal! — kiáltotta Vaszilkov és géppisztolyából egy sorozatot megeresztve, átugrott a falon. A halovány fényben két sötét alak támolygott feléje felemelt kezekkel.

— Tüzet szüntess! — nyomta el a zajt Baharov százados zengő hangja.

Vaszilkov megállt és csak most értette meg, hogy minden befejeződött. A lőrésnél még egy ágyú állott. Fjodorov és Kar-

penko lefegyverezte a foglyokat és most nagyban meséltek egymásnak valamiről.

— Önöknél mi a helyzet? — futott oda Mahov hadnagy.

— Minden rendben — válaszolta Vaszilkov, igyekezve visszatartani lihegését. — Két ágyút zsákmányoltunk és két foglyot ejtettünk.

— Nagyszerű. A foglyokat vezessék a századparancsnokhoz, a raj pedig rendezkedjék be védelemre az elfoglalt lőréseknél.

— Gyerünk fiúk! — kiáltotta Ivancsuk, s kezével a lőrés felé intett.

Vaszilkov a téglákra feküdt és a fehérlő síkságot nézte, amelyen most lövészláncok futottak a harckocsik után.

— Ott megy a hadosztályunk — hallotta Baharov hangját.

Vaszilkov fel akart ugrani, de Baharov megállította.

— Feküdjék csak, pihenjen.

Baharov néhány pillanatig ott maradt még, nézte a falon ütött rést, majd a többi rajhoz ment. A század alig néhány perc alatt, veszteség nélkül tizennégy ágyút, kilenc géppuskát zsákmányolt és nyolcvanhat hitleristát ejtett foglyul. A romok között rejtőző ellenség ereje felülmulta mind a zászlóaljparancsnoknak, mind Baharovnak minden elképzelését.

— A parancsnokság! — mondotta ijedt hangon Anaskin, abba az irányba mutatva, ahol alig egy órával ezelőtt még a század feküdt.

Az elfoglalt épület felé egy nagyobb csoport közeledett. A csoport élén egy középmagas termetű, telt ember haladt tábornoki bekecsben és kucsmában. Mögötte magas, szélesvállú ember lépkedett, akiről nem lehetett megállapítani, hogy tábornok-e, vagy ezredes.

Baharov megismerte a hadseregparancsnokot és eléje ment. Most csak a tábornok arcát látta — telt, szigorú arc, figyelmes szemek — és maga sem tudta miért, hirtelen megkönnyebbült.

— Jónapot Baharov elvtárs — nyujtott kezet Altájev. — Mutassa csak, mi az eredmény.

A hadseregtábornok könnyedén átlépkedett a romhalmazon és megkerülte a kavicsrakást. A lőréseknél fekvő harcosok fel-

emelkedtek, tiszteltegtek és tekintetükkel követték a tábornokokat.

Annál a falnál, ahol egyik résnél Baharov parancsára figyelőpontot rendeztek be, a hadseregtábornok megállt.

A hajnal bizonytalan fényében kitárult a síkság, amely símán ereszkedett messze lefelé. A síkságon lövészalegységek, harckocsik, lövegek, géppuskák mozogtak előre. Időnként a levegőben feltüntek a lövések kékes füstgomolyagjai.

— Állítsák össze a harcban kitűntek névsorát! — adta ki a parancsot Altájev: — az ön századából, a harckocsizók, a tüzérek és a műszakiak közül is.

— Értettem — válaszolta Baharov és nem tudta mire vélni, hogy miért marad itt a század majdnem a hadtápnál. A többi alegység támad, a hadseregparancsnok pedig parancsot ad a kitüntetendők névjegyzékének összeállítására. Talán minden befejeződött már és bekerítették Budapestet?

— Nézze csak, Dimitrij Tyimofejevics — mondotta Altájev Selesztovnak s karjával előre mutatott — a térképeink mégis csak rendkívül pontosak. Derék fiúk a térképészek! A térkép abszolut megegyezik a tereppel.

— Valóban, híven tükrözik a valóságot!

— Itt az ideje, hogy bevessük a harckocsicsoportot — fordult Altájev a háta mögött álló tábornokokhoz. — Adják ki a parancsot a harckocsizóknak — előre! A tüzérség biztosítja a bevetést. A légierő kísérje a harckocsikat.

Leült a falomladék szélére és kezébe vette a távcsövet.

A nap még nem kelt fel. A hideg levegő tiszta és áttetsző volt. A távcső lencséjében jól kirajzolódtak a támadó szovjet csapatok, amelyek már leereszkedtek a síkságra, ahol a visszavonuló ellenség szétszórt csoportjai látszottak előttük. Abból, hogy a támadás már ennyire előrehaladt, Altájev megértette, hogy az ellenség demoralizálódott, és nem tud egykönnyen magához térni a vereség után. A huszonnégy órája tartó szovjet támadás már felőrölte az ellenség tartalékait, hatalmas veszteségeket szenvedtek és a német parancsnokság már nem tudja

kézben tartani csapatait ezen az arcvonalszakaszon. Erre lehetett következtetni a hitleristák rendezetlen visszavonulásából is.

— Orlov — fordult meg Altájev — irányítsa a csatagépeket az útra. Bénítsák meg a mozgást, s akadályozzák meg a hadtáprészek visszavonását, ezeknek páncélosaink csapása alá kell kerülniök.

Magasan az égbolton feltűnt az első pár szovjet vadászgép. Ezeket már megvilágították a nap sugarai és az ezüstös gépek vakítóan csillogva húztak el a támadó csapatok fölött.

A vadászgépek után erős zúgással haladt egy csatarepülő század. Kiterjesztett szárnyakkal, szinte a földet súrolva repültek az utak felé, melyeken nagy összevisszaságban ellenséges csapatok és hadtáposzlopok menekültek. A város szélénél húzódó magaslat mögül, melyet nemrég foglaltak el a gárdahadsereg csapatai, alig hallható monoton zúgás hallatszott, amely egyre jobban és jobban erősödött. Most már úgy tűnt, mintha valami óriási viharhullám közeledne, amely csapkodva, fröcskölve többtízezer tonna vizet zúdít maga előtt. A zúgás betöltötte a levegőt, mind nagyobb és nagyobb területre terjedt ki és magábaolvasztotta a hatalmas harcmező minden zaját. Nem lehetett hallani sem emberi hangokat, sem lövéseket, sem a repülőmotorok búgását.

A magaslatról, a kertekből és a város széléről teljes sebességgel rohantak a harmincnégyesek, mögöttük a rohamlövegek, még távolabb páncélos szállítók, vontatók, terepjárók, gépkocsizó gyalogsággal megrakott teherautók. A vezérharckocsik beérték a gyalogságot és észak felé törtek.

— Voronkov — hívta Altájev a hadműveleti osztály vezetőjét. — Az új harcálláspontot azon a magaslaton rendezzék be — mutatott Altájev a domb irányába, amelyet éppen csak most kezdtek megközelíteni az élen haladó harckocsik. — Szervezzék meg az áttelepülést. A harcban kitűntek névjegyzéke megvan?

— Igen... Itt van — nyujtott át Selesztov egy füzetet. — Már megnéztem és parancsot adtam, hogy sorakoztassák fel az alegységeket itt, az épület előtt.

— Hol van a személyügyi osztályvezető? — kérdezte Altájev a füzetben lapozgatva.

— Jelen, hadseregparancsnok elvtárs — futott oda egy sovány őrnagy, aki nagy aktatáskát szorongatott a kezében.

— Kitüntetéseket hozott magával, Pilajev elvtárs?

— Igen, hadseregparancsnok elvtárs — válaszolta derűsen az őrnagy

— Nagyszerű. Menjünk az alegységekhez.

Altájev, Selesztov és mögöttük Pilajev őrnagy elindultak a felsorakozó lövészek, géppuskások, harckocsizók, tüzérek, műszakiak felé.

A gárdisták már felsorakoztak a megfeketedett, félig beomlott falak mellett.

Altájev nézte az izgalomtól kipirult arcokat s őt is elfogta az izgalom. Rövid ideig hallgatott, azon gondolkodott, mit mondjon ezeknek a nagyszerű embereknek. Azok pedig ott álltak komolyan, hallgatagon, úgy néztek rá, mintha valamiféle különleges szavakat várnának tőle. Ezekben a pillanatokban Altájev agyán átfutott minden, amit gondolt és érzett a hadművelet előkészítésének és végrehajtásának napjaiban.

— Gárdista elvtársak! — kezdett halkan beszélni a tábornok, maga sem tudva még, mit fog a továbbiakban mondani. — Önök elsőnek nyitották meg az utat az ellenség budapesti csoportosításának bekerítéséhez. Ennek a támpontnak a megsemmisítésével sok szovjet ember életét mentették meg és hozzájárultak annak a feladatnak jobb és gyorsabb megoldásához, amelyet Sztálin elvtárs tűzött ki elénk. Ezeknél a romoknál önök bebizonyították, mire képes a szovjet ember...

Altájev egy másodpercre elhallgatott, szétnyitotta a Selesztovtól kapott névjegyzéket és szigorú, katonás hangon folytatta:

— A Budapest alatti ellenséges védelem harcászatilag fontos támpontjának elfoglalásánál végrehajtott kiváló harctevékenységért és az eközben tanúsított magasfokú katonai tudásért, bátorságért és merészségért Vörös Zászló érdemrenddel tüntetem ki Anatolij Ivanovics Baharov gárdaszázadost.

Míg Baharov odaért, Altájev jobbkézzel átvette a Pilajev

által odanyujtott érdemrend dobozát, odaadta Baharovnak és megszorította kezét.

— Üdvözlöm önt Baharov elvtárs, a magas kormánykitüntetés átvétele alkalmából.

— A Szovjetuniót szolgálom! — válaszolt csengő hangon Baharov és halkan hozzátette: — Köszönöm önnek, gárdatábornok elvtárs, az egész század nevében köszönöm.

Altájev mégegyszer megszorította Baharov kezét és folytatta:

— Alekszander Petrovics Vaszilkov gárdaőrvezető.

Egymásután léptek a hadseregparancsnok elé a harcosok, tiszthelyettesek, tisztek, gyalogosok, harckocsizók, tüzérek, aknavetősök, műszakiak. Altájev, miközben átadta a kitüntetéseket, igyekezett emlékezetébe vésni az arcokat.

Miután az utolsó kitüntetést is átadta, órájára pillantott. Alig 12 perc telt el. Mélyet lélekzett, előrelépett és megszólalt:

— Itt, magyar földön, mi a hazánkat védjük, az életet és a szabadságot védjük, kivívjuk a békét a szabadságszerető népeknek. Elmulnak az évek, az évtizedek s még akkor is büszkén fognak emlékezni az önök harci hőstetteire az új nemzedékek.

A lövészek, géppuskázók, harckocsizók, tüzérek, aknavetősök, műszakiak ajkán egyszerre hangzott fel a „hurrá". Örömtől ragyogó, lelkes arcok, újjongó felkiáltások adták meg a választ a hadseregparancsnok szavaira.

A magaslat felett újabb vadászrepülőszázadok, csatarepülők, bombázók húztak el. Hátulról újabb harckocsi-, rohamlövegés tüzéroszlopok közeledtek. Valamennyien arrafelé igyekeztek, ahol befejeződik a német fasiszta csapatok budapesti csoportosításának bekerítése.

X.

A repülőgép simán, észrevétlenül emelkedett fel a földről. Akszenov kényelmesen kinyujtotta lábát, hátradőlt az ülésben és szétnyitotta a térképet.

Golubenko főhadnagy, a pilóta, félig hátrafordult és kezé-

vel széles kört rajzolt a levegőbe. Akszenov helyeslően bólintott és kinézett a gépből. A hótakaróval borított föld vakítóan szikrázott a napsütésben. A vakító fehérséget az aszfaltos út végtelenbe vesző kékes szalagja hasította félbe. A mozdulatlanságba dermedt békés tájon csupán a gránáttölcsérektől tarkított föld emlékeztetett arra, mi történt itt alig öt nappal ezelőtt. Akszenov ráismert azokra a dombokra, ahonnan a szovjet támadás megindult. Intett Golubenkónak, hogy ereszkedjen kissé lejjebb és szálljon el a dombok fölött.

A szárnyak alatt feltünt az árkok és közlekedő árkok kúsza hálózata, jól látszottak a gránáttölcsérek sötét foltjai, a tüzelőállások és a fedezékek sötét oválisai, négyszögei. A támadás előtt ezen a sávon helyezkedett el Csizsov hadosztálya. Most üres és néptelen volt az a terület, ahol alig öt napja még emberek ezrei és a gépkocsik százai rejtőztek. Az állások, a földépítmények a dombokon és magaslatokon húzódtak, s a tágas síkságon szakadtak meg. Néhány napja még itt volt az arcvonal.

Az ellenséges állások helyén számtalan apró gödör és halom látszott. Ott, ahol nemrégen még árkok és közlekedőárkok húzódtak, most a gránáttölcsérek feketéllettek. Deszkák és gerendák, felfordult gépkocsik és szétroncsolt ágyúk hevertek szanaszét.

Távol északon, Székesfehérvár homályos körvonalai rajzolódtak ki. Jól látszottak a város felé húzódó fákkal szegélyezett utak is.

Golubenko megfordult, valamit kiáltott és kezével előremutatott. A város előtt, az utaktól átszelt mezőn, valamilyen halom feketéllett. Még nem lehetett kivenni, mi lehet. Szétlőtt épületek romjai, vagy gépkocsik halmaza? Mikor közelebb értek, Akszenov rájött, hogy pontosan ez az a hely, ahol a gárdahadsereg összeütközött az ellenlökésre bevetett ellenséges tartalékokkal. A síkságot szétlőtt harckocsik, gépkocsik és ágyúk százai borították.

Akszenov megérintette Golubenko vállát. A pilóta szavak nélkül is megértette és a repülőgép felfelé emelkedett. A hideg levegő szinte vágta az arcát. Akszenov megmerevedő ujjak-

kal fogta a térképet. Munkához látott, hiszen tulajdonképpen ezért szállt fel. A hadsereg törzsfőnöke azt a parancsot adta neki, hogy repüljön végig az arcvonal mentén és saját szemével ellenőrizze, meddig jutottak a csapatok.

A gárdahadsereg támadása sikeresen haladt előre. A hadsereg előrevetett csapatai öt nap alatt hetven kilométert tettek meg és Budapesttől északnyugatra már a Dunához közeledtek. Velük szemben a Második Ukrán front csapatai törtek előre. Ma, vagy holnap bezárul a gyűrű Magyarország fővárosa körül. Elérkezett a hadművelet legkritikusabb pillanata. A lendületes támadás közben előfordulhat, hogy a csapatok eltévesztik az irányt, olyan helyre érnek ki, ahová nem kell és a keveredésben egymásba lövöldözhetnek.

Golubenko feszülten kémlelte az eget. Akszenov tudta, hogy mitől tart. Az ütközet tetőpontján nagy erővel működött a légierő is. A levegőben hol az egyik, hol a másik irányból német vadászok tüntek fel. Akszenovék lassújáratú, fegyvertelen kis gépének semmi jót nem ígért a német vadászgépekkel való találkozás.

Akszenov ismét megérintette Golubenko vállát s beleegyezően bólintott. A pilóta engedelmesen emelte még magasabbra a gépet. A látóhatár kitárult. A föld most lassan úszott alattuk, mint a mozivásznon a képek.

Akszenov a repülőgép baloldalán nézett ki. Székesfehérvártól nem messze folyt a harc. A lövések felcsapódó füstgomolyagjai szétterültek és kékes homályba borították a földet. A dombokon és a bozótokban a szovjet tüzérség tüzelőállásai látszottak. Az ágyúk szakadatlanul tüzeltek nyugatra, ahol a válaszlövések torkolattüzei villogtak. A dombokon és a völgyekben lövészláncok mozogtak.

Az arcvonal a síkságot megkerülve észak felé húzódott, s a Vértes-hegység erdős nyulványai felé kanyarodott el. A Vértes-hegység Székesfehérvártól északra, mintegy húsz kilométerre kezdődik és észak felé vonul, ahol a Duna partján eléri a csehszlovák határt. Az egész hegyvonulat egy hatalmas, több, mint negyven kilométer hosszú pajzshoz hasonlít, amely nyugatról védelmezi Budapestet.

Akszenov sietve a térképre rajzolta a gyalogság harcrendjeit, a tüzérségi tüzelőállásokat, a hadtápkörleteket.

Ahogy a hegyekhez közeledtek, egyre mozgalmasabbá vált a harcmező. A ritkás dombokon, magaslatokon harckocsik másztak előre, s jól látszottak mögöttük a rohanó emberi alakok is.

Távolabb, a visszavonuló ellenség ritkás sorai tünedeztek elő. A keskeny patak két oldalán elterülő kis Zámoly község zsúfolva volt szekerekkel, gépkocsikkal, emberekkel. A községtől nyugat felé igyekeztek a lövészszakaszok és századok oszlopai, ügetésben haladtak a tüzérfogatok, az utakon és a szántásokon gépkocsik, ágyúkat húzó vontatók bukdácsoltak. A szovjet csapatok délről megkerülték az erdőkkel borított hegyes táblát s a völgyekben nyugat felé törtek előre, mind jobban és jobban eltávolodva Budapesttől. A magyar főváros ide már több mint hatvan kilométerre volt.

Az első látszatra kihaltnak és barátságtalannak tűnő hegyek teli voltak élettel, előretörő szovjet csapatokkal, A keskeny csapásokon szekéroszlopok vonultak. A gyalogság a szorosokban és szakadékokban menetelt előre. Távolabb, észak felé, a kacskaringós országúton végeláthatatlan szalagban húzódott a lovasság, a kubányi kozákok, akik szintén résztvettek a támadásban. A lovakról könnyű pára szállt felfelé. A kozákok üdvözlésképen integettek a repülőgép felé.

A hegy mind magasabbra és magasabbra emelkedett. Az utak és ösvények megszakadtak s a repülőgép szárnyai alatt járhatatlan sziklatömeg és sűrű erdő látszott. Csak helyenként villantak fel a hegyszorosok csíkjai, egy-egy kristályosan csillogó hegyipatak, majd ismét a végeláthatatlan mezők, a dérlepte falvak következtek.

A hegytől jobbra és balra tágas síkság terült el, amely nyugatra, az osztrák határ felé olvadt bele a messzeségbe. Arrafelé néptelen volt a vidék, csak a távoli dombokon szerteszét elhelyezkedő kis falvak látszottak.

Kelet felé, a hegycsúcsok között két széles országút kanyargott. Messzebb kisebb városok és községek más és másszínű folt-

jai tarkálottak, s a látóhatár szélén Budapest körvonalai rajzolódtak ki a kékesszürke homályból.

A hegység és a Budapest közötti térségen itt is, ott is füstfelhők gomolyogtak, menetelő lövészoszlopok szürkélettek. Ezen a területen mérte a gárdahadsereg a főcsapást, erre igyekezett kijutni a Dunához, hogy a csehszlovák határon összetalálkozzon a Második Ukrán front csapataival.

Budapesten és a körülötte elhelyezkedő elővárosokban a hitleristák védelemre rendezkedtek be. A szovjet csapatok hatalmas ék módjára hatoltak be a hegység és Budapest közé. Magyarország fővárosa körül már majdnem teljesen bezárult a gyűrű. A Duna partján egyetlen keskeny sáv kötötte már csak össze a német fasiszta csapatok budapesti csoportosítását a hitlerista hadsereg hadtápjával. A gárdahadsereg főerői e felé a keskeny sáv felé törtek, hogy elvágják a budapesti csoportosítás utolsó összeköttetési útvonalát.

Golubenko lejjebb ereszkedett. Az erdős hegyvidék fokozatosan fátlan völgybe ment át. A völgy mögött, ott, ahol Akszenov a Dunát sejtette, sűrű köd lebegett. A felszálló köd teljesen eltakarta a folyót. Távolabb, a köd felett, a napsütötte síkság látszott. Az már Csehszlovákia.

Hirtelen erősen megrándult a gép. Akszenov lefelé nézett, de csak a hegy lépcsőzetes nyúlványait látta a szárnyak alatt. Golubenko gyorsan helyreállította a gép egyensúlyát és valamit kiáltott Akszenovnak.

Most teljesen világosan lehetett látni az egész Dunapartot. A síkság keskeny sávján majdnem közvetlen a folyónál húzódtak a vasútvonalak és az országutak. Az országúton emberek, szekerek, gépkocsik végeláthatatlan oszlopa haladt nyugat felé. Akszenov megpróbálta megállapítani kik ezek: szovjet csapatok-e vagy visszavonuló németek, de a levegőből, ilyen távolságról nem lehetett ezt pontosan kivenni. Közelebb kellett repülni. Abban az esetben, ha ezek szovjet csapatok, akkor minden rendben van. De mi lesz ha ellenség vonul az úton? Akkor a kis repülőgép valószínűleg nem tér vissza többé repülőterére.

Golubenko kérdőn nézett Akszenovra. Dönteni kellett. Még néhány perc és a repülőgép az oszlop fölé ér.

Akszenov feszülten figyelt, igyekezett, hogy a legkisebb jelből megállapítsa, kik haladnak az uton. Ez azonban nem sikerült neki. Balra, közvetlen a Duna partján elterülő helységből hirtelen, egymásután néhány lövés torkolattüze villant fel. Akszenov jobban odafigyelt és az útmenti horhosban ágyúk körvonalait pillantotta meg. Nyugat felé tüzeltek. A lövedékek Süttő község szélénél robbantak. E felé a község felé haladt kelet felől az az oszlop, melyhez a repülőgép közeledett.

— A mieink! — kiáltott fel Akszenov s örömében nagyot csapott Golubenko vállára. A motor harsogó dübörgése azonban elnyelte a kiáltást. Golubenko bólintott és olyan meredeken ereszkedett lefelé, hogy az erős süllyedéstől néhány pillanatra elszorult Akszenov melle.

Mikor közvetlen az oszlop fölé értek, Golubenko nagy kört írt le. A repülőgép szárnyai alatt megcsillantak a Duna kék hullámai. Az úton lévő emberek integettek. Akszenov már az egyes alakokat is meg tudta különböztetni. Lövészegységek tüzérséggel és hadtáposzloppal. A harcosok megálltak és felfelé néztek. Az egyik kis oszlop élén magastermetű tiszt állt, aki kezét ellenzőként tartotta a szeme fölé és úgy figyelte a repülőgépet. Akszenov megismerte Baharovot. Most már egészen bizonyos volt abban, hogy Csizsov ezredes hadosztályának csapatai menetelnek itt. Baharov mellett két lány állt. Akszenov felismerte Nasztyát és integetett neki.

Golubenko már a második kört írta le.

Nasztya ott állt hátravetett fejjel és kitartóan figyelte a repülőgépet. Akszenov szeretett volna leszállni, odafutni hozzá, de erre most nem volt idő, ezért megrázta Golubenko vállát és intett, hogy a part mentén repüljön kelet felé.

A Duna balpartján, Esztergommal szemben, nagy csoportban emberek álltak, harckocsik, páncélgépkocsik, gépkocsik látszottak. A Duna fölött rakéták robbantak. Akszenov rájött, hogy ezek a Második Ukrán front csapatai. A német fasiszta csapatok budapesti csoportosításának bekerítése befejeződött.

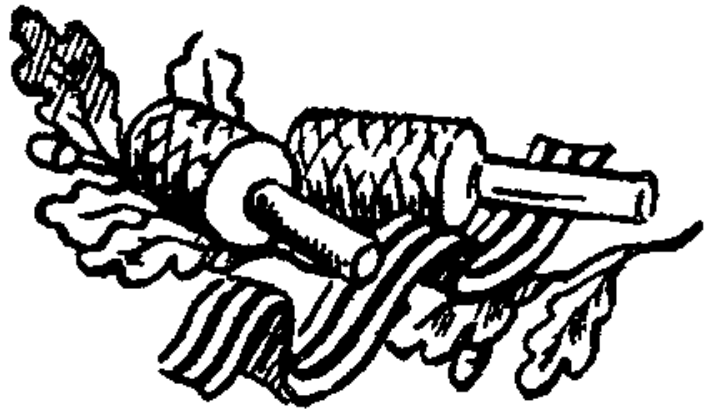

MÁSODIK RÉSZ

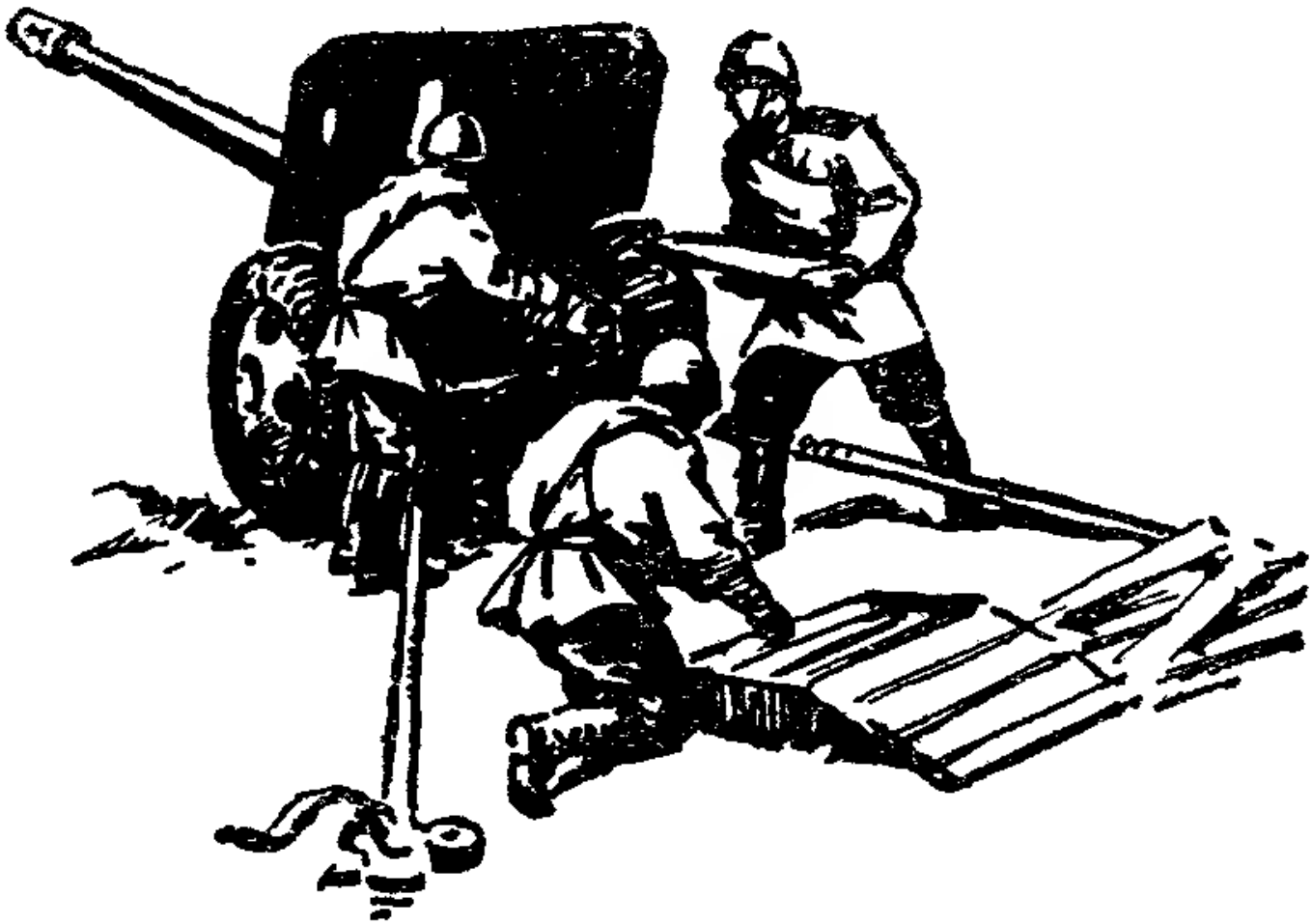

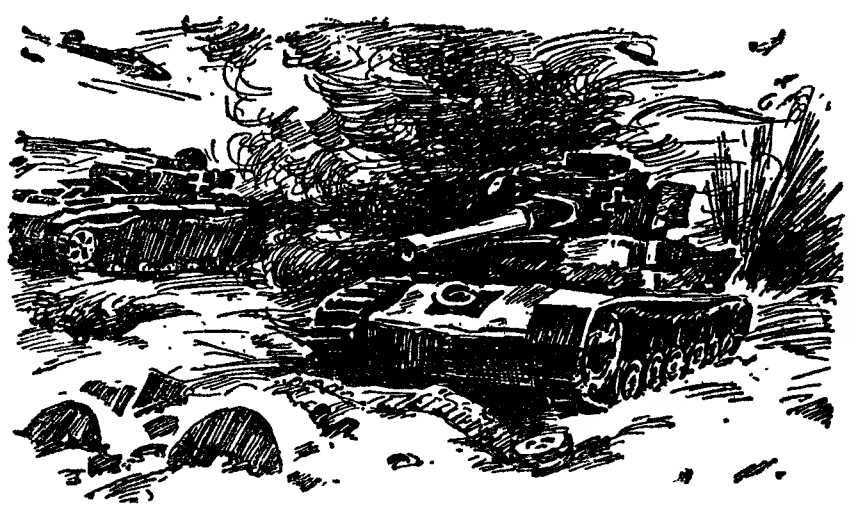

I.

Az 1944-es év utolsó hetét a frontokon két jelentős esemény jelezte: a szovjet-német arcvonalon december 25-én bezárult a Budapesten lévő német fasiszta csapatok százhetvenezres csoportosítása körül a szovjet csapatok gyűrűje; a Nyugati Fronton pedig ezen a napon, december 25-én akadt meg a németek előretörése nyugat felé. A szovjet csapatok Magyarországon bekövetkezett csapása keresztülhúzta a hitleristák számításait és kénytelenek voltak minden szabad tartalékukat a Keleti Frontra, Budapest közelébe átdobni. Az amerikai csapatok fellélegeztek. Megint nem támadott ellenük senki.

Budapest alatt véres harcok kezdődtek azért, hogy a bekerített csoportosítás körül összébb szorítsák a gyűrűt, ugyanakkor a Nyugati Fronton „harcok" kezdődtek... a szövetséges hadseregek főparancsnokságai között.

Ezeket és azokat a harcokat is rendkívüli feszültség jelle-

mezte. Budapest alatt a Második és Harmadik Ukrán front csapatai sorra visszaverték a hitleristák veszett ellenlökéseit, feltartóztathatatlanul szorították össze a tűzgyűrűt Budapest körül és mind távolabb és távolabb terjesztették ki a bekerítés külső gyűrűjét. Újévre a német fasiszta csoportosítás közvetlenül Budapest falai közé szorult, a külső gyűrű pedig a város nyugati szélétől ötven-százötven kilométerre tolódott el. Létrejöttek a kedvező előfeltételek a bekerített csoportosítás teljes szétzúzásához.

A szövetséges főparancsnokok közötti „csatát" a tábornokok kezdték, majd csatlakoztak hozzájuk a törzskarokban dolgozó tisztek és végül beléptek a „harcba" a sajtó, „a közvélemény" és a rádiótársaságok is.

Mindez azzal kezdődött, hogy Omar Bradleyt, az amerikai csapatok parancsnokát súlyosan sértette Eisenhowernek az az intézkedése, amelynek értelmében két amerikai hadsereg parancsnokságát át kellett adnia Montgomery angol táborszernagynak. Igaz, hogy Bradley — ahogy az amerikai ujságírók bizonygatták — férfiasan elviselte ezt a pofont és csak egy hadseregnek, Patton tábornok 3. amerikai hadseregének parancsolt. Bradley fohásza George Patton imájával együtt szállt a magasban trónoló atyaúristen felé:

„Leghatalmasabb és legkegyelmesebb urunk! Végtelen irgalmadban bízva esedezünk hozzád, hogy hatalmas jóságoddal állítsd el a nagy havazásokat, amelyektől sokat szenvedünk. Ajándékozz meg bennünket a csatákhoz szükséges jó idővel. Végtelen kegyelmeddel bocsáss meg nekünk, harcosoknak, kik hozzád könyörgünk, hogy végtelen erőddel felfegyverkezve győzelemről győzelemre mehessünk, megtörhessük ellenségeink kegyetlenségét és haragját, hirdessük igazságos ítéletedet az emberek és a népek között. Ámen."

Az atyaúristen, úgylátszik, meghallgatta a könyörgést és a hideg évszakban négynapos nyári napsütést engedélyezett. Az amerikai légierő azonnal felszállt és rácsapott az Ardennekben lévő német hadosztályokra. A dicső Patton tábornok ellenlökésre vetette be csapatait. Az ellenlökés már harmadik napja

tartott, viszont az arcvonal az Ardennekben változatlanul ugyanazon a helyen állt. Az úristen megharagudott az amerikaikra és újabb hóesést zúdított a földre. A légierő nem tudott felszállni és Patton ellenlökései abbamaradtak.

Sok amerikai ujságíró általában így rajzolta meg a helyzetet Bradley tábornok csapatainak arcvonalán.

A valóságban azonban egyáltalán nem így volt. A hiúságában súlyosan megsértett Omar Bradley mindent elkövetett, hogy bebizonyítsa Eisenhower tábornok esztelenségét és Montgomery táborszernagy tehetségtelenségét.

Patton tábornok hadserege, mely az Ardennekben a német áttörés déli szárnyát biztosította és Bradley alárendeltségében harcolt, elegendő erővel rendelkezett ahhoz, hogy komoly ellencsapást mérhessen a német csoportosításra. Ehhez a hadsereghez legalább öt páncélos- és néhány gyalogoshadosztály tartozott. Adott viszonyok között ez az öt teljesen feltöltött amerikai páncéloshadosztály jelentékeny erőt képviselt a meggyengült német hadosztályokkal szemben és nemcsak arra lett volna képes, hogy csapást mérjen a németek szárnyára, hanem komolyan veszélyeztetni tudta volna az egész ardenneki csoportosítást is.

A dolog lényege az, hogy Bradley egyáltalán nem sietett szétverni a német csapatokat. Ez most nem felelt meg terveinek. Az amerikai erők döntő részét Bradley személyes ellenségének, Montgomery táborszernagynak adták át. Ha Bradley komoly veszteséget okoz a németeknek, ez elkerülhetetlenül hatással van az Ardennekban kialakult általános helyzetre és végül is a német csapást mérő csoportosítás teljes szétverését eredményezheti. Ugyanakkor ismeretes az is, hogy a hadműveletben részvevő három hadsereg közül kettő Montgomerynek van alárendelve és csak egy van Bradley alárendeltségében. A siker kétharmad részét tehát Montgomery javára írják és neki, Bradleynek, mindössze a dicsőség egyharmada jut.

Ezért Bradley úgy döntött, hogy megvárja, míg a németek szétverik Montgomeryt és „... a szégyen személyes ellenségének fején szárad". Maga Bradley, Patton tábornok és törzskaruk, amerikaiakra jellemző nagy lármát csaptak, „hatalmas

ellentámadásról" fecsegtek össze-vissza. Valójában az egész „ellentámadás" csak abból állt, hogy a csapatok átrendeződtek, meneteltek, összpontosultak, néha gyenge csapást mértek a németekre, majd ismét folytatták a menetelést.

Ezalatt az amerikai hadosztályok menetelés közben minden nap vesztettek harcértékükből. Rossz időben, a nehezen járható hegyi utakon az amerikai harckocsik a németek tüze nélkül is tönkrementek. Az utakon többtucat megrongálódott harckocsi állott. A mozgó javítóműhelyek nem tudták elég gyorsan elszállítani ezeket támaszpontjukra. A tábori üzemek túl voltak zsúfolva sérült harckocsikkal. A hadsereg nem vett részt harcokban, de szemlátomást olvadt, mint a hó tavaszi napsütésben. Igy állt bosszút Omar Bradley személyes ellenségén.

Közben Montgomery táborszernagy is lázas tevékenységet fejtett ki. Úgy érezte, elérkezett számára a régenvárt alkalom, amikor megmutathatja ezeknek az öntelt amerikaiaknak, hogy tábornokaik semmire sem képesek és ő, Montgomery képviseli a sors akaratát a Nyugati Fronton. Montgomery és az angol uralkodó körök már az Afrikában lezajlott harcok óta arról álmodoztak, hogy az összes szövetséges haderőket Montgomery parancsnoksága alatt egyesítik. Az amerikaiaknak azonban eszük ágában sem volt, hogy átadják a parancsnokságot az angoloknak. Erőteljes nyomásukra Churchill „barátja", Eisenhower tábornok került a szövetséges csapatok élére. Az angolok ravasz manőverrel próbálták korlátozni Eisenhower hatáskörét. Javaslatot tettek, hogy Eisenhower mellé helyettesi minőségben nevezzék ki a „szárazföldi csapatok főparancsnokát". Erre a beosztásra az egyetlen jelölt Montgomery volt, akit az angol kormány kifejezetten ebből a célból táborszernaggyá léptetett elő.

Az amerikaiak azonban ebbe nem mentek bele. Eisenhower továbbra is megmaradt a szövetséges csapatok főparancsnokának és ezzel egyidejűleg a szárazföldi csapatok parancsnokának is. Ilymódon a szövetséges csapatok egész harctevékenységének irányítása az amerikaiak kezében maradt.

Mikor a németek ardenneki csapása kettévágta az amerikai

haderő arcvonalát és Bradley nem tudta többé csapatait irányítani, Montgomery elhatározta, hogy az amerikai csapatok megmentőjének szerepében lép fel.

Azt követelte, hogy adják át neki az 1. és 9. amerikai hadsereg parancsnokságát, s Eisenhower kénytelen volt engedni. A Nyugati Fronton lévő szövetséges csapatok nagyrésze így Montgomery kezébe került. Bradley továbbra is Luxemburgban székelt és a három amerikai hadseregből csak egyet irányított.

Montgomery most, hogy kezébe került a hatalom, úgy vélte, elérkezett a kedvező pillanat a legfőbb hatalom megszerzésére és Eisenhower hatáskörének korlátozására.

Célja érdekében lázas tevékenységbe kezdett. Összehívta az újságírókat, számos sajtókonferenciát tartott, melyeken úgy állította be önmagát, mint az ardenneki helyzet megmentőjét. Montgomeryt az angol vezető körök is támogatták. Erre a célra mozgósították az egész angol sajtót és a rádiót is.

Montgomery azért, hogy bebizonyítsa az amerikaiak helyzetének kilátástalanságát az Ardennekben — hátravonta az 1. amerikai hadsereg csapatait és mégjobban kiszélesítette az ardenneki korridort. Ezáltal újabb kedvező feltételek létesültek ahhoz, hogy a németek folytassák támadásukat a szövetségesek védelmének mélységében.

Ez az intézkedés újabb dührohamot váltott ki az amerikaiakból. A hevesvérű Patton ismét nagyot csapott öklével az asztalra és így kiáltott:

— Az ördög vigye ezt a Montgomeryt! Széttapossuk ezeket az átkozott németeket és odaadjuk őket Montgomerynek — fulladjon meg tőlük!

Pattonnak azonban — mint ismeretes — eszébe se jutott, hogy „széttapossa a németeket". Egészen mást csinált: „átadta őket Montgomerynek, hogy fulladjon meg tőlük".

Az angol ujságok és a rádió Eisenhowert úgy festették le, mint . . . adminisztrátort. Montgomeryt viszont, mint katonai vezetőt. Montgomery továbbra is felszólalt a sajtókonferenciákon és a hatalomért folyó harc tetőpontján interjut adott, melyben kijelentette, hogy az Ardennekben folyó ütközetet

egyedül ő irányította. Mivel tudta azt, hogy az angol kormány támogatja, elhatározta, hogy „arctámadást indít". Elutazott Eisenhower főhadiszállására és követelte, hogy bízzák rá a szárazföldi csapatok parancsnokságát.

Ekkor azonban olyasmi történt, amire még Montgomery sem számított. Eisenhower végighallgatta a követelést, majd felugrott és veszett dühre gerjedve üvöltötte:

— Vigyázzon Monty! Ön nem beszélhet így velem! Én az ön főnöke vagyok!

A büszke Montgomery egy szempillantás alatt lecsendesedett és bűnbánóan lehajtva fejét mondotta:

— Bocsásson meg, Aik!

Ily módon a tengerentúli gazda üvöltése rendreutasította a magáról megfeledkezett szolgát.

Ennek az üvöltésnek azonnal visszhangja támadt az angol kormánynál. Churchill személyesen táviratozott Eisenhowernak és kérte, közölje Bradleyvel, hogy bocsánatot kér az angol sajtónak az ardenneki kérdésben tanúsított „méltatlan magatartása" miatt.

Az amerikai dollár erősebbnek bizonyult az angol uralkodó körök önimádatánál, sőt nemzeti becsületérzésénél is.

Mialatt az angolok és az amerikaiak között dúlt a viszály. a francia uralkodó körök is elhatározták, hogy bebizonyítják önállóságukat és kiszakítják magukat az amerikaiak hatalma alól. De Gaulle tábornok Eisenhower főhadiszállására utazott. Azzal az ürüggyel, hogy Strassburgot meg kell védeni a fenyegető német támadás ellen, De Gaulle azt követelte, hogy a francia hadsereget „a franciák számára annyira drága város" védelmére vessék be. Ez a tény a szolgák nyílt engedetlenségére mutatott és Eisenhower nem is teketóriázott sokat. Ezek franciák és nem angolok voltak, tehát az amerikaiak feltételek nélkül beszélhettek velük.

— Ha a francia hadsereg nem lesz nekem alárendelve — jelentette ki Eisenhower — akkor nem kap több fegyvert, se lőszert, se élelmiszert!

De Gaulle felállt, kecsesen meghajtotta magát és eredmény nélkül elutazott. A szolgahad utolsó zendülését is elfojtották.

A De Gaulle-al folytatott beszélgetés időtartama alatt egy harmadik személy is tartózkodott Eisenhower irodájában. Csendesen ült az iroda egyik távoli sarkában, füstfelhőbe burkolódzott, ritkán mozdult meg, akkor is csak üveget vett elő, konyakot töltött magának, kiitta és semmiféle tanújelét nem adta annak, hogy érdeklődik a beszélgetés iránt.

Ez a személy Churchill, az angol miniszterelnök volt.

Churchill csak akkor állt fel, mikor a kiábrándult De Gaulle elhagyta a szobát. Ekkor odament Eisenhowerhez és egyetértőleg így szólt:

— Úgy gondolom, hogy ön észszerűen és helyesen járt el.

... Hitler főhadiszállásán ezalatt az új évet ünnepelték. A Führer felköszöntötte a környezetéhez tartozó tábornokokat. Ott páváskodott mögötte Braun Éva is és kegyesen nyujtotta kézcsókra kezét.

Hitler meggörnyedve állt a szőnyegen és sorban kezet nyujtott a tábornokoknak, fürkészve nézett a szemük közé. Kötéldarabként lelógó balkarja állandóan reszkedett. Ugyanígy reszketett a feje is. Hitlert két névtelen lény követte, mint az árnyék: személyes adjutánsa — egy fegyveres SS és egy hatalmas véreb. Ezek dühösen néztek minden egyes emberre, aki Hitlerhez lépett.

Csak Hitler rekedtes, rikácsoló hangja hallatszott, amely olyan volt, mint egy repedt fazéké.

Az üdvözlések véget értek. Hitler megállt a hatalmas terem közepén. A tábornokok a falak mentén feszes „vigyázz"-állásba merevedtek. Az adjutáns és a véreb, akárcsak az előbb, dühösen vizsgálgatta a jelenlévőket.

— Uraim — kezdte nagy páthosszal Hitler, s felemelte jobbkezét. — A történelem bűnözőnek tartana, ha ma békét kötnék és nem várnám meg, míg ellenségeim egymás hajába kapnak. Vajjon nem törhet-e ki a háború a bolsevikok és az angolszászok között bármelyik nap, bármelyik órában? Az angolokat és az amerikaiakat már egymásnak ugrasztottam. Most

ráuszítom őket a bolsevikokra. Aztán, ha a döntő pillanat elérkezik, bevetem titkos fegyveremet. S akkor majd megtudják, mit jelent Németország.

Hitler elhallgatott, mégjobban rángatta fejét és lassú, vontatott léptekkel a hatalmas íróasztalhoz vánszorgott. Először Bohrman ugrott hozzá. Guderián és Jodl vezérezredes, Keitel feldmarsall és Dönitz admirális bizonytalan léptekkel közeledett az asztal felé. A véreb azonban útjukat állta, ugrásrakészen helyezkedett el Hitler lábai előtt.

Göring egy masszív karosszékben ült és melankólikus pillantásokat vetve Hitlerre, lassan simogatta gömbölyű hasát. Hitler dühös tekintetet vetett rá, fel akarta emelni a kezét, de nem tudta, s mégjobban meggörnyedt.

Szemében kihunyt az eszelős fény, balkarja mind erősebben és erősebben reszketett.

— Führerem — szólalt meg bátortalanul Jodl vezérezredes — nyugaton az ön dicső csapatai egyik győzelmet a másik után aratják. Bastogne alatt egy Fritz Lupke nevű dicső katona egyedül fogságba ejtett egy amerikai szakaszt. A kettőszáznegyvenhármas magaslaton az ön két grenadierja nyolc harckocsit semmisített meg és két ágyút zsákmányolt. Az angolszászok reszketnek tőlünk. Erőink nőnek.

Göring a homlokát ráncolta, szemét behúnyva, alvást színlelt.

Hitler bólintott, majd rikácsoló hangon megszólalt:

— Várhatja a parlamenterjeiket és diktálni én fogok! ÉN!

— Nincs is más választásuk — tette hozzá talpnyaló hizelgéssel Keitel feldmarsall, akit a Hitlerhez közelállók csak Lakájtelnek neveztek.

— Csak az a baj, hogy lassan mozognak — folytatta Hitler — siettetni kell őket! Mindent össze kell szedni a Nyugati Frontra, el kell vinni a hadosztályokat északról és délről, összpontosítani őket az Ardennekben és ütni, ütni, ütni!

Hitler felkapta fejét, szemében eszelős tűz lobogott, szája habzott.

— Ütni, ütni! — üvöltötte magánkívül és a balkarja még

erősebben reszketett. — Útni! És a tengerbe velük, a tengerbe...

Az üvöltözéstől kimerülve, hatalmas bőrkarosszékbe roskadt és magához intette Guderiant.

Moszkva sikertelen „meghódítója" 1944 nyaráig kegyvesztett volt, de a tábornoki puccs után ismét közelebb került a Führerhez, aki ekkor a vezérkar főnökévé nevezte ki.

Guderian óvatosan jelenteni kezdett a Keleti Front helyzetéről és megjegyezte, hogy jobb lenne kiüríteni a kurlandi arcvonalat és a tengeren keresztül kivonni az ott bekerített huszonhárom hadosztályt.*

— Svédország! — üvöltötte Hitler ismét felugorva. — Svédország kell nekem! Kurlandia tartja Svédországot. Egyetlen katonát sem vonok ki Kurlandiából. Én megmentem őket. Egyelőre Budapestet, Budapestet kell megmenteni! Nekem Budapest kell. Nem engedem az oroszokat az Alpokhoz.

Ceruzát kapott fel az asztalról és a térképhez ugrott. A többiek hallgatagon álltak körülötte. Mindannyian tudták már, hogy Hitler mit akar mondani, de valamennyien tisztelettudóan néztek a ceruzára, amely Münchentől Bécsig száguldott, majd görbe vonalat húzott a Duna mentén és megállt a csehszlovákiai Komárom előtt. A térképen, azon a helyen az „SS", „Halálfejes", „Wiking" páncéloshadosztályok, még két páncélos- és három gyalogoshadosztály hadrendi száma sötétlett.

Hitler nagy lendületet vett és a vastag vonal Komáromtól Budapestig húzódott.

— Irja — intett Hitler az egyik tábornoknak: — „A negyedik „SS" páncéloshadtest dicső hőseinek! Budapesten német hadosztályok vannak bekerítve. Önöket hatalmas erejű tüzérség és légierő fogja támogatni. Mindent el kell követniök, hogy kiszabadítsák bajtársaikat. Én magam fogom a hadműveleteket vezetni".

---

* Ezeket a hadosztályokat a szovjet csapatok elvágták és a Lett Szovjet Szocialista Köztársaság északnyugati csücskében a tengerhez szorították.

Hitler átvette a feléje nyujtott papírt, nagy lendülettel aláírta és anélkül, hogy valakire is ránézett volna, felkiáltott:

— A támadás kezdete holnap éjszaka! Ötödikén be kell törni Budapestre! Ezeket pedig — és kezével a Nyugati Front felé intett — az előbbi terv szerint széthasítani, megsemmisíteni!

Ezzel az újévi értekezlet befejeződött s Hitler, Braun Éva és a véreb kíséretében, lakosztályába vonult.

A nyugatra és keletre vezető távbeszélővezetékeken sürgős távmondatok repültek.

II.

— Micsoda csönd... — suttogta fáradtan Nasztya és feszült figyelemmel nézett körül.

A metszően hideg levegőben hópelyhek hulldogáltak. Elől, ott, ahol a peremsáv húzódott, a fagyos földet csákányozó harcosok alakjai hajladoztak. Északról, a ködbe borult Duna felől nyirkos levegő áradt. A távolban emelkedő magaslat lejtőjén egy kis falu romjai látszottak.

— Minden kihalt — szólalt meg Tonya ugyanolyan hangon és vattakabátjának ujjával letörölte arcáról az izzadságcseppeket.

— Mi ujság, kislányok? — hallatszott Anaskin basszushangja. — Biztosan átfagytatok, elfáradtatok.

— Hamarosan befejezzük, Sztyopa bácsi. Magát is nemsokára vontató láncra vesszük — mondotta nevetve Tonya és a mellvéd frissen felhányt dombjára dobta a köveken kicsorbult csákányt.

— Milyen szeleburdi vagy te Tonyecska...

— Mi az, hogy szeleburdi? — fordult Tonya, kezét csípőjére téve kihívóan a rövid, kifakult köpenyben álló magas, idős katona felé, akit majdnem az egész század csak egyszerűen Sztyopa bácsinak nevezett.

— Ismerlek már! Elég, ha szeleburdinak neveznek és máris pereg a nyelved — mosolygott Anaskin a lányokra.

— Nézd csak, hogy hizeleg neked a gárdaőrvezető elvtárs! — hunyorított Nasztya felé Tonya. — Hizeleg, mert te szakaszvezető vagy... engem meg állandóan piszkál, mivel én csak egyszerű harcos vagyok.

— Sztyopa bácsi, miért álltunk meg? — kérdezte Nasztya.

— Mert ilyen parancsot kaptunk: állj és ásd be magad a földbe. A századparancsnokunk úgy szídja a szakaszparancsnokokat, meg a rajparancsnokokat, mint a bokrot. Egész éjszaka az árkokban mászkált. Gyorsan bekap egy falatot és megint a peremsávon terem.

— Pedig hogyan támadtunk... — mondotta elgondolkozva Nasztya. — Budapest már mögöttünk van, előttünk pedig itt a közelben — Bécs. Ott pedig valahol Bécsben, vagy Bécs után befejeződik a háború! A győzelem már itt van a kertek alatt! Mi pedig megálltunk és megint ásunk, ásunk.

Anaskin Nasztya porlepett arcára nézett és alig tudta elfojtani a melléből feltörni készülő mély sóhajt. Egészen másnak ismerte ezt a középmagas, jóalakú, pirosarcú, égszínkék szemű lányt. Sokat meséltek róla. Az egész front tudta, hogyan lő Nasztya Prohorova mesterlövész. Anaskin sokszor látta Nasztyát harc közben. A lány nyugodt volt, hidegvérű, úgy viselkedett, mintha az ő számára a háború teljesen megszokott, hétköznapi dolog lenne. Most pedig itt ül messze, messze drága Moszkvájától, szomorúan, elgondolkodóan és a háború befejezéséről álmodozik.

— Igen, Nasztyenka, már nincs messze, már nem sok van hátra. Most már kivárjuk a végét.

Az öreg harcos kékeres, kérges kezével átölelte a lány vállát és gyöngéden magához húzta.

— Akkor aztán mindenki hazamegy. Ismét a saját dolgainkkal foglalkozunk. Te megint tanulni fogsz. Ugye, tanultál a háború előtt? — kérdezte együttérzően a lánytól s közben azon gondolkodott, mivel tudná felvidítani, szórakoztatni őt.

— Igen. Már befejeztem az egyetem második évfolyamát. Gyakorlati évemet töltöttem Bjelorussziában, ott ért a háború

— válaszolta Nasztya gépiesen, s igyekezett legyűrni az egész testében felsajgó fájdalmat.

A lány felállt és gondterhelt arccal kérdezte:

— Jó lett az árkunk?

— Megfelelő — válaszolta Anaskin, miután kötekedően végignézte a ház romjai között elkészült páros lövészgödröt. — A kilátás nagyszerű, a kilövés is jó. Jobbat nem is kívánhatnánk. Hát még az álcázás. Egészen közelről sem látható. Egy dolog azonban nem ártana...

Az őrvezető hosszú, hajlott orra felett összevonta kifakult szemöldökét s egy másodpercig elgondolkodott.

Nasztya várakozóan tekintett rá s alig észrevehetően dobolt finom, rózsaszínű ujjaival, melyek olyanok voltak, mintha sohasem érintettek volna ásót és csákányt.

Tonya homlokát ráncolva várta az őrvezető véleményét, amely miatt lehet, hogy újra elölről kell kezdeni a munkát, s izzadva döngölni kell ismét a megkövesedett, fagyos, cementkemény foldet.

— Felül nem ártana befedni...

— Erre én is gondoltam. De nem találtunk semmit, amivel befedhetnénk...

— A századparancsnok figyelőpontját mi vasbetongerendákkal fedtük be. Az állomáson, ott a folyónál egész rakás található.

— Van-e még belőle? — kérdezte felélénkülve Nasztya.

— Reggel volt még. De biztos, hogy a többi századok is hordtak már belőle. Az ilyen dologra mindenkinek szuksége van. Gyerünk, nézzük meg — javasolta készségesen az őrvezető.

A falomladék mögött megreccsent valami, s a gránáttölcsér szélén kődarabok gördültek és homok omlott lefelé.

Nasztya körülnézett és a tágas résen keresztül meglátta Baharovot. Baharov egyetlen lendülettel ugrott át a résen, ügyesen átugrotta az összevissza görbült vasrudakat és fekete bőrkesztyűbe bujtatott kezével intett Nasztyának, aki feszesen kihúzta magát és jelenteni akart.

— Látom, látom... Ne jelentsen... A tüzelőállás megfelelő és becsületesen dolgoztak rajta, míg elkészítették.

Baharov szaggatott hangon beszélt, összehúzott szemekkel nézett Nasztyára.

Nasztyát mindig idegesítette a századparancsnok látszólag nyugodt tekintete. Most különösen nem tetszett neki a százados nézése.

— Hát ön, mit csinál itt? — fordult a százados Anaskinhoz, mert megérezte Nasztya rejtett izgatottságát.

— Látogatóba jöttem, gárdaszázados elvtárs — válaszolt az őrvezető.

— A munkáját már befejezte? — kérdezte Baharov, de rögtön rájött, mennyire felesleges volt ez a kérdés. Nem sokkal előbb maga látta Anaskin munkáját, meg is dicsérte a figyelőpont jó elkészítéséért.

— Igen, befejeztem! Mindent megcsináltam, ahogy a parancs megszabta — válaszolt az őrvezető.

— Rendben van, majd ellenőrzöm! Üljenek le, pihenjenek — mondotta a százados halkan és leült a mellvédre. Cigarettát vett elő, hosszú ideig nyomogatta, majd kényelmesen rágyujtott. A lányok és az őrvezető szótlanul álltak mellette.

— Gárdaszázados elvtárs, kérünk engedélyt, hogy az állomásra mehessünk. Azt mondják, hogy ott vasbetongerendák vannak. Az árkot kell befednünk — szólalt meg Nasztya izgatottan.

— Az árkot befedni? — nézett rá kérdőn Baharov, majd rövid hallgatás után hozzátette: — Rendben van, menjenek.

Baharov hirtelen úgy érezte, hogy jó lenne még elüldögélni egy kicsit a lányokkal. Elbeszélgetni velük valami mellékes dologról, nem a szolgálatról. Azt remélte, hogy beszélgetés közben megfeledkezik nyugtalanító gondolatairól is.

— Kérek engedélyt, gárdaszázados elvtárs, hogy segíthessek a lányoknak — szólalt meg Anaskin. — Kicsit nehéz lenne nekik, egyedül nem bírnák.

— Menjen, csak ne maradjanak soká. Még a lőszerfelvételező helyet is el kell készítenie.

— Csak egy perc az egész.

Baharov cigarettáját szíva, hosszan nézett a lányok után, majd kezével ellökve magát a földtől, felállt és figyelőpontjára ment.

— Micsoda szemeket meresztett rád!... — suttogta Tonya barátnője fülébe, mikor kijutottak a romok közül.

— Hagyd abba a fecsegést — vágott közbe dühösen Nasztya és futni kezdett, hogy utolérje Anaskint, aki kacsázó léptekkel haladt a füstös, megszenesedett tégla-, beton- és tetőcserép-halmaz felé.

— Nálunk is így van ez, a Volgától egészen a Kárpátokig — suttogta Nasztya, végignézve a szétrombolt állomáson. — Mindenütt romok, romhalmazok.

Anaskin fenyegetően rázta bütykös öklét a ködös, havas nyugat felé.

— Mindenért megfizetünk! De még hogy megfizetünk!

— Nézzétek, a Duna! Megint itt a Duna! Most a másik oldaláról látjuk — kiáltott fel Tonya és az ólomszürke vízhez futott.

A hatalmas folyó kékesfekete fodrai között kiemelkedő szigetekként úszkáltak a havas jégtáblák. A fehér szigetecskék forogva egymáshoz ütődtek, egymásra csúsztak, darabokra törtek, majd ismét összetapadva úsztak Budapest felé.

— Ott van Csehszlovákia — mutatott Tonya a folyó túlsó partja felé.

— Ott még Hitler garázdálkodik — ráncolta össze a homlokát Anaskin. — Patakokban ömlik a vér, drága szláv testvéreink vére.

Néhány másodpercig mindhárman csendben álltak a parton, majd anélkül, hogy összebeszéltek volna, egyszerre megfordultak és az állomás romjai felé indultak.

A vasúti sínek között libasorban vagy húsz harcos közeledett. Anaskin odakiáltott az egyiknek, akinek tiszthelyettesi váll-lapja volt:

— Hé, Osztap Petrovics, messzire viszed a fiúkat?

A szakaszvezető megállt, majd miután megismerte Anaskint, ravaszkodva válaszolt régi barátjának:

— Hozzátok megyünk segíteni. Úgylátszik, rátok már semmit sem lehet bízni, ezért küldtek bennünket, mondván — segítsétek ki a földijeiteket.

— Te csak ne tréfálj, komolyan kérdeztem.

— Én se tréfáltam. Árkokat fogunk ásni nálatok.

— Mi az, hogy nálunk?

— Hát a zászlóaljatoknál.

— Osztap, galambocskám, állj csak meg egy pillanatra — állította meg Anaskin a szakaszvezetőt. — Ha tényleg felénk visz az utad, segíts már egy kicsit.

A szakaszvezető megállt. Közvetlen a háta mögött zárkóztak fel az idősebb, legnagyobbrészt bajuszos harcosok.

— Segíts már, kedves földi — folytatta Anaskin. — A lányok tüzelőállását kellene befedni. Vigyetek vagy tíz darab vasbetongerendát oda, hiszen úgyis arra mentek s tudom, nem is esik nagyon nehezetekre.

— Hát te meg vénségedre a lányok után járkálsz. Vigyázz csak, mert megírom Matréna Karpovnának.

A harcosok elmosolyodtak. Egyik, másik félhangon odaszólt a szakaszvezetőnek:

— Hiszen ezek a mi mesterlövészeink, Nasztya Prohorova és Tonya Viszkovatova!

Valamennyi tekintet a lányokra szegeződött.

— Na, segítünk? — fordult a szakaszvezető a szállítószázad beosztottjaihoz.

— Hát persze, hogy segítünk.

— Mutasd meg, mit vigyünk és hová?

— Ejnye, ejnye, legalább egy-két szekerünk lenne.

— Szekér nélkül is megy ez. Attól, hogy a bajuszunk vállig ér, van ám még erő az izmainkban.

Nasztya zavartan lehunyta szemét. Mindig idegesítette és egyben kellemes érzéssel töltotte el környezetének feléje áradó tisztelete. Az, hogy a rávetett tekintetekben felcsillant a kíván-

csiság és az örömteli mosolyból megértette, hogy nem egyszerűen érdeklődnek iránta, hanem büszkék is rá és valamilyen különleges lénynek tartják, aki nem hasonlít a többiekhez. Most is ezek az érzések fogták el, miközben izgatottságát próbálta palástolni. Tonya a harcosokra nézett, az egyikre rámosolygott és csengő hangon felkiáltott:

— Ugyan Sztyopa bácsi, mit könyörög nekik! Nélkülük is megbírkózunk ezzel. A végén még majd arrébb visznek egy lécet és az egész ezredben azzal hencegnek, hogy segítettek nekünk.

— Ni csak, ni, micsoda vadóc — szólalt meg lágyan, apáskodva a szakaszvezető. — Fiatal még, de azért alaposan felvágták a nyelvét.

— Azért vagyok ilyen, mert a napon nőttem fel — élcelődött fáradhatatlanul Tonya.

— Hagyd már abba — súgta neki Nasztya mérgesen — mindig ilyesmiket beszélsz.

— Nem történt semmi. Kisgyerek még és szeretne felnőttnek látszani — mondotta a szakaszvezető jóindulatúan mosolyogva.

— Kisgyerek — utánozta a szakaszvezetőt Tonya és szemöldökét mérgesen összevonva, szigorúan kiáltotta: — No, elég a fecsegésből! Emeld meg, rakd fel, előre, in-dulj!

A harcosok a halomhoz léptek és alig két perc mulva már tizennyolc darab vasbetongerenda ringatózott a menetelő harcosok vállán. A lányok a szakaszvezetővel és Anaskinnal egy sorban mentek, hallgatták beszélgetésüket.

— Az ezredparancsnok most mindenkit kiküldött árkokat ásni — mesélte lassan a szakaszvezető. — Valamennyi hadtápos a peremsávra ment. A szállítószázad, az egészségügyiek, a küldöncök, irnokok, raktárosok — mindenki a földet vájja. Ugyanígy van a hadosztálynál is. Ha most végigmész a hadtápkörleten, minden kihalt, csak az őrök állnak.

— Egyszóval, komoly a dolog, igaz?

— Hát öregem, úgylátszik, komoly. Lehet, hogy még az egész telet végig kell harcolnunk.

„Csak nem akarnak a németek ismét támadni?" — gondolta nyugtalanul Nasztya. Amíg Anaskin segítségével befedték az árkot, állandóan ez a gondolat nyugtalanította a lányt. Már három éve, Sztálingrád óta várja Nasztya az örömhírt — vége a háborúnak! A Voronyezs alatti dombos sztyeppéken, a Kurszk melletti fülemüle csattogástól hangos kertekben, az ellenséges lövedékektől és bombáktól felszaggatott dnyeperparti keskeny földsávon már arról álmodozott, hogy egyszer eldördül az utolsó lövés is és beköszönt a békés élet csendje.

Nasztya tudta: bár most menekül az ellenség, azért még mindig erős és nem egy napig, nem is egy hétig vagy hónapig kell még harcolni ellene.

A szakadatlan harcok közepette gyorsan telt az idő. A Szovjet Hadsereg megállás nélkül űzte a hitleristákat s minden nappal több és több szeretett város és falu szabadult fel az ellenséges megszállás alól. Úgy tünt, hogy a régvárt győzelem ott rejtőzködik a kunyhókban és a kis házakban, melyekről a nagy Sevcsenko énekelt, vagy ott bujkál a kanyargós, ezüstösen csillogó Dnyeszter hullámaiban, vagy a nagyszerű moldvai falvakban és a Jassi alatti napsütötte dombokon...

Teltek a hetek, a hónapok s az ellenség még mindig tartja magát, mind kegyetlenebbül és veszettebbül dúl a harc. Már idegen földön járnak. Ismeretlen, nehezen ejthető nevű városok és falvak maradtak el mögöttük. És végül most látják a baráti Csehszlovákia határát, s a háború még mindig tart. És Nasztya ismét (már maga sem tudja hányadszor?) beássa magát a kavicsos földbe és felkészül, lehet, hogy az utolsó harcra.

A hó egyre nagyobb pelyhekben hullott. Öt lépésnyi távolságról már semmit sem lehetett látni. Összefüggő hófüggöny takarta el előlük a világot.

— Ez aztán az álcázás — mondotta Anaskin, s tégla- és faldarabokkal szórta be az árok födémjét. — Ebből aztán semmit se lát a német!

— Hát még milyen kényelmes — ugrott ki az árokból Tonya. — Ha még egy kis kályhát beállítanánk, ki is telelhetnénk benne.

Anaskin mérges pillantást vetett a lányra és dühösen arrébb rúgott egy gömbölyű kavicsot.

— Ha tudtam volna, hogy ilyen butaságokat fecsegsz, eszembe se jutott volna, hogy segítsek nektek. Micsoda bölcs gondolat — egész télen ebben az árokban ülni! Hisz nekünk a télen végleg szét kell zúznunk, sirba kell fektetnünk az ellenséget. Igy is elég messzire elkalandoztunk.

— Ejnye, Sztyopa bácsi, de forrófejű ember maga. Hiszen csak tréfáltam.

— Tréfáltál, tréfáltál — dörmögött az öreg harcos megenyhülve Tonya mosolyától. — De egy kis kályhát tényleg keríthetnénk. Ezt majd kifundáljuk valahogy.

— Sztyopa bácsi, csak nem fognak támadni a németek? — kérdezte bátortalanul Tonya.

Anaskin elgondolkodott, pöffentett néhányat kiégett, rövidszárú pipájából, nagyot sóhajtott, s nyugat felé nézett.

— Lehetséges. De én azt gondolom, hogy a parancsnokság úgy döntött, pihenőt ad nekünk. Többszáz versztet tettünk már meg megállás nélkül. Azonkívül biztosan erősítést is várnak. Hisz ti is tudjátok, hány harcos maradt a században... Olyan század volt, hogy na, most pedig alig több egy szakasznál. Ilyen erőkkel nem nagyon lehet harcolni. Aztán meg ez a... hadtáp is megakadhatott valahol. Azt sem árt előrevonni.

Anaskin nem fejezte be a mondatot, egy pillanatra elhallgatott, majd felugrott és úgy kiáltotta:

— Alezredes elvtárs, Borisz Ivanics...

Lassú léptekkel Krilov közeledett feléjük.

Nasztya, aki ismerte a hadsereg politikai osztályának instruktorát, oldalbalökte Tonyát s odasúgta neki:

— Látod, ez Borisz Ivanovics. Már meséltem neked róla. Emlékszel?

— Mi ujság? — kérdezte Krilov, hol Anaskinra, hol a lányokra tekintve.

— Nincs itt semmi baj, Borisz Ivanics. Ha egyszer ön megérkezett, akkor biztosan támadni fogunk — válaszolta Anaskin. — Máskülönben nem valami sűrűn látogat meg bennünket.

— Nem — rázta fejét Krilov. — Most nem támadás lesz..

— Csak nem védelem? — sóhajtott Anaskin.

— De bizony védelem — válaszolt ugyanolyan hangon Krilov. — Bármennyire szomorúan hangzik, mégis védelem.

— Aztán hosszú ideig?

— Csak addig, amíg a bekerített hitleristákat szét nem verjük Budapesten. De veled mi van, Sztyepán Haritonics, csak nem félsz a védelemtől?

— Hát azt nem mondhatnám, hogy félek, de valahogy elszoktunk már tőle. Sztálingrád óta mindig csak támadtunk, támadtunk. — Most pedig itt van: megint védekezünk.

— Nem tehetünk mást — válaszolta Krilov, nyelvével csettintve. — Előbb befejezzük a budapesti harcot. — Aztán megint előre. Hát maguk, hogy érzik magukat? — lépett oda Tonyához.

Tonya tréfás hangon akart felelni, de Krilov figyelmes szürke szemének pillantásától zavarbajott és elpirulva mondotta:

— Már tudok lőni is egy kicsit.

— Hallottam önről, azt mondják, hogy már jól megtanult lőni.

— Hogy-hogy, jól — válaszolt Tonya, s maga sem tudta miért, de egy kis bosszúságot érzett. — Igen, ha úgy tudnék, mint Nasztya...

— Tanuljon, a mesteri tudás nem az égből pottyan. Különben is van is kitől tanulnia. És a feltételek is megfelelnek erre a védelemben. Ez igazán a mesterlövésznek való, ülni az árokban és figyelni.

Krilov egy darabig még elbeszélgetett velük, majd elment a peremsávra. Semmi különöset nem mondott, de Tonyában mégis meglepő nyugalom áradt szét e beszélgetés után.

Valahol egészen közel, erős dörrenés hasított a csendbe, utána közvetlenül a géppuskák is felkattogtak. Az egész arcvonalon ropogtak a puskák.

Anaskin úgy eltűnt a lányok mellől, mintha a szél fújta volna el. A lányok is bemásztak az árokba. Egy közeli robbanástól megrendült a föld.

Tonya a lőréshez tapadt, puskáját lövésre készen tartotta. Előttük a sűrű hóesésben vaktában lövöldöztek.

Egy perc mulva ismét csend honolt az állások fölött, melyet csak a hulló hó sejtelmes suhogása zavart. A nyirkos levegőben még a lőporfüst szaga terjengett.

— Tapogatóznak, a gyenge oldalunkat keresik — lépett az árokhoz a tetőtől talpig havas Baharov százados. — Már másodszor próbálkoznak zászlóaljunk szakaszán. Ez pedig nem véletlen...

Baharov megállt a lányok mellett, lassan lehúzta kesztyűjét és dörzsölni kezdte kezét.

— Budapest felé fognak törni. Valószínűleg errefelé. Meg akarják menteni bekerített csapataikat. Ott majdnem kétszázezer embert szorítottunk be. Rendes kis csoportosítás. Egy feladatot adok önnek, Viszkovatova elvtársnő — folytatta Tonyára nézve. — Összekötőim az ároknál dolgoznak, nekem viszont jelentést kell felterjesztenem a zászlóaljhoz. Tudja, hol van a zászlóaljparancsnok figyelőpontja?

— Tudom — válaszolta Tonya készségesen. — A sziklás dombon a szőlőknél.

Tonya gyorsan tisztelgett és kiszaladt az árokból. Baharov utánanézett és a peremsávra ment. Nasztya térdre ereszkedett és hozzálátott, hogy kisöpörje az árok fenekét. Az árok köves alja hamarosan olyan lett, mint egy kunyhó földpadlója. A szépen elsöpört padló, a sima falak és a vasbetonmennyezet a messzi békés életre emlékeztette Nasztyát. Annyira elmerült a takarításban, hogy megfeledkezett arról is, hol van és mit csinál.

— Nasztyenka, már meg is jöttem — viharzott be Tonya az árokba. — Találkoztam az ezredparancsnok elvtárssal, üdvözletét küldi neked. Ő küldi személyesen és még valaki. Mit gondolsz, kicsoda? Találd ki! De ne kínozd magad. Akszenov küldi.

— Hol látta az ezredparancsnok Akszenovot?

— Telefonon beszélt vele. Újévre meghívtak bennünket a hadseregtörzshöz. Az alezredes azt mondta: „Engedélyezem, menjenek csak". Menjünk, Nasztyenka, legalább jól kimulatjuk magunkat. A hadseregtörzsnél csend van, egyetlen lövés sem

hallatszik. Ott nem árkokban — házakban élnek. Meleg szobák, tisztaság, kényelem! Megyünk?

— Nem illik — mosolygott zavartan Nasztya, de nyomban elfojtotta mosolyát.

— Miért nem illik? Éjszaka a mesterlövész úgy se tud semmit csinálni. Mi ketten csak nappali kakukmadarak vagyunk.

— Hát az alezredes elvtárssal hol találkoztál? — szólalt meg Nasztya, csak azért, hogy mondjon valamit.

— Az árkokban mászkál. Ellenőrzi a munkálatokat. Szitkozódik. Azt mondta a zászlóaljparancsnoknak: „Ha az életedbe kerül is, de az első árok estére kész legyen!" De elég az üldögélésből, öltözködj. Huszonkét órakor gépkocsi megy a hadseregtörzshöz. Reggel visszajövünk.

— Sehova sem megyek — válaszolta fáradtan Nasztya.

III.

— A balszárnyon állandó rohamok, a jobbszárnyon csend. Csend van a jobbszárnyon — ismételte Dubravenko, hol a vele szemben ülő Akszenovra, hol a térképre nézve.

A törzsfőnök, mint mindig, most is nyugodt volt, lassan beszélt, de a hangjában — csendes, egyhangú beszédében — lappangott valami burkolt izgalom.

Megszokott mozdulattal forgatta a távbeszélő fogantyúját és a felderítő-szolgálat főnökét kérte.

— Mi van a vállalkozást végrehajtó csoportokkal? Négy foglyot hoztak? Mit mondanak? Nem csapnak be bennünket?... A külső megjelenés nem mindig bizonyítja az ember őszinteségét, mégkevésbbé a foglyokét... Hát a magyarok?... Nem rossz, reggelre biztosan vagy kétszázan lesznek. Alaposan figyeljék a német rádióállomások munkáját... Rendben van.

Dubravenko letette a telefonkagylót, közelebb húzta a nyitott füzetet és határozott, egyenletes írással beírta:

„44.12.31. 21.40. Négy katonát foglyul ejtettek. Egyet a jobbszárnyon, kettőt a balszárnyon, egyet középen. Igazolják az előzőleg gyüjtött adatokat. A Budapest elleni támadás előkészítéséről semmit sem tudnak. Kilencvenhét magyar katona átjött hozzánk. A támadás előkészítéséről ők sem tudnak semmit."

Dubravenko mindent beírt munkafüzetébe, ami a fronton történik. Ez a füzet pótolhatatlan segítőtársa volt, bármikor kiválogathatta belőle a jelentésekhez szükséges adatokat.

— A balszárnyon aktívan mozgolódik, a jobbszárnyon felderítést folytat, és semmi jel nem mutatja a támadás előkészületeit — szólalt meg elgondolkozva, majd székét közelebbhúzva, ismét a térkép fölé hajolt.

A síkság szélén Komáromtól kelet felé kanyargott a Duna. Áttörve az erdővel borított alacsony hegyvonulaton, délnek fordult és két széles, csillogó szalagként haladt Budapest felé, ahol ismét egyetlen keskeny ágban egyesült. Itt a legkeskenyebb a folyó. A várostól lefelé ismét szétágazik és két áramlatban körülöleli a 45 kilométer hosszú Csepel-szigetet. Az egyik, a nyugati ág — a nagy Duna ág — szélessége megközelíti a Volgáét, a másik kissé keskenyebb lehet az Oka folyó torkolatánál. Csepel-sziget után a két ág ismét egyesül és egyetlen hatalmas áramlatban több mint egy km szélességben hömpölyög a jugoszláv határ felé.

Dubravenko tábornok ellenséges érzülettel viseltetett a Duna iránt. A téli és a koratavaszi hónapokban a Duna, mivel nem fagyott be, sok gondot okozott a csapatoknak, hiszen csak a Dunán keresztül lehetett ellátni őket. A hitleristák minden hidat felrobbantottak. Az első hideg napok beálltával a Dunán megjelentek a jégtáblák, elszaggatták a pontonhidakat és csak a motoros naszádokkal vontatott kompokon lehetett átkelni.

— A repülők hadműveleti csoportja ott van önnél — fordult Dubravenko Akszenovhoz.

— Igen. A csoport törzsfőnöke együtt lakik a mi osztályvezetőhelyettesünkkel.

— Mozsájevet kérem — mondotta a tábornok a telefonba

— Mozsájev elvtárs, a légierők tisztje önnél van? Adja át neki a hallgatót... Mi van a légi felderítéssel?

Dubravenko, mialatt a légierő tisztjének jelentését hallgatta, összeráncolta a homlokát. Kerek arca kipirult, világos szemei mérgesen néztek, keményvonalú szája gúnyos mosolyra húzódott.

— Éppen ez a nehéz, Orlov elvtárs. Tudom, hogy az időjárás az ellenségnek kedvez. Világos, hogy ilyen hóesésben nehéz repülni és még nehezebb figyelni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem lehet légi felderítést végezni. Adjon parancsot a repülőknek, hogy ereszkedjenek lejjebb, egészen közel a földhöz és figyeljék az ellenség minden mozdulatát! Nyilvánvaló, hogy az ellenség támadást készít elő, de hogy hol, azt még nem tudjuk.

A gárdahadsereg törzsfőnöke félbeszakította a telefonbeszélgetést, ránézett Akszenov napbarnított arcára, belenézett sötét szemeibe, majd megkérdezte:

— Önnek mi a véleménye? Hol fog támadni az ellenség?

— A legrövidebb és a legjobb út itt vezet, Székesfehérvártól nyugatra. A terep síma, megfelel a harckocsik tevékenységéhez, jó autóutak vannak. A távolság is kevesebb mint ötven kilométer.

— Mindez persze igaz. De az a helyzet, hogy nem mindig az arra legalkalmasabb terepen támadnak. Emlékszik még Sztálingrádra? — kérdezte mosolyogva a tábornok és az arca álmodozóvá, egészen fiatalossá vált. — A terep a Don balpartján igen kedvező és a folyón sem kellett volna átkelni. A síkságon nagyszerűen lehetett volna támadni és bekeríteni a sztálingrádi csoportosítást. Sztálin elvtárs azonban mégsem így döntött. Mi a doni hídfők irányából mértük a csapást, majd Kalacsnál erőszakosan átkeltünk a Donon és mindennek eredményeképpen hatalmas győzelmet arattunk. Ez is azt bizonyítja, hogy a kedvező terep még nem minden. A legfontosabb, hogy figyelembe vegyünk minden tényezőt: az ellenség csoportosítását, a terepet, saját csapataink helyzetét. Dialektikusan kell megoldani a kérdést.

Felberregett a telefon. Dubravenko felemelte a hallgatót. Az arca ismét elborult, szemei szikráztak, jobbkarjával hirtelen maga elé rántotta a füzetet, és írni kezdett.

— Megint a balszárnyon támad? ... Több mint két gyalogos zászlóalj és harminc harckocsi rohamoz? ... Az arcvonal többi részén, főleg a jobbszárnyon változatlan csend. Ravaszkodnak a németek, nyilvánvalóan ravaszkodnak.

Dubravenko lehúnyta a szemét, tenyerébe hajtotta fejét és elgondolkozott. Kis idő mulva az asztalra nehezedett és hegyes körzőjével mérni kezdett valamit a térképen. A homlokát ráncolta, ujjaival gyakran szántott végig bozontos haján, időnként hol a hadműveleti osztályra, hol a felderítő-szolgálat főnökének telefonált, hol a tüzérparancsnokkal beszélt.

— No, azt hiszem minden világos — állt fel székéről a tábornok és az órájára pillantott. — Menjünk, Akszenov, a hadseregparancsnok elvtárshoz.

Altájev összeráncolta ritkás vöröses szemöldökét és összehúzott, még mindig fiatalos szemekkel, kutatva nézett a belépőkre.

Dubravenko, mikor pillantása találkozott Altájev tekintetével, egy másodpercre megállt az ajtónál, mintha azon gondolkodna, van-e értelme belépni, majd nagy léptekkel odament a hosszú asztalhoz, amelyet teljesen elborított egy hatalmas térkép.

— Foglaljanak helyet, Konsztantyin Nyikolajevics — mutatott Altájev az asztal előtt álló székre. — Lépjen beljebb, őrnagy elvtárs, miért áll ott, az ajtó mellett, mint egy cövek?

Akszenov magához szorítva a papírokkal telt dossziét, bizonytalanul előrelépett, csizmája orra azonban beakadt a bolyhos szőnyeg szélébe és majdnem orra esett. A hadseregparancsnok arcán egy pillanatra felvillant, de azonnal el is tünt a röpke mosoly, melyről nem lehetett megállapítani, hogy gunyoros-e, vagy együttérző.

— Nos, Dimitrij Tyimofejevics, meghallgatjuk a törzsfőnököt? — fordult kissé hátra Altájev, és Akszenov csak most

vette észre Selesztov vezérőrnagyot, a hadsereg Haditanácsának tagját.

Selesztov szótlanul bólintott és közelebb húzta székét a hadseregparancsnokhoz.

Dubravenko kiteregette saját térképét.

Röviden jellemezte a hadsereg helyzetét, hangsúlyozta, hogy a hatalmas ellenséges tartalékok harcbavetése következtében a hadsereg sávjában az erők egyensúlyba kerültek, a harckocsikat illetően az ellenség háromszoros túlerővel rendelkezik.

Altájev jeleket rajzolt a térkép sarkára. Akszenov mikor jobban odafigyelt, védelmi vonalat látott és kék nyílakat, melyek behatoltak ebbe a védelembe.

Dubravenko is látta, mit rajzol a hadseregparancsnok, de folytatta a jelentést, s közben a hadseregparancsnokra nézett.

— Ilyen helyzetben a hadsereg nem támadhat. Az arcvonal széles, az erő kevés. Főfeladatunk — tartani az ellenség budapesti csoportosítása köré vont bekerítés külső gyűrűjét, lehetetlenné tenni, hogy egy kívülről végrehajtott csapással megmentsék azt a szétzúzástól. A fentiekből következik, hogy ilyen erőviszonyok esetén ezt a feladatot csak védelemmel lehet végrehajtani. Meg kell erősítenünk a védelmet és készen kell állnunk az ellenség bármilyen csapásának visszaverésére!

Dubravenko utolsó szavai keményen hangzottak, mint egy parancs.

Selesztov ránézett és mintha valamit mondott volna. Nagy keze a ceruza után nyult, de hirtelen az óra felé intett.

Dubravenko ezt a mozdulatot úgy értette, mintha arra figyelmeztetné őt, hogy ideje rátérni a következtetésekre.

Határozott hangon folytatta:

— A legfontosabb most: meghatározni, milyen erőkkel tud az ellenség csapást végrehajtani abból a célból, hogy megmentse bekerített csoportosítását.

Altájev, Selesztov és Dubravenko a térkép fölé hajoltak. Szemük előtt, különböző színű jelekkel megjelölve, ezredek és

hadosztályok csoportosultak, fekete körökként sötétlettek a tüzérség és az aknavetők tüzelőállásai, lapos oválisként kéklett a német fasiszta csapatok Budapesten bekerített csoportosítása. Az ellenséges védelem peremsávja mögött, Nyugat-Magyarország és Csehszlovákia dombjain, az Alpok előhegyeiben és a dunamenti Bécsben ismeretlen erők rejtőzködtek. Vajjon mi történhet ott, a peremsávon túl? Lehetséges, hogy a kanyargós vasútvonalon harckocsikkal és gyalogsággal megrakott füstölgő szerelvények hosszú sora közeledik. Lehetséges, hogy az éjszaka sötétjét, a hóesést kihasználva, hegygerincről-hegygerincre gyalogos-, páncélos-, tüzéroszlopok vonulnak. Az is lehet, hogy a kertek, az erdők, a horhosok mélyén ellenséges ezredek és hadosztályok gyülekeznek és készen állnak a támadásra.

— Az ellenség Budapest felé fog törni. Ez tény! Ez kétségtelen — szólalt meg Altájev, anélkül, hogy fejét felemelte volna — de a célja sokkal átfogóbb. A célja az, hogy folytassa a harcot „az alpesi erődért", folytassa a harcot a számára előnyös békéért...

Akszenov a hadseregparancsnok kicsi, kékeres kezét figyelte, amely Budapesttől Bécsig, Bécstől Münchenig haladt a térképen és úgy tünt fel neki, hogy a hadseregparancsnok kiugró szemöldökei alatt meghúzódó kék szemek mindent látnak, ami Bécsben, Münchenben, s az Alpok sejtelmes kékjében történik.

— Létrehozni „az alpesi erődöt", elüldögélni ottan, elhúzni a háborút, közben megállapodni az angolokkal és amerikaiakkal és ilyen módon elkerülni a vereséget — fejezte be a hadseregparancsnok gondolatát a Haditanács tagja.

— Pontosan így van, Dimitrij Tyimofejevics — nézett rá Altájev. — Annál is inkább, mert a szövetségesek helyzete most kritikus. Az Ardennekben mért csapás két részre szakította arcvonalukat. Az angolok és amerikaiak megzavarodtak, elvesztették fejuket.

— Igen, és a két parancsnokság között sincs minden rend-

ben — mondotta Selesztov. — Az angolok szidják Bradleyt és az egekig magasztalják Montgomeryt.

— Akármi miatt veszekednek — jegyezte meg Altájev — egy dolog teljesen világos: a szövetségesek táborában komoly nézeteltérések vannak. Hitlernek meg éppen ez kell. Az Ardennekben mért csapás célja pontosan az volt, hogy szembeállítsa a szövetségeseket és megteremtse a lehetőséget a különbéke megkötésére. Az angolok és amerikaiak összevesztek. Most Hitler igyekszik megmutatni erejét. Valószínűleg folytatni fogja a támadást az Ardennekben, de csapást mér a mi arcvonalunkra is. Melyik a legalkalmasabb hely most erre? Természetesen Budapest. Ezzel a csapással Hitler egyidejűleg két célt érne el: először megkísérli megmenteni a bekerített csoportosítást. Bárhogy vesszük is, ez a csoportosítás százhetvenötezer fő. Majdnem annyi, mint amennyit a németek az Ardennekben bevetettek. Másodszor, a sikeres áttörés Budapest felé, megmutatja a szövetségeseknek, hogy Hitler még erős. Ezért teljesen kétségtelen, hogy a hitleristák Budapest felé fognak törni. Csak egyetlen dolog nem világos: hol fogják mérni a csapást, milyen erőkkel és mikor...

A tábornokok még közelebb hajoltak a térképhez, azokra az eseményekre gondoltak, melyek a legközelebbi időben bekövetkezhetnek.

Munkájukban elérkezett az a pillanat, amikor mindent mérlegre kell tenni, értékelni kell és meg kell hozni a végleges elhatározást, amely az emberek ezreinek tevékenységét, e tevékenység alapgondolatát és tartalmát meghatározza. Az emberi tevékenység egyetlen fajtája sem ró olyan felelősséget az emberre, mint a parancsnok munkája. A tervező, az építész, a mechanikus, mikor elhatározásra jut, alapul veheti a már ellenőrzött pontos adatokat, és miután kiválasztotta az egyik lehetőséget, a feladat végrehajtása közben ezt kiegészítheti, pontosabbá teheti, sőt gyökerében megváltoztathatja. A hadvezér, mikor elhatározásra jut a harc megvívását illetően, mindig ezernyi ismeretlen részletet lát maga előtt, melyek mindegyike nemcsak megakadályozhatja az elgondolás megvalósulását, ha-

nem sok ember pusztulását is okozhatja. Az emberek munkájának sikerét rendszerint a környezet, a természet erői és azoknak az embereknek a magatartása határozza meg, akik végrehajtják a vezető elgondolását. Ugyanilyen akadályok állnak a katonai kollektíva vezetője előtt is, de ehhez még hozzájön egy igen fontos tényező. Ez a tényező — az ellenség, az olyan emberek csoportja, akik pontosan ellentétes irányban tevékenykednek. Ebből következik, hogy a hadvezérnek, tevékenysége közben, három alapvető tényezőt kell figyelembevennie: azokat a természeti feltételeket, melyek között a cselekmények lejátszódnak; az emberek, a csapatok magatartását, akik végrehajtják a hadvezér elgondolását; végül az ellenség tevékenységét, aki ellen a harcot folytatni kell. E tényezők mindegyike száz és száz alkotórészből tevődik össze, melyek látszatra talán jelentéktelenek, de az események általános menetében hatalmas jelentőséggel bírnak. A három tábornok előtt most tömegével merültek fel olyan kérdések, melyekre meg kellett találniok a választ.

A gárdahadsereg több mint 150 kilométer széles arcvonalon helyezkedett el. A hadsereg egyes csapatai a Duna partján, mások a hegyek lejtőin, vagy az asztallap simaságú síkságon rendezkedtek be. Ezen a terepen nagy városok, községek, kis tanyák terülnek el; országútak, mezei utak, vasútak szelik át; folyók, patakok, csatornák folynak keresztül rajta. Mindez együtt alkotja a terep fogalmát. Elég azonban elgondolkodni azon, elképzelni azt, hogyan fognak ezen a terepen tevékenykedni a csapatok s már az egész kép megváltozik. A kedves kis patak, amely nyáron játékosan csörgedezik a dombok között, egyidejűleg komoly segítséget tud nyujtani, vagy súlyos veszteségeket okozhat. Ha a patak partján építik ki a csapatok a védőállásokat, akkor a patak az ellenség számára jelent akadályt, és segít a gárdistáknak szétverni az ellenséget. Ha ugyanez a patak azonban a gárdisták hátamögé kerül és tegyük fel, nincs rajta egyetlen híd sem, akkor megnehezíti a hátullévő csapatok előremozgását, akadályozza őket abban, hogy idejében a harcmezőre érjenek és ezáltal az ellenséget segíti.

A mély völgyek és a pusztai mélyedések jól rejtik az ellenség tüze elől a csapatokat és a technikát, esős időben azonban a mély völgyek és a mélyedések megtelnek vízzel.

A kedvesen hivogató falu a hegy lejtőjén jó fedezék lehet a gárdistáknak, de ugyanaz a falu elrejtheti az ellenséget is.

A tábornokok mindent megfontolva, megvitatva, az egyik szárnytól a másikig végigtanulmányozták a terepet. Újra és újra mérlegelték minden egyes tereptárgy előnyeit és hátrányait, és meghatározták, hogyan lehet leghelyesebben felhasználni a természeti adottságokat az ellenség elleni harcban.

Nem kevesebb problémát okozott a saját csapatok értékelése. Azoknak az embereknek értékelése, akik végre fogják hajtani a parancsnokság elgondolását. Ha a békés életben, a hétköznapi munkában az ember egyik vagy másik jellemvonása hatással van a hozzá közelállókra, néhány emberre, úgy a harc feltételei között ugyanennek a jellemvonásnak a hatása kiterjedhet többtucat, többszáz vagy ezer emberre is. Tételezzük fel, hogy X. géppuskás rendes, bátor ember, de jellemé-ből következik, hogy nem mindig tud önállóan határozni — és ilyenkor parancsot vár egyik vagy másik feladat végrehajtására. És egyszercsak az ellenség ez ellen a géppuskás ellen indít rohamot. A géppuskás azt várja, mikor kap a parancsnokától parancsot a tüzelésre. A parancsnoka viszont már súlyos sérüléssel fekszik és nem tud parancsot adni. Az ellenség közben természetesen betör az állásokba.

Abban az esetben, ha egy ilyen jellembeli tulajdonságokkal rendelkező ember például nem géppuskás, hanem szakasz-, század-, vagy zászlóaljparancsnok, akkor határozatlansága sok ember életébe kerülhet.

Másrészt viszont a bátor, határozott emberek néha meggondolatlanok, heveskednek, nem veszik számításba a helyzet összes sajátosságait. Például egy ilyen ember látja, hogy az ellenség felkészült a rohamra és ő erre azonnal tüzet nyit. Biztos benne, hogy helyesen járt el, pedig valójában hibát követett el. Tüzével idő előtt felfedte magát és lehetővé tette, hogy az ellenség felhasználja a tűzfegyverek terén meglévő mennyiségi

fölényét. Ha ez az ember egy kicsit is vár, közelebb engedi az ellenséget és tüzének egész erejét hirtelen rázúdítja, akkor az ellenség nem tudja megismételni rohamát.

De nemcsak az emberek gyakorolnak hatást a hadicselekmények menetére. Sok függ a haditechnika helyes felhasználásától is. Félelmetes erőt képvisel a géppuska a rohamozó gyalogság elleni harcban, de ugyanez a géppuska semmit sem tehet a nehéz harckocsival szemben. A gyorsmozgású harckocsi tehetetlennek bizonyul az aknamezőn, ha a műszakiak nem segítenek neki. Minden egyes fegyver, minden egyes fegyvernem csak akkor tudja a legnagyobb hatását kifejteni, ha helyesen, az összes lehetőségek figyelembevételével alkalmazzuk azokat. A lehetőséget ismerni kell. Előre kell látni hatásuk fokát a különféle terepviszonyok és a harchelyzet különböző feltételei között.

A tábornokok most sorra értékelték csapataikat és magasabb egységeiket, latolgatták képzettségüket, harci kiképzésüket, megvilágították, hogyan tudnak harcolni a különféle feltételek között, figyelembevették a csapatok parancsnokainak és törzseinek képességeit, meghatározták, kire mit lehet bízni, kinek milyen segítséget kell nyujtani. Számításba vették a különböző fajta haditechnika, a különféle fegyvernemek sajátosságait, meghatározták, melyik, hol tud a legjobb eredménnyel tevékenykedni.

A hadvezér tevékenységében a legnagyobb nehézséget azonban az jelenti, hogy fel kell tárnia az ellenség lehetőségeit, elgondolásait és szándékát. A háborúban az emberek minden erejét arra összpontosítják, hogy legyőzzék az ellenséget, legyőzzék a lehető legkisebb erőkkel, a lehető legkevesebb veszteséggel. Erre használják fel az emberi agy, akarat, ravaszság valamennyi lehetőségét. Végül is az győz, aki rászedi, becsapja ellenségét, aki nagyobb mennyiségű erőt és eszközt képes a másikkal szembeállítani s aki tökéletesebben fel tudja használni a harchelyzet sajátosságaiban rejlő lehetőségeket.

A háborúban az események gyorsan követik egymást, az idő tehát döntő jelentőségre tesz szert. Ha tegnap még például

a gárdahadserég előtt csak hat ellenséges hadosztály állt — lehet, hogy ma már tíz, húsz, vagy harminc van előtte. Ha este valamelyik arcvonalszakaszon még egyetlen harckocsi sem tartózkodott, úgy reggelre lehet, hogy már száz-számra állanak ott.

A gárdahadsereg vezetői számvetéseket készítettek az ellenség erőire vonatkozóan, majd újra átdolgozták azokat. Rávilágítottak azokra az ismeretlen tényezőkre, melyeknek feltárása nélkül nem lehetett elhatározásra jutni. Ismeretlen tényező pedig nagyon sok volt. Az utóbbi napokban az időjárás elromlott. Erősen havazott és sűrű köd borította a vidéket. Sem a földről, sem a levegőből nem lehetett megállapítani, mi történik az ellenség oldalán.

Ugyanakkor ezen a héten erősen fokozódott az ellenség ébersége. A peremsávnál tapasztalható legkisebb mozgásnál is tüzet nyitott. A felderítők nagy nehézségek árán szereztek néhány „nyelvet", de ezek sem tudtak semmi értékeset mondani. Egyetlen fogoly beszélt csak arról, hogy olyasvalamit hallott, mintha a budapesti áttöréshez a hitlerista parancsnokság összpontosítaná az „SS", „Halálfejes" és a „Wiking" páncélos-hadosztályt és még néhány más hadosztályt. Más adat azonban nem támasztotta alá ezt a közlést.

Hol méri az ellenség a csapást? Mikor? Milyen erőkkel? A tábornokok sokáig keresték a választ ezekre a kérdésekre. A csapásra számítani lehetett mind középen, mind a jobbszárnyon.

— A kiút csak egy lehet — szólalt meg Dubravenko — felhasználni a terepet. A jobbszárnyon könnyebb erős védelmet létrehozni. A hegyek akadályozzák a támadást. Valamennyi átjárót biztosítani lehet csapatokkal és aknákkal. Csizsov hadosztályát meg kell erősíteni. A Duna partján még egy hadosztályt kell védelemre beállítani. A hadseregtartalékokat pedig középen kell tartani. Csakis a középen! Innen könnyebb a manőverezés.

— Valóban, ez a legcélszerűbb megoldás — mondotta egyetértően Selesztov. — Segítséget kell nyujtani Csizsovnak

az árkok ásásánál. Nagy lapátokból is kevés van neki. Csákánya pedig egyáltalán nincs.

— Rendben van — összegezte az elhangzottakat Altájev — véleményünk egyezik. Meg kell erősíteni a jobbszárnyat, a tartalékokat középen kell készen tartani a manőverezésre, s az ellenség támadását középen és a jobbszárnyon kell várni. Akszenov vegyen egy darab papírt és írja!

Altájev a térképet nézve, diktálta a rövid harcparancsokat a hadtestparancsnokok számára.

— Azonnal rejtjelezve továbbítani! — adta ki a parancsot a közben megjelent segédtisztnek, majd elgondolkodva, mintha önmagával vitatkozna, folytatta: — Minden tevékenységünk alapja — az erőkkel és az eszközökkel való manőverezés. Abban az esetben, ha az ellenség a jobbszárnyon mér csapást, akkor az erők egy részét, főleg a tüzérséget, elvisszük középről és a balszárnyról, s megerősítjük a jobbszárnyat. Az áttörés helyén túlsúlyra, vagy legalábbis egyenlő erőviszonyokra teszünk szert és ilyen módon meghiusítjuk az ellenség támadását. Ha a csapás középen következik be, akkor a középső részt erősítjük meg a jobb- és balszárny rovására. A legfontosabb, hogy a manőver idejében, gyorsan, az ellenség elől rejtve történjék...

IV.

Akszenov kilépett abból az épületből, ahol a hadseregparancsnok tartózkodott, lement a magas tornácról és megállt. A többnapos hóesés abbamaradt, s most milliónyi csillaglámpás ragyogott az égen. Az ezüstös holdfényben hosszú, kékes árnyékot vetettek a fák és az épületek. A vékony jégkéreggel borított hó már a korai tavasz illatát lehelte.

Akszenov óvatosan lépdelt az úton, s nagyon vigyázott, hogy még a csizmája nyikorgása se zavarja a csendet. A szíve örömmel volt teli. Úgy érezte, mintha nem is volna háború, mintha nem is rejtőzködnék itt a közelben valahol az ellenség. Csak a holdfény és a csend töltötte be a világot.

Lábával kitapogatta a lépcsőt és felment annak a háznak a tornácára, melyben a hadseregtörzs hadműveleti osztálya helyezkedett el. Az egyik sötét szoba sarkában fojtott suttogás hallatszott. Akszenov még a zseblámpáját sem tudta elővenni, amikor puha, meleg karok ölelték át a nyakát.

— Nasztya! — kiáltott fel Akszenov, mikor megismerte a lányt és megfogta forró kis kezét.

Akszenov a lány remegő ujjait szorongatta és érezte, mint hatalmasodik el rajta az izgalom. Szeretett volna valamit mondani, de gondolatai rendszertelenül csapongtak agyában.

— Én hoztam ide őt — szakította meg a csendet Tonya — szinte fegyveres kíséret mellett.

— Menjünk, Tonya, ők majd jönnek utánunk — hívta barátnőjét Szonya, a gépírónő.

— Tudod, hogy Szonya milyen rendes kislány — suttogta Nasztya, mikor a lányok mögött becsukódott az ajtó. — Legalább ötször telefonált a hadseregparancsnok segédtisztjének. Aziránt érdeklődött, mikor szabadulsz már tőle. Később a segédtiszt maga telefonált és közölte, hogy elindultál. Ezért bujtunk el ide. Téged vártunk.

Nasztya hangja remegett, görcsösen szorította Akszenov ujjait. Sokat szeretett volna mondani neki, de sehogysem tudta összeszedni gondolatait. Akszenov ott állt mellette, fogta a kezét és ettől minden nyugtalanító érzése eltűnt, szertefoszlott, akár a füst.

— Gyerünk beljebb — tért magához Nasztya — már valamennyien együtt vannak, várnak... Megkezdjük az újév megünneplését.

Mindketten beléptek a szobába és a villanylámpa éles fényétől elvakítva, alig vették észre a hadműveleti ügyeletest, egy alacsony őrnagyot, aki éppen telefonált.

— Ismételjék meg a koordinátákat. A koordinátákat ismételjék — kiabálta az őrnagy — semmit sem értek, mégegyszer ismételje. Mi van a telefonjukkal, nyekereg . . . a telefon nyekereg. Most jó... Igen, értem... Egy század gyalogság és nyolc harckocsi. Az emberei mit csinálnak?

A szomszédos szobákból élénk beszélgetés, kacagás, pohárcsengés hallatszott.

Nasztya nem hallotta sem a zajt, sem a beszélgetést. Nézte az arcokat és valamennyit szépnek, drágának, hozzá közelállónak érezte.

— Elkéstek, már csak három perc van hátra — kiáltott a nyíló ajtó felé Mozsájev, egy magas, jóalakú, mozgékony, szőke, hullámoshajú alezredes.

Az alacsony mennyezetű szobában, melynek falain sötét, masszív rámákban borongós hangulatú képek függtek, a megterített asztalokat tisztek és gépírónők állták körül.

— Elvtársak, figyelem! — intette csendre a társaságot egy éltesebb, vörösarcú őrnagy. — Figyelem, engedjenek már végre szóhoz jutni engem is.

— Halljuk Szászát, halljuk — hallatszott innen is — onnan is.

— Elvtársak! Az iránytisztek üdvözlik önöket az újév alkalmából és elküldték szerény ajándékukat. Figyelem, ime, itt az ajándék!

Valamennyien a mutatott irányba fordultak, s Tyimofejev híradós századost látták, aki egy kis hordót cipelve közeledett.

— Tessék! Olvassátok — mutatott az őrnagy a kis hordó aljába égetett számra. — 1873. Hetvenkét éves! Valamelyik grófi kastély pincéjében maradt meg számunkra. Már teljesen bepókhálósodott.

Helyeslő kiáltások keveredtek a felcsattanó, vidám tapssal.

— Elvtársak! — nyomott el minden hangot Mozsájev alezredes basszúshangja. — Foglaljatok helyet!

A zaj elült. Az ajtóban egy tábornok jelent meg, aki kissé sántítva az asztalhoz lépett.

Nasztya tudta, hogy ez Voronkov vezérőrnagy, hiszen látta is már néhányszor, de egyetlen alkalommal sem beszélt még vele.

— Kérem, foglaljanak helyet — szólalt meg derűsen Voronkov és vidám tekintetét körülhordozta a jelenlévőkön.

— Elvtársak — kezdte beszédét, miután valamennyien elhelyezkedtek és lecsendesedtek. — Emlékeznek a tulai terület szétrombolt falvaira, a sztálingrádi romok jeges gerendáira, Csigirin városára a Dnyeper jobbpartján?... Ma Székesfehérvárnál állunk. Budapesttől ötven kilométerre délnyugatra. Biztosak vagyunk abban, hogy ez az év, az 1945-ös év a hitlerista hadsereg végső szétzúzásának éve, régvárt győzelmünk éve lesz. Igyunk, elvtársak, a győzelem évére!

— És a mi boldogságunkra, Nasztyenka! — mondotta halkan, az örömtől sugárzó Akszenov.

— A jövőnkre, Kolja, a jövőnkre!

Tonya kipirult és élénken csevegett Mozsájev alezredessel és Kotnyikov őrnaggyal. Sötétbarna szemei nedves fényben ragyogtak.

Tonya valamit súgott Mozsájevnek, s közben Nasztya felé intett a tekintetével.

— Elvtársak — emelkedett fel Mozsájev — kérjük meg Nasztyát, hogy énekeljen nekünk valamit.

— Halljuk, halljuk — helyeseltek a többiek is.

Nasztya elpirult s mégjobban Akszenovhoz símult.

— Emlékszel, amit Moldvában énekeltél — szólalt meg csendesen Akszenov.

Nasztya mély lélekzetet vett, Akszenovra pillantott és énekelni kezdett. Először halkan, majd mind hangosabban, mind szélesebben, mind szabadabban szállt a dal:

Völgy fölött, a sima lejtőn,
sziklacsúcson állva,
szép hatalmas tölgy növekszik,
most nyílik virága.

Nasztya tucatnyi figyelmes szem pillantását érezte magán. A dalban ott búgott az orosz tölgyerdők susogása, a drága hazai mezők végtelen térségei felett szálló szellők ismerős suttogása.

Valaki hangosan sóhajtott, majd mintha megijedne, elfojtotta a sóhajtást. Voronkov tábornok csendben felkelt a székről, hallgatagon megállt az ablaknál és valahová a távolba nézett. Kotnyikov őrnagy, kezére támasztva állát, álmodozó, ködös tekintettel meredt maga elé.

Nasztya egy magányos tölgyfáról énekelt, amely boldogságra vágyik. Ez a régi dal most új módon szárnyalt, nem rezgett benne sem a vágyódás, sem a magány szomorúsága. A dallamon áttört a boldog jövőbe vetett hit, s e néhány perc boldogsága, amit a súlyos harcok közepette szakított rövid pihenő adott Nasztyának.

Oly keserves, lásd, a fának
nőni árvaságban!
Hát még ifjúnak, leánynak,
pár nélkül, magában.

Tonya mindenről megfeledkezve szorította Mozsájev kezét és egész testével előrehajolva, hangtalanul suttogott valamit. Szonya állandóan egyetlen pontra nézett. Keble hevesen pihegett, virágos kendője lecsúszott fejéről.

Hódolatra, sáraranyra
semmikép se vágyom,
csak hazámat lássam újra,
lássam újra párom.

Nasztya meleg, alt hangja megremegett, majd elhalt. A falon túl alig hallhatóan telefon berregett. És nyomban ezután, mintha csak valami jelre történne, valamennyien tapsolni kezdtek, székek zörgése vegyült a tapsba. Nasztya ott állt kezeit leengedve, boldogan mosolygott. Tonya odaugrott hozzá és cuppanós csókot nyomott az arcára.

A hadművelet-ügyeletes tiszt a tábornokhoz lépett és valamit súgott neki. Voronkov alig észrevehetően összeráncolta homlokát, majd bocsánatkérően mondotta:

— Bocsássanak meg, elvtársak, el kell mennem. Folytassák csak.

— Megkezdjük a táncot — pattant a középre a mindig vidám Ptyicin főhadnagy, a híres táncos és lábujjhegyre emelkedve, eltáncolt előttük.

— A gavallérok kérjék fel a hölgyeket, de lehet fordítva is. Mindenkinek biztosítva van a szabad választás.

— Üdvözlet a hadműveletieknek! — kiáltotta a küszöbről Orlov alezredes. — Hogy képzelitek ezt, fiúk? Együtt harcolunk, ünnepelni pedig külön fogunk?

— Pása, gyere be, kérlek — futott hozzá Mozsájev.

— Nem vagyok egyedül, komoly erősítést hozok, egy századost és két kislányt. De előrebocsátom, hogy a mi kislányainkhoz senki se közeledjék. Ha valaki erre vetemedne, két perc mulva itt van egy egész ezred, „IL"!

— Pásenka, éjszaka az „IL"-ek nem veszélyesek. — Mozsájev ezzel magával vitte a légierőtörzs egyik rádiós lányát és táncolni kezdett vele a szobában.

Hamarosan visszatért Orlovhoz és megkérdezte:

— Pása, mi van a légi felderítéssel?

— Semmi sincs, mintha teljesen kihalt volna a németek hadtápja. Egyáltalán nem tapasztalható mozgás.

— Igen. Nagyon baljóslatú ez a csend. A földi felderítés semmit sem tudott megállapítani. Valahol csapást mérnek, mégpedig hamarosan, de hogy hol és mivel — ezt senki sem tudja...

— Alezredes elvtárs, a telefonhoz hívják! — kiáltott az ügyeletes, Mozsájevnek.

— Hát akkor táncolj, Pása, minél vidámabban.

— Elvtársak, az újévi estet félbe kell szakítanunk — jelentette ki Mozsájev, mikor néhány perc mulva visszatért. — Sajnos, nem tehetünk mást... Tolkacsov, Szidorov és Andrevin készüljenek fel, a hadtestekhez kell menniök. Akszenov, Bruncev, Kazakov és Gavrilov itt maradnak az osztályon. Hamarosan visszajön a tábornok elvtárs és kiadja az utasításokat.

Tonya borúsan állt az ünnepi asztalnál.

— Nem tesz semmit, Tonyecska — mondotta neki Mozsájev. — Lesz még nekunk vidám esténk. Igy is egy órát kiszakítottunk — ezért is hálásak lehetünk.

— Alezredes elvtárs, csak legalább mégegy keringőt — kérlelte Mozsájevet a lány mélyen elpirulva.

— Egy keringőt? — hunyorított hamiskásan Mozsájev. — Eh, fene bánja — intett kezével — gyerünk, Szása, keringőt Szása, keringőt.

Akszenov és Nasztya átmentek a szomszéd szobába. Nasztya mélyet sóhajtott, szemét összehúzva suttogta:

— Kolja, olyan boldog vagyok, de olyan boldog!...

Akszenov valami újat, valami ismeretlent látott most a lányban.

— Nehéz neked, Nasztya, nagyon nehéz — mondotta a férfi a lányhoz hajolva.

— Igen, Kolja, néha nehéz — válaszolta Nasztya.

— Lehet, hogy mégis átmész a tartalék ezredhez? Már harmadik éve megszakítás nélkül az első vonalban vagy.

A lány már várta ezeket a szavakat és már régen készen volt a felelettel. Természetesen neki is megvan a joga arra, hogy egy kissé pihenjen. Az utóbbi napokban öntudatlanul kialakultak benne ezek a gondolatok. És most elég lenne egyetlen szót szólni és minden másképp történne. Nasztya hálatelten nézett Akszenov szemébe és ezekben a kerek szemekben saját gondolatait olvasta. Igen, a férfi, akárcsak ő, arról álmodik, hogy mindig együtt legyenek, szeretné megmenteni őt az állandó izgalomtól és veszélytől, félti őt. Örökre megmenekulni a veszélytől!

De Nasztyának eszébe jutott Anaskin, Szása Vaszilkov, a század Komszomol-szervező, Baharov százados és a század minden harcosa. Ezek most valamennyien a lövészárokban vannak és lehet, hogy már folyik is a harc. Valamennyien harcolnak, ő pedig elrejtőzzék a veszély elől? Vajjon mit gondolnának róla?

— Nem — mondotta határozottan Nasztya. — Nem, Kolja, most már végig kitartok, végigharcolom a háborút.

Mikor ezeket a szavakat kimondotta, úgy érezte, hogy mindaz, ami nyomta a szívét, ami örömét zavarta, egyszerre eltűnt, mellében kellemes érzés terjedt el és meglepő nyugodtság lett úrrá rajta.

— Mindenkinek nehéz most — folytatta a lány. — Nekem könnyebb. Nekem itt vagy te, közel hozzám, mellettem. Mások szerelme elpusztult és sohasem tér vissza.

— Nyikoláj, visszajött a tábornok elvtárs, téged hív — mondotta a szobába belépő Tolkacsov őrnagy.

— Eredj csak, eredj. Ne nyugtalankodj — ölelte át Akszenovot Nasztya — dolgozz nyugodtan. Láthattalak téged és nekem ez is elég.

Nasztya gyengéden előre tuszkolta Akszenovot és kinyitotta az ajtót.

Néhány perccel később a földesúri kastély szobáiban már nyoma sem volt az előző ünnepségnek. Az ebédlőben már ott sárgállottak a hadműveleti osztály asztalai. A szomszédos szobában, ahol azelőtt szolgálók lakhattak, most a rádiós kétségbeesett hangja hallatszott, amint szakadatlanul hívja a valahol elveszett „Fialkát".

Voronkov tábornok körül, füstfelhőbe burkolózva hajolt az asztal fölé Grisin tüzérezredes, Iscsenko páncélosezredes, Barinov műszaki ezredes és Szorokin ezredes, a hadtáp törzsfőnöke.

A mindig katonás külsejű, símára borotvált Voronkov éppen a dunai folyami flottilla képviselőjével, Borzov másodosztályú kapitánnyal beszélt:

— Fel tudnak-e hatolni az önök motoros naszádjai a Sárvíz csatornán? Tudniillik, ha igen, akkor önök nagy segítséget tudnának nyujtani hadseregünknek.

— Semmiképpen sem, tábornok elvtárs, nem képesek. Mindent megvizsgáltunk, de semmi sem sikerül. A csatorna nagyon elhanyagolt állapotban van, elsekélyesedett, tele van zátonnyal. A motoros naszádok nem tudnak járni rajta.

— Hát akkor egyáltalán milyen segítséget tud nyujtani a flottilla?

— Egyelőre semilyent sem — vonta meg sajnálkozóan a vállát a másodosztályú kapitány. — Budapest mindent elzár. Amíg meg nem semmisítik a budapesti csoportosítást, mi egyhelyhez vagyunk kötve. Ezen túlmenően, a németek nagyon sok úszóaknát dobnak a Dunába. Tegnap majdnem elsüllyesztettek két motoros naszádot. Még jó, hogy a kormányosok idejében észrevették, különben mindkettő a Duna fenekén volna már.

— Mi pedig komoly támogatást vártunk önöktől. Hát akkor nem tehetünk mást, továbbra is teljesítsék a korábbi feladatot, szállítsák át a Dunán a lőszert, visszafelé pedig a sebesülteket. A munkát Szorokin ezredessel együtt tervezzék meg

Az önmagával és a helyzettel elégedetlen tengerész leverten lépett ki a tábornok szobájából és dühösen elkáromkodta magát.

— Ne szomorkodj, testvér, a lőszerre is igen nagy szükség van — nyugtatta meg Borzovot Szorokin ezredes. Szorokin kövér, jóságosarcú, nyugodtbeszédű ember volt, aki sohasem lógatta az orrát. — Menjünk inkább és számoljunk ki mindent részletesen, járjuk tovább a folyót oda és vissza.

— Sokat nem járkálhatunk a folyón. Összefüggő, jeges kása úszik lefelé. Tegnap az egyik motoros naszád úgy a zajló jég közé szorult, hogy alig tudtuk megmenteni. Négy kilométert vonszolta a jég magával és könnyű faforgácsként sodorta az egyik parttól a másikig.

— Pedig szükség van rá, kedvesem — súgta Borzov fülébe Szorokin. — Van-e fogalmad arról, mennyi lőszer maradt a hadosztályoknál? Két óráig tartó erős harcban elfogy. Ellövik — és már hívhatjuk is a sirató asszonyokat. Nicsak, Akszenics, hát te élsz? — fogadta örömmel Szorokin a belépő őrnagyot.

— Élek hát — mosolygott Akszenov.

— Sztálingrád óta várok az esküvődre. Mikor fogod végre rászánni magad? Emlékszel — a katonabálon megígérted nekem, hogy én leszek az örömapa... Tudod, kapitány — fordult a tengerészhez — sok mindent átéltünk vele Sztálingrád alatt. Egyszer zuhanóbombázók törtek ránk, mi beugrottunk egy kis árokba. Az árok szűk volt, én pedig kövér; bennragadtam — s

bármennyire is erőlködtem, se előre, se hátra nem tudtam mozdulni.

— Előfordul — jegyezte meg komoran a tengerész, látszott rajta, hogy nincs ínyére a beszélgetés.

— Hát rendben van, Akszenics, ezután is vigyázz az egészségedre. Ami az esküvőt illeti, ne feledkezz meg az ígéretedről. Sztálingrád óta őrzöm számodra az ajándékot.

Akszenov kezetfogott az ezredessel és belépett a tábornok szobájába. A tüzér és a páncélos dühösen vitatkozott. Mindkettő a saját fegyverneme számára szerette volna megszerezni az átcsoportosításhoz szükséges legjobb útvonalakat.

— Vedd számításba azt is — próbálta meggyőzni a páncélost erélyes hangon Grisin ezredes, „a javíthatatlan akadémikus", ahogy őt a törzs tisztjei nevezték — a te harckocsijaidnak bármilyen út jó, de a kerekes tüzérség nem tud utak nélkül előre mozogni. Érted? — Nem tud.

— Kerekes tüzérség! — nevetett gúnyosan Iscsenko, készen arra, hogy ökölre menjen. — Hát nálunk talán nincsen „kerekes" gépkocsi? Hiszen ott van a hadtáp, ami mind kerekeken gurul...

— Elég legyen már — szakította félbe a vitát Voronkov. — Igy egész reggelig veszekedni fognak. Mindketten hívjanak egy-egy tisztet, akik Akszenov őrnaggyal együtt kiválasztják a megfelelő menetvonalakat, összeszámolnak mindent, elkészítik az anyagokat és jelentik nekünk. Irja Akszenov, milyen csapatokat jelölt ki a hadseregparancsnok a várható ellenséges csapás területére való átcsoportosításhoz... Most két óra harminc perc az idő — nézett Voronkov az órájára. — Hat órára jelentsék a csapatok menetének időszámvetését...

— Nos, a menet időszámvetésének elkészítésére adott parancsot? — kérdezte a visszatérő Akszenovot Mozsájev.

— Igen, hat órára.

— Az ördögbe, hova tűnt el Orlov? — ráncolta homlokát Mozsájev.

— De hiszen itt vagyok Vologya, már félórája várlak. Gyerünk, nézzük meg pontosan az arcvonalat.

— Miért kell ezt pontosan megnézni. Semmiféle változás nincs, minden a régi helyén van.

— Már bocsáss meg, ez nem egészen így van. Gyere ellenőrizzük a térképen. A végén még bombázni fogjuk saját csapatainkat, akkor pedig mindketten búcsút mondhatunk a fejünknek.

— Várj csak. Mindjárt parancsot adok az ügyeletesnek, hogy telefonáljon mégegyszer a hadtestekhez és tudja meg, mi a helyzet. Egyébként Pása te formalista vagy, ez már nem is vitatható. Már egy hónapja kínlódom veled, s alig várom már, hogy vége legyen egyszer.

A tisztek csendben összenevettek, miközben hallgatták a barátok kedélyes civódását. A légierőtörzs hadműveleti csoportjának vezetője és a hadműveleti osztályvezetőhelyettes a harci élet egy hónapja alatt nagyon összebarátkozott. Gyakran lehetett látni, hogy a végtelenségig kimerült Mozsájev az asztalra borulva alszik s Orlov veszi fel helyette a telefonjelentéseket.

Akszenov a fegyvernemi törzsektől érkezett tisztekkel egy szomszédos kis szobába ment. Nehéz munka előtt állt. A hadseregparancsnok különböző fegyvernemekből álló hatvanhét csapatot jelölt ki átcsoportosításra. Minden egyes csapat számára ki kellett jelölni a menetvonalat, meg kellett határozni a megindulási terepszakaszt és a gyülekezési körletet, ki kellett számítani a mozgásra biztosított időt és el kellett készíteni az intézkedéseket.

— De hol fogják végül is a csapást mérni a németek? — kérdezte Zsilin ezredes. — Nyilván középen.

— A hadseregparancsnoknak az a véleménye, hogy a legvalószínűbb a jobbszárnyon.

— De hiszen ott halotti csend van, középen és a balszárnyon pedig állandóan ismétlődnek a rohamok.

— Ezek, úgylátszik, félrevezető mesterkedések.

— Akárhol mérik is a csapást, nekünk felkészülve kell várnunk. Lássunk inkább a munkához — mondotta a kimért

és hallgatag Nyeznakomcev műszaki őrnagy. — Itt az úthálózat térképe, határozzuk meg a menetvonalakat.

A munka gyorsan és eredményesen haladt. A térképen egymásután feltűntek a tüzér, páncélos, műszaki csapatok menetvonalai. Vörös vonalak jelezték azokat az utakat, ahol a csapatok vonulnak majd. A kilométerek, az órák és a percek határozták meg a menet ütemét.

Mialatt a gépírónők a kidolgozott menetgrafikonokat és a csapatok számára készített intézkedéseket gépelték, Akszenov bement abba a szobába, ahol Nasztya és Tonya aludt.

Lágy holdfény világította meg a falakat. A csendben alig hallatszott a nyugodt lélekzés. Akszenov lábujjhegyen odament az ágyhoz. Nasztya feküdt kívül, arcát tenyerére fektette és a párnáján szétomlott sűrű, hullámos haja. Félig nyitott száján alig észrevehetően lélekzett.

Akszenov odatérdelt az ágy mellé s hosszú ideig nézte Nasztya arcát.

V.

Vaszilkov kilépett a fedezékből, ahol a hadosztály pártbizottság ülése folyt és megállt a fánál. Koszenko lépett hozzá és kezét megfogva, izgatottan mondotta:

— Érted ezt, Szása, nagyszerű... Sose hittem volna... Én arra gondoltam... Itt pedig minden olyan egyszerűen ment...

— Én sem vártam — válaszolta Vaszilkov és megrázta fejét. — Valóban nagyszerű!

Megindultak a hegyoldalon felfelé. A tölgyfák úgy álltak a hóban, mint ősz fejüket ég felé emelő óriások. Az ezüstös porhó áttetszően csillogott a levegőben. Valahol egy harkály kopácsolt, majd szárazan reccsent a közelben egy fa, a harkály elhallgatott, valamilyen madár rikkantott.

— Üljünk le — suttogta Vaszilkov és leverte a havat egy fatönkről.

Koszenko lecsatolta szíját, szétnyitotta köpenyét. Gimnasz-

tyorkája balzsebéből kilátszott a piros könyvecske sarka. A napszítta szöveten olyan volt, mint egy égő, piros virág, amely a hajnali harmatban csillog.

— Tedd át az oldalzsebedbe — tanácsolta Vaszilkov, felnyitva Koszenko gimnasztyorkája zsebét.

— Tudod, az a helyzet, hogy kilyukadt. Nem merem odatenni — válaszolta Koszenko, bekapcsolta köpenyét és szorosan összehúzta derékszíjával. — Ha visszatérünk, új zsebet varrok, erősebbet — tette hozzá.

— Szása, emlékszel még a régi Komszomol-nótára — mondotta Koszenko Vaszilkov mellé ülve és félhangon énekelni kezdett:

Messze túl a folyón
lobogott föl a tűz...

— Érted-e, Szása — folytatta Koszenko álmodozva hátravetve fejét. — Vannak az életben ilyen pillanatok, mikor úgy érzed, hogy valamilyen határt léptél át. Tegnap, tegnapelőtt és azelőtt éltél, harcoltál és semmi különöset nem vettél észre, ma pedig, amint kiléptem a pártbizottságtól, éreztem, hogy új emberré váltam. Érted, Szása, egészen új emberré. Mintha újjászülettem volna. Mintha olyan egyszerű, világos és könnyű lenne minden. Tágult tüdővel szívom a friss levegőt, sehogy sem tudok betelni vele.

Vaszilkov előtt most nem az a hallgatag, zárkózott legény állott, aki Ukrajnában, Csigirin alatt a századba került. Koszenko átalakult. Még a nagy, szürke szemei is másként csillogtak most, mint akkor.

— És tudod-e, Szása — folytatta Koszenko anélkül, hogy Vaszilkov érdeklődő pillantását észrevette volna. — Én csak most érzem magam igazán felnőtt embernek... Igen, igen! Felnőttnek, teljes értékűnek.

— Ez azért van, mert egy hatalmas család tagjai lettünk. Csak gondold el, ki van a pártban. A legjobbak, a legbátrabbak, a legbecsületesebbek... Hiszed-e, hogy az apám egész életén keresztül a tulai fegyvergyárban dolgozott. Sokszáz gép-

puska készült el keze alatt. Egész életén keresztül arról álmodozott, hogy egyszer tagja lesz a pártnak, de eddig még nem lépett be.

— Miért?

— Azt mondta, hogy csak akkor válhatunk a párt tagjává, ha egész belsőnket megtisztítjuk a különféle szennytől... Egyszer megírta a kérvényt. Ünnepélyesen ment munkába, de komoran tért vissza, nem is vacsorázott, csak lefeküdt. Később kiderült, hogy amikor reggel munkához látott, megtudta, hogy az ellenőr hat általa készített alkatrészt selejtnek minősített.

— Én pedig — szakította félbe Vaszilkovot Koszenko — még a háború előtt voltam Moszkvában, vendégségben nagybácsikámnál, aki a „Babajev" cukorkagyárban dolgozott. Négyszer voltam náluk, néha több mint egy hónapig laktam ott és képzeld csak, náluk otthon sohasem volt egyetlen darab cukorka sem, amelyet abban a gyárban készítettek, ahol ő dolgozott. Először nem is figyeltem fel erre, de később észrevettem és elhatároztam, hogy megkérdezem a nagynénikémet. „A te nagybátyád mindenféle dolgot kitalál — válaszolta nekem nagynéném — megparancsolta, hogy ne vásároljunk Babajev-féle cukorkát. Nehogy valaki azt gondolhassa, hogy ő ezt a cukorkát a gyárból hozta." Pedig nagybátyám mesterként dolgozott a gyárban. Igy minden alkalommal más gyárban készült cukorkát vásároltak.

Lent a hegy lábánál lövöldözés kezdődött. Vaszilkov és Koszenko felfigyeltek.

— Hallod? Mintha nálunk lövöldöznének.

— Valóban.

— Gyerünk!

Futni kezdtek lefelé. A hegyi erdő megszakadt és kitárult előttük a síkság. A hóesés megszűnt és a síkságon feltűnt a halmokon elhelyezkedő falu. A falu utcái néptelenek voltak, csak a szélső házak kéménye füstölgött. A mozdulatlan levegőben a füst egyenesen szállt felfelé és szétfoszlott a borús égbolt homályában.

VI.

Baharov százados a kősziklába vájt pincét szemelte ki a század óvóhelyéül. A pincében még nem is olyan régen valószínűleg kitűnő borokat tarthattak, mert az illatuk még mindig ott lebegett a levegőben. Anaskin őrvezető, aki elsőnek hatolt a pincébe, csak szomorúan ingatta a fejét és kifejezően csettintett nyelvével. Bent, garmadában feküdtek a hordódarabok, s a bortócsáktól csillogó cementpadlón szétszaggatott vas- és faabroncsok kusza halmaza hevert. A félhomályban, úgy látszott, mintha valamilyen kígyók tekergőznének ott. A jószagú bor illata az égett lőpor fojtó szagával keveredett.

A szolgálatvezető a takarítórészleggel — minden rajból egy fő — két óra alatt rendet teremtett a pincében. A hordómaradványokat kiszórták a szabadba. A cementpadlót vastagon beszórták homokkal, aztán deszkákat fektettek rá és vaskályhákat állítottak be. Szása Vaszilkov, a század ezermester Komszomol-szervezője, valahonnan négy gépkocsiakkumulátort szerzett, köröskörül felszerelte a drótokat és a föld alatt kigyultak a kis lámpácskák. A szolgálatvezető megparancsolta, hogy bőven hordjanak szalmát és a falak mentén készítsenek fekhelyet. Készen volt az egyszerű katonalakás.

Anaskin kitárta a pince ajtaját Nasztya és Tonya előtt, s előre engedte őket. A kályhákban már vidáman pattogott a tűz. A sátorlappal leterített szalmán, sorban egymás mellett feküdtek a harcosok. A hátsó sarokban a szolgálatvezető és a Komszomol-szervező dolgozott papír fölé hajolva. A századirnok egy térdére helyezett furnirdarabon jelentést írt, s időnként egy-egy ferde pillantást vetett a szolgálatvezetőre és a Komszomol-szervezőre. Úgylátszik, ezek ketten elfoglalták az ő munkahelyét.

— Csendesebben, hé, mit zajongtok! — kiáltott oda Anaskinnak és a lányoknak. — Nem látsz, az emberek alszanak, egészen kimerültek a váltás alatt.

— Ne morogj, Szvercskov — mondotta Anaskin játékosan széttárva előtte kezeit. — Mindkettőnknek egyforma a rendfo-

kozata, de itt van Nasztyenka — ő szakaszvezető. Jó lesz, ha vigyázol, elég, ha egyet int a szemével és máris kihúzhatod magad, mint a cövek.

— Jól van, jól van, bújj csak beljebb. A végén még valami felfordulást csinálsz — dohogott az irnok és dühösen megnyomta ceruzáját. A ceruza hegye kitört és a teleírt papírlapon egy vastag vonal keletkezett. Az irnok dühösen sercintett egyet s darabokra tépte a jelentést, majd az egészet a kályhába dobta és a táskájában újabb papírlap után kezdett kotorászni.

— Nesze, fogjad Szvercsok, levéliráshoz tartogattam — nyujtott feléje Anaskin egy vékony papírköteget. — Elsőrendű papír, aranyszélű.

Az irnok már legyinteni készült, de a kitűnő papír látása mágikus hatást gyakorolt rá és Anaskinra se nézve, kinyujtotta kezét.

— Na, kislányok, ez lesz a lakásotok — hajtotta félre Anaskin a sátorlapot a pince egyik benyílója előtt. — Lakásnak ugyan nem valami csudajó, de a veszély ellen megvéd... Bárhogy is vesszük, három méter föld van a fejünk fölött. Még a bomba sem üti át.

Nasztya és Tonya körülnézett a parányi fülkében. A kis lámpa megvilágította a megizzadt cementet. Valaki az egész jobboldali falat egy nagy bolyhos szőnyeggel borította be. A padlóra terített szalmán három megtömött fejvánkos fehérlett.

Nasztya visszamosolygott Anaskinra, tréfálgatott vele, s egész idő alatt olyan jó, boldog érzés töltötte el. Szépen berendezkedtek a szűk kis kamrácskában, megtisztították puskájukat, majd megnézték a lövészárkot. Kint mindent elborított a hó és csak a közlekedő árok sötétlett a vakító fehérségen.

Nasztya megkérte Tonyát, hogy szerezzen még néhány kézigránátot a szolgálatvezetőtől, ő pedig hozzáfogott, hogy kilapátolja a havat az árokból. Munka közben szüntelenül Akszenov járt az eszében. Úgy magába feledkezett, hogy észre sem vette, mikor Szása Vaszilkov lépett az árokba. A fiú leült az árok oldalába vájt lépcsőre és mosolyogva nézte Nasztyát.

— Mi ujság, Nasztyenka, kipihented magad? — kérdezte vidáman csengő hangon. — Mi újság a hadseregtörzsben, mit hallani?

— Mindenki dolgozik, mindnyájan vidámak, olyan élénkek.

— Mi is jól megünnepeltük az újévet. Három menetben a pincében. Harmonika, tánc, nótázás... Nem is hinné az ember, hogy a peremsávban vagyunk.

— Mi is csak két órát szórakoztunk, aztán mindenki dolgozni kezdett. Hiszen tudod, a törzsnél főleg éjszaka dolgoznak.

— Hát igen, náluk úgy szokás — mondotta Szása. — Különben holnap Komszomol-taggyűlés lesz. A feladatainkról fogunk beszélni. A németek ismét támadásra készülnek. Azt mondják, hogy Budapest felé akarnak törni, szeretnék megmenteni a bekerített csoportosítást. Komoly harcok előtt állunk...

Szása csendes, nyugodt hangon beszélt, de fiatal arcát komoly gondok felhőzték be.

— A századnál sok az újonc — folytatta Vaszilkov — és alig van közöttük olyan, aki már puskaport is szagolt. Nekünk, az öreg gárdának kell példát mutatnunk.

Elhallgatott, majd rágyujtott egy cigarettára.

— Igen, az előttünk álló feladat nem könnyű — kezdte ismét Vaszilkov rövid hallgatás után. — És tudod — az teszi legnehezebbé a helyzetet, hogy a háború hamarosan végetér. Érted, befejeződik. Már nem sok van hátra. És mindenki szeretné megérni a győzelmet... Valóban ennyit átélni — és éppen a háború végén elpusztulni...: Holnap felszólalsz a taggyűlésen?

— Feltétlenül — válaszolt Nasztya.

— Nézzétek — kiáltotta Tonya az árokba ugorva — menynyit szereztem a szolgálatvezetőtől. Kilenc harckocsigránát. Most már tizennégy darab van.

Sorban egymás mellé fektette a gránátokat, majd Nasztya és Vaszilkov felé fordult.

— Mit titkolóztok — fenyegette meg őket ujjával — vigyázz Szása, a félrehúzódás semmi jóra nem vezet.

— Tonyecska ne tréfálj — válaszolt ugyanolyan vidáman Vaszilkov.

— Hát rendben van, hiszek nektek, hiszek, de elég az üldögélésből, gyerünk a pincébe.

Tonya kiugrott az árokból és futni kezdett a horhosban. Vaszilkov és Nasztya alig tudott lépést tartani vele.

— Antoska! Visszatért Antoska! — hallatszott vidáman, mikor beléptek a pincébe. — Szolgálatvezető elvtárs, ne adja ki neki a vacsoráját, elsétálgatta az időt.

— Ki fenyegetőzik? Csak nem te, Petya?

— Ugyan, Tonyecska, hogy is gondolhatod. Én mernélek fenyegetni? — hangzott valahonnan a félhomályból Petya hangja.

— Látom, elkanászodtatok a gazdasszony nélkül! Majd megtanítlak benneteket! Olyan feszesen fogtok járni mindjárt, hogy na!

Tonya kezét csípőre téve, végighaladt a szalmán ülő harcosok sora előtt, megfordult és kemény díszlépésben odament a szolgálatvezetőhöz.

— Gárdaőrmester elvtárs! Kérem a törvényesen járó száz gramm vodka felvételezését engedélyezni.

— Ez már igen! Ezt nevezik gyorsaságnak — robbant ki hirtelen a nevetés.

— Vételezze fel a raktárostól.

— Értettem, felvételezni a raktárostól — válaszolta Tonya katonásan és Szvercskovhoz fordult: — Gárdaőrvezető elvtárs, nyissa ki a „benzines kannáit."

— Tessék, akár két hétre előre — mondotta Szvercskov szenvtelenül és anélkül, hogy a papírokról feltekintett volna, jobbkezével kenyérzsákjába nyult, kivette belőle a kulacsot és Tonyának nyujtotta.

Tonya lecsavarva a kulacs fedelét, beleszagolt, összeráncolta a homlokát, majd ismét bezárta.

— Nincsen hamisítva, a legvalódibb keserűvodka. Sztyopa bácsi — lépett oda Anaskinhoz — ki viselkedett legjobban távollétemben?

— Valamennyien rendesen viselkedtek, Tonyecska, csak Kosztya Voronov lépett majdnem félre, de mi idejében visszatartottuk.

— Kosztya? Mit csinált?

— A kelleténél jobban szemügyre vette a hatodik századnál lévő egészségügyi nővért. Hiszen, tudod, milyen lány az, úgy csillog a szeme, mint az autó fényszórója.

— Kosztya! Ide vele azonnal. Hol van Kosztya?

— Itt van, Tonya, a hátam mögött rejtőzik, s remeg a félelemtől.

— Kosztya Voronovot árulásért két napra megfosztom a vodkaadagjától — mondotta hatásosan Tonya, pontosan utánozva a szolgálatvezető hangját és mozdulatait. — Ha pedig a jövőben sem tanulja meg, hogyan viselkedik egy igazi gárdista, teljesen kizárom a vodkailletményből.

— Ez aztán igen! Úgy kell a csirkefogónak! Addig nyujtózkodjon, ameddig a takarója ér!

— Sztyopa bácsi, de mégis, ki volt az, aki a legrendesebben viselkedett?

— Most Szvercskov őrvezető tüntette ki magát a legjobban. Ő szerezte a kályhákat.

— Gárdaőrvezető elvtárs, engedje meg, hogy kitüntessem száz gramm vodkával.

— Hát ezt jól kifundálta — hallatszott egy kiábrándult hang a hátsó sarokból — hiszen ő a sajátját is Anaskinnak adja.

— Fel! Vigyázz! — vezényelt a szolgálatvezető.

Valamennyien felugrottak.

— Pihenj! Üljenek le — intett kezével Baharov és alig észrevehető pillantást vetett Nasztyára. — Szolgálatvezető, evett már a század?

— A vacsora huszonkettő harminckor van, gárdaszázados elvtárs.

— Azok számára, akik szolgálatban vannak, termoszokban tartsák a vacsorát. Huszonnégy órakor váltás lesz, akkor megvacsorázhatnak.

A százados végigment az óvóhelyen, le akarta vetni köpenyét, de meggondolta magát és a szolgálatvezetőhöz fordult.

— Mennyi kézigránátot kaptak?

— Hat ládával. Most mindenkinek három jut.

— Kevés. Menjenek vételezzenek fel még a zászlóalj lőszerfelvételező helyen. Legalább öt gránátja legyen mindenkinek. Tartalékban is legyen legalább nyolc ládával.

Leült egy fahasábra, s levette sapkáját. Mindenfelől a harcosok tekintetét érezte magán. Valaki a félhomályban hosszan sóhajtott és halkan köhögni kezdett.

Ez a sóhajtás kifejezte mindazt, ami már régóta betöltötte az ő gondolatait is. A harcosokat most egy gondolat foglalkoztatja — várják az ellenség támadását. A várakozás pedig — s ezt Baharov is nagyon jól tudta — gyakran nehezebb, mint a harc. A harcban áttekinthetőbb, világosabb a helyzet. Szemmel kísérhetjük az ellenség minden mozdulatát, látjuk mit tesz, tudjuk mit akar. A várakozás perceiben azonban minden bonyolult, rejtelmes. Pattanásig feszülnek az idegek, s minden pillanatban kellemetlen meglepetések érhetik az embert.

Baharov az emberek arcát figyelte és látta, hogy valamennyien nyugtalanok. Feltétlenül fel kell oldani ezt a hangulatot, akárhogy is, de fel kell oldani — gondolta.

— Hát a harmonikás, hol van? Játszhatna valamit — mondotta felélénkülve Baharov és meg sem várva a harmonikást, erős, mély hangon énekelni kezdett:

Zúgott a vihar, cikáztak a villámok...

— Riadó! — kiáltott a berohanó századügyeletes. — Támadnak a németek.

— Fegyvert fogj! Mindenki a helyére! — vezényelt Baharov és fél perc mulva mindenki kirohant a pincéből.

A sötétségben tűzharc kezdődött. Egyre sűrűbben és sűrűbben ropogtak a géppisztolyok, kattogtak a géppuskák. Egymásután röppentek fel a rakéták, s megvilágították a levegőben csillogó hópelyheket.

Körülbelül tíz perc mulva, ugyanolyan hirtelen, mint ahogy kezdődött, minden elcsendesedett.

Félórán keresztül egyetlen hang sem hallatszott, majd hirtelen megremegett a föld. Az egyik robbanás a másikat követte. Fojtó füstszag töltötte meg az árkokat. A robbanások most áthelyeződtek valahova messzebbre, a század állásaira. A közelben fültépően zúgtak a harckocsimotorok.

— Tonya, fuss a századparancsnok figyelőpontjára és kérdezd meg, mit tegyünk. Itt semmit sem lehet látni — mondotta izgatottan Nasztya. Beszéd közben érezte, hogy homok csikorog a fogai között.

Tonya kiugrott az árokból és eltűnt a sötétségben. Nemsokára Nasztya is kimászott. A sűrű hóesésben rendszertelen lövöldözés hangzott.

Közvetlen közelben, alig húsz lépésnyire a lánytól, géppisztolysorozat ropogott. Nasztya pontosan megállapította. hogy német géppisztoly szól. Hirtelen a hóra vetette magát. „Áttörtek a németek" — villant agyába a nyugtalanító gondolat.

A jeges téglarakáshoz kúszott. A háta mögött, ott, ahol az előbb feküdt, gránát robbant és baljós zümmögéssel — golyók süvítettek körülötte.

Nasztya egyre gyorsabban kúszott, valamilyen falba ütközött, megkerülte és becsúszott egy keskeny résbe.

Időnkint harckocsik dübörögtek el mellette, reflektoraikkal belehasítottak a sötétségbe. Egyikük egyenesen feléje tartott. A felvillanó reflektorok szivárványszerű fényénél úgylátszott, mintha a félig beomlott fal ferdén meghajolna. A harckocsi elfordult, megkerülte a falat, egyik lánctalpa áthaladt a résen és beomlasztotta. A harckocsi mögött, kiabálva és vaktában lövöldözve, német géppisztolyosok futottak, Nasztya a falhoz

lapult és megmerevedett. Elhalkult a távolodó harckocsi zaja, eltűntek, belevesztek a sötétségbe a géppisztolyosok fekete árnyai is. A lövöldözés már a hátamögött hallatszott. Megtörtént az, amitől Nasztya az egész háború folyamán tartott. Egyedül maradt. Fájdalom és szégyen töltötte el. Ki akart ugrani a résből, de közvetlen közelében német hangok hallatszottak. A lány elkészítette a gránátokat és várt.

Ezekben a pillanatokban átvillant az agyán mindaz, ami az utolsó három év alatt történt az életében. Bjelorussz erdők... Menekülők tömegei az utakon... A német bombázók fekete keresztjei... Gránáttölcsérek és hullák az erdei tisztáson... A fiatal hadnagy kinyult teste a vadbogyóbokor alján... Nyikoláj Akszenov lázálmos önkívületének kínzó napjai, az első tekintet, amelyet rávetett és a fájdalmas mosoly... Hadjárat a németek hátában... Újjongó öröm, találkozás az övéikkel Szmolenszk alatt... És végül Moszkva, a drága Moszkva, melyről nem hitte, hogy újra láthatja... Árkok ásása a Poklonnaja hegyen, ügyelet a háztetőn légiriadó alatt, félbehagyott tanulás az egyetemen... Újabb találkozás Akszenovval, mikor októberben megérkezett Moszkvába, hogy tanulni kezdjen az Akadémián. Élesen az emlékezetébe vésődött az a borús októberi nap. Ketten Nyikolájjal ott álltak a krimi híd melletti nyolcemeletes ház erkélyén, szemben a „Kultúra és pihenés parkjá"-val. A krimi hídon sietős léptekkel jártak az emberek, időnként felhangzott a villamos csengetése, gépkocsik suhantak. A felhőfoszlányok mögül hirtelen egy vékony nyesettszárnyú vadászgép bukkant elő. Olyan volt, mint egy szitakötő. Szárnyán ott sötétlett a sárgacsíkos fekete kereszt. A vadászgép egyenest a krimi híd felé repült...

„Ezt soha életemben nem felejtem el" — csikorgatta fogát Nyikoláj, s erősen megszorította Nasztya kezét.

Két nappal később Nasztya belépett a mesterlövész iskolába...

Valahol távol tüzet nyitott a szovjet tüzérség. Az egyik harckocsi lángbaborult. A rózsás hajnali fényben Nasztya észrevette, hogy a második harckocsi megfordul és az ő rejtek-

helye felé közeledik. Jól látta ágyútorkának sötétedő karikáját is. Nasztya behúzódott a résbe és lehúnyta a szemét.

Gondolatban felvillant előtte Tonya, Anaskin, Szása Vaszilkov arca. Vajjon, hol lehetnek most, mi történt velük?

Nasztya kinyitotta szemét. A fekete harckocsi elcsörömpölt mellette. A kilőtt másik harckocsit elborították a lángok. Elől, ahol a századfigyelőpont volt, géppisztolysorozatok kelepeltek és egy ismerős hang csengőn felkiáltott:

— Dobd a harckocsira! A harckocsira dobd!

Nasztyának úgy tűnt, hogy Vaszilkov kiáltott. Gépiesen nyult táskája felé, amelyben két harckocsigránát lapult. Kivette az egyiket, behelyezte a gyujtót és kiugrott a résből. A harckocsi már vagy ötven lépésre eltávolodott tőle. A rózsás, hunyorgó fényben világosan rajzolódott ki a harckocsi hátsó része és a kipuffogó füstje.

Nasztya vagy húsz lépést futott, meglendítette a gránátot és a hóra vetette magát. Fülsiketítő robbanás hallatszott. Felemelte fejét, s látta a mozdulatlanná merevedett harckocsit. Keze a második gránátot húzta ki. Kereste a gyujtót, de sehogysem tudta megtalálni. Valahol itt kell lennie, a kenyérzsák oldalzsebében, de az oldalzseb üres volt. Nasztya dühösen harapdálta ajkát és agyát erőltetve próbált visszaemlékezni, hova is tette a gyujtót. Keze a táskában kotorászott, végül legalul meg is találta. Gyorsan behelyezte a gránátba, térdre emelkedett és nagy lendületet véve, eldobta azt is. A robbanás néhány másodpercre ismét megsüketítette. Magához térve, felemelte fejét és majdnem felkiáltott az újjongó örömtől. A sápadt fényben jól látszott a harckocsi megsérült tornya. A torony oldalra dőlt és úgy látszott, hogy mindjárt egészen felborul.

Nasztya szíve hevesebben vert. Visszanyerte lélekjelenlétét és most már tudta, mit tegyen. A tűz elől fedezve magát, kőtől kőig szökelt. Minden oldalról lövések csattogtak. Most már nem érezte magát egyedül. Itt vannak a közelben az övéi. Meg kell találni az árkot, behúzódni az árokba és sehova se menni. Ülni egészen a harc végéig, ugyanúgy, mint Sztálingrád

alatt, Kurszk alatt és a Dnyepernél. Nasztya eljutott a közlekedő árokig és befutott a lövészárokba. Mintha a szülői ház illata csapta volna meg, amikor belépett a sötét árokba. A sötétségben megtalálta puskáját és arcát odaszorította a puska hideg, fényes tusához.

VII.

Altájev rövid léptekkel járkált fel és alá irodájában. A lefüggönyzött ablakok üvegtáblái megremegtek. A tábornok megállt, hallgatózott, majd folytatta sétáját. A robbanást nem követte újabb. A szoba falának majdnem egyharmadát elfoglaló ósdi állóóra tompán elütötte a tizet. Altájev az órára nézett és bosszúsan összevonta szemöldökét. Már tegnapelőtt parancsot akart adni segédtisztjének, hogy dobja ki ezt az ócskaságot, de elfeledkezett róla. Az ajtóhoz lépett, amikor megszólalt a telefon.

— Igen... Én... hallgatom. Jó estét, marsall elvtárs. Igen, az egész arcvonalon csend van. Ez gyanús. Pontosan így van. Kétségtelen, hogy ránk csapnak, csak azt nem tudom, hogy milyen erővel. Nem, nem... úgy vélem, hogy a csapást éppen a jobbszárnyon mérik és kombinált lesz. Egyidejű csapást fognak mérni az arcvonal felől és a Dunán keresztül oldalunkra és hátunkba... és mi van Budapesten?... minél gyorsabban, marsall elvtárs! Szabadkezet kapni és csapást mérni Bécsre... csapataim mögött kisebb ellenséges csoportok kószálnak. Nem, komoly veszélyt nem jelentenek, csak nyugtalanítanak... igen, igen... értettem... köszönöm... nyugodalmas jóéjszakát?... nem, nekem mostanában nem lesznek nyugodt éjjeleim...

A tábornok a térkép fölé hajolt. A százszor is átnézett, részleteiben tanulmányozott terepet most ismét újnak és rejtelmesnek látta.

Altájev sokat harcolt a legkülönbözőbb helyzetekben. Küzdött a sztálingrádi sztyeppéken, ahol akárcsak itt, Mannstein páncélos hadosztályai igyekeztek áttörni Paulus bekerített csa-

pataihoz... Képzeletében feltűnt előtte a Miusz folyó és mögötte a mélyen lépcsőzött védelem. Ismét látta a perekopi sáncot, amelyet arcba kellett megrohamozni és utána közvetlenül át kellett törni a jusunyi állásokat. Feltűnt előtte Szevasztopol, megerősített erődjeivel... A bjelorussziai erdők és mocsarak, ahol a Szovjet Hadsereg felmorzsolta az ellenséget s a határok felé tört előre.

Altájev, amikor döntő harcra készült, szívós, megfeszített munkával mindig arra igyekezett rájönni, mi az ellenség elgondolása. Száz és száz, egymásnak ellentmondó adat került kezébe, más és más helyzetkép alakult ki benne. Persze, jó, ha az ellenségről mindent tudunk. Ilyen esetben nyugodtan végre lehet hajtani a megfelelő csoportosítást és meg lehet akadályozni az ellenség elgondolásainak megvalósítását. A háborúban azonban ez nemigen fordul elő. Ha az ellenségnek sikerül összevonnia egy nagy csoportosítást és villámgyors csapást tud mérni — akkor összeroppanthatja és áttörheti a hadsereg védelmét. Ez pedig katasztrófa lenne.

Altájev felidézte a hadtörténelemből és személyes tapasztalataiból azokat az eseteket, amikor a körülmények folytán egyenlőtlen feltételek mellett kellett megvívni a harcot. Különösen tisztán emlékezett az 1941 nyarán lejátszódó eseményekre, amikor a fasiszta csapatokat a döntő irányokban összpontosították már, a szovjet csapatok pedig még a mozgósítást sem tudták befejezni, szanaszét voltak az országban. Az ellenség óriási fölényben volt, különösen a haditechnika terén. A hadvezér legmagasabb fokú hadművészetére, a hadsereg és az egész nép törhetetlen győzniakarására volt szükség ahhoz, hogy megállítsák az ellenséget. Az ellenséget Moszkva, Rosztov, Tyihvin alatt megállították és szétzúzták. Mi tette lehetővé, hogy a Szovjet Hadsereg véghezvihette ezt a hőstettet? Az egyik oka: az erőkkel és eszközökkel való nagyarányú és rugalmas manőverezés, amelyet Sztálin hadvezéri lángesze valósított meg. Sztálin akkor mindenfelől a döntő irányokba vonta össze a szovjet csapatokat. Moszkva alatt Szibériából, Távol-Keletről, Közép-Ázsiából, a Volga mellékéről és Kaukázusontúlról

érkezett csapatokat összpontosítottak. A főirányokban aránylag rövid idő alatt megszűnt az ellenség fölénye.

— Igen! A manőver, csak az összes erőkkel és eszközökkel való manőverezés biztosíthatja a sikert — mondotta. Altájev hangosan és felállt — mégha eleinte nem is hoz sikert, de később a gyümölcsét mi szedjük le. Manőver, csak manőver... más kiút nincs.

Dubravenko lépett a szobába és jelentett:

— Az ellenség rohamot intézett Csizsov hadosztálya ellen. A harc a peremsávon folyik. Az ellenség erejét nem sikerült megállapítani. Sűrű pelyhekben havazik, teljesen sötét van. A támadás tizenkét kilométeres arcvonalszakaszon egyidejűleg indult meg. Gyalogság támad. A mélységből harckocsimotorok dübörgése hallatszik. A támadás megkezdésekor az ellenség Süttőn gyalogos deszantot dobott át a Dunán. Pántyikov hadosztályának két zászlóalja harcban áll a deszanttal.

Altájev arca nyugodt maradt, csak keskenyre összehúzott szeme árulta el belső izgalmát.

— Csizsov mit csinál? — kérdezte.

— Tüzérségi tüzet fektet az útcsomópontokra és készenlétbe helyezte a tartalékot.

Altájev távbeszélőn felhívta a Haditanács tagját:

— Dimitrij Tyimofejevics, jöjjön be hozzám... igen. Komoly az ügy.

Mintha megfeledkezett volna a törzsfőnökkel való beszélgetésről, Altájev hosszú ideig, szótlanul az asztal fölé hajolt.

— Ez már nem harcfelderítés. Ez nem tapogatózás — mondotta elgondolkozva, anélkül, hogy felemelte volna fejét, majd hirtelen megfordult: — Mit gondol, milyen erővel támad az ellenség?...

— Legalább három-négy hadosztállyal — válaszolt Dubravenko.

— Igen. Legalább... nem kisebb erővel. Három-négy hadosztály egy ellen. Nehéz lehet Csizsovnak, igen nehéz.

— Ha Csizsov az éj folyamán fel tudja tartóztatni az ellenséget, akkor reggelre gyökeresen megváltozik a helyzet.

— Ha fel tudja! De sikerül-e neki? A legfontosabb az, hogy Csizsov tartson ki pirkadatig, akkor felszállnak repülőgépeink és tüzérséget dobunk át oda.

Altájev megforgatta a tábori távbeszélőkészülék fogantyúját és a készülékhez rendelte a jobbszárny hadtestparancsnokát.

— Dobrukov elvtárs, mi a helyzet Csizsovnál?... Hogyhogy nincs összeköttetés? És rádión?... Szétlőtték a rádiót? Mi az, csak egy rádiókészüléke volt? Azonnal állítsák helyre az összeköttetést... Mi a helyzet Pántyikov hadosztályánál? Visszavetették a deszantot? Idefigyeljen, Dobrukov, hisz ön már nem egyszer erőszakolt ki átkelést folyón. Elég, ha megkapaszkodik a parton és a többi már simán megy. És magánál az ellenség megkapaszkodott. Ha kevés egy zászlóalj, vessen be egy ezredet, de a deszantot semmisítsék meg! Saját tartalékát pedig dobja át az Agostyán-hegy hágójára és zárja le a fő közlekedési útvonalat.

A Haditanács tagja lépett a szobába.

— Csizsovval megszakadt az összeköttetés — mondotta fáradtan Altájev — úgylátszik, diverzáns csoportok szivárogtak a hadosztály állásai mögé. Ilyen időjárási viszonyok között elég könnyen megtörténik ilyesmi. Rendeljen ide a hadműveleti osztályról egy tapasztalt tisztet! Elküldjük őt Csizsovhoz — mondta Dubravenkónak.

— Megkezdődött? — kérdezte Selesztov.

— Igen. Megkezdődött. Mégpedig éjjel. A mi módszereinket alkalmazzák. Sohasem támadtak még éjjel és most, a háború végén megkockáztatják. Kevés az erejük. Úgylátszik, ránk akarnak ijeszteni.

— Most nekik kedvez az éjjeli harc. Úgy ismerik a terepet, mint a saját tenyerüket — mondotta Dubravenko.

Altájev, miközben folytatta megkezdett beszélgetését a törzsfőnökkel és a Haditanács tagjával, mint bonyolult helyzetekben mindig, most is erősen gondolkozott és az elhatározás

sokféle változatát forgatta agyában. Most úgy tűnt, hogy e változatok egyike sem biztosítja az ellenség szétzúzását. Az kétségtelen, hogy Csizsovnak nincs elegendő ereje, s hogy meg kell őt erősíteni. A megerősítést azonban csak tartalékokból lehet kiküldeni. A tartalékokat pedig kockázatos ilyen korán harcba vetni. Lehet, hogy az ellenség nem főcsapást mér, hanem csak elvonja a figyelmet meg az erőket és hajnalban az arcvonal más szakaszán megy át döntő támadásba.

— Igen! Mindegy — Altájev hosszas gondolkodás után hirtelen felállt. — Elhatároztam, hogy Dobrukov hadtestét két műszaki zászlóaljjal és két páncéltörő tüzérezreddel erősítem meg. Telepítsenek aknazárat a harckocsik által veszélyeztetett irányokban, az útcsomópontokat és útszűkületeket pedig zárják le páncéltörő tüzérséggel. Parancsolja meg, hogy azonnal riadóztassák a tartalékokat és sürgősen dobják át Dobrukovhoz. Hatvan kilométert kell megtenniök. Két óra mulva ott legyenek!

— Értettem — válaszolt Dubravenko.

— Én a hadműveleti csoportommal azonnal a főcsapás irányába megyek ki. Harminc perc mulva indulunk. Ön, Konsztantyin Nyikolájevics, itt marad. A középen és a balszárnyon lévő hadtestek vezetését önre bízom. Helyetteseim velem jönnek.

Akszenov lépett a szobába.

— Rádiója van? — állította meg a küszöbön Altájev.

— Igen, van.

— A gépkocsi rendben?

— Uj gépkocsi, a vezető tapasztalt.

— Az ön feladata, Akszenov elvtárs, hogy a lehető leggyorsabban eljusson Csizsov törzséhez, pontosan állapítsa meg a helyzetet és azonnal tegyen nekem jelentést. További parancsomig tartózkodjék a hadosztálynál. Az a fő, hogy megállapítsa, milyen erővel támad az ellenség. Közölje Csizsovval, hogy mindenáron tartson ki és állítsa meg az ellenséget. Még ha életükbe kerül is! Bekerítés esetén folytassák a harcot, állásaikat ne hagyják el!

A hadseregparancsnok szobájából távozóban Akszenov még hallotta, amikor a Haditanács tagja a hadsereg politikai osztályának vezetőjével beszélt:

— Reggelig minden századnál tartsanak párt- és Komszomol-gyűléseket. A főkérdés — az ellenség megállítása és annak megakadályozása, hogy bejusson Budapestre... A politikai osztály beosztottait küldje a hadosztályokhoz és az ezredekhez.

— Megyünk, gárdaőrnagy elvtárs? — állította meg a hadműveleti osztály épülete előtt Akszenovot Bukanov gépkocsivezető. Mint mindig, most is bundában volt, amelytől még nyáron sem vált meg.

— Igen... A tartalék kannákban van üzemanyag?

— Igen, van! Két kannával — jelentette feszesen Bukanov és sötétbőrű arcára mosoly ült. Bukanov szeretett Akszenovval járni és most azt várta, nem mond-e még valamit az őrnagy.

— Akszenov, a rádió rendben... a rádiósok tapasztaltak. A hívójelek náluk vannak — lépett az őrnagyhoz Ljepov híradós alezredes. Szemüvege fényesen csillogott.

— Géppisztoly van a rádiósoknál?

— Karabélyunk van és mindegyikünknél negyven darab töltény — válaszolt a gépkocsi belsejéből egy fiatal, csengő hang.

— Gránátot vettek magukhoz?

— Azt mondják, hogy nálunk az nincs rendszeresítve.

— Azonnal vegyenek magukhoz hat-hat darab gránátot és még ötven darab töltényt.

— Nálam sincs gránát — jelentette Bukanov.

— Vegye magához az én tíz gránátomat és a géppisztolyt... a lőszer a táskában van... a táskával együtt hozza el — kiáltotta Akszenov Bukanov után, aki futva indult, hogy végrehajtsa a parancsot.

— Mintha felderítésre készülnél — mosolygott Ljepov a sötétben.

— Rosszabbra. A felderítésben legalább feltételezheted, hogy hol fogsz találkozni az ellenséggel, de most az ördög tudja, hol bukkansz rá.

— Csak minél gyakrabban lépj összeköttetésbe velünk — tanácsolta Ljepov — két rádióállomás fogja figyelni hullámhosszodat. Ezenkívül, a hadtest-hálónak megparancsoltam, hogy időről időre álljon rá a te hullámhosszodra.

Akszenov beszaladt a hadműveleti osztályra, elbúcsúzott elvtársaitól és beült a gépkocsiba. Rendkívül izgatott lett. Ott elől hetven kilométernyire, dúl a harc. Nasztya is ott harcol valahol. Lehet, hogy sikerül vele találkoznia. De az is lehet, hogy Nasztya már... A szörnyű gondolattól sebzetten, Akszenov dühösen nézett Bukanovra és rákiáltott:

— Indulj, mire vársz?

— Hová menjek?

— A bicskei úton, már mondottam...

Bukanov zavartan nézett az őrnagyra és símán elindította a gépkocsit.

„Biztosan megkapta a magáét a főnöktől és most rajtam tölti ki a mérgét" — gondolta az őrnagyról és egész figyelmével a kormánykerékhez tapadt.

— Kapcsold be a fényszórókat és nyomd, ami belefér.

— Hát a repülőgépek?

— Mit számítanak most a repülőgépek... vigye el őket az ördög, hadd bombázzanak, minél gyorsabban oda kell érnünk.

— Megsértjük a szabályokat. Éjjel tilos bekapcsolni a fényszórókat.

— Azonnal kapcsold be és teljes sebességgel előre!

Bukanov hangosan felsóhajtott és bekapcsolta a fényszórókat. Akszenov a gépkocsivezető csontos arcára pillantott és önkéntelenül elmosolyodott. Bukanov jó gépkocsivezető és bátor katona volt. Másféltonnás tehergépkocsijával együtt a Gorkij-terület, Oka folyó melletti egyik kolhozából a háború első napjaiban hívták be. Lvovtól Voronyezsig kocsizott járművén az arcvonal útjain. Számtalanszor került tüzérségi és aknavető tűzbe. Veszett gyorsasággal kétszer tört ki gépkocsijával az ellenség gyűrűjéből. Esőben és ködben, úttalan utakon vezette járművét és mindig időben tudta végrehajtani feladatát. Mindenki szerette ezt az okamenti kolhozból jött

gépkocsivezetőt. Volt azonban egy gyengéje, amiért társai állandóan piszkálták és kinevették. Bukanov rettenetesen félt a repülőgépektől. Amint megjelentek a levegőben, elsápadt, azonnal megállította gépkocsiját, belevetette magát a legközelebbi lövészgödörbe, vagy gránáttölcsérbe és semmiféle fenyegetéssel nem lehetett rábírni arra, hogy otthagyja fedezékét. Egyszer még Sztálingrád alatt történt, hogy Akszenov az ő gépkocsiján utazott a hadsereg hadtáp területéről a peremsáv felé. A sztyeppei út kihalt volt. A lemenő nap halvány sugarai a láthatárig felperzselt sikságot világították meg. Sehol egy domb, sehol egy cserjés. Bukanov gondtalanul nevetgélt és éppen nősülésének körülményeit mesélte Akszenovnak, amikor alig egy kilométernyire előttük, egyenesen a gépkocsi felé repülve nyolc „IL" gép tünt fel, amelyek valószínűleg harcfeladat végrehajtásáról tértek vissza. Bukanov szétnézett, de nem látott sehol egy fedezéket. A gépkocsi félrekanyarodott, mert Bukanov, aki a földhöz közel elsuhanó tompaorrú csatarepülőgépeket nézte, kivágta a gépkocsi ajtaját és úgy ugrott ki a mozgó gépkocsiból az útszéli árokba, mint béka a vízbe. Akszenov alig tudta elkapni a kormánykereket és egyenesbe hozni a gépkocsit.

— Miért ugrottál ki, hisz ezek a mi „IL"-jeink? — kérdezte Akszenov és alig tudta visszatartani nevetését.

— A mieink, a mieink... ledobnak egy-két csomagot és aztán mindegy, hogy kié — dörmögte Bukanov rekedt hangon és kerülte Akszenov tekintetét. Egész úton hallgatott és dühösen markolta a kormánykereket. Amikor megérkeztek, kérőn nézett Akszenovra és zavartan mondotta:

— Csak arra kérem, senkinek se mondja el... halálra nevetik magukat rajtam... nem lesz nyugtom a fiúktól.

Nemsokára ezután Bukanov valóban ellenséges repülőgépekkel találkozott. Egy januári este, a nagy sztálingrádi ütközet előtt Bukanov a peremsávra kiutazó tisztek egyik csoportjára várakozott. Fehérre festett gépkocsija beolvadt a havas háttérbe, most azonban az álcázás sem segített. A gépkocsira három „Junkers" csapott le és Bukanov másféltonnás teher-

gépkocsijából csupán a hátsó számtábla és a kormánykerék negyedrésze maradt meg. Bukanov négy napon át szomorú arccal járt-kelt. Bántotta gépkocsijának elvesztése és a kényszerű tétlenség. A következő este aztán eltünt. Két álló napig keresték, de nem jutottak nyomára. Sokan azt hitték már, hogy Bukanov nagy szomorúságában beállt valamelyik századhoz. Harmadnap reggel azonban ragyogó arccal és fontoskodva egy új „Opel-Kapitán"-nel gördült a hadműveleti osztály fedezéke elé. A zsákmányolt gépkocsi hátsó lökhárítóján ott feketéllett a kolhoz másféltonnás tehergépkocsijának rendszámtáblája. Egy Jassi melletti légitámadás alatt azonban ez a gépkocsija is odaveszett.

Még Budapest alatt sem tudta megszokni a légitámadásokat...

— Bukanov, ne lövöldözz szemeddel állandóan az ég felé — mondotta Akszenov — úgy sem látod, mikor repülnek ránk.

— Nem is akarok én szemmel lőni! Mit nekem? Azt képzeli talán, hogy félek a repülőktől? Egy csöppet sem! Én a havat nézem. Olyan szépen hull, mint a moziban.

A gépkocsi bukdácsolva haladt a göröngyös úton. A motor egyenletesen dolgozott. A fényszórók fénye sávot vágott a sötét éjszakában. A sávon kívül a sötétség gomolygott. Szélcsend volt. A hó habos takaróval vonta be az utat. Akszenov úgy érezte, hogy a gépkocsi nagyon lassan vánszorog, habár a sebességmérő mutatója állandóan a hatvanas körül táncolt. Az út teljesen kihalt volt. Szinte hihetetlenek tünt, hogy nem messze már a peremsáv húzódik. A Bicskéből kivezető út kereszteződésénél a gépkocsit az ellenőrző-, áteresztőpont ügyeletese állította meg. A tetőtől talpig havas, nagybajuszú tiszthelyettes rápillantott Akszenov irataira és intett zászlajával.

— Mi újság? — kérdezte Akszenov.

— Valahol a hegyekben eldördült vagy négy lövés... aztán csend lett — válaszolt a tiszthelyettes és választ várva megkérdezte: — Mi van, verekszenek a mieink?

„Lehet, hogy megállították az ellenséget és minden elcsendesedett" — gondolta Akszenov. Miután elhagyták a kis

Csabdi községet, a gépkocsi meredek útra kanyarodott. A motor hangját tompa dübörgés nyomta el. Akszenov megállította a gépkocsit és kiugrott. A fényszórókat eloltották és sűrű sötétség vette körül őket. Köröskörül egy fényvillanás sem volt. A harci zaj hol elhalkult, hol pedig dübörgéssé fokozódott, amiből Akszenov pontosan megállapította, hogy a csapatok nem az egész arcvonal hosszában, összefüggően harcolnak, hanem önállóan, részekre bontva küzdenek.

„Csak nem törtek át a németek és a csapatok most bekerítésben harcolnak" — gondolta Akszenov.

Tarján falunál kezdődik a Vértes-hegység. Itt volt Dobrukov tábornok hadtestének törzse. Akszenov azonban, hogy ne veszítsen időt, úgy határozott, egyenesen Csizsov hadosztályához megy.

Erdővel borított jeges sziklák között kanyarogva, egyre magasabbra vitt az út. Majd ismét völgynek tartott. A fényszórók sárga fényében harcosok szürke alakjai suhantak el. Alegységek menetoszlopai igyekeztek előre. A gépkocsi nagy dudálással, három lövészszázadot előzött meg. Az oszlop élén egy vattakabátos, magastermetű tiszt haladt. Akszenov megállította a gépkocsit.

— Ön a parancsnok?

— Igen, én.

— Én a hadseregtörzs tisztje vagyok — mutatta Akszenov iratait — kicsoda ön és hová vezeti az embereket?

— A hadtestparancsnok tartalék zászlóalja. Azt a parancsot kaptam, hogy szálljam meg az Agostyán-hegy hágóját és tartóztassam fel az ellenséget. A megerősítésre rendelt tüzérosztály most foglalja el tüzelőállásait. Negyven perc mulva a hágón vagyok.

— Mit tud az ellenségről? — kérdezte Akszenov.

— Csizsov hadosztálya harcban áll. Az én felderítőim Agostyán faluig mentek előre. Ott van most a hadosztálytörzs és a harc a falu szélén folyik. Az ellenség sok harckocsival támad.

Akszenov elbúcsúzott tőle és parancsot adott rádiósainak,

hogy lépjenek összeköttetésbe a hadsereg törzsével. Rövid jelentést fogalmazott meg és rádión továbbította a törzsnek.

Az Agostyán-hegy lábánál Akszenov ismét utolérte a lövészzászlóaljat. Az út meredeken ívelt felfelé. A motor felbőgött a hágó meredek kapaszkodóján. A közelben nem hallatszott harci zaj. A hágón Akszenov egy katonás tartású, csinosan öltözött őrnaggyal találkozott. Fején hetykén félrecsapva ült kucsmája. Az őrnagy, miután megnézte Akszenov iratait, feszesen jelentkezett:

— Csevilkin gárdaőrnagy, osztályparancsnok. A hágón páncélelhárító csomópontot létesítek. Egy üteg ott van a sziklánál, a második balra, a görgeteg mögött, a harmadik üteget pedig a hágón helyeztem el. A terep nekünk kedvez, az ellenséget megállítom.

— A lőszerrel mi a helyzet? — kérdezte Akszenov.

— Két javadalmazásom van, a többiért most küldtem el. Egy napra elegendő lesz.

— Van-e összeköttetése az előrevetett csapatokkal?

— Igen, van! A hadosztályparancsnok Agostyán község szélén szétbontakoztatta tartalékát és harcban áll. Azt beszélik, hogy sok, igen sok harckocsival támad az ellenség.

Közvetlen közelről lövöldözés hallatszott. A havazás, mintha kissé alábbhagyott volna. Agostyán község szélén hosszú géppisztolysorozat állította meg Akszenov gépkocsiját. Bukanov egy szempillantás alatt kikapcsolta a fényszórókat.

— Mi a fenének kocsikáztok kivilágítva? — ugrott a gépkocsihoz egy tagbaszakadt géppisztolyos.

— Ne kiabáljon — szakította félbe Akszenov — hol van a hadosztálytörzs?

— Mi az, hogy ne kiabáljon? Nem ismerik a rendet! Az ellenség minden cigarettaparázsra rálő, maguk meg fényszórót használnak...

— Azt kérdeztem, hol van a hadosztálytörzs — kiáltott rá Akszenov. Tapasztalatból tudta, hogy ha magyarázkodásba kezd, a szóváltás egy óra hosszáig is elhúzódhat.

— Ez itt a törzs — válaszolt a géppisztolyos lehalkítva hangját.

— Vezessen a hadosztályparancsnokhoz!

— Tessék, jobbra a harmadik ház.

Az utcán gépkocsik álltak. A gépkocsik motorjai indulásra készen berregtek. Oldalt, egy torkolattüzek fényében fürdő háztól nem messze, tarack-üteg tüzelt. A lövések döreje elnyomott minden más zajt. A közelben — magasra repítve szikráit — egy ház égett. A falu utcáin katonák siettek, lovak nyerítettek, valaki dühösen káromkodott.

Akszenov, a ház tornácán, a nyitott ajtón keresztül Csizsov ezredes hangját hallotta:

— Azonnal vigyék ki a faluból a szekereket. Mindent összekevertek. A tüzérség miattuk nem tud lőni, csak zavart okoznak. Az összes hadtáprészlegeket a hágón keresztül irányítsák Tordas felé. Tíz perc mulva egy kocsit sem akarok látni a faluban.

Valaki gondterhelt arccal ugrott ki a hadosztályparancsnok szobájának ajtaján s majdnem leverte lábáról a belépő Akszenovot.

— Akszenov — mondotta csodálkozva Csizsov ezredes, mikor meglátta az őrnagyot. — Hogy kerül maga ide?

— A hadseregparancsnok küldött. Tisztáznom kell a helyzetet.

Csizsov sovány, beesett arca hamuszürke volt. Szemei alatt mély karikák kéklettek. Fakó ajkai fájdalmas mosolyra görbültek.

— A helyzet,... a helyzet, testvér nem valami rózsás. A jobbszárnyon, a Duna mentén több mint hatvan harckocsi tört át géppisztolyos deszanttal. Középen legalább negyven harckocsi és egy ezrednyi gyalogság ékelődött be. Márkelov ezredét kettévágták. Nyikulin ezrede nagy veszteségeket szenvedett és három csoportra szakadva, bekerítve harcol. Az összes rádióállomásomat szétlőtték, a vezetékes híradás már régen megszakadt.

— Én rádióállomással érkeztem, adja ide a jelentéseket.

— No, köszönöm kedvesem, köszönöm. Bizonyára, rettentően szid most engem a hadseregparancsnok. Már megparancsoltam, hogy rejtjelezzék az összes jelentéseket.

— Ezredes elvtárs, adja ide a legújabbat, ami azelőtt volt, az már történelem.

— Egyelőre adják ezt le és veled együtt egy újat állítunk össze, az majd részletesebb lesz — nyujtotta át Csizsov a rejtjelzett szöveget.

Az új jelentés összeállításakor borzalmas kép tárult Akszenov elé. A hadosztály tizenkét kilométeres arcvonalát szétzúzták. A Duna mentén nyolckilométeres mélységben ékelődtek be az ellenséges harckocsik. A bekerített zászlóaljakat és ezredeket minden oldalról gyalogság és harckocsik szorongatták. A hadosztálytörzs tisztjei és a kiképző zászlóalj, a volt peremsávtól hét kilométernyire középen tartóztatták fel az ellenség nyomását. Az az ezred, amelyben Nasztya harcolt, két csoportban küzdött a falu romjai között és a hegyek lábainál húzódó magaslatokon. A hadosztály védelme lényegében már nem létezett. Külön csoportok harcoltak. A hadosztály mögött alig voltak csapatok és most az ellenség akadály nélkül fejlesztheti tovább támadását a mélységben és nyomulhat Budapest felé.

— Azonnal rejtjelezzék — parancsolta Csizsov ezredes törzsfőnökének és aláírta a jelentést.

Hirtelen csörömpölve betört az ablak.

— Feküdj! Gránát! — kiáltotta az ezredes.

Akszenov végigvágódott a szoba padlóján. Robbanás rázta meg a szobát.

— Utánam az ablakon! — hallotta Akszenov erős fülzúgásán át Csizsov hangját. Akszenov gépiesen előrelendült és belehuppant a hóba. Feje fölött golyók süvítettek. Valaki hosszan felsóhajtott mellette... a ház sarka mögött német hangok hallatszottak. Akszenov a csür felé szaladt, ahol a gépkocsi állt. A gépkocsi helyén azonban lángoszlopok lobogtak.

— Ott németek vannak — hallotta Akszenov az egyik

rádiós hangját. A rádiós megragadta az őrnagy kezét és oldalt húzta.

— Várj! Valahol itt van az ezredes, lehet, hogy megsebesült — szakította ki kezét Akszenov.

— Nem, az ezredes a ház mögül tüzel a géppisztolyosokkal.

Mindenfelől géppisztolysorozatok kattogtak.

— Az ezredes parancsa: mindenki vonuljon az erdőbe! — kiáltotta a ház mögül felbukkanva egy tiszt.

A kertek alatt Akszenov kijutott a falu szélére. Utána a két rádiós és Bukanov szaladt. Hátuk mögött lövések dördültek, kézigránát becsapódások tüzei villogtak. Elől az erdő feketéllett.

— Minden elégett — jelentette futás közben a rádiós —, a gépkocsi és a mi rádiónk is. Kézigránátokkal szórtak meg bennünket, alig tudtuk leadni a jelentést.

Golyók rajzottak a fejük fölött. Mikor berohantak a fák közé, Akszenov erejét vesztve, a hóra rogyott.

— Géppisztolyosok! — kiáltott Bukanov.

Akszenov megfordult és futó német katonákat pillantott meg.

VIII.

Tonya kiugrott az árokból és a századparancsnok figyelőpontja felé szaladt. Az első árokból, a völgy felől emberek szaladtak. Lehettek talán huszan, vagy többen is.

— Németek! — kiáltott Anaskin és géppisztolyával sorozatot eresztett a fekete árnyak felé.

Anaskin mellett a századirnok, Szvercskov őrvezető géppisztolya szólalt meg.

A közvetlen közelről leadott tűz néhány percre megzavarta a németeket. Szvercskov és Anaskin feje fölött golyók süvítettek.

— Feküdj, — rántotta meg Tonya kezét Szása Vaszilkov.

— A százados hol van? — kérdezte Tonya.

— A szakaszokhoz ment... Tüzelj... Látod, hogy jönnek.

— Mesterlövészirányzékom van, semmit sem látok — válaszolt Tonya és befészkelte magát a hóba. Hosszú géppisztolysorozat süvített el feje fölött.

Vaszilkov fekvő testhelyzetből két kézigránátot dobott el. Valaki velőtrázóan felordított. Idegen, ismeretlen hangok hallatszottak.

Vaszilkov találomra néhány sorozatot küldött a sötétbe és Tonyához kúszott.

— Élsz? Nem sebesültél meg?

— Nem. Elhibázták.

— Kússz az árokba. Többé nem fognak mutatkozni.

Mindketten Anaskin és Szvercskov felé kúsztak. A két őrvezető a mellvédhez lapulva, halkan beszélgetett.

— Legalább ötvenen lehettek, de hogy tudtak átjutni az árkon?...

— Elvágtak bennünket a századtól...

— Össze-vissza fecsegsz. Elvágtak, elvágtak — szólt dühösen Anaskin. — Ott van a mi századosunk, majd ő a hátukba kerül, mi meg itt ritkítjuk őket.

— Olyan sötét van, hogy nem látok tovább az orromnál, csak találomra lehet tüzelni.

— Ők sem látnak jobban. Mi az, talán inadba szállt a bátorság?

— Nézd csak! Erősítés érkezett — örvendezett Anaskin, megpillantva Tonyát és Vaszilkovot — Nasztya hol van?

— Az árokban maradt. Ide küldött, hogy kérdezzem meg a századostól...

— Feküdj! — kiáltott Szvercskov elvetődve az árok fenekén. Néhány akna zúdult süvítve a század figyelőpontjára.

— Jönnek. Tűz! — kiáltott Vaszilkov.

Mintegy ötven hitlerista futott egyenesen az árok felé. Vaszilkov géppisztolysorozataiba bekapcsolódtak Anaskin és Szvercskov sorozatai is. Tonya anélkül, hogy célzott volna, négy lövést adott le. A géppisztolysorozatok kerepelése közé

jajgatás és nyögés vegyült. A fasiszták támadó lánca eltünt, mintha beolvadt volna a sötétségbe.

— Ezeket is elhallgattattuk — folytatta a megkezdett beszélgetést Anaskin és újratöltötte a tárat.

— De meddig? — kétkedett Szvercskov — nemsokára megint előbujnak.

A romoknál egy harckocsi bődült fel és sötét tömegével a négy szovjet katona felé dübörgött. Az első harckocsi után egy másik tünt elő. Az árok mögött egy löveg dördült el.

— A zászlóaljközvetlen negyvenötöse — fordult Szvercskov a lövések irányába.

A harckocsi sötét páncélján szikrák pattogtak. A második lövedék tűzkigyót vont a páncélon.

— Nem üti át, lepattognak róla a lövedékek — mondotta Szvercskov és közelebb húzódott Tonyához — tarackkal kellene az ördögfajzatot kifüstölni.

A harckocsi már a lövészárokhoz közeledett, amikor lövedék csapódott a páncélfalába és magas lángoszlop tört elő belőle.

— Eltalálták, eltalálták, pontosan ott, ahol kellett — rázta Szvercskov Tonya kezét. — Ha nem segítenek a tüzérek, befellegzett volna nekünk.

A harckocsiból kitörő láng megvilágította a felszaggatott, német hullákkal borított havas harcmezőt. Egymás után hét harckocsi tört át, lövegeikből és géppuskáikból tüzet okádva. Az árok mögötti löveg elhallgatott. Szvercskov kimerülten dőlt az árok falához és felsóhajtott.

— Széttaposták.

A harckocsik mögött német katonák szaladtak. A három géppisztoly és a puska a hóba kényszerítette őket. A harckocsi már kisebb lánggal, de tovább égett. A sötétség egyre sűrűbb lett.

— Minden oldalról szorongatnak bennünket, el kellene innen mennünk. Hiába pusztulunk el — mondotta a lövöldözés közben Anaskin.

Vaszilkov még négy kézigránátot dobott el egymásután. A géppisztolytűz néhány másodpercre elhallgatott. A robbanások helyéről jajgatást hallottak.

— Jajgatnak — mondotta Szása keményen összeszorítva fogát és hosszú sorozatot adott le, amikor hirtelen félrebillent a géppisztolya és elhallgatott. Szása alig hallhatóan felsóhajtott és megtántorodott. A pillanatnyi szünet elég volt ahhoz, hogy a németek magukhoz térjenek.

— Kússzunk el! Most már az orrunkat sem dughatjuk ki — suttogta fogcsikorgatva Vaszilkov.

Mintegy két óra hosszat mozogtak, s maguk sem tudták, hogy hová és merre. Hol gyikként surrantak a havas földön, hol pedig megmeredve feküdtek a süvítő golyók között.

— Tonya, légy szíves kötözd be, mindenemet elborítja a vér — állt meg Vaszilkov.

— Miért álltál meg? — kiáltott rá Szvercskov, de Vaszilkovra pillantva zavartan köhintett — miért nem szóltál? Semmit sem lehetett látni...

A Komszomol-titkár egész balarcát és állát vér öntötte el.

— Nem volt idő az átkötésre. Ha nem kúszunk tovább, végünk van — húzta el megdagadt ajkait Vaszilkov — egyikünk sem tudott volna kijutni, most pedig még egy kicsit foglalkoztatjuk őket.

Tonya, Anaskin segítségével átkötötte Vaszilkov fejét és arcát.

— Mennyi vér — dohogott Anaskin — csak kúszik és senkinek sem szól egy szót sem.

— Hej Sztyopa bácsi, biztos gyakran szorulnak tőled otthon a tieid. Sohsem vagy megelégedve semmivel . . .

— Maradj veszteg, mert megfeledkezem arról, hogy Komszomol-vezető vagy és huszonötöt verek a fenekedre, tudom nem tetszik majd.

Szása fáradtan lehunyta szemét.

— Na, készen vagyunk — mondotta Anaskin és csomót kötött a kötés végére. — Te most középen kússzál. Én elől megyek, utánam Tonya. Szvercskov pedig bezárja a sort.

Kiértek az országútra. Keleten pirkadni kezdett. Az ég alján hegyláncok vonulata kéklett, egészen eltakarták a láthatárt. A hegyekben, ahova kanyargós út vezetett, halvány lángnyelvek villogtak.

— Messzire eljutottak — csóválta fejét Anaskin, s könnybelábadt szemével a hegyek felé nézett — úgy látszik felértek a hegytetőre. Meglátjátok, a mieinket valahol itt találjuk a dombok mögött.

Tonya lehúzta kezéről a vizes kesztyüt. Ujjai meggémberedtek, s egész testét elöntötte a fáradtság. Szeretett volna elnyulni a hóban, aludni és mindent elfelejteni.

Szvercskov szétturta a piszkos havat, tiszta réteghez ért és tele marékkal tömte magába.

— El kell jutnunk a hegyekhez — határozott mindannyiuk helyett Anaskin — és ott majd áttörünk a mieinkhez.

Alighogy átmásztak az úton, a kanyarból tíz tompaorrú harckocsi bukkant elő. Tornyaikon fehér kereszt virított. A harckocsik testére olyan szorosan tapadtak a géppisztolyosok, mint tapló a fára.

— Várj, Sztyopa bácsi — állította meg Vaszilkov Anaskint — közéjük csördítünk? A mieink ellen mennek.

Anaskin, Vaszilkov bekötött arcára nézett és nemet intett fejével.

— Mi az, félsz? — Vaszilkov egész teste reszketett.

— Hiába pusztulnánk el.

— Hiába? — hörögte megvetően Szása az átázott gézen keresztül — vagy talán te...

Nem fejezte be, s fájdalmában, meg fékeveszett dühében elkapta Anaskin vattakabátjának gallérját és magához rántotta.

— A mieinket mennek taposni... Nem szabad, nem szabad elszalasztanunk ilyen pillanatot!...

— Mindenki egy tárral és utána rögtön be az erdőbe — egyezett bele Anaskin.

— Tüzelj az első háromra, Szvercskov, én pedig a középsőre — vezényelt Vaszilkov és egy kő mögé feküdt.

— Maradj itt a fák között! — kiáltott Anaskin Tonyának és Vaszilkovtól nem messze tüzelőállást foglalt.

Szvercskov új tárat akart betenni, idegességtől remegő keze azonban nem engedelmeskedett, Vaszilkov hozzáugrott és öklével rávágott a tárra.

Az élen haladó harckocsi már közel járt. Mögötte uszályként terült el a fekete füst.

A motorok dübörgése és a hernyótalpak csörömpölése közben alig hallhatóan kattogott fel a három géppisztoly. Tonya a fák mögül, térdelő testhelyzetből, célzás nélkül tüzelt.

A harckocsikról leugráltak a géppisztolyosok. Az élharckocsi megállt. Tornyukat forgatva, felzárkóztak mögéje a többiek is. A bűzös ködben vaktában lövöldöztek az életbenmaradt németek.

Anaskin és Szvercskov mélyen meghajolva Tonyához futott. Vaszilkov eldobta a kiürült tárat, gyorsan másikat helyezett a géppisztolyába és ismét állához kapta a tusát. Néhány másodperc mulva azonban felugrott, zavartan körülnézett. Elfogyott a tölténye.

— Gyorsan ide, gyorsan — kiáltott neki Anaskin.

A domb mögül kilenc, vagy tíz német ugrott elő.

— Nem látja őket, a balszeme van bekötve! — kiáltott Szvercskov.

Szása széttárta karjait, egy másodpercre megingott s aztán elterült a letaposott havon.

Anaskin és Szvercskov egyszerre nyitott tüzet. A géppisztolysorozatok leteritették a németeket, csak az egyik nyitott, zöld köpenyű ugrott oda Vaszilkovhoz és közvetlen közelről belelőtt. Anaskin előreugrott s meglendítve géppisztolyát, a tusával hatalmasat vágott a német fejére s maga is rázuhant.

A harckocsiktól néhány sötét alak vált el és a domb felé rohant. Szvercskov hosszú sorozata a fák alá fektette őket. Tonya Anaskinhoz és Vaszilkovhoz akart rohanni, de alighogy kiszaladt a bokrok mögül, Anaskin felugrott és rákiáltott:

— Vissza! Vissza, gyorsan az erdőbe, gyorsan!

Az útról lövések dördültek. A fákon csattogtak a becsapó-

dások. Vagy tíz percig szaladtak a hóban. A lövések egyre tompábban hallatszottak.

— Úgy látszik, lemaradtak — állt meg Anaskin és kifujta magát.

Az erdőben jóleső meleg fogadta őket. A fák havas ágai között halványan derengett a reggeli világosság. A fák koronái között kéklett az ég.

— Sztyopa bácsi, Szása ott maradt? — kérdezte Tonya nehezen visszatartva könnyeit.

— Szétlőtték a fejét... Meghalt...

Tonya a hóra roskadt, s hangtalanul zokogott.

— Ne sírj, lányom, ne sírj — mondotta Anaskin — ő maga haragudna érte... nem szerette a könnyeket a mi Szásánk.

— Csupaszív ember volt — mondogatta magában Szvercskov — és hogyan énekelt...

— Az okmányait el tudtam hozni. Csak tegnap kapta meg a párttagsági könyvét. Te komszomolka vagy, tedd el — adta át Anaskin remegő kézzel Tonyának a celluloid tokban lévő párt- és komszomol-tagsági könyvet, és a viharvert katonakönyvet — azt az ördögöt pedig elintéztem... tiszt formának látszott, azt hiszem őrnagy volt. A táskáját letéptem róla.

A táskában mindössze egy tiszta térkép volt és egy rovatokra osztott vastag papírlap.

— Nem valami sok — rázta meg fejét Anaskin és átnyujtotta Tonyának a papírt — azért nézd meg, hátha valami fontos van bennük...

— A negyedik „SS" páncéloshadtest rádióhálójának hívójelei — olvasta Tonya.

— Nocsak, nocsak olvasd, érdekes.

— „Halálfejes" páncéloshadosztály, „Wiking" páncéloshadosztály — olvasta nehezen Tonya — harmadik páncéloshadosztály, hatodik páncéloshadosztály, huszonharmadik páncéloshadosztály, kétszázhetvenegyedik gyalogoshadosztály, kétszázegyedik gyalogoshadosztály, kilencvenhatodik gyalogoshadosztály.

— Nézd csak — öntötte el a pirosság Anaskin arcát —

szóval így állunk. Mennyi az összesen? Tehát, öt páncélos- és három gyalogoshadosztály. Ez igen! És mind a mi hadosztályunkra zúdult.

— Ismerősök — köpött ki mérgesen Szvercskov és így folytatta: — Ezzel a „Halálfej"-el Ahtirka alatt találkoztunk. És mit műveltek Poltavában. Vorszklitől a Dnyeperig minden falut felégettek, az állatokat leölték és az embereket, az embereket...

— Várj csak, várj — emlékezett Anaskin — hisz mi ezt a „Wiking"-et Korszuny-Sevcsenkovszkij alatt bekerítettük és végeztünk vele.

— Ugy látszik Hitler ismét felállította — magyarázta a századirnok, aki jártasabb volt a katonai kérdésekben — másként szólva a régi gombokhoz új kabátot csináltatott. A számocska megmaradt és ime itt van ismét a „Wiking".

— És milyen erő támad, öt páncélos- és három gyalogoshadosztály...

Hol közel, hol pedig távolabb szakadatlanul robbantak az aknák. A németek azt hitték, hogy az erdőben egy nagy csoport szovjet katona rejtőzik.

— Milyen jó lenne, ha át tudnánk adni ezt a papírt a századosunknak — vonta össze szemöldökét Szvercskov — ő pedig a zászlóaljhoz küldené, onnan az ezredhez és így tovább, egyre magasabbra és magasabbra, egész Sztálin elvtársig eljutna a papír és akkor világossá válna, mint a fényes nap, hogy kik támadnak. Most bezzeg biztos ülnek a tábornokok és törik a fejüket. Fene tudja, hogy Hitler milyen erőket vetett be támadásba.

— Kedveseim — döntött Anaskin — nincs értelme, hogy most összeakasszuk a bajuszunkat a németekkel. El kell jutnunk a mieinkhez és át kell adnunk ezt a papírt az előljáróknak. Talán ez többet ér, mint egy század német.

Szvercskov bólintott és egy fatönkhöz lépett. Leseperte róla a havat és ráült, hogy megigazítsa kapcáját.

Hirtelen akna robbant és fekete füst borította el Szvercskovot.

— Andrej csak nem történt valami bajod? — szaladt oda Anaskin az írnokhoz, aki már a havon ült.

Szvercskov piszkos, borostás arca fájdalmában eltorzult. Sapkája a hóra esett. Nedves, csapzott haja izzadt homlokára tapadt.

— Haritonics — támasztotta hátát az írnok a fatönknek — vedd át a táskámat. A század egész nyilvántartása benne van, add majd át... Ajkai elfehéredtek, szaporán lihegett, ujjai a vászontáska tetején kaparásztak, de sehogysem tudta kinyitni a csatot. Szvercskov alatt rózsaszínű lett a hó.

— Andrej, várj csak Andrjusa, hisz te megsebesültél. Bekötözünk, van sebkötöző csomagom... térdelt mellé Anaskin.

— Kár, Haritonics... mondotta bágyadtan Szvercskov — csak jobban fájna. Szitává lyukasztotta a hasamat. Érzem, hogy minden erő elszáll belőlem...

Az írnok ujjai végre engedelmeskedtek és sikerült kinyitnia a táskát. Előhúzott belőle egy vászontokba bujtatott kulacsot és Tonyának nyujtotta.

— Konyak van benne. Két hónapja őrzöm. Ha valamelyiktek megsebesül, jó lesz majd. A doktor mondta, hogy a konyak jó erősítő.

— Igyál magad, Andrjusa, mindjárt megkönnyebbülsz — mondotta Anaskin egész testében remegve — mi pedig Tonyával bekötözünk... eljutunk a mieinkhez. A kórházban pedig tudod milyen orvosok vannak...

— Hiábavaló dolgokat beszélsz. Semmi értelme — mondotta erősebb hangon Szvercskov — írj haza. Feleségem van és három gyermekem. Két fiú és egy leány. A legidősebb már tizenhárméves... írd meg, hogy Andrej Platonics Szvercskov, nem messze egy Budapest nevű magyar várostól, elesett. A kolhoztagoknak pedig azt írd, hogy három évig készült hazatérni könyvelőjük, dehát nem tud. Ird meg még, hogy egy egész falka fasiszta fenevadat írtott ki, írtotta őket és ő maga...

Tonya és Anaskin az öreg katona előtt térdelt. Arca egészen elkékült. Fogai megfeketedett nyelvének hegyét harapdálták. Szvercskov megpróbált felállni, elgyengült teste azon-

ban visszahanyatlott, még egy utolsó remegés futott rajta végig és megmerevedett...

Tonya, kezével szemét eltakarva hangosan zokogott. Anaskin Szvercskov melléhez hajolt, majd nehézkesen, meg-megroggyanva felállt és az égnek fordította arcát. Kelet felől feltartóztathatatlanul áradt a fény és a havas fák szikrázva csillogtak a reggeli napsütésben.

Most már csak ketten, egy régi lövészgödörből kidobálták a havat, beletették Szvercskov kihült testét és földdel takarták be.

— Búcsúzunk tőled, Andrej Platonics — szólt Anaskin. — Hősiesen küzdöttél és orosz módra haltál meg.

Hoszú ideig némán haladtak a havas erdőben az egyre erősödő ágyúszó felé. Gondolataikba merülve, szótlanul lépegettek. A meredek emelkedőket, szakadékos lejtők váltották fel. A harci zaj egyre közeledett. A hegyek fölött vadászgépek suhantak el. Valahol nem messze, tompa dörejjel bombák robbantak.

— Most jön a neheze — szólalt meg Anaskin és gondterhelt arccal hosszú ideig figyelt egy kis erdőparcellát.

A lejtőn, a ritka bokrok között, mint megannyi szürke pók, másztak a német harckocsik. Körülöttük szinte rajzottak a gyalogosok, s odébb a mezőn ágyúkat vontattak. Az egész füstfelhőbe burkolt gépezet a széles völgyön keresztül a hegygerinc felé gördült, ahol erősen lövöldöztek.

— A mieink! Sztyopa bácsi, a mieink — suttogta Tonya és egy fának dőlt — ott a hegyen, a bokrok mögött...

— A mieink, a mieink, de hogy jussunk el hozzájuk — válaszolt ingerülten Anaskin és a távolba figyelt. — Kerülőt kell tennünk... ott átvághatunk az erdőn...

Nagy vargabetűt írtak le és leereszkedtek az erdő szélén. Egy kis hegyi falu piroscserepes házait pillantották meg. A falu szélén fekvő kertekből géppuskák és lövegek tartották tűz alatt a völgyet.

— Most már közel vannak — örvendezett Anaskin és meggyorsította lépteit — kapcsoljunk rá Tonyecska.

Fától-fáig futottak s nem vették észre, hogy a völgyből az erdő széle felé négy harckocsi és körülbelül ötven katona tör előre.

— Németek! — kiáltott fel Tonya. Feje fölött golyók süvítettek el.

— Az erdőbe, fussunk az erdőbe, oda nem jönnek — sürgette Anaskin, de felszisszenve egy fa alá roskadt.

— Sztyopa bácsi, mi történt Sztyopa bácsi? — ugrott hozzá Tonya.

— Megsebesültem lányom, a lábamat lyukasztották át.

— Azonnal bekötözöm — hajolt föléje Tonya.

— Nem, nem — kiáltott dühösen Anaskin — add ide a kötszert... Te pedig, ezzel a táskával feltétlenül juss el a faluba, ott vannak a mieink.

— Nem, Sztyopa bácsi, együtt megyünk...

— Ne vitatkozz — szakította félbe az őrvezető — kétszer olyan idős vagyok mint te. Tudom, mit teszek. Várj lányom — Anaskin remegő ujakkal kigombolta vattakabátját, gimnasztyorkája zsebéből négyrét hajtogatott papírlapot vett elő és Tonyának adta.

— Add át a zászlóalj pártszervezőnek. Felvételi kérelmem a bolsevikok pártjába. Régóta készülök már rá, de méltatlannak tartottam magam. Add át.

Tonya gépiesen átvette a papírt és kétségbeesetten suttogta: — Hogy-hogy, maga itt marad egyedül...

— Nem tudok járni — vonta össze az őrvezető szemöldökét és mérgesen rákiáltott — mondom, hogy szaladj, mit topogsz itt, azt akarod, hogy mind a ketten elpusztuljunk!...

Ellentmondást nem tűrő hangjával és szigorú tekintetével szinte eltaszította magától a lányt. Tonya lassan elfordult tőle és zokogva indult a falu felé.

— Búcsúzom tőled, lányom — hallotta még Tonya, Anaskin alig hallható gyenge hangját.

Az őrvezető hátát a fának támasztva nézett a lány után. Hosszú kezeivel hasához szorította géppisztolyát. Sápadt arcán nagy könnycseppek gördültek alá.

— Menj, ne késlekedj — vette ki ajkának mozgásából és mérges kézlegyintéséből Tonya.

A cserjésen keresztül Tonyának sikerült eljutnia a faluhoz. A szélső háznál egy géppuska tüzelt hosszú sorozatokkal. Tonya látta az irányzó arcát és behunyt szemét. Az irányzó megfordult és észrevette őt. Ötágú csillag fénylett a sapkáján. A kertben németek kiáltoztak. Az irányzó ismét a fogantyúhoz szorította arcát és a géppuska megint végigkaszált a völgyön. Válasz gyanánt lövedékek és aknák áradata zúdult a géppuskásra.

Tonya a földre zuhant, fel akart kelni, de egy közeli becsapódás légnyomása oldalra dobta. A géppuska tüzelőállása felé csörömpölve közeledett egy harckocsi.

„Széttaposs ák" — villant át Tonya agyán és elvesztette eszméletét.

IX.

— Hol van Akszenov? — kérdezte Altájev anélkül, hogy Voronkovra nézett volna.

— Nem tudjuk — válaszolt zavartan Voronkov. — Két rádiójelentését vettük, aztán a rádiós azt kiáltotta: „németek" s a rádió azóta nem válaszolt hívásunkra.

Altájev felállt, gondterhelt arccal az ablakhoz lépett és félrehúzta a nehéz bársonyfüggönyt. A kertben akácfák körvonalai sötétlettek, s kívül az utcán katonák siettek. A szembenlévő négyablakos ház mellett híradók dolgoztak. Az egyik, kezében hosszú rúddal éppen vezetéket dobott föl a fára.

Altájev halkan köhintett, ujjaival szórakozottan dobolni kezdett az ablakon, majd Voronkovhoz fordult.

— Ujabb adatok?

— A hadtestparancsnok tartaléka: egy lövészzászlóalj és egy tüzér osztály az Agostyán-hegy hágóján harcba bocsátkozott az ellenséggel. Negyven német harckocsi és egy ezrednyi gyalogság támad. A hadtestparancsnok még két osztályt irányít a hágóra.

— Tudom. Én adtam rá parancsot — szakította félbe élesen Altájev. — Mi a helyzet a Duna partján?

— Az ellenség három helyen hídfőt létesített és szélesíti azokat...

— Ezt is tudom.

— Mást nem tudok hadseregparancsnok elvtárs...

Az iroda csendjében hangosan sercegett a lövedékhüvelyből készült lámpa. Voronkov csak állt és a hadseregparancsnok lehajtott fejét nézte. Voronkovnak — mint rossz időjárás előtt szokott — most is sajgott a Dnyeperen megsebesült lába. Gondolatai állandóan vissza-vissza tértek az éjszaka eseményeire. A hadsereg jobbszárnyán tíz órája folyik a harc. Egy egész hadosztály elveszett, mintha a föld nyelte volna el. Az ellenség tizenkétkilométeres arcvonalszakaszon beékelődött a védelembe. Ha Csizsov hadosztályát szétzúzták és nem képes megtartani a hegyek nyugati lejtőjét, akkor... Voronkov megborzadt s mikor a hadseregparancsnok megszólalt, összerezzent.

— Két-három óra mulva az ellenség ismét támadni fog. Igen, igen! Ismét támadni fog. Most megállt.

Voronkov értetlenül hallgatta. Egyetlen adatuk sem volt arról, hogy az ellenség abbahagyta volna a támadást.

— A vezetés megszakadt. A csapatok összekeveredtek — folytatta Altájev halkan, mintha csak magának beszélne — a sötétben nem tudja a csapatokat összeszedni. Világosságra van szüksége. Ha kivilágosodik, akkor is legalább két órára van szüksége ahhoz, hogy friss erőkkel folytathassa a támadást. Nekunk pedig fel kell tartóztatnunk az ellenséget. Ez a két-három óra donti el a mai nap sikerét!

Megforgatta a sárga bőrrel bevont távbeszélőkészülék fogantyúját és a jobbszárny hadtestparancsnokát rendelte a készülékhez.

— Dobrukov? Mi a helyzet az arcvonalon? Minden elcsendesedett... nincsen ebben semmi kulonös... miért csodálkozik? Hisz maga is támadott már éjjel... Ez az... próbáljon csak meg tájékozódni és rendbehozni a csapatait éjjel. Az

198. oldalhoz

ellenségnél most minden össze-vissza keveredett... igen, igen... rendben van, azonnal dobják át őket az útcsomópontokra. Aknazárat, aknazárat mindenhová... keresse Csizsovot, keresse... másfél óra mulva új tüzércsapatokat kap. Egy lépést se hátra! Nincs hova visszavonulnia! Minden méterért felel.

Altájev letette a kagylót s az előtte álló, várakozó Voronkovra nézett. Arca kisímult.

— Voronkov elvtárs, közölje Birkov hadtestparancsnokkal: azonnal vonjon ki a tüzelőállásokból két ágyús, egy tarackos, egy aknavetős ezredet és dobja át őket Dobrukovhoz. Egy óra húsz perc mulva jelentsék a parancs végrehajtását.

Voronkov a térképet nézte, amelyen a parancsnok ceruzája mindjárt mutatta is, hogy az egyes csapatokat hová kell irányítani. Voronkov a hadsereg arcvonalán kialakult helyzetre gondolt. A jobbszárnyon az ellenség megkezdte támadását és beékelődött a védelembe. Még azt sem tudják, milyen erőkkel támad. A hadseregparancsnok pedig a középről és a balszárnyról csapatokat von el és oda irányítja, ahol az ellenség betört. Az utakon műszakiakkal, gyalogosokkal megrakott teherautók száguldanak. A gépkocsik lövegeket és aknavetőket vontatnak. A hadseregparancsnok komoly erőket vet be a harcba, bár a helyzet még nem tisztázódott. Lehetséges, hogy hajnalban az ellenség valahol más irányban veti majd be főerőit. Lehet, hogy a hadseregparancsnok kissé korán mozgat ilyen nagy erőket? Jobb volna reggelig várni, tisztázni előbb a helyzetet s aztán elhatározásra jutni?

— De jó lenne vagy két friss hadosztály most a hegyekben. Mekkorát lehetne ütni velük! Az egész éjjeli támadásuk füstbe menne — mondotta Altájev és Voronkovot ismét meglepte a hadseregparancsnoknak az a szilárd meggyőződése, hogy az ellenség főcsapását a jobbszárnyon méri.

— Gyorsan adják ki a parancsot Birkovnak és ellenőrizzék végrehajtását — parancsolta Altájev és ismét a térkép tanulmányozásába mélyedt.

Sokáig ült a térképnél, aztán felállt, valami eszébe jutott, a falon függő oldaltáskájához lépett, egy köteg papírt vett ki belőle és visszatért asztalához. A papírok közül egy sokpecsétes kék borítékot választott ki és abból egy levelet, meg egy kis fényképet húzott elő.

„Kedves Nagyapámnak, Aljonuskától" — olvasta a fénykép hátlapján, felsóhajtott és tekintetével gyöngéden végigsimogatta a kis arcot. A fényképről nagy gyermekszemek néztek rá és valami igen távoli emléket idéztek fel benne.

— Nagyon hasonlít a nagymamára — sóhajtott Altájev és a térképre helyezett papírnehezékhez támasztotta a képet.

A kerek kislányszemek most arra felé néztek, ahol a nagyapa ceruzája színes vonalakat húzott a térképen.

— Nincs semmi baj, Aljonuska... Nincs semmi baj — suttogta Altájev anélkül, hogy levette volna tekintetét a térképről — még találkozunk, a kertben is szaladgálunk és lovacskázunk!

X.

A törzs tisztjei ideiglenesen egy nagy szobában helyezkedtek el.

A hadseregparancsnok szobájának csendje után, Voronkovot itt mindenfelől zaj fogadta. A bejáratnál, a balsarokban a titkos-iroda vezetője, Ptyicin főhadnagy barikádozta körül magát valahonnan összehordott konyhaszékekkel. Sovány, középtermetű tiszt volt, pillantása gyorsan végigsuhant ládáin, vasdobozain, majd kérő hangon Gyivejev őrnagyhoz fordult.

— Gárdaőrnagy elvtárs, értse meg, hogy egy pillanatra sem maradhatok őrség nélkül. Legalább egy őrszemet adjon.

— De honnan vegyek én őrszemet magának? — tárta szét karját a mindig nyugodt Gyivejev. — Ha megérkezik az őrszázad, kérem, három váltással huszonnégyórás őrszolgálatot adok maga mellé.

— Nálunk mindig csak így van — ráncolta össze sértődöt-

ten Ptyicin pelyhesedő bajusszal ékesített arcát — aztán történik valami és engem csípnek fülön.

— Gárdaőrnagy elvtárs, nem tudok dolgozni — állt meg Gyivejev előtt Vorobjov, a hórihorgas törzsőrmester — térképet kell készítenem, de nem tudok mire leülni.

— Hát az asztalod hol van? — villant rá Gyivejev szürke szeme — hisz te már az ablaknál ültél.

— Mozsájev és Orlov alezredesek foglalták el. — Gyivejev már arra készült, hogy az alezredesekhez siet és azonnal visszaszerzi a rajzoló asztalát, de eszébe jutott, hogy Mozsájev előljárója és kurtán szokta elintézni a dolgokat. Dühösen intett a törzsőrmesternek és fejével Ptyicinre mutatott:

— Itt vannak a konyhaszékek, vigyél belőlük, úgyse kell neki annyi.

— Hát ami sok, az sok — fortyant fel Ptyicin — én magam hordtam össze őket.

— Gárdafőhadnagy elvtárs, én is önnel együtt cipeltem a székeket.

Voronkov tábornok belépése vetett végett a vitának. A szobában csend lett. Csak a telefonnál hallatszott Kotnyikov őrnagy mély hangja, aki könyökével az ablakpárkányra támaszkodott és tenyerével befogta egyik fülét:

— Ismételje mégegyszer... mégegyszer ismételje meg. Nem értem, milyen magaslat?... Most már világos... No és, tovább... hogyan? Azt mondom, hogy folytassa... merre húzódik „Asztra" peremsávja?

Voronkov Mozsájevhez és Orlovhoz lépett. Az alezredesek felálltak.

— Tábornok elvtárs — jelentette Mozsájev — az Agostyán-hegy hágóján kilenc harckocsit lőttek ki a...

— Majd aztán jelentse — állította meg Voronkov — adják ide a távbeszélőt és parancsolja meg, hogy csend legyen. Hát lehet ilyen körülmények között dolgozni? Teremtsenek rendet!

Mozsájev körülnézett. Semmi különös rendellenességet nem tapasztalt. Mint rendszerint, Gavrilov őrnagy most is az irány-

tisztek térképe fölé hajolva „gyötörte" őket, tisztázni próbálta a helyzetet.

A sovány és magas harmincnyolc éves Gavrilov, a volt számtantanár, általában szerette a pontosságot és azóta, mióta a hadműveleti osztály egyik legnehezebb munkaterületén dolgozott, különösen kiütközött ez a vonása. Egészen kötekedővé vált. Az volt a feladata, hogy a hadműveleti osztály tisztjeitől összeszedje a helyzetre vonatkozó adatokat, általánosítsa azokat és összeállítsa belőlük a harcjelentéseket, hadműveleti és egyéb tájékoztatókat. Ez a munka nagy figyelmet és pontosságot követelt. A nagy sietség közepette a törzsektől gyakran egymásnak ellentmondó, ellenőrizetlen adatok futottak be. Néha megtörtént, hogy a hadtest törzstől távbeszélőn jelentettek valamit és néhány perc mulva abban a hivatalos jelentésben, amelyet távirón adtak le, egészen másról számoltak be.

— Várj csak, várj Misa — mondotta — gyerünk sorjában.

— Hát hányszor kell még megismételnem! — válaszolt dühösen egy magas tiszt, akinek feszes, jólszabott gimnasztyorkáján új őrnagyi váll-lapok csillogtak.

— Semmit sem kell megismételned. Az okmányokat, az okmányocskákat add ide.

— Milyen okmányocskákat? Távbeszélőn vettem.

— A szó elrepül. A géptávíró működik, tehát eridj és hozd a szalagot.

— Micsoda bürokrata vagy te, Mitya — dohogott az őrnagy, de tudta, hogy Gavrilov minden áron eléri célját, ezért megfordult és futott a távíróközpontba.

A szoba legtávolabbi sarkában, Frolov ezredes asztalánál helyettesei álltak: Szásin alezredes és Hlebnyikov őrnagy. Az örökké vitatkozó Hlebnyikov — akit akadémikus ízű, hosszúra nyúló fejtegetései miatt „filozófus" melléknévvel tiszteltek meg — éppen a következőket bizonygatta Frolovnak:

— Most már tökéletesen érthető és teljesen nyilvánvaló. Az ellenség a Duna mentén méri főcsapását. A budapesti csoportosítás ma vagy holnap nyugat felé próbál kitörni. Kombi-

nált csapás... Ezt alkalmazták Sztálingrád alatt és Korszuny-Sevcsenkovszkijnál is.

Frolov nem zavarta fejtegetéseiben és hallgatta, mert már maga is régen ugyanerre a következtetésre jutott. Hlebnyikov semmi újat nem mondott, de nem is mondhatott, hiszen az ellenségről semmiféle újabb adatokkal nem rendelkeztek. Frolovot azonban kételyek kínozták és ezer különböző lehetőséget latolgatott agyában. Figyelmesen meghallgatta helyetteseit, a hadtest felderítők jelentéseit, a figyelőpontokról érkezett tiszteket és arra törekedett, hogy a különféle jelentésekből kihámozza azt a morzsányi igazságot, amely hozzásegítheti az ellenség elgondolásának feltárásához és az ellenséges csoportosítás erejének megállapításához, megismeréséhez. Frolov, újra és újra átgondolt minden adatot, amelyet az utóbbi hetekben az ellenségről megtudtak. Azt a néhány részletadatot, amely a „Halálfejes" és „Wiking" „SS" páncéloshadosztályok Komáromban történő összpontosításáról adott hírt, semmiféle más adat nem erősítette meg. Most az a kérdés kínozta Frolovot, hogy milyen erővel támadhat az ellenség?

— Nos, mi van, Tyimofej Fomics? — ült Frolov mellé Voronkov.

— Semmi újság nincs — válaszolt Frolov — csak általános feltevéseink vannak.

Voronkov Frolov arcára tekintett, amely az utóbbi napokban beesett és betegesen sárga lett. Frolov szigorúan összehúzta a túlfeszített munkától vöröslő szemét és hosszú ideig elgondolkozva meredt egy pontra. A tábornok és az ezredes sokáig csendben ült egymás mellett és mindegyikük a térképet nézte

— Kérdezze meg Orlovtól, hogy a repülőgépek felszálltak-e? — adta ki a parancsot Frolov a helyettesének, maga pedig a távbeszélőkészülékhez nyult:

— Hadseregparancsnok elvtárs, kérek engedélyt, hogy magam mehessek ki a hágóra. Személyesen akarom látni... igen. Hadseregparancsnok elvtárs... hadseregparancsnok elvtárs...

Frolov letette a hallgatót és fáradtan dőlt hátra a székben.

— Összeszidott. Azt mondta: „Nem tudtok dolgozni. A hadsereg felderítő-szolgálat főnökének nem az a feladata, hogy maga ejtsen foglyot. Ülj, vezess és elemezz!"

— Persze, igaza van — mondotta Voronkov.

— Hisz tudom, hogy igaza van — ugrott föl Frolov — de semmink sincs! Semilyen adatunk sincs.

— Tudod mit, hagyd abba a dühöngést — súgta a fülébe Voronkov. — Ismerd be becsületesen, hogy ezt a kérelmedet az idegesség és nem a józan gondolkodás szülte.

Frolov nem válaszolt és ismét a telefonhoz nyult.

— Ezredes elvtárs — sietett hozzájuk Hlebnyikov... — A Dobrukov-hadtest felderítő-szolgálatának főnöke jelenti: a hágó előtt egy harckocsit lőttek ki, amelyen „Halálfej" jelzés volt.

— „Halálfej" — mondotta Frolov elgondolkodva.

— Igen.

A tábornok és az ezredes felállt. Frolov újjával megfogta zubbonya gallérját és megrántotta. Voronkov ökölbe szorította kezét és egész testével az asztal fölé hajolt.

— „Halálfej", „Halálfej" — suttogta Frolov — tehát a „Wiking" is itt van. Úgylátszik, hogy az egész negyedik „SS" páncéloshadtestet átdobták... Hille tábornok... régi ismerősünk. Korszunynál sikerült kitörnie.

Frolov egyre hangosabban beszélt. Szeme fiatalosan csillogott. Felberregett a telefon. Frolov felemelte a hallgatót.

— Igen... hallgatom, igen, igen, igen... Ceruzát — súgta oda Hlebnyikovnak. — Diktálja, írom, kétszázegyedik, igen, írom... adja az egész szöveget: „Budapesten körülzárt német hadosztályok vannak. Benneteket erős tüzérség és légierő fog támogatni. Mindent meg kell tennetek, hogy kiszabadítsátok bajtársaitokat. Ezt a hadműveletet személyesen vezetem. Hitler". Világos. Mit tud még a fogoly?... szóval támadni és kész... azonnal küldjék hozzám a foglyot.

Frolov letette a hallgatót és Voronkovhoz fordult:

— A felderítő csoport foglyot ejtett, egy katonát, a magyarok kétszázegyedik gyalogoshadosztályából. A hadosztály azt

a parancsot kapta, hogy törjön előre Budapest felé. Tegnap este a katonák előtt Hitlernek ezt a parancsát olvasták fel.

— Gyerünk a hadseregparancsnokhoz.

— Menjünk.

— Tábornok elvtárs — állította meg őket Orlov alezredes. — Megkaptam a légi felderítés első adatait. Hat gép van a levegőben. Magam beszéltem a gépek személyzetével.

— Vezessük rá a térképre — állt meg Voronkov.

— Kezdjük jobbról — indítványozta Orlov — a Duna partján Bajót irányában negyvenhét harckocsi és három zászlóaljnyi gyalogság támad. Süttőn körülbelül nyolcvan harckocsi, nyugat felől az úton oszlop vonul, mintegy hatvan harckocsi és több mint kétszáz gépkocsi. A háromszázharmincas magaslaton egy bekerített csoportunk harcol. Két zászlóaljnyi gyalogság és húsz harckocsi támad ellenük.

Miután Voronkov és Frolov gyorsan rávezették a légi felderítés adatait a térképre, a hadseregparancsnokhoz siettek. Altájev szokott kérdésével fogadta őket:

— Mi újság?...

— A hágón egy „Halálfej" jelzésű harckocsit lőttek ki. Elfogták a kétszázegyes magyar gyalogoshadosztály egyik katonáját — jelentette Frolov s igyekezett elpalástolni növekvő izgalmát.

— Tudom — szakította félbe a hadseregparancsnok. — Ezt a hadtestparancsnok már jelentette. Mi van még?

— A légi felderítés adatai szerint... — folytatta Frolov, mintha nem is hallotta volna a hadseregparancsnok szavait.

— Úgy, úgy. Jól van — hallgatta meg jelentését Altájev — rendben van. Vezessük rá az egészet a térképemre.

Voronkov, aki kitűnő rajzoló volt, a térkép fölé hajolt és gyorsan rávitte a térképre a légi felderítés adatait. Altájev figyelmesen követte tekintetével a térképen futó ceruzát. Közben a szobába lépett a Haditanács tagja is és megállt a hadseregparancsnok mögött.

— Igy tehát — egyenesedett fel Altájev — a helyzet kezd

világossá válni. Legalább háromszáz harckocsi és negyvenöt gyalogos-zászlóalj támad. Igy van, Frolov elvtárs?

— Igen, így van, hadseregparancsnok elvtárs. Az éjszakai harcok alatt több mint negyven tüzér és körülbelül húsz aknavető üteg tüzelőállását fedezték fel. Csizsov hadosztályának védelmére több mint harmincötezer lövedéket és aknát lőttek ki.

— Nono — ellenkezett Altájev — ezt az adatot még tisztázni kell. A tüzérség mennyisége nyilvánvalóan több. A gyalogsághoz és a harckocsikhoz viszonyítva többnek kell lennie, összehasonlíthatatlanul többnek.

— Az említett két hadosztályon kívül még milyen hadosztályok támadtak? — kérdezte Selesztov.

— Most éppen ennek a felderítése a fő feladat — mondotta Altájev Frolovhoz fordulva. — Meg kell állapítania: az ellenség csoportosítását, milyen hadosztályok támadnak, az erők és eszközök mennyiségét, milyen erők maradtak a hadsereg közepe és a balszárnya előtt. Világos, Frolov elvtárs?

— Igen, hadseregparancsnok elvtárs.

— Használjanak fel minden eszközt, ami rendelkezésünkre áll. A legfontosabb, a gyors, átgondolt munka és a sokoldalú elemzés. Eltávozhat!

Altájev pillantásával kikisérte Frolovot s aztán rátette kezét a térképre, majd ökölbeszorította és lassan mondotta:

— Igy hát, Dimitrij Tyimofejevics, gondolkozzunk és jussunk elhatározásra. Most már bátran manőverezhetünk és ezzel biztosítjuk a győzelmet.

— Csizsov hadosztálya harcképtelen. Ez már világos... — mondotta Selesztov. — A hadosztályt hat, egymástól elszigetelt csoportra szakították. Dobrukovnak most sürgősen gyalogságra, és megint — gyalogságra van szüksége.

— Igen, gyalogságra — válaszolt Altájev — és tüzérséget is adni kell még neki. Öt tüzér és egy aknavetős ezredet már átrendeltem hozzá. Az ellenség ilyen támadó csoportosítása mellett azonban ez kevés. Igen kevés. Nem képes feltartóztatni őket.

— Sőt, tartalékunk sem marad.

— A gépesített hadtest és egy lövész hadosztály — mondotta Voronkov.

— Először is, a gépesített hadtest kislétszámú — fűzte tovább gondolatait Selesztov — másodszor, korai még a hadseregtartalékokat harcbavetni.

— Nem, nem! A gépesített hadtesthez nem szabad nyulnunk — jelentette ki Altájev — semmiképpen sem szabad hozzányulnunk. A tartalék hadosztályt át lehet adni Dobrukovnak. A hadosztálynak azonban még meg kell tennie hatvan kilométert. Ez tizenöt órai szakadatlan menetelést jelent, mégpedig nyílt utakon. Az ellenség repülőgépei állandóan a levegőben vannak. Már menet közben, az utakon szétbombázzák és megakadályozzák, hogy a harcmezőre jusson.

— Mi lenne akkor, ha Vaszilenko hadosztályát dobnánk át — szólt elgondolkodva Selesztov — a hadosztály keskeny arcvonalszakaszt foglal el. Leváltása igen könnyű. Az ellenség főcsapásának irányától mindössze harminc-harmincöt kilométernyire tartózkodik. Útvonaluk erdőkön keresztül vezet és így nappal is menetelhetnek. A repülők sem tudják felderíteni. Hét-nyolc óra alatt a rendeltetési helyén lehet a hadosztály.

— Igen, ez a legjobb megoldás — egyezett bele Altájev — Voronkov, írjon parancsot. Tizenkilenc órára Vaszilenko hadosztályát ki kell vonni, át kell küldeni Tarjánba és alá kell rendelni Dobrukovnak. Tuzérséget más hadtestektől kell elvennünk. Birkovtól már kivontam három ezredet, de még mindig kell elvennem.

Fejtegetéseit telefonberregés szakította félbe.

— Hallgatom... én vagyok... Mi újság önnél Dubravenko elvtárs? Harcolnak? Rendben van. Csak energikusan és bátran. Kössék le az ellenséget! Nem szabad megengedni, hogy egyetlen katonát is átdobhasson a főcsapás irányába... Mit? Átállók? Magyarok?... Hogy a Balatontól északra két éjjelen át harckocsik mentek... természetes... kétségtelen, egy vagy két páncélos hadosztályt kivont és átdobta őket a jobbszárnyunkra. Dubravenko elvtárs, fogja keményebben a hadtest

és hadosztály parancsnokokat. A legfontosabb a felderítés! A hadműveleti osztálytól kap adatokat? Rendben van... igen... nagyon el vagyok foglalva... Vaszilenko hadosztályát kivonjuk és átdobjuk Dobrukovhoz. Ha valami újat tud meg, azonnal hívjon fel!

— Az átállt katonák azt mondják, hogy az arcvonalmenti utakon két éjjel harckocsik mentek a Duna felé — közölte Altájev a Haditanács tagjával, miután befejezte beszélgetését a törzsfőnökkel. — Az ellenség, erőinek egy részét kivonta az arcvonal közepéről és a balszárnyról, és átdobta hadseregünk jobbszárnyára. Mindent összeszedett, amije csak volt. Most már minden világos. Ez a főcsapás iránya. A középről és a balszárnyról kivonjuk tüzérségünk egy részét és mindent átcsoportosítunk a jobbszárnyra. Voronkov elvtárs, hozza ide az erőkkel és eszközökkel való manőverezés tervét. Számbaveszszük mindazt, amit a leggyorsabban át lehet dobni.

— Értettem — válaszolt Voronkov és gyorsan kiment az irodából.

— Dimitrij Tyimofejevics — hajolt Altájev a Haditanács tagjához — nagyon rosszul állunk a lőszer terén. A hadosztályoknál mindössze csak egynapi harcra való lőszer van. Minden a Duna tulsó partján fekszik. Éjjel hidat vertek ugyan, de a hadsereg műszaki szolgálatának főnöke egy félórával ezelőtt jelentette távbeszélőn, hogy a hidat levegőbe repítették. Újra híd nélkül vagyunk. Kérem, menjen ki az átkeléshez és tegyen meg mindent a lőszer átszállítása érdekében. Ha biztosítani tudjuk csapataink részére a lőszerutánpótlást, győzünk, ha nem tudjuk ezt megtenni, akkor elpusztulunk!

XI.

Akszenov, a rádiósok és Bukanov toronyiránt hatoltak át az erdőn. Lépteik alatt száraz ágak recsegtek. Messziről a németek ordítozásának hangfoszlányai jutottak el hozzájuk. A németek jól ismerték a terepet és bármennyire is igyekeztek

Akszenovék, mindig a nyomukban maradtak. Egyre sötétebb lett. A tüzek fényei messze a hátuk mögött maradtak.

— Hogy jönnek utánunk... — morogta Bukanov Akszenov mögött lépdelve — mi is szedjük a lábunkat, de ők is...

— Hallgass már el végre — kiáltott Akszenov Bukanovra, aki nem éppen a legmegfelelőbb pillanatban szólalt meg.

Bukanov elhallgatott és Akszenov most már csak egyenletes lélekzetét hallotta maga mögött.

Az erdő ritkulni kezdett. A sötétben is látszottak a fák vastag törzsei. Akszenov meggyorsította lépteit. Tudta, hogy a nyílt terepen való mozgás nem sok jót igér számukra. Valahol a közelben hegyi útnak kellett lennie.

Akszenov ismerte a terepet. Most azonban olyan érzése támadt, hogy eltévedtek. Szidta magát, amiért elszakadt Csizsov ezredestől. Jobb lett volna a hadosztály törzzsel maradni, de már nem lehetett a hibát kijavítani. Egyedül kell kivágni magukat ebből a nehéz helyzetből.

Az erdő szélére értek. Előttük szürke, kopasz hegyhát emelkedett, odébb erdő, vagy hegy körvonalai feketélettek.

— Futás! — súgta Akszenov társainak.

A tapadó hó, s a hó alatti vastag avar megnehezítette a futást. Hirtelen szilárd talajt éreztek a talpuk alatt. A régi, elhagyott út alig láthatóan kanyargott a havas avaron. Nem messze, meredek, sziklás hegyrész körvonalai rajzolódtak ki. Az út kettészelte a sziklás részt.

Akszenov előtt rögtön világossá vált, hogy hová és miért sietnek a németek. Semmi kétség nem fért ahhoz, hogy ez az út egyike annak a pár átjárónak, amely e nehezen járható hegyes terepen található. Délről erős géppuska és tüzérségi tűz hallatszott. Akszenov azonnal megállapította, hogy a harc az Agostyán-hegy hágóján folyik, ott, ahol a főútvonal halad át. A hangok után ítélve, a hágó nem lehetett messzebb két kilométernél.

Akszenovot boldog öröm fogta el — úgy érezte, végeszakadt az erdőben való éjjeli bolyongásnak. Nem messze, egészen

közel vannak a szovjet csapatok és most már majd csak eljutnak hozzájuk.

Szakadékban vezetett az út. Két oldala néma falként emelkedett a magasba. A szél és eső által simára koptatott sziklák áthatolhatatlan akadályként törtek az ég felé. Akszenov azonnal megértette ennek a keskeny átjárónak a jelentőségét. Itt és csakis itt tudnak átjutni a harckocsik és a különféle harceszközök. Ehhez az átjáróhoz igyekeznek a németek.

Akszenov pillantása végigszaladt emberein. Igen csekély ez az erő: mindössze két géppisztoly, két karabély és csak négy ember. A közelben pedig senki nincs. Ha segítségért siet a hágóra, a németek addig birtokukba veszik az átjárót és aztán egyhamar nem lehet kifüstölni őket. Ha pedig harckocsikat dobnak ide, akkor még egy út nyílik előttük.

Bukanov és a rádiósok szótlanul nézték az őrnagy szigorú arcát.

Az erdőből hangok hallatszottak.

— Jönnek — suttogta Bukanov és előrehajolt.

— Ez az út... Átjáró... Ezt fogjuk védeni. — mondotta Akszenov, leküzdve hirtelen támadt remegését. — Utánam!

Bokorba kapaszkodva, lábukat az éles köveknek feszítve, másztak Akszenov után az emberek.

A hegyről eléjük tárultak a szürkéskéken derengő erdők, a völgyek és a sötétlő mélyedések. Innen fentről nézve, az erdő valami hatalmas amfiteátrumnak látszott, melyre a pirkadó ég roppant kupolája borul. Keleten ezerféle színben játszott az ég alja. Egyszer sötétkék volt, a másik pillanatban kék, aztán rózsaszín, majd aranysárga színben ragyogott. Ahonnan a világosság sugarai érkeznek, ott terül el Budapest, s messze, nagyon messze, ahol már teljes színpompájában megvirradt, ahol már fényesen ragyog a nap, ott van a szülőföld, Ukrajna, az Orel-vidék, Moszkva.

Akszenov néhány másodpercig nem tudta levenni szemét a hegyek ormairól, aztán mélyet sóhajtott és elfordult. A völgyeket köd borította. A távolban, szétfolyó fekete foltként erdő sötétlett. Valahol az erdő mögött lövések dörrentek. A lövé-

sek zaja hol dobpergésszerűvé fokozódott, hol pedig alig hallható remegéssé halkult, s aztán ismét vadul feldübörgött.

Akszenov úgy határozott, hogy nem osztja meg az erőket és mind a négyen együtt maradnak. A kőgörgetegek jól álcázták őket, fedezéket és biztonságot nyujtottak a golyók ellen. Akszenov lefeküdt a szakadék szélére, a jeges szikla mögé. Nem messze tőle, a kövek mögött foglalt tüzelőállást a rádiós, néhány lépéssel odébb Bukanov rendezkedett be és mellette a másik rádiós.

— Felkészülni! Tüzelni csak az én parancsomra lehet! Gyutacsokat a gránátokba! — vezényelte Akszenov.

Az erdő felől menetoszlop tűnt fel. Az oszlop előtt terepkutatók mozogtak. Akszenov nem tudta megállapítani, milyen erejű az oszlop, de semmiesetre sem lehetett kevesebb egy századnál. Hirtelen eszébe jutott, hogy az álmatlan éjszakán egy cigarettát sem szívott el. Szájában összefutott a nyál, nagyokat nyelt, de nem vett elő cigarettát.

Úgy látszott, mintha az oszlop egyhelyben állna. Akszenovnak most Moszkva jutott eszébe. 1941. októbere ... az utcák sötétek. Valahol a fekete égen légvédelmi záróléggömbök úsztak. A lakóházak kapujában oldalukon gázálarccal, idős asszonyok és kislányok teljesítettek szolgálatot. A nagy udvarokon, kertekben és parkokban légvédelmi ágyúk és géppuskák csövei meredtek az ég felé ... Akszenov és Nasztya hazafelé tartott. A Dzerzsinszkij-téren légiriadó érte őket. Le kellett menniök a Metróba. Nasztya azt javasolta, hogy gyalog menjenek a Krimi-térig. Akszenov csodálkozva nézett a lányra, majd értetlenül vállat vont. Nem tudta elképzelni, hogyan lehet a Metróban, a föld alatt gyalog járni. Nasztya kézenfogva húzta magával lefelé. Emberek százai siettek a föld alá csomagokkal, batyukkal megrakodva. Férfiakat alig lehetett látni. A gyermekek sírtak. Akszenov szégyelte magát, hogy ilyen nehéz időkben a föld alá kell bújnia. Vissza akart térni, az ügyeletes rendőr azonban nem engedte ki az utcára. Ebben az időben a moszkvai Metró a felismerhetetlenségig megváltozott. Nem hallatszott a vonatok lágy és egyre gyorsuló zaka-

tolása, nem hallatszott a rövid és határozott „kész!" indítószó. A Metróban most álmosító csend honolt. A végtelenül hosszú alagutakban deszkákat raktak a sínekre és rajtuk, valamit maguk alá terítve ültek, feküdtek a nők, gyermekek, öregek. Mindenütt komor arcok. A szemekben nyugtalanság bujkált. A hosszú, sokkilométeres alagútban — míg a Dzerzsinszkij-tértől az Ohotnyij-sor, a Lenin-könyvtár, a Szovjetek Palotája megállóhelyeken keresztül eljutottak a Krimi-térig — ezer és ezer moszkvait látott...

— Csak parancsomra lehet tüzet nyitni — figyelmeztette Akszenov embereit s visszazökkent a jelenbe.

A hó felfogta az ellenség lépteinek zaját. Már a terepkutatók arcvonásait is ki lehetett venni. Géppisztolyukat tüzelésre készen tartva, óvatosan figyelve jöttek. Egyikük megállt, lehajolt, aztán fölegyenesedett és kezével az oszlop felé intett.

„Észrevette a nyomunkat" — villant át Akszenov agyán a nyugtalanító gondolat.

Az oszloptól elvált két alak és a terepkutatókhoz futott. A menetoszlop ehhez a csoporthoz közeledett, de nem állt meg. A csoportból az egyik alak intett kezével és valamit kiáltott.

— Tűz! — kiáltott vadul Akszenov, megértve, hogy a németek most a kapott vezényszóra láncba fognak fejlődni.

A két géppisztoly és a két karabély tüze alatt a németek megzavarodtak és ordítva, kiáltozva, vaktában lövöldöztek. Öt ember futásnak eredt, s a többiek utánuk vetették magukat. A havon mint egy-egy sötét folt, feküdtek a hullák. Az erdőt csak néhány ember érte el.

Akszenov megtörölte felhevült arcát és nagyot lélekzett. Halántékán erősen lüktetett az ér.

— Hány darab töltény maradt? — kérdezte.

Igen kevés, ötvenhárom darab karabély- és körülbelül százötven géppisztoly töltény.

Az erdőben felkerepeltek a géppuskák. A sziklákon kopogtak a golyók és elpattanva süvítettek az ég felé. A becsapódá-

sok helyén, mint kis szökőkútak, fröcsköltek szét a kőszilánkok.

A kövek közötti mélyedések biztos védelmet nyujtottak a golyók ellen. Akszenov szeme sarkából az erdő szélét figyelte, ahonnan a torkolattüzek sápadt villanásai látszottak.

A távoli hegyek mögül felvillantak a nap első sugarai s a hó gyémántmezőként szikrázott, villogott. Körülöttük minden rózsaszínben játszott. A derengés kékjét napfény űzte el.

Az erdőben lövegek dörrentek. A szikla előtt magasba csapott a föld és a füst. A második sorozat messze, a szikla mögött csapódott be. Az erdőben motorok dübörögtek.

„Nincs nálunk egyetlen ásó sem" — gondolta Akszenov. Csak a kőgörgetegek mögött és a köztük lévő mélyedésekben találhattak menedéket.

A motorok zúgása egyre közelebbről hallatszott. A dübörgésből ítélve, az erdőben legalább húsz harckocsi gyülekezhetett. A kis csoport valahogy még fel tudta venni a harcot az ellenséges gyalogsággal, a harckocsikkal azonban...

— Elzárjuk az átjárót — döntött Akszenov és hangosan, túlkiabálva a golyók süvítését, odakiáltott embereinek. — Két gránáttal gyorsan hozzám!

Elsőnek a kistermetű, szeplős Torbin rádiós kúszott hozzá. Arcából gyermekesen naív, világos szemek tekintettek Akszenovra.

— Mintha harckocsik volnának — intett kerek fejével az erdő felé, és várakozóan nézett az őrnagyra. — Felrobbantjuk az átjárót és a harckocsik nem dugják ide az orrukat.

Torbin megnyálazta vékony ajkait, valamit akart mondani, de egy közeli becsapódás a földhöz vágta.

— Jól odanyomott — rázta meg magát és bocsánatkérően elmosolyodott, aztán hangosan odakiáltott a többieknek: — mit szöszmötöltök ott, gyorsan a gránátokkal!

Bukanov és a második rádiós, a nehézkes, lomhajárású

Bozskó az őrnagyhoz kúszott. Bozskó egész idő alatt hol jobbra, hol balra tekintgetett és minden becsapódásnál összerezzent. Bukanov vidáman nézett az őrnagyra és éneklő hangon mondotta:

— Már jó párszáz lövedéket ránkzúdítottak, nekünk meg kutyabajunk. Üldögélünk szépen, nézelődünk a kövecskék mögül. A helyzetünk ahhoz hasonló, amiről Szuvorov ezt énekelte: „Kövecskén üldögélek, Ocsakov várára nézdegélek, hej, az en szép kedvesemmel vígan élek".

Bozskó neheztelve nézett a gépkocsivezetőre és elcsodálkozott annak érthetetlen vidámságán.

A rádiósok épségben maradt táskájában két tekercs huzal lapult. Az egyikkel erősen összekötöttek nyolc gránátot. Akszenov minden eshetőségre számítva, szétfeszítette és kissé kihúzta a biztosítószeget. Az egyik gránát gyűrűjéhez hozzákötötték a második huzalt és az átjáró szélén kiválasztottak egy lazán álló sziklát, alányomták a gránátköteget és kövekkel rakták körül. Gyorsan befejezték a munkát, majd mind a négyen hátrakúsztak és a kövek mögötti gödörben kerestek fedezéket.

Akszenov megrántotta a huzalt. A föld megremegett. Szürke porfelhő homályosította el a napot. Akszenov az átjáró széléhez ugrott. Az átjáró fenekén kavics és törmelékhalmaz meredt az ég felé. Elég nagy torlaszt létesítettek, a harckocsik számára azonban ez nem jelentett komoly akadályt.

— Dobjuk le a köveket — vezényelt Akszenov és Bukanovval együtt nekifeszítették vállukat a hatalmas szikláknak.

Egymás után, nagy robajjal zuhantak a szikladarabok az átjáróra. Körülöttük lövedékek csapódtak be. Füst és szürke por gomolygott a levegőben. A por fojtogatta torkukat és csikorgott a foguk között.

— Megindultak! — kiáltott föl Torbin.

Az erdőből egymásután, egyre fokozódó gyorsasággal nyolc harckocsi kúszott elő. Akszenov a harckocsikra pillantott s tornyukról, homlokrészükről és formájukról azonnal megálla-

pította, hogy „Tigris"-ek közelednek. A harckocsik körülbelül háromszáz méterre lehettek. Három-négy perc még és betörnek az átjáróba.

— Gránátokat, kötözd össze a gránátokat! — kiáltott Akszenov.

Nagysietve még két hat-hat gránátból álló köteget készítettek.

A motorok vad dübörgése betöltötte a levegőt. Hernyótalpaikat villogtatva, közeledtek a harckocsik. Hosszúcsövű lövegeik lángot és füstöt okádtak. Egy „Tigris" előretört az átjáró felé.

Akszenov odakúszott az átjáró széléhez. A kőfalak között szinte világítottak a harckocsitornyokra festett keresztek. Az őrnagy remegő kézzel rántotta meg a gránát biztosítószegét, lehajította a sziklafalról és visszaugrott a kövek mögé.

Nem hallatszott robbanás. Akszenov fölemelkedett, el akarta dobni a második köteget is, de az átjáróból magasra csaptak a lángok és az erős légnyomás visszadobta a helyére. Akszenov nem érzett fájdalmat és felugrott. Lent lángoló fáklyaként égett a „Tigris". A második lassan hátrált. Akszenov eldobta a második köteget is és a légnyomástól ismét a kövek közé esett.

A rádiósok és Bukanov ölükbe kapták az őrnagyot és visszavitték a gödörbe. Akszenov száraz, cserepes ajkaival levegő után kapkodott és vérbenúszó szemekkel körülnézett. Szeme előtt lilásnak tűnt az ég.

— Igyék egy kortyot — hallotta Bukanov hangját. Az édes bor bugyborékolva ömlött a szájába. Kellemes meleg áradt szét testében. Kezével eltolta a kulacsot, nagyot lélekzett és rekedten, számára is idegennek tetsző hangon megkérdezte:

— Mi van a másikkal?

— Lobog, mint egy fáklya! — kiáltott fel kitörő örömmel Bukanov.

— No fiúk, itt nincs tovább semmi keresnivalónk. Nincs mivel verekednünk. Megyünk a mieinkhez.

Akszenov nehezen felemelkedett és körülnézett. A hóborította, napsütötte lapályon harckocsik mozogtak előre. Mögöttük gyalogosok futottak. Az erdő mögül szakadatlanul lőtt a tüzérség. Az átjáró felett két szürkésbarna füstoszlop emelkedett az ég felé, s aztán eltúnt, beolvadt a felhőtlen égbe.

Becsapódásoktól felszaggatott terepen keresztül, gránáttölcsérből gránáttölcsérbe ugrálva vezette Akszenov kis csoportját.

A hegyi ösvény meredeken emelkedett felfelé. Lábuk csúszkált a jeges köveken. Sűrű erdőbe értek.

— Tudjátok mit? — kezdte Bukanov. — Egy katona mesélte nekem, hogy egy bölcs férfi kigondolt egy olyan fegyvert, olyan puskát, amelyet önvédelemre használnak. A puska tusa olyan, mint az egyszerű puskáé, csak a csöve görbe. Betöltöd, lősz és a golyó elkezd keringeni körülötted. Úgy tíz méterre tőled forog a golyó. Aztán így a második, a harmadik, a negyedik is. Az ember áll és körülötte a golyók, mint az őrszemek, keringenek. Próbáljon csak valaki annak a közelébe merészkedni, akinek ilyen fegyvere van!

Akszenov ránézett Bukanovra és nem tudta visszafojtani nevetését. A gépkocsivezető nagy kezeit kétoldalt feltartva hadonászott, így mutatta a láthatatlan golyók forgását. Kacsintgatott, lehajolt, fejével bólogatott, gúnyolva a láthatatlan ellenséget.

Bukanov tréfája végetvetett a rossz hangulatnak. A rádiósok vidáman néztek a gépkocsivezetőre. Akszenov mosolygott és érezte, hogy kellemes melegség járja át szívét és egyre jobban magához tér.

— Valaki jön — súgta Bozsko és feszülten figyelt a bokrok felé.

Mindannyian megálltak. A közelben valóban halkan ropogott valaki lába alatt a hó.

— Feküdj! — vezényelt Akszenov.

A csoport tagjai az útról a bokrok mögé ugrottak. A fák között, a térdigérő hóban alacsony, törékeny leány közeledett. Szürke köpenyének alját felhajtotta és derékszíja alá csatolta. Világosszőke haja sűrű fürtökben hullott vállára.

— Nasztya! — kiáltott Akszenov, felugrott és a lány felé szaladt.

A lány ijedten hátrált, lekapta válláról karabélyát, de azonnal le is engedte.

Akszenov jobban megnézte a lány arcát és önkéntelenül lelassította lépteit. Nem Nasztya volt.

A lány bizalmatlanul tekintgetett az ismeretlen őrnagyra. Ijedtséget és örömet kifejező, világoskék szemeit tágra nyitotta. Kimelegedett arcán bánatos mosoly ült.

— Kicsoda maga? — szaladt hozzá Akszenov.

— Egészségügyi vagyok, őrnagy elvtárs, Ivolgina Varja. Egy hadnagyot hoztam ki a bekerítésből... Elszakadtunk a mieinktől... A hadnagy meghalt... Elvérzett...

Nagy könnycseppek tolultak a szemébe. A lány gyorsan, hadarva elmesélte az éjszakai harc történetét, beszélt a hadnagyról, aki fején és mellén sebesült meg; a fasiszta harckocsikról, melyek széttaposták a lövegeket.

Bukanov és a rádiósok is odamentek hozzájuk. A lány vidámabb lett. Csak nagy, búzavirágszínű szemében borongott valami szomorúság.

— Nincs semmi baj, most majd eljutunk a mieinkhez — nyugtatta meg őt Akszenov.

— Ha a hadnagyot azonnal megoperálták volna, még most is élne... Egészen fiatal volt, huszonháromban született... Tambovi volt... Egy kislánynak akart levelet írni, de már nem volt rá képes.

Ismét az erdei ösvényen haladtak. Akszenov Torbint küldte előre terepkutatónak. Bármely pillanatban németekbe botolhattak. Mindannyian szótlanul mentek és feszülten figyeltek.

Az elől haladó Torbin váratlanul tüzet nyitott és egy fa mögé ugrott. Válaszképpen géppisztolysorozatok söpörték végig a fákat. Akszenov néhány ugrással Torbin mellett termett. Bukanov utána futott. Torbin még néhány lövést adott le a sűrűbe.

— Németek, öt ember — kiáltott anélkül, hogy hátrafordult volna. — Egyiküket megsebesítettem, a többi elszaladt!

A fák között Akszenov megpillantotta a németet, aki kétségbeesett igyekezettel kúszott fától-fáig.

— Feküdj! — parancsolta Akszenov Bukanovnak és Torbinnak. — Bozsko előre! Átkutatni a bokrokat és a fákat.

A lomhamozgású, nagydarab ukrán előrehajolva elszaladt Bukanov nem várt vezényszóra, előrelendült és utolérte.

Akszenov és Varja a némethez lépett. A német szeme kidülledt, magasan a feje fölé tartotta remegő kezét. Fiatal, sovány arcán kétségbeesés tükröződött. A havon, ahol még az előbb kúszott, hosszú vércsík jelezte útján. Nem messze tőle ott fekudt a géppisztolya.

— Majd én bekötözöm! — kiáltott Varja.

— Pokolba vele! — villant meg Torbin szeme és felemelte a puskatusát.

— Ne merje megtenni — kiáltott rá élesen Varja — a sebesülteket nem verik!

A lány térdre ereszkedett, kinyitotta egészségügyi táskáját, ügyesen felhasította a német jobblábán a nadrágot. A golyó a térde alatt roncsolta szét csontját s csizmája tele volt vérrel

Amíg Varja kötözött, Akszenov röviden kihallgatta a foglyot. A német a „Wiking" „SS" páncéloshadosztály felderítő osztagának volt a tagja. Hatan azt a feladatot kapták, hogy menjenek előre az erdőbe, állapítsák meg, hol vannak az oroszok és térjenek vissza. Minden kérdésre készségesen válaszolt az őrnagynak. Hadosztályukat vasúton dobták át ide Varsóból. December 31-én rakodtak ki Komáromban. Nem tudja, hány harckocsi van, de azt tudja, hogy igen sok. Tegnap éjjel olvasták fel a Führer parancsát. Még életük árán is be kell törni Budapestre.

Bukanov és Bozsko visszatért.

— Hát ezek szép kis népek — mondotta Bukanov és rosszalóan csóválta a fejét. — Öt ember cserbenhagy egyet és gyáván meglép. Láttuk őket, ott már az erdő széle van és odébb pedig tarló. Legalább félkilométerre elszaladtak.

Akszenov a foglyot nézve, azon gondolkodott, hogy mit kezdjen vele. Ellenségre vonatkozó újabb adatokat tőle már nem kaphat. Velük nem igen jöhet, mert szétlőtt lábára nem tud ráállni sem. Az erdőben sem lehet ott hagyni. Visszatérhetnek a németek, s Akszenov csoportjának nyomára vezetheti őket. Csak egyet lehet tenni...

— Nos, mit csináljunk a fogollyal? — kérdezte a harcosoktól.

— Világos, hogy mit... — felelte gondolkozás nélkül Torbin.

A fogoly jóhiszeműen mosolygott és továbbra is készségesen mesélte el, hogy müncheni, egész életén át dolgozott, foglalkozása szerelő és hát most harcolni kellett...

— Őrnagy elvtárs — szólt élesen Varja — csak nem?... Hát hogyan? Csak nem fogják agyonlőni?

— Hát, mit csináljunk vele? — szólt sötéten Bozsko.

— Hisz sebesült — ráncigálta a leány Akszenov kabátujját. — Ő most már nem katona, hanem beteg.

A fogoly elhallgatott és ijedten nézett a harcosok arcába. Sűrűn pislogott. Simára borotvált arcán remegtek az izmok. Kezei erőtlenül hulltak a hóba.

— Nem, őrnagy elvtárs, nem — mondotta Varja vékony, remegő hangon, izgatottan — mi nem vagyunk fasiszták. Elvisszük magunkkal. Én magam fogom vinni. Hisz ember, sebesült, élő ember...

— Sebesült?!... — nem tudta visszatartani haragját Torbin — hát ők...

Levette válláról karabélyát és csőre töltött.

— Abbahagyni! — kiáltott Akszenov és erős mozdulattal félrelökte Torbin karabélyát. — Vágjatok fát, készítsetek hordágyat!

— Na, te rőt ördög, hálát adhatsz az istenednek. hogy ezzel a nővérkével és az őrnaggyal találkoztál — rázta Torbin öklét a német felé. — Én megvendégeltelek volna mindörökre.

Két rúdból és egy sátorlapból hordágyat tákoltak össze, Bukanov és Bozsko ezen vitte a foglyot. Géppisztolyát Torbin akasztotta a nyakába.

— Cseréljünk — javasolta Torbin Bukanovnak, egy kis idő mulva.

Varja a hordágy mellett ment a térdig érő hóban. Jóságos szeme hol a sebesültön, hol az őrnagyon, hol pedig a német súlya alatt görnyedő harcosokon nyugodott. Szeméből melegség és kedvesség áradt. Akszenovnak úgy tűnt, hogy látta már valahol ezt a tekintetet.

— Gárdaőrnagy elvtárs, egy kis bort kellene neki adni — hallotta Varja hangját. Igen, a hangot is már régóta ismeri Akszenov. Ugyanezt a hangot és ugyanezeket a szavakat hallotta az egészségügyi zászlóaljnál Sztálingrád alatt, amikor a harcmezőről hozták ki, ahol eszméletlenül feküdt a légnyomástól. De akkor ezeket a szavakat a magastermetű, napbarnított arcú Maruszja ejtette ki. Varja pedig egészen kicsi és szőke. Akszenov emlékezett arra, hogy ilyen tekintettel, ilyen hanggal és ilyen mozgással már nem egyszer találkozott. Igy nézett és így beszélt Nasztya a bjelorussziai erdőkben, amikor a súlyosan sebesült Akszenovot ápolta. Igy csengett Maruszja nővér hangja Sztálingrád alatt, ilyen tekintete volt az orvosoknak és a nővéreknek a Voronyezs alatti tábori kórházakban. Ebben a tekintetben a mások szerencsétlensége iránti megértés és az az óhaj tükröződött, hogy valamivel csökkentse a másik ember szenvedését.

A humanizmus nagyszerű érzése nem pusztul el a háború körülményei között sem. A szovjet ember számára csak az az ellenség, aki zavarja az életét, aki kezet emel szabadságára és függetlenségére.

Akszenov gondolatait repülőgépmotorok zaja szakította félbe. A hegyek mögül vagy harminc „IL" gép bukkant elő. A gépek, mintha össze volnának kötve, egyszerre buktak alá és tüntek el. A hegyekben visszhangozva morajlott a robbanások döreje. A hegyek mögül pillanatok alatt magasra szállt a füst és a por. Néhány másodperc mulva ismét egymásután

előbukkantak a gépek fekete árnyai. Motorjaikat bőgetve megfordultak és megint lecsaptak oda, ahol a füst és por kavargott. Akszenov a csatarepülőgépeket figyelte és meggyorsította lépteit. A szovjet gépek megjelenése fontos esemény volt most. Arról tanuskodott, hogy az ellenség még nem győzött, az életrehalálra menő harc még tart, s ebben a küzdelemben nemcsak azok sorsa dől el, akik jelenleg az arcvonalon harcolnak Budapest alatt, hanem Akszenov kis csoportjának sorsa is...

„Állj! Kezeket fel" — hökkentette vissza Akszenovot egy hangos felszólítás. Felemelte kezét.

— Az őrnagy hozzám, a többiek a helyükön maradnak — vezényelt élesen egy láthatatlan hang.

Akszenov körülnézett. Köröskörül éles, nagy kövek hevertek.

— Tíz lépéssel balra ösvényt talál, jöjjön fel azon — rendelkezett a hang felülről.

Akszenov felemelt kézzel lépett a szikla mögé. Géppisztolyát készenlétben tartva, egy barnaarcú szakaszvezető jött eléje. Ellenőrizte igazolványait és bocsánatkérően mondotta·

— Elnézést, gárdaőrnagy elvtárs, a németek szovjet katonáknak öltöztetett diverzánsokat küldenek hozzánk. Hármat már elfogtunk. Mi itt figyelőben vagyunk, kevés az emberünk, mindnyájan a hágón vannak.

— Mi újság?

— Jönnek, mint az őrültek. Már negyven harckocsijuk kiégett és még mindig jönnek. Zászlóaljparancsnokunk elesett és most a tüzérőrnagy elvtárs a parancsnokunk.

A szakaszvezető elvezette Akszenovot Csevilkin őrnagy harcálláspontjára. A jóvágású tüzértiszt szögtávcsövön keresztül figyelte a terepet. Kucsmája mellette feküdt a mellvéden. Az őrnagy fekete hajfürtjei csapzottan hulltak homlokára. Gimnasztyorkáján sötét izzadságfoltok tarkállottak.

— Mi a csoda, a túlvilágról jöttek? — örvendezett Csevilkin, megpillantva Akszenovot. — Vagy tízszer telefonáltak ide a hadsereg-törzstől és ön után érdeklődtek. Örülök, hogy látom...

Megszorította és hosszasan rázta Akszenov kezét.

— Nos. hogy vannak? — kérdezte az örömtől izgatottan Akszenov.

— Verekszünk. Negyvennégy harckocsit kilőttünk. Legalább háromszáz gyalogost semmisítettünk meg. Súlyos harcokat vívunk. Hat lövegünket szétlőtték már. A lövészzászlóaljnál is nagy a veszteség! Az egész zászlóaljban csak egy tiszt maradt életben — villant meg Csevilkin fekete szeme — szálka vagyunk a szemükben. Eltorlaszoltuk az útjukat. Én pedig a megmaradt hat lövegemmel sem engedem át őket a hágón!

— A szárnyai azonban nyitottak. Az ellenség gyalogsága meg tudja kerülni önt a hegyeken keresztül és a háta mögé kerülhet.

— Igen, a szárnyakkal baj van. Köröskörül figyelőket állítottam ki. A hadtestparancsnok egy páncéltörő tüzérezredet ígért, meg két lövészzászlóaljat, de nem jönnek.

— Lehet innen beszélni a hadsereg-törzzsel?

— Igen. Közvetlen összeköttetésem van a hadtesttel és attól nem messze van a hadsereg-törzs.

— Lőszere van?

— Van elég. Az imént hoztak két gépkocsival.

Akszenov meglepő gyorsasággal kapott összeköttetést a hadsereg-törzzsel.

— Hallgatom — hallatszott Voronkov tábornok ismerős hangja.

— Kicsoda, kicsoda? — kérdezte kétszer is. — Akszenov? Hát te élsz?! Hát ez csodálatos! A hadseregparancsnok állandóan érdeklődik utánad.

Akszenov röviden vázolta mindazt, amit látott és Voronkov tábornok megparancsolta, hogy induljon el a hadsereg-törzshöz.

— Menjen az én gépkocsimon — ajánlotta fel Csevilkin. — Nekem úgysem kell utazgatnom ...

Nyugat felől, a lapály fölött alig látható pontok, ellenséges repülőgépek jelentek meg.

— Megint jönnek — mondta Csevilkin és összevonta

szemöldökét. — Menjen el minél gyorsabban, most megint mindjárt ránkszabadul a pokol.

A tüzérőrnagy gyorsan megszorította Akszenov kezét és mintha rangban idősebb lenne, Akszenovra kiáltott: — Mire vár? Azonnal induljon útnak! Ön végrehajtotta feladatát, engem pedig ne zavarjon feladatom végrehajtásában. Nyikitin indítson! — kiáltott a gépkocsivezetőnek. A beszélgetést befejezettnek tekintette és egész figyelmével a szögtávcsőhöz tapadt.

— Őrnagy elvtárs, sok itt a sebesült, kérek engedélyt arra, hogy itt maradhassak — szaladt Akszenovhoz Varja.

— Rendben van, maradjon — gondolkozott kissé Akszenov, megfordult, néhány lépést tett, majd visszafordult, átölelte a leányt és megcsókolta forró arcát.

— Gépkocsira! — kiáltott katonáinak Akszenov.

— Hát a némettel mit tegyünk? — kérdezte Bukanov.

— A hordágyat fektessétek keresztbe a gépkocsin. Elviszszük magunkkal.

A gépkocsi elindult. Hátuk mögött a levegőben repülőgépek búgása hallatszott. A búgás egyre erősödött. A hegy mögül vagy húsz „Lág"-típusú* repülőgép bukkant fel és süvítve húzott nyugat felé. Akszenov, tekintetével a vadászgépeket követve, megkönnyebbülten felsóhajtott. Most már nem jelentenek veszélyt az ellenség gépei azok számára, akik a hágót védik.

A gépkocsi leereszkedett a völgybe. Az úttól nem messze, a bokrok között egy tüzérezred éppen tüzelőállást foglalt. Az utak mentén és a bokrok között az utászok gyorsan harckocsiaknákat telepítettek. Akszenov megállt és a tisztek csoportjához szaladt. Mindannyian feléje fordultak.

— Ön a hadsereg törzséhez tartozik? — kérdezte egy szélesvállú ezredes, aki, úgy látszik, megismerte Akszenovot.

— Igen, Akszenov őrnagy vagyok.

— Mi már találkoztunk valahol. Üdvözlöm. Jelentse a hadseregparancsnoknak, hogy a hágóig nem tudtam eljutni, s ezért

---

* „Lág" — szovjet vadászgéptípus.

kénytelen vagyok az ezredet itt szétbontakoztatni. Az ellenség a hágótól északra áttört. Harckocsijai már bent vannak Tordason — mutatott az ezredes egy távolban látszó falu felé. — Az utat lezárom s az ellenséget nem engedem tovább. Itt van nálam a hadsereg közvetlen műszaki zászlóalja. Háromezer aknát már leraktunk. Nemsokára még hétezret hoznak.

„Mégis sikerült megkerülniök minket — nézett Akszenov a falu felé — de kár, hogy a gyalogság elkésett, most már igen forró lesz a helyzet."

XII.

Csizsov ezredes egy hátizsákon ült fejét lehorgasztva. Egész teste égett, mintha tifusz-rohama volna. Mellette folyton járkáltak, halkan beszélgettek, az ezredes azonban most nem látott, nem hallott semmit. Amit ő átélt, attól a legbátrabb parancsnokok is megőszülnek egy óra leforgása alatt. Az ellenség áttörte a védelmét, s hadosztálya részekre szakadt. Most itt áll ő, a hadosztályparancsnok — ezredek és zászlóaljak nélkül. Azt sem tudja, hol lehetnek.

Vaszilij Ivanovics Csizsov huszonnyolc éve szolgál a Vörös Hadseregben, s azóta már nem egyszer kerult nehéz helyzetbe. A finn háborúban is, de különösen a Nagy Honvédő Háború első évében nem egyszer nézett farkasszemet a halállal. Kemény katonaszívvel kellett elviselnie barátai és elvtársai pusztulását.

Nem a szégyen és nem a végtől való félelem ült most sem a szívére. Az a gondolat bántotta nagyon, hogy hadosztálya nem tudta megállítani az ellenséget. Az ellenség ezzel az áttöréssel veszélyezteti az egész gárdahadsereget, sőt nincs kizárva, hogy a szovjet-német arcvonal egész déli szárnyát is veszedelembe sodorhatja. S mindez a háború végefelé történik, akkor, amikor ő, Csizsov ezredes, hadosztálya minden egyes harcosa és az egész Vörös Hadsereg száz és száz fényesen megtervezett és végrehajtott győzelmes harcra, csatára és hadműveletre tekinthet vissza buszkén.

Mindannyian a háború végét várják, valamennyien abban

reménykednek: még néhány csapás és végleg győzedelmeskednek az ellenség felett. Mindenki ezt várja, ebben reménykedik, ő pedig... nem váltotta valóra a hozzáfűzött reményeket. Az is lehet, hogy éppen ő miatta még néhány hónappal elhúzódik a háború és az ő hibájából százával, ezrével halnak meg a szovjet emberek.

„Hogy történhetett ez? Hol követtem el hibát? Miért nem hajtotta végre feladatát a hadosztály?" — vetődött fel benne a kérdés, már ki tudja hányadszor.

Széles arcvonal, kevés erő, téli időjárás és köves talaj: kevés idő a védelem előkészítésére, éjszakai támadás — sorakoztak egymásután a válaszok agyában.

Ez mind igaz, ez mind így van. De nem ez a főkérdés — fűzte tovább gondolatait — valahol másutt lehet a kérdés nyitja. Igen, igen! Valahol másutt. De hát hol?

Hosszú ideig ült mozdulatlanul, öregesen meghajlott háttal, semmit sem látott maga körül. Valaki néhányszor odalépett hozzá, mondani akart valamit, de mindig meggondolta magát és elsomfordált mellőle. A hulló hó egészen befedte az ezredest, arcán elolvadt és nyakába folyt a hideg hólé.

Felidézte emlékezetében a sztálingrádi harcokat, a Katona-Szakadékot, amelyet Halál-Szakadéknak neveztek el... Gondolt a négyhónapos nehéz, kimerítő harcokra. Újra átélte azokat a szörnyű, várakozással terhes napokat, mikor mindnyájan attól tartottak, hogy a hitleristák áttörnek a Volgántúlra és behatolnak a Szovjetunió mélyebben fekvő területeire. S ezekben a veszedelmekkel terhelt napokban, mint a sötét éjben a villám, úgy gyujtottak világosságot Sztálin elvtársnak 1942 november 7-én elhangzott szavai: „Lesz még ünnep a mi utcánkban is!"

Hirtelen mozdulattal felállt, begombolta szétnyílt köpenyét, felvette kucsmáját, megtapogatta zsebében a pisztolyát Emberei várakozóan néztek rá.

— Kamisin ezredes, hozzám! — kiáltott Csizsov.

— Jelen — húzta ki magát a magastermetű törzsfőnök.

— Hány ember van velünk?

— A törzs nyolc tisztje, tizenegy tiszthelyettes és negyvenhét harcos.

— Hívja össze a tiszteket!

Fél perc mulva már felsorakozott a nyolc tiszt a hadosztályparancsnok előtt. Senki sem beszélt, csend volt.

— A kapott feladatot nem hajtottuk végre — mondotta tompa hangon Csizsov. — A fasiszták áttörtek, s elérték a hegyeket. A hadosztály védelmét részekre szaggatták, de ez még nem jelenti azt, hogy a hadosztályt szétzúzták. Hallgassátok csak! — és kezével nyugat felé mutatott.

Nyugaton egy pillanatra sem szünetelve dörögtek a fegyverek, tombolt a harc.

— A mi embereink, a mi hadosztályunk, a mi ezredeink és zászlóaljaink harcolnak ott — mondotta Csizsov minden szót hangsúlyozva és egyre erősödő hangon. — Hadosztályunk nem semmisült meg, hadosztályunk él. Mi pedig hátulról mérünk csapást a fasisztákra. Az utakon és az útszorosokban csapunk le rájuk. Ismét összefogjuk a hadosztályt és az ellenség vére mos tisztára mindannyiunkat a haza és a párt előtt. Most az a feladatunk, hogy újból kezünkbe vegyük a csapatok vezetését, összeszedjük az egyes szétszórt csoportokat, egyesítsük őket és folytassuk a harcot az ellenség ellen. Minden egyes embert, minden kisebb csoportot itt kell gyülekeztetni a dombokon. A síkságon harcoló ezredeket, zászlóaljakat a hegyekbe kell vinni. Ön, Kamisin, itt marad; szervezzen körkörös védelmet és tartsa magát. Ön, Alekszandrov, jusson el Markelovhoz. Hallja?... A balszárnyon az ő zászlóaljai harcolnak. Mihalcsuk és Petroszján, önök menjenek a jobbszárnyra. Ott volt a harckocsidandár és egy ezredünk. Lépjenek velük összeköttetésbe és vonják ide őket e magaslat körletébe. Én a középre megyek. A híradószolgálat főnöke szerezzen egy rádiót, bármilyen áron is és állítsa helyre az összeköttetést a hadtesttel vagy a hadsereggel. A többi tisztet Kamisin foglalkoztassa, itt rendezzék be a harcálláspontot és szervezzék meg a csapatok vezetését. Nézzenek körül a közeli erdőkben. Biztosan több csoport verődött össze a mieink közül. Mindenki itt gyülekezzék. Mellém, Alek-

szandrov, Mihalcsuk és Petroszján mellé osszon be három-három géppisztolyos harcost.

Vaszilij Ivanovics Csizsov elbúcsúzott a tisztektől.

— Talán nincs is szükség arra, hogy ön személyesen menjen — mondotta rábeszélő hangon Kamisin, az ezredeshez hajolva.

Csizsov sovány, kiállócsontú arca elborult, orrcimpái dühösen kitágultak. Sötét szemével szemrehányóan nézett a törzsfőnökre.

— A parancsnok helye a csapatoknál van! Elvesztettem a csapataimat, magam szedem össze őket!

Gyorsan megfordult, intett küldöncének és a két harcosnak, felkapta géppisztolyát és nekivágott a hótól fehérlő ismeretlennek. A küldönc és a géppisztolyosok félkörben körülvéve kísérték az ezredest.

Csizsov néha megállt, körülnézett, néhány pillanatig hallgatta a szakadatlanul tomboló harc zaját, aztán ment tovább. Az egyik emelkedőn megcsúszott és halkan feljajdult. Éles fájdalmat érzett a gyomrában. Ismét kiújult a régi gyomorfekélye. Összeszorította fogát és nagy akaraterővel igyekezett leküzdeni fájdalmát.

Előttük teljesen bekerítve harcolt a hadosztály valamelyik alegysége.

— Feküdj! — parancsolta az ezredes a géppisztolyosoknak és elvágódott a havon.

Tőlük vagy harminc lépésnyire emberek körvonalai látszottak, a fegyverek torkolattüzei meg-megvilágították őket. Kissé távolabbról lövések szaggatták a sötétség leplét. A villogó torkolattüzek fényéből Csizsov megállapította, hogy legalább egy lövészszázadnyi erő harcol a németek ellen. Tudta, hogy itt húzódott a védelem első és második árka. Úgy látszik, valamelyik bátor parancsnok nem hagyta el állásait és most is állhatatosan tartja magát. Igyekezett emlékezetébe idézni, hogy melyik század volt védelemben ezen a részen, de sehogysem tudott visszaemlékezni rá. Elhatározta, hogy áttör ehhez a századhoz.

— Tűz! Csak minél lejjebb és egyenesen a fekete alakokra — súgta a géppisztolyosoknak.

A kereszttűz hatására a sötét alakok felugráltak, majd visszazuhantak a hóra. A szembenlévők beszüntették a tüzet.

— A mieink! Gárdaszázados elvtárs, a mieink! — kiáltott valaki csengő hangon a hirtelen támadt csendben.

— Utánam! — ugrott fel Csizsov, s előrelendült. Gyomorfájása elmúlt, testét könnyűnek érezte és lendületesen futott a kásás hóban.

— Hurrá, a mieink! Egyesültünk! — kiáltották az eléjük futó harcosok. Az ezredest határtalan öröm fogta el. Egy kistermetű, ismeretlen katonához ugrott, átölelte vállát, csókolta és vizes, borostás arcához nyomta arcát.

— Galambocskáim! Kitartottatok! Derék emberek vagytok! — mondogatta a futástól zihálva és nem engedte ki öleléséből az ismeretlen harcost.

— Gárdaezredes elvtárs, ön itt? — szaladt feléje egy magastermetű tiszt széttárt karokkal és meg akarta ölelni a hadosztályparancsnokot, de uralkodott magán, leengedte kezét és halkan, de feszesen jelentett: — Gárdaezredes elvtárs, Baharov gárdaszázados, századparancsnok jelentem, a második lövészszázad tartja állását.

— Üdvözlöm, Baharov — szorította meg az ezredes a százados kezét. — Milyen erőkkel szorongat az ellenség?

— A század állása mellett és a századon keresztül hetvenkilenc harckocsi és harmincnyolc páncélozott csapatszállítójármű haladt át. Körülbelül két zászlóaljnyi gyalogság kerített be bennünket. Századomból két tiszt, öt tizthelyettes és hatvankilenc harcos maradt. Két tizthelyettes és tizenhét harcos a harmadik zászlóaljtól csatlakozott hozzám.

— Most mit akar tenni?

— Áttörök a hegyekhez, ott vannak a mieink!

— Rendben van. Induljanak.

A százados rövid parancsokat osztogatott. Az elvonulás biztosítására mindössze egy tizthelyettest és három géppisz-

tolyost hagyott hátra azzal, hogy mihelyt a század rohamra lendül, azonnal csatlakozzanak hozzá.

— Miért éppen itt akarják a németek gyűrűjét áttörni és miért „hurrá"-val indulnak harcba? — kérdezte az ezredes.

Baharov megfordult, közelhajolt az ezredeshez és a fülébe súgta:

— Az ellenség főerői itt vannak. Tűzzel lefogom őket, előrerohanok. A szárnyakat nem féltem, ott nagyon gyéren vannak. A „hurrá" kiáltásra pedig minden oldalról errefelé igyekeznek a mieink. A mieink közül elég sokan vannak a környéken szétszóródva az árkokban. A német megijed a hurrázástól. A legfontosabbnak azt tartom most, hogy ráijesszek az ellenségre!

Baharov kezében elcsettent a rakétapisztoly és egy pillanat mulva vakító fény öntötte el a kis dombot. A második rakéta is az égre röppent s a század egy emberként egyszerre lendült előre. Mennydörgésszerű „hurrá" nyomta el a géppisztolyok hangját.

Az ezredes Baharov mellett szaladt és futás közben adta le géppisztolysorozatait. Gránáttölcséreken ugrott keresztül, a kiürült tárat újjal cserélte fel és teljes erővel „hurrá"-zott. A mélységes sötétséget mindenfelől nyomjelzőlövedékek csíkozták. A győzedelmeskedő erő és a rettenthetetlen bátorság egybeolvasztotta a géppisztolysorozatokat a lábak ütemes dobogásával.

— Feküdj! — szállt végig a láncon Baharov parancsa.

— Köszönöm! Már nem hittem, hogy életben maradok — ütötte meg egy női hang Csizsov fülét. — A romok között feküdtem. Körülöttem mindenütt németek, majdnem eltapostak a harckocsik és a mieink közül senkit sem láttam.

— Nagyon aggódtam magáért Nasztya, nem hittem volna, hogy valaha még találkozunk — válaszolt Baharov és hangjából érezhető izgatottság áradt.

— Összekötők, közöljék a parancsnokokkal, hogy azonnal jelentsék beosztottjaik létszámát — parancsolta erős hangon Baharov és aztán hangját lehalkítva folytatta. — Nasztya, nem akar enni? Van egy kis darab hús meg kenyér nálam.

„Nasztya Prohorova mesterlövész" — ismerte fel a lányt az ezredes és ezt gondolta: „Szóljak vagy ne szóljak neki Akszenovról? Azt hiszem, jobb lesz, ha hallgatok".

A roham alatt egyetlen embert sem veszítettek és a rohamozó század úgy vonzotta magához a szétszórt csoportokat és egyes embereket, mint a lámpafény a lepkéket.

Egy óra mulva már több mint háromszáz ember vonult a hegyek felé.

— „Minden áron össze kell szedni reggelig az egész hadosztályt — gondolta Csizsov — összeszedjük s aztán hátulról rá a németre."

Baharov most nem Csizsov mellett lépdelt. Gyakran megállt, feszülten figyelt és látszott rajta, hogy erősen gondolkodik. Valamit mondani akart Csizsovnak, de mikor szólni kellett volna, mindig visszatartotta valami.

— Miért nyugtalankodik? — hívta magához Csizsov.

— Az emberek miatt, gárdaezredes elvtárs — bökte ki nagynehezen Baharov — nincs itt minden emberem. Több mint harmincan hiányoznak.

Lehajtotta fejét és kerülte az ezredes tekintetét. Egy darabig szótlanul állt, s aztán félénken kérte.

— Kérek engedélyt, hogy visszamehessek oda, ahol a század balszárnya harcolt. Eljutok odáig. Hallja, mennyire lövöldöznek? Azok az enyémek, a harmadik szakaszból valók.

Csizsov elgondolkozott. Közeledik a hajnal, nemsokára egészen kivilágosodik. Akik reggelig nem jutnak a hegyek közé, mind itt vesznek.

— Rendben van. Menjen — adott engedélyt Csizsov és azon igyekezett, hogy minél keményebben csengjen a hangja. — Szedje össze embereit és azonnal igyekezzék a hegyekbe. Törjön át az Agostyán-hegyhez, ott gyülekezik a hadosztály.

— Értettem — húzta ki magát Baharov és hálásan nézett Csizsovra.

Az ezredes keményen megszorította kezét és halkan szólt hozzá:

230. oldalhoz

— Csak óvatosan, semmit se kockáztasson hiába. Most az a legfontosabb, hogy megmentsük az embereket.

— Értettem — válaszolt Baharov. Magához szólította Koszenko szakaszvezetőt, s aztán mindkettőjüket elnyelte a sűrű köd.

Ahová Baharov igyekezett, ott egyre nagyobb erővel, egyre könyörtelenebbül dúlt a harc.

XIII.

A gépkocsi nehezen tört előre a vastag hótakaróval borított úton. Az enyhe fagy csípte az arcokat. Az útmenti fák némán álltak csillogó hóruhájukban.

Selesztov tábornok gyakran nézett a térképére és ilyenkor összevonta szemöldökét. Az utak, az arcvonal útjai nyugtalanították a Haditanács tagját. Az ellenség főcsapásának körletéből a Dunához vezető legjobb műutat nem lehetett használni. Ez az út az ellenségnek Budapesten bekerített csoportosítására támaszkodott és így nagy vargabetűket kellett leírni a rossz, behavazott utakon. A hadsereg kevés útépítő csapattal rendelkezett, egyébként is minden műszakira szükség volt az arcvonalon. Ha még tovább esik a hó, az utak járhatatlanná válnak és nincs, aki megtisztítsa.

Egy nagyobb magyar faluba értek. Sokan voltak az utcán. Asszonyok, öregek és fiatalok a havat lapátolták le az útról. A gépkocsi előtt szétváltak és utat engedtek.

„Ki szervezhette ezt meg?" — tűnődött a tábornok és az emberek hidegtől kivörösödött arcát vizsgálta. Tudta, hogy ebben a faluban nem állomásoznak csapatok és szovjet komendáns hivatal sincs.

A téren nagy tömeg tarkállott. A gépkocsi dudált, erre a tömeg szétvált, s egy jobblábára sántító, magas férfi lépett az autó elé. Rövid téli kabátot viselt és gyűrött kalap volt a fején.

Selesztov kiszállt a gépkocsiból. Utána a géppisztolyosok is kiugrottak és éber szemekkel figyelték a tömeget.

A férfi a szovjet tábornok láttára gyorsabban lépkedett, meg-megcsúszott a síkos úton és majdnem elesett. Gondos kezek nyultak ki a tömegből és megfogták.

— Jó egészség kivánni — köszöntötte a tábornokot és zavartan oda-oda pislantott saját lábára.

— Üdvözlóm — válaszolt Selesztov és kezetnyujtott a magyarnak.

A magyar elpirult és bátortalanul, megilletődve nyujtott kezet. Selesztov érezte, hogy remegnek az ujjai és izzad a tenyere.

— Tud oroszul? — kérdezte a Haditanács tagja és a magyar ember betegesen sápadt arcába nézett.

— Kicsit, kicsit, egészen kicsit — csillant fel a magyar tágranyilt pupillájú, sötétbarna szeme.

— Voronyezs — szólt váratlanul hangosan és a lábára mutatott. — Műlábam van... piff-paff és kaput. — Kissé elmosolyodott s aztán arca megint komoly lett és a hidegtől megkékült ajkába harapott, majd tört oroszsággal folytatta: — Határoztuk, utat megszabadítani. Vörös Hadsereg nehéz utazni — nehezen talált megfelelő szavakat, hogy megmagyarázza a községben folyó munkát.

— Jól van — mondotta megelégedetten Selesztov.

— Káráso? — kérdezte a magyar és megint elöntötte arcát a pír.

— Igen. A Szovjet Hadsereg köszöni önöknek.

— Óh — legyintett kezével — köszönni. Mi... magyarok is harcolni... maguk ellen harcolni... Voronyezs, Voronyezs. Csak tégla meg kő maradt. Magyar lőni, német lőni, román lőni...

A tömeg feszült csendben figyelt. A férfiak lassan hátrébb húzódtak. Csak a nők, meg a gyermekek maradtak elől.

— A Szovjet Hadsereg nem harcol a békés lakosság ellen. Sőt, minden módon segítjük a békés lakosokat.

A magyar fejbólintással jelezte, hogy mindent megértett és nem vette le tekintetét a tábornok arcáról. Látszott rajta, hogy még kérdezni szeretne valamit, de nem tudja rászánni magát.

Végül is felbátorodott, s amikor Selesztov elhallgatott, dadogva megkérdezte:

— És a maguk... a Vörös Hadsereg, felnőtt magyar Szibériába küldeni? Gatonákat, kik harcolt, lőni agyon?

— Nem — válaszolt szigorúan Selesztov. — A Szovjet Hadsereg nem bosszúálló. A háborús bűnösöket bíróság elé állítjuk. Az egyszerű katonák pedig hazajönnek. Egyébként a mi Szibériánk nagyon szép ország. Feleslegesen ijesztgetik magukat vele.

— Igen, igen — bólogatott a magyar és szinte szívta magába a tábornok szavait.

— Ki irányítja a hóeltakarítási munkálatokat — kérdezte Selesztov.

— Irányítani? — kérdezte a magyar és gondolatban elsuhantak előtte a legutóbbi napok eseményei, amikor szülőfaluját a szovjet csapatok elfoglalták. Maga előtt látta a falubeliek ijedt arcát és szinte hallotta az oroszok kegyetlenkedéseiről szóló suttogásukat. Ő maga is félt találkozni azokkal, akik ellen harcolt, akiknek városait és falvait olyan magyarok és németek rombolták le, mint ő.

Ferenci a pincében húzta meg magát, míg a falujukon átrobogtak a szovjet harckocsik és átvonult a gyalogság. Az arcvonal a Dunához tolódott el. Ekkorra felbátorkodott a pincéből és faluját ugyanolyan épnek találta, mint azelőtt volt. Valaki azt híresztelte, hogy nemsokára orosz csekisták zúdulnak a falura és megkezdődik a leszámolás. De teltek, multak a napok és a csekisták csak nem jelentek meg. A falun időnkint gépkocsik haladtak keresztül. Az oroszok néha betértek a házakba melegedni, de senkit sem bántottak, barátságos mosollyal járkáltak az emberek közt és tört németséggel igyekeztek megértetni magukat. Ennek láttán elszégyelte magát, s szégyenkezett amiatt, amit a magyarok elkövettek Oroszországban. Úgy érezte, hogy valamivel jóvá kell tennie az elkövetett bűnt, s meg kell hálálni azt, hogy sértetlenül hagyták faluját. Azt találta legjobbnak, ha eltakarítják a havat az utakról. Házról-házra járt, kért, bizonygatott, de a lakosok nagyrésze még ellenséget látott az oroszok-

ban és semmiben sem akarta segíteni őket. Munkája azonban nem veszett kárba. Egymásután jöttek a munkára az öregek és a nők, aztán később, lassan a férfiak is meggondolták magukat.

Ferenci szerette volna elmondani ezeket az orosz tábornoknak, de látta a nők szeméből feléje sugárzó kérést, hallotta a férfiak köhintgetését és nem szólt a tábornoknak a falubeliek előbbi magatartásáról.

— Nem irányít itt senki. Én járni házról-házra és kérni. Ők jönnek — mutatott az emberekre — mondják, jönni, Ferenci. Lapátot kezébe és... davaj, davaj.

— Ide figyeljen, Ferenci elvtárs — tette vállára kezét Selesztov.

Ferenci megremegett, elvörösödött és suttogva ismételte:

— Továris Ferenci, továris Ferenci...

A férfiak óvatosan félretolták a nőket, lassan előrejöttek. A „továris" szó végigröppent a tömeg feje fölött. Többen elmosolyodtak, valaki köhintett.

— Hát szóval, Ferenci elvtárs — folytatta a tábornok — el tudnák-e vállalni az út ellenőrzését a maguk falujától Martonvásárig?

— Martonvásár? Kérem, tudni. Mi mindent tudni. Ügyelni fog... hogyis, izé... őrszem állítunk — mosolygott Ferenci és örült annak, hogy megtalálta a megfelelő orosz szót.

— Ez az, ez az. Szakadatlanul ügyeljenek és mihelyt havazni kezd, azonnal lássanak neki a hóeltakarításnak. A gödröket temessék be kaviccsal. Itt-ott döngöljék le.

— Igen, igen — hallgatta Ferenci figyelmesen a tábornok szavait.

— Ha pedig valamire szükségük lesz, forduljanak bármelyik szovjet tiszthez. Mondják meg, hogy Selesztov tábornok parancsolta. Az én nevem Selesztov.

— Igen, igen. Selesztov, Selesztov tábornok. Minden lesz, Selesztov tábornok úr. Legyen csak... hogy mondják... nyugodt.

A Haditanács tagja elbúcsúzott a magyartól; kezét kucsmájához emelte és beült a gépkocsiba.

— Gyorsan az átkeléshez. Nagyon elidőztünk itt.

A tömegből sok kéz emelkedett a magasba. A távozó gépkocsi után integettek. A tábornok megfordult. A tömeg előtt, kezében kopott kalapját magasra tartva, Ferenci állt és integetett.

A gépkocsi kikanyarodott a betonra. A széles betonút nyílegyenesen vezetett Budapest felé. A hadsereg közlekedésének ezt a fővonalát csak igen nehezen tudták rendben tartani az útépítő csapatok. Az útkereszteződéseknél feszesen intettek kis zászlóikkal a katonástartású forgalomszabályozó lányok. A kommendánsi sorompóknál türelmetlenül figyelték az utat a harcosok és tiszthelyettesek. A tábornok a forgalomszabályozó lányokat és az úton néha-néha feltűnő gépkocsikat figyelve, visszaemlékezett az 1941 őszi frontutakra. Akkor még, mint volt közgazdaságtantanár és a hadosztály politikai osztályának instruktora menetelt a moszkvai népfelkelők zászlóaljában. A moszkvakörnyéki betonút is úgy csillogott, mint ez. De akkor kevesen jártak az arcvonal útjain. Az utak felett a fasiszták feketekeresztes bombázógépei keringtek zsákmányra éhesen. A csapatok az erdőkben és cserjésekben rejtőztek. S a menekülők ezreinek áradata jött velük szembe. A tábornok akaratlanul is felsóhajtott. Arra gondolt, hogy mi történt volna vele, ha mondjuk, akkor valahol Szmolenszk, vagy Vjazma alatt fényes nappal gépkocsival végigrobogott volna az úton. Igen, az eltelt három és félesztendő alatt sokminden megváltozott. És bármennyire is furcsa, Selesztov most valahogy nem tudta elhinni, hogy a hadsereg súlyos védelmi harcokat vív. Sztálingrádtól Budapestig majdnem megállás nélkül nyomultak előre, mindig csak előre. Majdnem elérték már Ausztria határát és most a hadsereg ismét védelembe kényszerült.

Az égen hatalmas bombázók úsztak. A földről nézve úgy tetszett, hogy nagyon ráérősen, lassan repülnek a vöröscsillagos gépek. A bombázógépek fölött és jobbról-balról ezüstösen csillogó vadászgépek suhantak el. Úgy keringtek a bombázók körül, mintha fogócskáztak volna.

„Gyorsabban, gyorsabban — sürgette gondolatban őket a tábornok — nagy szükség van ott most rátok".

Gondolatai ismét az arcvonal útjaihoz és a lőszerkérdéshez tértek vissza. Az utolsó lőszerszállítmányt már utbaindították a hadsereg előretolt raktáraiból, a hadsereg jobbszárnyán lévő csapatokhoz.

Valahol egész közel lehet már a Duna. Már érezni lehetett a folyó nyirkos lehelletét. Most minden az öreg, ködös Dunától függ. A túlsó parton lőszerhegyek emelkednek, ezen az oldalon pedig szinte maga a hadseregparancsnok tart nyilván minden egyes töltényt.

Az út élesen elkanyarodott. A gépkocsi egy vasúti híd alatt suhant el és a ritkás ködben a tábornok elé tárult a Duna.

Tompa morajlás hallatszott a partok mentén. Mintha valami láthatatlan állatszörny közeledne, s ezernyi csápjával súrolná a földet.

Tehergépkocsioszlop várakozott a munkálatok befejezésére. Az öreg kikötőhidak nyögtek a rájuknehezedő teher alatt. Az utászok sürögve-forogva dolgoztak, egy hang zamatos káromkodást eresztett meg, hanyagsága miatt szidott valakit. Az olajtól piszkos gépkocsivezetők szótlan csoportja oldalt állva dohányzott.

— Kész! — kiáltott egy rekedtes hang és a kikötőhelyeken mindenki a vízhez sietett. A gépkocsivezetők, utászok, tisztek egymást túlkiabálva a folyó felé mutogattak.

„Alighanem helyreállították a hidat" — gondolta Selesztov és gyorsan lesietett a köves parton. A középtermetű Vikentyev tábornok, a hadsereg hadtápszolgálatának főnöke sietett feléje sáros viharkabátjában. Mellette igyekezett a sovány, rövidköpenyes Barinov műszaki ezredes.

— A hidat helyreállítottuk — jelentette örömmel Vikentyev — éppen az első gépkocsik kelnek át.

Selesztov megkönnyebbülten lélekzett fel. Csak most értette meg, hogy milyen nagy gond nehezedett rá.

— Hát akkor kezdjük, Alekszander Vasziljevics, egy percet se késlekedjünk.

— Én átugrom a túlsó partra és a gépkocsikat egymás után útba indítom.

— Menjünk együtt.

— Kérek engedélyt, hogy önökkel mehessek — szólt Barinov.

A gépkocsi a két tábornokkal és az ezredessel áthaladt a kikötőhíd gerendapadlózatán és leereszkedett a hídra. Világosszürke deszkaszalag szelte át a folyót. A szalag alatt egyenletesen ringtak a hullámokon a hegyesorrú pontonok.

— Hatvantonnás — magyarázta lelkesen Vikentyev — elbír akármekkora terhet is. Most aztán minden átmegy.

— Zajlik a jég, nincs menekvés — mondotta aggódva Barinov és balra mutatott.

A folyó hátán vékony, hóval borított jég zajlott. Ameddig csak a szem ellátott, vékony, zajló, havas jégkéreg borította a folyót. Itt is, ott is megcsillant egy pillanatra a víz acélos kékje és aztán ismét eltünt a havas, zajló jég formátlan tömege alatt. A pontonoknál magasra tornyosult a formátlan, havas jégtorlasz. Végig a hídon utászok álltak és csáklyával próbálták szétzúzni a havas jégtáblákat, a folyón azonban szakadatlan áradatban úszott lefelé a zajló jég. A műszakiak ledobálták magukról köpenyüket és gimnasztyorkában dolgoztak csáklyáikkal.

„Kibírja, vagy sem?" — nyugtalankodott — Selesztov és a folyó felszínét kémlelte.

— Ha nem lenne ez az átkozott jégzajlás — szólalt meg Barinov — nem lenne semmi baj. A jég magában nem lenne veszélyes. Azt legalább robbantani lehet. Ez a havas jég azonban egyre csak zajlik, úszik és a hídnál ezer tonnányi is összetorlódik. Nem lehet megállítani.

A gépkocsi a túlsó partra ért. A parton hosszú sorban álltak a lőszerrel megrakott tehergépkocsik. Közvetlenül a parton, a kertekben, a partmenti kis falu házai között garmadával álltak a lövedékekkel, aknagránátokkal, lőszerrel rakott ládák.

Volt itt elég lőszer mindenfajta fegyver számára. A folyótól egy kilométerre lévő vasúton pedig újabb és újabb szállít-

mányok érkeztek. A folyó, egyedül a folyó akadályozta meg, hogy a szállítmányok eljussanak a hadsereghez.

— Alekszander Vasziljevics, adjon parancsot — sürgette Selesztov a hadtápszolgálat főnökét.

Egymás után indultak el a tehergépkocsik. A kocsikon egymáshoz verődtek az értékes ládák.

„Négyszáz tonna — számolt magában a Haditanács tagja, az előtte elhaladó oszlopot nézve — három óra mulva ott lesznek. Éppen ideje".

Selesztov a kikötőhídtól jobbra lévő dombra sietett. Az első teherautó már átjutott a túlsó partra. Mögötte óvatosan haladt a hídon keresztül a többi. Az utászok még mindig a zajló havas jéggel küzködtek. Hangos kiáltások röpködtek a folyó fölött. A jelenleg „munkanélküli" légvédelmi tüzérek a folyó meredek partján ácsorogtak. Selesztov dühösen nézte őket, majd az égre pillantott. A levegőben ismét hópelyhek kavarogtak.

A hídon felváltották az utászokat. Egyre fokozódott a szeszélyes folyóval vívott küzdelem. A túlsó part sűrű ködbe burkolódzott és a tejfehér homályban egymás után tüntek el a tehergépkocsik. A híd közepén történt valami. Mindenünnen utászok rohantak arra felé. Az átkelőhely parancsnoka lecsapta a távbeszélő hallgatóját és maga is odaszaladt. Selesztov valami bajt sejtett a nagy lótás-futás láttán és a hídra akart sietni, de a következő pillanatban nagy reccsenést hallott. A híd közepén felágaskodott egy tehergépkocsi, majd egy szempillantás alatt eltűnt a vízben. Ahol az előbb még a híd szalagja húzódott, egy pillanatra megcsillant a víz, s utána zajló, havas jégtömeg zúdult alá. A híd kettészakadt.

Két gépkocsi úszott lassan lefelé a folyón a ponton-hídból kiszakadt rész hátán. A Duna lassan forgatta a furcsa utasokat. A parton egymás hegyén-hátán tolongtak az emberek és igyekeztek egymást túlkiabálni. A kiszakadt hídrészen a gépkocsikon kívül tizenöt utász is rajta maradt. Csáklyáikat a vízbe mártogatták és mindenáron valami kapaszkodót kerestek, de minden kísérletük kudarcot vallott. Ezen a helyen eléggé mély volt a folyó.

A híd leszakadt darabja egyre lejjebb és lejjebb úszott. A nap, mintha csak örülne a más bajának, előbukkant a felhők mögül. A folyó ezüstös színben játszott.

A parttól a dunai flottilla egyik kis motorosnaszádja vált el. Nagy dohogással és erőfeszítéssel törte a havas, zajló jeget. A naszád orrából egy matróz, sapkájával integetett és valamit kiabált. Az elszakadt hídtagról visszaintegettek neki.

A kis naszád a folyó közepére ért, majd megfordult és most már könnyebben haladt lefelé a sodrás irányában. Hamarosan vontatókötélhez kapcsolta a pontonokat és lassan felfelé vonta a folyón.

A sikerrel indult átkelés megszakadt. Körülbelül húsz tehergépkocsi jutott át csak a túlsó partra. A gárdahadseregnek a húsz tehergépkocsi lőszer annyi, mint egy csepp a tengerben.

— Vikentyevet kéretem — parancsolta Selesztov segédtisztjének.

Néhány pillanat mulva már ott is volt a hadsereg hadtápszolgálatának főnöke. Sápadt volt s szeme dühösen szikrázott.

— Parancsára megjelentem — jelentkezett és szája remegett az indulattól.

— Hány naszádunk van összesen?

— Három.

— Mennyi lőszert lehet felrakni egy naszádra?

— Legfeljebb féltonnát, pontosabban négyszáz kilót.

— Van még valami más vízrebocsátható alkalmatosságunk?

— Semmink sincs a naszádokon kívül.

Selesztov felsóhajtott s levette fejéről a kucsmáját.

Vikentyev tábornok összevonta rőt szemöldökét és dühösen nézte a folyót.

— Egyelőre más megoldás nincs — mondotta Selesztov — repülőgépeken kell átszállítanunk a lőszert. Tizenkét saját „U—2"-es gépünk van. Háromszáz kilót mindegyik föl tud venni. Ha a leszállóhelyeket közel választjuk a parthoz, akkor minden gép harmincat fordulhat. Harmincszor tizenkettő az... háromszázhatvan és átlag kétszáz kilót számítva — szá-

molta ki gyorsan a tábornok — az kilencven tonnát jelent. Kevés, nagyon kevés. Mást viszont nem tehetünk. Adjon parancsot, hogy azonnal készítsenek leszállóhelyeket mindkét parton. Másfél óra mulva legyenek készen. Én Afanaszjev repülőszázadához megyek.

Alig telt el negyven perc és az átkelőhely felett megjelent az első „U—2"-es, kétfedelű gép. Széllel szembe fordult és szép símán leereszkedett a megtisztított térre.

A gép fülkéjéből Selesztov ugrott ki.

— Rakodni! — kiáltott oda Vikentyevnek.

A ládahegyektől a leszállóhelyig láncot alkottak az emberek. Igy indultak el az első lőszeres ládák.

A lassújáratú „U—2"-esek nemsokára légihidat létesítettek az átkelőhely felett.

— Egyelőre csak páncéltörő gránátokat szállítsanak át — parancsolta Selesztov és lement a hídra.

A hídon lévő műszakiak ereje egyre fogyott. A zajló jég piszkosszürke tömege pedig csak özönlött tovább. A hídon ütött résen a pontonokat súrolva lavinaszerűen tódultak lefelé a hatalmas jégtáblák. A két naszád, drótkötélen vontatva a kiszakadt hídrészt, bőgő motorral harcolt minden egyes centiméterért. Végül is sikerült az elszakított hídrész egyik felét a megmaradt, jobboldali félhíd végéhez odavonszolni. Az utászok megragadták a pontonokat. A jégtorlasz azonban egyre magasabbra emelkedett a pontonok előtt. A csáklyák elkeseredetten harcoltak a piszkosszürke, havas jégtömeggel. Már-már úgy látszott, hogy még egy kis erőfeszítés és a híd ismét helyreáll, de egy pillanat... és mindenki egyszerre felkiáltott. Selesztov látta, amikor a híd leszakadt tagja a jégtáblák hatalmas nyomása alatt lassan ismét megindult lefelé és egyre távolodott az üresen tátongó réstől. A leszakadt hídtaghoz erősített kötelek magukkal vonszolták a naszádokat is. A tengerészek, kis zászlóikat lobogtatva, elkeseredetten kiabáltak egymásnak. Az egyik naszád, egy sikeres fordulattal, tatjával átjutott a résen. A másiknak azonban nem sikerült a manőver és hozzácsapódott a híd jobbfeléhez. Ebben a pillanatban nagy robajjal elpattant

valami és a hídnak egy másik tagja is lassan elfordulva, megindult lefelé a folyón.

Hiábavalónak bizonyult a tengerészek és az utászok minden erőfeszítése. Az emberek fejüket lehorgasztva, szomorúan nézték a jeges vizet. Csak a nyugodtan szálló „U—2"-esek motorjai berregtek mindennel dacolva és elhúztak a szétszaggatott híd felett.

— Hogy lehet az, hogy egyetlen uszály sincs a folyón — kérdezte Selesztov Barinov ezredestől — hiszen a Duna hajózható?

— A németek mindent elvittek magukkal, még a halászcsónakokat is. Csepelen van egy uszály, de elsüllyesztették.

— Na és nem lehet kiszivattyúzni belőle a vizet?

— Lehetni lehetne, de nagyon nehezen. Szivattyúink kisteljesítményűek. Egy hét is rámenne, mire elkészülnénk vele.

— Hát a csepeli üzemekben nincsenek szivattyúk?

— Nem ellenőriztem, tábornok elvtárs.

— Azonnal induljon Csepelre, vigye magával a szivattyúinkat, az üzemekből is kerítsenek hozzá, és szivattyúzzák ki a vizet az uszályból. Szedjen össze munkásokat, a magyarok segíteni fognak. Reggelre az uszály legyen itt és állítsák forgalomba.

Barinov gépkocsiba ült és elhajtott.

„Még egy éjszaka és a hadsereg lőszer nélkül marad" — nyugtalankodott Selesztov.

XIV.

Tolbuhin marsall hangja olyan tisztán és közelről hallatszott, hogy Altájevnek úgy tűnt, mintha mellette ülne.

— A legfontosabb az, hogy tartsanak ki, amíg megérkeznek a tartalékaim. Az ön feladata, hogy ne engedje az ellenséget Bicske közelébe. Sztálin elvtárs már kétszer felhívott és érdeklődött az ön helyzete iránt. Azt mondotta, hogy Sztálingrád alatt sokkal bonyolultabb helyzetben volt és mégis talált kiutat. Sztálin elvtárs bízik az ön gárdahadseregében. Ez a had-

sereg a legkülönbözőbb helyzetekben harcolt és komoly tapasztalattal rendelkezik. Sztálin elvtárs parancsára holnap reggeltől önt, két front légiereje — az én frontom és a Második Ukrán front légiereje fogja biztosítani. Georgij Fjodorovics, nem lesz könnyű éjszakája. De volt már rosszabb helyzetben is. Nem igaz?

A marsall halkan felnevetett. Altájev is önkéntelenül elmosolyodott, amikor meghallotta ezt a jóságos és nyugodt nevetést.

— Mindent megteszünk, marsall elvtárs — válaszolt megindultan Altájev — kérem, jelentse Sztálin elvtársnak, hogy a sztálingrádi gárdisták becsülettel valóra váltják a hozzájuk fűzött reményeit.

Altájev még hosszú ideig kezében tartotta a hallgatót és azon gondolkozott, amit a marsall mondott neki. Alig egy napja támad az ellenség és mozgásba jöttek már a hadosztályok, hadtestek, a hadsereg, a front és még a főparancsnok tartalékai és szabad erői is. A Budapestet nyugatról körülvevő erdős hegyes vidékre délről és keletről harckocsik, tüzérség, aknavetők, gyalogság és műszaki csapatok tömege özönlött. A harcok színhelyétől valahol messze, a repülő-törzseknél térképre vezetik a gépek menetvonalát, kiszámítják a kilométereket, bombák súlyát, tonnákban és pontosan rögzítik a helyzetről legutóbb befutott adatokat.

Az ellenséget megállítják. Altájev szilárdan meg volt győződve erről. De mikor, hol és milyen áron?

Ismét térképe fölé hajolt. Fekete és vörös nyilak húzódtak az utakon. Vaszilenko hadosztályának élzászlóalja már csaknem elérte az ellenséget, a főerői azonban még mindig a hegyekben menetelnek és nem tudnak kijutni a jó útra. Egyes tüzérezredek egészen közel vannak, mások viszont késlekednek. A harckocsikat és rohamlövegeket északra és nyugatra irányították.

Altájev tudta, hogy mindenki igyekszik, mindenki siet, mégis nagyon lassúnak találta a mozgásukat. Az lenne jó, ha minden erőt egyszerre lehetne az ellenségre zúdítani!

A hadseregparancsnoknak eszébe jutott, egy mondás: „A

hadvezér türelme — fél győzelem". Ez így van, helyes, de hisz a csapatok különböző időpontban kerülnek bevetésre. Éppen ez a legborzasztóbb. Az ellenség felhasználja fölényét és egyenként mér rájuk csapást. Igy bármennyi erőt és eszközt vetek harcba, céltalanul pusztulhatnak el. Hogy lehetne meggyorsítani a mozgást? Mit kellene tenni, hogy legalább a fő irányokban egyensúlyba kerüljünk az ellenség erőivel?

Az ellenség összpontosított erőkkel támad. Minden erejét egy ökölbe vonta össze és egy célra irányította. Az ilyen erőt nehéz, igen nehéz egyszerre megállítani. Előrelendül és mindent elsöpör az útjából.

Altájev figyelemmel kísérte az ellenség minden mozdulatát és látta, hogy minél tovább nyomul előre, annál lassabban mozog. Ez a lassulás még alig észlelhető. Az ellenség támadó csoportosítása elért egy terepszakaszt és megállt. Útját újonnan beérkezett tartalékok zárták le. Tűzharc fejlődik ki. A hitleristák veszteséget szenvednek és igyekeznek kicsikarni az áttörést. A terepszakaszt birtokukba veszik, de a következő terepszakaszon új tartalékok és a visszavonult erők várják őket. Ismét harc fejlődik ki és a hitleristák ismét veszteséget szenvednek. A csapást mérő csoportosításuk gyengül és már nem olyan határozottan támad. Emellett a harcoló gárdisták segítségére egyre újabb és újabb csapatok érkeznek.

Harc közben megváltoznak az erőviszonyok. Az ellenség útját kilőtt harckocsik és holttestek százai jelzik.

Altájev egész lényével érezte, hogy nemsokára, rövid idő mulva, fordulatnak kell bekövetkeznie, amikor az erőviszonyok kiegyensúlyozódnak és az ellenséget megállítják. De azt is tudta, hogy ez a fordulat nem következik be magától, azt elő kell készíteni, meg kell szervezni. A fordulatot pedig a bevetett tartalékokkal kell létrehozni. Hogy elkerüljük a felesleges vérontást és a lehető legnagyobb veszteséget okozzuk az ellenségnek, ahhoz a tartalékokat szervezetten, éppen ott kell harcbavetni, ahol az ütközet sorsa, kimenetele dől el. Most minden a szervezéstől függ.

— Adja a tüzérparancsnokot — mondotta Altájev a táv-

beszélőbe. — Cibenko elvtárs, induljon Bicskére, fogadja a beérkező csapatokat és személyesen szervezze meg a páncélelhárítást. Előre készíttesse el az állásokat és fogadják a fasisztákat szervezett tűzzel. Törzsének minden tisztjét vigye magával. Azonnal induljon... Micsoda? A műszaki-szolgálat főnöke... ott van magánál? Adja csak át neki a hallgatót... Málikov elvtárs? Mi újság?... Hogy?... Nincs akna?... Hát micsoda maga, a hadsereg műszaki szolgálatának főnöke, vagy egyszerű utász? Én tanítsam magát arra, hogy honnan kell aknát szerezni?... A középen és a balszárnyon lévő hadtesteknél vannak aknák?... Nahát akkor... vegye el tőlük, vegyen el tőlük minden nélkülözhető aknát és dobja át a főirányba. A hadsereg sorsa most a jobbszárnyon dől el. A jobbszárnyon, értse meg már végre-valahára! Mondja, miért nem használják föl a zsákmányolt robbanóanyagokat? Nyolcvan robbanóaknát csináltak... jaj de sok! Hát mit kicsinyeskedik? Többezertonnányi zsákmányolt robbanóanyaga van. A hadtápszolgálat főnökétől vegye el a szállító-zászlóaljat és azonnal, még ebben a pillanatban bízzon meg egy felelős tisztet a robbanó aknák elkészítésével és a jobbszárnyra való átszállításukkal. Reggelig minden Bicske felé vezető utat alá kell aknázni. Minden tizenöt méterre telepítsenek egy robbanóaknát, minél hatásosabbak, annál jobb. Beszélje meg Cibenkóval és Dobrukovval, hogy hol telepítsék az aknákat... Teljesítse a parancsot!

Altájev felállt és megtörölte felhevült arcát. Jobb szemöldöke idegesen rángatózott.

— Kicsinyes! Szakaszméretekben gondolkodik — dünnyögte magában; mérges volt a hadsereg műszaki-szolgálat főnökére — hozzászoktak a támadáshoz. Akkor minden egyszerűbb. De ilyen helyzetben, mikor óriási gépezet tör rád és nem tudod, hogy hol fog csapást mérni, ilyen helyzetből próbálnál egyszer kikecmeregni.

Tyázsev vezérőrnagy lépett az irodába.

— Üdvözlöm — fogadta Altájev kissé lehiggadva. A szélesvállú, egyszerű, higgadt tábornok mindig megnyugtatóan hatott rá. Tyázsev semmivel sem tűnt ki a hadseregben, Al-

tájev mégis tisztelte becsületességét és egyenességét. Bármi történt is, Tyázsev mindig egyenesen megmondotta véleményét, nem félt elöljárói haragjától.

— Hadseregparancsnok elvtárs, nincs lőszerünk — mondotta halkan Tyázsev — egy-egy rohamlövegnek mindössze nyolc lövedéke maradt. A harckocsik utolsó féljavadalmazásukat használják fel.

Altájev elfordult Tyázsevtől és leült. A közeli becsapódásoktól remegtek az ablakok. Az ellenség nehéztüzérsége tüzelt.

— Megengedi, hogy a tartalékban lévő gépesített hadtesttől vegyek el? — kérdezte csendesen Tyázsev.

Altájev néhány percig gondolkozott. Ha elveszi a lőszert a gépesített hadtesttől, az annyit jelent, hogy tartalék nélkül marad. A harckocsik lőszer nélkül tehetetlen acéldobozok.

— Mennyi lőszere van a gépesített hadtestnek? — kereste Altájev a jegyzetfüzetét.

— Másfél javadalmazás.

— Másfél?... 0.7-et vegyen el tőlük és 0.8-at hagyjon meg. Elég lesz egyelőre?

— Igen. Harcban vagy öt óra hosszat kitartunk vele.

— Csak Marsev dandárjához és a nehézharckocsi ezredhez ne nyuljon. Készenlétben tartom őket. Parancsolja meg Marsevnek, hogy települjön ide hozzám Felcsutra.

Tyázsev félszóból is megértette a hadseregparancsnok elgondolását. Ez a dandár volt az az ököl, amellyel a hadseregparancsnok csapást akar mérni az ellenségre, ha az ellenség át tud törni Bicske felé.

„Csak nem arra gondol, hogy nem tudjuk megállítani az ellenséget a hegyekben?" — gondolta a tábornok és pislogva nézett Altájev térképére. Vastag, vörös és kék vonalak szelték át az erdőkkel borított hegyek zöld foltjait. Bicskétől tizenöt kilométernyire északnyugati irányban nagy harc folyik és ezalatt a hadseregparancsnok védelemre készíti fel ezt a Budapesttől harminc kilométernyire nyugatra lévő magyar városkát.

— Minden Bicske előterében fog eldőlni — mondotta Altájev, mintha csak olvasott volna Tyázsev gondolataiban. — A

hegyekben nem tudjuk megállítani az ellenséget. Már kijutottak az utakra és egyelőre nem tudjuk feltartóztatni őket.

— Az Agostyán-hegy hágója még tartja magát.

— Igen, egyelőre; egyelőre még tartja magát — sohajtott fel Altájev — de ennek már nincs komolyabb jelentősége. A németek északról megkerülték a hegyet és a völgyön keresztül kijutottak a főútvonalra. Ezt az útvonalat pedig csak egy kis osztag védi. Egyenlőtlen, igen egyenlőtlen erőviszonyok. A mi főerőink még messze vannak, jönnek, jönnek, de csak éjjel és reggel tudnak beavatkozni a harcba... Nos hát, Gavrila Mihajlovics, kérem siessen a lőszerekkel, siessen.

Tyázsev gyorsan elhagyta a szobát.

„Mi lehet a helyzet Selesztovnál? Biztosan nem megy az átkelés — gondolta nyugtalanul Altájev. — A lőszertől, a lőszertől függ most minden. Ha nem sikerül átszállítani a Dunán, akkor..."

Szeme előtt rettenetes kép rajzolódott ki. Állnak a harckocsik, az ágyúk, a rohamlövegek. Állnak és hallgatnak. Az ellenség pedig izzó acéllal árasztja el őket. Az emberek pusztulnak, égnek a harckocsik, a lövegekből ócskavas lesz, mindenki hátrál és fut az ellenség tűzlávája elől.

Ideges remegés futott végig Altájeven. Dühösen nézett a Duna kék szalagjára, amely élesen rajzolódott ki az előtte fekvő térképen. A folyó nyugodtan, méltóságteljesen hullámzott és két oldalról vette körül a hadsereget — a jobbszárny felől és hátulról. Strauss dallamos kerengői és a régi orosz „Duna hullámai" keringő hangjai csengtek fülében. Valamikor régen költői, mesebeli folyónak képzelte a Dunát, amelyet romantika és a szerelmesek suttogása övez. Most pedig kavargó, hánykódó akadályként vágta el a lőszerhegyeket a hadseregtől. Enélkül pedig erőtlenné válik a gárdahadsereg.

Voronkov tábornok bicegett be az irodába és jelentette, hogy helyreállították az összeköttetést Csizsovval.

— Igen? — élénkült fel Altájev. — Hol tartózkodik most? Mi van a hadosztállyal?

— Csizsov összeszedte a részekre szaggatott alegységeket

és most hátulról veri az ellenséget. Az egész tüzérséget szétta-posták. Csupán a gyalogsági fegyverek és emberek maradtak meg. Több mint száz foglyot ejtett. A foglyok a „Halálfejes" és a „Wiking" hadosztályhoz, valamint a kettőszázhetvenegyedik gyalogos-, a harmadik, a hatodik és a huszonharmadik páncélos-hadosztályhoz tartoznak.

— Ez tehát azt jelenti, hogy helyesen állapítottuk meg az ellenség csoportosítását?

— Igen. A foglyok vallomása szerint azt a feladatot kap-ták, hogy mindenáron törjenek át Budapestre, szabadítsák ki bekerített csapataikat és siker esetén zúzzák szét arcvonalunk déli szárnyát. Csizsov és törzse most az ellenség csapást mérő csoportosításának létszámadatait összegezi. Félóra mulva jelen-tést adnak.

— Miért szakadt meg az összeköttetés?

— Minden rádióállomását szétlőtték. Két rádióállomást zsákmányolt az ellenségtől és most azzal tartja velünk az össze-köttetést. A mi rádiósaink nem hittek nekik, hiszen nincsen hívójelük, azt gondolták, hogy az ellenség provokációja. Én azonban megismertem Csizsov hangját.

— Rendben van, és mi a helyzet Vaszilenko hadosztályá-nál?

— Az élzászlóalj elhagyta Tarjánt és a községtől északra két kilométernyire harcban áll az ellenséggel. A zászlóaljjal két tüzérosztály és egy műszaki század működik együtt. A hadosz-tály főerői Tarjánhoz közelednek és védelembe mennek át.

Altájev nyugodt mozdulattal rajzolt be egy jelet a térképre.

— A hadosztály szárnyai között azonban rés keletkezik — mondotta Voronkov és a térkép fölé hajolt. — Igaz, itt hegyek vannak, de a hegyeket is le kellene zárni.

— Feltétlenül. Egyetlen rést, egyetlen hézagot sem szabad hagynunk. Mit gondol, mivel tudnók ezt lezárni?

— A front tartalékából megkaptuk a lovashadosztályt. A hadosztály egy részét esetleg fel lehetne erre használni.

— Igen, igen. Helyes.

— Csakhogy a hadosztálynak csupán egy ezrede van a közelben, a többi ezred még eléggé messze menetel.

— Adjon parancsot, hogy az ezredet azonnal dobják át Vaszilenko hadosztályának szárnyára.

— Értettem.

Az ellenség csapást mérő csoportosításának útjában, ha hevenyészett és gyenge volt is, védelem keletkezett. Már reális lehetőség mutatkozott az ellenség megállítására. Ha pedig Cibenko tábornoknak sikerül az utakon páncélelhárító csomópontokat létesítenie, akkor biztosan lehet számítani a sikerre.

— Hogy állunk a harcjelentéssel? — kérdezte Altájev.

— Félóra mulva jelentem.

— Rendben van, minél gyorsabban adja ki a parancsot a lovasezrednek.

— Értettem — válaszolt Voronkov és eltávozott.

— Kössön össze Dubravenkóval — mondotta Altájev, felemelve a távbeszélőkészülék hallgatóját. — Jó estét, Konsztantyin Nyikolajevics, mi újság?... Ez nem fontos. Nem baj, ha nem is foglalnak el területeket, csak erősen kössék le az ellenséget. Rendben van. Fejezze be a munkát és jöjjön vissza hozzám. Nagyon nehéz maga nélkül, nagyon nehéz... A híradás most jól működik és így egy pontról is lehet vezetni. Minden tisztjével együtt jöjjön át hozzám.

Altájev új adatokat vezetett rá térképére. A hadsereg egész arcvonalán a Balatontól a kék nyilakig, egymáshoz közel kis nyilacskák mutattak nyugat felé. A kék nyilak jelezték a hitleristák csapást mérő csoportosítását. A kis nyilacskák az első lépcsőben lévő ezredek és hadosztályok egyes századait és zászlóaljait jelezték. Ezek az alegységek éjjel-nappal meneteltek, hogy elérjék az ellenség állásait, itt-ott beékelődtek az ellenséges védelembe, elfoglaltak egyes lövészárok részeket, gyakran siker nélkül harcoltak, visszahúzódtak és ismét rohamoztak. Arra kényszerítették az ellenséget, hogy állandóan feszült figyelemmel kísérje őket, ezzel lefogták erőit és eszközeit; megakadályozták, hogy átdobja azokat a főcsapás irányába.

Az irodába a Haditanács tagja lépett be. Köpenyét és kucsmáját befújta a hó.

— Na, mi a helyzet? — kérdezte izgatottan Altájev.

— Egyelőre nem sikerült helyreállítani a hidat. Zajlik a jég és mindent elsodor az útjából. Repülőszázadunk gépeinek segítségével megszerveztem a lőszerszállítást. Most érkeztek meg a fronttörzs repülőgépei is. Összesen harmincnégy repülőgép dolgozik. Körülbelül öt óra mulva Csepelen kiemelnek egy uszályt. A marsall parancsára, lentről, Bulgária felől pedig még négy uszályt hoznak. Holnap reggelre azokat is átadják nekünk. A front Haditanácsa magára vállalta az átkelőhely helyreállítását és a folyamatos átkelés biztosítását. A front műszaki szolgálatának főnökét bízták meg ezzel, aki máris az átkelésnél tartózkodik.

— Igen... igen... harmincnégy repülőgép dolgozik... a lőszert Bicskén fogjuk összpontosítani és onnét osztjuk el. Minden darab tüzérségi lövedéket nyilván kell tartanunk. Ezzel Vikentyevet bízzuk meg.

A tábornokok az asztalhoz ültek és számvetéseikbe mélyedtek. Azt számítgatták, hogy kinek mennyi tüzérségi lőszert kell adni és eszükbe sem jutott most, hogy ezzel a kérdéssel egyébként a törzs tisztjei szoktak foglalkozni.

Voronkov belépett a szobába és átnyujtotta Altájevnek a frontparancsnoknak szóló harcjelentés tervezetét...

Mennyi munka fekszik ebben a jelentésben! Száz és száz esemény lényegét sűrítették össze e két oldalon.

Úgy áradtak minden felől a szóbeli és írásbeli jelentések, mint a tengerbe siető patakok és folyók. A szakasz-, század- és ütegparancsnokok a zászlóaljparancsnokoknak és ezredparancsnokoknak jelentettek. A félhomályos fedezékekben, lövészárkokban, a lövedékek süvítése közben megírt jelentés-patakok folyókká duzzadtak és egyre magasabbra, és magasabbra hágtak; eljutottak a dandárok, hadosztályok, hadtestek törzseihez. És végül a legkülönbözőbb, egymásnak gyakran ellentmondó, kétségbevonható részletfeladatok és tények hatalmas áradatai

a hadsereg törzsénél gyűltek össze. Itt félredobták belőle a feleslegest, másodrendűt, az összevetések folyamán felfedték az ellentmondásokat, tisztázták a vitás kérdéseket és két oldalon kirajzolódott az emberek ezrei harcának képe. Ez a két gépelt oldal eljut a front törzséhez, Moszkvába, a főparancsnokságra. S az oldalakon jelentett események alapján új elhatározások születnek, melyek meghatározzák az egész hadsereg további feladatát, működését. Gondolt-e arra valamelyik zászlóalj-segédtiszt, aki csonka ceruzájával körmölte rövid jelentését, hogy munkája esetleg hatással lesz a hadosztály-, hadtestparancsnok elhatározására, a hadsereg- vagy a frontparancsnok elhatározására, vagy magának a főparancsnoknak az elhatározására? Aligha gondolt, hiszen nem volt rá ideje sem. A századok ismét az ellenség rohamát verik vissza s amit az imént írt, az már a multé...

— Igen — mondotta Altájev, miután néhányszor átolvasta a jelentést — minden helyesen van felsorakoztatva. Helyes, csak nehéz aláírni. Az ellenség sikert ér el és mi egyelőre nem állítottuk meg.

Kezével eltakarta szemét és sokáig ült szótlanul.

A Haditanács tagja kétszer átolvasta a jelentést és lassan aláírta.

— Nehéz nap; igen nehéz napunk van ma — mondotta.

— Nem baj — húzta ki magát Altájev — a németeknek sem könnyebb. Ilyen erőfölénnyel már régen be kellett volna törniök Budapestre. Öt páncélos- és három gyalogoshadosztály zúdult egy kislétszámú lövészhadosztályunkra és szinte egyhelyben topognak. Sikerüket csak méterekben lehet kifejezni. Voronkov, jegyezze elhatározásomat. Új védelmi szakaszt kell létrehozni, új erőket és eszközöket kell összevonni és az ellenséget Bicske előterében meg kell állítani.

Megint kezébe vette a jelentést, mégegyszer elolvasta és határozott mozdulattal aláírta.

— Adják le — parancsolta — és ma éjjelre küldjenek be hozzám ügyeletest.

XV.

A horhosban kanyargó úton két ember taposta a magas havat. Néha-néha megálltak egy pillanatra. Körülöttük lövedékek csapódtak a földbe, s a robbanások fénye vörösre festette a sötét eget és egy-egy pillanatra megvilágította a havas völgykatlant, aztán még mélyebb sötétség borult föléjük.

Baharov és Koszenko valami jelet keresett, melynek alapján tájékozódhattak volna, hogy hol is lehetnek. Körülöttük azonban minden sötétségbe burkolózott, csupán az iránytű fénylő mutatója mutatott állandóan jobbra. Tehát ott, északon folyik a Duna, hátuk mögött pedig a harci zajtól morajló hegyek vannak. Valahol a közelben, lövészároknak kell lennie. Baharov arra gondolt, hogy az árkok fekvése után meg tudja állapítani, hol lehetnek, aztán majd csak eldöntik, merre vegyék az irányt. Meg volt győződve arról, hogy sok harcosával fog találkozni a lövészárkokban. Azt tervezgette, hogy összeszedi őket, s aztán csoportosan majd csak könnyebben át tudnak törni a hegyekhez. Annyira lefoglalták a gondolatai, hogy éhséget, fáradtságot, hideget, mindent elfelejtett.

Körülöttük egyre csendesedett a harci zaj. Baharov rájött, hogy mélyen a támadó németek hátában járnak. Nem hagyta nyugodni a gondolat. Talán jobb lett volna, ha nem szakadnak el a hadosztálytól és nem vállalkoznak arra, hogy összeszedi a század lemaradt embereit? Lehet, hogy a harcosok már csatlakoztak is Csizsov csoportjához, vagy valami más alakulathoz. Baharov elhessegette magától ezeket a gondolatokat és még feszültebben figyelt.

— Lövészárkok — suttogta Koszenko. — Itt ereszkedjék le.

Megfogta Baharov kezét és segített neki leereszkedni az árokba. Egészen az árok falához lapultak és feszülten hallgatóztak.

A védelem peremsávjára kerültek. Néhány órával ezelőtt még a szovjet harcosok voltak itt, s akkor még élettől zajlott minden. Lábuk alatt üres hüvelyek hevertek szanaszét. A mellvéden egy ottfelejtett, árva sisak hevert.

Óvatosan haladtak tovább. Az árok több helyen beomlott. Az égett puskapor és vas szaga még mindig nem szállt el, mintha a harc csak az imént, néhány perce fejeződött volna be.

— Lőszer, gárdaszázados elvtárs — súgta Koszenko és lehajolt

A kis mélyedésben egy gondos kéz harminc doboznyi géppisztoly- és puskatöltényt készített elő. Úgy látszik, gazdája már nem tudta felhasználni, vagy elvinni magával.

— Csak a géppisztolytöltényt rakd el — parancsolta Baharov és a csomagokat egymásután süllyesztette a zsebébe.

— Pszt! — suttogott figyelmeztetően Koszenko. — Mintha nyögést hallottam volna.

Baharov hallgatózott. Valóban, tőlük nem messze valaki alig hallhatóan felnyögött. A kínos sóhajtozás egy pillanatra abbamaradt s aztán megint hallatszott, de már egészen halkan, kissé nyöszörögve.

— Várjon itt, én egyedül odamegyek és megnézem — súgta Koszenko és be sem várva a választ, eltűnt a sötétségben.

Nesz nélkül lépkedett. Csak a sebesült nyögései hallatszottak.

Baharov nyugtalanul várakozott. A nyögés abbamaradt, aztán halk suttogás hallatszott. Lábujjhegyre állva néhányat lépett óvatosan és megpillantotta Koszenkót, amint az árokban valaki fölé hajolt és suttogva kérdezte:

— Hogy kerül maga ide, hiszen itt a peremsáv van?

— Aknát raktunk — válaszolt egy gyenge hang — a hadnagy megsebesült... Engem Mefogyev őrmester talált meg... most a hadnagyot keresi. Csak meg ne ijedjen magától. Jobb, ha elrejtőzik, mert még azt hiszi, hogy németek és ide pörköl géppisztolyával.

Messziről nehéz léptek hallatszottak. Az őrmester hozta a hadnagyot. A műszaki harcos tanácsa észszerűnek bizonyult.

A léptek közeledtek. Már tisztán ki lehetett venni a terhet cipelő ember nehéz lélekzetét. Úgy látszik, ölében hozza a hadnagyot, mert nehezen jutott át az árokfordulókon.

— Korzsánov! — hallatszott a letompított hang.

— Itt vagyok — felelte a sebesült.

— Akkor jól van — hallatszott az őrmester suttogó hangja — feküdjék ide, hadnagy elvtárs, én meg visszamegyek Matvejevért.

— Itt vannak a mieink — mondotta a sebesült. — Egy százados, meg egy szakaszvezető.

— Hol? — kérdezte örvendezve Mefogyev.

— Itt, őrmester elvtárs — állt fel a földről Baharov.

— Baharov százados? — szólt csodálkozva egy ismerős hang.

— Minykov? — hajolt a sebesült fölé Baharov.

A hadnagy, forró kezével megfogta Baharov kezét és erősen szorongatta.

— Hát így rendben volnánk. Most már semmitől sem félünk — mondotta elcsukló hangon és nem engedte el a százados kezét. — A századával van itt?

— Nem. A század elment a hegyek közé. A lemaradottakat szedem össze.

— Majd utolérjük őket mi is, kievickélünk innen — mondotta Minykov meggyőződéssel, de Baharov érezte hangján, hogy a hadnagy igen rosszul lehet. Melle sípolt amint lélekzett és ujjai remegtek.

— Hol sebesült meg? — kérdezte Baharov.

— A mellemen, egészen kicsit. Azt hiszem szilánk. Mefogyev őrmester bekötözött, most már jobban érzen magam. Hát a mieink... mi van a hadosztállyal?

— A hegyekben megállítják a németeket. Ott van Csizsov ezredes. Egészen bizonyos, hogy a tartalékok is beérkeztek.

— Na, akkor jó...

— Nem szabad sokat beszélnie — szakította félbe Baharov és elgondolkodott.

Mialatt Koszenkóval errefelé jöttek, abban reménykedett, hogy nem sebesült, hanem egészséges harcosokat talál. Olyanokra gondolt, akik véletlenül elmaradtak alegységeiktől. Összeszedi őket és a németek hátában harcolva, átvágja magát a saját csapataihoz. És íme, már az első lépésnél szertefoszlottak

a reményei. Csupán néhány kilométert jött és csak sebesülteket talált. Ki tudja, hogy hány sebesültre és betegre bukkannak még? Hogy jusson velük vissza? Hogy gyógyítsa és miből etesse őket? Az is előfordulhat, hogy néhány napot az ellenség hátában kell eltölteniök. Mi lesz akkor, ha a németek hajnalban megkezdik az állások átfésülését, sebesültjeik és halottaik összeszedését? Az lenne jó, ha az arcvonal a hegyekig vagy még távolabb tolódna el, de ha a hegyek elérése előtt megállítják a németeket, akkor itt német állások lesznek és ez már a pusztulással lenne egyenlő. Baharov maga is elcsodálkozott gondolatain. Ezek szerint az életük most attól függ, hogy mennyire sikerül a németeknek tért nyerniök. Amennyiben a németek sikeresen nyomulnak előre, akkor esetleg életben maradnak, ha pedig megállítják a németeket, akkor ... micsoda furcsa ellentmondás! Úgy látszik, vannak az életben olyan esetek is, amikor az ellenség sikere jelenti a nehéz helyzetből a legjobb kiutat. Baharov egész lénye tiltakozott az ilyen gondolatok ellen. „Csak nem kívánom az egész hadsereg vereségét, csupán azért, hogy megmeneküljek?... Nem, nem! Ezt nem akarom. Inkább pusztuljunk el mindannyian ebben az árokban, mintsem, hogy a németek bejussanak Budapestre. Ha sikerülne nekik, az az emberek ezreinek pusztulásával járna, a háború pedig elhúzódnék". Eszébe jutottak a támadás előtti Komszomol-gyűlésről Sztálin elvtárshoz intézett levél szavai: „Esküszünk Önnek, Főparancsnokunk, hogy mi, gárdaharcosok, elsöpörjük utunkból az ellenség minden akadályát és kitűzzük Berlinben a győzelem zászlaját!"

Baharov megtapogatta a szíve fölött hordott párttagsági könyvét. „Itt van, itt van a párttagsági könyv!" Agyában szilárd és megingathatatlan elhatározás született. Mindenkit összeszedni, aki csak az ellenség hátában maradt. Biztos helyre rejteni a sebesülteket, megszervezni gyógyításukat, aztán eljutni a mieinkhez. A harc partizán-módszereire kell áttérni. A háború első hónapjaiban nem egy ilyen csoport maradt az ellenség hátában és később az ilyen csoportokból partizán magasabb egységek nőttek ki. Azok maradtak életben, akik nem vesz-

tették el fejüket, akik nem ijedtek meg, hanem meg tudták őrizni győzniakarásukat. Akik pedig megijedtek, azok hadifogolytáborokban, haláltáborokban találták magukat.

Baharov sokszor elgondolta, mit fog tenni, ha a helyzet úgy hozza, hogy az ellenség hátába kerül. Mindig egyetlen elhatározásra jutott: verni az ellenséget és visszajutni övéikhez. Arról ábrándozott, hogy egy nagy osztagot fog összeszedni, jól megszervezi a harcot és rettegésben tartja az ellenséget.

— Koszenko — hívta magához a szakaszvezetőt — keressen valahol a közelben egy jó fedezéket. Elrejtőzünk és megkezdjük a munkát.

— Helyeslem — támogatta elhatározásában Baharovot Minykov.

Mefogyev őrmester most egy sebesült műszaki harcost hozott. Koszenko talált egy kis fedezéket. Hárman átvittek a sebesülteket s lefektették őket az épségben maradt priccsekre. Baharov zseblámpafénynél átnézte a kötéseket. Mefogyev tapasztalt egészségügyinek bizonyult, egészen jól kötötte be a sebeket.

— Na fiúk — hívta magához Baharov Mefogyevet és Koszenkót — amennyi lőszert csak tudunk, annyit összeszedünk, aztán egy kis élelmet is kerítenünk kell valahonnan.

Kiléptek a fedezékből. Már pirkadt. Az ég világosodott, de az égen a csillagok még mindig éles fényben tündököltek. Baharov — a torkolattüzek fényében égő láthatárt kémlelte. Most még volt remény arra, hogy eljusson az övéihez. Egy, vagy másfél óra mulva az arcvonal teljesen elvágja tőlük. Oldaltáskájából elővette térképét. Leguggolt az árok fenekére és a zseblámpa fényénél vizsgálta a térképet. Innen a hegyekig, ahol a harc folyt, legalább hat kilométer a távolság. Ha nem volnának velük a sebesültek, egy óra alatt meg tudnák tenni.

Baharov összehajtogatta a térképet, visszatette táskájába és felegyenesedett.

— Na elvtársak, itt maradunk és harcolni fogunk. Maguk, hogy gondolják?

— Természetes, százados elvtárs — mondotta határozottan mély hangján Mefogyev — ha már egyszer így jártunk...

Baharov ránézett a magas, szélesvállú őrmesterre. Hosszú arca, amelyből szinte kiugrott borotválatlan álla, majdnem szürke volt.

— Azt hiszem, sokan maradtak itt a mieink közül — szólt Koszenko — hiszen éjjel folyt a harc, éjjel pedig nehéz megállapítani, hol vannak a mieink és hol az ellenség.

Baharov ezt a választ várta a tiszthelyettesektől és most, hogy nyugodt, magabiztos hangjukat hallotta, hálásan nézett rájuk és megparancsolta:

— Átnézzük a terepet. Ön, Mefogyev, elmegy jobbra, végig az árkon, Koszenko ön balra megy, én pedig az arcvonal felé. Ne menjenek nagyon messzire, mire hajnalodik, itt találkozunk.

A tiszthelyettesek megismételték a parancsot és eltűntek a ködbe burkolt árkokban. Baharov elkísérte őket tekintetével és a derékig érő közlekedőárokban elindult kelet felé. A harc észrevehetően távolodott, már alig hallott belőle valamit. A pirkadó keleti égboltról eltűntek a csillagok. Fehér köd takarta el a láthatárt, csak balról, a Duna felől és középről, ahol az út átszelte a hegyet, lobbantak fel sápadt fények.

Baharov azon gondolkozott, hogy mi is történhetett ott, ahol nemrégen még a becsapódások tüze villogott. Kifulladtak a németek és abbahagyták a támadást, vagy pedig sikerült letörniök a szovjet csapatok ellenállását és áttörtek a hegyen? Az első feltételezést nem igen lehetett elképzelni, a másikban pedig nem akart hinni. Ha mégis megtörtént, akkor most már Budapest előterében zajlanak le az események. A bekerítés gyűrűjét áttörik és ezzel a szovjet csapatokat két részre vágják.

Elszorult a szíve, mikor erre gondolt. Mélyet sóhajtott és ökölbe szorult a keze. Léptei önkéntelenül is meggyorsultak. Hűvös szél cirógatta kimelegedett arcát. Szeme már megszokta a félhomályt és láthatta a gránátoktól felszaggatott terepet. Balról fekete dombocskákat vett észre. Közelebb lépett és halottakat látott maga előtt. A hullák úgy feküdtek a havon, mintha minden pillanatban készek volnának arra, hogy fel-

ugorjanak s valahová elfussanak. Odalépett hozzájuk és zöld köpenyükről, ellenzős sapkájukról megállapította, hogy németek. A hullákat már belepte a hó. Ezen a kis területen legalább egy századnyi német esett el.

Elhaladt a hullák mellett és pár lépéssel odébb egy elhagyott golyószóróra bukkant, még a tár is rajta volt. A golyószóró mellett a közlekedőárokban egy szovjet harcos ült. Igy halt meg ülve, feje a mellvédre bukott. Baharov óvatosan megkerülte Távolabb az egész mezőt felszaggatták a lövedékek. Úgy látszik, ide zúdult a németek egész tüze.

Kelet felől egyre erősebben áradt a fény. Mindjobban kirajzolódtak a hegyek töredezett körvonalai. Valamilyen helység bontakozott ki a homályból. Balfelől síkság terült el. A motorok tompa zúgását hozta onnan a szél. Az ott húzódó úton német oszlopok vonultak. Baharov egy gránáttölcsérbe telepedett és körülnézett. Most nagy óvatosságra volt szükség. Körülötte kihalt, néptelen volt minden. Csak a harc tombolt egyre hevesebben a hajnali derengésben.

Baharov éppen fel akart állni, hogy továbbmenjen, mikor a föld felett valami sötét árnyék bukkant fel, majd azonnal el is tünt. Baharov megdermedt és a földhöz lapult. Néhány percig semmit sem látott. Majd egy pillanatra ismét felbukkant az árny. Most már világosan kivette az árokból kitegintgető ember fejét. Baharov géppisztolyához szorította arcát és várt. Kellemetlen remegés futott végig testén s káprázó szeme előtt hol közeledett, hol távolodott az árok. Ott kétségkívül lapul valaki. De ki lehet? Barát vagy ellenség.

Baharov feszülten figyelt, s végül egy szovjet sapkát pillantott meg, majd mellette egy másikat. Most már semmi kétség sem fért hozzá, hogy az árokban szovjet katonák rejtőznek. Valahogy tudtukra kellett adni, hogy ki van előttük.

— Elvtársak! — kiáltott visszafojtott hangon Baharov.

— Ki az? — felelt egy remegő hang.

— Baharov százados.

— Jöjjön ide.

Baharov felállt, előbbre ment egy kicsit és az árokban öt

embert pillantott meg köpenyben, téli sapkában és géppisztollyal a kezükben. Egyikük, egy alacsony alhadnagy, felemelkedett és eléje jött. A többiek géppisztolyukat készen tartva feküdtek. Baharov jobban megnézte a cingár alakot és Arisztarhovra, a hadosztály-törzs tolmácstisztjére ismert benne. Az alhadnagy is megismerte Baharovot és piszeorrú, szeplős arcán boldog mosoly ömlött szét.

— Hát a gárdaszázados elvtársat milyen szél fújta errefelé? — kérdezte és kezetnyujtott Baharovnak.

— Ugyanaz a szél fujt engem is ide, mint magukat — válaszolt örvendezve Baharov és jól megszorította Arisztarhov kezét.

— Az éjjel az önök ezredénél voltam — magyarázta a tolmácstiszt — éppen a hadosztály-törzshöz igyekeztem vissza, mikor megkezdődött a harc. Egyedül maradtam és később találkoztam ezzel a négy harcossal. Meg akartuk keresni a mieinket, de beleütköztünk a németekbe.

— Jól van, jól, majd később elmesélheti — állította meg Baharov. — Sebesültjeik vannak?

— Csak az egyik elvtárs sebesült meg a kezén. A többiek egészségesek.

— Nem találkoztak senkivel a közelben?

— Nem. Mindent végigjártunk. Ott a dombok mögött német szekerek állnak. Odébb egy üteg, amott pedig a horhosban legalább negyven harckocsi tartózkodik.

— Hát akkor együtt vészeljük át az időt?

— Természetes. Önnel van még valaki itt?

— Öten vagyunk, én vagyok a hatodik.

— Jól van! Tehát most összesen tizenegyen vagyunk, az már valami.

A katonák örömmel fogadták a századost. Mindannyian ahhoz az ezredhez tartoztak, amelyhez Baharov és jól ismerték a második század parancsnokát. Beszédbe elegyedtek vele és el akarták mondani, ki mit látott, Baharov azonban félbeszakította őket:

— Nemsokára egészen kivilágosodik. Menjünk minél távolabb innen.

Baharov azon a közlekedő árkon át vezette vissza a csoportot, amelyen maga is jött. A fedezék mellett Mefogyev és Koszenko már várta. A két tiszthelyettes két sebesült harcost és egy tiszthelyettest talált, két golyószórót és négy láda lőszert hoztak magukkal. A csoport már tizennégy emberből állt. Baharov a sebesülteket elhelyezte a priccseken, az egészségeseket pedig három váltásra osztotta.

— Elvtársak, itt kell eltöltenünk a napot — mondotta, amikor mindannyian elhelyezkedtek — reméljük, hogy minden jól fog sikerülni. Amint besötétedik, továbbállunk. Ha pedig a németek felfedeznek bennünket, harcolni fogunk, utolsó csepp vérünkig harcolunk. Fegyverünk van elég és egyelőre lőszerünk is. Az egészségesek egymást felváltva őrködnek. Ami pedig a sebesülteket illeti, egy kicsit tűrniök kell. Bízzanak bennünk, elvtársak, senkit sem hagyunk el. Senkit!

— Hát a mieink?... — kérdezte valaki halkan.

— Harcolnak, elvtársak. Halljátok az ágyúzást? A németek nem tudtak áttörni.

Derült nap volt. A Duna felől könnyű szellő fújt. Vékony hótakaró fedte a gránáttölcséreket, lövészárkokat és közlekedőárkokat. Még a kiégett harckocsikat, gépkocsikat, páncélozott csapatszállító-járműveket is fehér lepellel borította le a lágyan szitáló hó. Az alacsony dombok mögött kanyargott a Duna, ahonnan állandó tompa dübörgés hallatszott. Innen a völgyből Szomod község házainak cseréptetőit és az utcán sorakozó fák csupasz ágait lehetett látni. A falutól út kanyargott a hegyek felé, s az úton harckocsik, gépkocsik, járművek haladtak megállás nélkül. Az oszlopok hosszú szalagja végighúzódott a dombokon. A menetoszlop éle már régen beleveszett a messzeségbe. A távolból, ahová a csapatok igyekeztek, tompán morajló harci zaj foszlányait sodorta erre a szél. A síkságon és a dunamenti magaslatokon egyébként csend honolt.

— Áttörtek — szólt mélyen felsóhajtva Koszenko.

— Azt még egyelőre nem lehet megállapítani — vetette

ellen Arisztarhov és Baharovhoz fordult. — Jó lenne „nyelv"-et szerezni, gárdaszázados elvtárs, sok mindent megtudhatnánk tőle.

Baharov a tolmácstisztre nézett és elmosolyodott. A szikár alhadnagy úgy látszik, nincs tisztában az őket fenyegető veszéllyel, s szakmájához híven, csak a foglyokra gondol.

Koszenko hitetlenkedve nézett az alhadnagyra, mondani akart neki valamit, ami a másiknak nem nagyon lett volna inyére, de meggondolta magát, s hallgatott.

— Jó „nyelv"-et most nem nagyon találunk, azok pedig, akik ezen a harcmezőn maradtak... azoknak már régen befellegzett — mondotta Baharov és továbbra is éles szemmel fürkészte a terepet.

— Vizet kérnek — szólt Mefogyev a fedezékből kilépve — de egy csepp sincs.

Baharov teljesen megfeledkezett a vízről, pedig a sebesülteknek a vízre nagyobb szükségük van, mint az ennivalóra. Megrázta derékszíján lógó kulacsát és hálásan gondolt a gondos Anaskinra. Az őrvezető még tegnap este megtöltötte borral, de Baharov meg se kóstolta.

— Adjon mindenkinek egy kortyot — csatolta le kulacsát és átadta Mefogyevnek — de ne többet, mint egy kortyot.

— Százados elvtárs — szólalt meg hirtelen Arisztarhov. — Innen nem messze volt az ezred élelmező-részlege. Tegnap betértem vendégségbe Tarájevhez, aki az ön ezredénél volt élelmezési szolgálatvezető. Sok mindene volt neki. Látja azt a dombot, amellett van egy kis horhos és azon túl egy szakadék, ott ütött tanyát Tarájev.

Baharov ismét elmosolyodott. Úgylátszik, Arisztarhov még mindig nem tudta beleélni magát a viharos éjszaka óta kialakult helyzetbe. Az élelmiszerraktárra már biztosan rábukkantak a németek.

— Próbáljuk meg, gárdaszázados elvtárs, lehet, hogy eljutunk oda — erősködött a tolmácstiszt. Ha a készletnek csak egy századrésze maradt is meg, az is elég lenne nekünk akár egy félévre.

Csak most, hogy élelemről beszélgettek, érzett először éhséget Baharov. Tegnap este óta semmit sem evett, és hányinger fogta el. Igaz, a többiek sem érezhetik jobban magukat, különösen a sebesültek állapota súlyos. Ha nem jutnak időben élelemhez, akkor még az egészségesek is legyengülnek. Annyira éhesek lesznek, hogy nem tudnak uralkodni magukon és állandóan csak az evésre gondolnak.

„Valóban, mi lenne, ha megpróbálnánk eljutni a raktárhoz — gondolta. Talán tudnának szerezni valamit."

— Jól emlékszik a raktár helyére? — kérdezte Arisztarhovtól.

— Egészen világosan — válaszolt magabiztosan a tolmácstiszt — még vaksötétben is rátalálnék.

— No, akkor rendben van — határozott Baharov — menjen Koszenkóval. Helyesebben, ne menjenek, hanem kússzanak. Most a legfontosabb az óvatosság. Elkúsznak egy darabig, figyelnek, s ha semmi veszély sincs — tovább előre. Ha németeket látnak, megtiltom, hogy felvegyék velük a harcot! Ha kell, egész nap mozdulatlanul feküdjenek. Fagyjanak meg inkább, de a németeknek fel ne fedjék magukat. — Világos?

Koszenko az élelmiszerraktár felé nézett. Kis hallgatás után halkan megszólalt:

— Ne nyugtalankodjék, gárdaszázados elvtárs.

— És még egyet — folytatta Baharov. — Alaposan nézzenek körül, lehet, hogy találnak még sebesülteket, esetleg elrejtőzött, egészséges harcosokat is a mieink közül.

A tolmácstiszt összehúzott szemöldökkel figyelt a századosra, szinte itta minden szavát.

Néhány perc mulva a két ember eltűnt a közlekedőárok kanyarulatában.

Arisztarhov és Koszenko eltávozása után Baharovot nehéz gondolatok kínozták. Helyesen határozott, vagy sem? Lehet, hogy a biztos halálba küldte őket. Még rosszabb vége is lehet a dolognak, esetleg nyomra vezetik a németeket, akik így rátalálnak az itt rejtőző csoportra.

Mintha az idő is ellenük esküdött volna. Derűs és felhőtlen

volt az ég. A látóhatár szélén tisztán látszottak a hegyek. A hideg levegő meg sem rezzent. Mind Baharovék csoportjának, mind azoknak a szovjet katonáknak, akik a hegyek lábánál elnyúló domboktól meg-megszakított síkságon maradtak, a legnagyobb veszélyben forgott az életük. Általában úgy szokott lenni, hogy a támadó csapatok előrenyomulása után az elhagyott harcmezőre zsákmánygyüjtő és holtakat elföldelő részlegek érkeznek. Megkeresik a halottakat és sebesülteket, összeszedik az elhagyott fegyvereket, lőszert és más elhagyott katonai anyagot. Egy olyan kis, elszakadt csoportnak, mint Baharové, még egy esetleg kislétszámú részleggel való találkozás sem igért semmi jót.

Baharovot némileg megnyugtatta az, hogy embereit az utaktól távol, a havas mezőn helyezte el. Az ellenség egyelőre csak utakon mozgott. Az a hely azonban, ahol Baharov csoportja rejtőzött, csak két-három kilométernyire lehetett az utaktól. A harckocsik és gyalogos alegységek számára nem jelent különös nehézséget, hogy letérjenek az útról és végighaladjanak a volt védelmi állásokon.

Budapest irányába egymás után húztak el a német repülőrajok.

„Egyetlen szovjet gépet sem látni" — gondolta Baharov és önkéntelenül is számolni kezdte a német gépeket. Fájdalom szorította össze szívét. Még egy nap sem telt el azóta, hogy a németek megkezdték a támadást, s a harcok már messze dúlnak azoktól az állásoktól, ahonnan a németek megindították éjszakai rohamukat. Mi történhet most Budapest alatt? Csak nem törték át a bekerítés gyűrűjét? Minden arcvonalon hatalmas sikereket érünk el és éppen itt, a háború vége felé kerülünk ilyen nehéz helyzetbe.

— Gárdaszázados elvtárs... Jönnek — súgta oda Mefogyev és az árokban fekve, Szomod község irányába mutatott.

A szélső házaktól két embercsoport vált el. A távolság miatt nehezen lehetett megállapítani, hogy kik közelednek. A csoportok először oszlopban közeledtek, majd láncalakzatot vettek fel. Holtbiztos, hogy a terepet fésülik át. Az alakok még mintegy

másfél kilométernyi távolságra voltak. Egy félóra, de legfeljebb egy óra alatt a csoportok elérik a hóval borított fedezéket. Az óramutató két órát jelzett. Legalább öt óráig világos lesz.

Baharov nem vette le a szemét a közeledő csoportokról. A láncok, ha lassan is, de egyre mozogtak előre. Az emberek gyakran megálltak, lehajoltak, felvettek valamit, aztán ismét folytatták útjukat. Jobbra, a lövészárkok feketéllő elágazása tájékán, vagy húsz ember haladt errefelé, de hirtelen erős robbanás rázta meg a levegőt. A robbanás néhány embert lekaszált, a többiek odafutottak és egész csődület támadt.

— Aknára léptek — mondotta örvendezve Mefogyev — mi telepítettük tegnapelőtt a szárnyak biztosítására.

Az emberek megálltak, úgylátszik, vitatkoztak valamin. A csoportból négyen különváltak és valami feketét vonszoltak vissza a község felé.

— Ezt megkapták! Nem hiába dolgoztunk — kiáltott Mefogyev. — Errébb még egy másik gyalogsági aknamező is van.

A megbontott láncalakzatok ismét megindultak, de alig tehettek meg ötven métert, amikor egyszerre négy robbanás következett be.

— Gyalogsági aknák! — kiáltott fel Mefogyev. — Egyszerre hatan buktak fel rajtuk!

Az emberek nem jöttek tovább. Összeszedték sebesültjeiket és visszasomfordáltak a községbe.

Baharov megtörölte verejtékes arcát, be akart menni a fedezékbe, de meglátta, hogy a közlekedőárokban Arisztarhov és Koszenko közeledik. Utánuk még egy új, bekecses ember kúszott.

Baharov jobban megnézte az illetőt, s Tarájev főhadnagyot, az ezred élelmező-szolgálatvezetőjét ismerte fel.

— Gárdaszázados elvtárs — térdelt fel és jelentette Arisztarhov — visszatértünk... csakhogy baj van...

Tarájev fel akart állni, de Koszenko visszatartotta és fejével jelentőségteljesen intett a község felé:

— Hogy maradt maga életben? — kérdezte Baharov Tarájevet.

— Úgy történt, — kezdte zavartan az élelmező tiszt — hogy ülünk, körülöttünk minden nyugodt, egyszercsak lövöldözést és robbanásokat hallunk. Azt gondoltam, hogy egy kicsit lövöldöznek, aztán majd csak abbahagyják. De nemsokára harckocsik és géppisztolyosok jöttek. Az őrszemet megölték... mi pedig valamennyien kiugrottunk a fedezékből. Nagyon sötét volt... Körülöttünk lövöldözés, el akartunk jutni a törzshöz, de már németek nyüzsögtek mindenütt. Reggelig egy szakadékban ultünk s aztán jött az elvtárs.

— Hány ember van magával? — kérdezte Baharov és Tarájev arcába nézett.

— Két raktáros és az őrszem — felelte csüggedten Tarájev. — A raktár azonban a németek kezére került...

Baharov nagyokat nyelt, miközben Tarájev szavaira figyelt. Most már semmi remény sincs, hogy bejussanak az élelmiszerraktárba. Nem lesz ennivaló az embereknek. Baharov összeszorította száját és a fogai közül suttogta:

— Nem baj! Nem baj! Kibírjuk valahogy!

XVI.

Leszállt az éj, de Felcsuton pezsgett az élet. A hadsereg hírközpontjában kopogott a távírógép, berregtek a távbeszélő készülékek. A vezetékek a házak cseréptetőit, s az akácfák és almafák csupasz ágait érintve, itt futottak össze mindenfelől. A kertek alján a rádiók áramfejlesztő telepei zümmögtek s egyhangúan berregett a tábori villanytelep motorja.

A hótól megtisztított utcán tisztek, hírvivők, küldöncök futkostak egyik házból a másikba. A hideg éjszakában néha „Állj! Ki vagy?" kiáltások hangzottak, aztán újra elcsendesedett minden.

A csendet csak az északnyugatról idehallatszó állandó ágyúdörgés törte meg.

Akszenov leadta a jelentést a front törzsének, kilépett a távíróközpontból és nagyot szippantott a hideg levegőből. Szíve

nyugodtabban dobogott, már nem érezte az elmult két nap fáradságát. Néhány percig még élvezte a rövid pihenést, aztán a hadseregparancsnokhoz sietett.

A ház bejáratánál szembetalálkozott Dubravenko tábornokkal.

— Ön a hadseregparancsnoknál fog ügyeletesszolgálatot teljesíteni — szólt a hadsereg-törzsfőnök és belekarolt Akszenovba. — A hadseregparancsnok már negyedik napja nem aludt. Ha valami történne, telefonáljon nekem, őt ne zavarja. Hadd aludjék legalább egy-két órát. A Haditanács tagját se zavarja, olyan fáradt, hogy alig áll a lábán.

— Értettem, tábornok elvtárs — válaszolt Akszenov.

A hadseregtábornok fel, s alá járkált szobájában. Akszenov már az előszobában hallotta kemény lépteit.

— Hideg van? — kérdezte Altájev a belépő Akszenovtól.

— Húsz fok körül lehet.

— Megfagynak az emberek. A harc hevében észre sem veszik, hogy milyen hideg van. A gépjárművek motorjai is befagynak.

— Aligha, hadseregtábornok elvtárs, negyedik tél ez már, hozzászoktunk.

— Hozzászoktunk — mosolygott a tábornok. — Hívja fol telefonon a hadtáp törzsfőnökét!

Akszenov Szorokin ezredest hívta a készülékhez.

— Szorokin elvtárs — szólt Altájev — mit csinál az egészségügyi-szolgálat főnöke? Minden sebesültet elszállítottak?... Miért?... Egyetlenegy sebesültet se hagyjanak ezen a parton, mindenkit szállítsanak át a Duna túlsó partjára. A sebesülteknek nyugalomra van szükségük; nyugalomra és gondos ápolásra... Érti?... Közölje az egészségügyi-szolgálat főnökével, hogy parancsomra minden nélkülözhető orvost, felcsert, ápolónőt és egészségügyit azonnal indítson útba Dobrukov hadtestjéhez. Tegyenek óvóintézkedéseket, hogy meg ne fagyjanak az emberek. Egyetlenegy fagyás se legyen. Azonnal közölje a hadosztály és az ezredek hadtápszolgálatának főnökeivel, hogy a peremsávon lévő harcosoknak a normán felül azonnal osszanak

ki egy-egy deci vodkát. Az én tartalékomból fedezze... Igen, az én tartalékomból. Nem baj, majd aztán valahogy elszámolunk. Hajtsa végre a parancsot!

— Pihenjen egy kicsit, hadseregparancsnok elvtárs — szólalt meg bátortalanul Akszenov.

— Igen, alszom egy órácskát. Ön pedig figyelje, mi történik Dobrukovnál, különösen Vaszilenko hadosztályánál.

Kiment az irodából és néhány perc mulva kezében pokróccal, párnával és lepedővel tért vissza. Otthoni pullóverében, meleg, vastag nadrágjában egyáltalán nem hasonlított egy erélyes, bátor hadseregparancsnokra. Inkább valami jóságos öregemberre emlékeztetett, aki kis nyaralójában éppen pihenőre tér. A diványt letakarta a lepedővel, arra helyezte a párnát. Akszenov segíteni akart neki, de Altájev intett kezével és halkan mondta:

— Végezze csak a saját feladatát, megleszek én maga nélkül is.

Akszenov megparancsolta a távbeszélőközpontban szolgálatot teljesítő elvtársnőnek, hogy ne csengessen, hanem rögtön kapcsolja a hívó félt. Megszakítás nélkül, egymásután jelentettek a hadtest- és hadosztályparancsnokok, a légierő parancsnoksága, a harckocsizók, a tüzérparancsnok, a hadsereg hadtápszolgálatának főnöke, a műszaki-szolgálat főnöke. Akszenov gyorsan jegyezte a jelentéseket, rávezette a helyzetet a térképre, elgondolkozott az imént jelentett eseményeken. Minden jol ment. Az ellenség rohama kifulladt, az arcvonalon minden elcsendesedett.

— Mi a helyzet Vaszilenkónál? — kérdezte Altájev.

— Megerősíti állásait. Az ellenség pedig csendes.

Altájev oldalt feküdt, arccal a fal felé fordulva. Lehúnyta szemét és aludni próbált. Zúgott a füle. Félálomba szenderült, de kínzó gondolatok bántották... A nehezen helyreállított hidat bármely pillanatban elsodorhatja a zajló jég. Kevés, nagyon kevés a harckocsiakna... Tüzérségből és harckocsikból is kevés van... A többi arcvonalakon van elég mindenből, nálunk pedig minden ágyúcskát nyilván kell tartani... No, de nem baj! A fő

kérdést most ott, a berlini irányban döntik el, s a főerők is ott vannak. Itt pedig ezekkel az erőkkel is végrehajtjuk a feladatot. Csak a lehető legjobban kell felhasználni minden lehetőséget és egyetlenegy hibát sem szabad elkövetni... De mi lehet a helyzet Vaszilenkónál?

Altájev nem akart gondolni semmire sem, néhány percre el akart felejteni mindent, megfeszített munkát végző agya azonban továbbra is működött. Most ássák be magukat a lovasok és Vaszilenko gyalogosai. Elfáradhattak a hosszú menetelésben. Menetközben alszanak el... Megfagynak... megfagynak mindannyian — és a hideg, mintha csak bosszantani akarna bennünket, egyre erősödik. Persze bundája és télicsizmája mindenkinek van... Mit csinál az ellenség? Éjjel van, a sötétség leple alatt készül a felderítésre. Feltétlenül kell felderítést végeznie, hiszen vaktában mégsem támadhat.

— Mi a helyzet Vaszilenkónál? — kérdezte már negyedszer a tábornok.

Akszenov jelentette, hogy a helyzet változatlan. Csend van.

— Csend — ugrott fel a diványról Altájev — még mindig csend. Hol van a tüzérparancsnok?

— Dobrukov hadtestjétől telefonált. Négy páncélelhárító csomópontot szervezett.

— Hívja föl távbeszélőn.

— Értettem — válaszolt Akszenov és értetlenül nézett a hadseregparancsnokra. Nem történt semmi különös s a tábornok mégis nyugtalan. A távbeszélő huzalok zúgásán keresztül Cibenko hangja hallatszott.

— Cibenko tábornok — adta át Akszenov a hallgatót.

— Cibenko elvtárs, a tüzérséget készítse elő Vaszilenko támogatására. Igen, igen. Minden rendelkezésére álló erőt mozgósítson Vaszilenko támogatására. Az én tartalékomból is vegyen el még egy páncéltörő-tüzérezredet és helyezze el a Vaszilenko hadosztálya mögötti utakon.

Akszenov csodálkozva hallgatta a beszélgetést. Friss erőben lévő hadosztály; igaz, hogy kislétszámú, de nemrégen ment át védelembe. Arcvonala előtt az ellenség nem mozgolódik, a

hadseregparancsnok mégis bevéti tartalékait a hadosztály támogatására.

— Hívja fel Malikovot — parancsolta Altájev és a térkép fölé hajolt. Keze hol ökölbe szorult, hol szétnyitotta ujjait. — Hány aknát helyezett el az úton Tarjántól Bicskéig? — kérdezte a hadsereg műszaki-szolgálat főnökétől. — Kettőszáz? Mennyire adtam parancsot? Hogy-hogy nem volt idejük? Vegyen magához még egy műszaki zászlóaljat, menjen ki az utakra és azonnal kezdjenek hozzá az aknatelepítéshez!

Dühösen csapta le a hallgatót.

— Segédtiszt — kiáltott ki az előszobába — a gépesített dandár parancsnokát kéretem! Jelenleg Tyázsev tábornoknál tartózkodik.

Vagy húsz percig mozdulatlanul ült a térkép fölé hajolva. Akszenov azt hitte, hogy elszunnyadt és minden pillanatban azt várta, hogy az asztalra borul.

— Hadseregtábornok elvtárs, Dobrukov hadtestparancsnok kéri a távbeszélőhöz — jelentette Akszenov és átnyujtotta a hallgatót.

— Igen... Én vagyok... Igen, igen... Megindította a rohamot? Hány harckocsival? Több mint százzal? Vaszilenko tartja magát? Megérkezett a páncéltörő tüzérezred? Jól van. Az egész tüzérséggel Vaszilenkot kell támogatni. Fel kell tartóztatni az ellenséget, mindenáron fel kell tartóztatni. Malikov már előrement a műszaki zászlóaljjal. Mindent aknásítani fognak. Kérem, fogadja őket.

„Honnan tudhatta, hogy az ellenség csakugyan Vaszilenko hadosztályára fog csapást mérni?" — törte a fejét Akszenov.

— A Haditanács tagja lepihent?

— Nem tudom, hadseregparancsnok elvtárs.

— Kössön össze Selesztov tábornokkal... Dimitrij Tyimofejevics, Vaszilenko arcvonalszakaszán súlyos a helyzet... Igen... Megkezdte... több mint száz harckocsival. Arra számítottam, hogy reggel folytatja támadását, s hogy az éjjel felderítést fog végrehajtani, kisebb csetepatét rendez, de már éjfél is elmúlt és még mindig csend van... Világos volt, hogy csapást

készített elő... És ime, meg is kezdte támadását... Vaszileńko hadosztálya pedig még be sem tudta ásni magát, át van fagyva a föld... Ha az ellenségnek sikerülne áttörnie, bevetjük Marsev dandárját. A dandár készenlétben áll.

A szobába egy zömök ezredes lépett be. Zöldesszürke, asztrahángalléros bekecs volt rajta és jelentkezett:

— Marsev ezredes, jelentkezem.

— Üdvözlöm, Marsev elvtárs — lépett előre Altájev és megszorította az ezredes kezét. — Hol tartózkodik az ön dandárja?

— Innen két kilométernyire összpontosítottam. A felderítők elérték Csabdit és Németegyházát... Tarjántól délkeletre erős harci zajt hallanak.

— Mennyi lőszere és üzemanyaga van?

— Lőszerből másfél javadalmazás és két javadalmazás üzemanyagból.

A beszélgetést a távbeszélő erős csengése szakította félbe. Akszenov fel akarta venni a hallgatót, de Altájev megelőzte.

— Igen... Én vagyok... Micsoda? — szavai elégedetlenül, sőt fenyegetően hangzottak. — Mondja, mit csinálnak maguk?! Miért tudtak áttörni? Mi van a tüzérségével? Dobrukov elvtárs, ilyen helyzetben minden perc...

Altájev hangja hol suttogóvá vált, hol pedig betöltötte az egész szobát. Az ezredes szótlanul és mozdulatlanul állt és nem vette le szemét a hadseregparancsnokról. Lebarnult arcán várakozás ült. Bozontos, rőt szemöldökét összevonta.

— Marsev elvtárs — dobta le a hallgatót Altájev és az ezredeshez fordult — az ellenség harckocsijai és gépkocsizógyalogsága áttörtek a tarján-bicskei út mentén. Feladata: azonnali ellenlökéssel állítsa meg az ellenséget és vesse vissza. Támogatni fogja a hadtest egész tüzérsége. Tíz perc mulva dandárja már hagyja el harcálláspontomat... Értette?

— Értettem — válaszolt az ezredes és megismételte szószerint a kapott parancsot.

— Hajtsa végre!

— Értettem!

Marsev gyorsan megfordult és kilépett az irodából.

— Vegye elő a rejtjelző tömböt — intett a hadseregparancsnok Akszenovnak — írja. „Cvetkov tábornok, hadosztályparancsnoknak. Hadosztályát erőltetett menetben nyolc órára Bicskén összpontosítsa. Előrevetett osztagát, legalább egy zászlóaljnyi erőben, és egész tüzérségét gépkocsikon vesse előre Csabdira és ott rendezkedjék be védelemre." Aláírják a Haditanács tagjai... Irja a következő parancsot... „Fomin tábornok, hadtestparancsnoknak. Reggelre váltsa le Pankov hadosztályát, amely a hadsereg tartalékába kerül Székesfehérvárra." Aláírják a Haditanács tagjai... Irja a harmadikat... „Tolbuhin marsall, frontparancsnoknak. Az ellenség Vaszilenko hadosztálya és a lovasezred csatlakozásánál áttört és támadását Bicske irányában fejleszti tovább. Az a veszély fenyeget, hogy az ellenség kettészakítja az arcvonalat s Bicskéhez, sőt azon túl Budapesthez jut el. Elhatároztam: Marsev gépesített dandárjával ellenlökést hajtok végre és Bicske körzetébe dobom át tartalékomat Cvetkov hadosztályát. Fomin hadtestének állományából Pankov tábornok lövészhadosztályát tartalékomba vonom..." Aláírás: a Haditanács tagjai.

Átolvasta, amit diktált és lendületesen aláírta.

Akszenov kiszaladt az utcára. A falu remegett a motorok zajától. Az utcán egymásután gördültek tovább a szürke félhomályban a harckocsik. A kapuréseken át emberek tekintgettek az utcára. A harckocsik páncéltestéhez géppisztolyosok tapadtak. A harckocsik után gyalogsággal megrakott, zárt tehergépkocsik siettek és lövegeket vontattak magukkal.

„Meg tudja-e állítani Marsev az ellenséget, vagy nem?" — nyugtalankodott Akszenov.

Akszenov egy kert közepén álló kis házba fordult be, itt volt a hadsereg törzsfőnökének az irodája. Dubravenko tábornok távbeszélőn beszélt valakivel.

— Marsev dandárja megindult... Megy... Minden útkereszteződésnél állítsanak ki irányjelző őröket. A hadműveleti osztályról küldjenek ki egy tisztet a dandár fogadására. Teremt-

senek biztos összeköttetést Marsevvel. Harcálláspontja Csabdi északi szélén lesz.

A törzsfőnök mellett Voronkov tábornok és Frolov ezredes beszélgetett egészen halkan.

— Mi van, Akszenov? — kérdezte Voronkov.

— Két parancs és egy jelentés.

— Ő maga diktálta?

— Igen.

Dubravenko átvette a szövegeket, kétszer elolvasta és Voronkovhoz fordult:

— Gyorsan lépjen érintkezésbe Cvetkovval és Fominnal. Amíg a rejtjelzett szöveg odaérkezik, szóban továbbítjuk a parancsot. Szóljon Bondárnak — kiáltott segédtisztjének — hogy keltse fel minden emberét! Akszenov mindjárt három szöveget visz nekik. Gyorsan rejtjelezzék... Menjen a Haditanács tagjához — parancsolta Akszenovnak és aláírta a papírt.

A Haditanács tagjánál Szmirnov ezredes, a politikai osztály vezetője és Melikadze őrnagy, a hadseregújság szerkesztője ült. Az előszobában hét tiszt várakozott. Úgylátszik, Selesztov nem aludt és nem is gondolt a lefekvésre. Szótlanul átvette Akszenovtól a szöveget. Máskor minden írást átolvasott néhányszor és minden szón elgondolkozott. Most azonban tekintetével gyorsan átfutott a rövid szövegeken és azonnal aláírta.

Amikor Akszenov visszatért a hadseregparancsnok irodájába, Altájev az elfüggönyözött ablaknál állt és a tüzérség egyre erősödő ágyúzását hallgatta. A harci zaj közelebbről hallatszott. A kis villanykörte meg-megremegve himbálózott. A székek és az asztalok szürke árnyéka a fehérre meszelt falakon és a szőnyegen imbolygott ide-oda.

Altájev ellépett az ablaktól és asztalhoz ült. Ismét kétségek gyötörték. Az ellenségnek megint sikerült áttörnie a védelmet. Előtte nincs előkészített védelmi rendszer. Csak Bicske állja útját, de a városban gyenge helyőrség van. Ha rátörnek az ellenség harckocsijai, mindent a fejetetejére állítanak. Bicskétől egész Budapestig semmi nem áll útjukban, csak egy pár hadtáp-intézettel találkoznak. Az ellenség harckocsijai pedig

eltaposnak mindent... Képes lesz-e Marsev megállítani az ellenséget? Lesz-e hozzá elegendő ereje és eszköze? Talán jobb lett volna még az este bevetni a hadsereg összes tartalékait? Lehet, hogy elkésve vetette be Cvetkov hadosztályát? És ha az ellenség a középen vagy a balszárnyon mér csapást?... Különösen a balszárnyon várható. Egy egész hadosztályt vontam ki onnan a védelemből. Az ellenség ezt bizonyos, hogy felfedi és ott fog csapást mérni. Mit csinálok akkor? Mivel lehetne megerősíteni a balszárnyat?

Lehetőségek sokasága fordult meg a fejében. Gondolatban számbavett minden rendelkezésére álló erőt.

— Marsev áthaladt Bicskén. Csabdihoz közeledik — jelentette távbeszélőn Duravenko. — Felderítői Csabditól nyolc kilométernyire északra találkoztak az ellenséggel. A tüzérparancsnok Marsevnek alárendelt egy rohamlöveg-ezredet. A tüzérség a felderítők harcát támogatja.

— Igen, Csabdi... nyolc kilométer... — mondotta Altájev és nem vette le szemét a térképről. — Harminc-negyven perc mulva Marsev főerői megütköznek az ellenséggel... Harminc-negyven perc... harminc-negyven perc...

Ránézett az asztalon fekvő órára és ismét elgondolkozott. Sok minden eldől ezekben a percekben. Ha Marsev megállítja az ellenséget, siker lesz, ha pedig nem tudja megállítani... el sem lehet képzelni, hogy mi történik. S az idő, az idő milyen lassan telik.

— Cvetkov tábornok élosztaga áthaladt Lovasberényen, főerői most vonulnak ki Székesfehérvárról — jelentette Akszenov.

— Lovasberény — Altájev megtalálta a térképen az ismerős helyet — Lovasberény Bicskétől harminc kilométer. Ha jó lenne az út — egy órai menet. Ilyen úton pedig másfélóra is beletelik. Másfélóra. Az ellenség pedig félóra mulva betörhet Bicskére. Miért nem jelentkezik Marsev?

Altájev felállt s fel akarta hívni Marsevet, de meggondolta magát. Marsev most a harcot szervezi, most nem szabad zavarni.

Az óra másodpercmutatója lassan haladt előre. Altájev az

asztalfiókból egy könyvet vett elő és fellapozta... Vronszkij a lóversenyen, Anna elájult... hogy lekötötték valamikor ezek a jelenetek. Most pedig állandóan az órára tekintget — Altájev egy darab papírral letakarta az órát —... Gyönyörű szemeivel Vronszkijra néz... mennyire ismerős mindez... ha most legalább egy másodpercre meg tudná nézni személyesen, hogy mi történik Tarján és a Bicske közötti úton. Lehet, hogy ott már minden eldőlt. Marsev dandárját széttaposták, s az ellenség száz és száz harckocsival tör Bicske és Budapest felé.

— Pankov hadosztálya megkezdte a váltást, századonként vonul ki a lövészárkokból — jelentette Akszenov.

— Rendben van. Vonják csak ki őket.

Mennyi idő telt el azóta? Altájev levette a papírt az óráról. Marsev legutóbbi jelentése óta huszonhét perc telt el.

Az utcáról gépkocsik zaja tört át a szoba falán.

— Nézze meg, kik vannak odakint? — parancsolta a hadseregparancsnok Akszenovnak.

— Cvetkov tábornok hadosztályának élzászlóalja és három tüzérosztály — jelentette Akszenov, miután visszatért.

Altájev a távbeszélőhöz lépett és felemelte a hallgatót. Egy hang sem hallatszott. A hűvös ebonit füléhez simult. Hosszú ideig állt, a hallgatót a fülénél tartva. A membrán recsegett A távbeszélőközpontban dolgozó elvtársnő dallamos hangja megkérdezte:

— Tizes elvtárs?

— Igen, hallom.

— Marsev kéri önt.

— Kapcsolja, kislány, gyorsan kapcsolja!

— Tizes elvtárs, Marsev jelentkezem — hallatszott az ezredes letompított hangja — menetből felvettem a harcot az ellenséggel. Több mint hatvan harckocsi és egy ezrednyi gyalogság tört felém. A dombok előtt megállítottam őket, s aztán én lendültem rohamra, két kilométert nyomultam előre. Harckocsijaim betörtek Kesztelyre és Tükrösre. Tizennégy ellenséges katonát foglyulejtettünk. A „Halálfejes" és „Wiking" pán-

celoshadosztályhoz tartoznak. Azt vallják, hogy óriási veszteségeket szenvedtek ...

Altájev hallgatta Marsevet és minden szava után egyre inkább megértette a történtek jelentőségét. Az történt, amit az egész hadsereggel együtt készített elő és amit el akartak érni ezekben a napokban. A harccselekmények menetében fordulat állt be. Marsev dandárjának csapása befejezte azt, amit az egész gárdahadsereg készített elő.

— Tartsa magát, Marsev, tartsa magát! — kiáltott a hallgatóba. — Gyalogság és tüzérség van útban maga felé. Rohamozza az ellenséget, szakadatlanul támadjon. Üsse, hogy ne térjen magához. Mi nyertük meg a harcot és most kezdődik az ünnep a mi utcánkban.

XVII.

Tonya kinyitotta a szemét, de semmit sem látott.

„Megvakultam" — villant át agyán a rettenetes gondolat. Sűrűn pislogott, kezével szeméhez kapott. Épségben találta szemehéját és saját kezének érintésétől önkéntelenül is összehúzta szemét. Hogy lehet mégis, hogy szemének semmi baja sincs és körös-körül minden fekete. Fel akart ülni, kezével valami puhára támaszkodott, de éles fájdalom hasított hátába és visszazuhant. Önkéntelenül is felnyögött. Feje alatt meleg párnát érzett.

„Hol vagyok? Mi van velem?" — kínozta agyát a gondolat és igyekezett legyűrni sajgó fájdalmát. Hiába kutatott emlékezetében, semmire sem tudott visszaemlékezni.

Mellette megmozdult valami ... felfigyelt. Sűrű sötétség vette körül, valahonnan messziről tompa, rejtelmes dübörgés hallatszott. Fájdalma lassan enyhült. Feje egyre tisztult. Összefüggéstelen képek tódultak emlékezetébe ... Igen, igen ... Sztyopa bácsi a havon ül, dübörög a harckocsi és előtte vakító lángnyelv csap fel.

— Tonya — észlelt fel egy egész közelről hallatszó ismerős hangra.

Felemelte fejét és a hang irányába fordult.

— Antoska — szólt ismét ugyanaz a hang.

— Sztyopa bácsi! — kiáltott fel Tonya. — Sztyopa bácsi, hol vagyunk?

— Halkabban lányom, még meghallhatják.

— Mi történt velünk? Hol vagyunk? — kérdezte suttogva.

— Pincében, lányom, a föld alatt. Felettünk pedig németek és magyarok vannak.

Anaskin oly közel volt, hogy Tonya lélekzetét és mellének halk hörgését is hallotta.

— Hogy kerültünk ide?

— Egy magyar lakik ebben a házban, az öreg Zoltán. Tud oroszul. Még a másik háborúban esett fogságba, ott tanult meg oroszul. Szmolenszkben élt. Ő talált meg téged, s azután engem is.

Tonya most emlékezett csak vissza, hogy Anaskin mind a két lábára megsebesült. „Mi lehet a lábával?" — akarta tőle megkérdezni, de az őrvezető maga mondta el:

— Jó ember az öreg Zoltán. Már második napja fekszünk itt. Etet-itat bennünket. Orvost is hozott. Az is öregember, Jánosinak hívják. Csakhogy oroszul egy szót sem tud. Egész testemet átkötözte pólyával és a lábaimat sínbe rakta.

— Hát a mieink, Sztyopa bácsi?

— Bicske alatt vannak, azt mondják, tizenöt versztnyire innen.

— Mi van Budapesttel? Nem törtek be a németek?

— Egyelőre nem. Azt beszélik, hogy a németek és a magyarok rövid időn belül áttörnek.

A beszélgetés kimerítette mindkettőjüket. A férfi lassan és nehézkesen ejtette ki a szavakat. Hörögve lélekzett, beszédét gyakran szakította félbe a köhögés.

— Biztosan megfáztam, mikor a havon feküdtem — szólt az őrvezető egy hosszú köhögési roham után. — Azóta folyton köhögök. Fönt pedig német katonák laknak és Györfi, a bíró is állandóan jár-kel, figyel, szimatol.

Tonya mozdulatlanul feküdt a priccsen. Kezével végig-

tapogatta magát és meggyőződött arról, hogy egyetlen seb sincsen rajta, ennek ellenére mégsem tudott felkelni. Állandóan zúgott a füle. Szeme úgy könnyezett, mintha maró füstben lenne. Eltűnődött helyzetén, amely semmi jóval sem kecsegtetett. Az arcvonal tovább gördült kelet felé, s ők ketten betegen, tehetetlenül az ellenség mögött maradtak. A németek már azóta megtudhatták rejtekhelyüket és bármelyik pillanatban lejöhetnek a pincébe. Akkor pedig egészen biztos, hogy vége az életüknek. Vége az életnek! Eddig sohasem gondolkozott a halálról. Rövid élete alatt sok embert látott meghalni, de magamagát nem tudja elképzelni halottnak.

Az emlékezés tündérszárnyán szállva, szeme előtt napfényes reggel merült fel, a kert ezüstös harmatban csillogott, harmat szállt a szülőfaluja körüli halvány párát gőzölő mezőkre. Anyja az udvaron áll, kezében fejőszéket tart. Apja köhög, munkába készül. A kolhoz-csűrök felől a békés hétköznapi munka zaja ér hozzá.

Nem is olyan régen volt ez... És most körülötte sötétség, itt fekszik tehetetlenül, előtte kilátástalan a jövő. Tonya gyermekkorában sem sokat sírt, de most úgy összeszorult a szíve, hogy sírnia kellett. Milyen keveset is élt még. Még nem is szeretett igazán. Serdülőlány korában lángralobbant Petya Kudrijasev traktorista iránt, a láng fellobbant és úgy aludt ki, mint egy máglya, amelyre vizet öntöttek. A korán eloltott láng helyén csak fájdalom és bánat maradt. Kitört a háború és Petya bevonult. Elment és még egy levelet sem írt. Barátja írta meg, hogy elesett valahol távol az arcvonaltól. A németek bombazáporral árasztották el vasúti szerelvényüket.

— Ne búsulj lányom — szólalt meg Anaskin — ezt is átvészeljük, valahogy majd csak kikecmergünk a bajból. Csak egy kicsit jobban érezzük magunkat, kicsit erőre kapjunk — rögtön elosonunk. Még jó, hogy nem sebesültél meg, a légnyomás hatása pedig gyorsan elmúlik...

A valaha ércesen csengő hang most betegesen gyenge és halk volt. De ez a hang is a régi Sztyopa bácsit jelentette Tonya számára. Sztyopa bácsit, aki sohasem szomorkodott, mindig de-

rűt sugárzott s olyan közvetlen volt mindenkihez, akár egy édesapa. Tonya visszaemlékezett arra, hogy Anaskin kérte, adja át belépési nyilatkozatát a pártnak. Megtudja-e valaki valaha is, hogy életének legsúlyosabb pillanatában, Sztyopa bácsi párttag akart lenni?

Fentről halk léptek hallatszottak. Reteszt húztak félre. Valaki óvatos, halk léptekkel jött le a lépcsőn. Tonya szíve a torkában dobogott, szeme előtt piros karikák táncoltak.

— Ne félj, Zoltán jön, megismerem a lépteiről — nyugtatta meg Anaskin.

Megnyikordult az ajtó és egy imbolygó gyertyaláng tűnt fel a homályban. A sárga fény egy kezet és egy arcot világított meg. Kísérteties árnyak tácoltak a pince falán. Tonya majdnem felkiáltott az örömtől. Lát! Látja a remegő kis lángot és a mögötte lévő arcot. Még nehéz kivenni az arc vonásait, de ahogy közeledik, egyre jobban látja arcát. Már hunyorgó szeme, álla, ősz haja is kivehető. Tonya első pillantásra megérezte, hogy ez a nyugodtjárású ember csak barát lehet. Igy csak barátok tudnak járni. Tonya felemelte fejét és megpróbált felülni.

— Ó! Úgy látszik ünnepünk van — hallatszott a nyirkos pincében az öreges hang.

— Ünnep, Zoltán, nagy ünnep. — válaszolt Anaskin.

Zoltán felemelte a gyertyát és Tonya tetőtől-talpig szemügyre vehette az öreg magyart. Nem volt magasnövésű, valamiféle szürke öltözet volt rajta és így a régi könyvek szerzeteseire emlékeztette Tonyát. Mintha már látta volna valahol ezt az embert, vagy könyvben, vagy valahol másutt.

Zoltán Tonyához lépett. A vastag gyertya fénye kitépte a sötétségből a pince fekete boltozatát, a zöldes kőfalakat, Sztyopa bácsi ágyát és a kis asztalt az ágy mellett.

Zoltán háta mögül szemüveges férfi bukkant elő. Tonya kitalálta, hogy ez az orvos. Jánosi arca és álla sárga fényben játszott.

Az orvos könnyedén félretolta Zoltánt és gyengéden meg-

fogta Tonya kezét. Némán kitapogatta pulzusát, aztán vidáman elmosolyodott és szemüvege mögül Tonyára kacsintott, majd Zoltánhoz fordult. Valamit mondott neki. Tonya az orvos hanglejtéséből megértette, hogy valami örömhírt közöl vele.

— Jánosi azt mondja — hajolt Zoltán a lány fölé — hogy maga derék kislány, igazán derék kislány. Reméli, hogy az esküvőjén jó vermutot fog inni.

Tonya belenézett Zoltán jóságos szemébe és érezte, hogy testébe visszatér az élet.

— Egyék egy kicsit, legalább egy kicsit. — Zoltán kenyeret, egy darab sültcsirkét és házi sajtot tett az asztalra. — Igyék egy kis bort is, hogy is mondják, segít, szóval hasznos.

Bort öntött a pohárba és Tonyának nyujtotta. Tonya remegő kézzel átvette a poharat és néhány kortyot ivott belőle.

— Elég volt, berugok — mosolygott Tonya és visszaadta a poharat.

Az orvos Anaskint kezdte vizsgálni. Tonya csodálkozva figyelte őket. Tudta, hogy Sztyopa bácsi nem tud magyarul, de a kezelés alatt mindketten élénken beszélgettek, ki-ki a saját nyelvén.

A bor, a darab hús és a sajt erőt adott Tonyának. A testét hasogató fájdalom és gyengesége fokozatosan alábbhagyott, majd lassan eltűnt. Feje kellemesen zúgott. Keze forró lett és egy kicsit megizzadt.

— Mi van odafent? — kérdezte Anaskin.

— Éjjel-nappal lövöldöznek és mindig ugyanazon a helyen — válaszolt Zoltán. — A németeknek sok sebesültjük van. A faluban minden ház tömve velük. Mérgesek a fasiszták.

— A mieink közül senkit sem látott?

— Reggel két fogoly katonájukat hozták. Hosszú ideig verték őket, de hallgattak. Agyonlőtték őket és ledobták a kőbányába.

Zoltán beszéd közben kérges tenyerével Tonya kezét simogatta.

— Ne nyugtalankodjék — folytatta Zoltán, észrevéve

Tonya izgatottságát. — Mi nem adjuk ki magukat a fasisztáknak. Rajtam és Jánosin kívül senki sem tud magukról. Az az öreg agyalágyult Györfi szimatol, mint valami vadászkutya, csakhogy mi ravaszabbak vagyunk nála, hiába ő a faluban a bíró.

Zoltán és az orvos körülbelül egy félórát töltött a pincében. Tonya valami szépet akart nekik mondani, de nem talált megfelelő szavakat. Melege volt, jól érezte magát és semmire sem tudott figyelni.

Zoltán és az orvos elbúcsúztak, elmentek és megígérték, hogy úgy hat óra múlva visszajönnek.

Ismét sűrű sötétség borult a pincére, de ez a sötétség már nem volt olyan szörnyű Tonya számára. A két ismeretlen öregemberre gondolt. Azelőtt abban a hiszemben élt, hogy külföldön minden elfoglalt városban és faluban valami furcsa, számára teljesen idegen emberek élnek. Tonya sosem okozott kárt a helyi lakosoknak, de mindig éber szemmel figyelte az embereket és minden pillanatban ellenséges cselekedeteket várt tőlük. Csak a gyerekektől nem óvakodott és ha kisfiúval vagy kislánnyal találkozott, valamivel mindig kedveskedett nekik.

— Látod, lányom, milyen is az élet — szólt Anaskin — sosem tudhatod, hogy hol találsz barátra. Már lemondtam arról, hogy életben maradok és lám olyan emberekkel találkoztunk, akik megmentettek minket. Azt se hidd, hogy minden német gyilkos. Vannak közöttük jó emberek is. A hitleristák elcsavarták a fejüket, úgy engedelmeskednek, mint a birkák, de már közülük is sokan átlátnak a szitán... Zoltán azt mondta nekem, noha a magyarok kezdettől fogva ellenünk harcoltak, de most már ők is kezdenek tisztán látni. Azt mondják, hogy a magyar katonák nem akarnak harcolni. Alig várják a pillanatot, amikor át lehet szökni a mieinkhez; csak félnek, hogy a németek agyonlövik őket, egyébként már régen eldobták volna puskájukat és átjöttek volna hozzánk. Persze vannak még olyanok is, akik abban reménykednek, hogy újra erőt gyüjtenek és kiebrudalnak innen bennünket. Itt van Györfi, a birójuk, a legnagyobb gazember a faluban. Az egész falura ráijesztett, foly-

ton a házak körül szaglászik, kémlel s aztán mindent jelent a németeknek. A németek pedig röviden intézik el a dolgokat, egy-kettő és a fal mellé állítják az embert. Ettől a Györfitől a magyarok jobban félnek, mint a németektől. Zoltán afelől érdeklődik, mi lesz azokkal, akik ellenünk harcoltak. Azt mondja, hogy biztosan elviszik őket Szibériába. „Szibériától — mondom neki — te ne félj. Szibéria már nem kényszermunkát jelent, ott jó emberek élnek és nem úgy, ahogyan ti gondoljátok. Azoknak a katonáknak és tiszteknek, akik akaratuk ellenére harcoltak, nem lesz semmi bajuk — mondtam neki. Ami pedig a fasisztákat illeti, a vezetőket, meg az olyanokat, mint a bírótok, a Györfi úr... „rosszat tettél az emberekkel, hát most felelj érte". Zoltán egyetértett velem, mindenben megértettük egymást, de érzem, hogy nem tudtam egészen megnyugtatni. Két fia harcol ellenünk és hát miattuk izgul az öreg...

Anaskin suttogó hangja és a kellemes meleg elálmosította Tonyát. Igyekezett ébren maradni, de szeme lecsukódott.

Újabb képek tűntek fel előtte.

...Anyja, az alacsonytermetű, hajlotthátú, drága asszony a küszöbön áll, kezét a szeméhez tartja és a lenyugvó napba néz. Köröskörül mindent hó takar. A meggyfa pedig virágzik. Zümmögnek a méhek, dongó repdes az ágak között és sehogy sem tud leszállni. Világoskék és rózsaszínű lepkék szállnak virágról virágra.

Tonya fázik. Kezét, lábát, egész testét átjárja a hideg, de ő csak áll és nem tudja levenni tekintetét a meggyfáról. Hirtelen szél kerekedik, nagy pelyhekben hullni kezd a hó és a meggyfáról hirtelen eltűnnek a virágok, a zöld levelek. A világosbarna vizes ágak szomorúan bólogatnak a szélben. Eltűnt a ház, s anyját sem látja már sehol. Hóvihar kerekedett. A hófüggöny mögül fekete alak bontakozik ki. Mintha Györfi, a falu bírája közeledne feléje. A gémeskút ágára emlékeztető magas, sovány bíró nagy léptekkel bukdácsol át a hóbuckákon és eres, csontos kezét Tonya felé nyujtja. Tonya visszahúzódik, de Györfi mind közelebb és közelebb kerül hozzá. A hosszú, torz ujjak végén nőtt görbe karmok Tonya torkát keresik.

Tonya, kezével hadonászik, kiáltani akar, de nincs hangja, csak hörgés szakad fel torkából. A hideg, rémes kéz pedig, mint a harapófogó, úgy szorítja a torkát. Tonya előtt minden elsötétedik, érzi, hogy mindjárt elesik. De hirtelen enged a szorító kéz, Tonya fellélekzik és körülnéz. Györfi, kezével védekezőn hadonászva hátrafelé tántorog, Tonya mellett egy katona áll, Altájev tábornokra és Akszenov őrnagyra is hasonlít. A fasiszta bíró a katona tekintete alatt olvadni kezd és néhány másodperc alatt eltűnik...

— Ébredj, lányom, ébredj gyorsan — hallja álmában Tonya és nagynehezen kinyitja szemét.

Gyertyafény villan a szemébe. Ágyánál Zoltán áll. Arca izgatottságot árul el, ajkai kissé remegnek, ráncos homlokán veríték ütött ki.

— Elmegyünk, elszökünk innen — súgja Tonyának — próbálj csak felállni.

Tonya értetlenül néz az öreg magyarra.

— Kiszagolták, hogy valahol itt vagyunk — magyarázza Anaskin. — Szöknünk kell. Zoltán majd elrejt bennünket a régi kőbányában.

Tonya csak most értette meg a fenyegető veszélyt. Felállt. Egész testén fájdalom hasított át. Zoltán segítségével felhúzta téliczisimáját és vattaruháját. Valahogy begombolkozott. Egész testében remegés fogta el, feje szédült és szeme előtt vörös karikák táncoltak.

A kőlépcsőkön nehezen tudta felvonszolni magát. Az utcán sötét volt és hideg csapta meg. Valahonnan messziről ágyúdörejt hozott a szél. Zoltán és egy ismeretlen asszony Tonya hóna alá nyulva, vigyázva támogatta a legyengült lányt.

A hó csikorgott lábuk alatt és a hideg levegő csípte arcukat. Tonya füle zúgott. Végre egy szakadékhoz érkeztek, köveken botorkálva leereszkedtek egy mély alagútba. Csend és meleg fogadta őket. Zoltán mondott valamit, de Tonya semmit sem hallott. Letörte a kilátástalan helyzet borzalma. Fáradt teste pihenést kívánt.

XVIII.

A közeli becsapódások megrázták a házat. Csörömpölve hullott ki az ablaküveg, s az irodába hideg levegő áramlott be.

— Hová lőnek? — kérdezte Altájev.

— Leginkább a tüzértörzsre és a műszaki-csapatok törzsére. Ott, a domb alatt helyezték el őket és úgylátszik, az ellenséges figyelők észrevették — válaszolt Dubravenko, miután a szobába lépett és egy darab kartonpapírral igyekezett befedni az ablakot.

— Sebesültjeink vannak?

— Egy távbeszélőkezelő megsebesült és szétlőttek egy gépkocsit. A tüzéreket át kellene valahová telepíteni — javasolta Voronkov.

— Szó sem lehet róla — csattant fel élesen Altájev. — Most mindenki a hadsereg-törzset figyeli. Semmi áttelepülést! Keressenek fedezéket a pincékben és dolgozzanak ott.

A becsapódások egyre közeledtek a házhoz. Egy lövedék a ház mögött robbant fel.

— Na, most ránk találtak, nem hagynak nyugton bennünket — mondta Voronkov.

Altájev összevont szemöldökkel, mérgesen nézett rá.

— Hány embert küldtek Csizsovhoz? — kérdezte és magához húzta jegyzetfüzetét.

— Négyszázat.

— Közölje Kucserovval, hogy holnap estig teljesen töltse fel Csizsov hadosztályát, ön pedig, Voronkov elvtárs, személyesen ellenőrizze a parancsom végrehajtását.

— Hadseregparancsnok elvtárs — szólt Dubravenko — számíthatunk arra, hogy az ellenség nemsokára új tartalékokat vet be. Most már nyilvánvaló, hogy támadása kifullad. Ma január ötödike van. Tegnap óta egy lépést sem tudtak előrehaladni. A hitleristák mindent elkövetnek, hogy előrevonják tartalékaikat, és megerősítsék velük támadó csoportosításukat.

— Igen. Elméletben ez így is van... — válaszolt Altá-

jev — de csak elméletileg. Gyakorlatilag honnan tesz szert tartalékokra?

— Minden valószínűség szerint nyugatról dobnak át ide csapatokat. Olaszországból már megérkezett a hétszáztizenegyedik gyalogoshadosztály, s már be is vetették jobbszomszédunk arcvonalán. Az Ardennekben kapott pofon nyilvánvalóan elkábította a szövetségeseket, kitört közöttük a pánik és Hitler most szeretné sietve befejezni az amerikai csapatok szétzúzását. Az ardenneki csapás nem helyi jellegű hadművelet.

— Ez nem más, mint idegekkel való játék — szólt Altájev felállva. — Hitler azt hiszi, hogy ezzel a csapással győzelmet készít elő a maga számára. A célja világos: csapást mérni az angol-amerikai erőkre, éket verni hadseregeik közé, szakadást előidézni a szövetségesek táborában, végül különbékét kötni az amerikaiakkal és angolokkal. Bizonyos vagyok benne, hogy a németek támadása az Ardennekben befejeződött és többé nem ismétlődik meg. Onnan kivonják minden hadosztályukat és ellenünk vetik be. Előbb vagy utóbb, de át fogják őket dobni ide. Éppen ezért nekünk a lehető leggyorsabban szét kell zúznunk az ellenséget itt. Időt, időt kell nyernünk.

A szobába Frolov ezredes sietett be. Szigorú arca izgatottságot tükrözött. Szemüvege mögül éles pillantásokat lövelt.

— Hadseregparancsnok elvtárs — kezdte már a küszöbön — kezd világossá válni előttünk, hogy miért mozgolódott az ellenség egész éjjel hadseregünk arcvonalának közepe és balszárnya előtt. A magyaroktól átszökött katonák azt mondják, hogy a németek páncéloshadosztályokat vontak el a balszárnyról és arcvonalunk közepe előtt csoportosítják.

— Arcvonalunk közepe előtt? — kérdezte Altájev.

— Igen, itt — mutatott Frolov a térképre.

— Milyen céljuk lehet ezzel az átcsoportosítással?

— Kétféle elgondolás vezetheti őket. Az egyik az, hogy a németek ezeket a páncéloshadosztályokat átdobják jobbszárnyunk elé és megerősítik csapást mérő csoportosításukat, s így folytatni tudják támadásukat Bicske és Budapest felé. A másik az, hogy ezek a páncéloshadosztályok csapást mérnek arcvona-

lunk közepére, áttörik védelmünket és az északi csoportosításukkal együttműködve, csapást mérnek Budapestre.

— Igen — gondolkodott Altájev — mindkét változat lehetséges.

— A jobbszárnyra való átdobáshoz azonban legkevesebb nyolcvan kilométert kell megtenniök az arcvonal mentén. Ehhez legalább egy-két éjjelre van szükségük — mondotta Dubravenko.

A hadseregparancsnokság előtt ismét ellentmondó kérdések merültek fel. Hová dobja át az ellenség ezt a három páncélos-hadosztályt? Hol akarja mérni újabb csapását?

Altájev a térképet nézte. A helységek sokasága rajzolódott eléje, erdőket látott, az utak különböző irányokban kanyarogtak, s az egész arcvonal mentén ezredek és hadosztályok álltak. Az ellenség pedig átcsoportosítja erőit. Ez pedig nem véletlen. Az ellenség újabb csapást készít elő...

— A legvalószínűbb az, hadseregparancsnok elvtárs, hogy középen fogja mérni az újabb csapást — mondotta Dubravenko. — Az ellenség számol azzal, hogy arcvonalunk közepe és balszárnya legyengült, fő erőinket pedig a jobbszárnyon összpontosítottuk, ahol jelenleg támad; azonkívül az arcvonal közepén a terep kiválóan alkalmas harckocsik tevékenységére. Síkság, nyílt síkság.

— Síkság, síkság — válaszolt Altájev. — Ezelőtt miért nem ezen a síkságon mért csapást?

— Kereste a gyenge pontunkat és akkor jobbszárnyunk feltétlenül gyenge pont volt.

— Hadseregparancsnok elvtárs, Csabdiról visszatértek a tisztjeink — jelentette Voronkov, aki az előbb tette le a távbeszélőkészülék hallgatóját.

— Ki vezette a csoportot? Hivassa be!

— Akszenov. Itt is van.

— Jöjjön be.

Akszenov belépett a szobába. Sápadt arcából álmatlanságtól vöröslő szeme tüzelt; keményen nézett Altájevre és jelentette, hogy megérkezett.

— Mi történt ott? Jelentsen — szorította meg kezét Altájev.

— Az éjjel a németek betörtek Csabdi déli szegélyére. Cvetkov tábornok csapatait bekerítették, és a mieink közül is néhányan elvesztették a fejüket, nem tudták, mit csináljanak. A hadosztály-törzs, a hadsereg hadműveleti, valamint politikai osztályának tisztjei segítettek a hadosztályparancsnoknak helyreállítani a vezetést és reggel a hadosztály ellenlökést hajtott végre. Helyreállították az eredeti helyzetet. A csapatok szilárdan tartják állásaikat.

Dubravenko Akszenovot nézte. Alig ismert rá az őrnagyra. Az egyébként mindig határozott és életvidám tiszt, most vontatottan jelentett, arcát sűrű sörte fedte, fáradtan pislogott és mély karikák húzódtak szeme alatt.

— Mi van vele? — kérdezte halkan Voronkovtól.

— Kimerült. Négy nap alatt nem aludt öt óránál többet.

— Azonnal el kell küldeni pihenni. Legalább nyolc órát aludjék.

— A mieink igen jól harcolnak, különösen a harckocsizók — folytatta Akszenov. — A harckocsizóknál Haditanácsunk tagja közvetlenül a lövészárokban adja át a kitüntetéseket a harcosoknak.

— A peremsávon? — kérdezte Altájev.

— Igen, közvetlenül a lövészárkokban. És milyen nagy hatással van ez a harcosokra — élénkült fel Akszenov hangja. — Az egyik harcos sírva fakadt, amikor megkapta az érmet. Megkérdeztem tőle, mi a baja és a következőket válaszolta: „Hát hogy tudnám visszatartani, gárdaőrnagy elvtárs. Ma éjjel még én is gyáván meghátráltam, felhúztam a nyúlcipőt. Maguk pedig visszaadták az önérzetemet. Maga a tábornok, a Haditanács tagja hozta ki az érmet ide a lövészárokba. Tulajdonképpen miért kaptam én ezt? Igaz, hogy kaszáltam őket a géppuskámmal. De ez aztán történt. Az éjjel még én is szaporán szedtem a lábam, megugrottam..."

Akszenov elmosolyodott, ahogy eszébe jutott a katona arca. Az őrnagy mosolya nyomán Altájev elképzelte, hogy mi-

lyen lehetett az a harcos ott kint a lövészárokban és hogyan nézhetett rá Selesztov.

— Az ellenség, hadseregparancsnok elvtárs, már nem az, ami az első napokban volt. Kifulladt, szemmelláthatóan kifulladt. Nagy ordítozás közepette rohamoznak, aztán visszaódalognak. A harckocsik is előbújnak a dombok mögül, leadnak egykét lövést s aztán megint elbújnak. Óriási veszteségük van. Két foglyot hoztam magammal és átadtam őket a felderítőknek. Az egyik a „Wiking" páncéloshadosztály „Norge" zászlóaljától való s azt mondja, hogy a zászlóaljban nyolcszáz ember volt és ebből csak kettőszázan maradtak. A másik fogoly egy tiszt, századparancsnok. A „Halálfejes" hadosztály gépkocsizó-ezredéből. Azt vallja, hogy egyes századaikban több mint száz ember volt, s ma reggelre az ő századában csak negyven ember maradt, a második században pedig tizennégy.

Altájev az őrnagy jelentését hallgatva arra gondolt, hogy bekövetkezett, amire számított. A hitleristák csapást mérő csoportosítása a szakadatlan támadásban legyengült és most a jobbszárnyon folyó harcokban nyilvánvalóan a gárdistáké lesz a siker.

— A csoportjából mindenki visszatért? — kérdezte Altájev, mert érezte, hogy az őrnagy nemcsak az arcvonalon végbemenő események miatt izgatott.

— Sajnos, nem. Bruncev őrnagy elesett. A gépkocsizó lövészekkel indult ellenlökésre, a magaslatok mögül azonban „Tigris"-ek rohantak elő és felmorzsolták Bruncev csoportját. Szása harcolt, kézigránáttal megsemmisített egy „Tigris"-t, de... a németek sokan voltak, a csapatszállító járművön viszont csak néhány ember. Segítségükre siettünk, de már késő volt. Még a holttestét sem tudtuk kihozni.

Altájev nagyot sóhajtott és ökölbe szorította kezét. Dubravenko szótlanul harapdálta ajkát. Voronkov az ablak felé fordult és vállai megremegtek. Fehér gallérbetétje felett kidagadtak a kék erek.

— A csoport minden tisztjének adja át a Haditanács köszönetét. Most pedig pihenjenek — Altájev mindkét kezével

287. oldalhoz

mégegyszer megszorította Akszenov jobbját és az ajtóig kísérte.

— Voronkov elvtárs — tért vissza Altájev az asztalhoz. — Még ma terjessze fel kitüntetésre azokat, akik Akszenovval együtt voltak, mindannyiukat ki kell tüntetni!

— Hej, Bruncev, Bruncev, de nagyszerű ember volt — csóválta szomorúan fejét Dubravenko.

— Családja van? — kérdezte Altájev, fejét lehajtva.

— Felesége és két gyermeke — válaszolt Voronkov.

Altájev arcát beteges sárga szín öntötte el. Kezével gépiesen tett-vett az asztalon, aztán odébb ment, leült és felindultan mondta:

— Ma levelet írok a családjának, a Haditanács nevében küldjük, önök pedig állítsanak össze egy csomagot, jó nagy csomag legyen. Az elesettek családjain segítenünk kell, nem szabad elfeledkeznünk róluk. Mi pedig a nagy sietségben, kapkodásban gyakran megfeledkezünk a családokról, elvtársaink családjairól.

Altájev ismét a térkép fölé hajolt. A tábornok és az ezredes szótlanul nézte. Mindannyian tudták, hogy a hadseregparancsnoknak most elhatározásra kell jutnia és azzal is tisztában voltak, hogy milyen nehéz ezt megtenni.

— Hát szóval — egyenesedett fel hirtelen Altájev és öklével az asztalra csapott — bárhol is mérnének csapást, mi megállítjuk őket! Az arcvonal közepét a balszárny rovására kell megerősíteni tüzérséggel. A hitleristák azt hiszik, hogy mindent elvontam a középről. Gépesített- és harckocsi-dandárok állnak ott; erre az eshetőségre tartogattam őket. Sokszor akartam kivonni őket onnan, hogy átdobjam a jobbszárnyra, de mindig türtőztettem magam. Emlékeztem arra, hogy Sztálin elvtárs hogyan őrizte a tartalékokat Sztálingrád részére, pedig de nehéz volt akkor, nagyon nehéz volt! Minden műszaki csapatot át kell dobni az arcvonal középső szakaszára, aknásítani, mindent aknásítani kell! A tüzérségi tartalékokat is elő kell készíteni a kö-

zépre való átcsoportosításra. De a fő figyelmet még mindig a jobbszárnyra kell összpontosítani. Konsztantyin Nyikolájevics, hívja ide a fegyvernemi parancsnokokat és megkezdjük az új csapás elhárításának tervezését.

XIX.

Akszenov kinyitotta szemét és hallgatózott. A falon keresztül suttogó beszélgetés szűrődött át. A kályhában pattogott a tűz. A lefüggönyözött ablak résein világosság szűrődött be. Aszalt szőlő és gyógyfüvek illata terjengett a szobában.

„Kilenc órát aludtam" — gondolta órájára nézve s gyorsan kiugrott az ágyból.

Bukanov lépett halkan a szobába. Az utóbbi időben önként magára vállalta Akszenov küldöncének szerepét, és az őrnagy állandóan érezte a gépkocsivezető gondoskodását.

— Mi a helyzet az osztályon? — kérdezte Akszenov.

— Dolgoznak, azok pedig, akik önnel voltak, mindannyian alszanak. A tábornok megparancsolta, hogy ne ébresszék fel őket addig, amíg maguktól fel nem ébrednek.

— Az ellenség tüzel?...

— De még hogy!... csak az imént hagyta abba. Egész reggel lőtt bennünket, egy házon sem maradt ablak.

— Közülünk senki sem sebesült meg?

— Az őrszázadnál három harcos.

Bukanov vizet hozott és egy kancsóból öntötte az őrnagy kezére, miközben a legújabb hírekről tájékoztatta:

— Azt beszélik, hogy százával semmisítették meg a német harckocsikat a mieink. Minden kilőtt harckocsi „Tigris" és „Párduc" volt. Tábornokunk megparancsolta, hogy mindenki készítsen elő gránátot. Az ön részére tizenhét darab „citromot" és kilenc páncélelhárító gránátot szereztem be. Egész éjjel talpon voltunk, azt hittük, hogy áttörnek. De nem történt semmi, a mieink kitartottak. Azt beszélik, gárdaőrnagy elvtárs, hogy

a németek valahol háromszáz harckocsit vontak össze és nemsokára támadni fognak.

— Honnan tudod?

Bukanov ravaszkásan elmosolyodott és az őrnagyra kacsintott:

— A katona mindent tud. Hadseregparancsnokunk, a hadseregtábornok Sztálin elvtárssal beszélgetett és ma reggel a Második Ukrán front támadásba lendült, a dunamenti Komáromra csaptak le. Nekünk segítenek.

— Micsoda? A Második Ukrán front? — kérdezte Akszenov.

— Áhá, Malinovszkij marsall. Gárdaőrnagy elvtárs, mosakodjék hát, a víz csak elfolyik és rácsorog a csizmájára.

Ez az újság felvillanyozta Akszenovot. Reggeli nélkül szaladt az osztályra. Valóban, a Második Ukrán front csapatai január 6-án reggel a Garam folyónál támadásba mentek át és gyors ütemben nyomultak előre a Duna balpartja mentén, Komárom felé. Ez gyökeresen megváltoztatta az egész budapestkörüli helyzetet. Ezzel az ellenség csapást mérő csoportosításának balszárnya veszélybe került. Malinovszkij marsall csapatainak betörése Komárom körzetébe az ellenség mélyenfekvő hadtápterületeit is veszélyeztette.

Voronkov tábornok éppen az imént kapta meg a front törzsétől Malinovszkij csapatainak előrenyomulásáról szóló legfrissebb adatokat. A páncélos magasabb-egységeket és csapatokat jelző vörös nyilak nyugatra mutattak, s a gárdahadseregtől már csupán a Duna választotta el őket.

Akszenov hosszú ideig nézte a tábornok térképét. Visszagondolt az elmúlt hat nap elkeseredett harcaira. Az ellenség támadásának első néhány órájában Csizsov ezredes harcosai egyedül vették fel a harcot a fasiszta harckocsik és gyalogság ellen, de reggelre, négy-öt óra leforgása alatt beavatkoztak a harcba a hadseregparancsnok es aztán a frontparancsnok tartalékcsapatai is. S most a főparancsnokság kimondta a döntő szót. Sztálin elvtárs segített a gárdistáknak az ellenség szétzúzásában.

A nagy együttműködés óriási képe tárult Akszenov szeme elé. A peremsávon harcoló lövészektől kezdve, a főparancsnokságig, mindannyian résztvettek az ellenség szétzúzásában. A háború első napjaiban, amikor a bjelorussz mezőkön, később pedig Szmolenszk alatt és Moszkva előterében folytak a harcok, Akszenov nem tapasztalta a különböző csapatok ilyen szoros együttműködését a harcban. Visszaemlékezett az első nagy támadásra, amelyet 1941 szeptemberében a Vopj folyó melletti Járcevo város alatt élt át. A korareggeli órákban zászlóalja előretört és egy óra alatt négy kilométernyire ékelődött be az ellenség védelmébe. A lövészszázadok feltartóztathatatlanul nyomultak előre, csak úgy söpörték el maguk elől az ellenséget. Már azt gondolták, hogy bejutnak a mélyebben fekvő területekre és még aznap előretörnek Szmolenszk felé, amikor váratlan esemény történt, amire sem ő, Akszenov, a fiatal zászlóaljparancsnok, sem az ezred-, sem pedig a hadosztályparancsnok nem számított. A támadás leghevesebb pillanataiban a tüzérség elmaradt valahol a folyó mögött és abbahagyta a tüzelést, a harckocsik elakadtak a mocsárban és elszakadtak a gyalogságtól. Az ellenség hamarosan magához tért és egymásután hajtott végre ellenlökéseket. A harcmező fölött megjelentek az ellenséges repülőgépek, megérkeztek harckocsijai és rohamlövegei Akszenov zászlóalja két napig támadott, de egy tapodtat sem jutott előre.

Most szomorúan és fájdalommal gondolt vissza ezekre a harcokra.

Viszonylag nem sok idő telt el azóta és minden megváltozott. A Szovjet Hadsereg maga mögött hagyta Sztálingrádot, a kurszki kanyart, a Dnyepert, Korszuny-Sevcsenkovszkijt, a dnyeszteri átkelőhelyeket, Moldvát, Romániát, Bulgáriát. Napról napra képzettebbek lettek a harcosok, erősödött a Szovjet Hadsereg, a harci tapasztalatok kis morzsáiból kikristályosodott az ellenség minden feltételek közötti legyőzésének mestersége és művészete.

— Kipihente magát, Akszenov? — kérdezte Voronkov.

— Igen, tábornok elvtárs.

— Jól is van, mert ismét útnak kell indulnia.

Voronkov végigsántikált a szobán és becsukta a félig nyitott ajtót. Úgylátszik, megfázott a tábornok, mert arca lázban égett, szeme fehérje is véres volt.

— Elmegy Zámolyba. Ott az ellenség harckocsizó egységeket von össze egy új támadásra. Lehetséges, hogy holnap reggel már megindítja rohamát. Az ön feladata az, hogy ellenőrizze Afanaszjev tábornok csapatainak harckészültségét, a helyszínen tisztázza a helyzetet és rendszeresen jelentse a közben végbemenő változásokat. A hadsereg figyelőpontja Birkov tábornok figyelőpontja mellett lesz. Ön Afanaszjev hadosztályánál tartózkodik majd. Világos a feladat?

— Igen, tábornok elvtárs.

— Azonnal induljon és lásson munkához! Különösen a tüzérség készenlétére és a harckocsiaknák telepítésére fordítson figyelmet.

— Értettem.

— Minden jót.

— Viszontlátásra, tábornok elvtárs.

Ólmos eső verte a tájat. Az utat jégpáncél fedte. Akszenov néhányszor megcsúszott, amint a szomszédos ház felé igyekezett. A távíróhuzalok meghajoltak a rájuk fagyott jég súlya alatt. Fáradt híradósok dolgoztak a vonalakon, javították az állandó szakadásokat, kemény munkával állították helyre a híradást.

— Reggelizzék, gárdaőrnagy elvtárs — fogadta Bukanov Akszenovot. — Gondoskodtunk magáról, még bort is szereztünk.

— Készítsd elő a gépkocsit, azonnal útnak indulunk.

— A gépkocsi mindig készenlétben áll. Ej-ej ... nincs nekünk szerencsénk, őrnagy elvtárs, megint szétveretik majd a gépkocsit.

— Ha szétveretik, nem fogsz újat kapni és áthelyezünk a gyalogsághoz — mosolygott Akszenov és barátian megölelte a gépkocsivezetőt.

— Legyen nyugodt, hogy a gyalogságnál is legalább úgy fogok szolgálni, mint Vászja Tyorkin.

Akszenov gyorsan bekapta a reggelit. A hadműveleti osztály gépkocsivezetői körülvették és egymásután tették fel kérdéseiket:

— Itélkezik-e majd a bíróság a hitleristák felett, mert megölték parlamentereinket?

— Gárdaőrnagy elvtárs, Bicske tartja még magát?

— Mit alkalmatlankodtok, hagyjátok, hadd reggelizzék az őrnagy elvtárs — szólt társaira Bukanov. — Menjetek a gépkocsikhoz! Mit nyelveltek itt?

Akszenov válaszolgatott a gépkocsivezetők kérdéseire és hálásan nézett Bukanovra. Az ellenség mögött eltöltött éjszaka óta végérvényesen barátok lettek.

— Őrnagy elvtárs — súgta Bukanov, miután kikísérte a gépkocsivezetőket. — Mindent megtudtam. Nasztya itt van nem messze, egy közeli uradalomban. Nem ugrunk be hozzá egy pillanatra?

Akszenov szétterítette a térképet. Az uradalom nyolc kilométernyire volt, csakhogy éppen ellenkező irányban a zámolyi úttól. Csizsov ezredes már mondta, hogy Nasztya él és egészséges, de Akszenov nem igen hitt a dologban. Tegnap néhány sort küldött Nasztyának egy motorkerékpáros összekötővel, a motorkerékpáros nem tért vissza, választ sem kapott. Mégegyszer a térképre nézett. Az uradalomhoz rossz földút vezetett. Az utat három helyen mély szakadék szelte át. Körülbelül tizenöt kilométert kellene kerülni, ehhez pedig idő kell. Az utat borító csúszós jégre gondolva felsóhajtott és így válaszolt.

— Sajnos, most nem érünk rá. Kevés az időnk, az út pedig rossz, szinte járhatatlan. Majd visszafelé benézünk.

— De gárdaőrnagy elvtárs, az egész egy félórába sem telik — próbálta rábeszélni Bukanov.

— Nem. Tedd fel a láncokat és gyerünk.

A keskeny kövesút dombok között kanyargott. Az emelkedőn nehezen, lassan kapaszkodtak a lőszert szállító gépko-

csik. Egy keskeny patak partján elakadt egy tüzéregység. Kiáltásokkal és lármával volt tele a nyirkos levegő. A hernyótalpas vontató, mint holmi játékszereket, úgy vontatta fel egymásután a gépkocsikat az emelkedőre.

Akszenov a hadsereg sávjában lévő utakra gondolt. Minden utat jégkéreg borított. Az emelkedők, kapaszkodók és lejtők még jobban megnehezítették a közlekedést. A kerekes szállítóeszközök számára minden magaslat, kapaszkodó és lejtő járhatatlan volt. Csak a hernyótalpas járművek tudtak mozogni. De hány traktor és vontató kellene ahhoz, hogy legalább a főbb útvonalakon biztosítva legyen a kerekes szállítóeszközök mozgása? Traktorok és vontatók százaira és ezreire lenne szükség. Akszenov nagyjából tisztában volt azzal, hogy mire képesek a hadsereg útépítő csapatai és nem valami kedvező következtetésre jutott. A traktorok és vontatók egyszerűen nem képesek elvégezni a sok munkát. A lőszerrel, élelemmel, üzemanyaggal megrakott gépkocsik százai és az ágyúkat vontató, géppuskákkal, gyalogsággal és műszakiakkal megrakott gépkocsik most tehetetlenül állnak a kapaszkodók, meredek útszakaszok előtt, állnak és képtelenek megmozdulni. Az arcvonalon pedig szakadatlanul dúl a harc. Nagy szükség van lőszerre, üzemanyagra, erősítésre. A németek főképpen harckocsikkal támadnak. A harckocsik széles hernyótalpai le tudják gyűrni a jeges kérget.

„Sürgős rendszabályokra van szükség — gondolta Akszenov — ha ezt nem tesszük meg, minden szállítmány a hadtápterületen marad és sosem jut el az arcvonalra. A csapatok lőszer nélkül, tartalékok nélkül és erősítés nélkül maradnak."

Minél jobban közeledett az arcvonalhoz, annál több „dugó"-t látott az utakon. A fürge kétmeghajtású gépkocsi, annak ellenére, hogy lánc volt a kerekein, nehezen haladt. Egy kis falu bejáratánál Akszenov gépkocsiját a hadsereg kábelépítő-század ismerős parancsnoka állította meg.

— Gárdaőrnagy elvtárs, adjon legalább egy liter üzemanyagot. Mindent elhasználtam már és a vonalon egymást köve-

tik a szakadások. Nagy bajban vagyunk. Ez az átkozott ólmos eső a sírba visz bennünket.

A főhadnagy mellett sárosan, kimerülten álltak a híradósok. Arcukról Akszenov leolvasta, hogy ezekben a napokban igen nehéz feladatokkal kellett a híradósoknak megbírkózniok. Semmivel sem volt könnyebb dolguk, mintha a peremsávban lettek volna.

— Hány kanna benzinünk van tartalékban? — kérdezte Akszenov.

— Kettő — válaszolt kelletlenül Bukanov.

— És a tartályban?

— Tele volt, de ilyen úton jó, ha a negyedrésze megmarad.

— Adja át a kannákat a főhadnagynak!

— Gárdaőrnagy elvtárs — fészkelődött az ülésen Bukanov — és mi majd állunk?

— Nem fogunk állni. Adja át — szakította félbe Akszenov.

— Az egyiket odaadom, de a másikat nem — makacskodott Bukanov és mint valami medve, úgy mászott ki a gépkocsiból. — A saját benzinüket elpazarolták, most meg kéregetnek — zsörtölődött.

— Ne, te, ne! Elpazarolták! — szólt egy alacsonytermetű, sárosbekecsű, piszeorrú katona. — Ha a mi bőrünkben lettél volna, most nem így beszélnél.

— Mi az, hogy a ti bőrötökben — fordult feléje mérgesen Bukanov. — Azt hiszitek, hogy mi a körutakon sétálgatunk.

— Azonnal adja át mind a két kannát! — kiáltott rá ismét Akszenov.

— Elég lesz nekik egy is — felelt kérlelő hangon Bukanov.

— Elég volt a sok beszédből — futotta el a méreg Akszenovot.

Bukanov hirtelen vigyázzba merevedett, kezét nadrágja varrására helyezte. A vitától felhevült arca bosszús volt, de szeme tisztelettel függött az őrnagyon.

— Értettem, átadni mind a két kannát a híradóknak — ismételte a kapott parancsot és kezét sapkájához emelte.

A híradók Bukanov segítségére siettek, ő azonban félretolta őket és nagy zörgéssel maga vette le a kannákat a gépkocsiról.

— Állandóan szakadnak a vezetékek, nem győzöm helyreállítani — magyarázta a főhadnagy. — Az emberek teljesen kimerültek, elfáradtak. Állva elalszanak.

Az ellenőrző állomásról Akszenov felhívta Voronkov tábornokot és jelentette neki, mi megy végbe az utakon. A tábornok részletesen érdeklődött, hogy hol és hány gépkocsi akadt el.

— Kétszáznál is többet számoltam meg. Csak egy mentség van — több vontató és traktor kell. Huszonnégyórás szolgálatot kell szervezni a legnehezebben járható helyeken és át kell segíteni a gépkocsikat. A kapaszkodókat jó lenne behinteni homokkal vagy kaviccsal. Az út mellett van elég belőle. Homok is van, kavics is, csak az ember kevés.

A híradósok kitódultak az épületből, hogy elbúcsúzzanak az őrnagytól. Bukanov már megbarátkozott velük és valamit óvatosan az ülés alá dugott, nehogy Akszenov észrevegye.

A főhadnagy arra kérte az őrnagyot, hogy egyék náluk egy tányér meleg levest, Akszenov azonban nem fogadta el a meghívást.

— Köszönjük, nagyon köszönjük! — kiáltott a gépkocsi után a főhadnagy. — Ha idejük lesz, nézzenek be hozzánk. Megvendégeljük, őrnagy elvtárs, amúgy híradósmódra.

— Mit dugtál az ülés alá? — kérdezte Akszenov Bukanovtól.

— Mikor? — kérdezte csodálkozva a gépkocsivezető.

— Hát az éjjel, amikor égett a gépkocsid — mosolygott Akszenov.

Bukanov összevonta szemöldökét és gázt adott a kocsinak. A gépkocsi előreugrott. Akszenov már megbánta, hogy felemlítette Bukanovnak az elveszett gépkocsit. A gépkocsivezető nagyon sajnálta új gépkocsiját.

— Sosem fogom nekik megbocsátani — szürte a szavakat fogai között Bukanov — négy gépkocsimat tették már tönkre. Ha eljutok Berlinbe, magától Hitlertől veszek el öt tehergépko-

esit és egyenesen a kolhozba robogok velük... Egymásután kötöm őket és úgy vonulok hazafelé.

Előttük szürkülő síkság terült el. A permetező eső piszkos függönyként vonta be a láthatárt. Az úttól távol tüzérütegek állásai feketéllettek. Előttük, mint apró, fekete hangyák, emberek mozogtak. Akszenov megállapította, hogy a műszakiak aknákat raknak.

Nyugatról, a felhők mögül egy csoport „Junkers" tört elő. Egészen közel repültek a földhöz, valószínűleg cél után kutattak. Az úttól balra légvédelmi ágyúk szólaltak meg. Az egyik bombázógép megbillent, s aztán lángralobbanva zuhant a földre. Utána füstfelhőbe burkolva, még három „Junkers" zuhant le. A többi gép megzavarodott, oldaltfordult és rendszertelenül leszórta bombaterhét. A bombák nagy robajjal csapódtak be, de egyetlenegy sem esett a tüzérütegek állásaira. Csak az út mellett füstölögtek a mély bombatölcsérek. Bukanov anélkül, hogy megváltoztatta volna testtartását, nyugodtan továbbvezette a gépkocsit.

— Ezeket is barátságosan fogadták — mosolyodott el és fejével a füstölgő roncsok felé intett. — Az anyjuk sem ismerne rájuk, a csontjukat sem tudnák összekaparni.

Akszenov elcsodálkozott a gépkocsivezető higgadtságán. Lehetséges, hogy már nem fél a repülőktől?

— Mondd, miért nem álltál meg? — kérdezte Bukanovot. — Ránk is eshetett volna egy-két bomba.

— Ugyan, ugyan, őrnagy elvtárs — legyintett Bukanov — csak nem fogunk minden bombától megijedni. Ha minden fasiszta előtt megállunk, sosem jutunk el Berlinig.

Akszenov elmosolyodott és örült annak, hogy a gépkocsivezetőnek sikerült akaraterejével legyőznie ezt a gyengéjét is.

A távolból már látszottak Zámoly háztetői. Ebben a községben települt Birkov és Afanaszjev tábornok törzse. Egy sötét pincéből, sálbaburkolt ember lesett ki az utcára, majd hirtelen eltűnt. Az útkereszteződésnél járőr állította meg a gépkocsit. Akszenov megmutatta okmányait, s megkérdezte, hol

van Afanaszjev tábornok törzse. A katona azt válaszolta, hogy a falutól egy kilométernyire lévő erdőben találja meg.

A magaslat előtt cserjés húzódott. Akszenov első pillantásra megismerte a 225-ös magassági pontot, amely már nyolcszor cserélt gazdát.

S a magaslat vérrel bőven megöntözött, hernyótalpak által felszántott lejtői most ismét elkeseredett harcok színtere lesz.

Afanaszjev tábornok figyelőpontja a magaslaton helyezkedett el, alig egy kilométernyire a peremsávtól.

A szűk fedezékben a tábornok egy deszka-asztalkánál ült. Ázott köpeny volt a vállaira vetve. Simára fésült feje szinte a gömbfákat verdeste. A tábornok mögött szürke pokróccal leterített ágy állt. A falon géppisztoly lógott, alatta sisak, melyen valószínűleg golyók, vagy repeszdarabok okozta két nagy horpadás látszott.

Afanaszjev a belépő Akszenovhoz fordult és mosolyogva üdvözölte.

— Megint ellenőrizni jöttél? — mondotta tréfásan és kezetnyujtott. — Na, akkor csak láss neki, Nyikoláj Szergejevics. nemrég magam is ezt csináltam.

Afanaszjev tábornok Sztálingrádnál a hadseregtörzs hadműveleti-osztályának volt a vezetője és jól ismerte a hadseregtörzs tisztjeinek feladatát.

— Ülj le, mesélj, mi újság? — mutatott egy kis székre.

— Maguknál több újság lehet, tábornok elvtárs, válaszolt Akszenov. — Az ellenség a jobbszárnyon kifulladt és most az ön arcvonala előtt készíti elő csapását.

— Igen, készülődik, hogy az ördög vinné el — vonta össze szemöldökét a tábornok. — Éppen az imént tértem vissza a peremsávról. Csodálatos, hogy milyen csend van ott, még egy lövést sem ad le az ellenség. Az alatt a félhónap alatt, amióta itt vagyunk, nem hagyott bennünket élni. Éjjel nappal okádták ránk a tüzet az ágyúk és aknavetők. Persze, majdnem teljesen eredménytelenül, de azért egy perc nyugtunk sem volt. Az embereim jó mélyen a földbe bújtak és nem történt bajuk.

De az utóbbi két napban, ahogy mondom, teljesen kihalt minden.

A tábornok tenyerébe hajtotta fejét és nagyot sóhajtott. Akszenov úgy vette észre, hogy az utóbbi időben a tábornok nagyon megöregedett. Arcán és állán kúsza ráncok húzódtak. Szemében fáradtság és nyugtalan várakozás ült.

Egyik cigarettát a másik után szívta.

A hadosztályparancsnok figyelőpontjától a peremsávig mély és jól kiépített közlekedő árok vezetett. Ettől az ároktól, mint egy főutcától, lövészárkok és közlekedő árkok ágaztak szét.

Akszenov felállt a földbe ásott lépcsőre és kinézett az árokból. A lebukó nap halvány sugarai havas síkságot világítottak meg. Ott, ahol a szovjet védelem húzódott, megszenesedett épületek maradványai meredeztek az ég felé. Köröskörül mindent hó borított, itt-ott fekete foltok tarkállottak, sehol egy ember és mozgásnak mégcsak jele sincs. Nehéz elképzelni, hogy ezen a mélységes csendbe burkolt síkságon ezer meg ezer ember, száz és száz ágyú, géppuska, aknavető, harckocsi helyezkedik el, s hogy most itt igen bonyolult, megfeszített munka folyik.

Az ellenség állásai is némák voltak. Élesen kirajzolódtak az első árok és az árok előtt lévő drótakadályok vonalai.

Az ellenség peremsávjáról és a mögötte lévő magaslatról jól lehetett látni a szovjet állásokat. Akszenov, ahogy így elnézte az ellenség kedvező helyzetét, arra gondolt, milyen nehéz is lehet Afanaszjev tábornok csapatainak. Az ellenség minden mozdulatukat megfigyelheti és akár a lőtéren, úgy tud lőni a magaslatról bármelyik helyre.

Afanaszjev tábornok hadosztályának jobbszárnyán kezdődik a Vértes-hegység, melynek északi nyulványain, Afanaszjev csapataitól negyven kilométernyire, Csizsov ezredes hadosztálya felfogta az ellenség első csapását.

Afanaszjev csapataitól balra, dél felé, Székesfehérvár gyárkéményei magasodtak az égre.

A városból hat vasútvonal, nyolc műút és több földút ágazik el különböző irányokba. Ez a nagy útcsomópont jelenleg a

gárdahadsereg kezén van. A városból utak ágaznak el az ellenség felé, Komárom, Veszprém, Nagykanizsa, tovább Csehszlovákia, Ausztria, Dél-Németország és Jugoszlávia felé. Főútvonal vezetett Budapestre, a román-magyar határra, a Balaton — a magyar tenger — partjai felé.

A terepen Akszenov előtt kibontakozott az ellenség elgondolása. Csapást mérni a hegyes, erdős terep és Székesfehérvár között, szétzúzni Afanaszjev hadosztályát, s valahol Bicske környékén egyesülni a főcsapást mérő csoportosítással, utána teljes erővel Budapest felé törni.

Mi lesz ennek a vége? Vissza tudják-e verni Afanaszjev csapatai az ellenség új támadását? Ettől függ most az ellenség száznyolcvanezer főnyi bekerített csoportosításának a sorsa.

Ezt a gondolatot forgatta állandóan fejében Akszenov, amikor századkörletről századkörletre végigjárta Afanaszjev tábornok csapatainak állásait.

Rendkívül élénk tevékenység fogadta mindenütt. A harcosok és tiszthelyettesek arcáról le lehetett olvasni, hogy nyugtalanul várják a harcot. Az ügyeletes kezelők feszülten figyeltek a lőréseken keresztül. A század- és zászlóalj-figyelőpontokon gyalogos, tüzér, aknavetős, harckocsizó tisztek az együttműködést beszélték meg.

Az alegységeknél gyakran találkoztak a hadtest-, hadosztály- és ezredtörzsek tisztjei.

Egy barlangra emlékeztető, sziklába vájt mellvédalatti fülkében földpadkákon nyolc ember szorongott. Mindannyian egy alacsonytermetű, barnaszemű tiszthelyettes szavaira figyeltek.

— A páncéltörők Komszomol-csoportja — jelentette Akszenovnak a zászlóaljparancsnok politikai helyettese. — A csoportot Nyefedkin szakaszvezető vezeti, aki tulai születésű és Lev Nyikolájevics Tolsztój földijének nevezi magát. Eddig négy fasiszta harckocsit és egy páncélozott csapatszállító járművet semmisített meg kézigránáttal.

Nyefedkin gyorsan felállt, megigazította vattakabátja alól kikandikáló gimnasztyorkáját és jelentkezett:

— A páncéltörők megbeszélést folytatnak arról, hogyan kell gránátokkal megsemmisíteni a „Tigris"-eket és a „Párduc"-okat.

Akszenov az alacsonytermetű szakaszvezetőt nézte, s akaratlanul is a „Háború és béke" Platon Karatajev-évl hasonlította össze. Tolsztoj „földije" külsőleg nagyon hasonlított Karatajevre. Akszenov arra gondolt, hogy Tolsztoj talán Nyefedkin szakaszvezető valamelyik őséről mintázta meg Karatajev figuráját.

— Mi, gárdaőrnagy elvtárs — magyarázta éneklő, vékony hangon Nyefedkin — ezekben a „bajuszkákban" helyezkedünk el kettesével, közel engedjük a harckocsikat és kézigránátokkal, lánggránátokkal megsemmisítjük.

Amiket a szakaszvezető „bajuszkáknak" nevezett, keskeny és mély lövészárkok voltak, melyek az első árokból ágaztak el az ellenség állásai felé. Ezek a lövészárkok olyan keskenyek, hogy csak oldalvást lehetett bennük mozogni, a mély árokban azonban teljesen el tudott rejtőzni még a magasnövésű ember is. Az árok falába lépcsőket vájtak.

— Mihelyt dobótávolságra ér a harckocsi: kézigránátok és lánggránátok repülnek rá — magyarázta tovább Nyefedkin. — Egy harckocsira egyszerre két, sőt három oldalról is lehet dobni.

A szakaszvezető magabiztosan és lassan beszélt. Néha csoportja tisztelettudóan álló tagjaira tekintett. Kezében a „Vörös Lobogó" hadseregújságot és a harci röplapokat tartotta. Ezekben a fasiszta harckocsik elleni harc módjairól írtak és feltüntették a „Tigris"-ek és „Párduc"-ok sebezhető pontjait.

— Egyébként, gárdaőrnagy elvtárs — fejezte be Nyefedkin — csak merészkedjenek ide. Harckocsijaikat porrá zúzzuk, füstölgő roncshalmazzá változtatjuk.

Nyefedkin harciasan meglóbálta kezében a gyujtónélküli gránátot, mérgesen forgatta szemét, mintha máris egy fasiszta harckocsi dübörögne feléje.

A lövészárok egyik kanyarulatában Akszenov szembetalálta

magát Birkov altábornaggyal, a hadtestparancsnokkal. Könnyű, zöldszínű bekecsében, rendfokozatához képest, fiatalnak és karcsúnak tünt a tábornok. Borotvált arcán egészséges, piros szín látszott. Figyelmesen szemlélődött mindenfelé. Akszenov röviden jelentést tett neki tapasztalatairól. A tábornok szótlanul bólogatott és feljegyzett valamit.

— Fordítson nagyobb gondot a balszárnyára — szólt a mögotte álló ezredparancsnoknak. Már beszéltem önnek erről, s az őrnagy most ugyanezt jelenti. Az éjszaka folyamán állítson fel még néhány löveget és telepítsen több aknát. Ez a hely a legveszélyesebb.

A tábornok beszéd közben kissé elhúzta a száját. Fekete szeme nyugtalanul villogott. Látszott rajta, hogy izgatottabb és jobban megérti a helyzet komolyságát, mint a többiek, de nem akarta, hogy alárendeltjei ezt észrevegyék.

— Az a baj, hogy nincsenek foglyaink — mondotta. — Felderítőink minden éjjel kimennek, de mindig eredménytelenül térnek vissza.

A következő ütegnél Akszenov csak az ügyeleteseket találta. A tobbiek Komszomol-gyűlésre mentek. Az idősebb, általában bajuszos katonák, örömmel fogadták az őrnagyot. Elmondották, hová készítették elő a tüzeket és milyen jelre tüzelnek. Kinyitották a lovegzárakat, s Akszenov láthatta a fényes, leheletszerűen bekent csöveket. A katonák megmutatták a lőszerfülkéket is, melyekben példás rendben fekudtek a lovedékek. Majdnem mind páncéltörő lövedék volt. A lövegek pajzsára német harckocsit ábrázoló, kisméretű plakátot ragasztottak, s piros pontok jelezték a harckocsi legsebezhetőbb pontjait. Akszenovnak ismét az 1941-es év jutott eszébe. Nem, nem ilyen volt a helyzet akkor az ütegek tüzelőállásaiban.

— Gárdaőrnagy elvtárs, nem jonne el a Komszomolgyűlésre? — kérdezte egy magas, pirosarcú, őszbajuszú tiszthelyettes.

Akszenov nemmel akart válaszolni, hisz még sok munkája volt, a nap pedig már régen lebukott a távolban kéklő erdők mögött. Őszies, sötét este volt már.

— Nemcsak a komszomolcok vannak a gyűlésen, hanem az öregebbek is — sóhajtott fel sajnálkozva a tiszthelyettes — csak az ügyeletesek maradtak itt. Most nyílt Komszomol-gyűlés van és mindenkit érdekel amiről beszélünk.

Akszenov úgy határozott, hogy néhány percre mégis benéz a gyűlésre.

A kanyargó közlekedőárkon keresztül mélyedésbe ereszkedtek le. Sötét volt. A kivájt fedezékekben álcázott vontatók feketéllettek. A lejtőn szétszórt fedezékekből barátságosan kígyózott a füst. Valahonnan sültkrumpli szagát hozta a szél.

A gyűlés a legtágasabb fedezékben folyt, s még így sem fértek el mindannyian. A kitárt ajtónál vagy húsz tüzér ült, s fejüket a bejárat felé fordították. Kissé összébb húzódtak és beengedték az őrnagyot.

Akszenov az ajtónál leült a hóra. A fedezékből a harcosok által készített öt lámpa vörös fényt vetett. A jelek azt mutatták, hogy a gyűlésen nagy a lelkesedés. A felszólalókat gyakran szakította félbe a taps.

— Átadom a szót Jermolajev hadnagy, technikus elvtársnak — szólt az elnök.

Az ajtónál magas, fiatal, karcsú tiszt emelkedett fel. Zavarában lehajtotta fejét és halkan kezdett beszélni.

— Nagyon fontos kérdést tárgyalunk most. Mindannyian izgulunk, mint valami nehéz vizsga előtt. Lehet, hogy a következő pillanatban, a riadó jelére lövegeinkhez kell szaladnunk és szembe kell néznünk a fasisztákkal. Csapást készítenek ellenünk; harckocsikat, páncélozott csapatszállítókat, tüzérséget és aknavetőket gyülekeztetnek. Összevonják, amijük van, el akarnak söpörni, meg akarnak semmisíteni bennünket, s vérünkkel akarják áztatni a magyar földet...

A felszólaló mélyet lélekzett. Akszenov most látta meg az arcát. Telt ajkai beárnyékolták sovány állát. Világos szemeit kissé megdagadt szemhéjjak borították. Vöröses haja apró hullámokban simult a füle mögé. Arcát, állát és felsőajkát pihe borította. Látni lehetett, hogy igen ritkán volt dolga borotvával.

304. oldalhoz

— Nemcsak a komszomolcok vannak a gyűlésen, hanem az öregebbek is — sóhajtott fel sajnálkozva a tiszthelyettes — csak az ügyeletesek maradtak itt. Most nyílt Komszomol-gyűlés van és mindenkit érdekel amiről beszélünk.

Akszenov úgy határozott, hogy néhány percre mégis benéz a gyűlésre.

A kanyargó közlekedőárkon keresztül mélyedésbe ereszkedtek le. Sötét volt. A kivájt fedezékekben álcázott vontatók feketéllettek. A lejtőn szétszórt fedezékekből barátságosan kígyózott a füst. Valahonnan sültkrumpli szagát hozta a szél.

A gyűlés a legtágasabb fedezékben folyt, s még így sem fértek el mindannyian. A kitárt ajtónál vagy húsz tüzér ült, s fejüket a bejárat felé fordították. Kissé összébb húzódtak és beengedték az őrnagyot.

Akszenov az ajtónál leült a hóra. A fedezékből a harcosok által készített öt lámpa vörös fényt vetett. A jelek azt mutatták, hogy a gyűlésen nagy a lelkesedés. A felszólalókat gyakran szakította félbe a taps.

— Átadom a szót Jermolajev hadnagy, technikus elvtársnak — szólt az elnök.

Az ajtónál magas, fiatal, karcsú tiszt emelkedett fel. Zavarában lehajtotta fejét és halkan kezdett beszélni.

— Nagyon fontos kérdést tárgyalunk most. Mindannyian izgulunk, mint valami nehéz vizsga előtt. Lehet, hogy a következő pillanatban, a riadó jelére lövegeinkhez kell szaladnunk és szembe kell néznünk a fasisztákkal. Csapást készítenek ellenünk; harckocsikat, páncélozott csapatszállítókat, tüzérséget és aknavetőket gyülekeztetnek. Összevonják, amijük van, el akarnak söpörni, meg akarnak semmisíteni bennünket, s vérünkkel akarják áztatni a magyar földet...

A felszólaló mélyet lélekzett. Akszenov most látta meg az arcát. Telt ajkai beárnyékolták sovány állát. Világos szemeit kissé megdagadt szemhéjjak borították. Vöröses haja apró hullámokban simult a füle mögé. Arcát, állát és felsőajkát pihe borította. Látni lehetett, hogy igen ritkán volt dolga borotvával.

Akszenov nem egyszer hallott már ehhez hasonló felszólalásokat, ennek a fiatal tisztnek a felszólalása azonban most különösen megindító volt. Hangjából, kezének minden mozdulatából és egész lényéből mély, belső izgalom és a mondottakért érzett nagy felelősségtudat áradt. Jermolajev hangulata átragadt a többiekre is, az egész gyűlést hatalmába kerítette. A jelenlévő harcosok, tiszthelyettesek és tisztek feszülten figyelték minden szavát. A mély csendben a fedezék minden zugába s a bejárathoz is eljutottak Jermolajev halk szavai. Felszólalásának végefelé arca egyre pirosabbra gyúlt, kezét egyre magasabbra emelte. Szeme hol keményen nézett, hol pedig fiatalos vidámság csillogott benne.

— Nem szabad hiába meghalnunk. Ha pedig mégis meg kell halnunk, akkor úgy haljunk meg, mint Alekszander Matroszov.

Az utóbbi szavakat igen lassan ejtette ki, kihúzta magát, mintha a csapatzászló előtt állna, a zárt rendben. Szavaiban már nyoma sem volt annak a zavarnak, amelyet felszólalása elején mutatott.

A fedezék távoli sarkában valaki megmozdult.

— Csatlakozom Szergej Jermolajevhez és komszomolista becsületemre esküszöm, úgy fogok harcolni a fasiszták ellen, ahogyan Alekszander Matroszov küzdött — mondotta egy erősen csengő, fiatalos hang.

A fedezékben egymásután álltak fel a tüzérek és megismételték azokat a szavakat, melyeket előttük az imént elvtársaik mondottak. A fiatal komszomolistákkal együtt, esküt tett minden idősebb harcos, a bajuszos pártszervező és az üteg szolgálatvezetője.

Késő este volt, mire Akszenov a közlekedő árkon újra az ismert mélyedésbe jutott. Megint meg akarta nézni azt a fedezéket, ahol a Komszomol-gyűlés lefolyt, el akart tölteni egy kis időt a tüzérek között.

A fedezék ajtajához lépett és vidám harmonikaszó ütötte meg fülét. Valaki a „Ljubuskát" énekelte:

A füvet be hasztalan taposta
fürge lábbal szőlőskert ölén,
hivogatta Ljubuskát — s mi haszna? —
sok szerelmes-ajku szép legény.

Akszenov lassan kinyitotta az ajtót és belépett. A fedezéket most már csak egy hüvelyből készített lámpa világította meg. Szürke árnyak imbolyogtak a gerendákból összerótt falakon és tetőn. Az asztalkörüli homályban emberek ültek.

Szergej Jermolajev énekelt és saját magát kísérte harmonikán. Hátával a falnak dőlt, szemével elkalandozott valahová és halkan dalolt. Teljesen átadta magát az éneklésnek és semmit sem látott maga körül. Ujjai gépiesen mozogtak a billentyűkön.

Hallja jól, ha bármi cserje reccsen,
látja jól, ha moccan bármi kő,
Különös szó nem jön tőle egy sem,
„Ljúba, várj rám" — ennyit ír csak ő.

Az asztaltól Markov hadnagy, utegparancsnok állt fel és Akszenov elé lépett. Az őrnagy egy kézmozdulattal megállította őt és leült a priccs szélére.

Jermolajev néhány pillanatig elhallgatott, s aztán ujjai fürgén végigszaladtak a billentyűkön. Szilaj táncdal töltötte be a fedezéket. A sarokból valaki felállt s kiugrott az asztal melletti szűk körbe. A forgáshoz nem volt elég hely, ezért kezeivel hadonászva egyhelyben járta. A durván összerótt asztal megingott. A lámpa majdnem leesett, de valaki időben megfogta. Akszenov nem tudta kivenni a táncos arcát, mert félhomályban maradt, csak a táncos négy éremmel díszített mellét látta.

— Itt a posta, megjött a posta! — szakította félbe hirtelen a táncot Jermolajev kiáltása.

Mindannyian az ajtó felé fordultak. A fedezékbe alacsony, ötven év körüli harcos lépett be, senkire sem nézett, egyenesen az asztalhoz ment.

— Csak sorjában, csak sorjában — állította meg a türel-

metlen tüzéreket. — Szép sorjában, rendfokozatok szerint. Önnek, tessék, ütegparancsnok elvtárs — nyujtotta a borítékot Markov hadnagynak.

Jermolajev mélyen elgondolkozva figyelte a levélosztást. Ott állt és nem vette le szemét a más- és másszínű borítékokról. Már a tiszthelyettesek is megkapták postájukat, most a harcosok voltak soron és ő még mindig nem kapott semmit. Összevonta szemöldökét és dühösen harapdálta szájaszélét.

— Hát befejeztük — jelentette be a levélhordó és tetőtől talpig végigmérte Jermolajevet. — És most következik a legfontosabb.

Kigombolta vattakabátját, megtapogatta zsebét és fontoskodó, lassú mozdulattal egy nagy levéltárcát húzott elő.

— Tessék, hadnagy elvtárs, itt van a postája — nyujtott át Jermolajevnek három borítékot. — Két ajánlott és egy rendes. S ami a legfontosabb, mindet egy kéz írta. Ezt az írást pedig én már régóta ismerem.

Jermolajev feltépte a borítékot és a lámpához hajolt. A levélhordó szótlanul állt és nem mert aláírást kérni az ajánlott levelekért.

Akszenov csendesen kilépett a fedezékből. Az ég most megint tisztult, tisztán fénylettek a csillagok. Köröskörül csend volt. Fagyott. A jeges hó csikorgott a lába alatt.

XX.

Nasztya szomorúan járkált az uradalomban, nem találta helyét. Négy napja már, hogy a hadosztály, a parancsnokság utasítására visszatért az ellenség hátából és pihenőre rendezkedett be. Valahonnan messziről, Bicske felől, ágyúzás hallatszott. A levegőben hol szovjet, hol ellenséges repülőgépek húztak el. Rövid légiharcokra került a sor. Fekete füstcsíkot húzva zuhantak le a repülőgépek.

Megritkult a század a hegyekben és a Duna partján vívott harcok során. Elesett Bászov főhadnagy és Mahov, a fiatal had-

nagy. Nyomtalanul eltűnt Baharov százados, Tonya, Vaszilkov, Anaskin, Szvercskov őrvezető. Nem voltak már a századnál azok, akiket Nasztya a legjobban szeretett.

A kedves, hirtelentermészetű Tonya! Pedig mennyire a frontra akart kerülni! Nem telt bele egy hónap, s befejezte harcos életét.

Szása Vaszilkov . . . aki mellett Nasztya mindig felszabadultnak és könnyűnek érezte magát. Vidám, mosolygó szeme olyan őszinte volt, hogy Nasztya ránézve pontosan meg tudta állapítani, hogy mire gondol. Amikor Nasztya Moldvában megsebesült, Szása több mint egy kilométer hosszat vitte el vállán, holott ő is váll-lövést kapott. Csak később tudta meg Nasztya, hogy Szása el sem ment a kórházba, hanem a századnál maradt és harc közben gyógyult be a sebe.

És Sztyopa bácsi! Hol lehet most a sohasem csüggedő, kedves öreg? A nehéz frontélet első napjaiban ő volt az egyetlen ember, akihez Nasztya őszinte tudott lenni. Szabad perceiben benézett hozzá az állásba és áradt belőle a beszéd. Életbölcseség, oroszos jólelkűség áradt minden szavából. Órák hosszat tudott mesélni arról, hogy milyen jó reggelenként kimenni a mezőre, amikor minden harmatos még és riadt pacsirták röppennek fel az ég felé. Sztyopa bácsi megszámlálhatatlan történetet és esetet tudott elmesélni. Üldögél, aztán feláll, mélyet sóhajt és gondterhelten mondja a lányoknak: „Elvendégeskedtem nálatok, kislányok, a századosom most biztosan megint kiszaladt az állásokba. Nyugtalan, nem tud egyhelyben ülni . . ."

A pihenés és a feltöltés első napját még valahogy el lehetett viselni. Pihentek, emlegették az eltűnt barátokat és elvtársakat. Azon az éjjelen Nasztya sokáig nem tudott elaludni. Hajnalig szólt a harmonika. A fal mögött szilajon dobogtak a katonacsizmák. Reggel pedig megkezdődött a mindennapi katonaélet: torna, mosdás, reggeli, foglalkozás. A századhoz egyre újabb és újabb emberek érkeztek.

Rahmatulin főhadnagy, a század új parancsnoka szaladgált, mérgelődött, idegeskedett, rákiabált a tiszthelyettesekre és a

harcosokra, de a századnál mégsem folyt úgy az élet, mint Baharov százados idejében.

Rahmatulin félénken bánt Nasztyával, nem adott neki parancsokat, ha nagynéha elbeszélgettek, elvörösödött, zavartan mosolygott és általában érezhető volt, hogy nagyon nehezen éli magát bele új beosztásába. Azelőtt a foglalkozások érdekesek és vidámak voltak, amikor Tonyával kimentek a lőtérre, ellenőrizték egymást, tüzelőállást foglaltak el, lőttek, álcázták magukat. Most nincs itt Tonya és nem érdekes a harcosokkal együtt résztvenni a foglalkozáson. Amit most a fiatal harcosok tanulnak, azt már régen ismeri Nasztya a gyakorlatban.

Nasztya állandóan Akszenovra gondolt. Tudta, hogy nincs messze, mindössze nyolc kilométerre lehet innen a hadseregtörzs, már arra készült, hogy elkéretőzik Rahmatulintól és elmegy Felcsutra. Nasztya már útban volt a főhadnagyhoz, de útközben meggondolta magát és visszatért. Hiába megy most, amikor folyik a harc! Nyikoláj egész biztos elutazott valahova. Néha kétségek gyötörték. Miért nem ad hírt magáról? Akszenov biztosan tudja, hogy ő harcban volt. Irhatott volna néhány sort és elküldhette volna valakivel. Esetleg egy félórát is szakíthatna magának és benézhetne, ha egy percre is.

Nasztya néha könyvet kért a szolgálatvezetőtől, olvasni próbált, de nyugtalanító érzései összezavarták gondolatait. Lehet, hogy Tonya elesett, vagy Nyikolájjal történt valami baj?

— Gárdaszakaszvezető elvtárs, nem akar friss almát? — szaladt be a házba Korolev, Rahmatulin küldönce. Nasztya észrevette, hogy Korolev valósággal védnökséget vállalt felette és mindig kedveskedett neki néhány jó falattal. Hol almát szerzett, hol aszalt szőlőt, hol pedig „valódi százéves" bort.

— Köszönöm. Hiszen csak az imént kínált meg almával — felelt kényszeredett mosollyal Nasztya. — A foglalkozás még nem fejeződött be?

— Egy őrnagy van ott, az imént érkezett a hadsereg törzséből, most ő mutatja, hogy mit, hogy kell csinálni...

— Őrnagy? — kérdezte izgatottan Nasztya. — Hogy hívják?

— Elfelejtettem. Magas, magasabb, mint a mi főhadnagyunk, olyan sudártermetű, nyugodt és senkit sem hordott még le.

„Csak nem ő érkezett meg? — futott végig agyán az örömteli gondolat — egész biztos, hogy ő."

Nasztya kiszaladt a házból. Korolev lihegve követte, alig tudott vele lépést tartani. Az egész század a havon feküdt, csak Rahmatulin és a magas tiszt állt. Valamiről hangosan beszélgettek.

Nasztya az első pillantásra megállapította, hogy nem Akszenov, mégis odament. Lehet, hogy az őrnagy tud valamit Akszenovról. Az őrnagy és Rahmatulin megfordult Nasztya hangjára. Az őrnagy arcára mosoly ült. Rahmatulin szemével a lányra mutatva, mondott neki valamit. Az őrnagy bólintott és figyelmesen nézte Nasztyát.

— Ismerkedjenek meg, Nasztya Prohorova, a mi mesterlövészünk — mondotta Rahmatulin.

Az őrnagy feszesen emelte sapkájához kezét, úgy mutatkozott be, mint valami magasabb előljárónak:

— Bruncev őrnagy. A hadseregtörzs hadműveleti osztályvezetőjének helyettese.

— Bruncev? — kiáltott fel ijedten Nasztya. — Szása Bruncev?

— Igen, Alekszander Bruncev.

— Ugyan — hőkölt hátra Nasztya. — Ön nem Bruncev! Szása Bruncevet ismerem!

Az őrnagy arca görcsösen megrándult. Kezével pisztolytáskája felé nyult, de gyorsan visszahúzta kezét és vidám hangon válaszolt:

— Nagyon örülök, de sajnos, nem volt még szerencsém önnel találkozni.

— Hogy, hogy nem?... Mit jelentsen ez?... — fordult Nasztya az őrnagyhoz és Rahmatulinhoz. — Szása nem így néz ki. Ön tréfál.

— Elég volt a fejtegetésekből — szakította félbe éles hangon az őrnagy — összetéveszt valakivel, kedvesem. Összezavarja a neveket. Főhadnagy, folytassa a foglalkozást, a szakaszvezető pedig ne tekeregjen itt munka nélkül.

— Egy pillanat, őrnagy — felelte nyugodtan Rahmatulin — szabad lesz mégegyszer az okmányait?

— Hogy, hogy? Tréfálni méltóztatik? — kiáltott felháborodottan az őrnagy — hisz egyszer már megmutattam.

A furcsa beszélgetésre a szakaszparancsnokok is közelebb jöttek. A harcosok és tiszthelyettesek minden oldalról nagy érdeklődéssel figyelték a beszélgetést.

— Elnézést kérek, ne haragudjék, de kérem, mutassa meg mégegyszer — tárta szét karjait Rahmatulin.

— Én önnek többet semmi okmányt sem mutatok. Ezért, főhadnagy, még fizetni fog! — kiáltozott dühösen az őrnagy és szemével oldalra pislogott.

— Kezeket fel! — kiáltott Rahmatulin előkapva pisztolyát.

Az őrnagy azonnal feltartotta kezét. Álla remegett.

— Fegyverét elvenni, megmotozni — parancsolta Rahmatulin Fomcsenko hadnagynak.

— A pisztolytáskában a mi TT pisztolyunk és zsebében Browning — nyujtotta át a pisztolyokat Fomcsenko.

— Hallja! — folytatta felháborodottan az őrnagy. — Hogy meri ön ezt megtenni, én őrnagy vagyok, rendfokozatban magasabb, a parancsnokság képviselője. Hogyan merészel? ...

— Nem baj. Ha tévedtünk, bocsánatot kérünk — válaszolt Rahmatulin — egymásközt vagyunk, el tudjuk intézni a dolgokat. De ha hitlerista gazember vagy, akkor ... szolgálatvezető. gyorsan a távbeszélőhöz és jelentse a zászlóaljparancsnoknak.

Az őrnagy magába roskadtan hajtotta le a fejét és senkire sem nézett. Körülötte már ott állt az egész század.

— Gárdafőhadnagy elvtárs — jelentette visszatérve a szolgálatvezető. — Az a parancs, hogy személyesen kísérje el őt a hadsereg törzséhez, nemsokára megérkezik az ezred gépkocsija.

— Fomcsenko, ön mint helyettesem itt marad, vezeti a foglalkozást — parancsolta Rahmatulin — Vasziljev, Sztromec és Korolov velem jön, Nasztya szintén.

Az ismeretlen egész úton hallgatott. A hadsereg törzsénél már tudtak Bruncev őrnagy érkezéséről. Amikor a gépkocsi a hadműveleti osztály háza elé érkezett, a tornácon már kint álltak a tisztek, harcosok és gépírónők.

— Ez a Bruncev? — ugrott a gépkocsihoz Mozsájev alezredes. — Te!... Szása Bruncev tegnap Csabdi alatt elesett.

Az őrnagyot gallérjánál fogva kirántotta a gépkocsiból.

— Lassabban a testtel, Mozsájev — állította meg egy tiszt — már éppen vártunk egy ilyen jómadárra. Engedje meg, hogy én beszélgessek el vele.

— Nasztya! — kiáltotta a tornácról Szonya — bújjék ki gyorsan a gépkocsiból és nézzen be hozzánk. Nyugtalankodtunk maga miatt. Akszenov, ahogy tegnap este visszaérkezett, tüstént felhívta Csizsovot.

— Hol van Akszenov?

— Nemrég ment el. Sürgős feladatot kapott. Egészen kimerült már. Néhány sort hagyott magának, kérte, hogy küldjük el. A levél Szidorov őrnagynál van. Mindjárt előkerítjük.

— Lám csak, a mesterlövészünk is itt van — lépett a lányokhoz Voronkov tábornok. — Hallottam magáról... Hogy van a barátnője? Az a vidám kislány...

— Tonya nyomtalanul eltűnt. Anaskin, Szása Vaszilkov, Baharov százados és a századirnok is... — mondotta szomorúan Nasztya és az ismerős arcokat nézte.

Körülötte Nyikoláj barátai álltak, akik együtt dolgoznak vele. Rövid idővel ezelőtt látták, beszéltek vele.

— Hát igen. Nagyon nehéz elveszteni a jó barátokat. Nagyon nehéz — mondotta halkan Voronkov. — Nálunk Szása Bruncev esett el. Akszenov is alig tudott kimászni a csávából.

— Akszenov hol volt?

— Pontosan ott, ahol maga. Azt hittem, hogy találkozni fognak. Az is lehet, hogy egy ösvényen igyekeztek kijutni az ellenség hátából.

— Nem tudtam... nem gondoltam volna...

— Tábornok elvtárs, hadd maradjon nálunk egy napot — kérlelte Voronkovot Szonya. — Kissé kipiheni magát. Akszenov is nemsokára visszatér.

— Nincs ellene kifogásom, csak el kell kérni az elvtársnőt a parancsnokától.

— Ki a parancsnoka? A főhadnagy elvtárs? — kérdezte Szonya és Rahmatulinhoz szaladt.

— Tudja, tábornok elvtárs — lépett Voronkovhoz felindultan Mozsájev — német a gazember. Tegnap megtalálták Bruncev holttestét, elszedték okmányait, új fényképet ragasztottak bele és kész a báránybőrbe bújt farkas. Már két hadosztályunkat látogatta meg. Mindent kiszagolt, csak éppen közölni nem tudta megbízóival.

— Rábeszéltem — tért vissza örömmel Szonya — két napot engedélyezett! Azt mondja, úgyis mindegy, mert nincsen szakmába vágó munkája.

Nasztya Rahmatulinra nézett. A főhadnagy a gépkocsi mellett állt és zavartan mosolygott.

XXI.

Afanaszjev tábornok egész éjjel nem aludt. Tetőtől-talpig átázott, csuromvizes volt, amikor belépett a hadműveleti alosztályvezető fedezékébe egy csésze forró teára.

Akszenov a tábornok hangjára felugrott a priccsről és órájára nézett. Reggel hét óra volt. Mindössze negyven percet aludt.

— Aludj csak, aludj — intett feléje a tábornok és nagyokat kortyintott a teából. — Krilov, a politikai osztályotoktól, meg te, keresztül-kasul jártátok az egész védelmet. Akárhol voltam, mindenütt azzal fogadtak, hogy itt volt nálunk a hadsereg törzséből egy őrnagy, s aztán egy alezredes a politikai osztályról.

— Nem tudtam bejárni az egész védelmet, sötét van —

mosolygott Akszenov — de tábornok elvtárs, nem ártana, ha aludna egy kicsit. Nem lesz könnyű napunk.

A tábornok az őrnagyra nézett és semmit sem válaszolt Megitta a teát és kért még egy pohárral.

— Nálam csak most kezdődik, egész hónapon át tétlenkedtem — fordult ismét Akszenovhoz és jóindulatúan nézett rá — a hadseregparancsnok és a hadsereg törzse azonban már második hete nem alszik, se éjjelük, se nappaluk. A hadseregparancsnok elvtárs az éj folyamán hatszor idetelefonált. Nyugtalankodik, korhol. No, rendben van. Köszönöm a teát. Megyek átöltözni. Az esőnek se vége, se hossza, csak egyre zuhog.

Esőköpenyes ember lépett a fedezékbe, kintről magával hozta az esőtől párás levegőt. A csuklya alól Nyeznakomcev műszaki őrnagy hosszúkás, barnás arca villant elő. Akszenov tudta, hogy a hadsereg műszaki-szolgálatának főnöke Nyeznakomcevet az itt folyó védelmi munkálatok vezetésére küldte ide, s most örült, hogy találkozott vele. Szolgálatuk ellátása közben gyakran dolgoztak együtt, s Akszenov mindig jól érezte magát a nyugodt és pontosságot szerető műszaki mellett. Nyeznakomcev hátradobta csuklyáját és jelentette:

— Az aknatelepítést befejeztük. A hadsereg műszaki alegységeit a hátrább fekvő terepszakaszok aknásítására kivonom.

— És a harckocsiárok? — kérdezte Afanaszjev.

— Kész van. Az ön vezényszavára az egész a levegőbe repül.

— Ki irányítja a robbantást?

— Én.

— Kérem, tartózkodjék a figyelőpontomon.

— Értettem.

A tábornok kelletlenül hagyta el a fedezéket és búcsúzóul Akszenovra és Nyeznakomcevre nézett.

— Hát te hol voltál egész éjjel? — kérdezte Nyeznakomcev Akszenovot.

— Ott, ahol te.

— Én hosszabb ideig tartózkodtam hátul és nem is láttam

a peremsávot. Ezek az átkozott robbanóaknák, annyi baj van velük...

Mindketten kiléptek a fedezékből és felmentek a figyelőpontra. A szögtávcsövön Afanaszjev felderítő-szolgálatának főnöke, egy magas, szélesvállú százados figyelt. Néhány percre megszakította a figyelést és jelentette Akszenovnak a helyzetre vonatkozó legújabb adatokat. A hadosztály egész arcvonala előtt semmi jel sem mutatott arra, hogy az ellenség támadáshoz készülődik. Az ellenség állásai továbbra is némák maradtak.

— Gárdaőrnagy elvtárs, tessék reggelizni — bukkant elő valahonnan csomaggal a kezében Bukanov.

— Honnan szerezted? — csodálkozott Akszenov.

— Korábbi készletek, hogy úgy mondjam — tartalék.

Bukanov háziasan leterítette sátorlapját a földpadkára és szétbontotta a csomagot. A csomagból sültcsirke, paprika, vagy tíz darab fasirozott és egy nagy üveg bor került elő.

— Adja isten, hogy a híradósoknak ne szakadjon el a vezetékük — öntötte teli a poharat Bukanov.

— Hát miért csak nekem töltesz, tölts az őrnagy elvtársnak, meg a százados elvtársnak is.

— Hát ha a két tiszt elvtárs visszaadja nekünk a két kanna benzint, akkor megosztom velük a bort.

Nyeznakomcev és a felderítő-szolgálat főnöke elmosolyodott.

— Ejnye, de érdekember vagy te, Bukanov...

— Mi az, hogy érdekember, egyszerűen kölcsönös segítségnyujtásról van szó: ha bajba kerül az elvtársad, segíts neki és magad is követelj tőle segítséget.

Bicske felől egyre erősebben hallatszott az ágyúzás.

— Ott most nagyon forró lehet a levegő — szólt Nyeznakomcev.

— Itt pedig csend van — válaszolt a felderítő — csak nem vontak oda össze minden erőt?

— Jó étvágyat — szólt Afanaszjev tábornok felkapaszkodva a figyelőpontra. — Folytassák, folytassák — állította meg a fel-

ugró tiszteket — most kezdte meg az ellenség általános támadását a hadsereg jobbszárnyán és keskeny arcvonalszakaszon egyidejűleg több mint kétszáz harckocsival rohamoz.

A hadtestparancsnok kérette a távbeszélőhöz a tábornokot.

— Igen... — szólt a távbeszélőbe Afanaszjev. — Nem, nem... Minden percben várom... Valószínű, nagyon is valószínű, hogy csak a figyelmünket akarják elterelni... Nem, nem... Embereim a helyükön állnak, minden készen van... ez a provokációjuk sem fog sikerülni.

Ezután Dubravenko tábornok kérette a telefonhoz Akszenovot. Afanaszjev hadosztályának helyzete iránt érdeklődött. Akszenov azt akarta válaszolni, hogy minden csendes és semmi jele sincs, hogy támadást készítenének elő, de hirtelen száz és száz robbanás remegtette meg a levegőt. Dubravenko hangja elhalt a hangok nagy káoszában. A tisztek körül minden nyögött és sóhajtott. A levegőt, az eget a földet és a korareggeli friss nedvességet por, füst és robbanások villanásai töltötték be. Lábuk alatt remegett a föld.

Afanaszjev tábornok megparancsolta, hogy mindannyian azonnal vonuljanak a fedezékekbe. A szögtávcsőnél csak a felderítő százados maradt. A fedezékben Afanaszjev felkapta a távbeszélőkészülék hallgatóját, dühös hangon, egymásután rendelte a telefonhoz az ezredparancsnokokat, tüzérparancsnokot és a törzsfőnökét. A fedezék födéme kísérteties táncot járt fejük felett. Nehezen lehetett elképzelni, hogy mi történik a föld felszínén. A csapatparancsnokok jelentették, hogy embereik a fedezékekbe vonultak és csak az ügyeletes figyelők maradtak a lövészárkokban. A tüzérparancsnok jelentette, hogy az egész hadosztály-, hadtest- és hadseregtüzérség tüzet nyitott az ellenségre.

— Az ellenség harckocsijai elindultak megindulási állásaikba — kiáltott a felderítő a fedezékbe ugorva.

A tábornok figyelőpontjára szaladt, Akszenov utána.

A tábornok a szögtávcsőhöz tapadt. Akszenov szeméhez emelte valakinek a távcsövét, de hosszú ideig semmit sem lá-

tott. Néhányszor megtörölte a lencséket és újból szeméhez igazította. Végre a sötét porfellegen keresztül valami szürkeség villant szeme elé, s aztán meglátta az ellenség lövészárkait és a harckocsik fekete alakjait. Úgy tűnt neki, mintha az ellenség harckocsijai egyhelyben állnának. Az ellenséges árkok vonala és a harckocsik között egyre csökkent a távolság, s Akszenov csak ennek alapján tudta megállapítani, hogy a harckocsik rohamra indultak. Nem lehetett kivenni, hány harckocsi támad. A harckocsik elé tűzfüggönyt húztak a becsapódások. A szovjet tüzérség fektetett most zárótüzet az ellenséges harckocsik elé Az egyik harckocsi lángbaborult. A többiek elérték az ellenség első árkát, átbukdácsoltak rajtuk, majd leereszkedtek és eltüntek egy hosszú mélyedésben. Mögöttük fekete pontoknak látszó gyalogosok ugrottak fel és a harckocsik után zúdultak. Az ellenség harcrendje mögött, ahol a magaslatok kezdődtek, az ellenséges ágyúk torkolattűze villogott. Előttük tömegével rohantak előre a páncélozott csapatszállítók, gépkocsik és lassú mozgású vontatók húzták a lövegeket.

A szovjet és a német állások között sekélymedrű patakok húzódtak, de ezek nem jelentettek komoly akadályt az ellenség harckocsijai számára. Ebben a pillanatban Akszenov azt kívánta, hogy bárcsak óriási eső kerekedne, mely mocsárrá változtatná ezeket a patakokat és a völgyet. Eső azonban nem esett. A fellegek egyre magasabban szálltak, az ég tisztulni kezdett. Nemsokára kék lesz az ég és működésbe lép a légierő. Eddig a harcmező felett egyetlen repülőgép sem jelent meg.

Az ellenséges harckocsikat hosszú ideig nem lehetett látni. Akszenov csak a szovjet géppuskások és lövészek tüzelését látta. A nyílt tüzelőállásokból szakadatlanul tüzeltek a lövegek.

A peremsáv felé mintegy tizenöt fasiszta harckocsi közelített. Már majdnem elérték az első árkot. A figyelőpontról látni lehetett, hogy a lövészárkokban hogyan szaladgálnak a lövészek. Akszenov, a közlekedőárkokban fekete pontokat vett észre. Még a lélekzete is elállt; csak nem ingott meg a gyalogság?

— A magaslaton állítsa helyre a rendet az emberei között! — kiáltott a távbeszélőkészülékbe Afanaszjev.

Az egyik árokból egy szürke alak ugrott ki, s a lövészárkok felé rohant. Egy tiszt szaladhatott a magaslathoz, hogy mentse a helyzetet. A lövészárok előtt két harckocsi robbant fel az aknákon. A többiek előregördültek. Mögöttük az arcvonal teljes szélességében a gyalogság rohamozott.

Ez alatt az idő alatt a balszárnyon vagy tíz ellenséges harckocsi közeledett egyre jobban a szovjet állások felé. Az élharckocsi egyenesen egy lövedékektől megtépázott magas fa felé tartott. A fa mellett húzódtak Nyefedkin szakaszvezető „bajuszkái". A távcsövön keresztül élesen kirajzolódtak a „bajuszkák"-nak nevezett keskeny árkok körvonalai. Két harckocsi a fával egyvonalba ért. Az első árok már alig hetven méternyire lehetett. Nem sok kell hozzá és a harckocsik elhagyják Nyefedkin csoportját, s a peremsávon szétzúzza a szovjet védelmet az ellenség.

Az első harckocsi az egyik „bajuszkára" gördült. A fekete páncéltömeg eltakarta az árok keskeny körvonalát. A tüzérség beszüntette a tüzet. Most már nem lehetett lőni, mert a becsapódások a szovjet gyalogságot veszélyeztették volna. A dübörgő harckocsik és az első szovjet árok között vészes gyorsasággal csökkent a távolság. Még néhány méter és a kétezer pudos szörnyek rázúdulnak a lövészekre, géppuskásokra, a szakasz- és századparancsnokok figyelőpontjaira. Félő volt, hogy a harckocsik hernyótalpa megcsikordul a köves talajba vájt árkok peremén, a védelmet nyujtó föld leomlik és tizesével tapossa szét az embereket.

„Csak nem pusztult el Nyefedkin csoportja?" — gondolta nyugtalanul Akszenov és derékig kiemelkedett az árokból. Keze remegett, szeme előtt táncot járt a füsttel borított harcmező. Az első árokban sürögtek az emberek. A harckocsik lövegeinek és géppuskáinak tüze szaggatja az árkok mellvédjét és söpri a havat. Az élharckocsi az árokhoz ért és megállt. Lángnyelv csapott ki belőle és egy pillanat alatt lángban állt a tornya. Még két harckocsi gyulladt ki. Odébb az egyik egyhelyben kezdett

forogni. A többiek bizonytalanul néhány métert tettek előre, egy pillanatra megálltak, s aztán lassan hátrálni kezdtek. Az utánuk igyekező páncélozott csapatjárművek is megfordultak és teljes sebességgel rohantak vissza a völgybe. A visszavonuló járműveket szakadatlanul tűz alatt tartotta a szovjet tüzérség.

— Jegyezze — kiáltott Afanaszjev. — Nyefedkin szakaszvezető csoportja felgyujtott három harckocsit és egyet megrongált!

Ahol a megcsonkított fa meredt az égnek, alábbhagyott a harc, az arcvonal többi szakaszán azonban még elkeseredettebben küzdöttek. A völgyből egyre újabb és újabb fasiszta harckocsik bukkantak elő. Mögöttük gyalogság futott.

Akszenov nem vette észre, hogy mögötte megjelent Birkov altábornagy, hadtestparancsnok. Nyugodtan nézte a dúló harcot, mintha különösebben nem is érdekelné a dolog, csupán a kíváncsiság hozta volna ide, hogy megnézze mit is csinálnak itt a felnőtt emberek.

— Minden tüzet a kétszázharmincegyes háromszögelési pont elé összpontosítani! — kiáltott Afanaszjev a hallgatóba. — Minden tüzet oda! Megtartani a magaslatot! Az dönt most el mindent!

Az altábornagy lassan elővette térképét és ránézett.

— Közölje Darvajev tábornokkal — fordult Morozov alezredeshez, a hadműveleti osztály vezetőjéhez — hogy három osztállyal fektessen tüzet a kétszázharmincegyes háromszögelési pont elé. A hadtesttüzérség továbbra is az ellenséget fogja le. A harckocsik és rohamlövegek lesállásaikból tüzeljenek, de csak a harckocsikra, csak a harckocsikra!

Egyszerre három oldalról dördültek fel a lövések. Egymásután négy harckocsi lobbant lángra. A többi hátrálva a völgy felé igyekezett. A német gyalogság a becsapódásoktól felszántott havon feküdt.

Afanaszjev kiegyenesedett és letörölte arcáról a verítéket.

— Ugye meleg van, Pável Ivánovics — mosolygott Birkov.

— Egyelőre csak tűrhető, délre azonban még melegebb lesz.

— Nem baj, lehet, hogy nemsokára esni fog, mindjárt felfrissül a levegő.

— Nem hiszem, hogy ma nagyobb eső lenne. De jobb is talán. Repülőinknek most a hadsereg jobbszárnyán van dolguk.

Birkov tábornokot a hadseregparancsnok kérette a telefonhoz.

— A hadseregparancsnok a mi támogatásunkra veti be tartalékait — mondotta a hadtestparancsnok a beszélgetés befejezése után. — Két páncéltörő tüzérezreddel, egy tarackos és egy aknavetősezreddel segít bennünket.

Akszenovnak a hadseregparancsnok jutott az eszébe. Biztosan most is fel-alá járkál irodájában és gondolkozik, gondolkozik és határoz. Néhány perce kezdődött meg itt a harc és máris feléjük nyujtja láthatatlan kezét. Elér ide a kéz nemsokára és lecsap az ellenségre.

Változatlan hevességgel tombolt a harc az egész arcvonalon. Az arcvonal közepén az ellenségnek sikerült birtokba vennie egy falut, a balszárnyon pedig egy kisebb erdőparcellához jutott. A birtokbavett terepszakaszokra támaszkodva, most tovább fejleszthette támadását. Afanaszjev minden rendelkezésre álló erőt bevetett már. Az erőviszonyok egyenlőtlenek voltak. Afanaszjev minden lövegére öt-hat ellenséges löveg jutott. Több mint százötven ellenséges harckocsi rohamozta szakadatlanul a lövészalegységek állásait. Mögöttük a láncalakzatba felfejlődött fasiszta gyalogság tört előre a páncélozott csapatszállító járműveken. Afanaszjev tábornoknak sok lövege harcképtelenné vált s a lövészalegységek is komoly veszteségeket szenvedtek. A magaslatról látni lehetett, amint a közlekedő árkokban cipelik az egészségügyiek a sebesülteket.

A harc percről percre hevesebben tombolt. A faluból és az erdőből kitörő ellenséges harckocsik, mint valami nagy harapófogó, igyekeztek összezárulni. Céljuk világos volt, le akarták választani Afanaszjev tábornok középen harcoló alegységeit. Odébb nem volt gyalogság. Csak a fekete pontoknak

látszó tüzérségi állások védték azt a részt. A tüzérség pedig nehezen tudja megvívni harcát a gyalogság támogatása nélkül. Ez Birkov, Afanaszjev és a törzs tisztjei előtt is világos volt. A harc kimenetele itt, a fasiszta harckocsik két csoportja közötti területen fog eldőlni.

Már tizenkét óra volt. Több mint három órája szünet nélkül tart a párbaj.

Az ellenség volt peremsávja mögötti erdőből hosszú, fekete oszlop tűnt fel. Akszenov harckocsikat pillantott meg a távcsövön keresztül. A jobbra-balra tekergő oszlop a völgybe ereszkedett le. Az oszloptól balra és jobbra, a ködből még két hasonló oszlop bukkant elő.

— A második lépcső — mondotta az altábornagy és kikapcsolta zubbonya gallérját. — Pável Ivánovics, minden tüzet a rohamozó ellenségre. Én a hadtest és a hadsereg tüzérségének tüzét a második lépcsőre zúdítom. Szomszédai a szárnyakra csapnak le.

A helyzet kritikussá vált. Az erőfölény az ellenség oldalán volt. Az ellenség második lépcsőjének bevetése után Afanaszjev csapatai képtelenek lesznek állásaik megtartására.

A tüzérség és az aknavetők még dühödtebb tüzet nyitottak mindkét oldalról. A kis erdőparcella előtt, amelyet csak az imént vett birtokba az ellenség, valami rettenetes dolog történt. Ebben a pillanatban mindkét fél, tüzének minden erejét oda összpontosította. A füstön keresztül Akszenov látta, amikor nyolc német harckocsi két lövegünk állására tör. Az egyedülálló lövegek állása körül tűz- és füstfellegek tornyosultak. Két harckocsi kigyulladt, a többi a lövegek felé nyomult. Néhány kínos másodperc és Akszenov majdnem felordított. A harckocsik három oldalról rohantak rá az egyedülálló lövegekre és valósággal betaposták őket a földbe. Most már egyetlen löveg sem állta útját az ellenség harckocsijainak és ezzel megnyílt az első rés a szovjet védelemben. Az áttörésbe harckocsiáradat és gyalogság zúdult.

A távoli magaslatokon a második lépcső oszlopai bontakoztak szét és harckocsiktól feketéllett a becsapódásoktól felszán-

tott harcmező. Több mint hetvenet számolt meg Akszenov. A harckocsikon fürtökben lógtak a géppisztolyosok, s mögöttük láncalakzatban szaladt a gyalogság. A szovjet tüzérségi lövedékek becsapódásától tartó harckocsik a völgyön keresztül egyre az arcvonal közepe felé igyekeztek, ahol csak az imént törte át az ellenség a védelmet. Az ellenség most ebbe a résbe igyekszik erőit benyomni és Afanaszjev hadosztályára hátulról csapást mérni.

A német tüzérség a mélységbe helyezte át a tüzet. A 225-ös háromszögelési pontot egészen eltakarta a füst.

Birkov tábornok előre nézett. Arca elborult. Szeme egyetlen keskeny csíkká szűkült össze.

— Altábornagy elvtárs, a páncéltörő tüzérezred parancsnoka... — kezdte jelentését valaki, de egy mellvédre becsapódott lövedék félbeszakította a jelentést. A légnyomás lesodorta Birkov fejéről a kucsmát. A tábornok anélkül, hogy felvette volna, megfordult. Előtte egy ezredes és három alezredes állt. A hadseregparancsnok tartalékából ideérkezett ezredparancsnokok voltak.

Afanaszjev tábornok könnyes szemekkel nézett rájuk. Valamit akart nekik mondani, de egy hang se jött ki a torkán, szája szótlanul mozgott és fekete arca sugárzott az örömtől.

Az erdőparcellából egyre újabb és újabb harckocsik törtek elő. Mögöttük páncélozott csapatjárművek bukdácsoltak. Egy negyven harckocsiból álló csoport cik-cakos vonalban a 225-ös háromszögelési pont északi lejtője felé igyekezett. Egy másik csoport pedig a déli lejtő felé tört előre.

— Hol van a hadsereg műszaki tisztje? — kiáltott Afanaszjev.

— Itt áll a közelemben, tábornok elvtárs — válaszolt Akszenov.

— Felkészülni a robbantáshoz. Zöld rakétára robbantani!

— Értettem! — kiáltott Akszenov és eltünt a lövészárokban.

A német harckocsik déli csoportja egykilométer hosszú láncban haladt előre. A lánc mögött páncélozott csapatszállító járművek és gyalogság haladt. Senkisem lőtte őket. A harcko-

csik, mintha csak örülnének a zavartalan előrejutásnak, egyre falták a távolságot. A magaslat déli lejtőjéig valamivel kevesebb, mint háromszáz méter volt hátra. Néhány perc és a harckocsik a magaslatra törnek.

— Kész van? — kiáltott Akszenov Nyeznakomcevnek.

— Hogy? — kérdezte nyugodtan Nyeznakomcev és hátra sem fordult.

— Azt kérdem, hogy kész vagy-e a robbantáshoz? — rántotta meg Nyeznakomcev vállát Akszenov.

— Természetesen — válaszolt kelletlenül Nyeznakomcev — csak a jelet várom.

— Zöld rakéta.

— Tudom. Te meg ne ráncigálj engem — rándította meg a vállát és továbbra is nyugodtan szemlélte a harckocsikat.

A harckocsik egyre gyorsabban közeledtek. Az elmaradottak utolérték az előllévőket. A páncélozott csapatjárművek egészen felzárkóztak a harckocsikhoz. A páncélozott oldalfalak mögött már látni lehetett a gyalogságot. Akszenovnak úgy tűnt, hogy nincs erő már, amely képes megállítani ezt a lavinát. Nyeznakomcev a mellvédre dőlve szemlélgette a harckocsikat. Elkékült jobbkeze a robbantó szerkezet fogantyúját markolta.

— Vigyázz! — mondotta nyugtalanul Akszenov. — Mi lesz ha elszakadt a vezeték?

— Van másik, sőt harmadik és negyedik is tartalékban.

Csak most látta Akszenov, hogy a mellvédalatti fülkében egy másik robbantó szerkezet is van. Ennek a fogantyúját balkezével markolta Nyeznakomcev.

Afanaszjev tábornok figyelőpontja fölött zöld rakéták jelentek meg egymás után.

Nyeznakomcev még jobban előre dőlt, mintha bele akarna fúródni a mellvédbe.

— Robbantsd már, mire vársz — szólt türelmetlenül Akszenov.

— Ne siess — szűrte szavait fogai közül Nyeznakomcev — ráérünk.

A harckocsik és a páncélozott csapatjárművek összefüggő lavinaként gördültek előre.

— Feküdj! — ordított fel Nyeznakomcev, jobbkezével megcsavarva a fogantyút és ledöntötte Akszenovot a lövészárok aljára. Akszenov esés közben érezte, hogy valami irtózatos erő meglóbálja és hozzányomja a lövészárok falához. Azután óriási, eget, földet rázó dübörgés nyomott el minden hangot.

Amikor felállt, hatalmas füstfelhő tornyosult előtte. Az egész füsttel borított harcmezőn dermedt csend uralkodott. A német harckocsik mozdulatlanul álltak a helyükön. A fasiszta gyalogosok halálra dermedten, földbe gyökerezett lábakkal álltak a havon. Többé egyetlen lövés sem dördült. Csak a felülről vízesésként aláhulló föld, kő és kavics zuhogása törte meg a dermedt csendet.

— Tűz! Miért hagyták abba a tüzelést? — kiáltott a távbeszélő hallgatójába Afanaszjev. — Ne engedjék magához térni az ellenséget... tűz!

Egymásután szólaltak meg ismét az utegek. Tíz perc alatt azonban az ellenség is magához tért.

Amikor szétoszlott a füst, a magaslattól vagy háromszáz méterre óriási, körülbelül egy kilométer hosszú árok tátongott. Az árokban, az árkon túl és innen tizennégy harckocsi és kilenc páncélozott csapatszállító jármű égett. A többi harckocsi és a gyalogság visszatakarodott az erdőparcellára.

— Derék munka volt, műszakiak — jelentette ki elismerően Birkov.

— Kétszáz tonna robbanóanyag — válaszolt Afanaszjev. — Többé nem merészkednek ide a fasiszták.

Az ellenség most minden erejét az égő Zámoly község irányába összpontosította. Több más üteggel együtt, az az üteg is ott harcolt, amelyiknél tegnap Akszenov résztvett a Komszomol-gyűlésen. A tüzelőállás háromszáz méterre lehetett. Távcsövön keresztül figyelte Akszenov a tüzéreket. Égett a munka a lövegek körül. Markov hadnagy egyik lövegtől a másikhoz szaladt. Az irányzék fölé Szergej Jermolajev hajolt. Vattakabátban és sötétkék nadrágban volt. Mellette gimnasztyorkára

vetkőzve dolgoztak a tüzérek. A lövegek közvetlen közelről lőtték a német harckocsikat. Az ütegre tömegtűz zúdult. Fekete por és füst borította el a lövegeket és az embereket.

— Lefogni az ellenség tüzérségét. Minden tüzet az ellenség tüzérségére! — kiáltott dühösen a távbeszélőbe Birkov.

Lassan felszállt a füst. Egy löveg szétroncsolt kerékkel oldalára dőlt. Az egészségügyiek sietve hordták el a sebesülteket. A lövegek mellett már csak mindössze nyolc ember maradt. Jermolajev mellett egyetlen harcos adogatta a lőszert, az is már csak térdelni tudott.

Messziről feldübörgött a szovjet nehéztüzérség össztüze. Felettük süvítve suhantak el a nehéz lövedékek.

A harckocsik újból előre lendültek. Az egyik azonnal elkezdett egyhelyben forogni és rendszertelenül tüzelt lövegével és géppuskájával, a másik pedig szétgombolyította hernyótalpát.

A Jermolajev mellett térdelő harcos kezét széttárva elterült a havon.

— Tüzet a rohamozó harckocsikra! — parancsolta tüzérjeinek Afanaszjev tábornok.

Jermolajev hátraugrott. Kezében egy fényes lövedék rézhüvelye villant fel. A löveghez ugrott, töltött és az irányzékhoz hajolt. A löveg visszavágott. Az élharckocsi megállt. Négy tompaorrú „Tigris" megkerülte a kilőtt harckocsit és egyenesen Jermolajev lövegére tört. A hadnagy a ládákhoz ugrott, de úgylátszik, nem volt több lőszere. Kiegyenesedett és arcával kelet felé fordult. Akszenov úgy látta, mintha egyenesen ránézett volna.

— Közelebb, közelebb. Közvetlenül a harckocsikra a tüzet! — kiáltott a hadosztályparancsnok.

— Átvinni a hadtesttüzérség tüzét a rohamozó harckocsikra! — vezényelte az altábornagy.

Akszenov még a lélekzetét is visszatartotta, úgy nézte Jermolajevet.

Jermolajev egy pillanatig mozdulatlanul állt, s aztán hirtelen megfordult és a harckocsikra tekintett. Vagy száz méterre

lehettek tőle. Az első harckocsi lövegéből sűrűn csaptak elő a lángnyelvek.

Jermolajev megingott, oldaltugrott és lehajolt a földre. Akszenov látta, hogy lázasan kutat valami után a lövegek körül... aztán felállt, kezében két páncélelhárító gránátot szorongatott. Az első harckocsi már egészen közel ért. A löveg körül egyre sűrűbben robbantak a német harckocsik lövedékei Jermolajev felegyenesedett és a lövegpajzs mögé ugrott. A harckocsi már közvetlenül a löveg közelébe ért. Lövés villant és a félpajzs elrepült. Jermolajev kiugrott az épen maradt fél pajzs mögül és hatalmas erővel dobta el a gránátot. A harckocsi páncélján lángnyelvek futottak végig, de tovább mozgott előre. Jermolajev megingott, egy pillanatig egyhelyben állt, s aztán karjait szétt árva elterült a havon. Lassan könyökére támaszkodott, fölhúzta lábait, hogy felkeljen a hóról, de erőtlenül visszahanyatlott. A harckocsi hernyótalpa vészes gyorsasággal közeledett feléje. A figyelőponton mindenki dermedt csendben állt. Jermolajev egyszercsak megmozdult, alig láthatóan felemelte fejét és jobbkarját a harckocsi felé lendítette. Alig látható pont vált ki a kezéből. A következő pillanatban a harckocsi hátsó része füstbeborult s alig néhány lépésnyire tőle megállt. A torony mögül sűrű füstoszlop szállt a magasba. Néhány másodperc mulva lángolva égett az egész. A hatalmas máglya vörös fénybe vonta Jermolajev élettelen testét.

Akszenov az árok falához dőlt és kezéből kiejtette a távcsövet. Afanaszjev felindultan köhécselt. Valaki szaggatottan sóhajtott. A hadtestparancsnok suttogva szólt oda a mellette álló tisztnek:

— Tudja meg, hogy ki esett el ott, s azonnal terjesszék fel a Szovjetunió Hőse címre. Rejtjelzett táviratban küldjük.

Akszenov odanézett, ahol csak az imént esett el Jermolajev. A harckocsik gyorsan vonultak vissza. Becsapódások örvénylettek körülöttük. Jobbról erős „Hurrá" hallatszott, a láncalakzatba bontakozott századok indultak ellenlökésre. Néhány ember Jermolajev teste felé szaladt és odaérve, föléje hajoltak.

A felhők mögül elővillantak a nap sugarai. A tízkilométe-

res harcmezőt égő fáklyák borították. A tüzérség elhallgatott. Az épségben maradt ellenséges harckocsik a völgyben rejtőztek, a gyalogság pedig vontatottan tüzelt az elfoglalt árkokból.

— Holnap ellenlökést hajtunk végre — mondotta a hadtestparancsnok. — Azonnal jelentést teszek a hadseregparancsnoknak és holnap lecsapunk rájuk. Ma megnyertük a harcot.

XXII.

A foldön elcsendesedett a harc, de a levegőben a vadászgépek még heves küzdelmet vívtak. Orlov alezredes ma reggel áttelepült Afanaszjev tábornok figyelőpontjára és onnan irányította a gépeket.

A csatarepülőgépek, feladatuk végeztével, egymás után tértek vissza. Orlov és Akszenov lehallgatták a vadászok beszélgetését.

„Ljosa! Ljosa! Balról, figyelj, balról fritz!..." — „Látom, Kolja, a nap felől bukj rá, a nap felől!..." — „Mitrics! Mitrics! Fedezz engem, rácsapok, fedezz!..."

Orlovnak most nem kellett beavatkoznia a harcba. A szovjet vadászok így is sikeresen kergették el a „Messerschmitteket". Ezen a napon tizennégy német repülőgépet lőttek le.

— Na, Akszenov, most egy szót se szólsz, mi? — kérdezte Orlov. — Állandóan csak azt hallja tőled az ember, hogy a gyalogság, az igen, az harcol, ti pedig csak lopjátok a napot, a repülőtereken.

Altájev közeledett a figyelőpont felől. Zöldesszürke, asztrahángallérú bekecsében végigment a közlekedő árkon és a tisztekhez lépett.

— Orlov elvtárs, éjjel felderítésre van szükség, szakadatlan felderítést kell folytatni. A törzsem már átadta önnek az igénylést?

— Igen — jelentette Orlov — egész éjjel ügyeletes gépek lesznek a levegőben.

— Virágot szerzett? — fordult Altájev Akszenovhoz.

— Romániából hozták. A koszorúk készen vannak, elküldtem őket a sírhoz.

— Üljön a gépkocsimba, odamegyünk.

Akszenov intett Bukanovnak, hogy jöjjön a hadseregparancsnok kocsija után és elhelyezkedett a hátsó ülésen.

— Látta, hogyan esett el Jermolajev? — kérdezte Altájev.

Akszenov elmesélte az ütegnél tartott Komszomol-gyűlésen történteket és Jermolajev hőstettét.

A hadseregparancsnok szótlanul hallgatta, nem fordult az őrnagy felé. Széles vállát egészen leengedte, kucsmája fülére csúszott.

— Kár érte — sóhajtott. — Egészen fiatal volt még, mindössze huszonegy éves.

— Olyan egyszerű volt az arca — kutatott emlékezetében Akszenov — szeme világoskék volt és alig pelyhedzett az álla.

Altájev nehézkesen fordult meg az ülésen, az ülés rugói megnyikordultak alatta.

— Lassabban, te, hová rohansz? — kiáltott a gépkocsivezetőre.

— Az egész üteg olyan összeforrott, szinte testvérek.

— A nép sosem felejti el az olyan fiait, mint amilyen Jermolajev volt.

Az útkanyar mögött kupolaszerű halom emelkedett. A halmot emberek és gépkocsik vették körül. A domb tetején feketeszegélyű vörös zászlót fujdogált a szél. A zászló mellett díszőrség állt. A levegőben három pár vadászrepülő járőrözött. A domb lábánál négyszögben álltak az alegységek. Az alakzat közepén vörös ravatal állt koszorúkkal körülrakva. Altájevet Selesztov, a Haditanács tagja, Birkov altábornagy, Afanaszjev vezérőrnagy és vagy negyven tiszt fogadta.

A hadseregtábornok lassan a ravatalhoz lépett, lehajtotta fejét és sokáig állt így szótlanul. Köröskörül mindenki némán állt, csak fönt a magasban zümmögtek halkan a vadászgépek. A lebukó nap sugara bronzba vonta a katonaarcokat, vörös színre festette a dombra boruló fehér hólepelt.

326. oldalhoz

Altájev kihúzta magát, oldalt lépett a ravataltól és fejével intett a Haditanács tagjának.

Selesztov tábornok fellépett a zsámolyokból összerótt emelvényre, levette kucsmáját és halk hangon beszélni kezdett:

— Kedves elvtársak! Ma, hadseregünk egyik legkiválóbb hősét, Szergej Iljics Jermolajev fiatal tisztünket, a Komszomol tagját búcsúztatjuk. Tegnap Szergej Jermolajev az ellenséggel vívott halálos párbajban nem sajnálta feláldozni életét hazánk boldogságáért. Ott, ahol Jermolajev komszomolista harcolt, megtorpantak az ellenség harckocsijai és egy méterrel sem jutottak tovább... Nehéz megpróbáltatásokat áll ki a mi nemzedékünk. Az ellenséggel vívott véres csatákban harcoljuk ki a boldogságot és az életet. Nagy győzelmeket aratott hadseregünk és népünk. A szovjet emberek ezrei és milliói készítették elő a győzelmeket. Minden győzelem az egyes emberek százainak és ezreinek hőstettéből áll. Lehet, hogy az egyes hőstettek külön-külön nem jelentősek, de együttesen, tömegével óriási erőt képviselnek. Szergej Jermolajev hőstettével megmutatta, hogy mire képes az egyes ember a harcban. Bárhová állítják is, mindenkinek úgy kell állnia őrhelyén, ahogyan ő állott. Jelentéktelen őrhelyek, jelentéktelen tettek nincsenek. Mindaz, amit az ember a haza javáért tesz, nagy és fontos dolog. Hajtó, irányzó, lövész, tiszthelyettes, szakaszparancsnok, hadseregparancsnok — mi mindannyian, saját őrhelyünkön állunk és mindenki a saját területén munkálkodik. Ezekből az erőfeszítésekből, kicsikből és nagyokból születik meg a győzelem.

Mindenki a földhányáson álló ravatalt nézte. Szergej feje magasan, párnákkal föltámasztva nyugodott. Olyan volt, mintha élne. Akszenov várta, hogy Szergej egyszercsak kinyitja a szemét és azt mondja: „Nem szabad hiába meghalnunk, ha pedig mégis meg kell halnunk, akkor úgy haljunk meg, mint Alekszander Matroszov."

A Haditanács tagja most arról beszélt, hogy Szergej Jermolajev hősiesen, becsülettel teljesítette kötelességét.

A politikai osztály vezetője odalépett Altájevhez és suttogva mondta neki:

— Rendelet... távírón érkezett Moszkvából...

— Adja át Selesztovnak — mondotta Altájev, miután elolvasta.

Selesztov átvette a vastag papírt.

— Elvtársak! Most érkezett Moszkvából a Szovjet Szocialista Szövetséges Köztársaságok Legfelső Tanácsa Elnökségének rendelete arról, hogy Szergej Iljics Jermolajev technikus hadnagyot a Szovjetunió Hőse címmel tüntették ki.

A csendben büszkén hangzottak el a kormány rendeletének szavai. A haza, a nép, a párt mondott köszönetet fiának.

A díszőrségben álló harcosok keményen markolták géppisztolyukat. A zenekar trombitái fényesen csillogtak a lebukó nap sugarainál. Könnyű szellő fujdogálta a fiatal tiszt ravatalánál kitűzött hadilobogót.

Szinte hang nélkül suhantak el párosával a vadászgépek.

A ravatal fejénél hat tüzér állt. Szergej elvtársai. Csak ez hat ember maradt életben az egész ütegből. Markov hadnagy lehajtotta magashomlokú, bekötözött fejét. Megfeketedett ajkai mozogtak, azon erőlködött, hogy mondjon néhány szót, de ajkai továbbra is némák maradtak. Szemébe könny tolult. Ökölbe szorította kezét, Szergej arcára nézett s a ravatalhoz lépett.

— Drága barátunk, kedves Szerjózsa — mondotta messzecsengő hangon és gyulladt szemével Jermolajev arcára nézett. — Sokat beszélgettünk, álmodoztunk veled a jövőről... Az ellenség golyói leteríthettek, de mi, harcostársaid megbosszulunk téged. Drága Szerjózsa, ellenséges páncélosokból állítunk neked emlékművet. Halálodért fasiszta harckocsik százait fogjuk megsemmisíteni!

Öklét feje fölé emelte és az öt megmaradt tüzér felé fordult. Jankovszkij hadnagy tekintete találkozott az ütegparancsnokéval és lassan hozzálépett, feszülő gimnasztyorkájában. Mögötte szorosan egymás mellett lépkedve jött az irányzó. töltő, a gépkocsivezető és az üteg szolgálatvezetője. Mind a hatan szótlanul körülvették a ravatalt. Markov fejkötése, a szol-

gálatvezető felkötött karja, a gépkocsivezető összeszaggatott vattakabátja, az irányzó összeégett haja és a töltő véraláfutásos arca minden szónál ékesebben beszélt arról, mit éltek át ezek az emberek. Fölöttük csattogott a szélben a lobogó.

XXIII.

Két éjjelen át lopakodott Baharov csoportja a síkságon a hegyek felé. Mindössze nyolc kilométert kellett megtenniök. Az állandó veszély és a csoportban lévő sebesültek miatt azonban csak lassan és igen óvatosan haladhattak. Az éhes, fáradt emberek alig álltak már a lábukon. Minden lépés óriási erőfeszítésükbe került. A sebesültek állapota rosszabbodott. Legyengültek az egészségesek is. A csoport csupán három kulacs borral, két konzervvel és tizenhat darab kétszersülttel rendelkezett. Mindezt Tarájev vitte a hátizsákjában és csak a súlyosan sebesültek kaphattak belőle.

A második éjjel Koszenko és Mefogyev belopózott a legközelebbi faluba és bejutottak a szélső ház udvarába, ahol egy élelmiszerrel megrakott fasiszta tehergépkocsi állt. A tiszthelyettesek elnémították a gépkocsivezetőt, s három-három pud terhet véve magukhoz, visszatértek a barlangba. Baharov keze megremegett, amikor átvette tőlük a konzerveket, a kétszersültes csomagokat és a kulacs szeszt. Ez a kis készlet jelentette számukra az életet. A barlangban mindenki visszafojtott lélekzettel figyelte, hogyan rakják ki a tiszthelyettesek hátizsákjukból az élelmiszert.

Reggelre az emberek elszenderedtek, csak az őrszemek rejtőztek kint, a kőrakások mögött. Vagy tizenöt évvel ezelőtt Tarájev egy évig felcser iskolán tanult, s most ő kezelte a sebesülteket. Mindenkitől elszedte a fehérnemüt, kimosta és kötéseket készített belőle.

Minykov sebesülten is parancsnoknak érezte magát. Megkövetelte, hogy a szakaszához tartozó műszakiakat mellette helyezzék el, s gyakran magához intette Mefogyevet, akivel vala-

miről hosszasan elbeszélgetett. Minykov parancsára, Mefogyev két harcossal eljutott az elhagyott állásokhoz, összeszedett hatvan harckocsi és tizenhat gyalogsági aknát. A gyalogsági aknákat Mefogyev, Baharov engedélyével, a barlanghoz vezető utakon rakta le, a harckocsi aknákat pedig Minykov „saját tartalékában tartotta".

— Hátha szükség lesz rájuk — mondotta gyenge hangon. — Hatvan akna egy jó műszaki kezében hatvan harckocsit jelent, hatvan harckocsi pedig egy egész ezredet tesz ki.

Baharov arra törekedett, hogy minél gyorsabban elhelyezze a sebesülteket és megkezdje a harcot az ellenség hátában. Jól tudta, hogy ilyen körülmények között igen nehéz lesz partizántevékenységet folytatni. Más volt a helyzet akkor, amikor a szovjet harcosok hazájuk területén maradtak az ellenség hátában. Akkor számíthattak a helyi lakosság támogatására. Egészen más a helyzet, amikor az ember idegen földön marad az ellenség hátában. Még ha köröskörül nem is mindenki ellenség, de mégis csak idegen lakosságról van szó. Minden vigyázatlan lépés veszélyt és pusztulást hozhat rájuk. Lehet, hogy az első magyar kiadja őket a németeknek. Súlyos béklyóként nehezedett rájuk az, hogy csoportjukban senki sem beszélt magyarul.

Baharov sokáig töprengett. Kizárólag csak a saját erejére számíthatott, az pedig nagyon kevés volt. A sebesültek mellett állandóan vissza kellett hagynia két-három embert s így csak nyolc-kilenc fő tudott kimenni vállalkozásokra. A helyzetet még az is súlyosbította, hogy igen kevés lőszerük volt. Csak nagynehezen tudtak összeszedni másfélezer géppisztoly töltényt és hetvenhat gránátot, ami talán az első harcra lesz csak elég. Elfogy a töltényük és a csoport védtelen marad.

Bárhogy akart is Baharov komoly vállalkozásokat végrehajtani, olyanokat, amelyekkel érzékeny veszteségeket okoz az ellenségnek — egyelőre meg kellett elégednie a német hadtápintézetek elleni kisebb támadásokkal.

Baharovot nyugtalanította az is, hogy nem ismerte a helyzetet. A hegyek felől már harmadik napja egyetlen lövés sem

hallatszott, egyetlen embert sem látott. Senki sem tudta, mi történik az arcvonalon. Kelet felől éjjel-nappal hallatszott az ágyúzás. Néha igen magasan hol szovjet, hol német repülőgépek úsztak el az égen. A tüzérségi tűz tompa dübörgéséből arra lehetett következtetni, hogy a harcok valahol nem messze folynak. Tehát a németeknek egyelőre még nem sikerült betörniök Budapestre.

A negyedik nap reggelén Baharov összehívta embereit. Földszínű, sovány arcokat látott maga előtt a félhomályban. Érezte, hogy most mindannyian rendkívüli szavakat és valami különleges elhatározást várnak tőle. Örült ennek, de ugyanakkor nyugtalanította is.

— Elvtársak — kezdte halkan Baharov. — Meg kell mondani egyenesen, hogy a helyzetünk súlyos. Mindenünnen veszély fenyeget bennünket és sehonnan sem várhatunk segítséget. Csakis a saját erőnkben bízhatunk... A helyzet azonban nem kilátástalan. Halljátok, hogy egész idő alatt hogyan dübörög ott keleten? Ezek a mieink! Az ellenség egyelőre erős, de Budapestet nem tudta elérni, tehát a mieink még erősebbek. Ha a mi csapataink egy kicsit előrejönnek, megmenekülünk. Sőt, ha a németek felfednek bennünket, akkor sem tudnak megsemmisíteni. Harckocsikkal és tüzérséggel ide nem juthatnak el, a gyalogságot pedig két géppisztoly tüzével is vissza tudjuk verni. Olyan állásunk van, ahonnan mi mindent láthatunk, bennünket pedig senki sem. De nemcsak magunkra kell gondolnunk. Számunkra az a legfontosabb, hogy üssük az ellenséget. Üssük minden rendelkezésünkre álló eszközzel!... Elhatároztam, hogy hozzákezdünk a harccselekményekhez. Egyelőre, kezdő lépésként ellenőrzésünk alá vesszük az utat. Az úton szakadatlanul vonul a feltöltés és a hadtáp. Most ez a németek fő ütőere. A hegyekben több ilyen úttal nem rendelkeznek. Éjjel fogunk tevékenykedni. Eltorlaszoljuk az utat és arra kényszerítjük a hitleristákat, hogy kerülőt csináljanak a rossz utakon. Mi a véleményetek, elvtársak?

— Természetes!... Nem szabad ölbetett kezekkel ülni!... Kevés gránátunk van! De aknánk bőven! Aknákat tele-

pítünk ... és géppisztolytűzzel ... — beszéltek egyszerre a harcosok a barlangban.

Baharov érezte, hogy mindannyian támogatják őt. Érezte, hogy mindenki ilyen elhatározást várt tőle és készültek rá.

Baharov úgy határozott, hogy első éjjel egy csoportot küld ki. A csoportba Arisztarhovot, Koszenkót, Mefogyevet és még két géppisztolyost osztott be. Hatan, élükön Tarájevvel, visszamaradtak a sebesültek őrzésére.

Napnyugta előtt indult útnak a csoport. A hegyek csúcsai élesen rajzolódtak ki a fénylő háttérből. Az ágyúzás visszhangot vert a völgyekben.

Baharov a térképen megállapította az irányt és csoportját levezette a hegy lejtőjén. Lépésben haladtak a mély hóban, mindegyikük két darab harckocsiaknát vitt magával és ez megnehezítette mozgásukat. Gyorsan sötétedett. A sötét égen egymásután gyulladtak ki a csillagok. Hidegebb lett, a távoli harci zaj egyre hangosabbá vált. Az útról gépkocsik berregése hallatszott. Az úton szakadatlanul vonultak a gépkocsik. Baharov megállította a csoportot s mindannyian hallgatóztak. Igen óvatosan kellett az úthoz közeledniök, mert az utat külön e célra felállított őrszemek és járőrök őrizhették.

A hegy lejtője a völgybe vezetett. Még tíz-húsz méter és meglátják az utat. Baharov, Koszenkóval együtt, előrement. Elől hosszú szalag feketéllett. Közelebb mentek. Egy hosszan elnyúló völgyhöz értek, melynek mélyén kanyargott az út. Óvatosan előrekúsztak, egészen a szakadék széléhez. Lent eloltott fényszórókkal, lassan, szinte az utat tapogatva vonultak a tehergépkocsik.

Koszenko közelebb csúszott Baharovhoz és a fülébe súgta:

— Az átjáró odébb van, kissé jobbra, jó lenne odamenni.

Baharov jobban odafigyelt. Valóban, az út felfelé emelkedett és eltűnt egy magas domb mögött. Odajutni azonban veszélyes volt. Valószínű, sőt egészen biztos, hogy őrzik az átjárót, s az is lehet, hogy őrség is van ott. Valamivel veszélytelenebb helyet kellett találni. Balról valami feketéllett. Mintha szakadék

volna, ha az, akkor hídnak is kell ott lennie. Ha sikerül felrobbantaniok a hidat, megakadályozzák a további mozgást az úton.

Baharov fától-fáig szökelve, balra ment. Koszenko ott maradt és az utat figyelte.

A szakadék egészen közel volt. A szakadék mélyen tátongott előtte meredek falaival, alján kis patak csorgedezett. Felette kirajzolódott a híd korlátja. A tehergépkocsik nyugodt mozgásából meg lehetett állapítani, hogy a híd igen erős. Felrobbantásához elég sok robbanóanyagra volna szükség. Baharov vagy harminc percig feküdt, figyelt, de egyetlen embert sem látott. Óvatosan, fától-fáig szökelve visszatért. Most azt kellett eldonteni, mikép lehet a legcélszerűbben fölrobbantani a hidat. A magukkal hozott tizenkét harckocsiakna nagy erőt jelent, csak jól kell felhasználni.

Mefogyev azt javasolta, hogy a harckocsiaknákat rakják a hídra és egy kézigránátköteggel robbantsák fel. Ez jó lett volna, de nehezen valósítható meg. Ha a németek felfedik őket a hídon, leállítják a forgalmat és akarva-akaratlanul fel kell venniök a harcot a gépkocsivezetőkkel és a gépkocsin tartózkodókkal. Meg kellett volna talán várni, míg megszűnik a forgalom, vagy egy másik változatot kell kigondolni. Ráadásul nem is olyan egyszerű az aknákat kézigránát-köteggel felrobbantani.

— Mintha leállt volna a forgalom — súgta Mefogyev.

Baharov hallgatózott. Valóban nem lehetett már hallani gépkocsiberregést.

Arisztarhov és Koszenko tűzzel biztosítanak! — parancsolta félhangosan Baharov. — Mefogyev, Nyikulin és Dzsumbájev három-három aknával utánam!

Baharov leereszkedett az útra. Mefogyev és a géppisztolyosok utána. Lábuk alatt kemény betont éreztek. Baharov lélekzetét visszafojtva ugrott a hídra.

— Élesítsd az aknákat — súgta Mefogyevnek — kavicsot gyorsan.

Mefogyevvel együtt gyorsan élesítették az aknákat és két sorban, szorosan egymás mellé, a híd kozepére helyezték, közel a jobboldalhoz. A géppisztolyosok köpenyük felemelt aljában

hordták a kavicsot a töltésről. Minden eshetőségre számítva, az aknák közé még hat darab élesített kézigránátot tettek és az egészet befedték kaviccsal. A hídon alacsony, hosszúkás dombocska képződött, mintha egy mélyedést töltöttek volna fel kaviccsal. A szűk hídon ezt nem lehet kikerülni. Az első gépkocsi rászalad az aknákra és az egész felrobban.

Mikor befejezték a munkát, gyorsan felmásztak a töltésen és lefeküdtek a szakadék szélére.

Az úton azonban egyetlen gépkocsi sem látszott. A hegyek mögött vöröslött az ég. Nemsokára előbújik a hold.

Végre gépkocsiberregés hallatszott. Most már világosabb lett s az úton egyre növekvő, fekete mozgó pont tűnt fel.

— Rejtőzés — suttogta Baharov, amikor az első gépkocsi a hídhoz közeledett.

A gépkocsi motorja egyhangúan berregett. Megállt talán? Csak nem vették észre az aknákat? Nem, a gépkocsi közeledett. De most mintha megállt volna.

Baharov fel akart emelkedni, de hatalmas robbanás remegtette meg a földet. Légnyomás csapott végig a testén. Baharov, félig eszméletét vesztve, felugrott, de rögtön vissza is zuhant a hóra. A híd lángtengerben állt. Ahol az aknákat elhelyezték, mély rés tátongott s körülötte minden égett. Szétroncsolt tartálygépkocsi hevert a hídfeljárón. A tartálygépkocsiból tűzpatak áradt.

— Gyorsan vissza! — kiáltott Baharov és felegyenesedve a hegy felé futott. Visszatekintett és a dühöngő lángtenger fényénél minden emberét meglátta. Mindannyian utána rohantak, egy sem maradt el.

Amikor már messze, bent az erdőben jártak, Baharovot egy halk hang állította meg:

— Százados elvtárs.

A szikla mögül egy ember jött elő és gyorsan beszélni kezdett:

— Szovjet katona vagyok, rádiós. Gulevoj a nevem. Figyeltem magukat...

— Sztyopa — szaladt oda hozzá Arisztarhov — te vagy

az? Honnan kerültél elő? A mi rádiósunk — magyarázta a tolmácstiszt.

— Hol a rádió? — kérdezte Baharov.

— Itt van nem messze a szikla mögött — mutatott Gulevoj — ott a másik rádiós is. Sebesült. Ötödik napja rejtőzünk már az erdőben. Csizsov ezredes megparancsolta, hogy keressem meg önöket és csatlakozzam magukhoz.

— Az ezredes hol van?

— A többiekkel együtt. Egész idő alatt tartom velük rádión az összeköttetést.

— A rádió rendben van?

— Teljesen rendben. A telepeink azonban kezdenek kimerülni. Még húsz munkaórára elég, de vételre még hosszú ideig működhet.

Baharov átölelte Gulevojt. Most már egészen más a helyzet. A rádió összekötötte az elszakadt csoportot a hadsereggel.

Gulevoj előrement és mutatta az utat. Mefogyev és Koszenko hátul maradt és ágakkal seperte el a lábnyomokat.

Gyorsan közeledtek a szakadék mellett lévő horhoshoz. Itt feküdt a sebesült rádiós. Mikor az idős katona meglátta az ismeretlen embereket, megpróbált felállni, de a kimerültségtől és a nagy vérveszteségtől még a kezét is alig tudta megmozdítani.

Arisztarhov néhány korty vízzel kevert szeszt adott neki. Baharov megparancsolta, hogy négyen vigyék a sebesültet és hajnalban a csoport visszatért a barlangba. Tarájev azonnal hozzákezdett a sebesült harcos bekötözéséhez. Gulevoj a rádiót telepítette és néhány perc mulva megteremtette az összeköttetést a hadosztály törzsével. Baharov türelmetlenül várta, mikor szólal meg Csizsov. Végre a hadosztálytörzs rádiója hívta Gulevojt és Baharov rögtön megismerte Csizsov ezredes hangját.

— Itt „Kamilla", itt „Kamilla" — válaszolt Gulevoj — Baharov fog beszélni, Baharov fog beszélni.

— Üdvözlöm, Baharov — hangzott — örülök, hogy hallom. Nagyon örülök. Jelentsen. Jelentsen ... Vétel.

Gulevoj adásra kapcsolta a rádiót és átadta a mikrofont Baharovnak.

— Jelentem — kezdte Baharov izgalomtól remegő hangon — huszonhét főt találtam. Közülük tizennégyen sebesultek. A hegyekben rejtőzünk. Mindannyian jól érezzük magunkat, várjuk a további parancsot.

— „Kamilla", „Kamilla"! Itt „Ibolya", itt „Ibolya" — hallatszott egy perc mulva az ezredes hangja — adja át köszönetemet és dicséretemet minden elvtársnak. A sebesültek várják meg, míg megérkezünk. Ön, Baharov, vegyen magához annyi egészséges embert, amennyit csak tud és végezzen felderítést Van térképe? Van térképe? Vegye elő a térképet. Keresse meg azt a helyet, ahol kitüntették.

Baharov gyorsan kiterítette a térképet. Nagy csend lett a barlangban.

Azonnal megtalálta a térképen Székesfehérvár szélső házait, ahol Altájev átadta a kitüntetéseket.

— Megtalálta? — folytatta az ezredes. — Nézze. Ettől a településtől délnyugatra húzódik egy nagy út. Az úton egyenesen mérjen le huszonnyolc kilométert. Ez az ön végcélja. Jusson el ide és itt törjön át az arcvonalon. Útközben derítsen föl mindent. Állapítsa meg, hogy az ellenségnek milyen egységei vannak abban a körzetben, amely a jelenlegi tartózkodási helye és végcélja között terül el. Naponta jelentsen nekem rádión. A jelentés időpontja: születési évéből vegyen el tizenkettőt. Egy napot kap az előkészületre és utána induljon útnak. A sebesültek őrzésére hagyjon hátra egészséges embereket. Jelentse, megértette-e.

HARMADIK RÉSZ

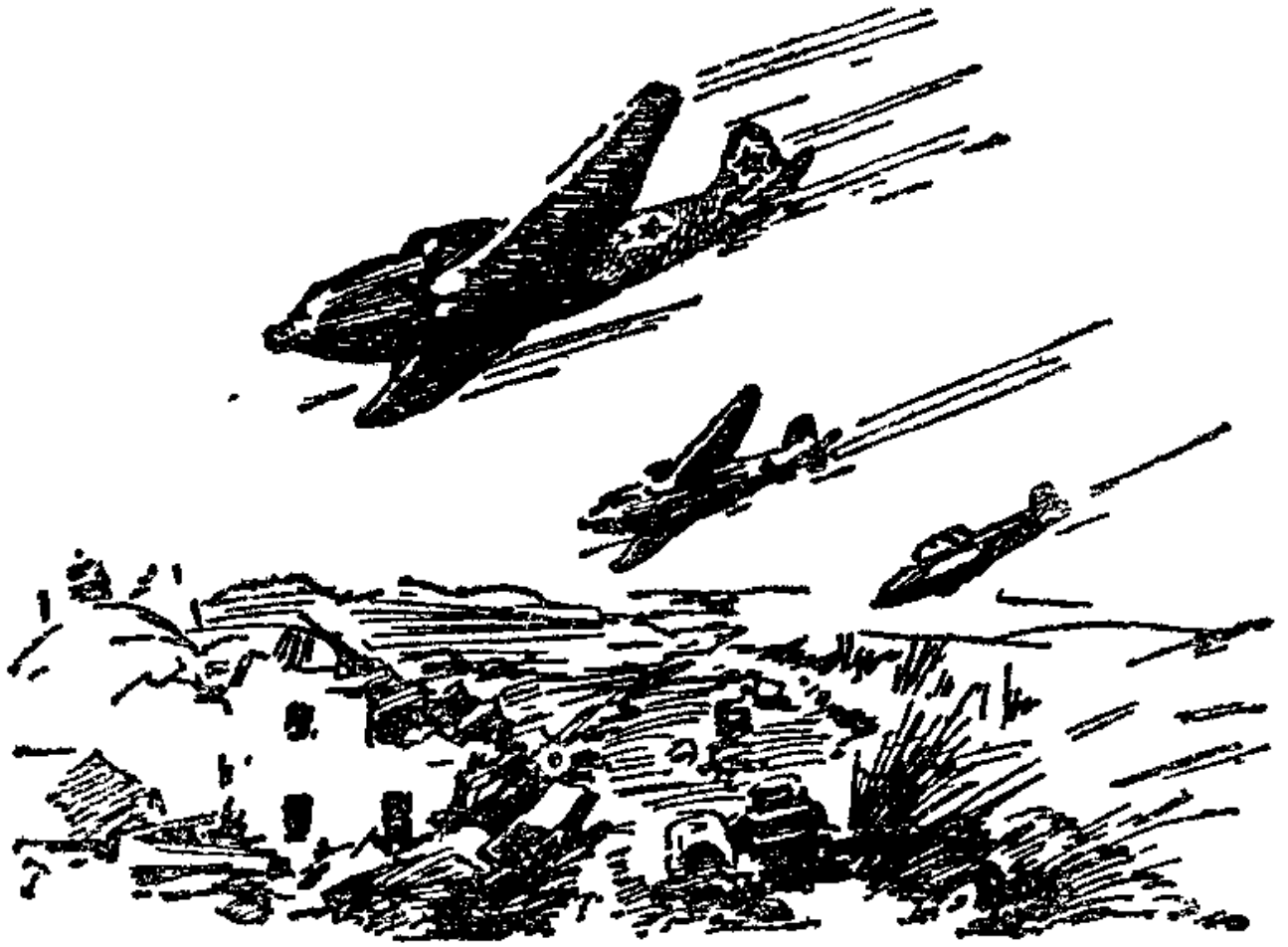

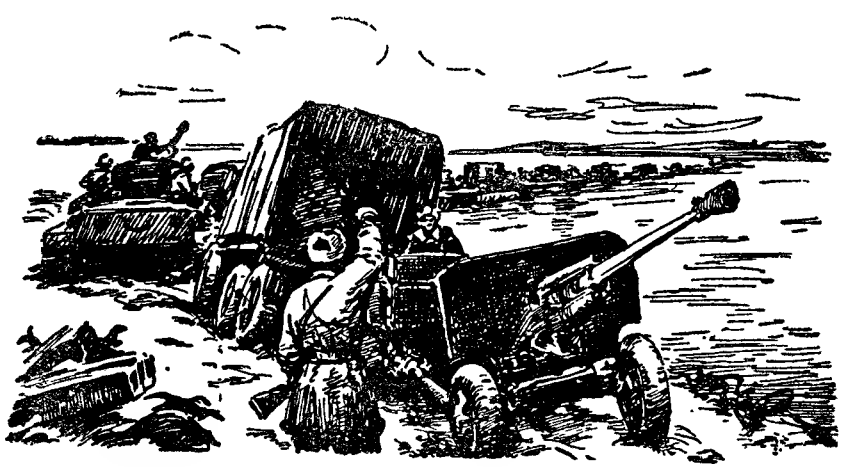

I.

1945 első napjaiban Hitler főhadiszállásán lázas sürgésforgás uralkodott. Tábornokok és vezérkari tisztek bizalmasan közölték egymással a legfrissebb híreket, de mivel féltek egymástól, csakis arról beszéltek, amit Hitler is szívesen hallott. A fasiszta Németország utolsó, legszörnyűbb napjait élte. A német fasiszta hadsereg, akárcsak egy haláltusában vergődő vadállat, utolsó ugrásra készült. Hitler parancsára válogatott páncélos hadosztályok törtek Komárom környékéről Budapest felé. Az első napon hat-nyolc kilométert jutottak előre, és áthatoltak a Vértes-hegységen.

Hitlernek is jelentették ezt és ő parancsot adott, hogy dicsérjék meg a támadó alakulatokat. A jelentésből azonban kifelejtettek egy „jelentéktelen" részletet: amikor az előrenyomulásról beszéltek, Hitlernek nem jelentették, hogy a támadó csoportosítás élőerejének mintegy harminc százalékát, a harckocsiknak pedig több mint negyven százalékát vesztette el a súlyos, idegeket felőrlő harcokban.

A támadás második és harmadik napján a hadosztályok újabb nyolc-tíz kilométernyi tért nyertek. S a Hitlernek küldött jelentésből ismét „kifelejtették" a veszteségekről szóló részt. Pedig a támadásban részvevő csapatok vesztesége a személyi állománynál már elérte a hatvan, harckocsik terén pedig túlhaladta a hetven százalékot.

A negyedik napon azonban Hitler hadosztályai már egyetlen lépéssel sem jutottak előbbre. Komoly veszteségeket szenvedtek, állásaik pedig változatlanul ott voltak, ahol az előző napon.

A csapást mérő csoportosítás megsegítésére bevetették a közeli tartalékokat. Újabb két nap telt el elkeseredett, heves harcokban, a fasiszta hadosztályok azonban változatlanul a Vértes-hegység keleti nyulványainál álltak.

A felbőszült Hitler megparancsolta, hogy a magyarországi arcvonal többi szakaszáról vonják el az összes páncéloshadosztályokat, összpontosítsák őket a szovjet gárdahadsereg arcvonalának középső szakasza előtt és innen mérjenek újabb csapást.

Január hetedikén reggel támadásba lendültek az újabb csapáshoz összevont hitlerista csapatok. Támadásba lendültek — és aztán, a zámolykörnyéki mezőkön többezer halottat és néhány tucat kiégett harckocsit hagyva hátra, visszaözönlöttek. Öt napon át, éjjel-nappal, pillanatnyi szünet nélkül tombolt a harc ezen az arcvonalszakaszon. A saját vérükbe fulladt hitlerista csapatok azonban nem tudtak sikert elérni. Kénytelenek voltak védelembe átmenni.

A budapestkörnyéki balsiker őrjöngő dühre gerjesztette Hitlert, aki kiutat keresve kapkodott fűhöz-fához. Úgy vélte, még van egy kiút: súlyos csapást kell mérnie az angol-amerikai csapatokra és ezzel különbékére kell kényszeríteni a szövetségeseket.

Hitler kitünően ismerte az angol-amerikai csapatok helyzetét. A fasiszta felderítő ügynökök mindenütt jelen voltak, még Eisenhower, Bradley és Montgomery törzskarában is.

Az ardenneki csapás, az elszenvedett anyagi veszteségeken kívül, erkölcsileg is súlyos vereséget mért az angol-amerikai

csapatokra. Ezek a csapatok demoralizálódtak és rettegtek a német támadástól. A ledobott német ejtőernyősök és diverzánsok pedig az arcvonal mögötti területet bomlasztották. Az angolok és amerikaiak mindenkit feltartóztattak, aki csak útjukba került, mert kártevőt sejtettek benne. Senki sem mert egyedül járni, vagy utazni. Csak csoportosan, fegyveres őrséggel közlekedtek.

Montgomery és Bradley között is egyre jobban elmérgesedett a viszony. Most már nemcsak két tábornok viszályáról volt szó, hanem két hadviselő állam engesztelhetetlen nemzeti gyűlölködéséről. A vezető politikai körök által felbiztatott angol sajtó és rádió nem válogatta meg szavait. Vad szenvedéllyel ócsárolta Bradleyt és az öntelt amerikaiakat.

De az amerikaiak sem maradtak adósak. Bradley, törzskara mellett sajtóosztályt szervezett. S Bradley már a tudósítóknak adott első nyilatkozataiban azt bizonygatta, hogy nem Montgomery nyerte meg az ardenneki ütközetet, sőt meg sem nyerhette.

Először is azért, mert „addig részt sem vett benne, míg meg nem állapították a védelem főbb stratégiai szempontjait";

másodszor, „amikor Montgomery a csata északi sávjának parancsnoka lett, a csata kimenetele akkor már nem északon, hanem délen, Bastogneban dőlt el, ahol Bradley csapatai harcoltak";

és harmadszor „(nehogy jegyezzék!), Montgomery különben is ostoba, tehetségtelen karrierista és csak a zavarosfejű angolok bízhatták ilyen tokfilkóra csapataik vezetését. Amerikában egy szakaszt se bíznának rá, Angliában meg táborszernagy!"

Bradley szavai villámgyorsan terjedtek el a csapatok körében. A sovinizmus mérge felszította bennük a szenvedélyeket. A kocsmákban és vendéglőkben verekedések törtek ki az amerikai és angol tisztek között. Már a katonák is suttogtak egymás között. Mindenki érezte, hogy ennek nem jó vége lesz, de már senki sem tudta eloltani az egyre nagyobb lánggal lobogó belviszály tüzét.

Hitler pedig csak erre várt. Az angolokat és amerikaiakat

már majdnem összeugratta, most már csak az oroszokkal kellett volna őket összeveszíteni. Az oroszokat azonban — s Hitler ezt helyesen látta — nem lehet belevonni semmiféle viszálykodásba. Az oroszok tántoríthatatlanul haladnak kitűzött céljuk felé.

Ezért Hitler úgy döntött, hogy előbb leszámol az amerikaiakkal és angolokkal. A Nyugati Fronton bonyolult átcsoportosításba kezdett. A német parancsnokság legharcképesebb hadosztályait az ardenneki kiszögelés körzetében vonta össze.

Január 6-án a Nyugati Front jobbszárnyáról már tíz hadosztály és egy dandár menetelt az Ardennek felé. Ugyanott, ahol annakidején az 1. amerikai hadsereg csapatait szétverték, hatalmaserejű német csapást mérő csoportosítást összpontosítottak. Célja a La Manche csatorna partvidékének elfoglalása volt, s azzal fenyegette az angol-amerikai csapatokat, hogy részekre szakítja és a tengerbe szorítja őket.

Az angol-amerikai parancsnokság felismerte a veszélyt és fejvesztve kereste a kiutat. Kivezető út azonban nem volt. Az angol és amerikai csapatok demoralizálódtak, számbavehető tartalékaik nem voltak, friss erőik az amerikai szárazföldön tartózkodtak s ideszállításuk hosszabb időt vett igénybe. A Nyugati Fronton működő amerikai-angol csapatok óráról órára növekvő rettegéssel várták az új katasztrófát. Az üzletemberek és tábornokok sietve átszállították a harácsolt értékeket Angliába. A naplopó kirándulókat és túristákat elsöpörte a vihar előszele. Rohamosan csökkent a haditudósítók száma is. A mindenfelől idesereglett üzletemberek és spekulánsok menekültek, mint a patkányok a süllyedő hajóról. Napról napra forróbb lett lábuk alatt a talaj, a katasztrófa egyre érezhetőbbé vált.

Január ötödikén Eisenhower főhadiszállására megérkezett Churchill. Szigorúan bizalmas értekezleten vitatták meg, milyen intézkedésekkel lehetne elhárítani a katasztrófát. Az értekezlet hosszú ideig tartott, de eredménytelenül végződött. Churchill visszarepült Angliába.

1945 január 6-án Churchill üzenetet küldött J. V. Sztálinnak, a Szovjetunió Fegyveres Erői főparancsnokának:

„Nyugaton igen súlyos harcok folynak és bármely pillanatban megtörténhet, hogy a főparancsnokságnak fontos döntéseket kell hoznia. Ön, saját tapasztalatából tudja, mennyire nyugtalanító az olyan helyzet, amikor a kezdeményezés ideiglenes elvesztése után igen széles arcvonalat kell védeni. Eisenhower tábornoknak igen kívánatos és szükséges lenne általános vonásokban megtudnia, hogy Ön mit szándékszik tenni, mert ez természetesen kihat majd az ő és a mi összes legfontosabb elhatározásainkra. Kapott értesülés szerint Tedder küldöttünk, a légierők főmarsallja az időjárással kapcsolatos okok miatt tegnap Kairóban tartózkodott. Utazása, hibáján kívül, erősen kitolódott. Ha még nem érkezett meg Önhöz, rendkívül lekötelezne, amennyiben közölné velem, számíthatunk-e egy nagy orosz támadásra a visztulamenti arcvonalon, vagy valahol másutt, januárban, vagy bármely más időpontban, amelyet Ön majd megjelöl. Brooke táborszernagy és Eisenhower tábornok kivételével senkivel sem fogom közölni ezt a rendkívül titkos tájékoztatást s velük is csak a legszigorúbb titoktartás feltétele mellett. Véleményem szerint a dolog sürgős".

Erre az üzenetre J. V. Sztálin 1945 január 7-én a következő választ küldte Winston Churchillnek:

„Január 7-én este megkaptam az Ön 1945 január 6-án kelt levelét.

Sajnos, Tedder úr, a légierők főmarsallja, még nem érkezett meg Moszkvába.

Nagyon fontos, hogy felhasználjuk a németekkel szemben tüzérségi és légi fölényünket. E célból derült időjárásra van szükség a légierők számára, valamint arra, hogy ne legyen alacsonyan álló köd, amely a tüzérséget a célzott tüzelésben gátolja. Mi támadásra készülünk, de az időjárás most nem kedvez támadásunknak. A Legfelsőbb Főparancsnokság azonban — tekintetbe véve szövetségeseinek helyzetét a Nyugati Fronton — úgy határozott, hogy fokozott ütemben befejezi az előkészületeket és — eltekintve az időjárástól — legkésőbb január második felében nagy támadó hadműveletekbe kezd a németek ellen az egész központi arcvonalon. Nyugodt lehet afelől,

hogy minden lehetőt megteszünk abból a célból, hogy segítséget nyujtsunk szövetségeseink dicső csapatainak".

Winston Churchill 1945 január 9-én a következőket írta J. V. Sztálinnak:

„Rendkívül hálás vagyok Önnek megható leveléért. Kizárólag személyes tudomásulvétel céljából elküldtem Eisenhower tábornoknak. Kívánom, hogy teljes siker koronázza az Ön nemes vállalkozását!"

Bármennyire fogadkozott is Churchill, hogy titokban tartja a kapott tájékoztatást, a hitlerista parancsnokság néhány nap mulva mégis tudomást szerzett arról, hogy a szovjet csapatok január második felében általános támadást indítanak. A német parancsnokság sürgős intézkedéseket tesz. Minden tartalékot és utánpótlást nagy sietve keletre irányítanak, a csapatokat harci készenlétbe helyezik, a légierő a Keleti Front közelébe települ át. Hitler úgy határoz, hogy a keletporoszországi és a lengyelországi arcvonal megerősítésével egyidejűleg újabb támadást indít Budapest felé és felmenti az ott bekerített csapatait. Németországban már nem voltak tartalékok, mert mindet a frontra küldte. Budapesten viszont 180 ezer katonája vergődött a szovjet csapatok gyűrűjében. A háború utolsó szakaszában nagy jelentősége volt ennek az erőnek.

Hitler úgy határozott, hogy a Budapest elleni újabb támadáshoz ugyanazokat a páncélos hadosztályokat használja fel, amelyek az első két csapásban is résztvettek. Ezek a hadosztályok azonban, mint harci egységek, már nem léteztek. Csak törzsek és hadtápok maradtak meg. A hitlerista parancsnokság az utolsó emberig kiürít minden kiképző tábort, felhasznál minden tartalékcsapatot és így próbálja feltölteni a Budapest ellen irányítandó páncélos hadosztályokat. Százával vagonirozzák be a harckocsikat és ágyúkat a kezelőszemélyzettel együtt. A szerelvények megállás nélkül robognak Bécsen keresztül Nyugat-Magyarországra.

A Budapest ellen intézendő új csapás megindulási helyéül a Balaton partját szemelték ki. Az újonnan megalakított „SS" páncéloshadosztályok feladata az volt, hogy innen mérjenek

csapást keleti irányba, innen kiindulva törjék át a szovjet csapatok Székesfehérvártól délnyugatra és délre elfoglalt védelmi rendszerét, előretörve eljussanak a Velencei-tó és a Duna között elterülő síkságra, utána pedig egy összpontosított csapással törjenek be Budapestre.

Az új csapást mérő csoportosítás rejtett összevonása érdekében a hitlerista parancsnokság rendkívül ravasz manővert eszelt ki. A magyarországi arcvonalról kivonta a páncéloshadosztályokat, vasúti szerelvényekre rakta őket és Csehszlovákiába irányította, majd onnan Németországon és Ausztrián keresztül ismét visszahozta azokat Magyarországra.

Ahhoz, hogy a csapáshoz szükséges csoportosítást új körzetében vonják össze, egyenes úton mintegy 60—80 kilométert kellett volna csak megtenniök. Eszerint a terv szerint azonban a csapatok több mint 1500 kilométert tettek meg vasúton és csak ezután gyülekeztek a támadáshoz.

A támadás megindítása előtt Hitler újabb parancsot adott magyarországi csapatainak: mindenáron törjenek be Budapestre és szabadítsák ki az ott bekerített csapatokat.

E parancsba Hitler még egy külön pontot is beiktatott: „Minden foglyul ejtett orosz katonát és tisztet haladéktalanul el kell pusztítani az utolsó szálig."

Január tizedike után a német csapatok által megszállt egész területen bonyolult átcsoportosítás indult meg. Egyes szerelvények nyugatnak, mások keletnek és délnek tartottak.

Az angol-amerikai parancsnokság pedig várta az újabb támadást az Ardennekben. A német csoportosítás majdnem teljesen készen állt a támadásra. Azok, akik a németekkel közölték a Szovjet Hadsereg támadásának időpontját, türelmetlenül várták, mikor dobja már át Hitler csapatait az Ardennekből keletre.

Hitler azonban nem sietett az ardenneki csoportosítás kivonásával.

A szovjet főparancsnokság mindent mérlegre tett és a támadás határidejét január második feléről január tizenkettedikére hozta előre.

A hitlerista parancsnokság, amely a szovjet csapatok támadásának csak az eredeti határidejét ismerte, nem tudott idejében teljes mértékben felkészülni a hatalmas csapások elhárítására.

Január 12-én kora hajnalban, a Balti-tengertől a Kárpátokig terjedő több mint 1200 kilométeres arcvonalon megindult a Szovjet Hadsereg bjelorussz és ukrán frontjainak mindent elsöprő általános támadása.

Már a támadás első napján több irányban áttörték a hitleristák védelmét. Az áttörésbe nagy páncélos, gépesített és lovas magasabb egységeket vetettek be. A németek egész Keleti Frontja recsegett-ropogott, majd darabokra hullott szét.

Ugyanazon a napon, január tizenkettedikén a hitlerista parancsnokság elhatározta, hogy az ardenneki körzetben álló csapatokat azonnal átdobja keletre. Azok a hadosztályok, amelyeket az angolok és amerikaiak elleni támadásra vontak össze, vasúti szerelvényeken, országutakon megindultak kelet felé.

Január 13-án az 5. és 6. páncéloshadsereg összes páncéloshadosztályát elvonták az amerikai-angol arcvonalról. Január 14-én az amerikaiak északról és délről „döntő" támadást indítottak az ardenneki kiszögelés ellen, január 16-án pedig Eisenhower ünnepélyesen jelentette a két kormánynak, hogy „az ardenneki zsákot felszámolták".

Miközben a szovjet központi frontok támadása már folyt és a német hadosztályok az angol-amerikai arcvonalról kelet felé vonultak — a Balaton partján már javában gyülekeztek a hitlerista csapatok a Budapest elleni támadáshoz.

Budapest környékén ismét viharfelhők tornyosultak.

II.

Dubravenko tábornok negyedszer is elolvasta a fronttörzs hadműveleti tájékoztatóját. A szűkszavú mondatok a Szovjet Hadsereg támadásának nagyszerű képét tárták elébe. A bjelorussz és az ukrán front 1945 január 12-én általános támadásba ment át és szétzúzta, darabokra szaggatta a fasisztáknak a Balti-

tenger partvidékétől a Kárpátok szürkéskék, hóföldte csúcsáig húzódó területen berendezett védelmi rendszerét. A szovjet ezredek, dandárok, hadosztályok, hadtestek, hadseregek Varsót ostromolták, egymás után szabadították fel a lengyel városokat, lépésről lépésre törtek előre Königsberg, Breslau, a fasiszta Németország határai, az Odera, a Spree — Berlin irányában. A tömegesen alkalmazott harckocsik csapásai alatt ezerkilométeres térségben részekre hullott szét a több övből álló hitlerista védelem. A fasiszta ezredek, hadosztályok és hadtestek úgy olvadtak, mint tavasszal a hó. „Katlanokban" és „gyűrűkben" semmisültek meg az ellenséges csoportosítások maradványai. Az arcvonal óráról órára egyre messzebbre tolódott el nyugatnak, Németország városai és falvai felé.

Dubravenko rávezette Európa térképére a szovjet csapatok jelenlegi helyzetét és elgondolkodott a várható események kilátásain. Kelet-Poroszországban, Lengyelországban és a csehszlovák határon a hitlerista csapatok megállás nélkül özönlöttek hátrafelé, Magyarországon pedig, a gárdahadsereg arcvonala előtt csak tegnap szüntették be a támadást.

Ott, ahol két hét óta, éjjel-nappal, egyetlen pillanatra sem szüneteit a heves küzdelem, most mély csend támadt. Eltelt egy nap, s a második is vége felé járt már, de az ellenség mélyen hallgatott. Egyetlen lövés se csattant, ágyú se dördült...

A felderítők állandóan azt jelentették, hogy a gárdahadsereg jobbszárnya előtt, ott, ahol a legharcképesebb „SS" páncéloshadosztályok támadtak, az ellenséges peremsávban és hadtápnál valamilyen csapatmozgás indult meg. A harckocsikat, gépkocsizógyalogságot és tüzérséget kivonták az arcvonalból, hátravitték s az erdőkben és helységekben összpontosították.

Mi az oka annak, hogy a Budapest ellen intézett ellenséges támadást beszüntették? Dubravenko erre a kérdésre már második napja hiába kereste a feleletet. Márpedig ezt a problémát gyorsan meg kellene oldania.

Az ellenség csapást mérő csoportosítása súlyos veszteségeket szenvedett. Ehhez nem fér kétség. A foglyok egyöntetűen azt vallották, hogy az ezredek és zászlóaljak lét-

számának már egynegyede sincs meg, sok alegység pedig teljesen megsemmisült. De akkor miért vonja a hitlerista parancsnokság ilyen nagysietve hátra a csapatait? A feltöltéshez aligha van szükség ilyen gyorsaságra. A hitleristák rendszerint úgy töltötték fel hadosztályaikat, hogy nem vonták ki őket az arcvonalból.

Egy másik kérdés is nyugtalanította Dubravenkót. A jobbszárny előtti átcsoportosítás január 12-én kezdődött meg. Márpedig az északi és középső szovjet frontok éppen ezen a napon indították meg támadásukat. Ez sem lehet véletlen. A két esemény között kétségkívül van valamilyen összefuggés. Ha pedig ez így van, akkor a német csapatok budapesti támadása beszüntetésének és átcsoportosításának az a célja, hogy megerősítsék a támadó szovjet frontok előtti arcvonalszakaszokat.

Dubravenko ismét a térkép tanulmányozásába mélyedt. Igen, a bjelorussz és a két ukrán front csapásai Németország létfontosságú központjai ellen irányulnak. A főcsapás kétségkívül Berlinre irányul. Németország számára jelenleg a legnagyobb veszélyt a szovjet frontok támadása jelenti, mivel néhány nap alatt megtisztíthatják Lengyelországot és betörhetnek Németország területére.

„A főkérdés tehát középen dől el — összegezte gondolatait Dubravenko — és Hitler úgy látszik, minden erejét oda összpontosítja. De mi lesz a budapesti csoportosítással? A német parancsnokság lemondott volna a Budapesten bekerített 180 ezer főnyi haderejének kiszabadításáról? Ez a csoportosítás vad ellenállást fejt ki, szívósan véd minden egyes épületet. Parancsnoksága pedig nem fogadta el a Második és a Harmadik Ukrán front parancsnokának az értelmetlen vérontás beszüntetésére vonatkozó javaslatát és alávaló módon legyilkoltatta a szovjet parlamentereket."

A legutóbbi napokig minden világos volt. A felderítés idejében látta el a parancsnokságot az ellenségről szóló adatokkal. Különösen értékes adatokat szolgáltatott Baharov százados csoportja. Baharov naponta egyszer rádión továbbította rövid jelentéseit. S minden újabb jelentése egyre világosabban és kéz-

zelfoghatóbban tárta fel az ellenség helyzetét. Baharov csoportjának az ellenség hátában végzett háromnapos munkája során megállapították az ellenség harcászati tartalékainak helyét, tüzérségi tüzelőállásainak körletét és a gárdahadsereg arcvonalának közepe előtt lévő hadtápkörlet elhelyezését.

„Baharov csoportját át kell küldeni a jobbszárnyra, hogy megállapítsa, hova szállítja az ellenség csapatait" — határozta el Dubravenko és magához hivatta a hadsereg felderítő-szolgálat főnökét:

Frolov ezredes lépett be a szobába. Szemmelláthatóan izgatott volt.

— Tábornok elvtárs — szólalt meg már a küszöbön — Baharovval megszakadt az összeköttetés. Harminc órája egyetlen jelentést sem kaptunk tőle. Négy rádióállomás is ügyeletet tart a csoport hullámhosszán, de Baharovék elnémultak.

Dubravenko tisztában volt azzal, milyen nehéz helyzetben van Baharov csoportja. Körülötte ellenséges csapatok, idegen, ismeretlen terep. A legkisebb hiba s az egész csoport elpusztulhat. Baharov csak saját erejére számíthat. Senkitől sem várhat segítséget.

— Talán a rádiójával történt valami? — kérdezte Dubravenko.

— Nehéz lenne megmondani — felelte Frolov — mindeddig hibátlanul működött.

Dubravenko ellépett az asztaltól és kitekintett az ablakon. Ismét sűrű pelyhekben hullott a hó. A szomszéd házat szürkésfehér köd takarta el. Ilyen időben a légifelderítés sem kecsegtet eredménnyel. Még a legalacsonyabban szálló gépről sem láthatja a pilóta, mi történik a földön. Akárcsak január első napjaiban, az időjárás ismét az ellenségnek kedvezett. Ilyen havazás jobban álcáz, mint az éjszakai sötétség.

— Igen — fordult Dubravenko Frolovhoz — csak a földi felderítésre és a rádiójelentésekre számíthatunk.

— Az ellenséges páncéloshadosztályok összes rádióállomása beszüntette működését.

— Tyimofej Fomics, mi a maga véleménye — kérdezte

rövid töprengés után Dubravenko — lemondhat az ellenség bekerített csoportosításának megmentéséről?

— Kétségtelenül, le — felelte habozás nélkül Frolov, s mindjárt hozzá is fogott álláspontja megindokolásához.

Dubravenko nagyon nyomósaknak és megalapozottaknak találta a felderítő-szolgálat főnökének érveit. Igaz is, mit jelent a Budapesten bekerített csoportosítás ahhoz a veszélyhez képest, amely most a fasiszta Németországot fenyegeti? Kis patakocska, egy hatalmas vízeséshez képest. A kis patakot gáttal el lehet torlaszolni, más mederbe lehet terelni, de a vízesést semmivel sem lehet feltartóztani.

— Ön szerint tehát, hadseregünk arcvonala előtt azért végzik ezt az átcsoportosítást, hogy megerősítsék a lengyelországi arcvonalat? — kérdezte Dubravenko mélyen Frolov szemébe nézve.

— Ilyen következtetést még nem vontam le — felelte Frolov, miközben elfordította tekintetét — de a dolgok logikája ezt teszi valószínűvé.

— Tehát a hitleristák többé nem támadnak Budapest felé? — kérdezte még makacsabbul Dubravenko.

— Könnyen meglehet. Már két csapásuk eredménytelen maradt. Aligha kockáztatnak meg egy harmadikat.

A beszélgetést éles telefonberregés szakította félbe. Dubravenko felvette és füléhez emelte a hallgatót. A beszélgetés foszlányaiból Frolov kivette, hogy a tábornokkal új adatokat közöltek az ellenségről.

— Dzselauhov ezredes, hadtest törzsfőnök jelenti, hogy felderítői foglyokat ejtettek a „Halálfejes" gépkocsizó ezredből. Azt állítják, hogy a hadosztályokat Komáromba vonják vissza és ott vasúti szerelvényekbe rakják őket. Három szerelvény már elindult Prága felé. Ott rakodik a „Wiking" is.

— Komáromban rakodnak és északnyugatra mennek — ismételte Frolov — északnyugatra, tehát lemondtak a budapesti csoportosítás felmentéséről.

— Ne siessen a végleges következtetésekkel — szakította

félbe Dubravenko. — Lehetnek ezek hamis, provokatív vallomások is.

A beszélgetést ismét a telefoncsengés szakította félbe.

A telefonbeszélgetés befejeztével Dubravenko maga elé húzta a térképet és anélkül, hogy fejét felemelte volna, így szólt:

— A front törzsfőnöke telefonált. A front felderítői alátámasztják, hogy a páncéloshadosztályokat Komáromban vagonírozzák be és Prága felé indítják útnak. Ugyanakkor a front törzse olyan értesüléseket is kapott, hogy a német csapatokat kivonják a Nyugati Frontról, az ardenneki kiszögelésből és keletre dobják át.

— Most már teljesen világos a kép — szólalt meg Frolov, miután végighallgatta a törzsfőnököt. — Mindent a mi támadófrontjaink ellen vetnek be, mindent — a Nyugati Frontról ugyanúgy, mint a mi arcvonalunkról.

Ezzel a következtetéssel Dubravenko is egyetértett. Valóban, ezek a tények azt támasztották alá, hogy a hitlerista parancsnokság lemondott a Budapesten bekerített csoportosítás felmentéséről és minden erejét a támadó szovjet frontok ellen összpontosítja.

Ez gyökeresen megváltoztatta a gárdahadsereg helyzetét. Most már nem kellett tartani az ellenség új csapásaitól. Ellenkezőleg, nekik kellett minél előbb csapásokat mérni az ellenségre és ezzel Budapestnél lekötni a hitlerista csapatokat, hogy ne tudjanak innen kivonni és Lengyelországba szállítani egyetlen katonát sem.

Amikor eddig jutott gondolataiban, Dubravenkonak akaratlanul is eszébe jutottak az ellenség Budapesten bekerített csapatai.

Hitler a sors kényére-kedvére bízta őket. Maguk a bekerített csapatok is aligha bízhatnak abban, hogy saját erejükből kitörhetnek a gyűrűből. Csak két lehetőség között választhatnak: vagy megadják magukat, vagy elpusztúlnak.

Dubravenko szilárdan meg volt győződve helyzetmegítélésének helyességéről és ez új erőt kölcsönzött neki. Felállt és

az ablakhoz lépett. Még mindig havazott. Nagy hópelyhek hullottak a tetőkre, az ablakra és rögtön el is olvadtak. Hamarosan itt a tavasz. Ezen a tájon korán tavaszodik. Ilyenkor már néha a hóvirág is kidugja fejét.

Néhány nap mulva a gárdahadsereg újra megindíthatja támadását. Magyarország nyugati része, Ausztria, Bécs és az Alpok várnak rá. Dubravenko a térképről és leírásokból jól ismerte az Alpokat. Most majd közelről is megláthatja, s meg kell másznia a hegyeket, talán a legmagasabb csúcsokat is. S valahol az Alpokban, majd végetér a háború.

De bármennyire meg volt is győződve Dubravenko arról, hogy világosan látja, mit akar az ellenség, mégis bizonyos nyugtalansággal nézett a további események elé. Nagyon fontos, hogy hitelt érdemlően, konkrétan megtudják, mit szándékszik tenni az ellenség a gárdahadsereg arcvonala előtt.

— Tyimofej Fomics — szólalt meg Frolov mellé lépve — most különösen fokozni kell a felderítést. Az ellenség hirtelen megkezdheti a visszavonulást. Az arcvonal közepén és a jobbszárnyon rosszak az állásai, azokat nehéz védeni, különben is — az arcvonal töredezett, széthúzódott. Az ellenség majd megkísérli, hogy lerövidítse. Nem szabad hagynunk, hogy zavartalanul vonuljon vissza. — Ez most a legfontosabb!

— Igen — helyeselt Frolov — ezzel segítjük támadó frontjainkat. Minél nagyobb ellenséges erőket kötünk le, annál könnyebben támadnak a mieink.

— Kétségtelen — hagyta jóvá Dubravenko — és egyidejűleg magunknak is fel kell készülnünk a támadásra. Támadni pedig, előreláthatóan, csak a rendelkezésünkre álló erőkkel tudunk. A Főparancsnokság tartalékait nyilvánvalóan a központi frontokon fogják bevetni. Ott hajtják végre a fő feladatot, a mi arcvonalunknak csak másodrendű jelentősége van.

A törzsfőnök és a felderítő-szolgálat főnöke még sokáig együtt maradt és fontolgatta, hogyan lehetne még jobban megszervezni a felderítést és hogyan akadályozhatnák meg, hogy az ellenség kivonja csapatait.

III.

A csatorna magas partján Altájev megállíttatta gépkocsiját. Térdig gázolva a hóban, kissé távolabb ment az úttól, térképtáskájából elővette a térképet és körülnézett. Ez az a bizonyos Sárvíz-csatorna, amely kék szalagként veszi körül a hadsereg balszárnyán lévő magasabb egységek hadtápját. A csatorna egy téglaalakú, hosszan elnyúló mesterséges tóból ered és egyenes vonalban ereszkedik a Duna felé. Körülbelül húsz kilométernyire nyugatra terül el a Balaton. Ott húzódik a védelem peremsávja.

A fűzfák vékony ágait nagy súllyal húzta lefelé a rájuk rakodott hó. Az új hídon, melyet nemrégiben készítettek el a műszakiak, sárgállottak a friss deszkalapok. A hídfőnél lévő kis őrház mellett kényelmes léptekkel járkált az őrszem. Észrevette a gépkocsit is, Altájevet is, de olyan rendíthetetlen nyugalommal lépkedett, mintha senki sem volna a közelében.

Altájev egy kanyargós csapáson lesétált a vízhez. Amit felülről jégnek látott, csak gyenge jéghártya volt. A rádobott hógolyó súlya alatt beszakadt és a kékesszürke vízfelületen gyűrűk futottak szét.

— Nem kelnek át rajta, ha a fagy nem fokozódik, nem jutnak át — gondolkodott hangosan Altájev, a német harckocsikra célozva — a hidat azonban fel kell robbantani.

Felsóhajtott, mert eszébe jutott, hogy milyen nehéz munkával sikerült néhány hidat verni a csatornán. Kevés volt a műszaki csapat, s mégis egymás után épültek fel a hidak. A hídépítők naponta tizennyolc órát dolgoztak.

— Még semmi biztosat sem tudok és már a robbantáson töröm a fejemet — korholta önmagát Altájev és visszament gépkocsijához.

Kezd-e az ellenség újabb támadást, vagy sem? Ez a kérdés nyugtalanította a legutóbbi napokban mindannyiukat és Altájev még nem jutott végleges elhatározásra. A csapatok még abban a helyzetben voltak, amelyben eredetileg a hadsereg közepén és jobbszárnyán védtek.

Amikor a hídon áthaladt a gépkocsi, Altájev egy pillantást vetett az őrszemre. Az idősebb, bajuszos katona feszesen kihúzta magát és géppisztolyát melle előtt tartva tisztelgett a tábornoknak. Altájev nagyon szerette volna tudni, mire gondol most ez a harcos és várja-e az ellenség újabb csapását vagy nem. Meg akart állni, de a gépkocsi már át is suhant a hídon.

Egy nagy, dombokon szétszórt házakból álló falu bejáratánál az itt védelemre berendezkedett ezred parancsnoka fogadta Altájevet. Az alacsonytermetű, hosszú köpenyt és perzsaprémmel szegélyezett fülessapkát viselő alezredes láthatóan zavarban volt. Lágyvonású, majdnem nőies arca kipirult, nagy szürke szemével hol Altájevre tekintett, hol lesütötte, máskor meg valahova félre tekintgetett. Hangja azonban meglepően nyugodtan csengett. Részletesen jelentette, hol véd ezrede, milyen állapotban vannak alegységei és jelenleg mivel foglalkoznak az emberei.

— Hogy viselkedik az ellenség, Martinov elvtárs? — kérdezte Altájev, miután végighallgatta az alezredest.

— Velünk szemben magyarok voltak. Nemigen akaródzik nekik harcolni. Minden éjjel száz-százötven ember jön át hozzánk. Tegnap éjjel azonban nem jött át egy sem.

— Igazán?... Egy sem?...

— Egy sem.

— S önök végeztek-e felderítést?

— Igen. Két csoportunk is vállalkozáson volt, csak... — az alezredes zavarba jött és lesütötte szemét — csak egyik sem teljesítette feladatát. Az erős tűz és a rakéták miatt meg sem tudták közelíteni a peremsávot.

— Mi az oka ennek?

— Rosszul készültek fel a felderítők — válaszolta egy másodpercnyi hallgatás után Martinov és várakozón nézett Altájevre.

— Régebben ezek a felderítők ejtettek-e foglyokat?

— De még mennyit! Még a német hadosztály parancsnokságából is hoztak — vágta rá felindultan Martinov, aki nem értette, mi lehet annak az oka, hogy a hadseregtábornok komoly

fejmosás helyett ilyen nyugodtan érdeklődik a felderítők tevékenységéről. A két csoport vállalkozásának eredménytelensége miatt Martinovnak már két kellemetlen beszélgetésen kellett átesnie a hadosztályparancsnokkal és a hadtestparancsnokkal.

— Szóval, azelőtt ejtettek foglyokat, most pedig nem sikerült nekik?... — szólalt meg elgondolkozva Altájev.

— Pedig sokáig készültek rá — mondotta Martinov — magam is ellenőriztem őket, s a törzsfőnök is két napig foglalkozott velük. A felderítő-szolgálat főnöke meg éjjel-nappal...

— Nem gondolja, hogy a felderítőinek egy kicsit fejükbe szállt a dicsőség? Bizonyára mindegyiknek van már néhány érdemrendje.

— Mindegyiknek „Dicsőség"-rendje van, Kusztanajev szakaszvezető pedig a Szovjetunió Hőse.

— Hős, hős, foglyot mégsem ejtett.

Altájev gondolatai most ekörül a két tény körül csoportosultak: senki sem szökött át és a felderítők vállalkozása is eredménytelen maradt. Persze, mindkettő lehet véletlen. Dehát két csoport ment és egyiknek sem sikerült? Azelőtt a magyarok százával jöttek át, most meg egy sem. Nem azt jelenti-e ez, hogy a védelembe németeket ültettek?

— Hát az ellenség helyzetében és magatartásában van-e valami változás?

Martinov azt válaszolta, hogy látszólag minden változatlan. Csak az a baj, hogy a szakadatlan köd és havazás rendkívül megnehezíti a figyelést. A figyelőhelyeket kénytelenek voltak áttelepíteni az első árokba. De onnan sem látnak tovább a peremsávnál.

Beszélgetés közben, egy kis völgyön keresztül észrevétlenül Martinov ezredének védőszakaszához érkeztek. Itt egész más volt a kép, mint a hadsereg jobbszárnyán. Ott akárhová pillantott is az ember, mindenfelé álcázott ágyúkat, aknavetőket, harckocsikat, géppuskákat látott, hol itt, hol ott tűntek fel szökelő emberek, itt is, ott is tűzharc keletkezett. Itt meg mintha minden kihalt volna. Míg a védelem peremsávja felé mentek, Altájev mindössze egy álcázott taracküteget látott a völgyben,

meg néhány aknavetőt az egyik horhosban, no meg egyetlen földbeásott rohamlöveget.

Ez az üres, néma csend kellemetlenül hatott Altájevre. Hirtelen fázni kezdett, a sűrű köd nyomasztóan nehezedett rá, még a lélekzés is nehezére esett.

Altájev azelőtt is tudta, hogy ilyen csekély létszámú, kiserejű csapat tartózkodik itt. De ez eddig nem nyugtalanította. Az ő parancsára vontak ki innen annakidején egész ezredeket és hadosztályokat és vetették őket át a jobbszárnyra, ahol az ütközet kimenetele forgott kockán. A balszárnyon és a középen csak a legszükségesebb erőket hagyta meg.

Martinov, aki nem tudta felfogni, mi izgathatta fel ennyire a hadseregparancsnokot, fürkésző szemmel nézett körül és igyekezett megtalálni azt, ami miatt a tábornok esetleg elégedetlen.

Altájev arra gondolt, mi történnék itt, ha a németek ezen a szakaszon támadást indítanának és bevetnék páncéloshadosztályaikat. Néhány óra alatt mindennek vége lenne. Még arra sem lenne ideje, hogy a tartalékait átdobja ide.

Sík mező terült el előttük, de egyetlen lövészárok sem volt rajta. Csak a csupasz, ködös messzeségbe vesző síkság látszott. Az ellenség állásai meg alig félkilométerre vannak.

— Nagyon széles arcvonalon védek, emberem meg kevés van — jelentette Martinov. — Az egész ezredet valóságos cérnaszálként húztam szét, minden századom egyetlen védőárokban van. Csak a tartalékom van amott, az erdő mögött.

A „tartalék" szót Martinov olyan fontoskodva ejtette ki, hogy Altájev akaratlanul is elmosolyodott. Ez a tartalék mindössze néhány lövészrajból és egyetlen ütegből állt. Úgylátszik, Martinov megszokta, hogy széles arcvonalon véd és még ezt a tartalékot is komoly erőnek tekinti.

Altájevtől nem messze egy köpcös alak bontakozott ki a ködből. Lassu, kényelmes léptekkel ment, mint a gazda, mikor a tavaszi munkák előtt szemügyre veszi a földjét.

— Ki ez? — kérdezte Altájev.

— Krilov alezredes, az ön politikai osztályáról — adta meg a felvilágosítást Martinov.

— Borisz Ivanovics — szólt utána halkan Altájev.

Krilov megfordult, meglátta Altájevet és hozzásietett.

— Jónapot, Borisz Ivanovics, régóta itt van már?

— Harmadik napja. A Haditanács tagjának parancsára jöttem ide.

— Milyen az emberek hangulata?

— Nem rossz — felelte Krilov és eddig örvendező arckifejezése hirtelen gondterheltté, majdnem komorrá vált. — Mindenki frontjaink támadásáról beszél, számítgatják, mikorra érnek Berlinbe, na és mint mindig, a háború végéről ábrándoznak.

Krilov elmosolyodott, majd zavarba jött saját mosolya miatt és lehorgasztotta fejét. Arckifejezéséből megértette Altájev, hogy maga Krilov sem ábrándozik kevesebbet a háború végéről, mint a többiek.

— Hadseregparancsnok elvtárs — folytatta zavarát leküzdve Krilov — itt, a balszárnyon lévő csapatoknál azonban van valami különös vonás az emberek hangulatában. A jobbszárnyon és középen nem tapasztaltam ezt. Itt mindenki újabb ellenséges támadást vár — az utolsó szavakat Altájevhez közelhajolva, fojtott hangon mondta, majd, mintha már kimondta volna a legfontosabbat, ismét kiegyenesedett és előbbi hangján folytatta: — és éppen itt, a hadsereg balszárnyán várják a támadást.

— Nos, és mi ennek a hangulatnak az alapja?

— Éppen ez az érdekes benne — felelte felélénkülve Krilov. — Nincs rá semmi konkrét okuk. Minden változatlan maradt, minden ugyanúgy van, mint egy-két nappal, vagy egy héttel ezelőtt és mégis várják az új támadást. Igaz, a legtöbben ezt hangosan nem mondják ki, de ha az ember hallgatja beszédüket és figyeli őket, rögtön megérzi.

— Igen, ez nagyon érdekes, rendkívül érdekes — ismételgette töprengve Altájev, majd vidáman elmosolyodva hozzátette: — Szóval, a levegőben érzik a vihar szagát?

— Valahogy így van — helyeselt Krilov, majd órájára pillantva, izgatottan mondotta: — Elnézést kérek, hadseregpa-

rancsnok elvtárs, de összehívtam a szakaszagitátorokat, előadást kell nekik tartanom.

— Helyes, helyes. Menjen csak, ha összehívta őket. Ne késsen el. Milyen munkát tervezett ezenkívül mára?

— A második zászlóaljnál párttaggyűlés lesz, aztán pedig a harci röplapok szerkesztőivel szeretnék beszélni, este meg a kilencedik századhoz nézek be, a pártszervezőjük még fiatal ember, kicsit tapasztalatlan.

— Erre tessék, a közlekedőárokban — mutatott Martinov egy földbeásott sötét mélyedésre — itt ugyanis az ellenség géppuskái minden talpalatnyi helyet tűz alatt tartanak.

A közlekedőárkot nemrégiben fejezhették be, a friss fekete földet még nem lepte be a hó. Néhány harcos gimnasztyorkában még mindig csákányozta a földet.

— Éjjel-nappal ásunk és mégsem tudok összekötni egymással minden alegységet — mondta Martinov.

A harcosok a tábornok láttán abbahagyták a munkát. Egyikük-másikuk fel akarta venni a derékszíját és rendbe akarta szedni a ruházatát, de Altájev intett nekik és engedélyt adott, hogy folytassák munkájukat. Szeretett volna egy kicsit elbeszélgetni velük, de lemondott róla, mert észrevette, hogy a harcosok erősen megizzadtak és megfázhattak volna.

Végre feltűnt a lövészárok. Kígyózva nyújtózott, hosszan a közlekedőároktól, mindkét oldalra, s a vége a ködbe veszett. A peremsávnál voltak. Itt kezdődött a „senki földje" és odébb az ellenséges állások húzódtak. Valahol a közelben egy géppisztolysorozat kattogott fel, majd egy géppuska válaszolt rá.

— Ilyenformán szoktunk beszélgetni néha — mosolygott Martinov — nálunk csak éjjel mozgalmas az élet. Hol a felderítők kúsznak az ellenséghez, hol magyarok szöknek át hozzánk.

A védőárok egyik bemélyedésében egy harcos állt látcsővel a kezében. Annyira lekötötte a figyelés, hogy csak akkor vette észre Altájevet és Martinovot, mikor megálltak mellette. Ekkor megfordult, gyorsan kihúzta magát, leeresztette hidegtől vöröslő kezét és jelentést tett:

— Varvaruskin gárdaharcos jelentkezem. A terepet vizsgálom és a feladatom végrehajtására készülök.

— Felderítő — magyarázta Martinov — ma éjjel ismét vállalkozásra mennek.

Altájev szemügyre vette a felderítő horgasorrú arcát és kezet nyujtott neki. Varvaruskin nadrágjába törölte kezét, kezetfogott Altájevvel és hadarva üdvözölte a tábornokot:

— Erőt, egészséget, tábornok elvtárs.

— Na, hogy viselkedik az ellenség? — kérdezte Altájev.

— Ül a fenekén — felelte közvetlen hangon a felderítő.

— Az éjjel maga is volt felderítésen?

— Igen.

— No és mi történt?

— Közel se engedtek... Rakétákat eresztettek fel, aztán meg a géppuskák is beleavatkoztak... Ketten megsebesültek közülünk. Mindig nyolcan jártunk együtt, ezután már hatosban kell járnunk. Inkább nem veszünk be újakat. Az ember sokat bajlódik velük, míg beletanulnak.

— Hát ma mi lesz, hoznak foglyot?

— Bizony kellene. Úgy látszik, csak németek vannak most a védelemben. A sisakjaik is mások, a köpenyük is szürkészöld, meg aztán valahogy nyugtalanabbak, folyton lövöldöznek. A magyarok csendesebbek. Ezek meg, alig hogy megmozdul az ember, máris eregetik a sorozatokat.

Nyugodtan, megfontoltan beszélt, akár egy idősebb ember, pedig nem látszott többnek huszonöt évesnél.

— No és, ha németek, mit számít az?

— Ha egyszerű németek, az nem tesz semmit. De ha „SS"-ek, akkor aztán valódi fasiszták. Ezeket akárhogy megszorongatja is az ember, még mindig harapnak. De ma csak azért is hozunk foglyot, még ha „SS" lesz is az illető. A tegnapi eset óta nem merünk az emberek szemébe nézni. A fiúk miatt is haragszunk rájuk. Szkvarcsuknak valószínűleg le kell vágni a lábát, pedig még alig huszonkét éves. Ivancov azonban majd csak meggyógyul és hamarosan visszajön, neki csak a vállát karcolták meg.

A katona megfontolt, józan beszéde megtetszett Altájevnek. Kedvet kapott rá, hogy mindenről kikérdezze ezt a felderítőt, szerette volna ismerni minden gondolatát.

— Mit gondol, mi lenne, ha a németek itt indítanának támadást?

— Persze, ez meglehet. Amott nem sikerült nekik, most itt próbálkoznak. Azt beszélik, hogy Hitler személyesen írta meg a parancsot: „Áttörni Budapestre — végeztem!" Ha pedig ezt parancsolta, ezek törni fogják magukat, míg csak ki nem belezzük őket.

„Ha pedig ezt parancsolta, ezek törni fogják magukat" — ez az egyszerű katonaokoskodás mélyen gondolkodóba ejtette Altájevet. Bejárta az ezred egész védelmi rendszerét, járt a törzsnél, betért a hadosztály egészségügyi zászlóaljához is, de állandóan ez a gondolat foglalkoztatta. Nem ez-e a nyitja az ellenség elgondolásának?

Altájev a hadseregtörzshöz való visszatérte után jó negyven percen keresztül gondolataiba mélyedve fel s alá járkált irodájában, majd magához kérette a törzs párttitkárát.

Altájevnek — anélkül, hogy ezt ő maga észrevette volna — szokásává vált nehéz pillanatokban a pártszervezetek vezetőivel való tanácskozás. Most is, mikor a hadseregtörzs párttitkárát kérette, eszébe se jutott, hogy tulajdonképpen miért is hivatja magához. Pedig ez a harmincöt éves Holodkov őrnagy, aki mindössze négy éve szolgál a hadseregben, aligha mondhat valami különösen értékeset neki, a hadseregtábornoknak, aki életének harminchét évét töltötte katonai szolgálatban és már többszáz tisztet és tábornokot nevelt fel. A párttitkárral folytatott beszélgetésében egyszerűen saját gondolatainak megerősítését, vagy tagadását kereste; érezni akarta, mi foglalkoztatja a hadseregtörzs pártkollektíváját, alig észrevehető kis jelekből szerette volna kifürkészni, hogyan gondolkozik a kommunisták többsége.

Mihail Nyikolájevics Holodkov a háború előtt nem szolgált a hadseregben. Fiatal legényke korában hadiüzembe ment dolgozni, ahol egy év alatt lakatos lett. A Komszomol-szervezet

felkeltette benne a tanulási kedvet és termelőmunkája mellett elvégezte a dolgozók iskoláját, majd beiratkozott a gépészeti főiskola esti tagozatára. Ötévi megfeszített munka után műhelyének művezető mérnöke lett. A háború előtt, termelőmunkája mellett, elvégezte az Ipari Akadémiát is és az egyik moszkvai nagyüzem függetlenített pártszervezőjévé nevezte ki a Központi Bizottság. Mikor kitört a háború, Holodkov, sokezer moszkvaival együtt, népfelkelőnek jelentkezett, majd egyszerű tüzérként harcolt Mozsajszknál, később üteg-politikai vezetővé, osztályparancsnok politikai helyettessé, végül pedig a hadseregtörzs párttitkárává nevezték ki.

— Üljön le — fogadta Altájev Holodkovot — milyen a hangulat?

— Amilyen általánosságban, hadseregparancsnok elvtárs — mosolyodott el Holodkov — jó. A harcok nehezén túl vagyunk.

— Úgy gondolja, túl vagyunk a nehezén? — ismételte meg Altájev az őrnagy szavait és arcát fürkészve, élesen megkérdezte:

— Ön talán azt hiszi, hogy ennél súlyosabb harcok már nem lesznek?

Holodkov nem tudta, mi a tábornok hangulatváltozásának oka, és az előbbihez hasonló hangon felelt:

— Hát igen, aligha lesznek súlyosabbak.

Altájev elmosolyodott, ravaszkás tekintetet vetett Holodkovra és iróniikus hangon folytatta:

— Kissé túlkorán fejezi be a háborút. Nem csak füst, de még tűz is lesz itt a javából.

Holodkov megérezte a hadseregparancsnok szavaiban az iróniát és akaratlanul is mérges lett önmagára: egyáltalán nem azt akarta mondani, amit Altájev értett a szavaiból.

— De hadseregparancsnok elvtárs — szólalt meg — én nem a harcok szempontjából értettem ezt, hanem az általános helyzet, hogy úgy mondjam, az egész háború kimenetele szempontjából.

Altájev közelebb húzta székét Holodkovhoz és csendesen megkérdezte:

— Mihail Nyikolájevics, hogy gondolkozik a kommunisták többsége hadseregünk legközelebbi kilátásairól?

Holodkov, kopaszra nyírt fejét lehajtva, egy pillanatig elgondolkodott.

— Ami az emberek hangulatát illeti, talán két ellentétes csoportot különböztethetünk meg. Egyesek szerint a németek lemondtak a Budapest elleni támadásról és most hadseregünknek nem kell majd nehéz védelmi harcokat vívnia...

— Szóval az ő véleményük szerint a súlypont most Lengyelországba, a német határra tevődött át?

— Úgy van. A miénk pedig mellékirány. Másoknak, ezzel ellenkezőleg, az a szilárd meggyőződése, hogy a németek igenis mindent el fognak követni, hogy Budapestre jussanak és nekünk készen kell lennünk az újabb ellenséges csapások elhárítására.

— És mit gondol ön, kinek van igaza?

— Én a magam részéről úgy vélem, hogy a Budapest körüli ütközetek még nem értek véget. Budapest nem csak egy város a sok közül és nem csupán Magyarország fővárosa. Budapest: a németek keleti arcvonalának déli szárnya. És ha ezt elvesztik, ezzel megnyílik az út Németország létfontosságú központjai: Ausztria és Dél-Németország felé.

— Ez helyes, de Berlin mégiscsak fontosabb, nem?

— Természetesen, viszont Berlin előtt összefüggő védőövek húzódnak és ezekben a hitleristák kétségtelenül bíznak. Ott könnyebb megállítani a támadást. Délen azonban nincsenek berendezett védelmi vonalaik.

Altájev hallgatta Holodkovot s közben vizsgálódó tekintettel fürkészte. Ez a „civil" valóban katonai észjárással ítélte meg a helyzetet és nem részletkérdésekre, hanem általános érvényű, konkrét tényekre alapozva vonta le következtetéseit.

— Tehát végeredményben mire lyukadunk ki? Maga, ha be akarják törni az ajtaját, az ablakot fogja védeni?

— Előfordulhat, hogy éppen az ablak a legveszélyesebb hely.

Altájev még közelebb húzódott Holodkovhoz, most már közvetlenül egymás mellett ültek, szinte összedugták a fejüket. Holodkov beszámolt a tábornoknak a tisztek között gyakran lezajló vitákról, amelyek e két, elvileg különböző vélemény körül kifejlődtek. Idézte mindkét fél érveit, kritikusan elemezte az egymással ellentétes érveket és Altájev percről percre jobban meggyőződött saját következtetéseinek helyességéről. Most már tisztán látta, hogy a két különböző vélemény nem a véletlen műve. Egyesek mélyebben vizsgálták az eseményeket, azokat az ellentétek harcának összeségében értékelték. Mások viszont csupán az események felületét látták meg és nem jutottak el azoknak a rejtett, láthatatlan okoknak a megértéséig, amelyek a háborúnak ebben a szakaszában irányították a harcot.

Amikor Holodkov eltávozott, Altájev a Haditanács tagját és a törzsfőnököt kérette magához. Alapvető elhatározásra kellett jutni abban a kérdésben, hogyan vezessék a hadsereget az új helyzetben.

Elsőnek Selesztov érkezett meg. Akárcsak Altájev, ő is két napot töltött a csapatoknál s most tele volt az új benyomások tömegével.

— Mi a helyzet a jobbszárnyon? — kérdezte tőle Altájev.

Selesztov leült az asztalhoz, majd hirtelen felállt és Altájevhez lépett.

— Georgij Fjodorovics, micsoda nagyszerű nép a miénk! Bicskén jártam. Cvetkov, Pancsenko hadosztályai, Marsev harckocsizói tartózkodnak ott. Ők hárították el az ellenség legerősebb nyomását. Most meg már mindnyájan a támadásról beszélnek, mindannyian csak előre, előre szeretnének rohanni. Az előttük álló ellenség elcsendesedett, elbújt, átcsoportosít, a mieink meg nem tudnak nyugodtan ülni a helyükön.

— Igen. ez nagyon jó — mondotta elgondolkodva Altájev. — Az, hogy a súlyos védelmi harcok során sikerült megőriznünk a támadókedvet, rendkívül előnyös számunkra. Nézze meg a háborúk történetét. A védelem után rendszerint szélcsend támad, mindenki pihenni szeretne. Nálunk fordítva van. A moszkvai védelem után azonnal megindult az ellentámadás. Ez tör-

tént Sztálingrádnál és Kurszknál is. Ez új jelenség a haditudományban és gyakorlatban, szovjet jelenség, sztálini jelenség.

Közben észrevétlenül a szobába lépett Dubravenko is és csendben hallgatta a hadseregparancsnok és a Haditanács tagja között folyó beszélgetést.

— Ez az új jelenség.pedig hatalmas fölényt biztosít számunkra — folytatta élénken Altájev. — Mi az ellentámadás? Átmenet védelemből döntő támadásba. Ezt az eljárást a hadtörténelem már nagyon régóta ismeri. Minden nagy hadvezér alkalmazta. De milyen óriási különbség van a multbeli ellentámadások és a mi, szovjet, sztálini ellentámadásaink között. Azelőtt a súlyos védelmi harcok után szünet állt be, méghozzá néha igen hosszú szünet, a csapatok erőt gyüjtöttek, felkészültek és csak aztán indították meg az ellentámadást. Ebben a háborúban viszont mi a legkisebb szünet nélkül, tulajdonképpen még védelem közben mentünk át ellentámadásba. Ez új, sztálini eljárás. S ha az ember elgondolkodik a történelmen, elemzi a Szovjet Hadsereg egyes ellentámadásait, akkor tisztán látja, hogy a sikert nemcsak a mennyiség és a minőség dönti el, hanem még egy fontos elem. Ez az elem az ellentámadásba való átmenet pillanatának kiválasztása: mikor mérjünk csapást, melyik időpontban menjünk át védelemből támadásba? És ebből a szempontból rendkívül tanulságos Sztálin elvtárs tevékenysége éppen ebben a háborúban. Vegyük például a moszkvai csatát. Mikor mentek át csapataink ellentámadásba? Sem októberben, sem novemberben, sem januárban, hanem december hatodikán. Miért éppen december hatodikán és miért nem, mondjuk, november hatodikán? Akkor látszólag talán előnyösebb lett volna. A mi történelmi ünnepünk, a harcosok ennek megfelelő erkölcsi felemelkedettsége stb. Azonban a dolog úgy állt, hogy októberben, novemberben, sőt még december első napjaiban is korai lett volna még az ellentámadás. Az ellenség még támadott, még erős tartalékokkal rendelkezett, még nem tört meg. December hatodikára azonban az ellenség támadása kifulladt, már minden fontosabb tartalékát felemésztette, támadókedve lelohadt. Sztálin elvtárs pedig pontosan

ebben a pillanatban mért csapást a fasisztákra. Az eredmény az volt, hogy a meglepődött ellenséget messze visszavetettük Moszkvától és súlyos csapást mértünk rá. Ez történt Sztálingrádnál és Kurszknál is. Mi történt volna akkor, ha az ellentámadásunk Moszkvánál nem december hatodikán, hanem, tegyük fel, huszadikán indult volna meg? Mindössze fél hónap a különbség. Ezalatt a fél hónap alatt azonban az ellenség megkapaszkodhatott volna, szilárd védelmet épített volna ki, újabb tartalékokat vonhatott volna előre a mögöttes területekről és végül is kénytelenek lettünk volna súlyos, hosszadalmas harcokat vívni. Vagy nézzünk egy másik változatot: ha novemberben indítottuk volna meg az ellentámadást. Az ellenség akkor még erős volt, tartalékait még nem vetette be. Ismét csak hosszadalmas harcok vártak volna ránk. Mindebből az a tanulság: érteni kell ahhoz, hogy helyesen állapítsuk meg, helyesen ismerjük fel, hogy mikor jutott az ellenség támadása válságba. Itt, nálunk az ellenség már harmadik napja nem támad. Mi ez, válság?

— Kétségtelenül válság — felelte Dubravenko.

— Ezek szerint ellentámadásba kell átmennünk?

— Igen és minél előbb, annál jobb.

— És milyen jelek alapján állapítja meg, hogy a válság már beállott?

— Igen sok jel mutat erre. Először is az ellenség csapást mérő csoportosítása személyi állományának körülbelül hatvan százalékát, harckocsijainak több mint hetven százalékát vesztette el. Másodszor, a támadás utolsó napjaiban egy tapodtat sem jutott előre. Harmadszor pedig, a németek maguk hagyták abba a támadást, páncéloshadosztályaikat hátravonták, ott bevagonirozzák és nyugatra vagy északnyugatra szállítják őket.

Altájev Dubravenkót figyelte és alig ismert rá törzsfőnökére. Az arca tűzben égett, szeme élesen tekintett hol Altájevre, hol meg Selesztovra. Hangjából valami elégedetlenség csendült ki és az az elszánt akarat, hogy bármilyen eszközzel is bebizonyítja elgondolásának helyességét.

Dubravenko meg ezalatt Altájev előbb kimondott gondo-

latain töprengett. Megértette, a hadseregparancsnok nem hisz abban, hogy az ellenség lemondott a Budapest elleni támadásról és úgy érezte, hogy Altájev téved ebben. Ha most nem mérnek csapást az ellenségre, akkor az zavartalanul kivonhatja innen főerőit és a támadó szovjet frontok ellen veti be azokat. Ez pedig legalábbis tétlenség és azt jelenti, hogy nem akarunk hozzájárulni a Szovjet Hadsereg általános sikeréhez.

Selesztov csendben ült, figyelte a hadseregparancsnok és a törzsfőnök vitáját. Sokat töprengett ő is az ellenség szándékain, de még nem jutott határozott következtetésre. Szeretett volna minél több ellentétes véleményt meghallgatni és aztán, azok összevetéséből kihámozni az igazságot.

Altájev és Dubravenko között egyre hevesebb lett a vita. Egymással szemben ültek s tekintetük össze-összevillant. Dubravenko, véleményének alátámasztására elvitathatatlan tényeket sorakoztatott fel, olyanokat, amelyeket akarva-akaratlan, még Altájev is kénytelen volt elismerni. Az ellenség valóban kivonja páncéloshadosztályait a hadsereg arcvonaláról és bevagonirozza azokat. Ha a hadsereg valamely másik arcvonalszakaszán vonná őket össze, akkor nem lenne szüksége a vasúti szállításra. Hisz a gárdahadsereg két szárnya közti távolság még száz kilométer sincs. Egyszerűbb lenne ezeket a hadosztályokat a rendelkezésükre álló műutakon útnak indítani és két nap mulva már a hadsereg balszárnya előtt teremhetnének.

Altájev ismét kételkedni kezdett következtetéseinek helyességében. Selesztovra tekintett, arckifejezéséből próbálta megállapítani annak álláspontját.

Selesztov hátradőlt a széken, szemét eltakarta duzzadt szemhéja. Sűrű, sötét haja homlokára hullott. Ajkát szorosan összezárta, mintha sohasem akarná szóra nyitni.

Közben Dubravenko egyre újabb és újabb tényeket sorakoztatott fel véleményének igazolására.

— A magyar hadsereg katonáinak hangulata — mondotta éles hangon — világosan bizonyítja, hogy a magyarok igen gyenge támaszt jelentenek a hitleristáknak. S ha most mérünk rájuk csapást, amikor a németek még magukhoz sem tértek

támadásuk kudarca után, akkor a magyarok egyszerűen otthagyják az arcvonalat és katonáik tömegesen jönnek át a mi oldalunkra. Ez pedig azt jelenti, hogy a német védelemben rések keletkeznek. Ezek betöméséhez pedig már nincs erejük.

Altájev egész lényével, minden ízében érezte, hogy a törzsfőnök alapgondolata helytelen, de álláspontja megcáfolására pillanatnyilag nem tudott ellenérveket, bizonyítékokat felsorakoztatni. Az a gondolat helyes volt, hogy Hitler személyes presztizsének fenntartása miatt nem hajlandó lemondani a Budapest elleni támadásról, de ez nem a pontos tényeken alapult, hanem Hitler, uralmának ideje alatt véghezvitt cselekedeteinek elemzésén. Márpedig ez az elképzelés volt Altájev legfőbb érve.

— Konsztantyin Nyikolájevics — szólalt meg végül Selesztov — hogyan értékeli ön azt a tényt, hogy az angol-amerikai arcvonalról két páncéloshadsereget keletre dobtak át?

— Ez már régen várható volt — felelte habozás nélkül Dubravenko — ez Hitler utolsó tartaléka és a berlini irány lezárására használja fel.

— És miért ne dobhatná át az egyik hadsereget Magyarországra?

— Milyen célból?

— Azért, hogy áttörjön Budapestre, csapatainkat a Duna mögé vesse vissza; továbbra is kezében tartsa „alpesi erődjét" és végül is elhúzza a háborút, hogy ezzel előnyös békét csikarjon ki a maga számára.

Selesztov érve kissé megingatta Dubravenkot. A törzsfőnök összeráncolta homlokát, elgondolkodott, majd tompa hangon megszólalt:

— Ez, természetesen, igaz. De őrültség lenne az Alpokat védeni s közben nyitva hagyni a Berlin felé vezető utat.

— De vajjon Hitlernek minden cselekedete észszerű és logikus volt-e a háború alatt? — avatkozott ismét a vitába Altájev.

— Hitler még nem minden — felelte Dubravenko — ő

csak sakkfigura a főkolomposok kezében. A vezérkar, a tábornokok irányítanak mindent...

— Ön lebecsüli Hitler jelentőségét — szakította félbe Selesztov. — Ne felejtse el, hogy Hitler diktátor. Még a tábornokok is rettegnek tőle.

— A diktátorságának megdöntésére irányuló sikertelen kísérlet óta méginkább félnek tőle — tette hozzá Altájev. — Szerettek volna megszabadulni tőle, de nem sikerült és az ő fejük fájdult meg belé. Most már pisszenni sem mernek.

Dubravenko hallgatott. Elismerte az utolsó érv helyességét, de sehogy sem tudott egyetérteni azzal, hogy a hitlerista Németország számára nem a keleti határ és Berlin megtartása a legfontosabb, hanem az Alpok védelme.

— Véleményem szerint — szólalt meg ismét Altájev — a következtetés csak egy lehet: a hitleristák mindent el fognak követni, hogy Budapestre jussanak és mi kénytelenek leszünk még súlyos védelmi harcokat vívni. Ezért most nem az ellentámadás előkészítése, hanem a szilárd védelem megszervezése a legfontosabb. Ne szereljük le csapatainkat azzal, hogy az ellenség kivonja arcvonalunkról páncéloshadosztályait, hanem inkább készítsünk fel mindenkit az új védelmi harcokra és az ezeket követő döntő támadásra Bécs ellen.

— Kétségtelen — támogatta őt Selesztov is — hogy nem szabad könnyű győzelemre számítani. Hitler addig még sok gazságot követ el. Bármi történjék is, egyelőre az Alpokban látja mentsvárát. És „alpesi erődjét" védeni fogja. A Duna pedig az „alpesi erőd" peremsávja.

Selesztov Dubravenkóra pillantott. A törzsfőnök összevonta bozontos szemöldökét. Arca komor volt, szeme hosszú szempillái mögé rejtőzött.

— Most még egy kérdést kell tisztáznunk — mondotta Altájev — melyik irányból várható az ellenség újabb csapása.

Újra fellángolt az elkeseredett vita. Dubravenko azt bizonygatta, hogy az ellenség számára az a legkedvezőbb, ha a hadsereg jobbszárnyán, vagy közepén támad. Altájev szilárdan meg volt győződve arról, hogy az új csapás csakis a balszárnyon várható.

Éjjel két órára megszületett az alapvető elhatározás: a hadsereg csapatait felkészítik az ellenség újabb támadásának elhárítására, ennek érdekében a balszárnyat erősítik meg és az összes tartalékokat középen helyezik el.

Altájev megkönnyebbülten sóhajtott fel. Úgy érezte, mintha nehéz kő esett volna le a szívéről. Most már szilárd meggyőződése volt, hogy helyes az elgondolása, amelyen oly sokat tépelődött. Minden bizonytalansága és ingadozása már a multé volt.

— Konsztantyin Nyikolájevics — fordult Dubravenkóhoz — kérem önt, hogy személyesen foglalkozzék a fegyvernemek közötti együttműködés megszervezésével és különösen a felderítéssel. Minden hadosztályhoz küldjön ki a törzsből egy-egy tisztet, rendelje be hozzám a hadtestparancsnokokat. — Minden erőt a védelem megszilárdítására!

— Értettem — felelte Dubravenko és kisietett a szobából.

Altájev a távozó törzsfőnök után nézett és sokáig hallgatott. Tudta, hogy Dubravenkóra nagy, igen nagy munka vár. Az elhatározástól a megvalósításig ugyanolyan hosszú az út, mint a tervezőmérnök fejében megszületett gondolattól, tervtől, az új gép üzembehelyezéséig. Százával kell megoldani és összehangolni a különféle kérdéseket, a közös cél végrehajtása érdekében meg kell szervezni a fegyverek és haditechnikai eszközök legkülönfélébb fajtáinak együttműködését, szervezni és irányítani kell az emberek tízezreinek munkáját. A gárdahadsereg csapatai több mint száz kilométer széles és majdnem ugyanolyan mély területen helyezkedtek el. Most pedig minden egyes láncszemet, minden alegységet, csapatot és magasabb egységet egyöntetű, feszes és ugyanakkor rugalmas rendszerbe kellett összefogni, amelynek úgy kell működnie, mint a kifogástalan gépezetnek, egyetlen nyikorgás, zökkenő, egyetlen pillanatnyi megállás nélkül.

E munka oroszlánrészét pedig a törzsnek és személy szerint a hadsereg törzsfőnökének kell elvégeznie.

— Mintha Dubravenko megsértődött volna? — mondta Altájev a Haditanács tagjának.

— Lehetetlen — felelte Selesztov — nyilvánvaló, hogy nincs igaza és úgy látom, meg is értette ezt.

— Azért mégis arra kérem, Dimitrij Tyimofejevics, beszéljen vele. Nagyon rossz az, ha a parancsnok és a törzsfőnök között ellentétek merülnek fel. Olyankor minden nyikorog és a munka csak immel-ámmal folyik.

IV.

A lövöldözés kissé távolodott. Baharov megállt. A sötétségben elkésett lövések lángnyelvei villantak fel. Most minél távolabbra kell menniök. A felriasztott németek aligha hagyják békében a felderítőket.

— Sebesült van? — kérdezte fojtott hangon Baharov.

Senki sem válaszolt. A százados megkönnyebbülten sóhajtott fel: ezek szerint szerencsésen végződött a dolog. A németek hiába puffogtattak egy órán keresztül géppisztolyaikkal és géppuskáikkal.

Gulevoj lépett zajtalanul a százados mellé.

— Gárdaszázados elvtárs, negyven perc mulva jelentést kell adnom.

— Megyünk még vagy három kilométert és onnan leadjuk — felelte Baharov és megparancsolta, hogy a terepkutató járőr menjen előre.

Legyalogolták a három kilométert. Baharov éppen parancsot akart adni a megállásra és a rádió telepítésére, amikor előlről két sárga fénysugár villant fel és motorbúgás hallatszott. Gépkocsi tartott feléjük. Baharov letért jobbra, a csoport is gyorsan lekerült az útról a laza, süppedő hóba. A sárga fénysugarak lassan, de biztosan közeledtek. Baharovék a hóba feküdtek. Az első két fénycsóva mögött egy második, aztán egy harmadik, majd a negyedik is feltűnt. A fényszórók közötti távolság egyre nőtt. Az első gép teljes sebességgel robogott, a többi észrevehetően lassított. Nyilván páncélos szállítók voltak. Az

élen mozgó jármű gyakran megállt, hol balra, hol meg jobbra fordult, fényszórói sugárkévéjével óvatosan végig tapogatta a terepet. Amikor egyízben az első páncélos szállító felé jük fordult, lámpáinak fénye éppen a felderítőkön állapodott meg. Mindannyian megdermedtek, valósággal belefúrták magukat a hóba. Az éles fényben a fehér havon árulón sötétlett az a mély, kanyargós ösvény, amelyen a csoport az imént végighaladt.

— „Talán csak nem jönnek rá?" — nyugtalankodott Baharov.

A második páncélos szállító utolérte az elsőt és gyors iramban közeledett a harmadik és negyedik is.

„Legalább ötven ember és bizonyosan van velük néhány géppuska is — csinált gyors számvetést Baharov. — Nekünk meg csak géppisztolyaink és kézigránátjaink vannak."

A négy páncélos szállító most már szorosan felzárkózott egymáshoz. A hátulsók eloltották fényszóróikat. A sötétben nem lehetett látni, mi történik a gépkocsik belsejében. Az éles fény is vakította őket.

— Kúszásban utánam — adta ki a parancsot Baharov és kúszva megindult.

Hátuk mögött felkattogtak a géppuskák. A németek nyilván nem fedezték fel a csoportot, mert vaktában lövöldöztek. A lövedékek sziszegése hol közeledett hozzájuk, hol meg közvetlenül fejük fölött hallatszott, majd végül ismét távolodott és elhalt az ismeretlen sötétségben. Hirtelen minden áthatolhatatlan sötétségbe borult. Baharov hátrafordult. A fény már kialudt.

— Fel, futás! — kiáltotta és előrerohant.

Futottak vagy ötszáz métert. Baharov néhány másodpercre megállt. Mindenfelől köréje gyültek a harcosok. Mindnyájan jól voltak, senki sem sebesült meg közülük. Mögöttük semmi zaj. Baharov hálával gondolt a vastag hótakaróra. Ilyen havon a páncélos szállítók nem tudnak keresztülvergődni. Most a németek csak gyalog üldözhetik őket. Akkor pedig az győz, aki kitartóbb.

— No, fiúk — szólalt meg letompított hangon — most

aztán csak a lábunk és a merészségünk menthet meg bennünket. Osszuk be jól az erőnket, senki se szakadjon le és semmi pánik!

Gyors léptekkel haladt, időnként ellenőrizte az útirányt tájolóján, néha-néha megállt, egész csoportját előreengedte, majd ismét előre sietett. Emberei jókedvűen és bizakodva meneteltek.

Baharovnak eszébe jutott egy eset régről, gyermekkorából. Hétéves lehetett, amikor barátaival a város egyik kívüleső utcáján egy régi vízelvezető csövet fedezett fel. A cső nagy, feketén ásító torka befelé, a város közepe felé vezetett. A cső belseje száraz és meleg volt. A gyerekes kíváncsiság magával ragadta őket és négykézláb bemásztak a csőbe. A titokzatos ismeretlen várt rájuk. Hosszú ideig kúsztak a sötétben. Már rég eltűnt mögöttük a cső szájának fénykarikája. Körülöttük minden fekete és félelmetes volt. Úgy érezték, soha sem érnek a cső végére és soha nem látják többé a napvilágot. Neki is sírás fojtogatta a torkát. Szeretett volna felugrani és visszafutni. A szűk cső azonban mindenfelől szorította. A kúszás is egyre nehezebb lett. Az áporodott levegő nehézzé tette a lélekzést. Keze valami sikos, sima dologra tapintott. A gyerekek többízben megálltak, megpróbáltak hátrafelé kúszni, de ez teljesen lehetetlen volt. Élénken élt emlékezetében ez a pillanat. Ereje végkép elhagyta. Rendkívüli erőfeszítéssel mozgatta kezét és lábát, mégis továbbkúszott. Eszébe jutott anyja, apja, a forró napsütés az utcán és a nagy, zöld almák a kertjükben. Amikor elment hazulról, elfelejtette megetetni a nyulakat. Ki eteti meg szegénykéket? Biztos ott ülnek most éhesen a ketrecben és szomorúan bámulnak ki a rácsos ajtón. A virágokat sem öntözte meg a kertben. Egész elhervadnak, kiégnek a napon. Apja és anyja munkában van. Arcán könnyek folytak végig. Lehet, hogy sohasem látja meg többé a napot, az almákat, a nyuszikat, a virágokat? Bennreked a csőben és senkisem tudja meg, hol pusztult el. Ez a gondolat olyan fájdalmat okozott neki, hogy összerándult és fejét beütötte a cső hideg falába. A tarkóján érzett fájdalom felrázta és előre hajtotta. Lázasan dolgozott kezével, lábával. Már nem törődött a sötétséggel, sem a nyirkos, síkos

kövekkel, csak előre, mindig előre törekedett kicsiny testével. Végre-valahára valami derengés tűnt fel előttuk, majd teljesen világos lett. Tisztán kivehető volt a világos, fényes karika. És végre — itt a nap, a vízmosás és fent, az utcán csilingelnek a villamosok. Baharovnak ez a pillanat egész életére emlékezetébe vésődött.

S most ugyanolyan sötétség szorongatta mindenfelől, mint akkor a csőben. Megigazította sapkáját, meghúzta géppisztolya szíját. Emberei még mindig élénk ütemben haladtak, de mozdulataikban és komor alakjukon már fáradtság és némi aggodalom érződött.

Arisztarhov alhadnagy haladt a menet végén. Keskeny válla meggörnyedt a zsák és a géppisztoly súlya alatt. Időnként megmegcsúszott.

Most megállt, kis ideig feszülten figyelt hátrafelé és duhösen megszólalt:

— Azok meg rendületlenül jönnek a nyomunkban.

Baharov is hallgatózott. Valóban, valahol a távolban, mögöttük emberek mozogtak.

— Gárdaszázados elvtárs — suttogta Koszenko szakaszvezető — tartóztassuk fel őket egy kicsit. Engedje meg, hogy meglessem őket, aztán odasózzak nekik a géppisztollyal, ezalatt maguk meg öt kilométernyire is megugorhatnak. A sötétben a németek nem fognak egyhamar felocsudni.

Baharov nem felelt.

— Ne habozzon, gárdaszázados elvtárs — folytatta a százados hallgatása miatt meghökkent szakaszvezető — nem akárhogy akarok velük elbánni, hanem komolyan. Három teli dobtáram van és kilenc kézigránátom. Hajnalig feltartom őket, aztán majd meglátjuk. Élve nem kerülök a kezükbe...

— Ugyan, ne értsen félre, én bízom magában — felelte Baharov — csakhogy ez nehéz história, kevesen vagyunk és még sok munka vár ránk.

— De ha mindannyiunkat kinyírnak, akkor semmit se tudunk elvégezni — hajtogatta makacsul Koszenko — én meg egyedül vagyok, akár az ujjam...

Koszenko, térdig süppedve a hóban, Baharov mellett lépkedett. Hangjában fojtott izgalom csengett. A százados ingadozott. Koszenko javaslata a legcélszerűbb és feltétlenül az észszerű kivezető utat jelentette a nehéz helyzetből. A sötétben egyetlen géppisztoly is sokáig feltartóztathatja a németeket. Koszenkóval együtt még egy-két embert vissza lehetne hagyni. Ebben az esetben az lenne a látszat, hogy az egész csoport harcol, aztán a sötétség leple alatt észrevétlenül elkúszhatnának onnan. Ez megmentené a többi felderítőt. De Baharov nem tudta rászánni magát, hogy elhagyja embereit az ellenség hátában. Mégha ma éjjel sikerülne is megszabadulniok az üldözőktől, de aztán magukra maradva, feltétlenül belebotlanak valahol az ellenségbe és elpusztulnak. Most még egyelőre megvolt annak a lehetősége, hogy hajnalig az egész csoport együtt le tudja rázni az üldözőket.

— Nem, Koszenko — szorította meg Baharov a szakaszvezető izzadt kezét — együtt vágjuk ki magunkat. Ha nem lesz más megoldás, majd magát küldöm.

A szakaszvezető lehorgasztotta fejét és helyére ment. A Koszenkóval folytatott beszélgetés új erőt öntött Baharovba. Lendületesebben, gyorsabban lépkedett. Az eltelt időből következtetve, hamarosan egy úthoz kellene érniök, ahol már kezdődik a hegyes vidék. S valóban, néhány perc mulva a távolban feltűntek az utat jelző telefonoszlopok. Baharov terepkutatókat küldött előre, a csoportot pedig a hóba fektette. Rövidesen visszajött az egyik terepkutató és jelentette, hogy tiszta a levegő, mehetnek.

Most azt kellett eldönteni, merre menjenek tovább, hogy megtévesszék üldözőiket. Mehetnének az úton az arcvonal felé vagy pedig tovább, hátrafelé. Baharov megállt egy pillanatra. A havazás szemmelláthatóan erősödött. A fehér takaró egyre jobban befedte az utat.

„Ha még a szél is megindulna — gondolta magában Baharov — minden nyomot befújna és kereshetnének bennünket, akár a tűt a szénakazalban."

— Menjünk hátrafelé, később aztán majd bekanyarodunk

a hegyek közé — mondotta és az útról letérve, egy horhosba vezette csoportját.

A hó egyre sűrűbben hullott. A szűk völgy mindkét oldalán nagy kövek álltak ki a földből. A kövek között girbe-gurba fák sötétlettek. A völgy enyhén emelkedett. Megvirradt. Egyszerre csak mély szakadékokat pillantottak meg maguk előtt. Baharov tudta, hogy ezen a vidéken nagy bauxitlelőhelyek és bányák vannak. Ezek a gödrök, úgylátszik, bauxit feltáróhelyek voltak. Nem volt értelme, hogy tovább menjenek. Már teljesen kivilágosodott. Baharov kiválasztott egy mély gödröt, amelyben egy barlangot is találtak és elhatározta, hogy ittmaradnak nappali pihenőre. Őrséget állított ki és parancsot adott Gulevojnak, hogy helyezze üzembe a rádiót.

A hosszú menettől elfáradt emberek leheveredtek, ki-ki ott, ahol éppen helyet talált magának. A dértől ezüstre festett kövek csodálatos boltozatként borultak a barlang fölé. Meleg fuvallat és a kalandos regények romantikája csapott feléjük a félhomályban derengő földalatti üregből.

Baharov engedélyt adott, hogy minden két ember egy-egy doboz konzervet fogyasszon el reggelire. Gulevoj sokáig vesződött a rádióval. Letérdelt a készülék mellé és kapkodva matatott valamit a bőrrel bevont szögletes doboz belsejében. Szép arcát ellepte a verejték, ujjai reszkettek.

— Na, mi lesz, soká tart még? — kérdezte türelmetlenül Baharov.

Az őrvezető hátrafordította fejét, sápadt ajkai mozogtak, de hang nem jött a torkán.

— Mi történt? — kérdezte Baharov rosszat sejtve.

— Golyó találta ... Két cső és a transzformátor — dadogta összefüggéstelenül Gulevoj.

Az őrvezető nehezen lélekzett, nyitott száján keresztül szedte a levegőt.

Baharov erőtlenül ereszkedett le egy kőre. Az ellenség hátában kifejtett tevékenységük minden értelme megszűnt.

— Gárdaszázados elvtárs — futott be a barlangba az őrség

egyik terepkutatója — a szomszéd barlangban emberek vannak.

— Emberek — ugrott fel Baharov — miféle emberek?

— Valami öregember. Kétszer is kijött, aztán kijött egy másik, magas, szemüveges öreg is.

— Kik azok?

— Nem tudom. Biztosan magyarok.

— Arisztarhov, keltse fel az embereket — adta ki Baharov a parancsot az alhadnagynak és a terepkutatóval együtt kiment a barlangból.

A hó nagy pelyhekben hullott. A hópelyhek sziporkázásától jóformán semmit sem lehetett látni.

— Egyenesen nézzen, ebben az irányban.

Körülbelül ötven méternyire, egy csipkés sziklában ásított sötéten annak a barlangnak ovális szája, ahol a harcos az embereket látta. Ha ott valóban van valaki, akkor már régen észrevette a felderítőket, de ha eddig még nem is látta meg őket, akkor most szemmeltarthatja minden mozdulatukat.

— Senkit se engedjenek ki a barlangból — parancsolta Baharov és visszatérve barlangjukba, felkészítette csoportját a harcra.

Három embert vett maga mellé és kiment a barlangból. Egy hótól megőszült kő mögül az őrszem géppisztolya kandikált ki.

— Koszenko és Nyikityin, vizsgálja át a barlangot, ott emberek vannak — parancsolta Baharov és Baranov őrvezetővel egy másik kő mögé feküdt.

Koszenko betöltötte géppisztolyát, megvizsgálta kézigránátjait és óvatosan megindult. Mögötte a hosszúlábú Nyikityin lépdelt. A barlangbeliek közül senki sem mutatkozott. Koszenko egészen megközelítette a sötét bejáratot, egy pillanatra megállt, majd hirtelen beugrott a sötétségbe. Rögtön utána Nyikityint is elnyelte a barlang fekete szája. Baharov feszülten hallgatózott. Egyetlen hang sem hallatszott, csak a hóesés suhogó zaja. Baharov sem a hideget, sem az arcán és kezén elolvadó hópelyhek nedvességét nem érezte.

Koszenko kínosan hosszú ideig nem adott életjelt magáról. Végre előbújt a barlangból és hevesen integetett. Baharov odarohant hozzá.

— A mi elvtársaink, gárdaszázados elvtárs, a mi századunkból valók — darálta izgatottan a szakaszvezető, boldogan csillogó szemmel. — Anaskin van itt és Tonya, a mesterlövész.

— Anaskin és Tonya! — kiáltott fel Baharov és berohant a barlangba.

A szürkés félhomályban eleinte semmit se látott, aztán lassan kibontakozott előtte néhány ember alakja és valami fehérség egy távoleső fal mellett.

— Gárdaszázados elvtárs — kiáltott fel izgalomtól elcsukló hangon Tonya — már nem reméltük, hogy kijutunk innen... És most maguk...

Baharov magához ölelte a lányt, érezte, hogyan reszket a válla és sokáig egy szót sem tudott szólni.

— Zoltán és Jánosi mentett meg bennünket — folytatta Tonya — ha ők nem lettek volna, már régen meghaltunk volna. Ez itt, gárdaszázados elvtárs, Zoltán, ő oroszul is ért, ez meg Jánosi, az orvos.

Az alacsonytermetű, soványka öreg zavartan topogott a helyén.

— Köszönöm, elvtárs, nagyon köszönöm — szorította meg a kezét Baharov — tiszta szívemből köszönöm.

— Sztyopa bácsi még mindig beteg, nem tud járni — magyarázta Tonya — mind a két lábát keresztüllőtték, most sín van rajtuk, most forrnak össze.

Baharov Anaskinhoz lépett. Az őrvezető egy szalmakötegen feküdt és feléje nyujtotta hosszú, sovány karját.

— Hát ez nagyszerű! Már nem reméltem, hogy életben találom, de most, most már nem lesz semmi baj. Egész csoporttal vagyok, kivágjuk magunkat...

— Nem is akarok én elpusztulni — mondta éneklő hanglejtéssel Anaskin — hiszen még táncolni szeretnék a lakodalmán.

Az egész csoport átjött ebbe a barlangba. Csak az őrszemek és Sztyopa Gulevoj maradtak fent. Sztyopa fedetlen fővel, kigombolt vattakabátban ült egy fatönkön és szomorúan meredt maga elé.

— Ugyan Sztyopa, mit kínzod magad — lépett hozzá Mefogyev — hiszen a harcban sokminden előfordul.

— Dehát, tudod, hogy éppen ennek kellett megtörténnie! — suttogta keserűen Gulevoj. — Inkább a kezemet találta volna el az az átkozott golyó! De még csak észre sem vettem, hogyan történt.

— Idehallgass — igyekezett őt megnyugtatni Mefogyev, — a németektől olyan rádiót zsákmányolunk, hogy jobb sem kell. Meglessük őket az úton, egy-kettő és máris a kezünkben van.

Gulevoj felkapta a fejét, száját nyitvafelejtette, egy pillanatig álmélkodva nézte a szakaszvezetőt, mintha nem ismerne rá.

— Szergej, Szerjózska — suttogta aztán — de hisz igazad van, hiszen ez nagyszerű ötlet! Menjünk együtt. Jössz? Az út egészen közel van, gépkocsik is járnak rajta. Jössz?

— Persze, hogy megyek — fogta meg a kezét Mefogyev — aknákat szerzünk, lerakjuk őket az úton — aztán rajta!

— Ez az, Szerjozsa, ez az — ugrott fel örömében Gulevoj — gyerünk a századoshoz.

Baharov meghallgatta Gulevojt és tagadóan rázta a fejét.

— Nem. Egyedül nem engedem el magukat. Nem olyan egyszerű az, ahogyan maguk elképzelik: zsákmányolunk egy rádiót. Azt először ki kell puhatolni, megfigyelni, előre biztosítani a győzelmet és aztán az egész csoporttal lecsapni, nem pedig egy-két emberrel.

A rádió sérülése mindent elrontott. Most már csak két lehetőség állt előttük: vagy zsákmányolnak egy rádiót a németektől, ahogy Gulevoj ajánlotta, vagy pedig egyesülnek csapataikkal. A saját csapatokhoz való áttörés egyszerűbb és kényelmesebb megoldás. Ezt az ötletet azonban elvetette a száza-

dos. Még oly keveset végeztek, hogy a visszatérés egyenértékű lett volna a feladat előli meghátrálással. Délre kell menniök. De hogyan? Hogy tudnak átcsúszni? Közel száz kilométeres távolság, néhány tucat nagyobb község, vagy város, többszáz major, tanya és település terül el előttünk. Mindenütt ellenséges helyőrség, csendőrőrs és katonai parancsnokság.

— Gárdaszázados elvtárs — lépett halkan a nyugtalankodó százados mellé Tonya. — Egy fasiszta tiszttől egy táskát zsákmányoltunk. A benne lévő okmányokon fel vannak sorolva, hívójeleikkel együtt, mindazok a hadosztályok, amelyek a támadásban résztvettek. Sztyopa bácsi a mieinkhez küldött vele, de nem jutottam el hozzájuk, légnyomást kaptam. Pedig ezek az adatok nagyon kellettek volna a mieinknek. Most már mit csináljak velük — már két hete is elmúlt.

Bizonytalan, gyenge hangja megremegett, riadt tekintettel nézett a századosra.

— Sebaj, Tonya, nincs semmi baj — igyekezett Baharov megnyugtatni a lányt. — Maguk enélkül sem tétlenkedtek.

— Semmit sem tettünk — vetette ellen hevesen a lány — esetleg akkor, ha ezt a papírt átadtuk volna. Sztyopa bácsi azt mondta, hogy ez többet ér, mint egy század német. Hogy rámkiáltott, mikor nem akartam egyedül otthagyni az erdőben! Egészen megijedtem! Még az arca is olyan mérges volt. Ő maga nyomorékan ottmaradt, engem meg kergetett, hogy törjek át a mieinkhez.

Baharov, miközben a lányt hallgatta, önmagáról és csoportjáról gondolkodott. Anaskin és Tonya kezébe a véletlen szeszélye folytán értékes adatok jutottak és saját életükkel sem törődve, mindent elkövettek, hogy eljuttassák az adatokat parancsnokságuknak. Őt és csoportját pedig a parancsnokság azzal bízta meg, hogy végezzen felderítést. Megkapta a feladatot: mit lehet még ezen gondolkozni? Elhatározása csak egy lehet: a parancsot végrehajtja! Igen, igen. El kell jutni a Balatonhoz, minden nehézség ellenére el kell jutniok. Útközben folytatni a felderítést, mindent megtudni és bármi áron is továbbítani az

értesüléseit. Ha nincs rádiójuk — átküldhet az arcvonalon két-három emberből álló csoportot is a jelentéssel, vagy végső esetben az egész csoporttal is áttörhet.

Baharov összehívta a felderítőket, kijelölte az ügyeleteseket és parancsot adott, hogy a többiek feküdjenek le aludni. Nemsokára beáll az este, a hátralévő időt arra kell felhasználni, hogy minél jobban kipihenjék magukat.

Estefelé a csoport elhagyta a barlangot. Tonya és Zoltán a felderítőkkel ment. Anaskint és Jánosi doktort Baharov abba az innen hat kilométernyire lévő barlangba irányította, ahol Tarájev maradt hátra a sebesültekkel. Baranov őrvezető ment velük kísérőnek.

Anaskin mindenkitől elbúcsúzott, mérgesen legyintett, mert Tonya elpigyeredett, és odahívta magához Baharovot.

— Ülj le, kérlek, ide mellém, Anatolj Ivanovics — most először szólította ilyen bizalmasan a századost. — Ne vedd sértésnek, hiszen fiam lehetnél.

— Ugyan, Sztyepán Haritonovics!

Anaskin kezébe vette a százados kezét, a mellére vonta és fejét kissé felemelve a párnáról, így folytatta:

— Jó úton haladsz az életben, nem csinálsz kitérőket, mindig csak egyenesen előre mész, toronyiránt. Csak egy baj van: kicsit heves vagy, kicsit forrófejű. Végigharcoljuk ezt a háborút és tudja a pestis, talán lesz még egy háború. Most százados vagy, de leszel te még tábornok is. Leszel bizony, hogyne lennél. Vigyázz magadra. Az ilyen emberekre nagy szükség van. — Mindkét kezével megszorította és erősen megrázta Baharov kezét. — Na, menj, Anatolij Ivanovics, eredj...

A százados hevesen magához ölelte és mellére vonta az őrvezető fejét.

— Miattam ne nyugtalankodj — folytatta Anaskin. — Élek, majd kivágom magam. Összeszedjük magunkat és jövünk, magunk jövünk majd meg. A fiúk hagytak itt még töltényeket és vagy öt kézigránátot. Zoltántól pedig ne tarts. Szilárd jellemű ember, a mi emberünk, nem hagy cserben.

A csoport a kijáratnál sorakozott. Leghátul Tonya és Zoltán állt.

Az esti homály egyre sűrűsödött. A havazás még mindig tartott.

A csoport, az erdőborította hegyeken keresztül, nyugatfelé haladt. Baharovban megérett a szilárd elhatározás: kimennek az útra, meglesnek egy tehergépkocsit és azon meg sem állnak a Balatonig.

Az öreg magyar minden bokrot ismert ezen a vidéken. Elmondta, milyen falvakon kell áthaladniok, hol nincs parancsnokság és csendőrörs, hol várhatják meg nyugodtan a reggelt.

Már egészen kozeljutottak az országúthoz. Baharov megállította a csoportot, maga pedig Arisztarhovval és Zoltánnal előrement. Hamarosan kijutottak a nyílegyenes országútra. Baharov kiválasztott egy alkalmas tüzelőállást, majd visszatért a csoporthoz.

Sokáig várakoztak.

Egyszerre csak az arcvonalról visszafelé tartó gépkocsik tüntek fel. Az egész csoport mozdulatlanságba dermedt. Az egyenletes motorzúgás egyre erősödött. A behavazott országút mind erősebb fényben ragyogott. Hatvanhét gyalogsággal megrakott gépkocsi húzott el mellettuk egymás után.

Baharov az ajkát harapdálta idegességében. Még egyetlen gyalogosokkal teli gépkocsit is veszélyes lett volna megtámadni. Húsz perc mulva újabb tizenhét ponyvával borított kocsi zúgott el előttük. Ezeken is gyalogság ült. Minden tagjuk elgémberedett. Baharov engedélyt adott, hogy igyanak néhány korty pálinkát.

Koszenko leguggolt a százados mellé. Sietve csavarta le a kulacs kupakját, fogával kihúzta a dugót, de sokáig nem tudott tölteni a pálinkából. A kulacs nyaka hozzákoccant a fémpohárhoz. Koszenko lejjebb hajolt, könyökével a térdére támaszkodott és a kulacsot állához szorítva, végül is sikerült kitöltenie a pálinkát.

— Igyék ..

Baharov, lélekzetét visszatartva, húzott egy kortyot. Koszenko a kezébe nyomta a másik kulacsot. Baharov nyelt egy pár korty vizet és nagyot szippantott a levegőből. Égető melegség ömlött el egész testén.

Egy ágyúkat vontató gépkocsioszlop vonult el nagy zajjal. Az ellenség nyilvánvalóan valahova máshova vonta a csapatait. Mindenáron foglyot kell most ejteniök, hogy megtudhassák, milyen csapatok ezek.

Végre egy magányos gépkocsi tűnt fel. Baharov megparancsolta, hogy a csoport készüljön fel a tüzelésre. A már előzőleg kapott utasításhoz hiven, Arisztarhov kiugrott az útra és két német feliratú táblát állított fel.

„Akna!!! Térj le jobbra!"

A vakító reflektorfény lassan közeledett. A fényben egyre élesebben látszott a figyelmeztető felirattal ellátott két furnértábla. A gépkocsi, anélkül hogy csökkentette volna sebességét, egyenesen feléjük száguldott. Egyszerre azonban megcsikordultak a fékjei. Megállt. A vezető ülésből egy hosszú esőköpenyes ember szökkent ki.

Baharov intett és a felderítők az útra rohantak. Az egész néhány pillanat alatt ment végbe, egyetlen lövés nélkul. A németek csak ketten voltak: a gépkocsivezető és egy őrmester.

Baharov megparancsolta, hogy tisztítsák meg a karosszériát és szórják a kocsi egész rakományát az útmenti árokba. Arisztarhov a németeket hallgatta ki. A „Halálfejes" „SS" páncéloshadosztály gépkocsizó ezredének hadtápjához tartoztak. Az ezredet leváltották az arcvonalból és most Komáromban gyülekezik, ahol vonatra rakják. Még ő előttük indult el rakodni a „Wiking" „SS"" páncéloshadosztály. Hogy hova mennek, azt senki sem tudja. Valószínűleg Lengyelországba. Ott megint támadnak az oroszok.

Baharov türelmetlenkedett. Nem szabad elvesztegetniök az időt. Bármely pillanatban ideérhet a hadosztálytörzs. A felderítők a foglyokkal együtt felültek a gépkocsira és magukra húzták a ponyvát. A kormány mellé Baharov ült. Arisztar-

383. oldalhoz

hov mellé telepedett és a kocsi elindult a Komárom felé vezető úton. Üzemanyaguk és olajuk bőven volt. Gyorsan suhantak el mellettük a kilométerkövek. A fényszórók sugara útmenti falvakat, előreugró sziklákat ragadott ki egy-egy pillanatra a sötétből. Egyszerre kijutottak a hegyek közül. Tatához közeledtek. Itt kellett először az útvonalparancsnoksággal találkozniok. Valahogyan be kellene csapni a németeket. Minden reményük Arisztarhovban volt.

— Mivel köthetném be az arcomat? — kérdezte Baharov a tolmácstiszttől.

— Mi az, a foga fáj? — mosolyodott el Arisztarhov.

— Igen — bólintott rá Baharov.

Arisztarhov egy kicsit kutatott zsebei mélyén, majd egy sebkötözőcsomagot adott oda a századosnak. Kénytelenek voltak megállni. A tolmácstiszt bekötözte Baharov arcát.

— Na, most a száját se tudja kinyitni — tréfálkozott a tolmácstiszt.

Kis házak és kertek villantak fel a reflektor fényében. A gépkocsi begördült a városba. Az utcák néptelenek, elhagyatottak voltak. Az útvonalszolgálat őrbódéja tűnt fel előttük. A bódéból egy sötét alak jött ki kelletlenül. Baharov lefékezett. A vezetőfülke ablakán egy álmos, duzzadt arc tekintett be. Baharov kinyitotta az ajtót, miközben majdnem leverte a németet a lábáról. Az valamit motyogott és hátrább lépett.

— Miért tartanak fel? — támadt rá német nyelven Arisztarhov az őrszemre. — Régen keresztülment már itt a tüzéroszlop?

A német ijedten pislogva azt felelte, hogy a tüzérek nemrég haladtak itt át, de a parancsnokság azt a parancsot adta neki, hogy ellenőrizze az okmányokat.

Arisztarhov az orra alá dugta a fogoly őrmester okmányait és mérgesen továbbmorgott. Baharov keze ösztönszerűen a pisztolya felé nyúlt.

A német egy pillantást vetett az okmányokra és anélkül, hogy elolvasta volna, elégedetten bólintott.

— Előre! — kiáltott Arisztarhov.

A német nagysietve felvonta a sorompót. Szerencsésen átjutottak a városon. A siker felbátorította a századost. Elhatározta, hogy bármi áron is, de megnézi, mi folyik a komáromi vasútállomáson és igyekszik valamilyen tisztet foglyulejteni.

A város szélén Baharov eloltotta a fényszórót és az út szélére állt. A városban egyetlen lámpafény sem törte meg a sötétséget. A sötétben motorok zúgtak, itt-ott emberek kiáltoztak. Minden jel arra mutatott, hogy nagyon sok csapat van itt. Ilyen tömegbe bemerészkedni egyenértékű lenne azzal, hogy a fejüket az oroszlán torkába dugják.

Egy ember közeledett a gépkocsihoz. Baharov és Arisztarhov nem szállt ki a vezetőfülkéből. Az ismeretlen biztos, gyors léptekkel haladt az úton.

— Kinek a gépkocsija ez? — kiáltott rájuk szigorúan németül.

— Kié lenne? — felelte ugyanolyan hangosan Arisztarhov.

— Azt kérdeztem: kinek a gépkocsija ez? — kiáltott most már mérgesen a német.

A hanghordozásból Baharov kiérezte, hogy tiszt, méghozzá úgylátszik, elég magasrangú.

Baharov kiszállt a kocsiból és felnyitotta a motortetőt. A német Arisztarhov felé közeledett. Egyre lassabban lépkedett. Jobbkeze a pisztolytáskája felé húzódott. Arisztarhov kényelmesen lelépett a hóba, nyitvahagyta a fülke ajtaját és a német felé lépkedett. A tiszt már megállt, úgylátszik, kezdi érteni, miféle emberekkel van dolga. Baharov egy hirtelen ugrással maga alá teperte a németet. Arisztarhov a kezét csavarta hátra. Fél perc mulva a fogoly betömött szájjal feküdt a kocsin.

— Őrnagy — mondta lihegve Arisztarhov.

Baharov Zoltánt hívta le a kocsiról. Az öreg korát meghazudtoló fürgeséggel ugrott le és odafutott a századoshoz.

— Ön jól ismeri az innen, Kisbéren keresztül, a Balatonhoz vezető utat? — kérdezte tőle Baharov.

— Igen, százados úr, nagyon jól ismerem. Dolgoztam az út építésén.

— Üljön be mellém. Indulás.

Éjjel három óra volt már. Hajnalra el kell jutniok a Bala-

tonhoz és még valahol el is kell rejtőzniök nappalra. Nagy sebességgel mentek. Kisbéren szerencsésen átjutottak. A város negyvenöt kilométerre van Bicskétől, az arcvonaltól. A várostól délre, a Balaton felé erdőborította hegyek húzódnak. Az út ideoda kanyargott, kerülgetve a dombokat.

Zoltán azt ajánlotta, hogy nappali pihenőre álljanak meg az egyik sűrű erdőben. Baharov beleegyezett. Nem volt értelme, hogy továbbmenjenek. Keleten már pirkadt.

A dombtető, amelyről Zoltán beszélt, igen megfelelőnek bizonyult. A térkép szerint 574 méter magas volt. A felderítők nagykeservesen tettek meg a kocsival két kilométert egy keskeny, kanyargós, ágas-bogas tölgyfákkal szegélyezett ösvényen végig. Az ösvény egyszerre csak megszakadt egy meredek sziklafal tövében. Fent, a szikla tetején, Zoltán szerint egy kis erdészlaknak kellett lennie.

Baharov parancsot adott, hogy a keréknyomokat tüntessék el hóval és lehullott gallyakkal. A hidegtől meggémberedett felderítők egymással versenyezve rohantak teljesíteni a parancsot. Csak Koszenko és Gulevoj őrizte lövésre készen tartott géppisztollyal a foglyokat.

Tonya körülnézett. Lesoványodott arca kipirult. Szeretetteljes pillantással simogatott mindenkit vegig, boldogságában egy szót sem tudott mondani. Az öreg magyar egy pillanatra sem maradt el a lány mögül. Segített a felderítőknek havat szórni a keréknyomokra, hordta a viharletörte ágakat, és szorgalmasan egyengette a kerekek között keletkezett hókupacot egy ágakból összefogott seprővel. Ráncos, horgasorrú arcából, fekete szeméből, lassú mozdulataiból és szürke, szakadozott kabátba bujtatott töpörödött alakjából csakúgy áradt az őszinteség és melegség.

Sztyopa Gulevoj reménykedő pillantásokat vetett Zoltánra, többször megindult feléje és meg akarta szólítani, de sehogy sem tudta magát rászánni. Az öreg észrevette Gulevoj pillantásait, jólelkűen rámosolygott és éneklő hangon mondott neki valamit. A rádiós odament a magyarhoz, karonfogta és valamit súgott neki. Zoltán figyelmesen hallgatta és szaporán bólogatott.

Baharov azonnal megértette, mit akar Gulevoj és gondolkodóba esett. Zoltánt valóban fel lehetne használni kísérőnek, hogy egy rádiót zsákmányoljanak. De hogyan üssék ezt nyélbe? Hol van az ellenség legközelebbi helyőrsége? Baharov lényegében még azzal sem volt tisztában, mi van e körül az erdőborította hegy körül, ahol a felderítőcsoport meghúzódott. Esetleg a hegy tetejéről át lehetne vizsgálni a környéket, de a borus téli nap az egész vidéket ködbeborította. Legfeljebb kétszáz méterre látni el, ezért csak egy lehetőségük van: egyes terepkutatókkal átfésülhetnék a környező terepet. Különösen Hajmáskér érdekelte volna Baharovot. Arról tudott, hogy Hajmáskér közelében régi magyar katonai tábor van. Esetleg ott helyezkedtek el az ellenség tartalékai, vagy a hadtápja. Ugyanebben a körzetben nagyszerűen berendezett tüzérségi lőtér is van. Lehetetlen, hogy a németek ne használják a tábort és a lőteret.

A csoport felért a hegytetőre. Valóban, egy szép, hatalmas tölgyfák övezte kis erdészlakot találtak. A vastag gerendákból összeácsolt házikó nyilván előkelő vadászok pihenőhelye volt valamikor. A házban három tágas szoba volt, a kétszárnyú ablakokon az üvegek épen maradtak. Volt ezenkívül egy kandalló, két nagy cserépkályha, néhány süppedős karosszék, két heverő és négy művészi kivitelű asztal.

A felderítők gyorsan berendezték a házat ideiglenes itttartózkodásukhoz. A kandallóban már pattogtak is a sebtiben összeszedett száraz gallyak és tuskók. A lángnyelvek vidáman nyaldosták végig a csajkákat. Végre meleg ételhez jutottak és főzhettek teát.

Baharov magához hívta Koszenkót, Gulevojt és Nyikityint. Azt a feladatot adta nekik, derítsék fel, milyen egység tartózkodik a közelbenlévő régi magyar táborban, a tüzérségi lőtéren és Hajmáskér községben, útközben pedig, ha sikerül, igyekezzenek valami rádiót zsákmányolni.

— De figyelmeztetem magukat, elvtársak — semmi meggondolatlanság! — fejezte be Baharov. — A fődolog: az éber figyelem, az óvatosság és a gyorsaság. Úgy gondolom, hogy Zoltánt is magukkal küldom. Amennyire látom, megbízható em-

ber, de ne bízzák rá magukat túlságosan. A parancsnok: Koszenko — ön felel a többiekért is.

— Értettem, gárdaszázados elvtárs — felelte előírásszerűen a szakaszvezető.

— Hívják ide Zoltánt — parancsolta Baharov.

Az öreg vidáman jött be a szobába és a tapasztalt katona megszokott, beidegzett mozdulatával húzta ki magát a százados előtt.

— Zoltán elvtárs, ismeri ön Hajmáskér községet? — kérdezte Baharov.

A magyar alig észrevehetően összehúzta a szemét és habozás nélkül felelte:

— Igen, ismerem.

— Mi van ebben a községben?

— Parasztok, egyszerű parasztok, de a falu mellett katonai tábor van, meg egy gyakorlótér, hogy is mondják ezt, szóval, ahol a tüzérség szokott lövészetet tartani.

— Tüzérségi lőtér — segített neki Baharov.

— Igen, igen. Magam is ebben a táborban szolgáltam. Csak régen, még tizenkettőben. Azóta mindent átépítettek. Tavaly egyszer mellette vitt el az utam. Csakhogy tele volt katonákkal, nem engedtek a közelébe sem, úgyhogy semmit sem láttam; folyton lőttek az ágyúkkal és a harckocsikkal is.

— Vannak ismerősei Hajmáskéren?

— Igen, vannak, azaz... voltak, amikor ott szolgáltam — az öreg elmosolyodott, nyilván ifjúsága jutott eszébe. — Szóval volt ott egy kislány. Volt. Lehet, hogy azóta már meg is halt...

— El tud bennünket vezetni Hajmáskérre? — kérdezte Baharov élesen figyelve a magyart.

— Igen! — felelte katonásan Zoltán, majd csendesen hozzátette: — Odavezetem önöket. Csak éjjel, hogy is mondjam, szóval nyugodtabb lenne a dolog.

— Nem. Nappal kell — mondta Baharov és szorosan az öreghez lépett. — A szakaszvezető, egy őrvezető és egy harcos megy magával. A szakaszvezető a parancsnok. Neki kell enge-

delmeskednie. Szabad fegyverünk nincs. Egyelőre kénytelen lesz így, fegyvertelenül menni.

— Nem, nem, százados úr — szólt közbe ijedten Zoltán, — minek a fegyver? Én ... én így is elmegyek.

Baharov megparancsolta Koszenkónak, hogy egyenek és negyven perc mulva induljanak. Ezután a foglyokat kellett kihallgatnia.

A százados és a tolmácstiszt a belső szobába vonult vissza. A katona és az őrmester semmi lényegeset sem tudott mondani. Csak azt hajtogatták, hogy a „Halálfejes" „SS" páncélos-hadosztály gépkocsizó ezredét kivonták az arcvonalból és Komáromba irányították, hogy ott berakodjék. Elmondták, kik a parancsnokaik, kikkel szolgáltak együtt, a Führer új titokzatos fegyveréről szóló régen ismert mesét szajkózták; hetethavat összehordtak a Budapest elleni támadásról és arról, hogy hamarosan győzelmet aratnak minden fronton.

Minden reményüket az őrnagyba vetették. Az őrnagy feltétlenül sokkal többet tud.

A szobába bevezették a fogoly német tisztet. Bizonytalanul lépkedett, csetlett-botlott, mintha mindkét lábán megsebesült volna.

Baharov erősen szemügyre vette a fogoly sárgásszürke, sovány arcát, amelyből kicsi, ijedttekintetű szem pislogott feléje és igyekezett magának világos képet alkotni erről az emberről.

Arisztarhov, szokásához híven, megkérdezte a nevét, rendfokozatát, keresztnevét, születési helyét és hogy hol szolgált. Baharovnak még sohasem volt alkalma fasiszta tisztekkel beszélni, de számos elbeszélést hallott arról, hogy a hitlerista tisztek fennhéjázók, nem felelnek a feltett kérdésekre, sőt maguk akarják kihallgatni legyőzőiket. Ugyanezt várta Baharov most Stumpf őrnagytól is, de az őrnagy készségesen, sőt, Baharovnak úgy tűnt, kicsit szószátyáran felelt minden kérdésre.

Harmincnégyben hívták be, tisztiiskolát végzett, volt szakasz-, majd századparancsnok, harcolt Franciaországban és Jugoszláviában, háromszor sebesült, két vaskeresztje van, betegsége miatt hadtápszolgálatra osztották be, most a negyedik

„SS" páncéloshadtest törzskarában szolgált és a gépkocsiüzemeltetést vezette. Személyesen ismeri őt Hille altábornagy, ő is kitűnően ismeri Hillét.

Baharovnak nem tetszett Arisztarhovnak az a szokása, szenvedélye, hogy a legapróbb részletekbe is belement a kihallgatásnál. Unta már hallgatni, hogyan beszélget vég nélkül a tolmácstiszt és az őrnagy, hol a gépkocsimárkákról, hol Hille tábornok szokásairól, hol meg a fogoly rokonairól.

Már éppen félbe akarta szakítani Arisztarhovot, hogy maga tegyen fel néhány kérdést, amikor az alhadnagy változatlanul csendes, nyugodt hangon megkérdezte az őrnagyot, mit tud a „Halálfejes" és „Wiking" „SS" páncéloshadosztályokról. A fogoly habozás nélkül kijelentette, hogy a negyedik „SS" páncéloshadtest, amelynek Hille altábornagy a parancsnoka és az állományában lévő „Halálfejes" és „Wiking" páncéloshadosztályok résztvettek a Budapest elleni támadásban, most pedig kivonták őket az arcvonalból, jelenleg bevagonirozzák és új arcvonalszakaszra dobják át őket. Hogy hová, azt nem tudja, de a szerelvények Bécs felé mennek, a tisztek körében pedig volt olyan szóbeszéd, hogy a hadtest ismét Budapest ellen fog támadást indítani, csakhogy ezúttal a Balatontól, Székesfehérváron keresztül. Úgy hírlik, az orosz védelem ott a leggyengébb, ott nagyon könnyen át lehet törni. Hogy hová irányították a hadtestet, azt egyedül Hille tudja. Még Stumpf régi barátja, Steinnagel alezredes, a hadtest hadműveleti osztályán szolgáló tiszt sem tudott semmit, pedig ha Steinnagel tudott volna valamit, azt neki, Stumpfnak feltétlenül megmondta volna. Tegnap ittak meg együtt egy vendéglőben tizenegy üveg bort és ahogy mondani szokás, istenigazából elszórakozgattak.

Baharov hallgatta az őrnagyot és nem tudott neki hinni. Valahogy túlkönnyen és egyszerűen adta ki ezeket az annyira fontos adatokat.

Elvitathatatlan tény volt, hogy a „Halálfejes" és „Wiking" „SS"-páncéloshadosztályokat kivonták az arcvonalból és, hogy Komáromban bevagonírozzák őket. Erről Baharov saját szemével győződött meg. De a Balatontól induló új támadás előkészüle-

teiről szóló elbeszélés kételyeket támasztott benne. Mi értelme lenne annak, hogy a harckocsikat és a gépkocsizó gyalogságot vasúton szállítsák a Balatonhoz, mikor Komáromból az országúton egyetlen éjjel a Balatonnál teremhetnének? Még hozzá ezen a vidéken igen sok országút és földút van. Valami homályos dolog van emögött. Vagy az őrnagy hazudott pimaszul, vagy pedig a hitlerista parancsnokság készül valami ravasz manőverre. De akár így, akár úgy áll a dolog, Baharovnak cselekednie kell. Először is, minél hamarabb el kell juttatni az összegyűjtött értesüléseket a hadosztálytörzshöz, másodszor pedig a Balaton egész partvidékét alaposan meg kell figyelnie. Ha az ellenség valóban támadást készít elő, úgy ezt azonnal észre lehet venni.

Baharov átment a szomszéd szobába. A felderítők jóízűen aludtak, ki a heverőn, ki a padlón, ki meg az összetolt karosszékeken. A foglyok egy sarokban húzták meg magukat és szintén aludtak. Az őrnagy egész álláig folhúzta térdét és álmában valamit motyogott. Csak a házon kívül őrködő figyelők voltak ébren, no meg Tonya. A lány géppisztollyal állt az ajtóban és éles szemmel vigyázott a foglyokra. Amikor meglátta a századost, elmosolyodott.

— Elfáradt, gárdaszázados elvtárs, pihenjen le kicsit.

— Sebaj, Tonya, sebaj. Majd ha eljön az ideje, kipihenem magam — felelte Baharov órájára pillantva.

Már több mint három órája annak, hogy Koszenko csoportja elindult. Ha minden rendben ment, már valahol Hajmáskér környékén járnak.

— Gárdaszázados elvtárs — jelentette a kívülről befutó Bondarcsuk géppisztolyos, aki Ivkinnel együtt őrködött — az erdőben valaki mozog.

— Hol? — szaladt ki Baharov.

— Ott, hallja a zajt? — mutatott kelet felé Bondarcsuk.

A ködborította erdőből tisztán kivehető zörgés hallatszott. Valóban, valaki jár ott. Csak Koszenko csoportját várhatták, de annak nem keletről, hanem dél, vagy nyugat felől kellett jönnie.

— Mindenkit keltsenek fel — parancsolta Baharov.

Félpercen belul már meg is jelentek a felderítők. Egyedül Tonya maradt a foglyokkal. Baharov elhelyezte a harcosokat a ház körül, ő maga pedig Arisztarhovval a ház sarka mögött húzódott meg.

A fák között, a ködben, valami szürkeség tűnt fel. Lassanként egy ember sötét körvonalai rajzolódtak ki. Valahogy furcsán, félig meggörnyedve haladt, mintha valaki hátulról visszatartaná és a nyakánál fogva taszigálná előre. Az ember, a fákat kerülgetve, egy-egy pillanatra eltűnt előlük, s hol itt, hol ott tűnt fel újra, imbolygó járásával. Amikor egészen a közelükbe ért, Baharov hirtelen észrevett mögötte egy másik embert is géppisztollyal. Mögöttük egy bokor mögül még egy ember bukkant fel. Ez az ember valaminek a súlya alatt meggörnyedt és térdig süppedt a hóba.

— De hiszen ezek a mieink, gárdaszázados elvtárs — kiáltott fel Arisztarhov, persze, hogy a mieink! Gulevoj, hátul meg Koszenko...

Elakadt, a mondatot nem fejezte be. Koszenko mögött most már mindnyájan megláttak egy hordágyat és azon egy kiterített testet.

A felderítők elvtársaik elé rohantak. Koszenko valamelyiknek átadta a hordágyat és Baharovhoz futott.

— Gárdaszázados elvtárs — szólalt meg — parancsát végrehajtottuk. Hajmáskéren és a táborban a „Wiking" páncéloshadosztály csapatai tartózkodnak. Egy foglyot ejtettünk. Zoltán súlyosan megsebesült.

Négy felderítő bevitte az öreg magyart a házba. Az öreg súlyos sebekben feküdt az összetákolt hordágyon és fáradt tekintetével folyton keresett valakit.

Baharov odalépett a hordágy fejrészéhez. Az öreg nem látta meg őt. Tonya letérdelt és kezébe vette Zoltán sárga ujjait.

— Hol a százados? — suttogta Zoltán és elgyengulten behúnyta szemét.

— Itt vagyok, Zoltán, itt vagyok — felelte Baharov a magyar fölé hajolva.

Zoltán kinyitotta szemét, hosszan nézett Baharov arcába és megnyugodva, alig hallható hangon mondotta:

— Hát igen, százados elvtárs... Itt a szülőföldemen halok meg. A Vörös Hadsereg... Zoltán a Vörös Hadsereg katonája...

Baharov valósággal az öreg szájára tapasztotta fülét, hogy meghallja annak utolsó szavait, de Zoltán ajkai hangtalanul megremegtek, torkából nehéz hörgés tört fel, az orosz szavak magyar szavakkal keveredtek össze.

— Hárman ültek egy házban, boroztak — mesélte Koszenko a hordágyat körülálló felderítőknek — elsőnek Zoltán ment be, mi utána. A németek felugrottak, Zoltán meg magyarul szólt hozzájuk. Az egyik hosszú németnek sikerült kirántania a pisztolyát és közvetlen közelről kétszer belelőtt Zoltánba. Sztyopa egy géppisztoly sorozatot eresztett meg. Kettőt megölt, a harmadikat meg elhoztuk, amott van, ni — mutatott Koszenko az összetörtarcú, meggörnyedt németre.

— Meghalt — suttogta lassan felegyenesedve Baharov.

— Ha Zoltán nem lett volna, nem tudtunk volna odajutni, — mesélte Koszenko — az erdő legsűrűbb részén vezetett keresztül, aztán meg horhosokon végig. A kertek alatt, a kisebb facsoportokon keresztül, a házak mellett mindenütt harckocsik és páncélos szállítók. Szörnyű, hogy mennyi harckocsi van ott.

— Ássanak sírt — parancsolta Baharov és megtántorodva átment a másik szobába. Gyűlölködve nézett a foglyokra, fogai megcsikordultak és aztán vad dühvel bevágta az ajtót.

— Vezesse be az új foglyot — parancsolta Arisztarhovnak és leült egy székre. Fülében még ott csengtek az öreg magyar szavai: „Zoltán a Vörös Hadsereg katonája". És ő még kételkedett ennek az öregnek az őszinteségében, figyelmeztette a felderítőket, hogy ne nagyon bízzák rá magukat!

Az új foglyot valaki alaposan meglökhette, mert valósággal berepült a szobába, sőt el is vágódott.

— Mindent megmondok... Én mindent tudok... Kegyelem... Mindent megmondok! — kiáltozott összefüggéstelenül.

— Aufstehen — szakította félbe üvöltözését Baharov.

A fasiszta talpraugrott és tágrameredt szemmel bámult a századosra.

— Engedje meg, gárdaszázados elvtárs, hadd beszéljek én vele — kérte Arisztarhov és halkan hozzáfűzte: — Jobban ismerem a nyelvet és önnek meg kell nyugodnia.

A tolmácstiszt nyugalmának láttán Baharov is kijózanodott.

A fogolyról kiderült, hogy a „Wiking" „SS" páncéloshadosztály egyik ezredparancsnokának a gépkocsivezetője. Elmondotta, hogy a „Wiking" hadosztályt Komáromban bevagonírozták és a Balaton partjára szállították. Eleinte nyugatra, Ausztriába mentek, aztán váratlanul délre fordultak, lementek egészen a jugoszláv határig, majd kelet felé fordultak és újra Magyarországon, a Balaton partján találták magukat. A hadosztályt erősen feltöltötték, különösen harckocsikkal és rohamlövegekkel. Az ezred parancsnoka azt mondta, hogy teljesen feltöltik az ezredet és az oroszok védelme hamarosan darabokra hullik szét és ő, az ezredparancsnok, szeretne elsőnek betörni Budapestre. A fogoly saját szemével látta, hogyan rakodtak ki az állomásokon és gyülekeztek a Balaton partján elterülő erdőkben a „Halálfejes" „SS" páncéloshadosztály csapatai, két önálló „Királytigris" páncéloszászlóalj és két rohamtüzér dandár. A Balaton partján minden erdő és kert „Tigris"-harckocsikkal és „Ferdinánd" rohamlövegekkel van zsúfolva. Mindenki a Budapest elleni új támadásról beszél, csak még senki sem tudja, mikor indul meg ez az új támadás. A tisztek azt mesélik, hogy az oroszok védelme a Balaton partján nagyon gyenge.

A fogoly kihallgatása után Baharov már teljesen világosan látott. Az ellenség újabb csapásra készül és nagy erőket von össze. Maholnap megindul az új támadás. Most az a fő gondja, hogyan juttassa el ezeket az értesüléseket a hadseregparancsnoksághoz. Minden másodperc drága. Nem számíthat arra, hogy rádiót sikerül zsákmányolniok. Az is igen veszélyes lenne, ha két-három embert küldene át a jelentéssel. Nem biztos, hogy átjutnak, elpusztulhatnak és akkor fabatkát sem érnek a rendkívül értékes jelentések, parancsnoksága nem szerez tudomást az

új támadás előkészületeiről. Baharov elhatározta, hogy csoportostól tör át saját csapataihoz. A szovjet védelem legközelebbi pontja Ősi községnél volt. A falu mintegy tizenhat kilométerre feküdt attól a hegytől, amelyen a csoport jelenleg rejtőzködött. Ennek a távolságnak a fele erdős és sziklás dombvidék. A legveszélyesebb hely a Várpalota mellett húzódó országút és a szovjet védelem előtti háromkilométeres sík terep. Baharov úgy számított, hogy még a sötétség beállta előtt kell a műúthoz érniök, az est beállta után pedig gyorsan áthaladnak az úton és egy lendülettel átsurrannak a síkságon. Parancsot adott Arisztarhovnak, hogy készítse elő a csoportot a támadásra, ő maga pedig kiment a szabadba.

A százesztendős tölgyek tövében egy frissen hantolt kis halom domborodott. A kövér humusz összekeveredett az aprószemű kaviccsal és homokkal. Egy gyermekököl nagyságú vörösesbarna kő kandikált ki a szürkésfekete kupacból.

Baharov levette sapkáját és a kis halom fölé hajolt. Egy jeltelen sír! Megtudja-e valaha is valaki, milyen aggódó és jó szív nyugszik itt? Lehet, hogy az évek multával megöregszenek ezek a tölgyek is, elkorhadt vastag törzsük ledől, de egy makkból, amely erre a halomra esett, egy hatalmas, terebélyes tölgy sarjad ki. Büszkén tárja szét ágait és innen a magasból tekinti be a magyar tengert, a Balaton dombos partvidékét, a síkságot, Székesfehérvár gyárkéményeit és a Duna szürke ködbe burkolódzó közeli partját.

— Mit csináljunk a foglyokkal? — lépett Baharovhoz a tolmácstiszt.

— A foglyokkal? — nézett rá Baharov. — Magunkkal visszük őket. Még szükségünk lehet rájuk. Mindegyikhez osszon be egy kísérő őrt. A foglyokat figyelmeztesse, hogy minden kiáltásért, vagy a legkisebb szökési kísérletért halállal lakolnak.

A csoport sietve haladt. Az erdőben már sötétedett. Az ég amúgy is egész nap borus volt. Körülöttük egyre sűrűbben gomolygott a köd. Az arcvonal már nem lehetett messze, de semerre sem hallatszott egyetlen lövés sem. Mintha minden kihalt volna.

Már három órája mentek, és kiértek az erdőborította hegyek végére. Rövidesen a nyílt, erdőtlen dombvidékre jutnak. Azon túl fut az országút, aztán már csak Várpalotán kell átjutniuk és onnan már csak az utolsó kilométerek vannak hátra a szovjet védelem peremsávjáig. Már nem sok, egészen rövid idő — és a felderítőknek az ellenség hátában megtett nehéz vállalkozása végetér.

A sötétség sűrűsödött. A homályban a terepkutatók is eltűntek már szemük elől. A felderítők elfáradtak. Tonya a százados mögött lépdelt, Zoltánra és Sztyopa bácsira gondolt. Ő hamarosan az övéinél lesz, Sztyopa bácsi meg a kőbányában fekszik és biztosan rágondol, meg Nasztyára, Zoltánra ... Drága jó, öreg Zoltán!...

— Előttünk légvédelmi ágyúk állnak, az árkokban őrszemek járkálnak — futott Baharovhoz Koszenko.

Baharov megállást parancsolt a csoportnak. Nem lett volna értelme, hogy harcbabocsátkozzanak a légvédelmiekkel. Kerülő utat kell keresni és úgy lopakodni előre a peremsávig. Jobbra és balra terepkutatókat küldött ki. Az egyik terepkutató megint légvédelmi tüzelőállásra bukkant. Az őrszemek tüzet nyitottak rájuk. Csak a sötétség mentette meg a felderítőket. A másik járőr a falu széléig lopódzott, ott belebotlott a német őrszemekbe és tűzpárbaj után alig tudott elszakadni tőlük. Baharov egész éjjel küldözgette minden irányba a terepkutató járőröket és sehol sem talált a peremsávhoz vezető szabad átjárót. A felderítők mindenfelé tüzérségi tüzelőállásokra, hadtápintézetekre, vagy pedig különféle őrszemekre bukkantak.

Az utakon harckocsik vonultak. A nyirkos sötétségben egyre hallották a rengeteg motor zúgását. Az egész térség zsúfolva volt csapatokkal. Baharov felismerte a helyzetet: az ellenség támadásának alig néhány óra mulva kell megindulnia. Bármilyen kockázat árán is, de át kell törnie az övéikhez.

— Mindenki hozzám, áttörünk — parancsolta Baharov — egyetlen pillanatot sem késlekedhetünk tovább.

Körülöttük minden remegett az erős motorzúgástól. Az embernek az volt az érzése, hogy maga a sötétség telt meg va-

lamilyen félelmetes erővel és az üvölt ilyen megfékezhetetlen vadsággal.

Baharov tudta, hogy a legkönnyebben a Várpalota szélén elhelyezkedett hadtápintézeteken törhetnek át. A fasiszta hadtáposok rendszerint nem valami harciasak és a veszély első jelére szétfutnak. Ezenkívül, a hadtápintézetekben rendszerint nincs híradás és mire az ellenség a sötétben felismeri a helyzetet, a csoportnak sikerülhet kitörni a lapályra és eljuthat a szovjet védelem peremsávjához.

A felderítők megindultak. A harckocsimotorok zúgása valahol az egyik közeli erdőben halt el. Baharov arra számított, hogy a németek majd saját alegységüknek hiszik az ő csoportját. Arisztarhov felkészült, hogy az őrszemek esetleges felszólítására megadja azt a jelszót, amelyet a fogoly gépkocsivezetőtől tudott meg.

Baharov ment elől, kezében géppisztolyt és egy kézigránátot szorongatott. A foglyok engedelmesen lépkedtek a többiek között. Mindegyikükre egy felderítő vigyázott éles szemmel.

Elől, az összefüggő, sűrű szürkésfekete sötétségben, semmit sem tudtak kivenni. Sehol semmi fény. Csak a motorok fojtott zúgása és a hó csikorgása hallatszott lábuk alatt. A menetet Koszenko zárta be. Tonya állandóan a százados közelében tartózkodott. Mefogyev egy pillanatra sem vette le tekintetét a német őrnagy fekete tarkójáról.

— Halt! — harsant fel egyszerre előttük.

Az őrnagy előreugrott, rekedt hangon valamit kiáltott, de Mefogyev géppisztolya tusával fejbevágta és beléfojtotta a kiáltást. Az őrnagy a hóra zuhant. Mefogyev mégegyszer fejbevágta, aztán a helyére szaladt.

Balfelől valami épület sötétlett. Az épület mellett Arisztarhov beszélgetett az őrszemmel.

— Auf wiedersehen! (Viszontlátásra!) — kiáltotta aztán oda az őrnek és az oszlop élére futott.

Az első veszélyen túljutottak. Az őrszem németeknek hitte a felderítőket. A csoport átvágott az országúton. Baharov

jobbra tért, mert meg akarta kerülni a falut és egy gyümölcsös sötéten bólogató fái mellett haladtak el.

Újabb kiáltás állította meg a csoportot. Arisztarhov visszakiáltotta a jelszót, de válaszul géppisztolysorozat kattogott fel. A fogoly gépkocsivezető felkiáltott és hanyatesett a hóban. Mellette még ketten estek el. Baharov a hangjáról felismerte Nyefedov géppisztolyost, aki a fogoly őrmester mögött haladt. Koszenko odarohant Nyefedovhoz.

Baharov meglendítette kézigránátját. Éles robbanás — és a géppisztoly elnémult. A házakban és kertekben németül kiáltoztak.

— Utánam! — kiáltotta Baharov és előrevetette magát.

Valahol a közvetlen közelükben már a síkságnak kell kezdődnie. Csak eljussanak odáig! Mindössze három-négy kilométert kellene megtenniök és máris az övéiknél lennének. Jobbról-balról lövések csattantak. Felvillant egy rakéta és vakító fáklyaként lebegett a levegőben. A felderítők a százados mellett futottak. A foglyok mind elpusztúltak a lövöldözés alatt. Baharov, a vibráló fényben harckocsikat pillantott meg. Tornyaik éppen most fordultak a felderítők felé. A százados élesen balrakanyarodott és egy mély szakadékba rohant. Mögötte egymásután vetették magukat a hóba a felderítők is. A szakadék fölött golyók fütyörésztek.

— Nyefedovot megölték — jelentette Koszenko — okmányait és géppisztolyát magammal hoztam.

— Utánam! — vezényelt Baharov.

A csoport a szakadék alján futott végig. Egyikük sem tudta, hova vezet. Mögöttük a lövöldözés nem akart szűnni. Valami szűk völgytorokba futottak be. Baharov kőoszlopokat vett észre és ebből kitalálta, hogy híd van felettük. Ugyanaz az országút volt, amelyen az imént haladtak át. Nem járt sikerrel az áttörési kísérletük. Most már még kevesebb reményük maradt, hogy áttörjenek. A németeket megbolygatták és azok most az egész arcvonalon lázasan keresik őket.

Baharov felkapott egy marék havat és mohón falni kezdte.

V.

A tábornokok és tisztek egymás kezébe adták a kilincset, megtették jelentésüket, tisztázták az őket érdeklő kérdéseket és távoztak. Leszállt az est. Dubravenko tábornok felkattintotta a vevőkészülék kapcsolóját. A hangszóró recsegett, ropogott, majd a tenger zúgására emlékeztető hang hallatszott és tisztán kivehetően megszólalt egy autókürt.

„A Vörös Tér — suhant át Dubravenko agyán — elérkezett január tizennyolcadika".

Éles kondulással szólalt meg a Kreml toronyórája. Hány ember hallgatja most az óraütést? Ott, a Vörös Téren, Moszkvában most hideg, csillagos éjszaka van; itt, Budapest közelében meg nyirkos, majdnem őszies az idő.

Hét fárasztó nap telt el azóta, hogy az ellenség a gárdahadsereg arcvonalán beszüntette a támadást és valami mozgolódás kezdődött soraiban. Hét nap, de a hitlerista parancsnokság elgondolását még mindig nem sikerült megállapítaniok.

Dubravenko tábornok mégegyszer végiggondolta mindazt, ami ezalatt történt. Csak egyetlen dolog volt biztos: a „Halálfejes" és „Wiking" „SS" páncéloshadosztályokat és még két hadosztályt kivonták az arcvonalból és valahova elszállították őket. Azt tudják, hogy a Komáromba vezető utakon vonultak el. Az ellenség minden csapatrádiója, mintha általános utasításra történnék, elnémult. Egyetlen felderítő csoport sem tudott az ellenséges védelem peremsávjának közelébe férkőzni. Minden átmenet nélkül megszűnt a magyar hadsereg katonáinak átszökdösése is. Baharov százados csoportja, amely olyan sikeresen kezdte meg munkáját, már hosszú ideje nem ad életjelt magáról.

Dubravenko hallgatagon rótta irodáját, hol Európa térképénél, hol az asztalánál, hol meg a Nagy Szovjet Enciklopédia köteteivel telerakott hosszú ládák előtt állt meg egy-egy pillanatra. Negyvenkettő óta hurcolja magával ezeket a könyveket. Ha akadt egy-egy szabad perce, elővette valamelyik kötetet és

elmerült az új, ismeretlen fogalmak tanulmányozásában. Ebben találta legjobb pihenését.

Dubravenko találomra kihúzott egy kötetet és felnyitotta. A lapok között egy vastag papírszeletet talált, amilyenre a hadműveleti tisztek szokták a harcjelentéseket gépelni. A tábornok elővette és ráfeledkezett. Fekete ceruzával kis rajzot vetett rá valaki. Egy kisváros utcája, zsindelytetős faházak, a kéményekből vidáman kanyarog a füst. A mély hóban kitaposottt ösvények egyik háztól a másikhoz vezetnek, keresztezik egymást és kivezetnek a széles szánútra. Nyugalom és zavartalan csend hangulatát árasztották a kéményekből felszálló füstcsíkok, a finom süppedő hó és a szürke faragott homlokzatú házak.

„Ki rajzolhatta ezt?" — törte fejét a tábornok. Közelebb vitte a rajzot a lámpához és mégegyszer alaposabban megnézte. A papír egyik sarkában kis, alig észrevehető, de jólismert aláírást pillantott meg. Voronkov vezérőrnagy, a hadműveleti osztályvezető írta így alá a nevét. Dubravenkónak eszébe jutott, hogy Voronkov egyszer kölcsönkérte tőle az enciklopédia egyik kötetét és éppen a napokban adta vissza. Biztosan ő felejtette benne a rajzot.

„Vajjon, hol tart a páncélelhárítás tervével?" — ötlött fel az altábornagyban és azonnal fel is hívta Voronkovot.

A hadműveleti osztályvezető azonnal jelentkezett a hívásra.

— Minden rendben van, tábornok elvtárs — jelentette — a terv kivonatát mindenkinek megküldtük. Tisztjeim ellenőrizték a harckészültséget. Minden a helyén van és kész az ellenséges rohamok elhárítására.

— Milyen változások vannak az arcvonalon? — kérdezte Dubravenko.

— Változatlanul csend van. Csak a balszárnyon, a Balaton partján hallatszott az ellenség körletének mélységében valami zaj és lövöldözés. Most ismét minden csendes.

— Ki lövöldözhetett ott?

— Ezt magam sem értem — felelte Voronkov.

— Adjon parancsot a hadműveleti ügyeletesnek, hogy kü-

lönös gonddal figyelje a balszárnyat — mondotta Dubravenko és azt tanácsolta Voronkovnak, hogy feküdjék le pihenni.

„Zaj és lövöldözés hallatszott" — töprengett Dubravenko. — Vajjon ki lövöldözhetett az ellenség hátában? Éjjeli gyakorlat volna? Nem valószínű, mert túl közel van a peremsáv. Sokkal valószínűbb, hogy valaki felriasztotta a németeket. De vajjon kicsoda? A németeket csak szovjet emberek riaszthatták fel. De ki? Lehet, hogy esetleg hátulról repülők akartak kitörni. De az utóbbi két hét alatt egyetlen szovjet repülőgépet sem lőttek le ellenséges terület fölött. Csak nem Baharov csoportja volt?

Dubravenko a telefonhoz lépett és felhívta a felderítőszolgálat főnökét. Frolov mitsem tudott Baharov csoportjáról. A tábornok elégedetlenül ráncolta homlokát és letette a kagylót. Még le sem tudott ülni az asztal mellé, amikor megszólalt a telefon.

A hadseregparancsnok érdeklődött, hogy mi történik a hadsereg balszárnyán. Dubravenko jelentette neki, amit Voronkovtól megtudott. A hadseregtábornok mást nem kérdezett és befejezte a beszélgetést.

Dubravenko értetlenül vonta meg vállát. A hadseregparancsnok még mindig makacsul kitart a maga igaza mellett és azt bizonygatja, hogy az ellenség igenis, a balszárnyon, a Balaton partján fog támadni. Erre semmi konkrét adata sincs. Mégsem alapozhatjuk a tevékenységünket kizárólag feltevésekre. Az utóbbi két nap alatt a hadseregparancsnok nagy erőket és eszközöket dobott át a Balaton-part megerősítésére. Több páncélos és gépesített dandárt, tüzér- és aknavetős ezredet irányítottak oda. A hadseregparancsnok a saját tartalékát és törzsét is közelebb vitte a balszárnyhoz. Az egész hadsereg arra készült, hogy elhárítsa az ellenség csapásait a Balaton partján.

Dubravenko nem tartotta lehetetlennek, hogy az ellenség a balszárnyra mér csapást, de ez csak az egyik lehetőség. Éppen tegnap üdvözölte Moszkva díszsösztűzzel a Varsót felszabadító szovjet csapatokat. A Szovjet Hadsereg központi frontjainak támadása egyre szélesebben bontakozott ki és óráról órára, feltartóztathatatlanul egyre közelebb kerül Németország létfon-

tességú központjaihoz. Nem fér hozzá kétség, hogy Hitler most mindent a berlini irányon vet be és aligha fog Magyarországon támadni. Ellenkezőleg, amit csak lehet, kivon Magyarországról és a Szovjet Hadsereg támadásának szakaszaira dob át. Ez lenne részéről a lehető leglogikusabb és legcélszerűbb elhatározás. Persze, a hitlerista parancsnokság cselekedhet a logika és célszerűség ellenére is. Ez arra kötelez bennünket, hogy minden meglepetésre készen álljunk. Dubravenko tábornok erre maga is felkészült, de felkészítette törzsét és a hadtestek, hadosztályok, dandárok és ezredek törzseit is. De az, hogy készen állunk, még nem jelenti azt, hogy elfogadunk valamilyen feltételezést és annak alapján cselekszünk.

Dubravenko kinyitotta munkafüzetét. Már sok feladatot elvégzett a feljegyzettek közül, de még éppen elég maradt... Ellenőrizni a híradást a tartalék harcállásponton... Tisztázni a szomszédokkal való együttműködés kérdéseit... Figyelmeztetni a műszakiakat a hadsereg hátában lévő utak aláaknázására... Elosztani a tartalékezredből érkezett utánpótlást... Keresni két hadosztály hadműveleti alosztályvezetőt és egy ezred törzsfőnököt. Ideje lenne már a hadseregtörzs hadműveleti osztályról is egyik-másik tisztet önálló munkára kiemelni. Tisztázni a hadsereg hadtápfőnökével és tüzérségi ellátási parancsnokával a csapatoknál és a hadsereg raktáraiban lévő lőszermennyiséget. Mégegyszer ellenőrizni, hogyan látják el a szolgálatot a védelemben és hogyan biztosítják a csatlakozásokat.

Feladat volt elég; a tábornok arra számított, hogy holnap estére mindent elintéz. Aztán majd tucatjával merülnek fel az új kérdések és ez így megy végnélkül, míg csak véget nem ér a háború.

Voronkov hívta fel és jelentette, hogy a balszárnyon lévő hadtest arcvonala előtt, a Balaton partján erős motorzaj hallatszik. Úgy látszik, a németek támadásra készülődnek.

Ez a jelentés mint éles fénysugár, oszlatta el a törzsfőnök minden kételyét. Igen, igaza van, kétségtelenül igaza van a hadseregparancsnoknak. Az ellenség valóban a hadsereg balszárnyára méri a csapását.

Parancsot adott Voronkovnak, hogy azonnal küldje ki egyik hadműveleti tisztjét és a felderítő osztály egy tisztjét a balszárnyon védő hadtest törzsébe, majd felhívta a hadseregparancsnokot.

Éjjel két óra felé járt az idő. Altájev nem aludt. Nyugodtan végighallgatta a törzsfőnök jelentését, kicsit hallgatott, aztán parancsot adott, hogy kísérjék minél nagyobb figyelemmel a balszárnyon lévő hadtestnél kialakuló helyzetet.

— Átdobhatnánk az erők egy részét a balszárnyra... — javasolta Dubravenko.

— Még korai — felelt Altájev. — Egyelőre még semmi sem alakult ki. Lehet, hogy csak provokációs felvonulást rendeznek.

Egymás után, szakadatlanul érkeztek a jelentések a balszárny hadtest-törzsétől. A Balaton partvidékén tizenkét kilométeres szélességben fokozott csapatmozgás volt észlelhető. Az ellenséges peremsáv továbbra is makacsul hallgatott. A szovjet tüzérek és aknavetősök kétszer is tüzet nyitottak a fasiszta csapatok valószínű gyülekezési helyeire. Az ellenség pedig változatlanul hallgatott. Az első lépcsőben lévő ezredek és zászlóaljak felderítőcsoportokat küldtek előre. A „senki földjét" rakéták fénye árasztotta el. A németek géppuska- és géppisztolytüzet zúdítottak a felderítőkre. Egyetlen ember sem jutott a hitlerista állások közelébe.

Egyre feszültebbé vált a légkör a balszárnyon. Minden csapatot harckészültségbe helyeztek. Egy felderítőcsoportnak a Balaton náddalborított partján sikerült bejutnia az ellenség körletébe. Ez a csoport azt jelentette rádión, hogy az ellenséges hadtápkörlet felől az arcvonal felé harckocsik és páncélos szállítók szakadatlan felvonulása észlelhető.

Altájev parancsot adott, hogy tartalékai készüljenek fel arra, hogy a hadsereg balszárnyán kerülnek bevetésre, és helyezzenek készenlétbe minden hadtesttartalékot.

Dubravenko, távbeszélőn állandóan a hadtestparancsnokokat, a törzs osztályvezetőit, a hadsereg fegyvernemi parancsnokait hívta.

Irodája lázas munka központja lett; a hadseregparancsnok

minden elhatározását szűkszavú parancsokba öntötték és szétküldték a csapatoknak, törzseknek, hadtest-, hadosztály- és dandárparancsnokoknak.

Fél háromkor az ellenség megkezdte a tüzérségi előkészítést. Az ellenséges tüzérség és aknavetők hatalmas tüzet zúdítottak a hadsereg balszárnyán lévő harcrendekre.

Félóra mulva a gyalogság és a harckocsik rohamra indultak. Dubravenko térképén egymásután jelentek meg a támadó ellenség kék ceruzával berajzolt jelei. A Balaton égszínkék térségétől észak felé húzódtak a dombokon és magaslatokon keresztül és abban a hajlatban szűntek meg, ahol a szovjet védelem, a Székesfehérvártól nyugatra lévő síkságon folytatódott. A kék nyilak fenyegetően meredtek a szovjet csapatokra. Az ellenséges támadóerők nagyságát még nehéz lett volna megállapítani. Az éjszakai sötétség leple alatt végrehajtott első rohamait visszaverték. A szovjet peremsáv szilárdan tartotta magát. Altájev újabb csapatokat vont ki más, érintetlen arcvonalszakaszokról és közelebb vitte őket a balszárnyhoz. Kérésére éjszakai bombázók szálltak fel.

Dubravenko egymás után hallgatta meg a hadműveleti tisztek és felderítők jelentését, tárgyalt a tüzérekkel és páncélosokkal, sürgette a harckocsiaknák telepítését és a lőszer-utánpótlást; ellenőrizte, hogy elindultak-e a hadseregparancsnok tartalékában lévő csapatok. Nagy, kefeszerűen nyírt feje hol a térkép fölé hajolt, hol afelé fordult, akivel éppen beszélgetett, hol pedig mély töprengésbe merült egy-egy másodpercre Szürke szeme nyugodtan és várakozón nézett környezetére. Ez a tekintet mintha nem is vett volna tudomást sem a lázas ütemű munkáról, sem a hadsereg balszárnyán fenyegető súlyos veszélyről, sem pedig a kimerítő várakozásról, hogy mit hoznak a további események.

Hajnalra az ellenség harcba vetette fő erőit. A csapatok jelentései alapján a tizenkétkilométeres arcvonalszakaszon Dubravenko ötszázhatvan ellenséges harckocsit és legalább huszonöt-harminc gyalogos zászlóaljat számolt össze. Az erőviszonyok igen kedvezőtlenül alakultak a szovjet csapatok számára. A pe-

remsávban lévő minden szovjet lövegre tizennyolc-húsz ellenséges harckocsi jutott és minden szovjet gyalogosra húsz-huszonöt ellenséges gyalogos.

A hitleristáknak sikerült nagy erőfölényt gyüjteniök és azzal keskeny arcvonalszakaszon mértek csapást.

Dubravenko minden idegszálával érezte a harc ritmusát. A helyzetet csak erős tartalékok menthették meg. Az, amit a hadseregparancsnok saját tartalékából és a többi hadtest arcvonalszakaszáról harcbavethetett, annyit számított, mintha egyetlen kődarabbal akarna valaki gátat emelni a zúduló víztömeg elé. A frontparancsnok is elindította tartalékait, de azok még messze voltak és egyhamar nem érhettek a harcmezőre.

A helyzet minden jelentés után bonyolultabb lett. Két szakaszon: a vasúti kereszteződésnél és egy patkóalakú zöld erdőligetnél az ellenséges harckocsik áttörték a peremsávot és másfél kilométer mélyen beékelődtek a szovjet védelembe. Két csatarepülő hadosztály „IL"-jei vetették rá magukat ezekre a terepszakaszokra. Az ellenség támadása meglassult. E terepszakaszok felé sietett Altájev tartalékának két tüzérezrede, de még tíz-tizenkét kilométernyire voltak a fasiszta harckocsiktól.

Minden rádióháló és távíróvonal légiriadó-jelet továbbított. Megjelentek a fasiszta repülők kötelékei. Dubravenko felhívta Orlov alezredest.

— Felszálltak, már fel is szálltak a vadászaink, tábornok elvtárs — jelentette Orlov — három perc mulva a harcmező fölött lesznek, a repülőterek itt vannak egy ugrásnyira.

Dubravenko egy pillantást vetett a térképre. A repülőterek és leszállóterek apró négyszögei valóban egészen a földi csapatok harcrendjének közelében piroslottak. Milyen jó, hogy idejében áttelepítették a légierőt.

A felderítő-szolgálat főnöke az első összesített adatokat jelentette az ellenségről. Ismét a „Halálfejes" és a „Wiking" „SS"-páncéloshadosztályok indították meg a támadást. Velük együtt támadott még két páncéloshadosztály, valamint a hitlerista parancsnokság tartalékából idevetett sok csapat.

Egyszóval itt bukkantak fel ismét azok a hadosztályok,

amelyeket az ellenség a gárdahadsereg jobbszárnyáról annakidején kivont! A foglyok vallomásai szerint ezeket a hadosztályokat újból menetcsapatokkal töltötték fel teljes szervezési létszámukra. Dubravenkonak akaratlanul is eszébe jutott a Haditanács ülésén lefolyt vita.

Hirtelen megszakadt az összeköttetés a hadtest-törzzsel. Dubravenko megparancsolta, hogy a híradó-szolgálat főnoke haladéktalanul állítsa helyre a híradást, a hadműveletiek pedig addig is térjenek át a rádióüzemre. A hadseregparancsnok a szomszédos arcvonalszakaszokról újabb csapatokat vetett be. Ezekhez továbbítani kell a parancsokat, meg kell szervezni a felvonulásukat, ellenőrizni kell, hogy idejében elindultak-e és rendben megérkeztek-e a harcmezőre.

Dubravenko úgy érezte, hogy a harc hevessége tetőpontjára hágott. Most, a legközelebbi percekben kell beállnia a fordulatnak. Ha az ellenség felgöngyölíti az első lépcsőben lévő csapatokat, a mélységben már csak a hadseregparancsnok tartalékai maradnak meg. Ezek nem tudják feltartóztatni az ellenség harckocsijait és gyalogságát. Túlnagy az erőkulönbség. Valamit tenni kell, hogy új védőállást szervezzenek a mélységben De hogyan, melyik terepszakaszon szervezzék meg a védelmet? Csak a keskeny Sárvíz-csatorna állíthatná meg ideig-óráig az ellenséget. Kénytelenek lesznek felrobbantani az oly nagy munkával felépített hidakat.

Dubravenko jelentést tett Altájevnek a legfrissebb értesülésekről és azt javasolta, hogy haladéktalanul fogjanak hozzá új védőállás létesítéséhez a Sárvíz-csatorna partján. Altájev beleegyezett és parancsot adott, hogy indítsanak erre a terepszakaszra lövész-, gépesített- és tüzércsapatokat.

A hadsereg törzsfőnök most minden figyelmét az új védőállás megszervezésére összpontosította. Parancsot adott a csapatoknak, hogy azonnal induljanak, parancsnokaik pedig jöjjenek a hadseregtörzshöz.

Már déli egy óra volt. Tíz órája folyt az ellenség támadása, de a peremsávban lévő kislétszámú csapatok még mindig tartották magukat. A századok és zászlóaljak félig bekerítve és

hadtápjuktól elvágva is tovább vívták az életre-halálra menő harcot. Valóságos csoda volt, hogy még mindig kitartottak és ellent tudtak állni a hatalmas nyomásnak.

Hirtelen újra megszakadt az összeköttetés a hadtest-törzsszel. A hadtest-rádiók is mind elnémultak. A hadsereg híradószolgálat főnöke futva érkezett és jelentette, hogy a balszárnyon lévő hadtest törzsét ellenséges harckocsik rohamozták meg.

Dubravenko rádöbbent, hogy most érkeztek el a legnehezebb percek. A csapatok egymástól elszakadva, egymásról semmit sem tudva harcolnak. Most már minden reményük csak az új védőállás minél sürgősebb megszervezésében maradt. A további harcok sikerét csak az biztosíthatja, ha megelőzik az ellenséget és előbb érkeznek a Sárvíz-csatornához. Ha a csatornánál nem sikerül feltartóztatni az ellenséget, akkor meg sem áll a Dunáig, ott birtokába vesz minden átkelőhelyet, elvágja a gárdahadsereget a hadtáptól és aztán Budapest felé tör. A síkságon teljesen lehetetlen megállítani az ellenséget.

Dubravenko mindazon csapatokhoz, amelyeknek az új védőállásokba kellett menniök, egy-egy tisztet küldött ki törzséből és megparancsolta nekik, hogy sürgessék a parancsnokokat és nyujtsanak nekik segítséget a harc megszervezésében. Tudta, hogy a törzsben most mindannyian alig állnak a lábukon a fáradtságtól, minden egyes emberre szüksége lenne, de a harc sikere ott, a Sárvíz-csatornánál dől el és ezért a hadsereg törzsfőnök minden rendelkezésére álló erőt odairányított. A hadműveleti osztályon csupán két tiszt maradt, a felderítő osztályon egy, a kiképzési osztályon pedig csak egy gépírónő. A többiek mind a peremsávon voltak.

Közeledett az éjszaka. Senkisem tudta, mi történhetett a Balaton partján. A meg-megszakadó rádióbeszélgetések és a repülők megfigyelései szerint a fasiszta harckocsik és a gyalogság kijutottak a hadműveleti térségbe. A szovjet alegységek maradványai részben bekerítésben harcoltak tovább, részben pedig az ellenség háta mögül igyekeztek visszajutni övéikhez.

A harc szünet nélkül tombolt egész éjszaka. A Sárvíz-csatornához küldött csapatok megállították ugyan az ellenséget,

de tőlük délre senki sem állt útjában. Ott az ellenség akadálytalanul nyomulhatott előre, a Duna partja felé. Reggelre a fasiszta harckocsik betörtek Dunapentelére. A hadsereg fő átkelőhelyét felrobbantották. Felrobbantottak minden hidat a Sárvíz-csatornán. A gárdahadsereg hadtápszerveit elsöpréssel fenyegette a hitleristák harckocsi-lavinája. A hitlerista harckocsiáradat és a Budapesten bekerített ellenséges csoportosítás között üres térség tátongott. Ezt a térséget nem védték szovjet csapatok. Hatvan kilométer és semmi egyéb. Mindössze egy ugrás a fasiszta páncéloshadosztályoknak és már be is törnek Budapestre.

VI.

Az út felkanyarodott egy dombra, majd a behavazott síkságon futott tovább és aztán, egy távolabbi magaslat gerincén eltűnt a sápadt ködben.

— Szorítsd, szorítsd — sürgette a gépkocsivezetőt Voronkov tábornok. A kocsi nagyokat huppant az út zökkenőin és süvítve szelte az utat.

Egyre tisztábban rajzolódtak ki a szürke, pej és kese lovak és fölöttük a vidáman röpködő fekete nemezköpenyek, a barna csuklyák, a bronzszínű arcok és a hetykén félrecsapott kubányi kucsmák.

— Kozákok — szólalt meg Akszenov, s balkezével megérintette Tolkacsov őrnagy vállát. — Kubányiak...

Az élen magas pejlovakon három lovas haladt. A középső fölött jobbra-balra ingott a védőhuzatba bújtatott csapatzászló.

Mögöttük fehérlábú pejcsődörön egy valósággal rézbőrű, hosszú, fekete nemezköpenybe burkolódzott tiszt lovagolt. Egykedvű pillantást vetett a gépkocsira és kényelmes mozdulattal emelte kezét kucsmájához.

Voronkov megállította a gépkocsit és odahívta a tisztet.

Az lustán megnógatta lovát, odaléptetett a tábornokhoz és anélkül, hogy leszállt volna a nyeregből, bemutatkozott:

— Voroncsuk ezredes.

— A gárdahadsereg hadműveleti osztályvezetője vagyok, — mondotta tagoltan Voronkov. — Ön a lovashadtest élosztagának parancsnoka?

— Igen. A Vörös Zászlórenddel kitüntetett kubányi kozák gárdahadtesté — jelentette pattogó hangon az ezredes, miközben alig észrevehetően a kantárral játszadozott.

— Milyen feladatot kapott? — kérdezte Voronkov, mérges pillantást vetve az ezredesre.

A kozák tiszt nyilván észrevette a tábornok elégedetlenségét, mert egy hirtelen mozdulattal átlendítette jobblábát a ló fölött, leugrott róla és mint a cövek, állt meg Voronkov előtt.

— Azt a parancsot kaptam, hogy haladjak Baracskáig, küldjek előre felderítő járőröket és várjam be a hadosztályparancsnok további parancsát — felelte csendesen.

— Hol a hadosztályparancsnok?

— A főerőkkel van, tíz kilométerre mögöttünk.

— Miért haladnak ilyen lassan?

— Egyenesen harcból jövünk, tábornok elvtárs. Két napon keresztül kergettük az erdőben a kisebb fasiszta csoportokat. Az emberek is, a lovak is elfáradtak. Folyton hóban, hegynek föl, hegyről le.

— A helyzetet ismeri?

— Nagy vonalakban, tábornok elvtárs.

— Az ellenség áttörte védelmünket és támadását a mélység felé fejleszti. Az ön hadteste azt a parancsot kapta, hogy menjen védelembe a Velencei-tó és a Duna között és állítsa meg az ellenséget. Most az a legsürgősebb teendő, hogy megszálljuk a székesfehérvár—budapesti utat. Ez az ön ezredének lesz a feladata. Szállja meg Kápolnásnyéket és Kisvelencét, ássa be magát és tartson ki mindhalálig. Önöktől balra, az önök hadosztályának többi ezrede lesz védelemben. A jobbszárnyát a tó fedezi. Világos a feladat?

— Igen, tábornok elvtárs — felelte az ezredes egy pillantást vetve térképére.

— Negyven percen belül ezredének a helyén kell lennie, két órán belül jelentse, hogy tűzrendszere kész. A védelem megszervezéséhez segítségül adom ön mellé Akszenov őrnagyot, jól ismeri a helyzetet és a terepet.

A tábornok elbúcsúzott az ezredparancsnoktól és megparancsolta Akszenovnak:

— Minél gyakrabban tegyen jelentést!

— Értettem — felelte Akszenov és kiugrott a kocsiból.

— Nyitcsenko, egy lovat és egy lóvezetőt! — kiáltott az ezredes hátra, az oszlop felé.

A sorból egy kackiásan begyűrttetejű kozáksapkát viselő fiatal kozák ügetett ki, vezetékszáron egy almásszürke lovat hozva.

— Itt van, őrnagy. Maga is kozák lesz — mosolygott az ezredes, ravaszkásan pillantva Akszenovra.

Kíváncsi pillantások égették mindenfelől az őrnagyot. Tudta, hogy a kozákok ki szokták csúfolni a gyalogosokat, mert azok nem tudnak lóval bánni. Akszenov megvizsgálta a nyerget, meghúzta a hevedert, megigazította a zablát és egy lendülettel felpattant a lóra.

— De hiszen maga legény a talpán — szólalt meg félig helyeslő, félig gúnyos hanghordozással az ezredes.

— Valamikor géppuskás századparancsnok voltam, két évig hordtam sarkantyút és kardot — mormolta Akszenov, miközben a kantárszárat bogozgatta ki.

Az ezredes magához hívta a lovasszázad parancsnokokat, parancsot adott helyettesének, hogy vezesse tovább az ezredet, maga pedig törzsfőnökével és a lovasszázad parancsnokokkal együtt előrevágtatott.

Akszenov az ezredes mellett lovagolt. Hórögök repdestek mindenfelé. A lovak patái alatt meg-megkoppant az aszfalt. Az úton semmi sem jött velük szembe. A hadseregparancsnok, annak érdekében, hogy a kozák hadtest felvonulását semmi se

zavarja, parancsot adott, hogy zárják le az utat és állítsanak le rajta minden forgalmat.

— Ez itt Kápolnásnyék — mondotta Akszenov, amikor egy síkságon szétszórt házakból álló nagyobb községbe lovagoltak be.

Voroncsuk visszafogta lovát. A nap vakítóan tűzött. Hófehér felhők úsztak az égen. Voroncsuk nyugtalanul tekintgetett felfelé.

— Vadászrepülők biztosítanak bennünket — nyugtatta meg Akszenov.

— Ez kevés — sóhajtott fel az ezredes — mire a vadászok felszállnak, a „Junkersek" minden lovat kinyírhatnak.

Nyugaton szakadatlanul dörögtek az ágyúk. Száraz füst emelkedett a látóhatár fölé.

— Székesfehérvárnál lövöldöznek — mondta Akszenov. — A várost most kerülik meg a németek bármely pillanatban áttörhetnek erre az útra.

Jobbfelől a Velencei-tó síma tükre csillogott. Voroncsuk most a tópartot nézegette aggódva.

— A jég nagyon vékony, még az embert sem bírja meg — mutatott Akszenov a tóra. — A közepén különben sincs befagyva, csak a partnál. Ez biztos.

— Biztos, biztos, de azért az ember csak nyugtalankodik — mondta borusan Voroncsuk, majd levette nemezköpenyét és odadobta küldöncének. Szürke bekecsben fiatalostartású ember volt. Derékszíja szorosan fogta körül derekát és kihangsúlyozta széles vállát.

A félig lerombolt velencei állomáson Akszenov megkérte az ezredest, hogy álljanak meg.

— A hadseregparancsnok parancsa szerint itt kell berendezni a hadtest védelmének peremsávját — mutogatta meg az állomás romjait, Kisvelence szélső házait, majd egy hóborította halmot és a távolban sötétlő majorságot. — Az ön ezredének védőszakasza: a tótól a majorságig terjed, beleértve Kápolnásnyéket is. Főerőit az országútnál összpontosítsa. Ezredéhez harckocsikat és páncéltörő tüzérséget osztanak be. A hadsereg

műszakiak most fejezik be az út aláaknázását az ön védelme előtt.

Voroncsuk elgondolkozva nézegette a síkságot. A tóparton húzódott, hol közeledve, hol távolodva egymástól a vasút és az országút. A vasút és az országút két oldalán távíróoszlopok és ágas-bogas fák meredeztek. Előttük a távolban Gárdony házai látszottak. Ott nem volt senki a szovjet katonák közül és az ellenség bármelyik pillanatban feltűnhetett onnan.

— Nyitcsenko — parancsolta Voroncsuk az egyik lovasszázad parancsnoknak — vezesse a századát vágtában Gárdonyba. Biztosítsa az ezred védelmének megszállását. Géppuskásszázad parancsnok: bocsásson négy géppuskát Nyitcsenko rendelkezésére. Ütegparancsnok: két löveget osszon be Nyitcsenkóhoz.

Voroncsuk lóháton bejárta egész védőszakaszát, menet közben adott utasításokat a lovasszázad parancsnokoknak, szemügyre vette a helységeket, megmutatta műszaki parancsnokának, hol telepítsen harckocsiaknákat és kiválasztotta figyelőpontját egy, közvetlenül az út mellett lévő magaslaton. Innen jól lehetett látni az ezred védelme előtti egész terepszakaszt.

Nyitcsenko lovasszázada gyors vágtában száguldott végig az úton és eltűnt Gárdonyban. Egymásután foglalták el futva védőkörletüket a lóról szállított, gyalogosított századok. A híradósok a vezetékeket húzták. A hóban mindenfelé műszakiak kúsztak: harckocsiaknákat telepítettek. Ezen a helyen, ahol minden pillanatban megjelenhetett az ellenség, kezdett kialakulni a védelem. Most már órákon, perceken múlik minden. Ha az ellenség késik, a kozákoknak lesz idejük arra, hogy beássák magukat, bebújnak a földbe, megszervezik a tűzrendszert, és akkor már az ellenséges harckocsik és gyalogosok nem tudnak olyan egyszerűen betörni Budapestre.

A kozákok nagy igyekezettel csákányozták a fagyott földet. A kubányiak megerősítésére a hadseregparancsnok minden arcvonálszakaszáról harckocsikat, tüzérséget, rohamlövegeket vont ki. Estére a kozákoknak sikerült egyes árokrészeket kiás-

niok. Egyelőre ennyi is elég volt. A legfontosabb az, hogy fedezni tudják magukat az ellenséges tűz elől.

Voroncsuk a századokat járta. A kozákok mosolyából és pillantásaiból Akszenov rögtön megértette, hogy az ezredben szeretik a parancsnokot.

— Nyomás, nyomás, kozákok — harsogott Voroncsuk — egész éjjel ásnunk kell. A lövészgödröket árokszakaszokká, az árokszakaszokat összefüggő árokrendszerré kell kiképezni. Akkor aztán semmiféle „Tigristől" és „Ferdinándtól" nem ijedünk meg.

Menetközben adta ki utasításait a védelem megszervezésére, kijelölte az ágyúk, harckocsik és rohamlövegek állásait, szidta a hadtáposokat, mert kényelmesek és nem tudják idejében ideszállítani a lőszert. Század-, szakasz-, ütegparancsnokok szaladtak oda hozzá, jelentést tettek, tisztázták a feladatukat és gyorsan visszafutottak alegységeikhez. Voroncsuk körül minden forrott, izzott. A vaskos, szélesvállú, görbelábú ember a lovasok szokott imbolygó mozgásával járkált a havon.

Gárdonyból hirtelen erős lövöldözés hallatszott. Voroncsuk egy pillanatig hallgatta, majd figyelőpontjára futott.

— Mi van? — kérdezte törzsfőnökét, mikor beugrott az alig befejezett árokba.

— Hat harckocsi és négy páncélos szállító érte el Gárdonyt — felelte az alacsony, hirtelenszőke, dús, búzaszín bajuszú őrnagy — Nyitcsenko tüzet nyitott. Egy harckocsit kilőttek, a többi meghátrált.

— Felderítők — mondta Voroncsuk és fázósan burkolódzott be nemezköpenyébe. — A főerők is minden pillanatban megérkezhetnek.

— Aligha merészkednek ide éjjel — vetette ellen a törzsfőnök — de reggelre várhatjuk őket.

— Ha megérjük, majd meglátjuk — felelte kedvetlenül az ezredes és parancsoló hangon utasítást adott: — A törzs minden tisztjét küldje a századokhoz, csak egy ügyeletest hagyjon a harcállásponton. Az éjszaka folyamán teljes szelvényre

kell kiképezni az összefüggő árkot. Minden hadtápost a műszaki munkálatokra, kivétel nélkül mindenkit!

— Jó egészséget, kubányiak! — hangzott fel mögöttük egy ismeretlen hang.

Voroncsuk megfordult, kezét szélesre tárta és egyhelyben topogva felkiáltott:

— Komisszár! Borisz Ivanovics! Te vagy az?

Széles mozdulattal megolelte Krilovot, magához szorította, és elcsukló hangon kiáltozott:

— Pedig már a nyomodat is elvesztettem... Mindenfelé kérdezősködtem utánad... Senki sem tudott rólad semmit... Olyasmit is hallottam, hogy leszereltél és valahol járási bizottsági titkár vagy...

— Vigyázz, még megfojtasz — igyekezett kibontakozni az ölelésből Krilov. — Még mindig olyan féktelen vagy.

Voroncsuk kezét Krilov vállára tette, kicsit eltolta magától és fürkészőn nézett arcába.

— Megöregedtél, alaposan megöregedtél. A hajad is fehér, arcod is ráncos. Csak a szemed, a szemed maradt a régi.

— Te meg egészen megnőttél. Alig ismertem rád.

— Ülj le, Borisz Ivanovics, ülj le — nézett körül Voroncsuk. — Igaz, nincs mire ülni, de azért csak ülj le.

A fedezék padkájára terítette nemezköpenyét, erőszakkal ráültette Krilovot, ő maga pedig vele szemben guggolt le.

— Na, mesélj, hogy éltél... Nem tréfadolog, tizenöt éve nem láttuk egymást.

Kirilov nagy örömmel nézegette Voroncsukot. Az alezredes arca megfiatalodott, szemében fiatalos szikrák villantak meg.

— Ugyan, mit meséljek, úgy éltem, mint a tobbiek. Tőletek Szamarkandba mentem ezredpolitikai biztosnak, aztán a Bajkálon-túlra helyeztek át, harminckilencben meg járási bizottsági titkárnak küldtek Nyugat-Bjelorussziába. Ott ért a háború is. Most meg, amint látod, megint kozák lettem. De azért inkább csak gyalog járok...

— Hagyd el, olyan lovat választok neked, hogy ... semmiben sem marad a te Golovorezed mögött.

— Várj csak, várj csak — szakította félbe Krilov — hová került Golovorez?

— Az új politikai biztos lovagolt rajta, aztán megöregedett és a kisegítő gazdaságba adtuk át.

— A kisegítő gazdaságba — sóhajtott fel Krilov — vizet hordani. Pedig milyen ló volt, micsoda ló volt!

— Mindenki megöregszik, mi sem fiatalodunk, — húnyta le szemét Voroncsuk.

— Na és, hogy gondolod: bennünket is a kisegítő gazdaságba küldenek?

Voroncsuk vállat vont és csendesen megjegyezte:

— Hát igen, mindennek eljön a maga ideje.

— Nem, azt már nem, barátom — állt fel hirtelen Krilov, — én nem megyek a kisegítő gazdaságba. Harcolok, amíg csak élet van bennem: háborúban az ellenséggel, békében pedig a munkahelyemen.

— Helyes — adott neki igazat Voroncsuk — tiszteletreméltó dolog, az őrhelyen meghalni. De várj csak, Borisz Ivanovics — kapott a fejéhez — hiszen biztosan éhes vagy. Gyere, harapunk egyet és egy-egy pohárkával is felhorpintünk.

— Nem, nem — tartotta őt vissza Krilov — nincs most idő erre. Nem vendégeskedni jöttem hozzád, hanem hivatalos ügyben. Majd ha megvédjük Budapestet, majd akkor.

— Hát tulajdonképpen milyen feladattal jöttél hozzám?

— A hadsereg politikai osztályának vagyok az instruktora és azért jöttem, hogy segítsek neked megszervezni a pártpolitikai munkát.

— Nos, Borisz Ivanovics, ezen a téren nálam minden rendben van. Minden században van párt- és Komszomol-szervezet. Az embereim tapasztaltak. Légy nyugodt, a hitleristák nem jutnak Budapestre.

— Idehallgass, Aljosa — szakította őt félbe Krilov — mindez nagyszerű: a szervezetek, az emberek, az is, hogy minden rendben van. Csak ne felejtsd el a mostani idő bizonyos

sajátosságát. A harcok a háború befejező szakaszában folynak. A vadállat megsebesült, de még nem kapta meg a kegyelemdöfést. Ez az oka annak, hogy olyan hevesen tombolnak a harcok. Tudod, hogy Hitler éppen ezelőtt a támadás előtt adott parancsot, hogy a gárdisták közül ne ejtsenek foglyokat. Ezek nemcsak egyszerű szavak. Már nem egy harcosunkat kínozták halálra. És még valami: a legutóbbi harcok tapasztalatai azt mutatják, hogy a hitleristák sokat tanultak tőlünk. Nagymértékben áttértek az éjjeli harctevékenységre. Ez pedig megfoszt bennünket a legfőbb ütőerőnktől, a tüzérségtől. Sötétben a tüzérség vakon tüzel, csak közvetlen közelről ér el eredményt. A németek meg nagy harckocsitömegekkel támadnak, felgöngyölítik a védelmünket és hajnalban kifejlesztik a sikerüket.

— Hát igen — mondta vontatottan Voroncsuk — ez persze változtat a dolgon.

— Ezért aztán — folytatta Krilov — önmagunk megnyugtatása egyenlő a gyávasággal. Most minden embert fel kell rázni. Mindenkit mozgósítani kell és készen kell lennünk a legsúlyosabb harcra. Arra is sor kerülhet, hogy bekerítésben kell verekednünk, vagy harckocsik alatt húzódunk meg és kézitusára is fel kell készülnünk.

A sötétség sűrűsödött. Csillagos téli éjjel köszöntött rájuk. Akszenov újra kiment a századokhoz, Krilov pedig Voroncsuk politikai helyettesét látogatta meg. A kozákok némán túrták a földet. A levegőben a lovak izzadtságszaga terjengett. A peremsáv árokrészei mögött ágyúk, harckocsik, rohamlövegek foglalták el tüzelőállásaikat. A Duna felől harcizajt hozott a szél. Úgy látszik arrafelé az ellenség már elérte a kozákok védelmét. Akszenov még csak a második századnál tartott, amikor egy magas kozák érte utól.

— Gárdaőrnagy elvtárs, az ezredparancsnok kéreti önt.

Voroncsuk egy hevenyészve berendezett fedezékben ült, ami lényegében egy egyszerű árok volt, amelyet gerendasorral és arra szórt földréteggel fedtek be. A fedezék bejáratán sátorlap függött ajtó gyanánt. A sarokban egy kis asztalon a tábori távbeszélő sárga bőrtokja állt. Az ezredes éppen telefonált.

— Nem, tizenhetes elvtárs, kitartunk, feltétlenül helytállunk — harsogta a kagylóba és intett az őrnagynak, hogy üljön egy ott heverő felborított ládára. Igen, Nyitcsenko már összecsapott velük... Semmi különös... Veszteségeink nincsenek... Egyet kilőttek... Most csend van... Igen... Mindenkit a műszaki munkálatokra vetettem be. Három órán belül kész lesz az első árok... Igen... Igen... Jó egészséget, tizenhetes elvtárs.

Az ezredes helyére tette a kagylót.

— A hadtestparancsnok nyugtalankodik.

Összevonta sűrű szemöldökét és Akszenov vállára tette a kezét.

— No, őrnagy, beszélgessünk egy kicsit.

Kiterítette az ezred védelmi rendszerének éppen most befejezett vázlatát. Miközben arról beszélt, hogyan gondolja elhárítani az ellenséges rohamokat, állandóan Akszenov arcát fürkészte, mintha az ő arckifejezésében akarna helyeslésre találni. Akszenov látta, hogy az ezredes már mindent megfontolt és elhatározásra jutott, de nem tudta megérteni, hogy miért mondja el neki mindezt ilyen részletesen és miért nézi őt ilyen fürkészve.

— Mi a véleményed, őrnagy? — kérdezte az ezredes közelebb tolva Akszenovhoz a vázlatot.

— Úgy látom, gárdaezredes elvtárs, minden rendben van — felelte elgondolkozva Akszenov — csak úgy tűnik, mintha a védelem mélységben kicsit ritka lenne.

— Azt mondod, ritka?

— Igen. Ha még itt felállítanánk három-négy ágyút és egy-két harckocsit...

— Igen. Igazad van. De honnan vegyem az ágyúkat, meg a harckocsikat? Amim csak van, már mindent beosztottam... Több nincs...

— A peremsávról kellene valamit hátravinni — ajánlotta Akszenov. — Az ellenség ráveti magát a peremsávra és mindent egyszerre semmisít meg. A mélység meg üres.

— Azt mondod, a peremsávról — mondta tűnődve Voroncsuk — a peremsávról...

Ceruzájával végigment a vázlaton a harckocsik, ágyúk, aknavetők, rohamlövegek jeleit nézegette. Négyszer is szemügyre vette a papíron sorakozó jeleket, majd határozott mozdulattal áthúzott három ágyút, két harckocsit, egy rohamlöveget és felállt.

— Gyere velem, kiválasztjuk az új tüzelőállásokat.

Sokáig járkáltak a holdfényben ezüstösen csillogó hóban. A lovashadtest arcvonalán lázas tevékenység folyt. A kozákok serényen munkálkodtak. Amikor a harckocsizók és tüzérek megtudták az ezredes parancsát, hogy vonuljanak hátrább és rendezzenek be új tüzelőállásokat, elégedetlenül morogtak. Kárbaveszett néhány órai munkájuk, fáradságuk. Most újra csákányozniok kell ezt az átkozottul kemény földet.

— Jól van, jól van — nyugtatta őket Voroncsuk — majd ezek lesznek a váltóállásaitok, úgyis be kellett volna rendezni ezeket is. Akkor már jobb, ha egyszerre megvan. Aztán pihenhettek, amennyit akartok.

Az éjszaka első fele nyugodtan telt el. Két óra körül a síkság felől tompa morajlást hozott a szél. Voroncsuk parancsot adott az ezrednek, hogy készüljön fel a harcra, ő Akszenovval a figyelőponton állt. A behavazott térség sápadt, tejszínű ködbe burkolózott. Az idő észrevehetően hidegre fordult.

— Hörpints egyet, őrnagy! — nyujtotta Voroncsuk a kulacsot Akszenovnak.

Akszenov lenyelt néhány korty vodkát, majd visszaadta a kulacsot az ezredesnek.

Elől a zaj erősbödött. Most már tisztán kivehető volt a harckocsimotorok kipuffogójának zaja. Hirtelen az egész peremsáv hosszában megkezdődött a lövöldözés. Géppuskák, géppisztolyok, karabélyok szóltak bele a tűzpárbajba.

— Kis csoportokkal felderítést végez — szólt Voroncsuk — a védelmet kóstolgatja. Parancsot adtam, hogy csak az ügyele-

tes géppuskák, meg a géppisztolyok tüzeljenek, azok is csak közvetlen közelről.

Akszenov jelentést tett a hadseregtörzsnek mindarról, amit tapasztalt, aztán Voroncsuk tanácsára ledőlt pihenni egyet. Minden tagja sajgott a fáradtságtól. Csak egy kis, hevenyészve felállított vaskályha sugárzott némi meleget. Duzzadt szemhéja valósággal leragadt. Alighogy feje alá tette kezét, máris elaludt.

Erős dörgés ébresztette fel. A fedezékben nem volt senki. Akszenov kiugrott a fedezékből és a közlekedőárokban az ezredparancsnok figyelőpontjára futott. Köröskörül egyre-másra robbantak a becsapódó lövedékek. Úgylátszik, az ellenség megkezdte a tüzérségi előkészítést.

Voroncsuk távcsövével fürkészte a ködös messzeséget. Mellettę a törzsfőnök guggolt és írt valamit. A szögtávcső folé egy ismeretlen tüzérezredes hajolt.

— Balra nulla húsz, három lövedék, tűz! — vezényelt a tüzér, anélkül, hogy szemét egy pillanatra is levette volna a távcsőről. Vezényszavát egy távbeszélőkezelő ismételte a kagylóba. A távbeszélős a közlekedőárokban húzódott meg.

A lövészárkok felett fekete füstfelhők úsztak. A füstfelhőn keresztül az egész mezőn fekete harckocsik látszottak. Annyira közel voltak, hogy Akszenov még a lövegeik torkába is belelátott.

— Jó! — kiáltott fel a tüzér — tíz lövedék, össztűz, tűz!

Félperc sem telt bele és már a fejük felett zúgtak el a lövedékek. A harckocsikat lángtenger borította el. Három gép kigyulladt.

— Újabb nyolc lövedék, tűz! — kiáltotta a tüzér.

A szovjet lövészárok felett eloszlott a füst, csak a kilenc égő harckocsiból szállt vastag, fekete füstoszlop az ég felé.

— Köszönöm, ezredes — fordult a tüzér felé Voroncsuk — jól dolgoznak az ágyúid.

A kipirult arcú tüzér elmosolyodott és Voroncsukra kacsintott:

— Együvé tartozunk, megértjük egymást. Hiszen én is a

lovasságnál szolgáltam, a baszmacsokkal verekedtem Közép-Ázsiában.

— No, akkor hörpints egyet a jó munkádért — nyujtotta feléje Voroncsuk a kulacsát.

A tüzér lassú mozdulattal kihúzta a dugót, kezefejével megtörölte száját, aztán nagy kortyokkal inni kezdett. Ettől még jobban kipirult az arca.

Alkonyatkor az egész arcvonalon alábbhagyott a harc heve. Az ég ismét felhőbe burkolózott. Apró pelyhekben újra megindult a havazás.

Akszenov végigjárta a hadtest egész védelmét, aztán visszatért Voroncsuk ezredéhez.

— Mi az, fiókhadseregtörzset rendeztetek be nálam? — kérdezte tőle a jókedvre derült Voroncsuk. — Itt van ez a repülős is, egész nap itt ül és egy pillanatig sem hagy nyugtot a vadászoknak és csatarepülőknek...

— El is mehetek, csak ne izgulj, ezredes — jött elő a fedezékből Orlov. — Csak aztán vigyázz, nehogy sírva fakadj, mert nincsenek repülőid.

— Ugyan, hová gondolsz, maradj csak, maradj — veregette meg a vállát Voroncsuk. — Sőt mindegyikteket felveszem az élelmezési listára is és vodkával foglak benneteket itatni. Sokkal vidámabb veletek az élet...

— Na, mi van veled, Akszenov, élsz még? — karolta át az őrnagy vállát Orlov. — Amott könnyeket ontanak utánad, te meg itt mászkálsz az árkokban.

— Várj egy kicsit, Páska — szabadította ki magát Akszenov — a te munkád most véget ért, nekem azonban még jelentést kell tennem.

— No, csak jelents, jelents, mi meg addig az ezredessel harapunk egyet. Igaz, ezredes?

— Megvárjuk az őrnagyot. Biztosan megéhezett ő is.

Akszenov felhívta a hadseregtörzset és kérte, hogy kössék össze Voronkovval, vagy Dubravenkóval. A távbeszélőkezelő azt válaszolta, hogy a hadseregparancsnóknál vannak és hozzá-

tette, hogy a hadseregparancsnok már kétízben érdeklődött, nem jelentkezett-e valahonnan Akszenov.

— Akkor kapcsolja a hadseregparancsnok irodáját — mondta Akszenov.

Voroncsuk és Orlov elcsendesedett, mindketten hallgatva figyelték Akszenovot.

— Hallgatom — szólalt meg a kagylóban Altájev jólismert basszúsa.

Altájev figyelmesen végighallgatta Akszenov jelentését, majd feltett néhány kérdést és azt a feladatot adta neki, hogy tisztázzon néhány részletkérdést és jelentse következtetéseit. Jóformán minden érdekelte: hogyan rendezték be az árkokat, hány töltény van a harcosoknál, hol helyezték el az ágyúkat és harckocsikat, milyen veszteséget okoztak az ellenségnek és mire van még szükségük a védelem megerősítéséhez.

Akszenov tisztán hallotta a hadseregparancsnok nyugodt lélekzetvételét és miközben kérdéseire felelt, önmagára dühöngött, amiért nem készült fel előre azokra a kérdésekre, amelyek a hadseregparancsnokot érdeklik. Eszébe sem jutott volna, hogy a hadseregparancsnok azután fog érdeklődni, hogy mikor osztottak a harcosoknak meleg ételt és hogyan osztották azt ki: üstökben szállították a helyszínre, vagy termoszokban hordták szét? Néhány kérdésre Voroncsuk segített felelni. Az ezredes figyelemmel kísérte a beszélgetést és Akszenov fülébe súgta a szükséges adatokat.

— Phü! — törölgette meg verejtékes arcát Akszenov, miközben letette a kagylót — könnyebb az ellenség tüzében ülni, mint vele beszélni.

— Sebaj, sebaj, őrnagy — veregette meg a vállát Voroncsuk — most a jól végzett munka után harapunk egyet, szundítunk egy órácskát és aztán megint végigjárjuk az árkokat... Szasko, adjál vacsorát! — kiáltott küldöncének és vidáman továbbfolytatta, hol Akszenovra, hol meg Orlovra tekintve: — Juj, de nem szeretem ezt az átkozott védelmet! Az ember csak ül a fenekén és azt sem tudja, mikor verik fejbe. A támadás, az egészen más. Egyetlen nekifutás és aztán csak menj előre! Csak

úgy fröccsen a hó a lovak patái alatt. De igaz is, hol van Borisz Ivanovics? Már teljes huszonnégy órája itt tartózkodik az ezredemnél és még nem tudtam vele találkozni.

— A harmadik századnál volt — felelte a küldönc, aki sietve terített. Sonkát és paprikát tett a tányérokra. A fedezék megtelt a borscs és a főtt hús illatával.

— No, fiúk, a jólsikerült napra — emelte fel az egyetlen poharat Voroncsuk.

De kiinni már nem tudta. A fedezék megrendült, a lámpa leesett és kialudt, a tányérok hangosan, csörömpölve estek le a földre. Akszenov a kijárathoz ugrott. Az őrnagy megbotlott és fejével Orlov hátának esett. Az állások fölött bőszült ágyútűz üvöltött. Néhány percen keresztül Akszenov semmit sem hallott. Éles fájdalom hasogatta a fülét. Orlov mellette állt, kezét rángatta és valamit kiabált neki. Voroncsuk magához intett valakit.

Lassan enyhült a füluket hasogató fájdalom, egyre tisztábban hallották a tüzérségi tűz dörgését. Keleten és északon tüzek visszfénye reszketett. A robbanások összefuggő dübörgéssé olvadtak össze. Kápolnásnyéken és Kisvelencén jóformán egyidőben gyulladt ki több ház.

Voroncsuk elkapta Orlov és Akszenov kezét, s belökte őket a fedezékbe.

— Huszonkét órakor az ellenség tüzérségi előkészítésbe kezdett — jelentette Voroncsuk távbeszélőn. Az ezred egész védőszakaszát tűz alá vették. A tűz ereje minden képzeletet felülmul. Meg sem tudom állapítani, mennyi tüzérség vesz benne részt. Mindent elborítanak a robbanások. Igen . . . igen . . minden emberem fedezékben van . . .

— Vakon tüzelnek — szólalt meg Akszenov — egyes körletekre.

— Egyes körletekre, de micsoda tűzerővel — tette hozzá Voroncsuk és mérgesen elkáromkodta magát — mindent elsöpörnek. Háromórás ilyen tűz és a védelmünkből csak egy nedves folt marad.

Elhallgatott és dühösen csikorgatta fogát. Arca valósággal elfekedetett, szeme tüzelt.

— Hej, most egy kis légierő — szorította ökölbe kezét Akszenov — tudod milyen jól lehet a torkolattüzekből tájékozódva bombázni az ütegeket!

Orlov felkapta a távbeszélőkagylót és nagy erővel megtekerte a hívócsengő karját.

— A hadsereget, a hadsereget, a hadseregtörzset. No, mi az, nem érti, a hadseregtörzset kértem. Miféle hívójelet, az ördögbe is! — tört ki Orlov és Akszenovhoz fordult: — Hogy is van a hadsereg hívójele? Egészen elfelejtettem.

— „Vaszilok."

— „Vaszilok", igen, „Vaszilok"-ot kérem. Na jól van, ez mindjárt más. „Vaszilok"? Adja gyorsan Szmirnov tábornokot, gyorsan, mint a légiveszélyről szóló jelentéseknél szokta. Orlov beszél. Ön az, tábornok elvtárs?... Igen... Valóságos pokol szabadult ránk. Az ellenség szörnyűerejű tüzérségi előkészítést kezdett... Éjjeli bombázókra lenne szükség... Többet, minél többet... Küldjenek a szomszédok is... Jó... Időnként majd jelentek.

Orlov helyére tette a kagylót, majd megrázta a fejét, mintha egy nyomasztó álmot akarna elkergetni.

— Mindjárt felküldik az éjjeli bombázókat — mondta fáradt hangon és behúnyta a szemét.

A tüzérségi előkészítés már negyven perce folyt egy pillanatnyi szünet nélkül. Az egész külvilággal megszakadt az összeköttetésük. Voroncsuk úgyszólván állandóan tekerte a csengőkart, de a távbeszélő süket maradt.

— Gyere Pása, menjünk ki a fedezékből, hátha már repülnek is — mondta Akszenov.

— Hova az ördögbe akartok kimenni? — kiáltott rá Voroncsuk.

Akszenov nem felelt neki semmit, hanem kikúszott a közlekedőárokba. Ott szuszogott mögötte Orlov is.

Akszenov a lövészárok aljára telepedett és hátát nekitá-

masztotta az árok oldalának. Feje felett dörögve, vijjogva tombolt a tüzérségi tűz.

— Jönnek, jönnek! — kiáltott fel izgatottan Orlov és talpraugrott. Az ágyúdörgésen keresztül alig hallhatóan jutott el hozzájuk a kis mindenlében kanál „U—2" gépek motorjának kattogása.

Egy fényszóró sugara az ég felé villant, de rögtön ki is húnyt. Utána rögtön még néhány fényszóró kezdte kaszálni az eget.

— A fenének sem tudtok ártani — újjongott Orlov — a fenének sem! A mi „kiskacsáink" nem ijednek meg a fényszóróitoktól.

A tüzérségi tűz észrevehetően csendesebb lett. Most már nem hallatszott az előbbi összefüggő dörgés, csak itt, ott lobbant fel egy-egy magányos robbanás. Egyre jobban hallatszott a kis, lassújáratú repülőgépek motorjának kelepelése. A láthatatlan gépek súlyos terhük alatt nyögő motorral húztak az ellenséges állások felé és megkönnyebbedve tértek onnan vissza.

— Hóhó! A nehézbombázó gépek is megindultak! — kiáltott fel hirtelen Orlov.

Fejük felett az egész légteret megreszkettető motorzúgással húztak el a többmotoros gépek. Az ellenséges tüzérség most már teljesen elnémult.

Az ellenséges körlet ködös mélysége felől mennydörgésszerű robbanások morajlottak. Hol az egyik, hol meg a másik oldalon csaptak fel hatalmas lángnyelvek.

A kubányiak védelme mögött a kigyulladt házak kezdtek elhamvadni. Itt-ott szikracsomók röppentek fel, majd tüzüket vesztve, pernye hullt alá. A levegőben pedig egymást túlharsogva szálltak, egyre szálltak a láthatatlan repülőgépek. Végeérhetetlen hullámokban csaptak rá egymásután az ellenség állásaira és nyomukban az ellenséges csapatok felett újabb és újabb lángnyelvek törtek az ég felé.

A kozákok állásai megélénkültek. Az emberek kikandikáltak a lövészárkokból, kiásták a beomlott árokfalak alá

temetett elvtársaikat, kezükkel, csuklyájukkal, kucsmájukkal integettek a láthatatlan repülőgépeknek. A távbeszélővonalak mentén híradósok futottak végig, a sötétben tapogatva ki a vezetéket. Küldöncök, összekötők, tisztek futottak feladatukat végrehajtani.

Voroncsuk egymásután hívta fel a lovasszázadokat és az ütegeket, átvette jelentéseiket, igyekezett megállapítani az ellenséges tüzérségi előkészítés következményeit. Anélkül, hogy körülötte bárkire is egy pillantást vetett volna, valamit jegyezgetett, újra felhívta a századokat és gondterhelten ráncolva domború homlokát, újra számolni kezdett.

— Az ördögét — töltötte meg a fedezéket mennydörgő basszúsa — az ördögét!... Eddig mi győztünk!... Itt vannak a számadatok. Több mint három órán át verettek bennünket és mi az eredménye? Nulla! Mindösszé néhány ember esett el, vagy sebesült meg. Egypárat a föld temetett be, de mindet kiásták. Él még a kozák ezred, él még! És most majd meglátjuk, ki kit győz le! Majd meglátjuk!

Megnyugodva ült le és parancsot adott törzsfőnökének:

— Minden törzsbelit küldj ki a századokhoz. Ellenőrizzenek mindent és mindenkit készítsenek elő a harcra. Ahol a védőárkok beomlottak, hozzátok rendbe, álcázzátok gondosan. A politikai munkások tartsanak párt- és Komszomol-gyűléseket a századoknál. Röviden, ahogy a harcban kell. A tüzérségi előkészítés példáján bizonyítsák be az embereknek az ellenség gyengeségét... Hajnalra mindenkit étkeztessetek meg, adjatok mindenkinek vodkát és jó reggelit... No, jól van, ennyi elég is — mosolyodott el Voroncsuk, mikor a törzsfőnök elment — gyertek reggelizzünk meg. Vacsoráznunk úgysem sikerült.

De reggelizniök sem sikerült egészen nyugodtan. Voroncsukot először a hadosztály parancsnoka, majd a hadtestparancsnok hívta a telefonhoz.

— Na, gyerekek, ti csak fejezzétek be — mondta a hadtestparancsnokkal folytatott beszélgetés végeztével Voroncsuk — aztán szundítsatok is vagy egy órácskát, én elmegyek. A hadtestparancsnok még egy üteget és négy harckocsit ad

nekem. Megyek, fogadom őket és egyúttal kijelölöm a helyüket.

— Idehallgass, Akszenov, drága barátom — szólalt meg ijedten Orlov, mikor az asztaltól felálltak — egészen elfelejtettem valamit. Bocsáss meg. Hiszen egy levelet hoztam neked. A nagy kavarodás teljesen megzavart.

Egy kis háromszögletűre hajtogatott levelet vett elő zsebéből és átnyujtotta Akszenovnak.

— Tegnap, mikor ide indultam, véletlenül találkoztam vele. Ne haragudj rám, elfelejtettem, hiszen megérted.

Akszenov felbontotta a levelet és a lámpához hajolt. A betűk táncoltak a szeme előtt. Nasztya azt írta, hogy százada még mindig a majorban van, még nem vetették őket harcba. Aggódik érte és kéri, vigyázzon magára; végül, hogy szeretné mielőbb viszontlátni.

Akszenov egymásután többször is elolvasta a levelet, majd úgy összeszorította szemét, hogy szinte fájt, egy-két percig állt így mozdulatlanul, teljesen megfeledkezve magáról. Aztán megrázta fejét, kinyitotta szemét, lassan összehajtogatta a levelet, bedugta a zubbonya zsebébe és elhelyezkedett Orlov mellett a szalmán. Az alezredes, karjait szélesen szétvetve, már aludt. A távbeszélő mellett Voroncsuk küldönce tartott ki, vitézül küzdve az álmossággal. Szeme becsukódott, feje lekókadt az asztalra, újra felkapta, de ismét csak lekókadt.

— Szása — kiáltott rá Akszenov — én alszom egyet, figyelj a távbeszélőre.

A küldönc riadtan felugrott a helyéről, sűrűn pislogott, majd evőcsészéjéből vizet öntött a tenyerére és meglocsolta vele az arcát.

Akszenov Orlovnak támasztotta a hátát és elaludt. Hangos beszélgetésre ébredt. Voroncsuk, a távbeszélőkagylót erősen szorítva, valakivel nagyon izgatott és ideges hangon beszélt:

— Nincs semmi baj. De értse meg végre, hogy a háború, az háború és nem harcászati gyakorlat. Tudom, tudom, hogy nehéz helyzetben van, de kinek könnyű? Tartson ki és egy tapodtat se mozduljon a helyéről!

Odavágta a kagylót és kisietett a fedezékből.

Akszenov csak most hallotta meg, hogy ismét folyik a harc. A fedezék teteje remegett. Kintről géppuskasorozatok felelgettek egymásnak. Akszenov átment a figyelőpontra. Voroncsuk félredobta távcsövét és tenyerével a mellvédnek támaszkodott. Az árok fenekén az ezred törzsfőnöke adott valakinek parancsot távbeszélőn. Egy másik távbeszélőn a felderítőszolgálat főnöke beszélt. A sarokban, hordozható rádió mellett, Orlov guggolt.

Az egész arcvonalon tombolt a harc. A nap csak nehezen törte át helyenként a ködös füstöt és itt-ott bearanyozta a havas, gránáttölcsérek által felszaggatott mezőket, a távolbavesző országutat, az útmenti fákat és a falvak megfeketedett háztetőit.

Az arcvonalon a helyzet egyelőre kiismerhetetlen volt. A Velencei-tó partjától egészen a Dunáig harckocsik kúsztak, lángcsóvákat köpködve lövegeik torkából, gyalogosok szökeltek időnként a hóba vágódva és mindkét oldalról vadul tüzeltek az ágyúk, aknavetők és géppuskák. Olyan érzés vett erőt az embereken, hogy minden összekeveredett, a feje tetejére állt és képtelenség megállapítani, hol vannak a saját csapataink és hol az ellenség. Csak az első lövészárok hajlatai mutatták, hogy itt, a falvak szélén, a hóborította magaslatokon húzódik az a határ, amelyet a fasiszta harckocsik és gyalogság minden erejükkel átlépni igyekeztek és amelyet a kubányiak teljes erőfeszítéssel igyekeztek megtartani. Eddig még sehol sem tudott az ellenség átjutni ezen a határvonalon, de a harc hevességéből Akszenov megérezte, hogy a peremsáv bármely pillanatban átszakadhat. Különösen Voroncsuk ezredének balszárnyán volt ez észrevehető. Itt a kubányiak egyetlen lovasszázadára legalább hatvan hitlerista harckocsi vetette rá magát és egyre közelebb nyomultak a szakadozott gyalogos csatárláncok is.

— Minden aknavető és az egész tüzérség tüzét a második század elé! — kiáltott Voroncsuk.

A balszárnyon, ahol a második század védett, mindent elborított a füst.

A lövészárokban ide-oda futkároztak az emberek. Valaki berohant a közlekedőárokba.

— Hova-a-a-a? — kiáltott feléje veszett dühvel Voroncsuk, ökölbeszorított kezével fenyegetőzve. — Futni akarsz? Vissza-a-a!

Arcára rettenetes kifejezés ült. Magas termetét a düh valósággal görcsbe rántotta össze. Kucsmája leesett a fejéről.

— Tüzér, tüzér! — ordította Voroncsuk. — Tüzet az első árok elé, tüzet! Vágd el a gyalogságot a harckocsiktól.

„Sirály", „Sirály", látlak, látlak — kiáltozott a gégemikrofont magához szorítva Orlov. — Látlak, irány száznyolcvan, egyenesen, egyenesen.

Voroncsuk és Akszenov egyszerre fordult hátra. Keletről nyugat felé csatarepülők szálltak.

— Repülj rá a célra — kiáltott Orlov — szélső házaktól balra! Harckocsik. A harckocsikra!

— Megjelölni a peremsávot! — kiáltott Voroncsuk.

Az egész peremsáv felett fehér rakéták röppentek fel. A csatarepülők egymásután fejlődtek fel gyűrűbe.

— Cél: egyenest — kiabált Orlov — látod a magaslaton a házat? Arra repülj, egyenesen arra repülj és tüzelj!

A vezérgép megdőlt és zajtalanul zuhanni kezdett. Úgy csapott lefelé a peremsáv hosszában, mint a héjja, az ember azt hihette volna, hogy rögtön belefúródik a második század állása előtti magaslatba. Az ellenséges gyalogság és harckocsik egycsapásra beszüntették a tüzet. A szovjet állások is teljesen elnémultak. A levegőben csak a csatagépek motorjainak bőgése hallatszott. A vezérrepülőből közvetlenül a föld felett lövések torkolattüze villogott, aztán a gép bőgő motorral húzott fel újra a levegőbe. Alatta robbanások csaptak fel. Egy fasiszta harckocsi kigyulladt. A vezér után egymásután buktak a föld felé az őt követő csatagépek is.

— Úgy, úgy! Jól van! Csapj rá másodszor is! — kiabált Orlov.

A peremsáv előtt minden füstbeborult. A tömpeorrú „IL"-ek fekete meteorként hullottak alá, majd ismét a levegőbe

emelkedtek. Voroncsuk ezredének balszárnya előtt az egész mezőn mindenfelé fasiszta harckocsik égtek, hatalmas füstfelhőket eregetve.

— Pása — szaladt oda Orlovhoz Voroncsuk — csapj le az útra és a mélyedésre. Ötven harckocsi van ott.

„Sirály", „Sirály"... Újabb cél!... Újabb cél!... — továbbította Orlov. — Látod az utat a vasútállomás előtt? Nézz a tópartra. Az út mellett és a mélyedésben harckocsik. Veresd a harckocsikat, tűz! Úgy!... Jól van!... Zuhanás!... Zuhanás!...

A füst és a robbanások kavargó forgataga az ezred jobbszárnyára helyeződött át. A csatarepülők jó húszpercen keresztül verették az ellenséges csapatokat. A robbanások döreje és a motorok harsogása minden más hangot elnyelt. Ahova a csatarepülők lecsaptak, leírhatatlan események játszódtak le. Szinte elképzelhetetlennek tetszett, hogy a robbanások, tűz és füst e kavargásában valami is életben maradhatott volna.

Az utolsó csatarepülő is felhúzott a magasba és a gépek libasorban elszálltak kelet felé. Az állások felett teljes csend honolt. A sápadt napsugarak rávilágítottak a tűzben összevissza görbült harckocsironcsokra.

— Páska, Páska, az ördög vigyen el! — ölelte meg Voroncsuk Orlovot. — Hej, ha a te csatarepülőid nem jöttek volna!... Páska...

Elfulladva szorogatta Orlovot, csókolgatta őt, ahol érte, az arcát, haját, állát.

— Várj csak, ezredes, várj csak — igyekezett kiszabadítani magát Orlov az ölelésből. — „Légiveszélyt" jeleznek... Rögtön itt lesznek a „Junkersek". A vadászokat kell hívnom.

— A fene bánja a „Junkerseket!" A lényeg az, hogy a harckocsikat szétverték, a többi már gyerekjáték.

— Őrnagy elvtárs, a hadseregtörzsbe hivatják — lépett Akszenovhoz az ezred törzsfőnöke.

— Jelentsd meg, hogy a repülők, a repülők mentették meg a helyzetet! Mindegyiknek érdemrendet adnék! — kiáltott Voroncsuk Akszenov után.

VII.

Baharov egészen elkeseredett. Csoportjának az ellenség hátában végzett egész munkája kárbaveszett. Rendkívül értékes értesüléseket szereztek, de a parancsnokság nem tud róluk.

A kicsiny szovjet felderítőcsoport úgy tévelygett, mint egy kis bogár a forgószélben. Bárhova léptek, mindenütt ellenségre bukkantak.

Baharov a hóban feküdt, ajkát harapdálta. Teljes világossággal látta maga előtt a védők nehéz helyzetét. A tüzérségi előkészítéstől feltúrt védőárkokban és közlekedőárkokban az elkábult szovjet emberek most élet-halál harcot vívnak az ellenség harckocsijaival és gyalogságával. Azok verekszenek, az ő csoportja meg itt fekszik és lopja a napot... Nem! Cselekedni, azonnal tenni kell valamit! Akármilyen keveset is, de segítséget kell nyujtani övéiknek!

A közelből tüzérségi tűz dörrenései hallatszottak. Tizenhat ágyú állt ott tüzelőállásban. Baharov, miután megbeszélte a dolgot Arisztarhovval, Koszenkóval és Mefogyevvel, ezeket az ágyúkat választotta első támadási célnak.

A mélyedés lejtőjén, közvetlenül a tüzelőállások közelébe vezette csoportját. A kicsapódó lángnyelvektől megvilágított németek az ágyúk körül sürgölődtek. Az ütegeknél nagy volt a füst és kiáltozás. Baharov egy szőlőben helyezte el embereit, mindegyiknek megmutatta, hogy merre tüzeljen, s aztán elkiáltotta magát:

— Tűz!

Az ágyúdörgés közepette a géppisztolysorozatok úgy kopogtak, mint a jégeső a háztetőn. Az ágyúk egymásután némultak el. Az ütegek egyre mélyebb sötétségbe borultak.

Az egyik német észbekapott. Szórványos puskalövések csattantak. A felderítők feje felett sziszegni kezdtek a röpködő golyók.

Baharov futásban vezette el csoportját egy magaslat lejtőjén felfelé. Vagy ötszáz méter után visszanéztek. Ott, ahol félórával ezelőtt még tizenhat ágyú torkából csapkodtak ki a láng-

nyelvek, most sűrű sötétség honolt, amit csak néha világított meg egy-egy alig látható puskalövés torkolattüze.

— Jól megvendégeltük őket — szólalt meg lihegve valamelyik felderítő — egyhamar nem térnek magukhoz.

Az ellenséges tüzelőállások ellen intézett sikeres rajtaütés felrázta a felderítőket. Élénken beszélgettek, töltényeiket számolgatták, egyesek a kapcájukat igazították meg és a felszerelésüket szedték rendbe.

Baharov szerette volna mégegyszer „megcsípni" az ellenséget, ahogy a tolmácstiszt a rajtaütést nevezte, de már pirkadni kezdett. Napfénynél nem számíthattak sikerre. Ezenkívül Baharov magáról ítélve is tudta, hogy emberei halálosan fáradtak és csak akaraterejük végső megfeszítésével tudnak talponmaradni. Elhatározta, hogy beveszik magukat az erdőbe, ott várják be az éjjelt és aztán újra lecsapnak az ellenség hátába, ha lehet, foglyot is ejtenek és áttörnek saját csapataikhoz.

Mire az erdő szegélyéhez értek, már teljesen kivilágosodott. Az erdőben csend és hideg honolt. A járásban megizzadt felderítők a hóra ültek le. Valami helyiség után kellene nézni. A térkép szerint kicsit arrébb egy erdészlaknak kellett lennie. Baharov arra vezette csoportját. A felderítők nehezen vonszolták magukat a mély hóban. Arcuk elsötétedett, szemükből fáradtság tükröződött. Tonya a százados után lépkedett, meg-megbotlott, ilyenkor egy fa törzsébe vagy lehajló ágába kapaszkodott meg. Gulevoj elvette tarisznyáját és puskáját, de a lánynak azért minden lépés nehezére esett.

Arisztarhov nyitott szájjal szedte a levegőt. Arca egészen lesoványodott, orra megnyult, csak szeme villogott lázasan. Mosolyogni igyekezett, tréfával akart lelket önteni az emberekbe, de mindnyájan észrevették, hogy jókedve erőltetett és Koszenko sem tudta megállni, hogy rá ne szóljon:

— Alhadnagy elvtárs, kímélje az erejét, szüksége lesz még rá.

Arisztarhov szemöldökét összehúzva, mérgesen nézett a szakaszvezetőre, de nem szólt semmit.

428. oldalhoz

Most már rövidesen meg kellett látniuk az erdészházat. Baharov Koszenkót küldte előre két géppisztolyossal.

Egy tisztás közepén látták meg a hatablakos házat, mellette két gerendából épült csűrrel. A kéményből vidáman szállt felfelé a füst. A felderítők valamennyien kényelemre és meleg szobára gondoltak.

Koszenko és a két géppisztolyos hátulról közelítette meg a házat. A többi felderítőnek Baharov parancsot adott, hogy húzódjanak a fák mögé és készüljenek fel, ha a terepkutatóknak esetleg támogatásra lesz szükségük.

Koszenko már eljutott a faragott tornácho z, szemével valamit intett a két géppisztolyosnak és egész a földig hajolva felugrott a lécsőn és eltűnt az ajtó mögött. Szorosan a nyomában a géppisztolyosok is beugrottak a házba. Két perc mulva a szakaszvezető kiszaladt a házból és Baharovék felé integetett. Baharov felállította a csoportot és a házhoz vezette.

— Egy öreg erdész, két nő és három gyerek — jelentette Koszenko — magyarok... halálra rémültek...

Baharov megkönnyebbülten sóhajtott fel. Ezek az emberek nem jelentettek komoly veszélyt. A ritkásszakállú, magastermetű öreg, akinek világosbarna szeme állandóan könnyezett, magyarul mondott valamit. Az öregasszony és egy széparcú, barnabőrű, harminc év körüli nő ijedten húzódott meg egy sarokban. Mögülük riadtan kukucskált ki három pár kíváncsi gyermekszem.

Baharov megparancsolta az öregnek, hogy az asszonyokkal és a gyerekekkel együtt helyezkedjék el a konyhában, a két szobát pedig lefoglalta emberei számára. A felderítőket három csoportra osztotta, a csoportok parancsnokául Arisztarhovot, Koszenkót és Mefogyevet nevezte ki és parancsot adott, hogy két csoport pihenjen, egy pedig tartson ügyeletet. A csoportok két óránként váltsák egymást. Az erdész krumplival, hússal és kenyérrel kínálta meg őket. Tonya és Sztyopa Gulevoj felügyelete alatt az asszonyok levest főztek. Az éhes felderítők egyremásra kukkantottak be a konyhába. A konyökig nekigyűrközött Gulevoj dühösen fenyegette ilyenkor meg őket és Tonya felé

kacsintott, aki késsel és egy krumplival a kezében aludt el. Az asszonyok halkan beszélgettek és sajnálkozó pillantásokat vetettek a lányra. A néni egy csíkos matracot szedett elő a kemence mögül, leterítette a földre és jelekkel értésére adta Gulevojnak, hogy fektesse le a lányt. Sztyopa gyengéden felemelte Tonyát. A lány álmában valamit motyogott. A kés és a félig meghámozott krumpli a földre esett. Az asszony egy párnát hozott, Tonya feje alá tette és szomorú fejcsóválások közben keresztet vetett.

Azok a felderítők, akik nem voltak szolgálatban, nem tudták kivárni a reggelit, ki hol tudott, elaludt. Csak Koszenko és Gulevoj tartott ki. Az őrvezető a konyhában serénykedett, a szakaszvezető meg jó gazda módjára vizsgálta végig a házat és az öreg magyarral mindent összeszedett, amit fekhelynek lehetett felhasználni. Szalmát hordtak össze, az egész padlót beborították vele és háziszőttes szőnyegeket terítettek rá.

Végre elkészült a reggeli.

Baharov száját összeégette az étel, de mohón nyelte a húst és krumplit. Csak most érezte, mennyire megéhezett. Gulevoj felkeltette Tonyát. A lány hunyorgott, majd legyintett és fáradtan visszahanyatlott a matracra. Sztyopa többször is felemelte és felültette, de a lány sehogysem tudott magához térni. Erre Gulevoj vizet vett a szájába és a lány arcába fújta. Tonya felkiáltott, megrázta a fejét és bocsánatkérőn elmosolyodott.

— Egyél, azonnal egyél! — kiáltott rá mérgesen a rádiós.

A néni ő elé is tett tányért, de az őrvezető addig nem mozdult el Tonya mellől, míg az meg nem ette az egész levest.

— Igy ni, most aztán lefekhetsz és alhatsz, ameddig jólesik — mosolygott a lányra és maga is nekilátott a reggelinek.

Baharov mégegyszer elmagyarázta Arisztarhovnak, Koszenkónak és Mefogyevnek, hogyan tartsanak ügyeletet és köpenyét levetve lefeküdt a szalmára, géppisztolyát jobboldalához fektetve. Egy pillanat alatt mély álomba merült. Koszenko a saját köpenyével takarta be a százados lábát.

Baharov csak estefelé ébredt fel. Gyorsan talpraugrott,

körülnézett a szobában és mérgesen kérdezte Arisztarhovtól:

— Miért nem ébresztettek fel előbb?

— Minek? — nevetett Arisztarhov. — Olyan jól aludt. Most másodszor kerültem szolgálatba és sajnáltam magát felkelteni.

— Sajnált, sajnált — morgott Baharov. — Az egész napot átaludtam. Nem történt semmi?

— Minden rendben. Teljes a csend. A magyarok a konyhában üldögélnek. Megnyugodtak. Már nem félnek. Az asszonyok a köpenyeinket javítgatják, mindnyájunknak új kapcát csináltak, Tonyának meg egy pár jó meleg kesztyűt ajándékoztak.

A konyhában ismét Gulevoj és Tonya foglalatoskodott az ebéddel. Baharov láttán az öreg meg a néni felállt. A százados rájuk mosolygott és egy fejmozdulattal intett nekik, hogy csak üljenek nyugodtan. Tonya egészen kipirult, szeme élénken csillogott.

— Na, mi ujság, Tonya, magához tért? — kérdezte Baharov.

— Igen — mosolygott a lány — most megint akár öt napig is kibírom alvás nélkül.

— Gárdaszázados elvtárs, kóstolja csak meg ezt — ez aztán a finom dolog — nyujtott neki Gulevoj egy folyadékkal megtöltött bögrét.

Baharov nyelt néhány kortyot az erős borból.

— Az öreg egy egész hordócskát ajándékozott nekünk — magyarázta az őrvezető — tele van vele a pincéje.

— Bor, bor — bólogatott az öreg — karós bor. Magyar bor.

— Köszönöm — fordult feléje Baharov — mindent köszönök.

Az öreg nyilvánvalóan nem értett oroszul, de a százados barátságos hanghordozása megértette vele a szavak értelmét. Odament a hordóhoz, töltött belőle még egy pohárral és mosolyogva odanyujtotta a századosnak.

— Nem, nem kérek — tiltakozott Baharov.

Az öreg elkomorodott. Szeme elborult, kis szakálla meg-

remegett. Félig kiitta a bögrét és odaadta a néninek. Az ivott néhány kortyot és továbbadta a fiatalasszonynak.

Baharov barátságosan átkarolta az öreg vállát és fenékig ürítette a poharát. A magyar arca mosolyra derült és valamit gyorsan mondott magyarul.

— No, Gulevoj, hogy áll az ebéd? — kérdezte Baharov.

— Kész, gárdaszázados elvtárs, ki lehet osztani.

— És maga aludt?

— De mennyire! Százötven percecskét aludtam, még a csontjaim is belefájdultak.

A felderítők kényelmesen megebédeltek.

Baharov megköszönte a vendéglátást a háziaknak és csoportjával elindult az arcvonal felé. Alkonyodott. Egyre közelebbről látszott a peremsáv. Az arcvonal messze keletre tevődött át. Ott, ahol még tegnap az ellenséges harckocsik és tüzérütegek álltak, most csak az üres árkok ásítoztak sötéten a holdfényben. A havat egészen feketére taposták, mintha egy nagy állatcsorda haladt volna végig rajta. Mindenfelé kilőtt hüvelyek, összetört ládák és lőszeres kosarak hányódtak. Itt-ott kerek gránáttölcsérek sötétlettek. Az arcvonal felé vezető utakon szakadatlanul zúgtak a motorok.

Baharov néptelen, kihalt mezőkön vezette csoportját. Minél közelebb kerültek a szovjet védelem volt peremsávjához, annál sűrűbben láttak gránáttölcséreket. Már holttestekre és kiégett harckocsikra is bukkantak. A közelben néhány tüzérségi lövedék robbant.

— A mieink! — kiáltott fel valaki Baharov mögött.

Valóban, a szovjet tüzérség lőtt. Ezek szerint valahol egész közel kell lennie a peremsávnak is. Valahol előttük lehet Polgárdi. Nemrégiben még ott volt a szovjet hadtáp.

Baharov Polgárditól északra vezette a csoportját, áthaladt az országúton és a vasúton. Innen hat kilométerre húzódott a Sárvíz-csatorna. Onnan hallatszott a lövöldözés. Nyilvánvaló, hogy az arcvonal a csatorna mentén húzódik. Most már óvatosan kell mozogniok. Elérkeztek a hitlerista csapatok harc-

rendjeihez. Mögöttük, az út felől, erős motorzúgás hallatszott. Valamilyen nagyobb oszlop vonult az úton Székesfehérvár felé.

Baharov azon törte fejét, hogyan keljenek át a csatornán. A csatorna aligha fagyott be és ha be is fagyott, a jég nyilván igen vékony. Bár nem volt erős fagy, mégis, ha úszva kelnek át a csatornán, feltétlenül rájuk fagy a ruha. Még jó, ha a túlsó parton szovjet katonákra találnak, de mi lesz, ha németekre bukkannak. Valamiféle megoldást kell találni. Baharov megállította a csoportot és magához hívta Arisztarhovot.

— Na, mit csináljunk? — kérdezte a tolmácstiszttől.

Az alhadnagy elgondolkodott.

— Hej, kár volt otthagynunk a gépkocsit, gárdaszázados elvtárs. A németek a zürzavarban el sem tudnák képzelni, hogy mi történik. Egyszerűen odaszáguldanánk a peremsávunkhoz.

Baharov maga is a gépkocsira gondolt. Amikor áthaladtak az országúton, eszébe jutott, hogy jó lenne lesbeállni és kísérletet tenni egy gépkocsi elfogására, de nem tudta magát rászánni. Jól ismerte a felderítők aranyszabályát: sohasem szabad megismételni a már korábban egyszer alkalmazott fogást, hanem mindig újat kell keresni, ami váratlanul éri az ellenséget. Más megoldás azonban nincs. Mindannyian elpusztulnak, ha a jeges vízben ússzák át a csatornát. Végül is úgy döntöttek, hogy visszatérnek az országútra, meglesnek valamilyen egyedül haladó gépkocsit és azzal próbálnak átrobogni a csatornán átvezető hídon.

A felderítők lefeküdtek a hóba és vártak, de folyton gépkocsi- vagy harckocsi-oszlopok vonultak. A német gépkocsik, mintha éreznék a fenyegető veszélyt, szorosan felzárkóztak egymáshoz. Baharov már minden reményt feladott, végre azonban az egyik magaslaton két élesen világító fényszóró jelent meg. Mögöttük semmi sem világított. Arisztarhov egy sátorlapot terített magára, fejére csuklyát borított, kiállt az útra és ott a közömbös szemlélő testtartásával álldogált. A gépkocsi nagy sebességgel haladt. Már-már azt hitték, hogy a gépkocsiból nem vették észre Arisztarhovot és mindjárt elgázolják őt. A tolmácstiszt azonban rendületlenül állt az út közepén, feltartotta jobb

kezét és gondtalanul szívta a cigarettáját. A gépkocsi közvetlenül előtte állt meg. Kényelmes személygépkocsi volt.

— Előre, bekeríteni! — kiáltott Baharov, de a felderítők még fel sem tudtak ugrani, amikor egymásután három lövés csattant. Arisztarhov egyet ugrott és a gépkocsi elé esett. Az egyik felderítő géppisztolysorozatot eresztett meg a gépkocsi szélvédő üvegére. Baharov odaugrott és felrántotta az ajtót. Egy német esett ki a kocsiból. A másik a kormány mellett hörgött, száján vér bugyogott.

— Tisztek — szólalt meg Baharov mellett lihegve Arisztarhov.

— Nem sebesültél meg? — kérdezte Baharov.

— Csak a kezemet karcolta meg egy kicsit.

A felderítők eloltották a fényszórót és átvizsgálták a kocsit. Gumijait át- meg átlyuggatták a golyók. Javításra gondolni sem lehetett.

Arisztarhov, aki zseblámpával világított magának, a német alezredes táskájával vesződött.

— Nagykutyát lőttünk agyon — mondta, miközben az okmányokat vizsgálgatta — csak az a kár, hogy nem fogtuk el élve. A negyedik „SS" páncéloshadtest törzskari tisztje, alezredes.

A távolban egy új oszlop lámpái tüntek fel. Baharov parancsot adott, hogy minden iratot vigyenek magukkal, a gépkocsit pedig lökjék az árokba. A felderítők egyesült erővel nekifeküdtek és a kocsi lassan begördült az árokba. Azonnal el kell tünniök erről a helyről. A felderítők otthagyták az országutat és egy kisebb mélyedésben húzódtak meg.

A tolmácstisztet és a századost két esőköpennyel takarták le. Fejüket összedugva sietve átnézték az iratokat.

— A „konyhakert" hadműveletre vonatkozó harcparancs — olvasta Arisztarhov. — Ez az a hadművelet, amelyet most hajtanak végre. A parancs keltezése január tizenhetedike. De hiszen, gárdaszázados elvtárs, itt van a negyedik „SS" páncélos hadtesttörzs hadműveleti osztályának minden okmánya.

— No, Borisz, most aztán akár úszva is, de reggelre a

mieinknél kell lennünk — szólalt meg örömmel Baharov. — Ha megfeszülünk is, de az okmányokat el kell juttatnunk a hadseregtörzsbe.

VIII.

A szűk csigalépcső érdes betonfokai meredeken vezettek lefelé. Akszenov óvatosan, lassan rakta lábait, kezét a korlát hideg vasán csúsztatta.

Megrázta vállát, hangosan, egész tüdejéből felsóhajtott és fáradt testét erőltetett rántásokkal kényszerítette előre. Lába gépiesen lépkedett a lépcső egyik fokáról a másikra. A lépcső egy tágas folyosóba torkollott. Egy kis akkumulátorral táplált villanyégő homályos fényt vetett a szürke falakra. Jobbról jólberendezett városi lakásokra emlékeztető, szép, sárga ajtó nyílt. Akszenov belökte és az éles fénytől megvakítva, behúnyta szemét.

— Na, végre, itt van a bizottság elnöke is — hallotta Nyeznakomcev műszaki-őrnagy basszusát. — Jó egészséget, Akszenov, jó egészséget, barátom.

Akszenov kézszorítást érzett és kinyitotta szemét. Nyeznakomcev mosolygott. Összehúzott szemében ravaszkás tüzecskék csillogtak. Sovány, horgasorrú arcán egészségtelen rózsás foltok égtek. Széles homlokát mély ráncok barázdálták.

— Úgy élsz itt, mint valami herceg! — nézett körül mosolyogva a szobában Akszenov: — Asztal, divány, kárpitozott karosszékek, zongora és hozzá vagy tízméteres földréteg a fejed fölött.

— Tudod, a műszakiak különösen szeretnek jól élni — fogta karon Nyeznakomcev. — A műszaki csak egyszer tévedhet életében. Amíg pedig nem tévedett, használjon ki fenékig minden lehetőséget.

— Igen. Nem is rossz kis hangszer, mi? — mosolygott Akszenov s ujjaival végigfutott a zongora billentyűin. — Régen játszottam már. Talán utoljára a tisztiiskolán...

A zengő hangok betöltötték a szobát, majd a falakba üt-

közve, ijedten elhaltak. Akszenov lassan lecsukta a zongora tetejét, leereszkedett az asztal mellett álló székre és a mérnökhöz fordult:

— Na, mesélj!

— Lényegében nincs is mesélni valóm — ült mellé az asztalra Nyeznakomcev. — Ez a pincehelyiség itt, amelyben most üldögélünk, a robbanóanyag-raktár központja. Innen minden irányba pincefolyosók húzódnak. Tele vannak puskaporos hordókkal, trotilos, ammonálos, melinites ládákkal és egyéb kissé kellemetlen dolgokkal. Ezek tetején tüzérségi lövedék és aknarakások. Annyi van itt... — Nyeznakomcev megcsóválta a fejét és elhallgatott.

Akszenov nézte a műszaki-őrnagy fekete, az éles fényben csillogó haját és várt. Nyeznakomcev bocsánatkérően elmosolyodott és lassú, nyugodt hangján folytatta:

— A magyarok és németek évtizedekre halmozták fel a robbanóanyagot. Nem mindet számoltam össze, csak amihez hozzáfértem. A hordókban több mint százezer tonna lőpor van, aztán többezer tonna nagyhatású robbanóanyag: melinit, ammonál és trotil. Körülbelül egymillió darab tüzérségi lövedék es akna.

Akszenov gépiesen jegyezte egy papírlapra a számokat. Még sohasem volt dolga ilyen mennyiségekkel.

— A hitleristák az egész raktárt aláaknázták — folytatta Nyeznakomcev. Ez itt a kapcsolótábla. Itt fut össze az összes vezeték.

Az egyik falhoz lépett és kinyitott egy kis ajtót, amely eddig beleolvadt a fal szürkeségébe. Egy négyszögletes fülkében fenyegetően csillantak meg a réz késeskapcsolók, alattuk két tábori robbantószerkezet fénylett és a szigetelőszalagba tekert bikford zsinórok végei kígyóztak.

— Egyetlen mozdulat — és az egész a levegőbe repül — folytatta Nyeznakomcev, miután óvatosan becsukta az ajtót. — A németeknek nem volt idejük rá, hogy felrobbantsák, nem számítottak ilyen gyors támadásra. Az egészet épen, sértetlenül vettük birtokba. Az őrség, meg a raktár főnöke holtrészeg volt.

Akszenov, hátát a falnak támasztotta és így hallgatta a műszaki-őrnagy elbeszélését.

— És most mi a helyzet? — kérdezte.

— Minden úgy van, ahogy hagyták. Megvizsgáltam a vezetékeket. Hibátlan. A robbantás kétféleképpen történhet: tűzzel — hat gyujtózsinórral, vagy elektromos úton — négy vezetékkel. Ez persze biztonsági céllal történik, minden meglepetés ellen. Tökéletesen elég egyetlen szikra is.

— Hát, igen, ügyes kis dolog — szólalt meg Akszenov és leült az asztalhoz. Kavargó, riasztó gondolatok kergetőztek a fejében. Amikor ideindult, még nem látta világosan, hogy mi vár rá. Csak most értette meg, mit jelentett a hadseregparancsnok, a Haditanács tagja és a hadseregtörzsfőnök arckifejezése, amikor őt erre a feladatra küldték. Különösen élénken emlékezett vissza Selesztov tábornok arckifejezésére. Ilyen tekintettel nézett rá anyja, amikor tizennégyéves korában szülőfalujából egy távoli városba utazott tanulni. Ugyanilyen volt Vinográdov dandárparancsnoknak, a tisztiiskola parancsnokának a tekintete is, amikor 1939-ben egy júliusi reggelen tanítványainak egy csoportját búcsúztatta, akik a Halhin-Gol folyónál dúló harcok színhelyére indultak.

— Na és mi a mi feladatunk? — kérdezte Nyeznakomcev, mélyen Akszenov szemébe nézve.

— Vizsgáljunk meg mindent a helyszínen, végezzünk számvetéseket. Ha pedig a németek áttörnek, akkor ...

— Világos — vetette oda Nyeznakomcev.

Kezét Akszenov tenyerébe tette és megszorította az őrnagy ujjait. Sokáig ültek egymás mellett, anélkül, hogy egymásra tekintettek volna.

— Menjünk, nézzünk körül — suttogta Nyeznakomcev.

— Menjünk — egyezett bele Akszenov.

A két őrnagy felment a már ismert csigalépcsőn.

A föld felszínére alkonyati csend ereszkedett le. A nap mélyen a látóhatár szélére süllyedt. Az öreg gesztenyefák rózsaszín, vékony ágairól lassan pergett le a hó. A Duna partján

áttetsző, világos muszlinszerű köd emelkedett fel és eltakarta a síkság végtelen messzeségeit.

— Várj csak — állt meg Akszenov — nézzük egy kicsit. Milyen szép!

Mélyről jövő sóhaj hagyta el ajkát, fejét hátravetette és karjait szélesen széttárva nyújtózkodott egyet.

— Hej, Joszif — szorította meg Nyeznakomcev vállát, hogy az megroppant belé — milyen szép az élet!... Na, jól van, menjünk — szólalt meg néhány másodperc mulva fáradtan, és hosszú léptekkel megindult a pince sötét bejárata felé.

Sokáig járták a homályosan megvilágított alagutakat és vizsgálgatták a lőporral töltött fémhordók és trotillal, ammonállal és melinittel töltött ládák végtelen sorait. Mindenütt mintaszerű rend uralkodott. A figyelmeztető feliratok, a halálfejek alatt keresztberakott csontok, a pincehelyiség komor félhomálya hidegen szorította össze szívüket.

Leszállt az éj. Észak felől hideg szél fújt. A gesztenyefák ágai halkan susogtak. Az üres sötétségben valami fütyült, sóhajtozott. Nyugaton, egészen közelről harci zaj hallatszott.

Akszenov megbotlott valamiben és térdét erősen egy kőbe ütötte. Nyeznakomcev hónaljánál fogva felsegítette.

— Nem ütötted meg magad? — súgta a fülébe.

— Sebaj, a lakzira meggyógyul — ütötte el tréfával Akszenov a kérdést és sántikálva lesietett a lépcsőn.

Az erős világítás és a szoba kellemes melege jól esett Akszenovnak. Ledobta köpenyét és leült az egyik fotelba. Jelentést kellene tenni a hadseregparancsnokságnak, de sehogyan sem tudta összeszedni gondolatait. Valami furcsa gyengeség áradt el egész testében. Jó lenne behúnyni a szemét és mindent elfelejteni. Nagynehezen leküzdötte álmosságát és magához húzta a távbeszélőkészüléket. Nyeznakomcev mellette állt és csendben figyelte Akszenovot. Valamit akart mondani, de aztán, úgylátszik, meggondolta magát.

Akszenovnak sikerült összeköttetést kapnia Voronkov tábornokkal és jelentette neki, mi a helyzet a raktárban. A tábor-

nok halkan beszélt és Akszenovnak úgy tűnt, mintha kissé remegne a hangja.

— Az arcvonalon nagyon súlyos a helyzet. A németek elkeseredetten törnek előre, friss csapatokat vetettek be. Több mint száz harckocsi betört Agg-Szentpéter majorba. Ha a lovasok nem tudják őket megállítani, hamarosan ott teremhetnek, ahol ti vagytok. Igy hát legyetek mindenre készen. Hogy érzed magad, Nyikoláj?

A tábornok először szólította Akszenovot keresztnevén. Az őrnagynak kellemetlenül elszorult a torka. Vidám, jókedvű hangon igyekezett válaszolni:

— Köszönöm, tábornok elvtárs, jól.

— Gondoljatok azokra az emberekre, akik ott őrt állnak. Egyetlen emberrel se hagyjatok ott többet, mint amennyi feltétlenül szükséges.

— Világos, tábornok elvtárs.

— No, Kolja, fel a fejjel. Nasztya telefonált ide az osztályra. Én beszéltem vele. Üdvözletét küldi. És a mieink mind a legjobb kívánságaikat küldik neked és Nyeznakomcevnek. Orlov éppen itt áll mellettem, meg Borisz Ivanovics is; éppen most jöttek vissza, arra kérnek, hogy kívánjak nektek a nevükben sok sikert. Szorítsd meg helyettem Nyeznakomcev kezét. Időnként majd felhívlak, hogy tájékoztassalak a helyzetről.

Akszenov helyére tette a kagylót és Nyeznakomcev felé fordult. Az őrnagy hallotta az egész párbeszédet és csendesen mosolygott. Fekete szeme csodálatosan nyugodt volt. Csak balszemöldöke rándult meg néha alig észrevehetően.

— Hányan vannak itt nálunk őrségben? — kérdezte Akszenov.

— Huszonkilenc fő.

— Huszonkilenc. És mennyit hagyhatunk itt a végszükség esetére?

— Az attól függ, hogy milyen helyzetben — vont vállat Nyeznakomcev. — Itt tarthatunk három embert: egyet a főbejáratnál és kettőt a központi vermeknél. De itt tarthatunk mind a nyolc őrhelyen egy-egy embert is.

— És mi lenne, ha senkit sem tartanánk itt?

— Hogy-hogy senkit?

— Hát csak úgy — ugrott fel hevesen Akszenov — hà már robbantunk, ne akkor robbantsunk, amikor a németek a raktárhoz közelednek, hanem akkor, amikor már teljesen elfoglalták azt és egy kicsit túl is haladtak rajta.

Nyeznakomcev megértette Akszenov ötletét és lehorgasztotta fejét. Egy-két percig mindketten hallgatásba merültek.

— A vezetékek a föld alatt futnak — törte meg elsőnek Nyeznakomcev a csendet. — Ha a németek betörnek a raktárba, legalább huszonnégy órára van szükségük, hogy megtalálják a mi töltéteinket. Mi azonban kikapcsoljuk az akkumulátorokat és a folyosók sötétségbe borulnak. A németek nem mernek majd mindjárt behatolni. Kettőnket pedig nem tudnak olyan egyszerűen kifüstölni ebből a fedezékből. A falak vasbetonból vannak, a két ajtó meg acélból.

— Tehát huszonkilenc főnyi őrségünk van, egy teherkocsink, két személykocsink és három gépkocsivezetőnk. Összesen harminckettő fő — végzett gyors számvetést Akszenov — a három gépkocsin elférnek.

— Bőven — helyeselt Nyeznakomcev.

— Nos, akkor a következő elhatározást hozzuk — mondta Akszenov, szemét egy pillanatra sem véve le Nyeznakomcev sápadt arcáról. — Egyelőre minden őrszemet a helyén hagyunk. A többi embert egy helyiségben gyüjtjük össze. A gépkocsik motorjai állandóan járjanak. Amint a németek a raktárhoz közelednek, az őrséget bevonjuk, a gépkocsikra ültetjük és aztán — teljes gázzal előre Budapest felé. A lényeg az, hogy a robbanás légnyomása ne érje őket. Mi magunk meg bezárkózunk ide és itt ülünk az utolsó lehetőségig. Amikor már lehetetlenné válik, akkor... Egyetértesz?

— Igen — felelte Nyeznakomcev — egyetlen kis helyesbítéssel. Nincs értelme, hogy mind a ketten maradjunk. Neked el kell menned az őrséggel, majd én maradok.

— Micsoda? — kiáltott rá Akszenov eltorzult arccal. — Mit mondtál? Ismételd meg!

— Nincs értelme, hogy ketten pusztuljunk el. Én műszaki vagyok. A robbantás — az én kötelességem — mondta fojtott hangon Nyeznakomcev és Akszenov felé lépett.

— Hogy merészelsz ilyesmit ajánlani nekem? — lépett ökölbeszorított kézzel Akszenov szorosan Nyeznakomcev elé. — Miért nem mertem én neked azt ajánlani, hogy menj el? Miért?

Mindaz, ami olyan régen forrongott benne, most elemi erejű felindulásban tört ki belőle. Szikrázó szemmel támadt rá és egész testében remegve, őrjöngve kiáltozott:

— Azért, mert tisztellek. Tudom, hogy soha sem mennél el. Te meg azt akarod, hogy ne teljesítsem a parancsnokság parancsát... azt akarod... azt akarod, hogy áruló, gyáva legyek...

— Várj csak, Kolja, várj csak — igyekezett megnyugtatni Nyeznakomcev.

— Eredj az ördögbe! Nem tudtam, hogy ilyen ember vagy — szakította félbe Akszenov. — A legnehezebb pillanatban nem bíztál bennem.

— Ne lármázz — kiáltott rá Nyeznakomcev — és ne rendezz hisztérikus jelenetet!

Közvetlenül egymással szemben álltak és képtelenek voltak akár egyetlen lépést is tenni előre vagy hátra. Egy-két percig csak tekintetükkel méregették egymást, mindegyik a másikat igyekezve meghátrálásra kényszeríteni.

— Ne beszéljünk erről többet — tért magához először Akszenov.

— Rendben van — suttogta Nyeznakomcev, és csendesen elmosolyodott.

— Van valami italod? — kérdezte Akszenov.

— Persze, hogy van.

— Igyunk meg egy pohárkával.

Nyeznakomcev kihúzta az asztal fiókját, elővett egy üveget és megtöltött két poharat.

— A barátságunkra — emelte fel poharát Akszenov.

— A barátságunkra az utolsó leheletig — felelte Nyeznakomcev és egyhajtásra kiitta poharát.

— Tedd el. Egy cseppel sem iszunk többet — intett Akszenov az üveg felé.

— No, jól van, Kolja — csapott barátja vállára Nyeznakomcev — te most egy kicsit unatkozz itt magadban, én majd előkészítem az őrséget és kiadom az utasításokat a gépkocsivezetőknek.

— Azt feltétlenül mond meg mindegyiküknek, ki melyik kocsira szálljon és jelöld ki a parancsnokokat. Különben a zürzavarban majd mindent összekevernek.

Akszenov kikísérte tekintetével Nyeznakomcevet, majd hanyattvetette magát a fotelban. Életében először fogta el olyan érzés, hogy többé nem kell sietnie sehová. Minden nyugtalanság, sürgés-forgás, aggodalom már a multé volt. Most már csak egy dolog van hátra: várni és semmire sem gondolni. Igy könnyebb és nyugodtabb lesz a dolog. Jó lenne legalább egy kicsit szundítani.

Behúnyta szemét és igyekezett, mint gyermekkorában azzal magához csalogatni az álmot, hogy nem gondol semmire. Füle halkan zúgott. Szeme előtt világossárga karikák ugráltak. Hol kisebbek lettek, míg egyetlen ponttá nem szűkültek össze, hol pedig hatalmasra nőttek és apró karikákra hullottak szét. Az egyik karikában homályosan megvillant Nasztya képe. Egyenesen ránézett és valamit szólt hozzá. A hangját nem hallotta, de ajkai mozogtak.

Akszenov megrázta fejét és kinyitotta szemét. Reszkető türelmetlenség fogta el, hogy láthassa Nasztyát. Zsebében kotorászott és elővette a lány legutolsó levelét. A lány aggódott érte, kérte őt, vigyázzon magára, a levélke minden betűjéből sugárzott a vágy a közeli találkozás után. Csak most jutott eszébe, hogy nincs nála egyetlen fénykép sem a lányról. Bosszantó. Már régen magához akart venni egyet, de aztán valahogyan mindig elmulasztotta. Legalább a távolból láthatná. Hogyan viseli majd el a lány a róla szóló hírt? Biztosan sír majd. Persze, hogy megsiratja. Talán írjon neki egy levélkét?

Térképtáskájából elővett egy darab papírt és rögtön félre is tette. Nem érdemes. Mit mondhat el az ember egy levélké-

ben? A lány anélkül is mindent meg fog érteni. Keze gépiesen tapogatta végig a térképet. Kivette a táskából és kiterítette. Itt vannak azok a hegyek, amelyeken éjjel vágta át magát Bukanovval és a rádiósokkal. Vajjon, hol van most Varja, az a kis egészségügyi nővér? Mennyi lelki szépség van abban a lányban! Itt az a magaslat, amelyen Szergej Jermolajevet temették el. Szergej mindössze huszonegy évet élt... Hát ő, Akszenov?... Huszonnyolcat. Huszonnyolcat! Milyen keveset! Gyerekkorában a tavaszi erdőben szerette megkérdezni a kakuktól, hogy hány évig fog még élni. A kakukok meg különbözőképpen válaszoltak: volt olyan, amelyik ötvennél is többet számolt, de volt olyan is, amelyik nagylustán elkiáltotta magát hétszer-nyolcszor — aztán elhallgatott.

Tekintete továbbsiklott a térképen. Itt van a Balaton hosszú, széles tükre. Gyönyörű lehet itt a nyár. Mindenfelé gyümölcsösök, szőlők és közepes magasságú hegycsúcsok. De jó lenne a háború után Nasztyával kettesben eljönni ide, sétálni a parton, csónakázni... Itt meg a Duna mozdulatlanságba dermedt kék szalagja. Ennek a partján is rengeteg a szőlő... Itt van Dunapentele. Egyszer itt szállt meg éjszakára. Most meg németek vannak ott az egész part hosszában. Csak a szigeteken tartják magukat a mieink. Adony... Itt fogadta annakidején a harckocsiezredet és kísérte el egészen Székesfehérvárig... A sok nehéznevű község... És mindegyikükhöz fűződött valami emléke, mindegyiket kedvessé, közelivé tette valami... És itt van a tízkilométerekre elnyúló, sással, náddal benőtt Velenceitó... Itt meg ez a tiszta, semmivel meg nem jelölt hely, ahol most a pincében ül. Ezen a helyen keresztülhúzódik a németek főcsapása Budapest felé. Itt fognak elhaladni, feltétlenül keresztülmennek ezen a helyen. Előrevetett csapataik már majdnem a raktár határánál járnak. Minden pillanatban betörhetnek és lépteik a feje felett fognak dübörögni. Innen egyenes útjuk vezet Budapestre. Más útjuk nincs is. Százával rohannak majd át a harckocsik ezen a síkságon. És ha idejében robbantjuk fel ezt a párezer tonnát, akkor a harckocsikból és mindenből, ami a raktár közelében lesz a robbanás pillanatában, nem marad

más, csak az emlék. De hiszen ez... Hiszen ez az ellenség számára veszélyesebb, mint tíz hadosztály. Egyetlen robbanás és a fasiszta csapatok majdnem egész támadó csoportosítása megsemmisül, a robbanás ereje a másodperc töredékei alatt elsöpri a föld színéről. És mindez két ember, két őrnagy élete árán. Hány szovjet embert ment meg ez a robbanás? Ezreket, sőt talán tízezreket. Hiszen, ha a fasiszta páncéloshadosztályok betörnek Budapestre és egyesülnek a bekerített csoportosítással, akkor az egész gárdahadsereg, sőt a szomszéd hadsereg is bekerítésbe kerülhet. Lőszer, üzemanyag, élelmiszer nélkül kell továbbharcolniok és ez egyenlő a pusztulással. A robbanás pedig mindent megment... Igen, igen!... Mindent megment.

Akszenov felállt és sétálni kezdett a szobában. A zongora fényesen, feketén csillogott. Megállt mellette, felnyitotta a tetejét és megérintette a billentyűket. Finom, reszkető hang töltötte meg a szobát.

Akszenov közelebbhúzta a széket és leült. Az ujjai maguktól futottak végig a billentyűkön. Váratlan boldogság töltötte el szívét. Nem is hallotta meg, mikor Nyeznakomcev bejött és megállt az ajtóban.

Nyeznakomcev nem mozdult az ajtó mellől, szemét nem vette le Akszenov szétzilált, sötétbarna hajáról és fürge ujjairól. A húrok eleinte szomorúan, ábrándosan zengtek, aztán mintha az éjszakában szunnyadó tó tükrét enyhe szellő fodrozta volna, suttogás futott volna végig a fák lombján, a sima víztükör megmozdult, játékos hullámok torlódnak egymásra és végül minden felnyögött, bömbölt a vihar vad forgatában. Öreg, áthatolhatatlan erdő zúg tompán. A szél süvöltésén és a letöredező ágak ropogásán ijedt madarak rikoltásai szűrődnek keresztül és mindezeken a hangokon túl is hallatszik valakinek a zokogása... Egyszerre minden lecsendesedett. Csak az eső csapkodása hallatszik. Az eső is eláll. Még susognak a fák, de már érezni lehet, hogy már-már kisüt a nap, minden felszikrázik, minden felragyog a nedves színekben és a föld is megkönnyebbülten sóhajt fel.

Akszenov a billentyűkre ejtette kezét és mozdulatlanságba dermedt...

— Kolja, mit játszottál? — hajolt hozzá Nyeznakomcev.

— Nem tudom — rázta fejét Akszenov, majd lassan felállt. Ujjai lecsúsztak a billentyűkről és két hang sokáig, játékosan rezgett még a szobában: az egyik magasan, elnyujtottan, mint egy pacsirta trillájának utolsó akkordja, a másik meg mélyen, méltóságteljesen, mint a mézzel megrakott méh dongása. A végén mégis csak a magasabb hang győzött. Már a hangok rezgése elült, de a szobában még mindig valami halk, finom visszhang lebegett. — Nem tudom, semmit sem tudok — szólalt meg Akszenov és Nyeznakomcevet elkapva, keringeni kezdett vele a szobában. Nyeznakomcev kiszakította magát karjaiból, derékon kapta őt és leültette a karosszékbe.

— Gyere, Kolja, igyunk meg egy üveggel, jó? — mosolygott vidáman a műszaki-őrnagy.

— Nem — mondta ugyanolyan vidám mosollyal Akszenov — teljesen tisztának kell lennie a fejünknek, semminek sem szabad megzavarnia.

— Gárdaőrnagy elvtárs, kérek engedélyt belépni — szólalt meg az ajtó felől egy ismerős hang.

— Gyere, Bukanov, gyere be — lépett egyet a gépkocsivezető felé Akszenov.

— Szeretném jelenteni — állt egyik lábáról a másikra Bukanov — hogy megvizsgáltam a gépkocsit. A motor — akár az óra! Óránként nyolcvan kilométert kihozok belőle egyetlen pisszenés nélkül.

— Na és mit akarsz ezzel mondani? — kérdezte értetlenül Akszenov.

— Hát csak azt akarom mondani: a nyolcvan kilométert csak úgy, könnyedén hozom ki belőle, de ha kell, a százat is kiszorítom.

— Kitűnő. Nagyon jó. Ezzel a sebességgel mész is majd.

— Hát menni, persze, megyek — folytatta habozva Bukanov. — Csakhát... szóval... Szóval, négy embert osztottak be a gépkocsimra.

— Nagyon helyes.

— Mi ebben a helyes? És hová ül az őrnagy elvtárs? — bökte ki végül a lényeget Bukanov és szemhunyorítás nélkül nézett az őrnagy szemébe.

— Én másik kocsin megyek — felelte Akszenov és érezte, hogy Bukanov figyelő tekintetére egész testén valami remegés fut végig.

— Tudja mit, gárdaőrnagy elvtárs — lépett közelebb előljárójához, kezével elkeseredetten legyintve, Bukanov. — Ön azt hiszi, hogy mi semmit se tudunk. Mindnyájan, akik itt vagyunk a raktárban, tudjuk, mire határozták önök el magukat. Mindjárt a harcosok is itt lesznek. Ez nem járja — egyedül akarnak ittmaradni.

Bukanovra nem lehetett ráismerni. Teljes magasságában kiegyenesedve állt az őrnagy előtt és majd keresztülfúrta őt a tekintetével.

— Szóval, mit akarnak a harcosok? — ráncolta össze a szemöldökét Akszenov.

— Hogy mindnyájan együtt vágjuk ki magunkat innen. Ezt akarják — vágta ki a gépkocsivezető és suttogva tette hozzá: — Értse meg, gárdaőrnagy elvtárs, nem szabad, hiszen az egész élet maga előtt áll, hiszen a háború már a végefelé jár.

Akszenov már-már azt felelte, hogy a parancsot teljesíti és nincs joga másként cselekedni, de ezek a szavak most neki is hidegnek, nem eléggé őszintének tűntek. Ehelyett inkább átölelte Bukanovot és csendesen megszólalt:

— Hát azt hiszed, én nem szeretnék élni? Éppen ezért határoztunk így. Nektek mindnyájatoknak el kell mennetek és el is mentek — itt vitának nincs helye. Közöld ezt a többiekkel is és többet erről egy szót se halljak!

Az utolsó szavakat már úgy mondta, hogy Bukanov karját mindkét kezével megszorította. A gépkocsivezető az oldalához szorította a karját és halkan felelt:

— Kérek engedélyt, hogy eltávozzam.

— Igen. Menj.

Bukanov katonásan megfordult és kiment a szobából.

Akszenov és Nyeznakomcev egymásra nézett. A műszaki-őrnagy lehorgasztotta a fejét és valamit buzgón vizsgálgatott a padlón. Akszenov soká pihentette a tekintetét a haján, aztán riadtan szólalt meg:

— Mondd csak, Joszif, már régóta őszülsz?

— Én? Őszülök? Miket beszélsz? — nevette el magát Nyeznakomcev.

— Dehát nézd csak meg. Félig ősz vagy.

— Tréfálsz — legyintett Nyeznakomcev.

— Ugyan, dehogy tréfálok! Nézd meg magad — nyujtotta oda neki Akszenov a zsebtükrét.

Nyeznakomcev hosszan nézegette magát, a tükröt hol egész az arcához tartva, hol meg távolabb, miközben a haját felborzolta.

— Tegnap még egy ősz hajszálam se volt — dobta sóhajtva az asztalra a tükröt, aztán legyintett — különben sem érdekes az egész.

Alig hallhatóan megszólalt a telefon. Akszenov felvette a kagylót. Voronkov tábornok volt az.

— Igen, én vagyok itt, tábornok elvtárs... Hallom, én vagyok, Akszenov... Értettem! Máris indulunk. — Akszenov nagy erőfeszítéssel kelt fel a karosszékből. Ő maga sem értette, mi történt vele, de olyan gyengének érezte magát, hogy alig tudott az ajtóig vánszorogni és aztán a korlátba kapaszkodva felvonszolni magát a lépcsőn. Csak a hideg levegőn tért magához és egy pillantást vetett a környékre. Nyugaton a harcizaj még mindig nem ült el. Sőt, az éjszaka folyamán még közelebb került és most egészen tisztán kivehetők voltak a géppuskasorozatok.

Bukanov, mintha mindent tudna, Akszenovhoz szaladt.

— Megyünk, gárdaőrnagy elvtárs?

— Igen. A te kocsidon.

Nyeznakomcev bezárta a szobát, egy őrszemet állított eléje, helyetteséül a műszaki szakasz parancsnokát jelölte ki és parancsot adott neki, hogy senkit se engedjenek a raktár közelébe.

Bukanov örömtől ittasan állította kocsiját a két őrnagy

mellé és a vezetőülésből kihajolva mondott valamit a hozzáfutó gépkocsivezetőknek.

— Na, gyerünk azzal a nyolcvan kilométerrel — szólt oda Akszenov a gépkocsivezetőnek, mikor beült a kocsiba.

— Akár százzal is, ha kell — felelte vidáman Bukanov és simán elindította a kocsit.

— Vajjon, miért hivatnak bennünket? — szólalt meg kis hallgatás után Nyeznakomcev. — Csak nem állították meg a németeket?

Akszenov maga is folyton ezen töprengett, de nem tudott válaszolni a kérdésre.

A hadseregtörzs hadműveleti osztályánál a két őrnagyot a hadseregparancsnok segédtisztje fogadta és közölte velük, hogy a Haditanács ülésére várják őket.

Akszenov és Nyeznakomcev átment a hadseregparancsnok szállására. A dolgozószobában a hadseregtábornok, a Haditanács tagja és a törzsfőnök ült együtt.

Meglátszott rajtuk, hogy egyikük sem aludt. Egész éjjel a harcot vezették. Amikor Akszenov és Nyeznakomcev belépett az irodába és jelentette, hogy megérkezett, Altájev egy kézmozdulattal hellyel kínálta őket és folytatta a félbeszakított beszélgetést:

— ... Minden pillanatban áttörhetik a lovashadtest védelmét. Minden erőnket és eszközünket bevetettük már. Most csak nagy tartalék menthetné meg a helyzetet, az pedig nem áll rendelkezésünkre. Tolbuhin marsall közölte, hogy a főparancsnokság a front alárendeltségébe helyez egy páncélos- és egy lövészhadtestet. Ezek azonban még útban vannak, messze innen. De ha megérkeznek is, még át kell kelniök a Dunán, ami nem könnyű feladat. Még egy, legfeljebb két napig kell kitartanunk.

Selesztov fáradt szemével a hadseregparancsnokot nézte. A Haditanács tagja sápadt volt. Sötét haja itt-ott már deresedett. Kezét ökölbeszorította, majd hirtelen kinyujtva ujjait, megszólalt:

— Egy napig kitartani! Csak egy napig. De hogyan? Mivel? Honnan vegyük hozzá az erőket és eszközöket?

— Más arcvonalszakaszról már semmit se tudunk elvonni — kapcsolódott bele a beszélgetésbe Dubravenko is — már így is mindenütt igen gyéren vannak. Az ellenség pedig új hadosztályokat vethet harcba. Jelenleg egy német gyalogoshadosztály tart errefelé, Olaszországból dobják át ide. Lehet, hogy már meg is érkeztek, vagy a legközelebbi napokban érkeznek meg az ardenneki kiszögelésből, az angol-amerikai arcvonalról idehozott páncéloshadosztályok. Január tizenkilencedikén indultak onnan a hatodik „SS" páncéloshadsereg és az ötödik páncéloshadsereg utolsó hadosztályai...

Dubravenko felváltva nézett a hadseregparancsnokra és a Haditanács tagjára és Akszenov úgy érezte, mintha az altábornagy szavaival és tekintetével is szeretné őket meggyőzni valamiről, amit nagyon fontosnak és lényegesnek tart.

— Ezek szerint, mit kell tennünk? — szakította félbe Dubravenkót Altájev. — Tegyük ölbe a kezünket és várjuk meg, míg a németek végleg felgöngyölítik a lovashadtestet és betörnek Budapestre?

Dubravenko makacsul lehorgasztott fejjel hallgatott. Selesztov összehúzott szemmel hátravetette fejét. Altájev homlokán két mély barázda jelent meg.

— Tulajdonképpen a zsákmányolt lőszerraktár felrobbantása teljes mértékben megmentené a hadsereg helyzetét — szólalt meg végre Dubravenko anélkül, hogy felemelte volna fejét, majd megkönnyebbülten sóhajtott fel. Úgy látszik, ezt a gondolatot keserves lelkitusa után mondta ki és most örült, hogy végre kimondta a legborzasztóbbat.

— A raktár felrobbantása... A raktár felrobbantása... — ismételgette Altájev — a raktár felrobbantása. Jelentsék, mi a helyzet a raktárban — intett Akszenovnak és Nyeznakomcevnek.

A két őrnagy egyszerre állt fel és egyszerre lépett az asztalhoz.

— Az ellenség még nem ért a raktárhoz, de a harc a közeli

útakon folyik — szólalt meg elsőnek Akszenov — ha a szárnyakon feltartóztatjuk és kivonjuk a csapatainkat, akkor az ellenség előretör, behúzódik a raktár környékére, ez pedig a támadó német csoportosítás végét fogja jelenteni. A robbanás az ellenség minden élőerejét és technikáját megsemmisíti.

— És milyen lesz a robbanás ereje? — kérdezte Altájev Nyeznakomcevhez fordulva.

— A történelem aligha hallott ehhez hasonló óriási mennyiségű robbanóanyag robbanásáról — felelte nyugodtan a műszaki-őrnagy. — Hozzávetőleges számításaim szerint, több mint tízkilométeres sugarú körben minden élőlény megsemmisül és több mint tizenötkilométeres körzetben megsemmisül minden, ami a föld színén van, minden, ami nincs földalatti fedezékben, vagy erős építményben. A robbanás általános hatósugara körülbelül húsz-huszonöt kilométer.

A hadseregparancsnok, a Haditanács tagja és a törzsfőnök a térkép fölé hajolt. A hadseregtábornok körzőjével egy kört húzott a raktár köré.

— Ezek szerint, saját csapatainkat egy negyvenszer negyven kilométeres területről kell kivonnunk — szólalt meg Dubravenko.

— Úgy van, legalább — helyeselt Altájev — ez azonban mellékes kérdés. Ez technikailag egyetlen éjszaka alatt lebonyolítható, sőt akár nappal is kivonhatjuk őket, a németek úgysem fogják az egészet érteni. Talán még jobb is nappal. Olyan menekülést színlelünk, hogy Hitler rögtön világgá kürtöli: szétvert bennünket.

A térképen egymásután több vastag, piros kört húzott. Ezek a vonalak a térképen a raktár helyétől elvágták a síkságot, az utakat, a helységeket.

— Jegyezzen, Akszenov — tolta az őrnagy elé Altájev a munkafüzetét.

Tollbamondta neki a helységek nevét, hogy hány ház van bennük és figyelte, hogyan nő Akszenov ceruzája nyomán a számoszlop.

— Igen, rettenetes kép, borzalmas — szólalt meg aztán,

maga elé húzva a munkafüzetet — a robbanás ötven helységet, közte huszonnégy nagyközséget fog megsemmisíteni, mindegyikben két-háromezer ház... Összesen több mint ötvenezer lakóházat törölnénk el a föld színéről.

Hevesen eltolta magától a füzetet és felállt. A szék nagy robajjal felborult. Selesztov ujjaival a hajába túrt és tenyerével szorongatta a halántékát. Őszülő, sötét hajtincsei kibugyogyantak az ujjai között és szikrázva borzolódtak szét. Dubravenko az asztalra támasztotta kezét és nyilván fel akart állni, de valami súlyos teher a székéhez szegezte.

Altájev majdnem futólépésben rótta a szobát egyik saroktól a másikig, elővette a cigarettatárcáját, kivett belőle egy cigarettát, de sokáig nem tudott rágyujtani, mert a gyufák egymásután törtek el kezében. Akszenov az öngyujtójával sietett segítségére, de a hadseregparancsnok mérgesen legyintett, aztán összegyűrte a cigarettát és a hamutartóba dobta.

— Még ha csak három ember lakik is minden házban, az is százötvenezer békés lakost jelent — szólalt meg Selesztov, fejét továbbra is kezével szorongatva — ha négyen, akkor meg kétszázezer, a zöme asszony, gyerek, öreg...

Akszenov megremegett. Még sohasem látta ilyennek a Haditanács tagját. Csak most világosodott meg előtte a rettenetes robbanás minden borzalmas következménye. Az ellenséges csoportosítással együtt kétszázezer főnyi békés lakosság is elpusztulna. Szeme előtt magyar asszonyok, öregek, gyerekek arcai suhantak el. Egyikük sem tudja még most, hogy micsoda szörnyű veszély fenyegeti őket.

Altájev hátát a falnak támasztotta és behúnyta szemét. Arca teljesen élettelen volt. Dubravenko homlokán kövér verejtékcseppek gyöngyöztek és végigfutottak arcán.

— Nem — vágott hirtelen öklével az asztalra a helyéről felugró Selesztov — nem! Ezt mi nem tehetjük meg!

— Igen — mozdult meg Altájev is — ez nem lehet a helyzet megoldása.

Dubravenko fáradtan elmosolyodott és ajkát megkönnyebbült sóhaj hagyta el.

— Hadseregparancsnok elvtárs — szólalt meg — Székesfehérvárnál a helyzet most nehéz, nagyon súlyos, de azért onnan elvonhatnók az erők egy részét. Igaz, ez nagyon meggyengíti a védelmet. Ha a németek megszorítják, beveszik a várost. De ennek a városnak az elvesztése még nem jelent vereséget. Kutuzov is feladta Moszkvát, de így megmentette az orosz hadsereget. Mi is elvesztjük esetleg Székesfehérvárt, de nem engedjük a hitleristákat Budapestre és megmentjük a békés lakosok tízezreit.

— És konkréten, mi a javaslata, mit vonjunk el a várostól? — kérdezte Dubravenko mellé lépve Altájev.

— A többi hadosztályok védelmi sávjának kiszélesítése révén vonjuk ki Gorbacsev hadosztályát, Vaszilenko hadosztályát, a tüzérség egyrészét és az összes harckocsit.

— Igen — sóhajtott fel Selesztov — a várost kénytelenek leszünk feladni. Csak ne adjuk fel harc nélkül. Használjunk ki minden házat, minden épületet és ha csak egy napra is, de tartóztassuk fel a támadást.

Altájev sokáig állt a térkép fölé hajolva.

— Haladéktalanul adjon parancsot Gorbacsevnek és Vaszilenkónak — szólalt meg végül — azonnal kezdjék meg csapataik kivonását a város környékéről és szállják meg a védelmet a lovashadtest mögött! A frontparancsnokot megkérjük, támogassa a város védőit a légierő összpontosított csapásaival. Konsztantyin Nyikolájevics, szervezze meg a menetbiztosítást és azt, hogy ezek a hadosztályok sürgősen megszállják a védelmet, én meg magam adom ki rögtön a parancsot a hadtest- és hadosztályparancsnokoknak... A raktárért pedig Nyeznakomcev elvtárs, ön a felelős — fordult Altájev a műszaki-őrnagyhoz — erősítse meg az őrséget. A hadtápfőnöknek majd parancsot adok, hogy rendeljen ki egy szállító-zászlóaljat és egy munkászászlóaljat. Minden utat, minden mezőt a leggondosabban aknázzanak alá. Ha a németek betörnének a raktárhoz, torlaszoljanak el minden bejáratot és vezesse el az őrséget. A robbantáshoz előkészített összes vezetéket azonnal semmisítse meg.

Dubravenko magával hívta Akszenovot. Együtt hagyták el a hadseregparancsnok dolgozószobáját. Az altábornagy a tornácon megtántorodott, a korlátba fogódzkodott és néhány percig ott állt, nehezen szedve lélekzetét. Akszenov észrevette, hogy a halálosan fáradt tábornok alig áll a lábán. Valahogy furcsa volt számára, hogy ezt az embert gyengének látja. Ha már Dubravenko megtántorodott, akkor a feszültség valóban tetőfokára hágott.

IX.

A kétablakos, kicsiny, gondtalanul füstölgő kéményű házhoz hasonló gépkocsiból, két rádiós szállt ki. Az egyik magas ember, sapka nélkül és kigomboltnyakú gimnasztyorkában gyorsan szaladt lefelé a lejtőn. Lába alól csomókban repült szanaszét a porhó. A második, néhány méternyi futás után belemarkolt a hóba, hógolyókat gyúrt és távolodó elvtársa után hajította. Szeplős arca kipirult, világoskék szeme vidáman csillogott. Lendületet vett, hogy barátja után dobja a következő hógolyót, de már nem hajította el, felemelt kézzel megállt. A kanyargós csapáson egy lány jött felé. A lány hosszú köpenyt hordott, hátán egészségügyi táska lógott. Szőrmés sapkája alól előkandikált szőke haja.

— Varja! — kiáltott a rádiós és térdig gázolva a hóban, egyenesen futott a lány felé.

A lány megállt és mosolyogva nézte a legényt.

— Jónapot, Varja — nyujtotta felé a kezét a rádiós, mikor odaért hozzá — jónapot. Mi az, nem ismert meg? Nem emlékszik, a hegyek között találkoztunk? Emlékszik már?

— Persze, hogy emlékszem — felelte örömmel a lány — maga rádiós, igaz? Torbin, ha jól emlékszem, Fegya.

— Úgy van — szorította meg a felénynyujtott kezet Torbin. — Maga pedig Ivolgina Varja. Azóta sokat gondoltam magára. Maga akkor megharagudott rám a sebesült német miatt, igaz?

— Ugyan már, egy csöppet sem. Hanem tudja-e, él ám az a német, a kórházban fekszik. Már kezd kicsit mankóval járni.

Úgy örül, de olyan boldog! Kétszer is beugrottam hozzá. Jókedvű, sokat nevet, hegedul. Kiderült, hogy zenész. Hát maga, hogy van, Fegya? Még mindig rádiós?

— Igen. Most nagyteljesítményű rádióval dolgozom — mutatott a kis házszerű gépkocsira — ott van, az az én gyönyörűségem!

— Nem tudja, hol van Akszenov őrnagy?

— Azóta egyszer sem láttam. A századunkban a fiúk azt mesélték, hogy megint valami különleges feladatra küldték ki.

Mindketten elhallgattak és lassan mentek egymás mellett az úton. Kiértek a gyümölcsöskertből. Innen, a magaslatról elébük tárult a napfényben fürdő síkság. A távolból idelátszottak Lovasberény két templomának vékony, karcsú tornyai. Balfelől sötétlett egy ködbeborult kisebb erdő. Közvetlenül alattuk Vereb község kertjei és házikói terültek el. Dél felől néha robbanások éles dörejét hozta ide a szél.

— Hamarosan kitavaszodik — szólalt meg hosszú hallgatás után Varja. — Nézze, a hó is már mintha megereszkedett volna.

— Nem, a tavasz még messze van — tiltakozott Torbin — még csak januárban vagyunk, még előttünk a február, a március. Sok szélvihar és hófúvás lesz még.

Óvatosan megfogta Varja kezét. A lány ránézett nagy, csillogó szemével és rámosolygott. Sapkáját hátratolta a tarkójára és néhány búzaszőke hajtincs hullott a homlokába.

— Mondja csak, Varja — szólalt meg egy fejrándítással Torbin — maga gyakran álmodozik a háború végéről?

— Mindig, állandóan — suttogta a lány és mintha rajtakapta volna magát valamin, sietve tette hozzá. — Amikor van rá időm.

— Hát sok a dolga?

— Nagyon sok! Gondolja csak el, micsoda harcok folynak, állandóan hozzák a sebesülteket.

— Tudja, Varja — mondta kissé bátortalanul a fiú —, én meg valahogy folyton magára gondoltam. Csak egyszer láttam, de úgy látszik, egész életemre az emlékezetembe vésődött.

— Én is gondoltam magára — felelte Varja és mélyen elpirulva, lehajtotta fejét.

Soká mentek hallgatva egymás mellett az úton.

— Fegya, nézze csak — kiáltott fel egyszercsak Varja — milyen félelmetes felhők gyülekeznek ott!

Nyugat felől az ég kék tengerén hatalmas, fekete úszó szigetek közeledtek. A nap eltünt az ólmos felhők mögött. Sugarai felfelé törve, tűzpiros sávokban igyekeztek áttörni a tornyosuló felhőket, de nem tudtak áthatolni rajtuk és a felhők alsó szélei vérvörös színbe borultak.

— Úgy látszik, erős szél lesz — felelte Torbin — az ilyen napnyugta mindig szelet jelent. Ne féljen...

— Ugyan, hová gondol, nem félek én — rázkódott meg, mintegy álomból ébredve a lány. — Csak egyszerűen elgondolkoztam...

Szomorúan elmosolyodott és megindult az úton lefelé. Torbin a könyökénél fogva támogatta a lányt és félig suttogó hangon beszélt hozzá:

— A háború után elutazunk valahová a Krimbe, vagy a Kaukázusba és majd bolyongunk a hegyek között, fürdünk a tengerben, napozunk a parti fövényen.

— És tanulunk, dolgozunk — folytatta ugyanazon a hangon a lány. Arcát a fiú felé fordította és Fegya boldog jövőrevárást látott a szemében. A lány nagypupillájú kék szeme ragyogott a boldogságtól. A fiúnak eszébe jutott, milyen szigorúan tekintett rá ez a szempár, mikor a sebesült németet akarta agyonütni. Akkor ezekből a szemekből annyi megvetés sugárzott rá, hogy még legszebb álmaiban sem tudta volna elképzelni, hogy ilyen gyengéden is tudnak nézni.

— Tudja mit, írjunk egymásnak, jó? — ajánlotta Fegya, leküzdve zavarát. Amikor meg egymás közelében leszünk, találkozunk, néha..., beleegyezik?

— Jó — felelte pillanatnyi habozás után bizonytalanul Varja.

Megadták egymásnak a címüket és Varja futva elindult a házak felé, ahol a hadseregkórház előretolt segélyhelye volt.

A lány valósággal repült, mintha a szél szárnyára kapta volna, s félhangon dúdolt, maga sem tudta, mit.

A sövénykerítésnél megállt és visszatekintett. Fegya a dombtetőn állt és integetett neki. A szél meglebegtette köpenyének szárnyait.

Egész este, miközben a sebesülteknek gyógyszert, vagy vizet, hőmérőt adott, vagy összegyűrődött lepedőjüket, takarójukat igazgatta, nagyon jókedvű volt és sokat nevetett.

Tíz óra felé megérkezett a kórházparancsnok és parancsot adott, hogy minden sebesültet szállítsanak hátra. Varja az ápolónőkkel együtt hordta a betegeket a gépkocsikra, ott lefektette, betakargatta őket és a nagy munkában még a vacsoráról is megfeledkezett. Már csak néhány ember maradt hátra, és úgy határozott, hogy amint az utolsó sebesültet is elszállítják, átszalad a konyhára és kér valami harapnivalót a szakácsoktól. Azoknak mindig van valami tartalékuk.

Valahol, a falun túl egyre hangosabban dübörgött a tüzérségi tűz. Már néhány lövedék is robbant a kórház közelében. Ebben nem volt semmi különös és Varja nem is tulajdonított ennek különösebb jelentőséget. Hamarosan megérkezik a gépkocsi és az utolsó sebesülteket is elszállítja. Varja kiült a tornácra és belebámult a sötétségbe. A faluban valami nyugtalanító dolog történt. Tudta, hogy itt a hadtest-törzs szállt meg és az arcvonal innen elég messze van. A házak között azonban emberek futkároztak ide-oda. Egészen közel ágyú szólalt meg. Utána meg géppisztolysorozatokat hallott.

— Áttörtek a németek! — kiáltotta valaki a kertben.

Varja felugrott és berohant a házba. A kiürült szobában csak két sebesült feküdt: egy átlőtt lábú főhadnagy és egy szakaszvezető, aki a fején és vállán sebesült meg.

A főhadnagy éppen azon erőlködött, hogy felálljon és kinézzen az ablakon.

— Ne nyugtalankodjék, főhadnagy elvtárs — lépett a lány a tiszt ágyához. — Rögtön itt lesz a gépkocsi és elszállítja magukat.

— Miféle lárma van kint, nővérke? Mintha géppisztoly-

sorozatokat hallottam volna — mondta rekedt hangon a főhadnagy, aki fáradtan, az erőfeszítéstől elgyengülve hanyatlott vissza párnájára.

— Ugyan már, hova gondol, ez csak olyan szokásos tűzrajtaütés, ahogy maguk nevezik. Mindössze néhány lövedék csapott be.

Nem tudta befejezni... A kis házikó valósággal remegett a harckocsidübörgéstől. Kitört ablakok csörömpöltek. Varja az ajtó felé rohant, de három fasiszta ugrott be a szobába. Valamit kiáltoztak, miközben lövésrekészen tartották géppisztolyukat. Varja halálfejes fehér karszalagot pillantott meg karjukon. Az egyik Varjához ugrott és kezénél fogva elrántotta. A lány elvesztette egyensúlyát és teljes hosszában elterült a padlón, a fasiszta lába előtt. Az oldalbarúgta és átlépett rajta. A fasiszták Varja szemeláttára ütötték agyon puskatussal a főhadnagyot és a szakaszvezetőt. A lány nekik akart ugrani, de a fejére kapott ütéstől a szoba sarkába tántorodott. Véres köd ereszkedett a szemére és elvesztette eszméletét.

Varja egy füsttől megfeketedett helyiségben tért magához. Közvetlenül a mennyezet alatt két fáklya pislogott. A fáklyák megvilágították a falakat s a földön fekvő néhány embert. A túlsó falnál nyílt tűz lobogott. A lángnyelvek alól izzó széndarabok kandikáltak ki. A szoba közepén valami asztalféle állott, csak nem volt lába. Ezen egy hegyesorrú üllő állt és egy fogó szárai meredeztek.

— A „kovácsműhely" — ismert rá Varja. A műhely a kórház közelében volt és Varja, mikor mellette vitt el az útja, gyakran látta az öreg magyar kovácsot, amint kalapácsával verte az izzó vasat.

„De mi ez? Miért van ennyi ember a kovácsműhelyben... és miért égnek a fáklyák?" — suhant át hirtelen Varja agyán. Nagynehezen jobban kinyitotta bedagadt szemét, de nem tudta mindjárt felfogni, hogy mi történik ott az asztalnál, amelyen az üllő állt. Csak amikor figyelmesebben körülnézett, vett észre négy fehérkarszalagos embert és közöttük egy ötödiket is, aki teljesen meztelen volt és egész testét elborította a vér.

Ketten tartották őt, a harmadik pedig egy fehérre izzított vasdarabot dugott az arcához.

Varja borzadva hunyta be a szemét és egy távoli, félig sötétbeborult sarokba kúszott. A nyogés elhallgatott és valami puha test rogyott a földre. Varja egész a falhoz kúszott és elgyengulten simult hozzá. Egész testében reszketett. Fejében lazas, zavaros gondolatok rajzottak. Szeretett volna még messzebb kúszni, de labát hideg kezek ragadták meg és visszahúzták.

— Felállni! — harsant fel a fule mellett egy gonosz, durva hang.

Varja rántott magán egyet és mikor érezte, hogy lába felszabadul, felugrott. Egy tagbaszakadt ember állt előtte szürkeszold fasiszta zubbonyban, mellén nagy zsebekkel és karjan fehér halálfejes szalaggal.

— Ki vagy? — kérdezte és Varját megcsapta a fasiszta pálinkagőzos lehelete.

A lány azt akarta felelni, hogy egészségügyi nővér, de nem jott ki hang a torkan és cserepes ajkát sehogy sem tudta kinyitni.

— Á, bolsevik vagy! — rikácsolta kínzója és a lány szeme előtt valami vakító láng lobbant fel.

Az arcába égő fájdalom nyilalt s hanyattesett. Valamit csináltak vele, de a lány csak égető forróságot érzett egész arcán. Ismét véres kod takarta el szemét. Az egész világ forogni kezdett előtte, aztán mindent elnyelt a feneketlen, tüzes mélység.

A nedves padlón tért magához. Elviselhetetlen fájdalom szaggatta egész testét. Szeretett volna felkiáltani a fájdalomtól, de száját nem tudta kinyitni. A torkát égette a forró levegő. Sóhajtani akart, de ekkor megérezte, hogy egyáltalán nincs is ajka. Kezével arcához kapott és álla helyén csak a csupasz csontot és meztelen húst talált. A fájdalomtól minden elfeketedett előtte. Fejét a karjára fektette és kinyitotta balszemét. Az üllő körül megint az a négy borzalmas alak állt. Egy közepestermetű, szakadt gimnasztyorkában lévő fiatalem-

bert vezettek most hozzájuk. Híradósjelvénnyel díszített síma váll-lap figyegett a vállán. Fejét Varja felé fordította és ő azonnal felismerte Fegyát. Ugy érezte, hogy a fiú is látja őt és most mindjárt mond neki valamit.

— Ki vagy? — harsant fel a hang.

— A Szovjet Hadsereg gárdaharcosa — felelte Fegya és felvetette a fejét.

Várja minden áron le akarta venni róla a szemét, de képtelen volt rá. Fájdalma hirtelen letompult.

— Hol szolgáltál és mit csináltál? — dörgött a fenyegető hang.

— Vertem a fasiszta disznókat és védtem a hazámat — felelte nyugodtan Fegya és Varjának úgy tűnt, hogy a fiú egyszerre egy fejjel nőtt meg, válla megszélesedett.

— A-a-a! — őrjöngött a hitlerista és elkapta Fegya kezét. Várja alig vette észre a kalapács villanását. Fegya egész testében megremegett és aztán kiegyenesedett. Jobbkezének a fele hiányzott. Gimnasztyorkája leszakadt újjából dőlt a vér.

— Üssél, gazember, üssél csak! Mindnyájunkat úgysem tudsz megölni — horgott Fegya. A fogazott vas-harapófogó belevájt a mellébe.

Varja behúnyta szemét és kapkodva szedte a levegőt. Fegya többet egyetlen hangot sem adott. Most már egy újabb áldozat kiáltozott a kínzók karmaiban.

„Hol lehet Fegya?" — kapott észbe Varja. Nagynehezen elfordította a fejét és egészen közel egy reszkető hátat pillantott meg. Fájdalmát leküzdve, közelebb kúszott hozzá. Az ember megfordult.

— Varja, te vagy az?!

— Én vagyok, Fegya drágám, én vagyok — igyekezett szólni, de hang nem jött a torkán. Csak fogai utődtek össze.

Fegya feléje csúszott. Varja észrevette, hogy másik keze is hiányzik. Tisztában volt vele, hogy a fiú elvérzik és utolsó perceit éli. Varja nagy erőfeszítéssel a fiú fejéhez emelte a kezét és megsímogatta puha, selymes haját.

A fiú feje erőtlenül hanyatlott a padlóra. Varja kitapo-

gatta pulzusát a halántékán. Egész gyengén vert és néhány perc mulva teljesen megszünt. A lány egész testét rázta a zokogás.

Sokáig feküdt a vértől sikamlós padlón. Az élet készült elhagyni megkínzott testét. Utolsó erejével felemelte fejét és a vörös ködön keresztül kínzóira pillantott. Varja tisztán érezte, mint önti el egész valóját a düh és gyűlölet. Szeretett volna egy rántással feállni és fogával belekapaszkodni ezekbe az átkozott hóhérokba. Térdreállt, igyekezett magát lábával ellökni, de a fájdalom mozdulatlanságra kényszerítette. Ujból kinyitotta szemét és az ajtóban egy alacsonytermetű németet látott meg. A mellén géppisztoly lógott. Nyilván őrszem volt. Duzzadt arcán kiütközött a vöröses borosta. Húsos tokája reszketett. Varja alaposan szemügyre vette az arcát. A fasiszta katona tekintete találkozott az övével, ajka szánakozóan legörbült, szeme megcsillant, néhány pillanatig ostobán bámult rá, aztán hirtelen az ajtó felé fordult. Válla görcsösen megrázkódott. Elferdült vállától jobbra a géppisztoly csöve ide-oda lendült, mintha a szélvihar rángatná.

Varja behúnyta szemét, könnyei lecsordultak az arcán és a sós nedvesség fájdalmasan marta sebeit.

X.

Ezen az éjszakán a gárdahadsereg törzsében különösen nagy volt az izgalom. A hadsereg arcvonala előtt minden mozgásba jött, zajlott, mint a folyam, amely sokáig nem tudta felpattantani a rátelepedett jégpáncélt és most hirtelen a felső folyásáról érkezett zavaros víz új erőt kölcsönzött neki, és minden recseg, ropog, a folyó feszíti a jégpáncélt, készen arra, hogy kitörjön medréből és vad áramlattal mindent elsöpörjön maga elől.

Az alárendelt törzsekből egyre-másra érkeztek a jelentések az ellenség csapatmozgásairól. Zúgtak a harckocsik és rohamlövegek motorjai, az árkokban gyalogosok futkároztak, az éjjeli

havazás sötétjébe mindunfalan fényszórók sugárkévéi hasítottak bele. Az ellenséges csapatok a gárdahadsereg jobbszárnya előtt is mozgolódni kezdtek.

A hadműveleti és felderítő tisztek a rádió mellett, vagy a távírógépek mellett ültek, rekedtre kiabálták magukat a távbeszélőkészülékeknél. Voronkov tábornok és Frolov ezredes térképén sűrűn kéklettek az ellenséges századok, zászlóaljak, ezredek, hadosztályok jelei. A nyilak hegyei a szovjet védelem fogazott görbületei felé kúsztak. A kék nyilak sűrűn hintették be a Bicskétől a Velencei-tóig és onnan tovább, a Dunáig elterülő térséget. A tó keleti partján, ott, ahol két országút egyesül és egyenes főútvonalként halad Budapest felé, a rengeteg nyíl és szám összefüggő, fenyegető kékségbe olvadt össze.

A tüzértörzsnél összeszámolták a lövegeket és lövedékeket, elosztották azokat a tűzszakaszok hektáraira és métereire, piros karikákkal, oválisokkal és négyszögekkel jelölték az ellenség elhelyezési körletét, ahová a tüzérségi tüzet zúdítják majd. Ha az ember a tüzérek térképére nézett, azt hihette volna, hogy csak meg kell adni a jelet, kiváltani a tüzérség és aknavetők tüzét és az ellenséges csapatok a harceszközök tömegéből csak a kiégett gépek vázai és a holttestek alaktalan kupacai maradnak meg: mindent elsöpör a „háború istenének" tűzereje. A hadsereg tüzérparancsnoka, Cibenko altábornagy azonban komor volt, s mérgesen mondta törzse tisztjeinek:

— Mit firkáltok itten? — Hol vannak a lövedékek, a lövedékek? Mivel fogjátok leadni ezeket a tüzeket?

Még mindig nem volt elég lövedékük. A Dunán keresztül, Dunaföldvárnál és Dunapentelénél létesített központi átkelőhelyeket szét kellett rombolni. Ezekben a körzetekben a németek elérték a Duna partját. Az Ercsinél megszervezett kompátkelő sem működött zavartalanul. Az ellenség állandóan tüzérségi tűz alatt tartotta. Egyetlen pontonhíd maradt meg, Csepelen, de az is a végsőkig meg volt terhelve. A Főparancsnokság tartalékából érkezett egy páncélos- és egy lövészhadtest, éppen az vonult át rajta. A lőszereket újra csak repülőgépekkel lehetett átszállítani a Dunán.

Cibenko csak a legfontosabb célok leküzdésére utalt ki lövedékeket és aknákat. Áthúzta a térképet, félretolta és egy másikat kért. Túl sok volt a cél, és mindegyiket fontosnak, különösen veszélyesnek tüntették fel.

Tyázsev tábornok törzse megoldhatatlannak látszó kérdésekkel próbált megbirkózni. Harckocsikra és rohamlövegekre lett volna szükség, de kevés állt belőlük rendelkezésre. Tyázsev tábornok állandóan sürgette a javítórészlegeket, követelte, hogy minél hamarabb állítsák helyre a megsérült gépeket, összeszámolta, majd ismét sorra vette az épségben maradt harckocsikat és rohamlövegeket, törte a fejét, hol és hogyan használja fel őket. Mindegyikre szükség volt, hiszen egyetlen szabad gépe sem volt, mind harcolt. Ha az ellenség valahol áttör, nem tud mivel manőverezni. Tyázsev most nem alegységekben és csapatokban. hanem egyes gépekben számolt.

— Vlagyimir Nyikolájevics! — hívta magához Iscsenkót. — A jobbszárnyról vonjunk ki két harmincnégyest és három rohamlöveget, Székesfehérvárról pedig öt harckocsit és egy rohamlöveget. Rögtön jelentem a hadseregparancsnoknak és átküldjük őket a Velencei-tó partjára. Ön pedig ne szálljon le a javítók nyakáról, reggelre kilenc gép feltétlenül legyen itt a harcállásponton.

Az a ház, ahol a hadsereg műszaki-szolgálat főnökének törzse helyezkedett el, teljesen kihalt. Csak a gépírónő és egy rajzolónő üldögél benn unatkozva. A meg-megújuló telefonhívásokra felváltva válaszolgatnak és mindig ugyanazt:

— Nincs itt senki... Mindnyájan kimentek az előretolt figyelőbe... Mondom, mindnyájan kimentek az előretolt figyelőbe... De elvtárs, mit tehetnék? Hamarosan vissza kell jönniök.

A műszakiak pedig ezalatt térdig hóban gázoltak a mezőkön és az utakon, telepítették a harckocsiaknákat és gyujtóaknákat, lezárták az utakat a fasiszta harckocsik és gyalogság előtt. Kevés volt a műszaki katona. Mindegyiküknek három-négy ember helyett kellett dolgoznia. Az aknák és gyujtóaknák telepítésére bevetették az összes műszaki tiszteket, az ez-

redek, hadosztályok és hadtestek műszaki-szolgálatának főnökeit, a műszaki törzsbeli tiszteket, sőt még a műszaki alegységek és csapatok hadtáposait is.

A hadsereg politikai osztályán szüntelenül egymásnak adták a kilincset, kinn az utcán állandóan berregtek a gépkocsimotorok, fel-felnyerítettek a megnyergelt lovak, indulásra készen álltak a motorkerékpárok. Ezredesek, alezredesek, őrnagyok, századosok, hadnagyok, a hadtest- és hadosztály-politikai osztályok beosztottai, pártszervezők és Komszomol-szervezők, ujságszerkesztők és tudósítók keresték fel Szmirnov ezredest, vagy a politikai osztály instruktorát és felügyelőit. Utasításokat kaptak és siettek vissza, előre csapataikhoz. Éjjel tizenkét órára a politikai osztály is elcsendesedett. Árván szomorkodtak az írógépek, a küldöncök valósággal kupacokban hordták ki a cigarettavéget. A századoknál, lovasszázadoknál, és ütegeknél ezidőtájt értek véget a párt- és Komszomol-taggyűlések. A lövészárkokban és fedezékekben a hadsereg, a hadtestek és hadosztályok politikai munkásai beszélgettek a harcosokkal.

A hadseregujság szerkesztőségében végeztek a legújabb szám kiszedésével. A még nedves lapokon nagybetűs, lelkesítő címek feketéllettek: „Pusztítsd a fasiszta harckocsikat!" „Gárdista, még nagyobb erejű csapást mérj az ellenségre!", „Pusztítsd az ellenséges páncélosokat, mint Sztálingrádnál!".

Az ujság szerkesztője, a magastermetű, barnabőrű grúz Melikadze, átadott egy csomó kerelevonatot a szedőnek és szemét hunyorgatva kiáltott át a szomszéd szobába:

— Hol van Sesztyerikov? Mikor lesz kész a verse?

— Még nem érkezett vissza az első vonalból — felelte valaki.

— Miért nem? A vers nélkül az ujság nem mehet ki!

— Kész — esett be az ajtón egy izgatott, tetőtől-talpig havas őrnagy.

— Add ide, öregem, add csak ide gyorsan — csapott le az őrnagyra Melikadze — úgy kell már a versed, mint egy falat kenyér.

Sürgés-forgás, feszült izgalom uralkodott a gárdahadsereg tábori parancsnokságának többi osztályán is. Mindenki az ellenség csapásainak erősödését várta és készült a csapások elhárítására.

A hadseregparancsnok, a Haditanács tagja és a hadsereg törzsfőnöke együtt volt. Mindenről, ami az arcvonalon, a magasabb egységeknél és csapatoknál, a hadtápnál és a hadsereg tábori parancsnokságán történt, hozzájuk futottak be a jelentések. Az embernek az volt az érzése, hogy a tágas, nyolcablakos dolgozószoba képtelen befogadni mindazt, ami óráról-órára ide beözönlik. A három szótlan tábornok meghallgatta a jelentéseket és anélkül, hogy szót váltottak volna, megértették egymást. Dubravenko időnként kiment a dolgozószobából, de minden alkalommal hamarosan visszatért. Selesztov félhangon telefonbeszélgetéseket folytatott a hadtest- és hadosztályparancsnokok politikai helyetteseivel, a politikai osztályvezetőkkel, a hadsereg fegyvernemi parancsnokaival.

Altájev jóformán senkivel sem váltott szót. Térkép fölé hajló fején meg-megcsillant a villanylámpa fénye, könyökével az asztalra támaszkodott, széles vállát fáradtan eresztette le. Ebben a testtartásban hallgatta meg Dubravenko jelentéseit, kurta „jól van"-nal hagyta jóvá javaslatait, vagy ugyancsak kurta, egy-két szavas mondatokban vetette el és közölte elhatározásait.

Éjjel tizenkettőig az arcvonalon minden változatlan maradt. A hadtestektől és hadosztályoktól jelentették, hogy a csapatok teljes harci készültségben állnak és várják az ellenség csapásait. Baracskától délre a felderítők elfogták a „Halálfejes" „SS" páncéloshadosztály egyik katonáját, aki azt vallotta, hogy erre az éjszakára, a január huszonhatodikára virradó ejszakára tűzték ki a gárdisták védelme elleni döntő rohamot, melynek során a fasiszta páncéloshadosztályoknak át kell törniök Budapest felé. A német repülőgépek a hadsereg egész sávjara röplapokat dobáltak le. Az egyiket behozták a hadseregparancsnok dolgozószobájába. A negyedíves vastag papíron nagy betűkkel a következő nyomtatott szöveg állt: „Gárdisták! Bekerítet-

tek benneteket, vonuljatok vissza Bicske, Torbágy körzetébe Tolbuhin."

— Elhamarkodták a dolgot Hitler és Hille urak — állt fel Altájev, miután elolvasta a röplapot. — Túlságosan siettek Kissé türelmetlenek.

Összegyűrte a papírt és a sarokba hajította.

— A mi harcosaink nem dőlnek be ennek a hazugságnak. Olvastak ők már sokkal ügyesebb hamisítványokat ennél súlyosabb pillanatokban is, és akkor sem ültek fel! Nekünk azonban, elvtársak, gondolkoznunk kell rajta, nagyon komolyan, gondolkoznunk kell rajta — fordult a Haditanács tagjához és a törzsfőnökhöz — hogy miért éppen most, éjjel dobálták le ezeket a röplapokat?

Elment az asztalától és Selesztov mellé lépett.

— Tegnap nem dobáltak röplapokat. Tegnapelőtt sem dobáltak, ma meg az egész környéket teleszórták velük.

— Az elgondolásuk világos — szólalt meg Selesztov — szeretnének legalább egy csepp pánikot kelteni a csapataink között, szeretnének bennünket demoralizálni a döntő pillanatban és aztán megkezdeni a csapásukat. De ez mind nem lényeges! Ebben a röplapban a lényeg: a visszavonulás iránya.

— Ez az — mondta határozott kézmozdulattal Altájev — a visszavonulás iránya.

— A csapásra összevont csoportosításuk útját akarják szabaddá tenni — szólt közbe Dubravenko és elnevette magát. — Élég ostobán teszik, de mégis figyelmet érdemel. „Vonuljatok vissza Bicskére és Torbágyra." Ez pontosan a mi jobbszárnyunk. Tehát, a balszárnyunkon akarják szabaddá tenni az utat.

— Kétségtelenül — helyeselt Altájev — kétségtelenül. A Duna és a Velencei-tó között... És főleg a Velencei-tótól Budapestre vezető műút mentén. A jobbszárny és a hadsereg közepe előtt az egész zaj nem egyéb, mint színlelés, kísérlet, hogy megtévesszenek bennünket, lekössék erőinket és meggyengítsék balszárnyunkat. Csakhogy ebből semmi sem lesz!

Altájev elment Selesztov mellől, leült székére és a térképre pillantott.

— A jobbszárnyról és a középről kivonni minden harckocsit és rohamlöveget — folytatta csendes, nyugodt hangon. — Kivonni őket onnan és a balszárnyon összevonni. A jobbszárnyon és a középen lévő hadosztályok második lépcsőit és tartalékait készítsék elő arra, hogy átdobhassuk őket a balszárnyra. Ugyancsak a balszárnyra csoportosítjuk át az egész hadsereg-tüzércsoportot és minden páncéltörő tüzérezredet. Lemeztelenítjük a jobbszárnyunkat és az arcvonalunk közepét, de ezzel szemben a főcsapás irányában verjük szét az ellenséget.

— Kockázat nélkül semmit sem érhet el az ember — mondta Selesztov — ez a kockázat pedig teljesen észszerű és fölöttébb szükséges.

— Csak minél hamarabb végezzük el az átcsoportosítást. Az ellenség minden pillanatban megindíthatja a támadást.

— Egyszerre úgy sem tudja áttörni a védelmet — vetette ellen Dubravenko — még akkor sem, ha egészen keskeny szakaszon vonja össze minden erejét.

— Védelmünk leküzdéséhez időre van szüksége.

— Ebben igaza van — mondotta Altájev — csakhogy mindig a rosszabb eshetőségre kell számítani. Nem azt akarom mondani, hogy túlzottan biztosítsuk magunkat, csak gondolkozzunk józanul és óvakodjunk az elbizakodottságtól, önelégültségtől és önmegnyugtatástól.

Altájev magához hívatta a hadsereg fegyvernemi parancsnokait, megtanácskozta velük, mit lenne célszerű átdobni a balszárnyra és parancsot adott, hogy továbbítsák utasításait a csapatoknak.

Félórán belül a hadtest- és hadosztály-törzsekből már megérkeztek az első jelentések arról, hogy megkezdődött a harckocsik, rohamlövegek, gyalogság és tüzérség átvonulása a balszárny felé. Fogadásukra a hadseregparancsnokság tisztjei mentek ki.

Már éjjel kettőre járt az idő. Az ellenség felől állandóan hallatszott a mozgás és zaj, tüzérsége azonban továbbra is néma maradt. Az egész arcvonalon csak úgy röpködtek a levegőbe a

világítórakéták, egyre-másra szólaltak meg a géppisztoly- és géppuskasorozatok, amelyekkel az ellenség megakadályozta, hogy a felderítők megközelítsék az ellenséges peremsávot. A főerők még egyik oldalon sem nyitották meg a tüzet.

Altájev most csak arra várt, hogy hol bontakozik ki az ellenség főcsapása. A Haditanács tagja és a hadsereg törzsfőnöke már elment. A hadseregtábornok magára maradt. Levetette zubbonyát, bőröndjéből elővett egy újat, amelyen rajta voltak rendjelei, érmei és azt vette fel. A dolgozószoba egyszeriben megtelt ünnepélyes hangulattal. Csak az asztalon hevertek festői rendetlenségben a ceruzák és a szétszórt papírlapok. Altájev összeszedte és egy mappába tette őket. Az asztalon csak a hadműveleti térkép és egyetlen piros-kék ceruza maradt.

„Megnyitják-e a fasiszták a tüzet, vagy talán tüzérségi előkészítés nélkül kezdik meg? — töprengett Altájev. — Talán még jobb is, ha lesz tüzérségi előkészítés. A sötétben úgy sem sok kárt okozhatnak vele. Viszont felhívja a figyelmünket és meg tudjuk majd állapítani, hogy hol a főcsapás iránya".

— Megkezdődött — jött be sietős léptekkel a dolgozószobába Dubravenko.

— Hol? — kérdezte nyugodtan Altájev.

— A Velencei-tótól keletre, a műút mentén, igen keskeny, mindössze négykilométeres szakaszon.

— Világos! Mi a helyzet?

— A harc egyelőre a peremsávért folyik. Az ellenséges tüzérség tüzének zömét Baracska, Martonvásár, Pázmánd, Vereb körzetére összpontosította. Termit-lövedékkel lőnek, felgyujtják a falvakat.

— Értem. Harckocsijaik és gyalogságuk számára megvilágítják az utat, megpróbálják dezorganizálni csapatainkat.

— Hadseregparancsnok elvtárs — sietett be a szobába jelentkezés nélkül Voronkov. — Két ellenséges harckocsicsoport áttört a műúton, megkerülte Pettend-majort. — Vereb és Vály irányában tör előre. A majorban egy zászlóaljnyi gépkocsizó-gyalogságunk harcol bekerítve. Nyolc harckocsi, hat ro-

hamlövég és egy tüzérosztály van vele. Tisztjeim rádión tartják az összeköttetést a zászlóaljparancsnokkal. Azt jelenti, hogy tőle jobbra hetvenhat harckocsi és negyvenhárom páncélos szállító haladt el, balra pedig harminckilenc harckocsi és több mint kilencven, gyalogsággal megrakott és ágyúkat vontató, ponyvával borított gépkocsi tünt el a sötétben. Ezek után az oszlopok után szakadatlan áradatban harckocsik, páncélos szállítók, gépkocsik özönlenek.

— Úgy! Szóval áttörtek! — szólalt meg mérgesen Altájev, miután végighallgatta a jelentést. — Mégis csak áttörtek! Most majd észak felé törnek. El kell vágni az ellenség útját. Egy zászlóaljat, két harckocsit és egy tüzérüteget indítson útnak, hogy foglalják el a magaslatokat és a lakótelepet. A Pancsenko hadosztályának második lépcsőjében lévő ezredet indítsa el Pázmándra. Az ezredet három harckocsival erősítse meg. Két páncéltörő-tüzérüteget ezen a helyen helyezzen tüzelőállásba . . .

Pattogó mondatokban adta ki utasításait. Rendelkezett arról, hová, mit vessenek be. Dubravenko és Voronkov tábornok sietve jegyezgetett. Ez az elhatározás teljesen szokatlan volt egy hadseregparancsnok viszonylatában. A hadseregparancsnok, akinek kezében nagy alakulatok és nagymennyiségű haditechnika volt, elhatározásaiban mindig hadtestekkel, hadosztályokkal, dandárokkal és egész ritka esetekben ezredekkel operált. Most pedig Altájev egész arcvonaláról egyenként szedte össze a harckocsikat, ágyúkat, századokat, zászlóaljakat és mindezt az áttörés szakaszához vonta össze. Ezen a keskeny arcvonalszakaszon nagytömegű ellenséges élőerő és haditechnika tört át. Ezek észak felé törtek a lapályon, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a legrövidebb útvonalon bekerítsék a gárdahadsereg főerőit és aztán betorjenek Budapestre. Altájev minden lehetséges irányból ehhez az áttöréshez vonultatta fel harckocsijait, rohamlövegeit, lövészszázadait és zászlóaljait, tüzérütegeit. Térképen ezen az éjszakán furcsa kép rajzolódott ki. A betörő ellenség oszlopait jelző kék nyilak vastag kígyókként, feltartóztathatatlanul kúsztak észak felé. Nyugat, északnyugat, észak, északkelet és kelet felől e nyilak felé a szovjet

harckocsikat, rohamlövegeket, gyalogságot, tüzérséget jelző kis piros jelek igyekeztek. Itt például a Velencei-tó északi partján egy lövészszázad és két harckocsi vonul fel. Elérték az iparvágányt és arccal keletnek bontakoztak szét. Előttük már meg is jelentek az ellenség kék jelei. Ott most fellángolt a harc.

A lapályon pedig, innen öt kilométerre keletre, a Vály-patak partján egy lövészászlóalj bontakozott szét. Előtte is megállt az ellenség. Ez a két kis alegység képezte annak a folyosónak a kapuját, amelyen szüntelenül vonulnak az ellenség csapatai. A századtól balra, a magaslatokon, az iparvágány töltése mentén két rohamlöveg, egy lövészszázad, négy ágyú, egy másik lövészszázad, három harckocsi, egy tüzérosztály és egy lövészászlóalj foglal védőállást. A folyosó északi fala egyre jobban terjed észak felé, elvágva az ellenségnek a hadsereg hátába vezető útját. Vele szemben keletebbre a keskeny Vály-patak partján is egyszer szélesedik a folyosó élő fala, amely Budapest felé vágja el az ellenség útját.

Nyugatról, északról és keletről pedig újabb és újabb alegységek, harckocsik és tüzérség igyekeznek. Verebnél két nehéz-tarackos osztály foglalt tüzelőállást és tüzet nyitott. A tarackok tüzének fedezete alatt igyekszik a falu felé Baharov őrnagy lövészszászlóalja. A Vály partjára két páncéltörő tüzérezred, egy sorozatvető osztály, egy aknavetős-ezred és egy messzehordó ágyús-üteg vonul fel. A keskeny folyosó már kilenc kilométer hosszúra nyúlt. A folyosón belül az ellenség még egyre tovább tör észak felé, de most már kénytelen erőket elvonni jobbfelé, a gárdisták keleti fala és balfelé, a nyugati fala ellen is. Támadása egyre lassul, minden oldalról szovjet ágyúk, harckocsik tüze veri. Bár a folyosó két oldalát csak gyér falak képezik, de hát ki ismeri ki magát az éjszaka sötétjében. Bárhová dugja is az orrát az ellenség, mindenütt tűz fogadja. Csak északon, Vály és Vereb község között uralkodik néma csend. De itt is, alighogy az ellenség előre vetett csapatai az út és a két kis liget közelébe értek, azonnal megszólaltak a szovjet ágyúk. Itt a hadseregparancsnok tartalékából iderendelt két ezred foglalt tüzelőállást. Most már a folyosó vége is bezárult.

Hajnalra az egész arcvonalon megállították az ellenség előrenyomulását. A gárdisták védelmében egy körülbelül hatkilométer széles és tizenkét kilométer hosszú zsák keletkezett.

Altájev egy pillanatra sem tette le a távbeszélő hallgatóját, hallgatta a beérkező jelentéseket és utasításokat adott. A másik készüléknél a törzsfőnök és a Haditanács tagja tartott állandó ügyeletet. A segédtiszt készülékét a hadműveleti-osztály vezetője szállta meg. Az előszobában, hogy kezük ügyében legyenek, rádiósok ültek és szorgalmasan kopogtak a billentyűkön. Kint, a ház előtt, egyre-másra dübörögtek el a páncélgépkocsik, gépkocsik vagy motorkerékpárok. Most nem volt idő hosszadalmas töprengésre és vitákra. A siker másodperceken múlott. A hadseregparancsnok irodájába fegyvernemi parancsnokok, osztályvezetők, hadműveleti tisztek, felderítők, rejtjelzők jártak be, gyorsan megtették jelentésüket, s miután megkapták az utasításokat, ismét elsiettek.

— Az ellenséget megállítottuk — szólalt meg egyszerre Altájev és erélyes mozdulattal félrehúzta az ablakfüggönyt.

Reggeli világosság áradt szét az irodában. Minden elhomályosodott egy pillanatra, a falakat és a mennyezetet alig lehetett látni a szürke dohányfüsttől. A villanylámpa árván sárgállott és nem tudott megbirkózni a feltartóztathatatlan fényáradattal.

Segédtiszt — kiáltott Altájev — nyisd ki az összes ablakokat, reggel van.

XI.

Éjjel a századnál elrendelték a riadót, Nasztya és Tonya kapkodva felöltözött. Harctéri szokás szerint, minden sorba rakva, kéznél volt: a konyhaszéken összehajtva feküdtek a szoknyák és gimnasztyorkák, a padlón hátizsákok, köpenyek, sapkák, mellettük télicsizmák és melegzoknik, az ágyak fejrészénél a puskák, gázálarcok, tábori táskák és ásók.

Kiszaladtak az utcára. Az utcán a század sorakozott. Csikorogtak a szekerek, elől-hátul emberek futkostak. Mindenfelől a motorok dübörgése hallatszott. Lótrágya- és égett benzinszag terjengett.

Nasztya és Tonya beléptek a sorba. Rahmatulin főhadnagy egyik szakasztól a másikhoz sietett és ellenőrizte az embereit.

A század mögül egyszerre csak fekete lovon odaügetett valaki.

— Rahmatulin! — kész? — Nasztya felismerte a hangjáról Baharovot.

— Igen, gárdaőrnagy elvtárs — felelte a századparancsnok. — Minden ember a helyén áll.

— Lépés, indulj! — adta ki a vezényszót Baharov és elugratott a többi alegységhez.

— Valahogy még nem tudtam megszokni, hogy őrnagynak szólítsam — súgta Tonya — tegnap is kétszer századosnak szólítottam. Olyan kellemetlen.

Nasztya nem felelt, némán haladt a század mögött.

... Baharov csoportja éjjel tért vissza a felderítésről. Három felderítőt sátorlapon hoztak magukkal.

Baharov egész nap a hadseregtörzsnél tartózkodott, estére pedig vadonatúj őrnagyi váll-lapokkal tért vissza, sorakoztatta a századot és kihirdette, hogy zászlóaljparancsnokká nevezték ki.

Délután Nasztya a folyosóról véletlenül Baharov szobájába nyitott be. Az őrnagy az asztalnál ült, valami papírhalom fölé hajolva. A padlón egy nyitott börönd hevert.

— Elnézést kérek, gárdaőrnagy elvtárs! — szólt ijedten Nasztya és vissza akart húzódni.

— Jöjjön be, Nasztya, jöjjön csak be — hívta derüsen Baharov és kezet nyujtott a lánynak.

— Eltévesztettem az ajtót, elnézést kérek — pirult el mélyen a lány és zavarában nem tudta vissza lépjen-e, vagy bemenjen a szobába.

— Üljön le egy kicsit — vezette Baharov az asztalhoz. — Lehet, hogy egyhamar nem látjuk viszont egymást. Már pedig, akárhogy vesszük is, másfél évig harcoltunk együtt.

Nasztya, aki még mindig nem tért magához zavarából, leült.

Pillantása az asztalra tévedt. Az, amiről azt hitte, hogy egy papírhalmaz, nem volt egyéb, mint egy csomó színes levelezőlap és festmény reprodukció.

„Honnan kerültek ezek ide?" — gondolta magában Nasztya.

— Ezek az én kincseim — mosolyodott el Baharov — egész életemben ezeket gyüjtöttem, és mindenhová magammal is cipelem. Most nagyon megkönnyebbültem: mind épségben maradt, pedig már nyugtalankodtam, azt hittem, hogy elvesztek.

A lány a férfi arcára pillantott. Az őrnagy arca most valahogy szokatlanul elgondolkodó volt.

— Itt van, nézze csak meg — halászott ki a halom aljáról egy kis, két levelezőlap nagyságú képet — Makovszki képe: „Társasjáték".

Nasztya egy öreg falusi házikót, s előtte öt mezitlábas kisfiút látott a képen. Az egyik középen állt és éppen célzott az ütőfával. Egy öreg, nyilván apjától örökölt ellenzős sapka ült a kis fején. A sapka alól vöröses hajtincsek kandikáltak elő, szemét annyira összehúzta, hogy alig látszott. Pöttömnyi termete magabiztosságot és erőt sugárzott. Még nem is vett lendületet, de Nasztya biztos volt benne, hogy a kisfiú feltétlenül eltalálja a sárgaszínű csontbábukat és ő üti ki közülük a legtöbbet.

— Tudja-e, hogy egy kicsit hasonlít magára ez a kisfiú? — kérdezte Nasztya.

— Ugyan már — mosolyodott el Baharov — bennem soha sem volt ennyi önbizalom. Én inkább erre hasonlítok, ni — mutatott az egyik kisfiúra, aki a földön ült és borzas fejét lehorgasztva, elkeseredetten nézte a bábukat. — Ez itt már elvesztette a játszmát.

— Egy cseppet sem hasonlít rá — rázta a fejét Nasztya.

— Lehet — hagyta rá sóhajtva Baharov. — Úgy érzem, mind az öt kisfiúban van valami belőlem. Van valami, ami kö-

zel került a szívemhez, ami kedves nekem, de nemcsak a gyerekekben, hanem még a szalmán heverő gallyacskában, a csibéktől körülrajzott kotlósban, az otthagyott kerékben, az ég kékségében is érzek valami kedveset, valami hozzám közelállót. Szinte vég nélkül el tudnám nézegetni ezt a képet... Városban születtem ugyan, mégis nagyon kedves nekem ez a kis falusi kép. Emlékszik, mit mondott Lev Nyikolájevics Tolsztoj a művészetről?

— Nem emlékszem — vallotta be Nasztya.

— Azt mondta, hogy a művészet egyes embereknek azon képessége, hogy szavak, színek, hangok segítségével átadják gondolataikat, érzéseiket egy másik embernek, más embereknek. Nézze csak például ezt a másik képet — szedte elő Siskin „Rozs" című képének reprodukcióját. — Nézze, hogy hullámzik a rozstábla, milyen bronzvörösen ragyog a napfényben. A mezőn keresztül meg egy kis ösvény kanyarog, s aztán eltűnik a messzeségben. Nem tudom, hová vezet az ösvény, de valahogy szeretnék rajta elindulni és lépkedni, lépkedni örökké. Körülöttem a határ, erdők, mezők, a naptól felmelegedett levegő finom remegése... Ha pedig elszomorodom valami miatt és nehéz a szívem, akkor csak erre a kiszáradt vörösfenyőre nézek. Látja, milyen magányosan, szomorúan, élettelenül áll? A szél letöri majd utolsó ágait is, valamikor nedvdús törzsét a szú rágja és egyszercsak kidől. Ilyenkor rögtön felötlik bennem a gondolat: vajjon miért, miért nem tudott megélni? Azért, mert nem tudott küzdeni. És ilyenkor feltámad bennem a vágy, hogy olyan legyek, mint ez itt mellette — büszke, erős, dúslombú, szívóstörzsű. Ahhoz, hogy ilyen legyen az ember, ellenállóképesnek kell lennie. És én minden erőmmel arra törekszem, hogy erősen álljak a lábamon, akárhogyan is hány-vet az élet, szilárd támaszra találjak és egyenesen haladjak előre, mindig csak előre...

Baharov egymásután szedte elő a képeket és csak beszélt, beszélt, beszélt. Vörösesszőke haja kis csigákba tekeredett a halántékán, beszéd közben apró ráncocskák szántották az orrát s arcán kis gödrök kerekedtek.

— Mindjárt beesteledik — mondta egyszerre, ahogy az ablakra pillantott. — Bocsásson meg, Nasztyenka, csomagolnom kell. Majd, ha egyszer Moszkvában találkozunk, ellátogatunk együtt a Tretyakov képtárba.

Nasztya késő estig sétálgatott, s igyekezett emlékezetébe idézni, mi mindenről beszélt neki Baharov. Most valahogy más szemmel nézett a fákra, az épületekre, a behavazott mezőre. Szerette volna bejárni az egész világot, hogy mindent szemügyre vegyen, minden tárgyat új oldaláról ismerjen meg...

S most Baharov a zászlóaljparancsnok...

...Az alegységek gyorsított menetben haladtak. A hó csikorgott lábuk alatt. A közelből sűrű lövöldözés hallatszott. Tegnap este a harc még egészen távol folyt, most meg már majdnem a közvetlen közelükben. A sorból mondatfoszlányok szűrődtek ki. Valaki arról mesélt, hogy a fasiszta harckocsik éjjel áttörték a védelmet, megrohanták a hadtest-törzset és már eljutottak a hadsereg-törzsig.

Nasztyát újból aggodalom fogta el Akszenovért. Ha a fasiszták a hadsereg-törzsig jutottak, akkor Nyikoláj most egészen biztosan harcban van. Lehet, hogy most éppen a hóban fekszik és tűzharcot vív az ellenséggel. De az is lehet, hogy... A hadsereg-törzsnél bizonyos, hogy még árkok sincsenek...

— Mit suttogsz? — kérdezte Tonya.

— Kicsoda? Én? — fordult feléje csodálkozva Nasztya.

— Mész és suttogsz, mint egy alvajáró. Talán elszundítottál és valami szépet álmodtál? — rángatta meg a karját pajkosan Tonya.

Nasztya igyekezett mosolyogni, de csak keserű fintor lett belőle. A század már majdnem futásban történtett fölfelé, egy alacsonyabb dombra. A századparancsnokot Baharov hivatta.

— Biztosan a parancsot kapja meg — mondta Tonya. — Csak nem fogunk megint védelembe menni?

— Hát mit gondolsz, talán támadunk? — felelte valaki mérgesen az első sorokból. — Ez a szörnyeteg megint áttorte a védelmet. Vajjon mikor szelidül már meg?!

Az oszlop áthaladt a magaslaton és elébük tárult a harcmező. Az éjszaka sötétjében világító rakéták szivárványos gömbjei röppentek fel, hosszú fénycsíkokat húztak a nyomjelző lövedéksorozatok, állandó robbanások villantak fel mindenfelől és azután mindjárt ki is húnytak. Valahol az előttük levő völgyben kellett Vereb községnek lennie. Ide igyekezett Baharov zászlóalja.

Elhaladtak a nehéztüzérség állásai mellett. Az ágyúk a nyílt havon álltak, egyetlen kis gödröcske sem volt körülöttük. Nyilván, egy másik arcvonalszakaszról dobták ide át és mindjárt menetből vetették harcba őket. Az ütegek szakadatlanul tüzeltek.

A századparancsnok visszaérkezett és futásban vezette alegységét egy horhosba. Egy kis halmon álltak meg. A századparancsnok magához hivatta a szakaszparancsnokokat s öt perc mulva az alegységek már századláncba bontakoztak szét és hozzáfogtak az állások berendezéséhez. Koszenko szakaszvezető, rajával felderítésre ment.

A lányok, szokásuk szerint, páros lövészgödröt kezdtek ásni A fagyos föld sehogysem akart engedelmeskedni nekik, s csak apró rögöket tudtak kidobálni. Már a köpenyüket is levetették, s alaposan belefáradtak a munkába, de a gödör még csak alig negyedrészéig volt kiásva. Előlről hirtelen géppisztolysorozatok kezdtek ropogni. A kövekről felpattanó golyók ott fütyürésztek körülöttük. Mindnyájan abbahagyták a munkát és a földhöz lapultak.

— Folytassák csak, ne hagyják abba a munkát — szólt oda nekik halkan a századparancsnok, aki az állásokat járta. — Ássák be magukat jól, mert egy-kettőre itt a hajnal.

Sűrű lövöldözés közben Koszenko raja is bevonult a századhoz. Rahmatulin főhadnagy rohant oda hozzájuk. Hamarosan visszatért és újból végigfutott az álláson. Futtában magyarázott a harcosoknak.

— Az ellenség Vereb községben van. Előttünk harcelőőrsben Koszenko raja. Folytassák nyugodtan a munkát! Az ellenség nem tud meglepetésszerűen támadni.

Nasztya elkeseredetten vérte ásójával a földet. A lapát egy kőbe ütközve szikrát vetett.

— És tudod, volt velünk egy rádiós, Sztyopa Gulevoj — mesélte suttogó hangon Tonya. — Az aztán legény a talpán! Olyan bátor embert se azelőtt, se azóta nem láttam és amellett még barátságos is. Minden áttörési kísérletünknél egymás mellett harcoltunk. Mikor aztán az utolsó éjszakán a csatornán jöttünk át, a víz, tudod, valósággal égetett. Ugrottam, a jég meg vékonyka, ropog és bevallom, nagyon megrémültem. Beleestem a vízbe, és hiába kapkodok levegő után, tátogok, de levegőt nem kapok. Egészen átfagytam és már a számat sem tudtam kinyitni. Na, gondoltam, végem van, jéggé fagyok ebben az átkozott csatornában. Sztyopa mentett meg. Úgy hozott ki a karjában, mint egy gyereket — és rögtön a kulacsát vette elő. Szétfeszítette a számat — magamtól a világért sem nyitottam volna ki — és vodkát töltött belém. Nyeltem egyet és azt hittem, hogy az egész belsőm meggyullad. Hű, de melegem lett egyszerre. No, aztán valahogy eljutottunk a mieinkhez. Rögtön az egészségügyi zászlóaljhoz vittek, alkohollal dorzsöltek, teával itattak. Igy aztán meg is úsztuk, mégcsak meg sem betegedett egyikünk sem. Sztyopát azonban most a hadseregtörzshöz helyezték át. Oh, vajjon mikor láthatom viszont?

— Visszaverjük a németeket s aztán együtt bemegyünk a hadseregtörzshöz — szólalt meg mosolyogva Nasztya. — Ezután legalább kettesben járunk oda.

— Kettesben... — kesergett Tonya. — A tied őrnagy, főtiszt, Sztyopa meg csak őrvezető, rádiós. Odamegyek, aztán majd nem engedik el.

— Akkor Voronkov tábornokhoz fordulunk — nyugtatta meg Nasztya — majd ő segít.

A beszélgetés közben a gödör egyre mélyebb és mélyebb lett. Most már ülve tüzelhettek és ha lebujtak, a harckocsik elől is rejtőzni tudtak.

— Prohorova elvtársnő — állította meg őket a munkában a századparancsnok. — Az önök feladata: mesterlövész-tűzzel.

szögezzék a helyéhez az ellenséget. Csak a legfontosabb célokra tüzeljenek. Főképpen tisztekre, löveg- és géppuska-kezelőkre. Ha harckocsik is résztvesznek a rohamban, tüzeljenek a nézőrésekre. Az állás kiválasztására magukat nem kell tanítanom.

Nasztya a parancsnok csontos arcában ülő, keskenyvágású fekete szemébe nézett.

— Értettem, gárdafőhadnagy elvtárs. Most újra ketten vagyunk. Mindent elkövetünk.

Rahmatulin még egy kicsit elüldögélt a lányok lövészgödre mellett, majd továbbment. Nasztya és Tonya hóval szórta be a mellvédet és mindketten fehér álcázóköpenyt vettek magukra.

A reggeli homály egyre ritkult. Nagykényelmesen felkelt a nap. A falu egészen közel volt hozzájuk. Pontosan ki tudták venni a faragásokkal díszített szélső házakat és az apró tornácokat. Az utcák és a házak gyümölcsfákkal beültetett udvarai kihaltak voltak.

A századparancsnok bevonta Koszenko raját s a század állása és a falu között csak az üres, behavazott síkság terült el.

— No, Tonyecska, kezdjünk figyelni — szólalt meg Nasztya. — Az én sávom a magas fától a sarokházig, a tied a háztól az útkereszteződésig.

A lányok a mesterlövész-távcsövükön keresztül figyeltek. A levegőben egyre-másra süvítettek el fejük fölött a tüzérségi lövedékek. A német tüzérség és aknavetők lanyhán válaszoltak, valahol a század állása mögött robbantak a lövedékeik.

Nasztya hosszú ideig figyelt a távcsövön. A lencse fehér körében egészen közelről látta a házakat, fákat, a néptelen utcákat. Módszeresen, egymás után vizsgálta át a tárgyakat, de egyetlen élőlényt sem tudott felfedezni. Már-már azt hitte, hogy a faluban nincs is ellenség és a század hiába fekszik a hóban. Egyszerűen fel kellene ugrani és egy lendülettel elfoglalhatnák a szélső házakat, sőt talán az egész falut. Ha sokáig nem tudta felfedezni az ellenséget, rendszerint türelmetlenség fogta el. Tudta, hogy uralkodnia kell magán, kényszerítenie kell magát

arra, hogy a végsőkig erőltesse szemét és az alig észrevehető áruló jelek alapján fedezze fel az álcázott ellenséget.

Figyelt és figyelt, sokáig időzve egy-egy tárgynál. Kezelába elzsibbadt már, a hideg áthatolt a köpenyén, vattakabátján és vattanadrágján is. Ujjai egészen megdermedtek. Egyszerre csak az egyik távoli csűr mellett valami sötét folton akadt meg a tekintete. Nasztya még erősebben figyelt, várta nem vesz-e észre mégvalamit. A távcső egészen közel hozta a csűr sarkát, a vékony, nyilván meggyfacsemetéket és egy fehérlő kupacot. A kupac alján, közvetlenül a hó felületénél keskeny csík sötétlett. Ez gyanús volt Tonyának. Élesebbre állította távcsövét. A szürke kupacban lassan kirajzolódott néhány sötétebb folt, legfelül pedig egy sötét kör látszott. Ez kétségtelenül ágyúcső. Ilyen magasságban csak a harckocsi lövege lehet. Most már világos volt előtte, hogy a csűrnél álcázott harckocsi rejtőzik. Nasztya figyelmesebben kezdte átvizsgálni az egész kertet és a fák között még néhány ilyen szürke halmot pillantott meg. Úgylátszik, az egész kert harckocsikkal zsúfolt.

— Tonya — súgta oda barátnőjének — figyeld csak a kertet... Az egyedülálló csűrnél álcázott harckocsik állnak. Majd a kezelőkre tüzelünk.

A távcső egyidejűleg csak két harckocsit fogott be és Nasztya most ezekre összpontosította minden figyelmét. Hosszú ideig semmi mozgást sem észlelt a harckocsik körül. Már kétségek lepték meg: csak nem tévedett, talán ezek nem is harckocsik, hanem hóval belepett rőzsekötegek? Végre az egyik kupac tetején valami megvillant és Nasztya egy emberalakot pillantott meg. Az ember övig kiemelkedett a harckocsi búvónyílásából. Óvatosan lesett a szovjet állások felé.

— Látod? — súgta oda Nasztya a barátnőjének.

— Látom — felelte Tonya.

Nasztya lassan rávitte az irányzék fonalkeresztjét a sötét alakra. Kissé elmosódva egy sápadtan barna arcot látott meg szeme előtt távcsővel. Tiszt lehetett, aki a szovjet állásokat figyelte. Nasztya minden figyelmét és erejét a célzásra összpon-

tosította. Már nem érezte a hideget sem, sem azt, hogy szűk a lövészgödör, csak a fekete harckocsizót látta és az irányzék fonalkeresztjét.

„Csak el ne hibázzam — suhant végig az agyán az aggodalom — első lövéssel el kell találnom, különben csak elriasztom."

Elhúzta az elsütőbillentyűt. A puska megrándult, a szürke kupac és a harckocsizó alakja eltűnt a távcsőből.

— Kész! — kiáltott fel Tonya. — Telibe találtad!

Nasztya újra megkereste az álcázott harckocsi ismerős körvonalait és figyelmesen megnézte. A fasiszta rábukott a toronyra, kezével szétdobálta a harckocsit álcázó gallyakat s most már a harckocsi egész felsőrésze láthatóvá vált. A megölt harckocsizó feje és melle félig eltakarta a tornyon látható sárga keresztet. A csűr felől három ember szaladt a Nasztya által leterített német felé. Felugrottak a harckocsira.

— Figyelj, tüzelek — suttogta Tonya.

Lövésétől a második fasiszta is felbukott. Nasztya sietve ismételt és lelőtte a harmadikat is. Tonya pontos lövése a negyediket terítette le. A fasiszta harckocsi egész álcázása lehullott és most már lemeztelenítve, ott feketéllett a tömpeorrú „Tigris". A holttestekhez már senki sem mert közeledni. Nasztya észrevette ugyan, hogy a csűr mögül több ember tekintget ki, de nem tudta magát lövésre szánni, mert attól tartott, hogy idő előtt felfedi magát. Fontosabb célokat kellett keresnie. A házakból egyidejűleg több géppuska szólalt meg. A század állása felett golyók fütyürésztek. Válaszul megszólaltak a szovjet géppuskák is. A falu széle körül erős tűzharc fejlődött ki. A házakból géppisztolyok és géppuskák köpködték a golyókat. Az előbb még kihaltnak és üresnek látszó terület, telistele volt ellenséges katonákkal. Fütyülve húztak el fejük felett az ellenséges aknák és aztán éles dörrenéssel robbantak fel. Egyre gyakrabban dördült meg mindkét oldalon a tüzérség. Vereb község valósággal eltűnt a sűrű füstben.

Nasztya és Tonya szakadatlanul tüzelt. Most már túl sok is volt a cél. A mesterlövészek golyóitól két géppuska némult el,

egy fehér karszalagos magas tiszt bukott a hóba és két harckocsizó dermedt örök mozdulatlanságba a harckocsi tornyában.

Tonyát elkapta a harci láz. Nem is hallotta a lövedékek és aknák közeli becsapódásait, arcát a puska tusához szorította és egyik golyót a másik után eregette oda, ahol az ellenséges katonák és tisztek sürögtek-forogtak.

— A zászlóaljparancsnok parancsa: felkészülni a rohamra! — adták szájról-szájra a harcosok a parancsot.

— A zászlóaljparancsnok parancsa: felkészülni a rohamra! — kiáltott oda Tonya a tőle balra fekvőnek és újra a távcsőhöz tapadt.

A fasiszták is rohamra készültek. A sarokház mellett vagy tíz ember gyülekezett, egy alacsonytermetű kövér tiszt körül. A köpcös valamit kiabált, kezével mutogatott hozzá. Vörös arca az irányzék fonálkeresztjére került. Tonya lőtt. A köpcös megrándult és lassan leült a hóba. A körülötte állók szétfutottak. A köpcös kezével a levegőbe kapott, úgy próbált még felállni, de egy második golyó végleg a földre terítette. Fehér szalaggal átkötött karját hátravetette. A karszalagon Tonya meglátta a fekete halálfejet, az SS-ek ismertető jelét.

A szovjet tüzérség és az aknavetők tüzet nyitottak a falu szélén álló házakra.

— Rohamra, előre! — hangzott messziről a századparancsnok kiáltása.

XII.

Akszenov estére kelve átment a rádióállomásra. A vezetékes híradás gyakran megszakadt. A hadműveleti osztály minden tisztje a csapatoknál tartózkodott és Akszenovnak egyedül kellett fenntartania az összeköttetést minden hadtesttörzzsel. Felvette a jelentéseket, sietve megfejtette őket, rávezette a helyzetet a térképre és átsietett Voronkov tábornokhoz. Még be sem fejezhette a jelentéstételt, amikor a rádióközpontból már telefonáltak neki, hogy újabb jelentések felvételére várják.

Éjjel egy órakor a hadosztályoktól visszajött két őrnagy: Tolkacsov és Kotnyikov. Hármasban mindjárt könnyebben ment a munka. Akszenovnak sikerült néhány percet szakítania és sebtében megvacsorázott. A hadtestektől egyre riasztóbb jelentések érkeztek. Az ellenség támadása minden pillanatban megindulhat. Fomin altábornagy hadtestével éjjel háromkor megszakadt az összeköttetés. Akszenov sokáig kereste, míg végül nagynehezen megtalálta a hadtesttörzsnél lévő hadsereg-rádióállomást. A rádiós felelt a hívásra és sietve jelentette, hogy a faluba ellenséges harckocsik törtek be. A rádiósok is harcolnak. Ezzel a beszélgetés megszakadt. Csak negyvenkét perc mulva sikerült Akszenovnak összeköttetést teremtenie Palgin ezredessel, a hadtest törzsfőnökével. Valamilyen kisteljesítményű rádióállomáson adott és Akszenov csodával határos módon bukkant rá a hullámhosszára. Igen rosszul hallotta és csak szótöredékeket sikerült elkapnia. Ezekből a szófoszlányokból bogozta ki, hogy a hadtesttörzs az erdőbe vonult vissza és most állítja helyre híradását a hadosztályokkal.

A beszélgetésekről készült feljegyzésekkel Akszenov átszaladt Voronkov tábornokhoz. Alig ért ki a kertből, ahol a hadsereg rádióközpontja volt, amikor a falu széle felől harckocsimotor zúgás hangzott fel. Akszenov jól tudta, hogy ebben a körletben egyáltalán nincsenek szovjet harckocsik és nem is kerülhetnek ide. Tehát csak fasiszta harckocsik lehetnek. A légvédelmi tüzérek már készítették is elő a lövegeket a földi célokra való tüzeléshez. Az ütegparancsnok felhívta az ezredparancsnokot, ő azonban nem tudott semmiről és megigérte, hogy azonnal kijön az üteghez. A harckocsi dübörgése már közvetlen közelükben hallatszott.

— Van rakétájuk? — kiáltott oda Akszenov a légvédelmi tüzéreknek.

— Van — felelte az ütegparancsnok, és a falu szélén egymás után négy világító rakéta röppent fel. A fehér havas alapon óriási fekete bogárnak látszott a harckocsi. Tornyán tisztán kivehető volt a fehér kereszt.

Akszenov még mondani akart valamit az ütegparancsnok-

nak, de megdördült a két szélső ágyú. A harckocsi hirtelen megfordult és a kihúnyó rakéták sápadt fényében visszafelé indult. Még két rakéta röppent fel, de a harckocsi már eltűnt a havas ködben.

Akszenov a törzshöz sietett. Itt Dubravenko fogadta izgatottan.

— Német harckocsi, tábornok elvtárs — jelentette kifulladva Akszenov — a légvédelmiek lőttek rá, de megfordult és elszökött.

— Csak egy? — kérdezte Dubravenko.

— Egy bujt elő, többet nem láttunk.

— Jöjjön be hozzám, jelentse mi a helyzet az arcvonalon — mondta Dubravenko, mintha teljesen megfeledkezett volna a harckocsiról, lassan felment a lépcsőn.

— Parancsot adtam, hogy készítsenek elő kézigránátokat; hol vannak? — kérdezte a házba bemenet egy fiatal hadnagytól.

— A gépkocsivezetők szobájában — jelentette a segédtiszt.

— Két ládával hozzanak az én irodámba, egy ládával pedig ide, az előszobába. A törzskommendánst pedig hívják ide.

Akszenov jelentette a Palaginnal folytatott beszélgetéseit. Dubravenko bejegyezte térképére, hol tartózkodik jelenleg Fomin hadtestének törzse és távbeszélőn parancsot adott a híradószolgálat főnökének, hogy építsen ki vezetéket a törzs új körletéhez.

A segédtiszt behozta a két láda kézigránátot. Dubravenko kivett az egyikből négy darabot, beléjük helyezte a gyutacsot és szép sorban lerakta őket a padlóra, a széke mellé.

— Nos, mi van még, Akszenov? — kérdezte mosolyogva.

— Egyelőre más nincs, tábornok elvtárs — vonta meg vállát értetlenül Akszenov.

— Akkor jó — mondta még mindig mosolyogva a tábornok és csendesen, mintegy mellékesen, hozzátette: — Csak ne beszéljen senkinek a harckocsikról. Voronkovnak jelentse, de senki másnak egy szót se!

Amikor Akszenov elhagyta az irodát, összetalálkozott Mehov őrnaggyal, a törzs kommendánsával.

— Nem tudod, miért hivat? — kérdezte szorongva.

— Ha bemész, majd megtudod — legyintett Akszenov és elsietett Voronkov tábornokhoz.

A hadműveleti osztályon már tudtak a német harckocsik betörési kísérletéről. Gavrilov őrnagy, a hadműveleti ügyeletes éppen páncéltörő kézigránátokat osztogatott az összekötőknek, küldöncöknek és gépkocsivezetőknek.

— Csak a többi osztályokon ne szólj senkinek egy szót sem, — figyelmeztette Akszenovot. — Voronkov tábornok megparancsolta, hogy ne keltsünk pánikot és Mozsájevet küldte el, hogy ellenőrizze, készen állnak-e az osztályok egy esetleges ellenséges támadás elhárítására. Neked hány gránátot adjak?

— Nálam mindig van tartalékban — hárította el Akszenov. — Inkább fegyverezd fel jól Szonyát, hiszen Szerjózsa Gyivejev nincs itt, és egyedül biztosan fél egy kicsit — tette hozzá mosolyogva és a Gavrilov mellett ülő gépírónő felé intett.

— Na és, mit akarsz ezzel mondani? Tudok gránátot dobni — felelte büszkén Szonya — még páncéltörő gránátot is. Szerjozsa tanított meg rá. Senkinek sem mondasz újat a célzásaiddal...

Voronkov szobájában a légvédelmi tüzérezred parancsnoka és az őrszázad parancsnoka ült. A tábornok a harcálláspontot ábrázoló vázlaton mutogatta meg nekik, hogyan szervezzék meg az ellenséges rajtaütés elhárítását. Amikor Akszenov belépett, félbeszakította a beszélgetést, végighallgatta őt, majd parancsot adott neki, hogy azonnal menjen pihenni, és minden ügyet adjon át Gavrilov őrnagynak.

Az utóbbi időben Voronkov tábornok különös gonddal vigyázott arra, hogy tisztjei pihenjenek. Munkafüzetébe pontosan bejegyezte, hogy ki mikor és mennyit aludt és ha a tiszt a pihenőre vonatkozó utasítás ellen a legkisebb mértékben is tiltakozott, mérgesen összeszidta. Akszenov ezt már tudta és szó nélkül bement a pihenőszobába. Nem vetkőzött le, csak leheveredett az ágyra, de nem tudott rögtön elaludni. Ismét ag-

gasztó gondolatok gyötörték Nasztya miatt. Az éjjel riasztották azt az ezredet, amelyben a lány szolgált és most az ezred zászlóaljai külön-külön mennek védelembe. Nasztya most valahol Vereb környékén lehet és éppen ott törtek át a fasiszta harckocsik...

— Kelj fel, Nyikoláj, kelj fel, Voronkov tábornok hivat — éb---g-e őt G vrilov őrnagy.

Voronkov a szállása mellett árta Akszenovot é megparancsolta, hogy menjen a hadsereg törzsfőnökével. Akszenov meg akarta kérdezni, mi lesz a feladata, de a tábornok könnyedén megtaszította a vállát és az utca vége felé mutatott.

— Fuss; látod: már beülnek a gépkocsiba.

— Gyorsan ülj be! — kiáltott rá a gépkocsiból Dubravenko. — Indulás!

A gépkocsiban a törzsfőnökön kívül Cibenko altábornagy, a tüzérparancsnok ült. Mögöttük egy másik gépkocsi is jött. Ebben Akszenov Tyázsev tábornokot, Malikov ezredest és Szmirnov repülős vezérőrnagyot pillantotta meg.

A hadseregparancsnok összes közvetlen munkatársa itt utazott a két gépkocsin. Úgy látszik, valami rendkívül komoly feladat vár rájuk. Dubravenko és Cibenko hallgatott. Csak Dubravenko nógatta néha gyorsabb hajtásra a gépkocsivezetőt. Sóskúton egy fekete kezeslábasba öltözött magastermetű harckocsizó fogadta a tábornokokat. Csak szürke perzsakucsmája, szigort sugárzó fekete szeme és markáns arca árulta el benne a magasabb parancsnokot.

— Ahmetov vezérőrnagy, páncélos hadtestparancsnok — mutatkozott be röviden, kezetfogva a tábornokokkal.

— Mi újság? — kérdezte Dubravenko és fürkészve nézett a páncélos szemébe.

— A hadtest létszáma és feltöltöttsége teljes, lőszerünk, üzemanyagunk van elég. Mindent áthoztunk a Dunán és Torbágy, Sóskút, Budafok körzetében összpontosítottuk — számolt be, miközben a tábornokokat bevezette egy házba. — Négy hónapig a Főparancsnokság tartalékában voltunk. Most pedig megérkeztünk önökhöz...

— Ideje, a legfőbb ideje — jegyezte meg Dubravenko — a helyzetünk bonyolult, rendkívül bonyolult. Ön ismeri a helyzetet?

— Nagy vonalakban — felelte a páncélos.

— Ez az éjszaka volt a legnehezebb — hajtogatta szét Dubravenko térképét az asztalon. — Az ellenség keskeny szakaszon áttörte a védelmünket és tizenegy kilométer mélyen beékelődött. Egy sajátságos zsák képződött, a szélessége öt-hat kilométer. Ebbe a zsákba az ellenség négy páncéloshadosztályt, két önálló „Királytigris" zászlóaljat, egy „Ferdinánd" rohamtüzér dandárt, nagyszámú tüzérséget és különösen sok hatcsövű aknavetőt zsúfolt össze. Amit csak tudtunk, mindent összeszedtünk az éjjel és megállítottuk előnyomulását. Összefüggő védelmünk azonban nincs. Lényegében csak a tüzérség állja el az útjukat. Gyalogságunk és harckocsink kevés van. A helyzetet most csak elszánt, merész ellencsapás mentheti meg.

— Igen — vonta össze sűrű szemöldökét elgondolkozva Ahmetov — csinos kis helyzet.

Hosszasan tanulmányozta a térképet, széles válla az asztal fölé hajolt. Rászabott, új kezeslábasa nem tudta elrejteni meglehetősen magas életkorát.

— Az ön ellencsapását az egész hadseregtüzérség és a front egész légiereje fogja támogatni — szólalt meg ismét Dubravenko. — Minden másodperc drága. Ha az ellenség tudomást szerez az ön megérkezéséről és ha csak egy kicsit is meg tud kapaszkodni, nem számíthatunk sikerre.

— Igen... Haladéktalanul, most rögtön végrehajtom az ellencsapást — szólalt meg határozottan Ahmetov. — Csak azt kérem, hogy az arcvonal többi szakaszán kössék le az ellenséget.

— A hadseregparancsnok megparancsolta, hogy amint ön megkezdi a mozgását, a hadsereg összes csapata az egész arcvonalon menjen át támadásba — felelte Dubravenko. — Semmiféle átcsoportosítás nem lesz. Mindenki onnan támad, ahol éppen áll. A lényeg az, hogy lekössük és pánikba ejtsük az ellenséget.

— Helyes — mondta Ahmetov. — Gyerünk, tervezzük meg gyorsan az egészet.

A térképre berajzolta a dandárok menetvonalát. Cibenko és Szmirnov tábornokok megjelölték, hová kell tüzelnie a tüzérségnek és bombázni a légierőnek a páncéloshadtest támadásának biztosítása érdekében. A műszaki-szolgálat főnöke megmutatta, melyek a legalkalmasabb menetvonalak, elosztotta a műszaki alegységeket és ismertette a terep sajátságait. A hadtesttörzs tisztjei és Akszenov kapásból jegyezték az elhatározásokat, harci intézkedésekbe és parancsokba öntötték és továbbították a dandárokhoz, ezredekhez, osztályokhoz és zászlóaljakhoz. Néha-néha vita kerekedett, ilyenkor azonban beavatkozott Dubravenko és végleges elhatározást hozott. A munka hamarosan befejeződött.

— Mi a véleménye — fordult Ahmetov Dubravenkóhoz, amikor az utolsó parancsot is aláírta — milyen osztályzatot kapott volna, ha a háború előtt az akadémiai vizsgán azt felelte volna, hogy egy páncélos hadtest ellencsapását huszonhét perc alatt meg lehet szervezni?

— Egy nagy nullát, sőt még kettőt le is vontak volna belőle — nevetett Tyázsev.

— S feltétlenül piros ceruzával írták volna be — tette hozzá mosolyogva Dubravenko.

— Arra kérem önt, Szergej Szemjonovics — lépett Ahmetov Szmirnov tábornokhoz — hogy azonnal riassza a repülőket. A bombavetők és csatarepülők veressék az ellenséget, a vadászok fedezzék az oszlopaimat. Ha isten őrizz, valahol elkapnak az ellenséges repülők, a legkisebb pataknál is lehetetlenné teszik a mozgásunkat, már pedig előttünk három patak is húzódik.

— Tíz-tizenöt percen belül mind a levegőben lesz — felelte Szmirnov. — A vadászok egész nap az ön hadteste fölött fognak járőrözni.

— Önt pedig megkérem — fordult Ahmetov a tüzérparancsnokhoz — hogy minél hamarabb nyissa meg a tüzet és haladéktalanul irányítsa a tüzérfigyelőket a vezérharckocsikhoz. Vezessék a tüzet a harckocsikból.

— Már mindet idehivattam. Most csak közlöm velük, hogy kinek kit kell támogatnia — felelte Cibenko.

— No, elvtársak, foglalja el mindenki a helyét és lássunk neki a dolognak — mondta Dubravenko. — A lényeg: a pontosság és a gyorsaság. Ön pedig — hívta magához Akszenovot — az élenhaladó dandárral menjen és onnan jelentse időnként a harc alakulását.

A dandár, ahová Akszenovot irányították, szintén itt volt Sóskúton, a dandárparancsnok pedig éppen most érkezett a hadtestparancsnokhoz, hogy tisztázza feladatát. Amikor kilépett a hadtestparancsnok irodájából és meglátta Akszenovot, megkérdezte:

— Ön jött a hadseregtörzstől?

— Igen.

— Ribakov alezredes vagyok. Hát akkor talán induljunk. Ön készen van?

Ribakov alacsonytermetű, majdnem négyszögletes mellkasú, vöröseshajú, körülbelül harmincötéves ember volt. Nyilt, kerek arcában nyugodt, szürke szem ült. Kissé kacsázva járt. Anélkül, hogy Akszenovra nézett volna, erősen érezhető tájszólással tempósan mesélte neki:

— Tudja, a menetvonalat nem ismerjük, az utakat sem tudtuk szemrevételezni, aztán most gyerünk, rohamozzunk vaktában. Kértem a hadtestparancsnokot, adjon legalább egy félórácskát felderítésre, de köti az ebet a karóhoz s azt mondja, rohamozz minden vita nélkül és félórán belül foglald el Verebet.

— Ilyen a helyzet — magyarázta Akszenov.

— A helyzet, a helyzet — zsörtölődött Ribakov. — Ha meg belebotlok a páncélelhárító védelembe, akkor aztán végleg befellegzett.

Mire megérkeztek a dandárhoz, a harckocsimotorokat már járatták. A falu egész utcája harckocsikkal volt tele, egy részük pedig a házak és gazdasági épületek mögött húzódott meg.

Ribakov összehívta a zászlóaljparancsnokokat, tisztázta a harcfeladatokat és megparancsolta nekik:

— Haladéktalanul működésbe kell lépni. Minden a gyorsaságtól és a merészségtől függ. Most nem lehet jobbra-balra tekintgetni, erre nincs idő. A pedált ütközőig, és teljes sebességgel előre.

Négy tüzértiszt lépett hozzá. Tüzérfigyelők voltak. Azok a csapatok küldték ki őket, amelyek a dandárt támogatják. Megmutatta nekik, melyik harckocsikba üljenek és figyelmeztette őket:

— Csak vigyázzanak, a mieinket ne lőjék. Mert aztán, ha megindulunk, úgy összekeveredünk, hogy ember legyen a talpán, aki kiismeri magát és meg tudja mondani, hol vannak a mieink és merre a németek.

A falu fölött nyolc pár vadászgép jelent meg egymás nyomában. Különböző magasságban repültek, nagy ívben köröztek. Szmirnov tábornok egy légi irányítót küldött Ribakovhoz. Ez a tiszt egy teherautón érkezett, amelyre bódét építettek. A bódé felett egy antenna hosszú rúdja lengett ide-oda.

— De édes barátom, hogyan fogsz lépést tartani a harckocsikkal ezen a lomha batáron? — csóválta fejét Ribakov szemrehányóan.

— Nem ártana, ha adna egy harckocsit — mondta a magastermetű, elegáns repülős-őrnagy.

— Na és honnan szerezzek nektek harckocsikat? A tüzéreknek harckocsikat, nektek harckocsikat, hát én mivel megyek rohamra?

Még egy kicsit morgott, de aztán mégis parancsot adott; adjanak a repülősnek egy rádiós harckocsit és megkérte őt, hogy ne maradjon el tőle.

— Magának, őrnagy elvtárs, persze szintén harckocsi kellene — fordult mosolyogva Akszenovhoz.

— Nekem mindegy, én gyalog is mehetek — adta vissza a tréfát Akszenov.

— Ez aztán a jó lélek. Egyedül ő nem kér semmit. A többiek meg: adjál harckocsit és kész. Jöjjön velem páncélos szállítón. Kicsit kényelmetlen; egészen nyitott és a páncélja csak go-

lyótól véd, viszont remek kilátás nyílik belőle — akármerre nézel is, mindent úgy látsz, mintha a tenyereden volna.

A zászlóaljak oszlopba sorakoztak. Az élen felderítők haladtak. A falu felett gyors egymásutánban húztak el nyugat felé a bombavető és csatarepülő századok.

— Na, a munka megkezdődött. Indulás — intett kezével Ribakov és maga is megindult a dandár élén. Vele együtt ült a páncélos szállítón egy ezredes, a hadsereg tüzérségi alcsoportjának parancsnoka, egy műszaki-őrnagy és a dandár törzsfőnöke.

A harckocsik végeláthatatlan sorban haladtak, s a házak mögül is egyre újabbak és újabbak bújtak elő, amelyeket eddig nem is lehetett látni. Nyitott tornyaikban a parancsnokok álltak s kis zászlóikkal különböző jelzéseket adtak.

Feltűnt előttük a falu, ahol a hadseregtörzs helyezkedett el. A páncélos szállító teljes sebességgel száguldott el a faluvégi házak mellett és végigrobogott a kanyargós utcán. Mögötte, szorosan felzárkózva dübörögtek a harckocsik. Egy kis dombon, közvetlenül az út mellett, Akszenov a hadseregparancsnokot és a Haditanács tagját pillantotta meg. A hadseregtábornok köpeny nélkül álldogált ott. Jobbkezével a páncélosok felé integetett s miközben a gyorsjáratú gépeket figyelte, arca kipirult, szeme fiatalos tűzzel csillogott. A Haditanács tagja, mintha díszszemlén volna, kezét kucsmájához emelve, büszkén magasra emelte fejét.

— A parancsnokság? — kiáltott Akszenov fülébe Ribakov.

— Az. A hadseregparancsnok és a Haditanács tagja.

— Jó érzés, mikor a magasabb parancsnokság kíséri az embert útjára, valahogy örül az ember lelke.

A falu széle mögül, a motorzúgáson keresztül is idehallatszott a tüzérségi tűz becsapódásainak hangja. Egy gyümölcsfákkal teleültetett magaslaton Ribakovot a felderítő járőr parancsnoka állította meg.

— Ellenségbe ütköztünk, alezredes elvtárs — jelentette, — ott a ligetben harckocsik és tüzérség rejtőznek. Gyalogságot

nem láttunk. Azon a magaslaton túl pedig lövészeink láttak harckocsikat.

Ribakov leugrott a páncélos szállítóról és a zászlóaljparancsnokokat hivatta. A felderítővel végigjárta a kert szegélyét. Innen az egész terepet jól lehetett látni. Elől, a hevenyészett lövészárkokban szovjet lövészek ritkás láncai látszottak. Mögülük, a faluból két ágyús üteg tüzelt. Jobbról egy kisebb liget sötétlett. Ebben lapultak azok a harckocsik, amelyekről a felderítő jelentést tett. A ligettől déli irányban egyhangú, behavazott síkság terült el, messze nyugaton két templomtorony emelkedett. Az volt Vereb község.

— Hol a repülős? — kiáltott Ribakov.

— Jelen, alezredes elvtárs — futott oda hozzá a katonás megjelenésű őrnagy.

— No, egyelőre nem lesz szükséged harckocsira. Sürgősen rendeld ide a tragacsodat, innen irányítjuk majd a harcot. Innen mindent úgy látunk, mint a tenyeremet.

— A gépkocsim itt van — jelentette a repülős — mindjárt ideérkezik három csatarepülő század.

— Pontosan ez az, amire szükségem van — mosolyodott el Ribakov. — Fésüld csak át ezt a kis ligetet és a mögötte lévő völgyet... Ott, barátocskám, különféle állatok, méghozzá ragadozók húzódnak meg: „Tigrisek", „Párducok", és királyok is vannak velük: „Ferdinándok". Csapj le rájuk amúgy igazában. Ön pedig ezredes elvtárs — fordult a tüzérhez — vegye tűz alá azt a kis dombot meg ami mögötte van.

A harckocsi-zászlóaljparancsnokoknak Ribakov megmutatta, hogy melyikük hol hajtsa végre a rohamot és aztán órájára tekintve, pattogó hangon kiadta a parancsot:

— Bontakoztassák szét a zászlóaljakat, húsz perc mulva: előre!

Az ellenség körlete csendes volt. Csak a magaslat mögötti mélyedésben robbantak egyre-másra a szovjet tüzérség lövedékei. A németek láthatóan a szovjet rohamot várták és arra készültek.

— Tudakold csak meg, mit csinálnak a szomszédaink? — parancsolta Ribakov törzsfőnökének.

— A gépkocsizó-lövészdandár mögöttük bontakozik szét. A harckocsidandár most foglalja el a megindulási állást — felelte a törzsfőnök.

— No, de hol maradnak a repülők? — nyugtalankodott Ribakov. — A tüzérség is hallgat. Igy nem megy a dolog, barátocskáim. Támogatás nélkül nem indítom meg a harckocsijaimat... Nem negyvenegyben vagyunk... Most mindenünk bőségesen van.

A falu mögül alacsonyan szálló csatarepülők bukkantak elő. Párosával vetették rá magukat a ligetre. A közelben felugattak a légvédelmi ágyúk. A csatarepülők elzúgtak a liget fölött és a mélyedés felé fordultak. Mögöttük fekete füstoszlopok emelkedtek fel, mint a szökőkutak. Négy helyen lángok csaptak fel. A csatarepülők megfordultak és másodszor is lecsaptak. A magaslatot és a túloldalán lévő völgyet a tüzérek és az aknavetők vették munkába. Távolabb, délre egy másik csatarepülő csoport működött. Ezek a magaslatokon túl és a fákkal szegélyezett úton bombáztak valamit. A repülőgépek dolguk végeztével eltávoztak és az egész arcvonalon megszólalt a tüzérség. Az ellenség makacsul hallgatott.

Ribakov elsütötte rakétapisztolyát és piros rakétasorozat röppent az ég felé. Köröskörül az egész levegőt megreszkettető dübörgéssel felbőgtek a harckocsimotorok. Nyílegyenes sorban indultak meg a kertekből és pillanatok alatt ellepték a havas mezőt. A falu felett újabb csatarepülő csoport jelent meg. Körülbelül ötszáz méter magasan szállt; a gépek gyűrűbe fejlődtek fel. A ligetből és a magaslatról az ellenséges tüzérség is tüzet nyitott.

— Repülős — kiáltott Ribakov. — Szorongasd meg a ligetet, a ligetet!

A repülőgépek sorban csaptak le zuhanórepülésbe és aztán egy szempillantás alatt ismét felemelkedtek. Alattuk magasba törtek a robbanások füstoszlopai. A harckocsisor már a liget közvetlen közelébe ért és eltünt a magaslat mögött. Gépko-

csikon és páncélos szállítókon igyekezett utánuk a gépkocsizó gyalogság. A roham jól indult, s minden jel arra mutatott, hogy biztos a siker.

— Előre, a magaslatra! — parancsolta Ribakov és harcálláspontjával áttelepült a harckocsik lánctalpaitól felszaggatott hegygerincre.

Itt egészen más kép fogadta őket. A szürke síkságon hat kilométer szélességben és legalább négy kilométernyi mélységben harckocsik mozogtak, sűrűn tüzelve egymásra. Legalább háromszáz harckocsi küzdött itt. Egyrészük nyugatnak, a másik keletnek tartott. Az egész síkság fölött nagy csomókban gomolygott a füst. Az ember nem ismerte ki magát, hol vannak a saját harckocsik és hol a fasisztáké. Az egész tömeg elkeseredett tusában keveredett össze. A harckocsik közvetlen közelről tüzeltek egymásra, majd kitértek oldalra és ismét előre törtek. A lövészek leugráltak a gépkocsikról és hosszú láncban feküdtek a hóba. Mindkét fél tüzérsége beszüntette a tüzet: a harckocsipárbaj zürzavarában könnyen a sajátjaikat találták volna el.

— Az ágyúkat, az ágyúkat előrevonni — kiabált Ribakov. — Közvetlen irányzásra, szorosan a harckocsik nyomába!

A magaslaton keresztül vagy harminc, ágyút vontató gépkocsi rohant előre. Az egyik, amelyet lövedék talált, lángba borult. Legalább húsz lövész ugrott oda az ágyúhoz és ők húzták tovább előre. Az első tüzércsoport nyomában a vontatók is megjelentek a magaslaton. Ezek hosszúcsövű ágyúkat vontattak. Az ágyúk még menetből települtek, de egyikük sem tüzelt. Nem tudták megkülönböztetni a szovjet harckocsikat a fasisztákétól.

— Repülős — kiabált Ribakov — küldd a repülőgépeket az ellenséges tüzérségre! Veresd a tüzérséget, nem hagy nyugtunkat.

A mezőn már mindenfelé kilőtt harckocsik égtek. A harc egyhelyben tombolt, nem tolódott el sem nyugatra, sem keletre.

A füstbeborult ligettől, amelyet az imént bombáztak a csatarepülők, egy betakarítatlanul sárgálló kukoricaföldig üres

térség húzódott. A fasiszta harckocsik ettől délre csaptak össze a síkságon Ribakov zászlóaljaival.

— Zárkózzatok közelebb egymáshoz, közelebb! Ne szakadjatok el egymástól! Összpontosított csapást! — adta a parancsokat Ribakov a rádión. — Karpov, Karpov, vond vissza az élenlévő gépeket, vond vissza őket. Zavarod a tüzérséget. Rögtön egy tűzrajtaütés következik, aztán előre!

Akszenov jól megnézte a jobbszárnyon lévő üres térséget. Az erdőtől kiindulva, nyugat felé enyhe lejtő húzódott, amely mintegy négy kilométer után nyeregszerű magaslatba csapott át. Ha erre a magaslatra fel tudnánk jutni, az ellenség hátába kerülhetnénk. Ez eldönthetné az ütközet sorsát. Akszenov éppen ajánlani akarta Ribakovnak, hogy küldje a második lépcsőben lévő zászlóaljat ebbe az irányba, amikor a magaslat távoli havas gerince hirtelen elsötétedett. Valami széles tömeg mozgott feléje és egy pillanatra elzárta előle a látóhatárt. Akszenov feszülten figyelt a távolba, de nem tudta megérteni, hogy mi történik ott. Valami fekete fal mozog erre, kelet felé, az üres térség felé.

— Alezredes, nézz csak oda — rántotta meg Ribakov karját.

A dandárparancsnok mérgesen legyintett és tovább adta a vezényszavakat rádión a zászlóaljaknak.

A fal már több mint egy kilométert haladt előre. Most már tisztán kivehető volt, hogy fasiszta harckocsik közeledtek, hosszú csatasorba fejlődve. Akszenov nyolcvanhat gépet számlált meg, amelyek nagy sebességgel közeledtek a liget felé. Még öthat perc és Ribakov dandárjának oldalába kerülnek, hátába csapnak és mindent elsöpörnek: a harcrendeket, a tüzérségi tüzelőállásokat, sőt a gépkocsizó gyalogság üres kocsijait is.

Már Ribakov is észrevette a veszélyt. Arca elsötétedett. széltől cserzett bőre alatt vadul össze rándultak a vastag izomcsomók.

— Meg akartak lepni bennünket — szűrte a szavakat a foga között — váratlanul akartak a hátunkba csapni. De az ördög vigye el őket! Már kiismertük a fortélyaikat...

Ribakov lekapta fejéről a páncélossapkát és a tisztek felé fordult.

— Tüzér, az egész tüzet a harckocsikra! — kiáltott fel vadul, miközben körüljártatta szemét. — Hát a műszaki? Hol a műszaki?

— Jelen, alezredes elvtárs — jelentkezett a mellette álló műszaki-őrnagy.

— Aknákat, telepítsenek aknákat a mező és a kukoricás között.

— Értettem, aknákat telepítek — felelte az őrnagy és egy lendülettel kiugrott a páncélos szállítóból.

— Repülős, riaszd a csatarepülőket! — kiabált tovább Ribakov.

— Máris riasztom — felelte a repülős — húsz percen belül itt lesznek.

— De hová gondolsz galambom — sandított rá vérbeborult szemmel Ribakov. — Most azonnal teremtsd elő őket, legkésőbb öt percen belül!

— Képtelenség, nem érhetnek ide — felelte komoran a repülős, — hamarabb kellett volna őket riasztani.

— Ejnye, veletek mindig így jár az ember — legyintett reménytelenül az alezredes és felkapta a gégemikrofont. — Karpov, Karpov! Fedezd magad jobbról, fedezd magad jobbról! A jobbszárnyon lévő gépeket fordítsd északnak!

A kukoricás felé lassú kúszással hat T—34-es indult meg Időnként pillanatokra megálltak és egyik lövedéket a másik után küldték az acéláradat felé. A német harckocsik és a kukoricás között rohamosan csökkent a távolság. Már alig egy kilométerre lehettek csak tőle. A fasiszta harckocsik, mintha gyakorlaton volnának, nyílegyenes sorban közeledtek. A tüzet köpködő acélfal majdnem két kilométer hosszúra nyúlt. A fal előtt, mögött, és a gépek között lövedékek robbantak. A szovjet tüzérség gyors, majdnem folyamatos össztüzekkel lőtte őket. A mezőn már jónéhány fasiszta harckocsi égett magas lánggal, de a többi rendületlenül tört előre.

Az erdő és a kukoricás között apró alakok futkároztak lázas igyekezettel. A hóba vágódtak, egy pillanat mulva felugrottak, oldalt szökeltek és ismét a hóra vetették magukat. A műszakiak telepítették ott nagy sietve aknáikat.

A fasiszta harckocsik már csak hatszáz méterre voltak. Menetközben tüzeltek, tüzüket a hat magányos harckocsira zúdították. Az alacsony szovjet gépek füstbeborultak. A jobbszélső harckocsi hirtelen megállt és egy másodperc mulva lángralobbant. Majd a második is lassan hátrálni kezdett és hirtelen mozdulatlanságba dermedt. Egy robbanás leszakította és messze eldobta tornyát. A többi négy gép már a kukoricásban járva, rendületlenül tüzelt tovább. A fasiszta harckocsik már teljesen a közelükbe értek. Nehéz lett volna elképzelni, mire gondolnak most azok, akik a szovjet gépekben ülnek. A négy szovjet harckocsira legalább hatvan fasiszta harckocsi zúdította tüzét. Újabb két T—34-es gyulladt ki. Most az ellenség lávaszerű áradatának már csak két magános gép állt az útjában. Még egy pillanat és elsöprik, valósággal a földbe tapossák őket. — Ekkor azonban közvetlenül a ligetnél a fasiszta harckocsik arra a helyre értek, ahol az imént még a műszakiak szaladgáltak. Egyszerre csapott fel hét robbanás és hét „Tigris" meredt meg a helyén. A középtájon ismét három robbanás villant fel és újabb három harckocsi torpant meg. Ekkor már a többi ellenséges harckocsi is megállt. A szovjet tüzérség és a két T—34-es közvetlen közelből tüzelt rájuk.

— A második lépcső zászlóaljparancsnoka — kiáltott messzehangzón Ribakov — a zászlóaljat előre, rohamra!

Nyugaton fekete pontok jelentek meg. Ahogy a síksághoz közeledtek, egyre nagyobbak lettek.

— Repülős, a vadászokat, a vadászokat! — kiáltott fel egyszerre Ribakov, a tüzérezredes és Akszenov.

Füst, robbanások, motorok százainak dübörgése, ágyúdörgés. Egyre több és több füstölgő fáklya lobogott a mezőn. Nem lehetett megállapítani, hogy melyik fél harckocsijai égnek.

A második lépcsőben lévő zászlóalj szétbontakozott és a harckocsik nagy lendülettel indultak meg előre.

A harcmező felé fasiszta bombavetők közeledtek. Hármasával repültek, gyűrűbe fejlődtek.

— Hol vannak hát azok a vadászok? — kiáltott fel kétségbeesetten Ribakov, de mikor kelet felé nézett, megkönnyebbülten sóhajtott fel. Az ég kékjén gyorsjáratú repülőgépek csillantak meg ezüstös fényben. Hatosával, nyolcasával, négyesével közeledtek különböző magasságban nagy gyorsasággal a füstölgő harcmező felé.

— Tizennyolc... húsz... huszonöt... harminchat — számolta valaki hangosan.

A fasiszta bombavetők délfelől csaptak le. A vezérgépről apró bombák váltak le és egyre nagyobbodva hullottak lefelé. Ekkor felülről, nem tudni honnan, egy ezüstszínű vadász csapott le rá, és a „Junkers" hosszú füstcsóvát eresztve zuhant lefelé s belefúródott a földbe. A fasiszta repülőgépek csatarendje szétbomlott. Az egész égbolton keresztül-kasul repülőgépek cikáztak, bőgő motorral kergették egymást, alig hallhatóan megszólaltak odafönn a géppuskasorozatok is. Egymásután kilenc repülőgép zuhant le, hosszú füstcsíkot húzva maga után. A magasban hatalmas zúgással előbukkantak a szovjet csatarepülők is. Átsuhantak a síkság fölött és eltüntek a magaslat mögött.

— A harckocsikat veretem, a harckocsikat! — kiáltott a repülős Ribakovnak.

— Jól van, veresd csak a harckocsikat — felelt örömmel Ribakov — és az ellenséges tüzérség tüzelőállásait is! Fojtogasd csak őket, fojtogasd, az én sasfiókáim meg majd innen kapják el a torkukat.

A harc már észrevehetően, szemmelláthatóan kezdett eltolódni nyugat felé.

Ribakov páncélos szállítója megindult előre. A havas mezőn csak úgy feketéllettek a harckocsi nyomok. A távolban, a mélyedésben felbukkant Vereb község. Az ágyúdörgés arrafelé távolodott.

— Futnak már, futnak már a fritzek! — kiáltott fel boldogan Ribakov.

Az egész falu lángokban állott. A falu mögötti magaslatokon és tőlük délre feltüntek a támadó gyalogság láncai.

— A mieink — tört ki Akszenovból a kiáltás — a mieink támadásba mentek át az egész arcvonalon! Nézz oda, jobbról is, balról is, mindenütt támadnak!

Ribakov dandárja mögül harckocsi- és gépkocsizó gyalogososzlopok száguldottak előre, dél felé.

— A hadtestparancsnok beveti a második lépcsőjét — mutatott rájuk Ribakov. — Na, most fogódzkodjatok meg, ha tudtok, fasiszták, akkor látjátok meg Budapestet, amikor a hátatok közepét.

Az első harckocsik már betörtek Verebre. Ribakov két zászlóaljat délnek, Pázmánd felé fordított.

A harckocsik mögött, a mezőn szétbontakozott lövészszázadok futottak. Utólérték a harckocsikat és amint a gépek egy-egy pillanatra megálltak, felugrottak rájuk. A mezőn keresztül, verejtékben fürödve, géppuskások loholtak. A félig meggörnyedt emberek mögött nagyokat zökkenve gördültek apró kerekeiken a géppuskák. A tüzérek sem maradtak el a géppuskásoktól, toronyiránt vontatták a földeken át ágyúikat. Hátulról az egész síkságon végig, a magaslatok mögül, a horhosokból teljes sebességgel száguldottak előre a másféltonnás gépkocsik, a vontatók, imbolyogtak a lánctalpas traktorok. A gépkocsik, vontatók és traktorok utolérték az ágyúkat, vontatóra vették őket s a harckocsik és a gyalogság után rohantak. A hadtáp felől pedig már futottak előre a híradósok, műszakiak, a törzsek, és a kiszolgáló alegységek katonái. Minden és mindenki oda, a falu felé, a horhosok és völgyek felé rohant, ahonnan még mindig hangzott a „hurrá", az örvendező felkiáltások és, ahol még rövid összecsapásokban semmisítették meg az ellenséges csapatok utolsó maradványait.

Ribakov páncélos szállítója a falu egy szűk kis utcájába fordult be. A páncélosok fáradtan szálltak ki gépeikből és támolyogva, mint a részegek, lehuppantak a hóba, neki támaszkodtak a kerítéseknek, vagy a házak falának. Körülöttük egészségügyiek, ápolónővérek, orvosok szorgoskodtak. A félelmetes

„hurrá" és a motorzúgás már a falu déli széléről hallatszott ide. Még egyre tartott az ágyúk, gépkocsik, páncélos szállítók felvonulása abba az irányba.

A falu közepén néhány sötét épület körül egy gyalogosokból, harckocsizókból és tüzérekből összeverődött csoport álldogált.

— Mi van ott? — kiáltott rájuk Ribakov, de rögtön el is hallgatott.

A tömeg komoran, némán állt. Az emberek levették sapkájukat, lehorgasztották a fejüket. Hallgatva utat nyitottak Ribakovnak, Akszenovnak és a törzs tisztjeinek. A fekete füstös épületekből az egészségügyiek félmeztelen, megcsonkított testeket hoztak ki. A rajtuk lévő ruhafoszlányok félreismerhetetlenül bizonyították, hogy szovjet katonák voltak.

— Orvost — mondta fojtott hangon egy idősebb egészségügyi, aki egy hordággyal lépett ki az ajtón — még él, úgylátszik, egyedül ez a lány maradt életben.

A szürke, vitorlavászonból készült hordágyon finom barna haj koszorúzta fej hevert erőtlenül. Arcán hatalmas fekélyekhez hasonló égési sebek tátongtak. A lány ajkait és bal arcát valami rettenetes szerszámmal szakíthatták le.

Akszenov a hordágyhoz rohant. A lány nagynehezen kinyitotta gyulladt szemét és Akszenovra nézett.

— Varja — kiáltott fel az őrnagy és térdreereszkedett a hordágy mellett. — Varja, maga az?

A lány szeme rászegeződött. Könny nem volt benne. Hirtelen az élet alig észrevehető villanása suhant át a lány tekintetében és balszemén, a megdagadt orra mellett egy könnycsepp jelent meg. A lány megmozdította kezét és szétnyitotta megkékült, fedetlenül maradt inyében ülő fogait.

Akszenov egész testén borzadó remegés futott végig, arcán könnyek csurogtak le. Igyekezett elfojtani zokogását, mely a torkát szorongatta, de hiába.

— Őrnagy elvtárs, kérem önt, menjen arrébb, elsősegélyt kell neki nyujtanunk — rázta meg valaki a vállát.

Akszenov felállt, nagy erőfeszítéssel eltávolodott néhány lépésnyire, aztán visszafordult a hordágy felé. Varja körül már nagyban működtek az orvosok, meg-megvillantak a kötszerek, valamilyen orvosság szaga érződött.

— Hej, ti barbárok, mindenért leszámolunk veletek — hallatszott egy szenvedélytől izzó hang.

Akszenov felkapta a fejét. A páncélosok között egy magastermetű, világosszőke tiszt állt. Tekintete valahova a távolba meredt.

— Egész életemben emlékezni fogok Vereb magyar községre és a barbárok vérével fizettetem meg elvtársaink kínjait — hangzott a halálos csendben rettenetes fenyegetéssel teli hangja. Nehezen szedve a lélekzetet, még néhány pillanatig némán állt ott, aztán hirtelen megfordult és elkiáltotta magát: — A gépekre! Amott elől még van egy pár ilyen Vereb!

Ribakov és Akszenov együtt hagyták el a falut a páncélos szállítón. A hóborította magaslatról elébük tárult a kibontakozott támadás egész látképe. A völgyben és tovább, végig a ritkás ködděl borított Dunáig nagy lendülettel törtek nyugat felé a szovjet csapatok. Elől a harckocsik haladtak: részint oszlopokban, részint pedig egyesével, vagy láncba fejlődve; mögöttük rohant a gyalogság, ki páncélos szállítón, ki gépkocsin, ki meg gyalog; mindenfelé ágyúk, „Katyusák", aknavetők tüzeltek, állást változtattak, vagy éppen tüzelőállást foglaltak. S az egész álló, mozgó, tüzelő földi tömeg fölött a repülőgépek hatalmas zúgása harsogott. A felhőtlen kék égen bőgve húztak nyugat felé a szovjet csatarepülő századok, kényelmesen úsztak a levegőben a bombavetők és sípolva törtek fölfelé az ezüstösen csillogó vadászgépek.

Akszenov csendesen nézte a földön és a levegőben teljes lendülettel kibontakozó támadást és emlékezetébe idézte mindazt, amit az 1945-ös évnek ebben az első hónapjában kellett átélniök. Nem sokáig örülhettek sikerüknek a hitleristák a szovjet-német arcvonal déli szárnyán sem. A szovjet harcosok megindultak előre, nyugatra, Bécs felé, Hitler „alpesi erődje" ellen'

XIII.

Mindannyian hallgattak. Altájev csendesen dobolt ujjaival az asztalon. A szemlélő azt hihette volna, hogy finom ráncokkal körülárkolt szeme rögtön lecsukódik és mindjárt itt, dolgozószobájában, az asztal mellett nyomja el az álom.

Selesztov hátradőlt a széken és kezét mellén keresztbefonva, valamin elgondolkodott. Domború homlokát félig eltakarták sűrű, göndör hajtincsei. Halántékát finom barázdák szántották keresztül-kasul.

Dubravenko az asztal fölé hajolt. A törzsfőnök egy papírra rajzolt valamit. Néha eltolta magától a papírlapot, hogy jobban szemügyre vegye a rajzot, majd ismét közelebb húzta magához és fürgén dolgozni kezdett a ceruzával.

Voronkov a háta mögül figyelte a rajzot. Néhányszor megmozdult, mondani akart valamit törzsfőnökének, de mindig meggondolta. Vagy nem tudta magát rászánni, vagy pedig maga is érezte, hogy még nem gondolta végig mondanivalóját.

Cibenko altábornagy annyira összevonta szemöldökét, hogy majdnem teljesen eltakarta fekete szemét. Ökölbe szorított szőrös keze az asztalon nyugodott és valószínűtlenül nagynak látszott.

A frissen borotvált Vikentyev vezérőrnagy most érdemrendekkel és érmekkel díszített új zubbonyában ült közöttük s jólelkűen, vidáman mosolygott.

Az összes jelenlevők, beleértve Szmirnov ezredest, Malikov ezredest és Szemjonov tábornokot is, úgy ültek, mint akik valami fontosat és ünnepélyeset várnak.

Csak Tyázsev tábornok nézegetett nyugtalanul a hadseregparancsnok asztala mellett álló rádiókészülék felé, sűrűn sóhajtozott és zsebkendőjével törölgette verejtékező homlokát.

„Itt Moszkva — szólalt meg a rádióban egy tisztacsengésű hang — Moszkva beszél!"

Altájev heves mozdulattal felállt és a rádió mellé telepedett. Látszott rajta, hogy feszülten figyel.

Selesztov annyira félredőlt, hogy az ember azt hihette volna, mindjárt leesik a székéről. Dubravenko is felemelkedett helyéről, kezével súlyosan az asztalra támaszkodott, és egész testsúlyával ránehezedett, mintha szét akarná nyomni. Voronkov feszülten hallgatta a rádiót, száját félig nyitvafelejtette. Cibenko arcáról egyszeriben eltűnt a komor kifejezés, egyszerűen és vidáman elmosolyodott, mint egy gyerek, aki valami régen megigért ajándékra vár. Vikentyev megszorította Malikov karját, Tyázsev pedig nesztelen léptekkel Altájevhez ment és megállt a széke mögött.

„A főparancsnok hadparancsa — harsogott a bemondó hangja a rádióban. — A Második Ukrán front csapatai a Harmadik Ukrán front csapatainak közreműködésével másfélhavi ostrom és a nagyváros rendkívül súlyos körülményei között vívott harcok után ma, február tizenharmadikán, befejezték az ellenség Budapesten bekerített csoportosításának felszámolását... Elfoglalták Budapestet, Magyarország fővárosát, a németek hadászati fontosságú csomópontját a Bécs felé vezető úton..."

Mindannyian mozdulatlanul álltak, nehogy egyetlen szót is elmulasszanak. A bemondó ünnepélyes hangja közölte, hogy a harcok során több mint száztízezer ellenséges katonát és tisztet ejtettek foglyul. Felsorolta azoknak a szovjet tábornokoknak és tiszteknek jól ismert, szívükhöz is közelálló hősöknek a nevét, akik kitüntették magukat a budapesti harcokban, és bejelentette, hogy a szovjet főváros háromszázhuszonnégy löveg huszonnégy díszössztüzével ünnepli a győzteseket, majd a következő jólismert szavakkal fejezte be:

„Örök dicsőség a hazánk szabadságáért és függetlenségéért vívott harcokban elesett hősöknek.

Halál a német területrablókra!"

A bemondó már másodízben olvasta fel Sztálin parancsát, de a hadseregparancsnok dolgozószobájában még mindannyian némán, mozdulatlanul ültek, képtelenek voltak megmozdulni. Mindegyikük előtt felelevenedett az, amit ezekben a borzalmas, örökké emlékezetes napokban láttak és átéltek.

Moszkvában egymásután dördültek el a díszössztüzek. Ők azonban úgy érezték, hogy az ágyúk itt dörögnek, a rakéták itt durrognak a dolgozószobában és hogy a fényözön beragyogja a szobát, a házat, a kis Pusztazámor községet és azokat a térségeket, ahol még nem is olyan régen életre-halálra menő harcokban védték meg a gárdisták a Budapest felé vezető utakat.

Eldördült az utolsó díszössztűz is. A rádió egy induló vidám hangjait harsogta. A láthatatlan zenekar trombitái egymást harsogták túl, s pattogó ütemet vertek a dobok. A szobában ülők úgy érezték, hogy az induló hangjaira a Balti-tenger partjától a Fekete-tengerig, a Pamir csúcsaitól és a csendesóceáni vizektől az Oderáig és Budapestig váll-váll mellett, egyetlen végeláthatatlan sorban menetelnek a szovjet emberek milliói. Menetelnek a harcosok, tiszthelyettesek, tisztek, tábornokok, marsallok; gyalogosok, páncélosok, tüzérek, műszakiak, repülősök, tengerészek léptei dobbannak; ott menetelnek a bányászok, kohászok, textilmunkások, vasutasok, kolhozparasztok, munkások; ott menetelnek az oroszok, ukránok, üzbégek, kazahok, grúzok, örmények, moldvaiak, észtek, litvánok — együtt lépked az egész szovjet nép a négyesztendős háború utolsó szakasza felé. Félelmetes léptei alatt megrendül a föld, kicsapnak a folyók és tavak. Lépése dobbanása döngő visszhangot ver Berlin és München falain, a Rajna partján, s visszazengenek rá az Alpok hófedte csúcsai is.

— Csak ilyen percekben érzi meg az ember, hogy milyen nagy utat tettünk már meg — szólalt meg csendesen Altájev.

Kezet szorított a tábornokokkal és ezredesekkel, s boldogan, fiatalosan ragyogó tekintettel nézte őket. Ezt az embert nem tudták megtörni sem az elszálló évek, sem az álmatlan éjszakák, sem pedig a vállára nehezedő felelősség hatalmas súlya.

— Most pedig, elvtársak, néhány kérdést kell eldöntenünk — tért vissza Altájev az asztalához, miután mindenkivel kezet fogott. — Az ellenséget szétvertük, visszaszorítottuk a Dunától és ismét szilárdan megvetettük lábunkat a Bécs felé vezető utakon. De még korai lenne megpihennünk... Az ellenség még

megkísérelheti, hogy a Dunába fojtson bennünket. Biztosítanunk kell a hadsereget mindennemű véletlen és meglepetés ellen. Éjjel-nappal, pillanatnyi szünet nélkül folytatnunk kell a felderítést és minden erőnkkel tovább kell támadnunk. Nekünk kell majd Bécs ellen vonulnunk. Nekünk kell majd megrohamoznunk Hitler „alpesi erődjét" és befejeznünk a háborút a szovjet-német arcvonal déli szárnyán. Ez pedig igen fontos és nehéz feladat. Most minden erőnket e feladat előkészítésére és végrehajtására kell összpontosítanunk. Ez az első, amit mondani akartam. A második: az emberek. Mindenkit, aki ezekben a harcokban kitüntette magát, terjesszenek fel kitüntetésre. Teremtsék meg a normális életkörülményeket, tegyék lehetővé az embereknek, hogy kipihenjék magukat, megerősödjenek, pótolják elhasználódott energiájukat. A Haditanács elrendelte, hogy bővítsük ki a hadsereg szanatóriumát. Kétszáz fő befogadására tesszük alkalmassá és a benne pihenők számára ideális körülményeket biztosítunk. Már parancsot adtam a hadtestparancsnokoknak, hogy válasszák ki legjobb embereiket. A magam részéről Baharov őrnagy csoportjának felderítőit, Marsev ezredes néhány páncélosát, a hadseregtől egypár műszakit, a híradósezred két híradósát utalom be, és véleményem szerint a hadseregparancsnokság tisztjei közül is be lehetne utalni néhányat. Többek között az ön hadműveleti tisztjeit, Voronkov elvtárs. A hadműveleti osztály ebben a hadműveletben igen jól működött... A harmadik kérdés: Huszonkét mozgókonyhát küldtünk Budapestre. Ma fent jártam a városban. Ez a segítség egyelőre kevés. A lakosság éhezik. Az éjszaka folyamán gyüjtsenek össze még negyven konyhát, vételezzenek fel a raktárakból élelmiszereket, jelöljenek ki jó szakácsokat. A lakosságot el kell látnunk élelemmel, meg kell mentenünk őket. Most pedig, elvtársak, kérem, jelentsék elgondolásaikat a védelem megerősítésére és a Bécs elleni támadás előkészítésével kapcsolatos intézkedésekre vonatkozólag.

S a gárdahadsereg Haditanácsa megkezdte a legközelebbi feladatok megvitatását.

XIV.

Valamelyik magyar arisztokrata fehér márványoszlopos, égbeszökkenő, karcsú tornyokkal díszített háromemeletes kastélya. A hó már teljesen elolvadt a tavaszi napsütésben. Az öreg gesztenyefák és az ágas-bogas akácok ágai mélyen a földre hajolnak. Néhány tavalyról maradt levél és a kert csenevész füve árván sárgállik a koratavaszi napsütésben. Ritkás pára száll a földekről, s az áttetsző levegőben tavaszi illatok lebegnek. A tisztára söpört sétányokon frissen szórt homok csillog, amelyben katonacsizmák és női cipők nyomai látszanak. A nyomok párosan haladnak egymás mellett, látszik, hogy aki erre járt, nyugodtan lépegetett. Itt senki sem siet, mindenki élvezi a nyugalmat és a csendet.

Egy súlyos, virágos szőnyeggel borított kőlócán Akszenov, Baharov és Sztyopa Gulevoj üldögél. Csendesen beszélgetnek és sűrűn tekintgetnek a kastély fehér oszlopai felé.

— Fiúk, hol vagytok? — hallatszik felülről egy kötekedő, csengő hang.

— Ez Antoska — mosolyodott el Baharov és vállával tréfásan megtaszította Gulevojt — menj eléje Sztyopa, téged keres.

A márványlépcsőkön női cipők kopogása hallatszik, a fák között megvillan egy fehér női ruha és mintha csak egy heves szélroham kapná fel, lassan a sétány felé lebeg. A sétányon két, vidáman beszélgető lány jelenik meg.

— Itt vannak, nézd csak, milyen jól berendezkedtek! — kiáltott fel Tonya, kezével a lóca felé mutatva.

Akszenov felállt és lassan a lányok elé ment. Baharov és Gulevoj felállt a padról.

— Micsoda dolog ez? Félrevonultatok? — szólalt meg a ragyogó, kipirult, kigömbölyödött arcú Tonya. — Te is jó alak vagy Sztyopa! Amikor krumplipucolásról van szó, akkor hívsz, hogy segítsek, most meg elrejtőzöl.

Gulevoj boldogan mosolyogva lépett Tonyához.

— Bocsánatot kérek... soha többé... Látod, már egészen

átnevelődtem... Még egy-két nap és én leszek a legfinomabb gavallér...

Meg akarta fogni Tonya kezét, de a lány elugrott és tréfásan összevonta a szemöldökét:

— Sztyopa, ne feledkezz meg magadról! — fenyegette meg ujjával a fiút.

— Nézzétek, ki jön ott — suttogta Nasztya a fák felé mutatva.

A sétányon egy magastermetű harcos bicegett elő, mankóra támaszkodva.

— Sztyopa bácsi! — kiáltott Tonya és hanyatt-homlok rohant az öreg felé.

Nasztya is utána szaladt.

— Anaskin — szólt csodálkozva Baharov és ő is a lányok után sietett.

Mindhárman körülvették az őrvezetőt, szóhoz sem engedték jutni, kezét szorongatva, összefüggéstelenül, egymást túlkiabálva kérdezgették:

— Honnan kerül ide? Sztyepán Haritonovics, hogy szolgál az egészsége? Hát Jánosi hol van, Sztyopa bácsi?

— Várjatok, várjatok, azt sem tudom, hol a fejem, ne egyszerre beszéljetek, csak szépen sorjában. Hagyjátok, hogy legalább egy kicsit nézhesselek is már benneteket. Hiszen úgy sem reméltem, hogy valaha is meglátjuk egymást. Ejnye, de jó színben vagytok...

A lányok odavezették Anaskint a lócához és leültették.

— Hű, de elfáradtam — sóhajtott nagyot az őrvezető. — Tudja az ég, mennyit jártam, végkép kimerültem.

— Mondja már, hogy menekültek meg, Sztyopa bácsi? — faggatta az öreget Nasztya, elébetérdelve.

— A saját erőcskénk mentett meg — sóhajtott hangosan Anaskin. — Akkor nagykeservesen elvergődtünk a barlangba a mieinkhez és majdnem egy hónapig ott feküdtünk. Az orvosunk, az az aranyos ember, valósággal a túlvilágról ráncigálta vissza az embereket. No, aztán apránként megerősödtünk és átvágtuk magunkat a mieinkhez. Mindnyájan átjutottunk, még

csak meg sem sebesült közülünk senki. Eh, de mit mesélgetek én itt — legyintett — látjátok, itt vagyok, élek. Hát ti hogy vagytok?

— Jól, Sztyopa bácsi — felelte Nasztya. — Tonyának alaposan kijutott. Én meg főképpen hátul ücsörögtem.

— No még, hogy hátul — vágott közbe Tonya. — Ne higyjen neki, Sztyopa bácsi, mindig ilyen volt. Lenin-rendet és Dicsőség-rendet kapott.

— Gratulálok, Nasztyenka, tiszta szívből gratulálok — szorította meg Anaskin a lány kezét.

— A századosunk se százados már, hanem őrnagy — folytatta Tonya — és nem század-, hanem zászlóaljparancsnok. Vörös Zászló-renddel és Lenin-renddel tüntették ki. Itt vannak, nézze milyen szépen csillognak.

— Látom, Tonyecska, látom — felelte az őrvezető — vártam én már ezt, régóta vártam, Anatolij Ivanovics, és most úgy örülök, mintha a saját fiam lenne.

— Tonya meg folyton csak másokról beszél, magáról meg hallgat — mosolyodott el zavartan Baharov — őt is kitüntették, Dicsőség-rendet és Vörös Zászló-rendet kapott.

— Hát ezt meg miért titkoltad el? — vonta magához Tonyát Anaskin. — Te kis piszeorrú, folyton csak csacsogsz.

— De ez még nem minden ám, Sztyopa bácsi — avatkozott a beszélgetésbe mosolyogva Nasztya is — szerelmes is lett itt, hát ha még látná, hogy milyen legénybe!

— Ugyan, eridj már — lökte meg szelesen Tonya a barátnőjét — mindenfélét kitaláltok. Ne hallgasson rájuk, Sztyopa bácsi.

— Na, és te, Anatolij Ivanovics — komorodott el Anaskin — felkutattad a tiédet?

— Igen, Sztyepán Haritonovics — felkutattam — felelte komolyan Baharov — már a negyedik levelét kaptam meg. Egy bombázásnál megsebesült és mélyen hátraszállították az ország belsejébe, Alma-Atába. Hamarosan hazatér.

— Na látod, minden rendbejött. Te meg folyton aggódtál. Emlékszel, hogy összeszidott az ezredparancsnok, mert hozzáutaztál? Pedig nagyon rendes lány. Mint orvos is jó és nagyon rendes nő, nyílttekintetű, egyszerű.

— Miért hallgatta ezt el, gárdaőrnagy elvtárs? — szaladt ki Tonya száján. — Már három napja vagyunk a szanatóriumban, már mindenféléről beszélgettünk, és a legfontosabbat eltitkolta?

— Tonya, Tonya, nem illik így beszélni a zászlóaljparancsnokkal — szakította félbe Anaskin.

— A zászlóaljnál nem is fogok így beszélni. Ott csak négy szavam lesz: „elnézést kérek", „értettem", „igen", „nem". De most szanatóriumban vagyunk és ő nem zászlóaljparancsnok, hanem egyszerűen Anatolij Ivanovics, sőt csak Tolja. Ugy ám!

— Lassabban, lassabban, türtőztesd már magad egy kicsit — állította meg a szóáradatot Anaskin és a kissé távolabb álldogáló Akszenovra és Gulevojra mutatott: — Hát azok ketten kicsodák?

Tonya Akszenovhoz és Gulevojhoz szaladt. Elkapta a kezüket és ünnepélyesen bemutatta őket Anaskinnak:

— Ez a komoly férfiú itt Nyikoláj Szergejevics Akszenov, a multban — hogy úgy mondjam, a történelem során őrnagy, jelenleg pedig gárdaalezredes. Sztyopa bácsi, ő az a bizonyos Nasztya Koljája. Bár az ember nem egészen ismeri ki magát náluk: lehet, hogy Kolja Nasztyája, de az is lehet Nasztya Koljája. Ez a fiatalember meg itt a maga druszája, Sztyopa Gulevoj. Csakhogy akármennyire is druszája, egy csöppet sem hasonlít magára. Maga nyugodt, megfontolt ember, ez meg csak olyan, hát szóval, Gulevoj.

— Ez, Sztyepán Haritonovics, hogy úgy mondjam, a Tonya Sztyopája — tréfálkozott Baharov — vagy esetleg Sztyopa Tonyája.

— A gárdaalezredes elvtárssal már bizonyos mértékig ismerjük egymást — mosolygott Anaskin, aztán valami eszébe jutott, összevonta a szemöldökét és szomorú hangon tette

hozzá: — Igen komoly üzenetem van az ön számára, alezredes elvtárs. Egy lány feküdt a tábori kórházban, az kért meg, hogy adjam át önnek ezt a kis levélkét.

Egy összehajtogatott papírt vett elő a zsebéből és odaadta Akszenovnak. Mindnyájan figyelmesen néztek Akszenovra, aki kibontotta a levélkét és arcán ólmos sápadtság ömlött el:

— Varja — szólalt meg — kér, hogy írjam meg neki haza, hogy hol temették el azokat, akiket a verebi kovácsműhelyben halálrakínoztak, menjek el... és ha lehet, tegyek a sírjukra egy csokor virágot és ültessek egy gesztenyefát... Ott fekszik Fegya Torbin is. Varja szerette őt. Fegyát Varja szemeláttára kínozták halálra.

— Varja, az egészségügyi? — kérdezte Nasztya.

— Igen, Varja Ivolgina — felelte lehorgasztott fejjel Akszenov, majd hirtelen Anaskinhoz fordult: — Maga látta őt? Életben marad?

— Életben marad, persze, hogy élni fog — felelte Anaskin, — rengeteg vért adtak neki. Éjjel-nappal el sem mozdultak mellőle az orvosok. Már a gyógyulás útján halad. Az égési sebek már kezdenek behegedni az arcán. Csak hát az ajkai... Teljesen hiányzanak az ajkai... Repülőgéppel vitték Moszkvába. Az orvosunk azt mondta, hogy utánanövesztik az ajkait. Vannak nálunk olyan orvosok, akik már ilyen bonyolult műveletet is el tudnak végezni. Élő testet utána tudnak növeszteni.

— Na és hogy érzi magát? — érdeklődött Akszenov.

— Jól. Maga írta a levelet. Aztán egy másik papírra ezt írta nekem: „Most már nem halok meg. Csak Fegyáért fáj a szívem."

A baráti beszélgetést egy ápolónővér szakította félbe. Odalépett az őrvezetőhöz és szigorú hangon kérdezte:

— Maga Anaskin? Micsoda dolog ez, még a formaságokat el sem intézte és már a parkban sétálgat? Már mindenfelé magát keressük. Gyerünk, jöjjön velem azonnal az orvoshoz.

— Ugy látszik, itt engedelmeskedni kell — mosolyodott el Anaskin.

— Bizony, méghozzá minden vita nélkül — nyúlt a nővér az öreg hóna alá és az épület felé vezette — még lesz idejük beszélgetni, egy egész hónapig lesznek itt.

— Oh, én is egészen megfeledkeztem róla — kapott a fejéhez Baharov — nekem is már rég kezelésre kellett volna mennem. Már egy teljes órát kések. Na, az ebédnél találkozunk — búcsúzott el és elsietett a kórházpavilonba.

— Na és ti merre? — pillantott Tonya Akszenovra és Nasztyára.

— Hát ti? — adta vissza a kérdést Akszenov.

— Mi itt jobbra megyünk a Dunaparton végig.

— Mi meg balra — nevetett Nasztya.

— Csak tessék — rázta meg kötekedőn Tonya a fejét, belekarolt Gulevojba és gyengéden húzta magával a sétány felé.

— Menjünk, Nasztya — mosolygott Akszenov.

Kiértek a Dunapartra. A bővízű folyó lomhán csapkodta a partot nagy hullámaival. Meredek jobbpartját kékesszürke, ritkás köd borította. A balparton végtelen síkság terült el, amelyet néhol erdők és kertek tarkítottak. A nap ragyogó sugarai a hó utolsó maradványait is eltüntették. Az egész föld újjáéledt, hatalmas erők halmozódtak fel benne a tél folyamán és most könnyedén vetette le magáról a piszkos, füsttől megfeketedett hó utolsó maradványait is.

I. I. MARKIN

Rövid életrajzi ismertetés

Ilja Ivanovics Markin 1919-ben született a tulai terület, Plavszki körzetének Zsadomo falujában. A moszkvai gépészeti technikum két évfolyamának elvégzése után, 1937-ben önként jelentkezett a Szovjet Hadseregbe. 1939-ben, a tiszti iskola elvégzése után, géppuskás szakaszparancsnokként résztvett a japán területrablók ellen a Halhin-Gol folyónál vívott harcokban. A háború előtti években a Bajkálon-túl szolgált és géppuskás, majd légvédelmi géppuskás századparancsnok volt. 1940 májusában felvették az SZK(b)P tagjai közé.

A Nagy Honvédő Háború első napjaitól kezdve előbb, mint géppuskás századparancsnok, majd később, mint lövészszázlóaljparancsnok résztvett a minszki, boriszovoi, szmolenszki, jarcevoi és a moszkvai harcokban. A további években magasabb törzsek hadműveleti osztályain teljesített szolgálatot és résztvett a sztálingrádi csatában, a kurszki csatában, a Dnyeper-átkelésben, a korszuny—sevcsenkovszkiji, jassi—kisinyevi, budapesti, bécsi és más hadműveletekben. A Honvédő Háborúban háromszor sebesült meg. A következő kitüntetéseket kapta: Vörös Zászló-rend, kétízben a Honvédő Háború Érdemrend 1. fokozata, Vörös Csillag-rend, és több érdemérem. 1948-ban katonai akadémiát végzett.

A „Duna partján" című regény a szerző első szépirodalmi alkotása.

Fordította:
a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökségének
fordító-kollektívája.

Felelős kiadó:
a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökség
Szerkesztő és Kiadó Osztálya

667—2001/4 — Vörös Csillag Nyomda, Budapest. — Felelős: Poroszka L.